CONCURSUS DEI
PRÆVIUS ET EFFICAX

Necessariò cohærens cum libero arbitrio humano à necessitate libero, ex Sacra Scriptura, Conciliis, & SS.Patribus depromptus.

VERA ETIAM CHRISTI GRATIA

Illuminans, vocans, & efficaciter adjuvans Infideles, Excoecatos, & Obduratos, juxta mirabilem SS. Augustini, & Thomæ doctrinam propriis momentis stabilita, atque à Jansenii, & Quesnellii erroribus vindicata.

DISPUTATIONES THEOLOGICÆ

Infallibilem Summi Pontificis in rebus Fidei definiendis auctoritatem; nullitatem appellationis ad futurum Generale Concilium; vera Thomistarum principia, germana aliorum Theologorum placita, fideliter, & dilucidè exhibentes.

OLIM

Separatim editæ, & respectivè SS.D.N.CLEMENTI XII. feliciter regnanti, ac BENEDICTO XIII. Ord. Præd. ejusdem Decessori dicatæ.

NUNC

In unum opus adunatæ, novo ordine dispositæ, auctæ, perpolitæ: atque à Caducæi Theologici Martini Ortiz S. Theol. Licentiati, aliorumque novissimis objectionibus expeditæ.

AUCTORE

R.P. FR. CAJETANO BENITEZ DE LUGO

Provinciæ Hispaniæ S. T. M. Rm̃i P. Fr. Thomæ Ripoll Ordinis Prædicatorum Generalis Magistri Hispaniæ Socio, Sacræ Rituum Congregationis Consultore; Sanctæ Romanæ supremæ & universalis Inquisitionis Qualificatore.

TOMUS II.

***

Romæ, ex Typographia Rochi Bernabò, MDCCXXXVII.

SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX
DISPUTATIONUM,
ET DUBIORUM,
Quæ in hoc Secundo Tomo continentur.

DISPUTATIO IV.

DISPUTATIO V.

DI-

DISPUTATIO VI.

D I-

DISPUTATIO IV.

De Gratia excitante, & efficaciter adjuvante.

1. NIHIL tam iniquum, tam barbarum, tam à tota Religione alienum, tamque Christianis mentibus inimicum esse, quàm Dei negare gratiam, luculentissimè pronunciat *Innocentius* Carthaginensis Concilii Patribus Epist. 181. aliàs 91. *Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiæ, quâ dicat, adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se Catholicæ Fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum. Nam nec nostrâ communione sunt digni, quam prædicando taliter polluerunt. Ipsi enim suâ sponte, dum sequuntur illa, quæ dicunt, longiùs à verâ religione refugerunt. Cùm enim hoc totum in nostra professione consistat, quotidianisque precibus nihil agamus, nisi quemadmodùm Dei misericordiam consequamur; quemadmodùm ferre possumus ista jactantes? Quis, rogo, tantus illorum pectora error obcæcat, ut si ipsi nullam Dei gratiam sentiunt, quia nec digni sunt, nec merentur; nec de aliis considerent, quid quotidiè singulis gratia Divina largitur? Sunt quidem isti omni cæcitate dignissimi, qui nec hoc sibi reliquerunt, ut se auxilio credant revocari ab erroribus posse Divino. Negantes enim adjutorium, non aliis, sed sibi hoc penitus abstulerunt, qui avellendi sunt longius, & ab Ecclesiæ procul removendi visceribus, ne diu inultus multa occupans insanabilis post error increscat. Si enim diu sub hac fuerint impunitate versati, necesse est, multos in hanc suæ pravitatem mentis inducant decipiantque innocentes, vel potiùs imprudentes, qui Fidem Catholicam sequuntur.*

2. Hæc *Innocentius*. Accinit *S. Augustinus* Epist. 186. aliàs 106. his verbis: *Quæ omnia modò legere poteris, si eorum forte ad te vel nulla, vel non cuncta pervenerant: ubi videbis, servatâ erga hominem moderatione, quæ debuit, ne damnaretur, si prava damnaret, ipsum*

tamen novellum, & perniciosum errorem sic Ecclesiasticâ auctoritate compressum, ut multum miremur, esse adhuc quosdam, qui per quemlibet errorem gratiæ Dei conentur obsistere; si tamen hæc gesta esse didicerunt: quæ gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum (quod fides vera, & Catholica tenet semper Ecclesia) pusillos cum magnis à morte primi hominis ad vitam secundi hominis transfert, non solùm peccata delendo, verùm etiam ad non peccandum, rectèque vivendum, eos, qui jam uti possunt voluntatis arbitrio, sic adjuvando, ut nisi adjuvet, nihil pietatis, atque justitiæ, sive in opere, sive etiam in ipsa voluntate habere possimus. Deus quippe operatur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate. Hæc *Augustinus* pro tuendo hoc Catholicæ Religionis fundamento.

3. At præter liberum arbitrium, legem, & doctrinam, aliam esse necessariam actualem gratiam ad operandum, quæ sanet, & adjuvet, probat S. Doctor lib. *de Spirit.*, *& litt. cap.* 3. *num.* 5. ut homo, hac sibi velut arrâ datâ gratuiti muneris, inardescat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis, ex quo ei benè sit, à quo habet ut sit. De hâc gratiâ actuali, de quâ erat inter S. Doctorem, & *Pelagium* præcipua lis, instituendus est sermo. Exploratum quippe est, admisisse *Pelagium* gratiam interiorem justificantem; quidquid in oppositum sentiant *P. Molina* in Concord. q.12. art.13. disp.15. *P. Suarez* de grat. p. 3. lib.7. cap.6. num.1. asserentes, quòd licèt cognoverit gratiam remissionis peccatorum, non tamen intellexit fieri per interioris gratiæ subministrationem; sed positam arbitrabatur in sola Dei complacentia in eo homine, qui ex naturalibus suis viribus, faceret quod in se est, & in voluntate ea de causa eidem conferendi. Quibus assentit *P. Garnier* disser. 7. cap. 5. §. 1. dicens: *Quo equidem loco non dissimulabo quod sæpe mihi venit in mentem, Pelagianos olim nihil diversum à Calvinianis nostrorum temporum sensisse quoad causam, ut ajunt, formalem justificationis. Nam & illi, & isti consentiunt, homines justificari, vel solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffunditur, atque illis inhæreat: aut etiam gratiâ quâ justificamur. In quo sane minime audiendi.* Quid enim sibi vult quod habet *Julianus* apud *Augustinum* lib. 1. Oper. imperf. num. 53. *Christus enim, qui est sui operis Redemptor auget circa imaginem suam continuâ largitate beneficia, & quos fecerat, condendo bonos, & facit innovando, condendo, adoptandoque meliores. Hanc igitur gratiam, per quam reis venia, illuminatio spiritualis, adoptio filiorum Dei, municipatus Jerusalem Cœlestis, sanctificatio, atque in Christi membra translatio, & possessio Regni Cœlorum mortalibus datur, qui aliquibus negandam putat, omnium bonorum execrationem meretur.* Et lib. 2. num. 85. *pronunciavit certè Apostolus, de cujus nobis est opinione certamen, efficaciùs operari ad collationem salutis, & copiosius gratiam Salvatoris quam peccatum Adæ; ut ostenderet multo vehementius profuisse Christum, & pluribus profuisse, cujus gratia (ut ipso ejus verbo utar) abun-*

abundavit in plures. Quid hoc alterum quod infra num. 212. *Gratia autem non eodem confertur modò, ut peccatis æquè admota singulis crebro repetatur: Sed infusa semel uno virtutis suæ impetu, atque compendio diversa, & plurima delet crimina*.

4. At non solum *Julianus*, sed etiam *Pelagius* veram interiorem justificantem gratiam agnovit. Quid enim intellexit ille cap. 5. Epist. ad Rom. dicens: *Quare multa peccata dimisit abundantiâ donationis Spiritus Sancti? Quia multa sunt dona. Ipsa enim justitia donatur per Baptismum, non ex merito possidetur*, Et cap. 5. secundæ Epist. ad Corinth. *Tribus modis inesse Deum legimus secundùm infinitatem .... Secundùm Sanctificationem, & peculiarem inhabitationem in Sanctis, juxta illud* INHABITABO IN ILLIS. SECUNDUM PLENITUDINEM DIVINITATIS IN CHRISTO. Quod & repetit cap. 3. Epist. ad *Titum*. Cujus & fidem facit *S. Augustinus* lib. de grat. Christi cap. 38. *Qui instaurati per Christi gratiam, & in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati, atque mundati, ipsiusque exemplo ad perfectionem incitati justitiæ, meliores illis esse debemus, qui ante legem fuére*. Idem firmat lib. 1. de remiss. peccat. cap. 18. dicens: *Sed illi movent, & aliquid consideratione, ac discussione dignum videntur afferre, qui dicunt, parvulos recenti vita editos visceribus matrum, non propter remittendum peccatum percipere Baptismum, sed ut spiritalem procreationem non habentes creentur in Christo, & ipsius Regni Cœlorum participes fiant eodem modo filii, & hæredes Dei cohæredes autem Christi*, ergo non negavit *Pelagius* veram interiorem infusam permanentem gratiam habitualem, quâ deleantur peccata, & justificemur. Non de hac gratia habituali, sed actuali procedit præsens disputatio.

5. Hanc Dei gratiam, quâ diffunditur in nobis virtus Spiritûs Sancti, idem S. Doctor describit de correp. & grat. cap. 11. dicens: *Esse adjutorium illud, quô fit in nobis non solùm posse quòd volumus, verùm etiam velle quod possumus*. Et cap. 12. *Primô itaque homini, qui in eo bono, quô factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò Sanctis in Regnum Dei prædestinatis non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non solùm ut sinè isto dono perseverantes esse non possint: verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint*. Quibus gratia sufficiens distincta ab efficaci ita perlucidè constituta legitur, ut super hoc graviter conquererentur plerique, aut etiam exprobrarent, teste D. *Hilario* in Epist. ad *S. August. Deindè molestè ferunt ita dividi gratiam &c.* Utroque enim modo adjuvat gratia exhibita nobis per *Christum* in ordine ad salutem, & constituendo potestatem ad bonum, & opitulando, ut faciamus bonum. Quare hoc Dei beneficium supra totum naturæ debitum nobis per *Christum* exhibitum ad salutariter, prout oportet, operandum lib. de Grat. & liber.

 arbitr.

arbitr. cap. 16. num. 32. & lib. 1. contra duas Epistolas Pelag. cap. 3. vocat virtutem, quâ peccator constituitur potens accedere ad Deum: agnoscèns ibi, & gratiam actualem,quâ præparatur voluntas à Domino, quæque dat posse bonum, absolutâ, & integrâ subordinatæ, seu secundæ potestatis ratione; necnon & aliam uberiorem gratiam, quæ voluntatem efficaciter moveat ad bonum, faciendo facere, & applicando ad opus. Prima dicitur excitans, secunda efficaciter adjuvans: illa excitans, quia variis, iteratisque illustrationibus, suasionibus, inspiratisque affectibus, terroribus, delectationibus mentem movet. Hæc, realiter ab illa distincta, efficaciter adjuvans dicitur, dum bonam voluntatem efficaciter roborans, applicat ad opus, ut sic tam initium boni operis, quàm ipsum velle, & operari bonum ex Deo sint. Hinc enim, ut dixit S. Doctor Epist. 176. aliàs 92. *Oramus, ut peccatorum tentationem superare possimus, ut spiritus Dei, unde pignus accepimus, adjuvet infirmitatem nostram.*

6. In Divinis paginis voluntati liberæ adjutorium Dei tam excitans, quàm adjuvans legimus esse necendum. Ita ad Ephes. 5. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Est namque gratia excitans lumen quoddam spiritalis visitationis, & internæ illuminationis, quod Deus juxta suam misericordiam promptè infundit humanis mentibus, ita ut quantùm in ipso est, hâc etiam illuminatione omnes illuminet. Etiam Apocalip. 3. dicitur: *Ecce sto ad ostium, & pulso*: pulsare dicitur Deus, quando per gratiam suam prævenientem, & excitantem corda nostra tangit, & visitat per internas inspirationes, & tacitas, occultasque cordis motiones, quibus non desinit opportunè, importunè (si fas est dicere) ad cordis ostium pulsare, & eisdem bonis inspirationibus mentes nostras tangere. Meminit etiam Scriptura gratiæ adjuvantis Psal. 78. *Adjuva nos Deus salutaris noster.* Et Psal. 118. *Adjuva me, & salvus ero.* Et Psal. 123. *Adjutorium nostrum in nomine Domini.* Et Psal. 26. *Adjutor meus esto, ne derelinquas me Deus salutaris meus.* Et tandem ad Rom. 8. v. 26. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.* Sic in Divinis litteris per gratiam sanari, vivificari, excitari, adjuvari, & roborari dicitur humanus animus, ut vivificatus operetur, sanatus ambulet, excitatus evigilet, torporemque vitiorum excutiens, adjutus procedat, roboratus pugnet, & vincat, victorque cum perseverantiæ laude remuneretur.

7. Patres Concilii Tridentini, etsi expresè hujus divisionis gratiæ non meminerint, utramque gratiam excitantem, & adjuvantem frequentissimè usurpant sess. 6. cap. 5. dicentes: *Eos qui per peccata à Deo aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem; eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponi*, Et cap. 6. *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati Divina gratia, & adjuti fidem ex auditu concipientes liberè moventur in Deum.* Ac rursus Can. 3. meminerunt Divini hujus adjutorii, hoc est gratiæ adjuvantis. Et Can. 4. Divinæ excitationis, quæ non aliud est, quàm gratia excitans, respicien-

cientes forsan luculentissimum D. *Augustini* testimonium lib. 2. de peccat. mer. cap. 10. *Quòd ad Deum nos converti, nisi ipso excitante, atque adjuvante non possumus.* Et de grat. Christi contra Pelagium cap. 45. *Undè non potest dici, quòd corporalibus oculis eum Dominus visibiliter admonendo respexerit. Et ideò quod ibi scriptum est, respexit eum Dominus: intus actum est, in mente actum est, in voluntate actum est. Misericordiâ Dominus latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiori gratiâ suâ visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movit, & produxit affectum. Ecce quemadmodùm Deus adjuvando adest voluntatibus, & actionibus nostris: ecce quemadmodùm & velle, & operari operatur in nobis.*

8. Etiam Ecclesia gratiam tàm excitantem, quàm adjuvantem Deo in suis orationibus orat. Gratiam excitantem poscit Dominicâ secunda Adventûs, dicens: *Excita Domine corda nostra ad præparandas Unigeniti tui vias.* Et Dominicâ 24. post Pentecosten: *Excita Domine tuorum fidelium voluntates.* Petit quoquè & adjuvantem, dùm in officio ad Primam sic *Christum* alloquitur: *Exurge, Domine, adjuva nos*: & in die Paschæ: *Vota nostra, quæ præveniendo aspiras, etiam adjuvando prosequere.* Etiam distinctè, ac dilucidè utriusque gratiæ meminit *S. Augustinus*; excitantis, dùm super illud ad *Ephes.* 5. *Surge, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*, sequentia in Psalm. 6. habet: *Apostolus* EXCITABAT *animam dormientem, quando ad hoc eam excitabat, ut illuminaretur à Christo. Ergo secundum ipsas vigilias, dicit iste, Deus Deus meus, ad te de luce vigilo. Non enim vigilares in te, nisi oriretur lux tua; quæ de somno* EXCITARET: *illuminat enim animam Christus, & facit eam vigilare.* Hanc etiam excitantem gratiam expressit in Psal. 8. dicens: *Ipse me attraxit, quià in occulto à morte cordis, non quilibet medicus, sed ipse* EXCITAVIT. Et in Psal. 58. *Non ego prior ad te exurrexi voluntate, sed tu ad* EXCITANDUM *venisti*. Disertis verbis adjuvantem gratiam inculcat lib. 1. ad *Bonifac.* cap. 19. *Dixisti tu, Juliane, hominem in bono opere à Deo semper adjuvari, tamquàm suâ voluntate, nullâ Dei gratiâ, bonum opus aggressus, in ipso jam opere Divinitùs* ADJUVENTUR. Et supra illa verba Apostoli ad *Rom.* 8. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram*, in Epist. ad *Sixtum* eamdem adjuvantem gratiam agnovit, sic loquens: *Non esse intelligendum spiritum nostrum, de quo dictum est;* INTERPELLAT GEMITIBUS INENARRABILIBUS, *sed Spiritum Sanctum, quô nostra infirmitas adjuvatur, satis ipse demonstrat Apostolus; Inde enim cœpit:* SPIRITUS (*inquit*) ADJUVAT INFIRMITATEM NOSTRAM: *deinde ita subjunxit;* QUID ENIM ORÊMUS, SICUT OPORTET, NESCIMUS.

9. Quæstionem hanc multis illustrant Theologi Scholastici non absque prolixis, & inculcatis sæpissimè concertationibus; cum difficillimum sit essentiam, naturam, & effectus utriusque gratiæ exponere. *Nemo enim scire valet, quæ sunt Dei*, nisi ipsò Dei spiritu revelante, vel quem Deus erudierit, ut ipse loquitur Psal. 49. *Illuc iter, quo ostendam illi salutare Dei.* Quare subordinatione liberi arbitrii creati Deo au-

auctori gratiæ, & naturæ stabilita, & quòd homo eò fidelius, eò ardentiùs, eòque magis sollicitus Deo subesse debet, quò majus est donum gratiæ, quod diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui ubi vult, in quibus, & quando vult, spirat, ineffabilia prorsus operans in cordibus hominum, non pro arbitrio volentium, aut currentium sed solius ipsius miserentis, qui quando vult, quomodo illi placet, &' quibus ipse dignatur, gratiam elargitur: operæ pretium duximus, sollicitè, ac diligenter, extensionem, constituitionem, & effectus gratiæ tam excitantis, quàm adjuvantis, quæ per Jesum Christum Dominum nostrum diffusa est in cordibus hominum, investigare; id quod præ cæteris exequitur præsens Disputatio.

DUBIUM I.

An consistat concursus Dei præveniens, vocans, & excitans, ab efficaciter adjuvante distinctus, in motibus intellectûs & voluntatis.

§. I.

Nonnullorum Theologorum refertur opinio.

1. CONSENTIUNT Catholici omnes Theologi in hanc gratiam prævenientem excitantem & adjuvantem, seu in actualia auxilia supernaturalia, quibus ad salutariter operandum adjuvatur homo, velut de fidei certissimo dogmate. Non una tamen eorum est sententia in explicando, in quo consistat gratia præveniens, excitans, & vocans. Gratiam prævenientem P. Molina 1.p. q.11. art.13. disp.45. §. *Accipe*, & seq. per hæc explicavit verba: *Accipe ergo ordinem motuum gratiæ prævenientis, simulque cognosces, quinam sint isti motus, & quomodo fiant. Dum homo nondum ad fidem supernaturalem interiùs vocatus cogitat, & expendit res credendas per notitias concionatoris ministerio, aut aliunde comparatas, influit Deus in easdem notitias influxu particulari, ac supernaturali, quo cognitionem illam adjuvat, tum ut res meliùs expendatur, ac penetretur; tum etiam, ut notitiæ illæ jam limites notitiæ supernaturalis, & ad finem supernaturalem in suo ordine, & gradu accommodatè attingant; influxus verò ille dicitur motus gratiæ prævenientis ad finem supernaturalem, & illuminatio, notitiaque illa, & cognitio effecta jam à Deo supernaturalis per talem influxum appellatur gratia præveniens ex parte intellectus. Ex cognitione verò, & penetratione earum rerum, quæ ad fidem spectant; nempè cum expenditur, quàm dignæ sint, quibus assensus adhibeatur; quantùmque id expediat, oritur naturaliter in voluntate motus affectionis ad res cognitas, quo allicitur, & quasi invitatur ad imperandum intellectui assen-*

assensum, quo eis assentiatur. Cum hoc ergo motu quasi se inserit etiam Deus influens in illum per auxilium particulare, illumque illo auxilio quasi acuit, ut magis urgeat, & alliciat, efficiatque illum supernaturalem, ut in suo ordine, & gradu sit etiam ad salutem accommodatus. Auxilium itaque particulare, quo Deus in illum motum influit, appellatur auxilium gratiæ prævenientis; motus verò ille, atque affectus voluntatis circa ea, quæ ad fidem spectant, quatenus à Deo supernaturalis efficitur per auxilium illud, dicitur gratia præveniens ad assensum fidei ex parte voluntatis. Ita *P. Molina* loco citato, & §§. seq.

2. Doctrinam istam propugnat *P. Suarez* lib. 3. Opusc. cap. 4. §. *Hinc ergo* sic gratiam prævenientem declarans: *Hinc ergo Theologi definiunt*, ait ille, *hanc gratiam nihil aliud esse, quàm motum aliquem intellectûs, & voluntatis infusum à Deo, vel illuminante intellectum, & sanctam aliquam cogitationem in eo operante circa objectum aliquod, vel veritatem ad salutem animæ pertinentem, vel per eam motionem inspirante voluntati, & excitante in illa affectionem aliquam amoris, timoris, aut alterius similis affectus, supernaturalis quidem, sed in eo ordine imperfecti, & non liberi, sed necessarii, accommodati tamen, ut per eum præparetur voluntas, & paulatim sublevetur ad perfectum, & supernaturalem consensum præstandum.* Hactenus *P. Suarez*.

3. Hos sequuntur cœteri AA. Societatis. *P. Vasquez* 1. p. q. 23. disp. 88. cap. 6. num. 24. §. *Porrò*, ubi ait: *Porrò ad gratiam prævenientem pertinere motum voluntatis, nec deliberatum, & testimonia Patrum, & ratio demonstrat. Gregorius de Valentia* 1. 2. disp. 8. q. 3. de divis. grat. punct. 3. sic dicit: *Nam gratiam vocantem, seu excitantem appellant Theologi Divinas quasdam inspirationes, seu motus quosdam divinitùs in mente hominis excitatos, quibus Deus homines ad se allicit, & invitat. Bellarminus* lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 25. §. 6. *Gratiam prævenientem* vocat *motum repentinum omnem rationis deliberationem prævenientem. P. Ripalda* tom. 2. de ente supernaturali disp. 104. sect. 5. & 8. Et quotquot post illos scripserunt, ut videre est apud *P. Marin* tract. 8. de liber. arbitr. sect. 6.

4. Conveniunt omnes, & affirmant, gratiam prævenientem consistere in motibus intellectûs, & voluntatis; negant verò qualitatem, quam dicunt mortuam, his potentiis impressam, qua eleventur ad istos actus eliciendos. Ex quo etiam consentire videntur in eo, quòd actus illi non sunt entitativè supernaturales: quod videtur constans ex ratione insinuata; quia nimirum actus, ut entitativè sit supernaturalis, procedere debet à potentia per virtutem supernaturalem elevata. Cùm ergo negent virtutem istam potentias elevantem, consequenter debent asserere, naturales esse entitativè actus illos, in quibus docent consistere gratiam prævenientem. Id sanè apertè docuit *P. Molina* verbis supra relatis, cui consentire videtur *P. Suarez* lib. 3. Opusc. cap. 4. n. 13. dicens: *Motum gratiæ excitantis non semper concurrit simul tempore cum concursu voluntatis: interdum enim præcessit gratia excitans per sanctam cogitationem, & timorem; & postea sola recordatione illius timo-*

timoris, & Divinæ motionis homo liberè convertitur, & incipit pœnitentiam agere: non est autem verisimile, solam illam memoriam esse principium supernaturale sufficiens ad efficiendam illam conversionem, sed potius concurrere tantùm proponendo objectum. Denique in primo actu supernaturali fidei vix potest assignari motus gratiæ excitantis, qui possit esse principium supernaturale ad eliciendum illum, quia ibi solùm antecedit apprehensio objecti, & judicium practicum de ejus credibilitate, post quod accedit voluntas credendi; nihil autem horum potest esse principium eliciens actū credendi, nam voluntas potiùs est imperans, quàm eliciens, reliqui autem actus sunt valdè imperfecti, & remoti. Hæc omnia reddunt hanc opinionem difficilem, non tamen improbabilem.

5. De causalitate verò concursûs, seu gratiæ prævenientis, & excitantis sic loquitur *P. Suarez* lib. 3. Opusc. cap. 5. n. 10. *Denique tota hæc causalitas reducitur ad motionem finis, quæ metaphorica est; nam per hanc gratiam excitantem fit, ut objectum, quod amandum proponitur, honestius, & amore dignius appareat, & quod timendum horribilius, quod odio habendum turpius, & sic de cæteris.* Ubi gratiæ excitanti, & prævenienti apertè negat causalitatem effectivam in consensum salutarem, & tantùm moralem tribuit causalitatem: de qua metaphorica causalitate explicat illud *Joann.* cap. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Sic enim habet loco citato cap. 11. n. 7. §. *Hæc autem. Item in Scriptura sicut dicitur Deus trahere ad bonum, ita Dæmon ad malum, Apocalypsi. 12. trahebat secum tertiam partem stellarum non physica prædeterminatione, sed suasione.* Idem de causalitate gratiæ prævenientis, & excitantis sentit *P. Molina* in Concord. disp. 39. quæ in aliis editionibus est 37. §. *Ex dictis*, & alibi sæpè. Valentia 1. 2. q. 3. de divisione grat. punct. 3. §. *Nam gratia*, & §. *Prima propositio*, & §. *Deinde*, & seq. *Vasquez* 1. p. q. 23. disp. 88. n. 20. §. *Docent. Bellarminus* lib. 1. de grat. & liber. arbitr. cap. 14. §. *At si consideremus*; & isto causalitatis modo verificare contendunt illas propositiones Scripturæ: *Deus suâ gratiâ facit, ut faciamus: facit, ut velimus* &c.

6. Quam doctrinam per subjicienda verba tradit *P. Suarez* lib. 3. Opusc. cap. 12. num. 5. §. *Quocirca. Plurimum à Sanctorum Patrum, præsertim Augustini mente aberrant, qui de hac physica prædeterminatione interpretantur locutiones illas, quæ ex Sacra Scriptura sumuntur, & apud Augustinum sunt frequentes, Deus facit ut velimus, facit ut faciamus, operatur in nobis velle, convertit corda nostra, & similes. Hæc enim omnia, quatenus aliquâ ratione soli Deo tribuuntur, dicta sunt ratione gratiæ excitantis, & moraliter regentis, & dirigentis gressus nostros vocando, inspirando, & excitando. Quatenus verò nostra cooperatio, & liber consensus requiritur, tribuuntur Deo, ut principali cooperatori.* Hæc ille. Utinam dixisset, unde habuerit id, quod adeò securus asseverat; nempe contra PP. & maximè *Augustinum* impropriètate & abusu vocum loqui, locutiones illas sic interpretantes. Contra omnes autem statim insurgit argumentum redar-

darguendo ex ipsis: sed hæc causalitas per vos tantùm est finalis, & metaphorica motio, & efficientia metaphorica: ergo Deus metaphoricè tantùm facit, nos facere, facit, nos velle, & metaphoricè tantùm movet corda, ac metaphoricè tantùm inclinat voluntatem, & non aliter quàm metaphoricè operatur, ut operemur. Quæ illatio irrefragabilis est, cùm præmissæ, ex quibus legitimè infertur consequens, non solùm dentur gratiâ disputationis, verùm totis viribus à contrariis probentur, & ut propria doctrina foveantur, ac defensentur. Modò sic: Quod tantùm dicitur metaphoricè, multò veriùs negatur, quàm affirmatur; sicut loquitur, non solùm cum majori proprietate, sed multò veriùs, qui negat, pratum ridere, quàm ille, qui ridere pratum affirmat: ergo omnes Scripturæ propositiones relatæ non solùm cum majori proprietate, sed loquendo veriùs negari possunt, si Deus tantùm metaphoricè facit, nos facere.

7. Gratiam excitantem, seu concursum, quo Deus excitat hominem ad fidem, sive fidelem ad pœnitentiam, Auctores isti non distinguunt à præveniente, immo ut verbis ipsorum relatis constat, nullam gratiam prævenientem agnoscunt præter excitantem. Sicut & moderni Societatis, ut videre est apud *P. Marin* loco citato num. 58. *Dico cum nostris: gratia adjuvans, & cooperans juxta mentem Conciliorum, & PP. non est distincta à gratia, quæ constituit posse, & consequenter non est distincta à gratia suadente, & excitante.*

§. II.

Efficaciter impugnatur horum Theologorum opinio.

8. ET primò impugnanda venit positio illa *P. Molinæ*, quâ sibi persuasit, gratiam prævenientem, & excitantem consistere in illa cogitatione, & expensione rerum credendarum, quam Deus suo adjuvat auxilio, & in qua statuit gratiam, quâ Deus prævenit intellectum; gratiam verò, quæ prævenit voluntatem, constituit in illo subito affectu, qui ex illa cogitatione, & expensione naturaliter excitatur in voluntate. Hæc enim immediatè opponuntur *D. Augustino* de Grat. & liber. arbitr. cap. 5. ubi tractans de conversione, & laboribus Apostoli, eleganter explicat effectus gratiæ, seu concursus gratiæ prævenientis, & cooperantis sequentibus verbis: *Tamen ne ipsa voluntas sine gratia Dei putetur boni aliquid posse, continuò, cùm dixisset gratia ejus in me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboravi; subjunxit, atque ait: Non ego autem, sed gratia Dei mecum: id est, non solus, sed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo. Ut autem de Cælo vocaretur, & tam magnâ & efficacissimâ vocatione converteretur, gratia Dei erat sola, quia merita ejus erant magna, sed mala.* Quæ verba sanè contradicunt sententiæ *P. Molinæ*. Ille quippe ait, gratiam prævenientem consistere in illis actibus, altero scilicèt intellectûs, quo cogitat, atque expendit res credendas;

altero voluntatis, quo ad res credendas afficitur: qui actus adjuti per auxilium Dei constituunt gratiam prævenientem, ac subinde gratia præveniens non subsistit sine duplici influxu nostro: sed *Augustinus* è contra à gratia, quâ Deus prævenit *Paulum*, omnem nostrum excludit influxum; nihil enim aliud excludit, dum asserit, *sola Dei erat gratia*, quàm *Pauli* cooperationem, quam requirit *Augustinus* ad opera illius subsequentia vocationem: ergo contra mentem *Augustini* est, quòd gratia præveniens consistat in illis actibus.

9. Et sanè, si gratia præveniens formaliter consisteret in illis actibus, gratia præveniens à nostro arbitrio in sui penderet existentia; quod evidenter probat *P. Molina*, & ex se est manifestum, quia illa cogitatio, & rerum credendarum expensio, cùm sit omninò libera, à nostro pendet arbitrio; ac per consequens si in illa gratia formaliter consisteret, gratia præveniens à nostro penderet libero arbitrio: quod esse omninò falsum, constantissimum est. Posset namque homo Deum impedire, nè ipsum vocaret: nam gratia vocans, quæ in omnium sententia est præveniens, includeret illos actus, & sine illis non subsisteret, ut fatentur ipsi; sed illos actus, cùm sint in arbitrii potestate, impedire potest: ergo & Dei vocationem impedire valet, quod absque injuria Dei omnipotentiæ dici non valet, cui soli citatis verbis *Augustinus* tribuit vocationem; sic enim ait: *Ut autem de Cælo vocaretur, & tam efficacissimâ vocatione converteretur, sola Dei erat gratia, quia merita ejus erant magna, sed mala*. Et alibi pluriès asserit S. Doctor, quòd potest Deus non consentientibus, sed reluctantibus, studium virtutis immittere. Ex quibus falsitas sequelæ facillimè demonstratur. Per hoc possèt homo Dei vocationem, & prævenientem gratiam impedire, quia possèt non cogitare, quàm sint dignæ res fidei, quibus assensus adhibeatur, & consequenter ad illas non benè affici; sed hoc non potest impedire potestatem Dei, ut hominem non præveniat, & suâ gratiâ vocet ad fidem: etenim multò difficiliùs est studium virtutis immittere homini reluctanti, quàm vocare, & prævenire ad fidem hominem non expendentem, quàm dignæ sint, ut credantur, res fidei, & ad illas non affectum: quod tamen posse Deum manifestè patet exemplo, quo rem probat *S. Augustinus*: nec enim voluntas magis fidei nostræ reluctans, magisque aversa inveniri poterit, quàm voluntas *Pauli*, ut constat ex Actibus Apostolor. cap. 9. ubi & dicitur, *quòd Sanctorum sanguinem sine intermissione sitiebat*, & *Christus* illi, *quid me persequeris?* Quæ certè non indicant, illum priùs quàm vocaretur aliquem bonum ad res fidei habuisse affectum; & tamen id nullo fuit impedimento gratiæ prævenienti, Deique efficacissimæ vocationi.

10. Præterea: cùm non simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo sit, paritèr nec sumus sufficientes amare aliquid boni ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quod expressum est in sacra Scriptura, & disertè asseruit verbis relatis *M.P. Augustinus*: *Tamen ne ipsa voluntas sine Gratia Dei putaretur aliquid boni posse*: ergo necessarium est, quòd gratia præ-

præveniens ad fidem, vel det, vel supponat sufficientiam, tùm ad cogitandum, & exponendum, quàm dignæ sunt res fidei, ut credantur, tùm ut voluntas ad illas afficiatur: ergo gratia præveniens non consistit in solis actibus intellectûs, & voluntatis. Rursus actus isti, cùm sint dispositiones ad gratiam justificantem, debent esse entitativè supernaturales, quia dispositio etiam remota existit in ordine formæ; immò cùm dicantur ipsa Dei gratia præveniens juxta *Tridentinum* sess. 6. de justificat. cap. 5. non possunt esse naturales: ergo pro priori ad illorum elicientiam debent potentiæ istæ supponi elevatæ per aliquod principium supernaturale, à quo intellectus habeat sufficientiam ad tantum bonum cogitandum, & voluntas ad illud amandum; aliàs ad cogitandum, & amandum esset nobis sufficientia, non ex Deo, sed ex nobis, quod est contra Apostolum: ergo gratia præveniens non consistit adæquatè in illis actibus. Sed estò consisteret in illis inadæquatè, aliquid actus istos præcedens importat.

11. Deinde: præter sufficientiam ad eliciendos istos primos actus, quâ, gratiâ seclusâ, carent istæ potentiæ, & illis debet esse ex Deo, requiritur, quòd potentiæ determinentur ad illorum elicientiam. Cùm enim intellectus, & voluntas ad illorum productionem non se moveant, eò quòd non sunt deliberati, immò nec liberi juxta istos Auctores, deveniendum necessariò ad aliquod principium exterius, à quo utraque potentia moveatur, ac determinetur; quia omne, quod sine libertate movetur, non negant ab alio moveri: atqui principium hoc exterius est gratia præveniens, excitans, & vocans, ut constat ex *Tridentino* sess. 6. cap. 5. dicente: *Declarat Sancta Synodus ipsius justificationis exordium in adultis à Dei per Jesum Christum præveniente gratia sumendum esse*: & statim explicans, qualis sit gratia ista, ait, illam esse gratiam excitantem, & adjuvantem: *ut*, *qui per peccata à Deo aversi erant*, *per ejusdem excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam &c.* Ergo gratia Dei, ut principium anterius, seu præsuppositum movet ad eliciendos illos actus.

12. Præterà rejicitur prædictus contrariorum sensus. Quia evidentissimum est, *Pelagium* non solùm gratiam istam non negasse, verùm & illam docuisse, ac prædicasse. Admisit enim, sub nomine gratiæ quam admittebat, exempla *Christi* & Sanctorum, item illuminationes quasdam intellectûs, & voluntatis subitas excitationes. Constat apertè ex S. *Augustino* lib. de grat. Christi cap. 4., ubi dicentem inducit *Pelagium*: *Ergo in voluntate &* OPERE BONO *laus hominis est; imo hominis & Dei*, *qui ipsius voluntatis &* OPERIS *possibilitatem dedit*, *quique ipsam possibilitatem gratiæ suæ semper adjuvat auxilio*. Cap. 10. in principio, ubi ait, *Pelagium* (ut explicaret verba *Apostoli* ad Philipp. 2. *Ipse est enim, qui operatur in nobis velle, & perficere*) *dixisse*: *Operatur in nobis velle, quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodò præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, & præmiorum pollicitationibus succendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei*

STUPENTEM SUSCITAT VOLUNTATEM; *dum nobis, quod tu alibi negare non metuis, suadet omne, quod bonum est*. Ita apud *S. Augustinum* gratiam prævian explicuit *Pelagius*, in qua explicatione manifestissimum est, illum docuisse gratiam consistentem in cogitatione sancta, & repræsentante objecti convenientiam, & prædicasse etiam gratiam, quam Auctores oppositi constituunt in motu illo subito voluntatis, nec aliud important verba illa, *præmiorum pollicitatione succendit*, & illa, *revelatione sapientiæ in desiderium Dei* STUPENTEM SUSCITAT VOLUNTATEM: Ergo si Auctores isti non aliam gratiam prævenientem, & excitantem admittunt, quàm quæ consistit in sanctis cogitationibus, & subitis motibus voluntatis, contra ipsos efficaciter argui potest, non aliam admittere gratiam prævenientem, & excitantem, præter illam, quam *Pelagius* agnovit. Certum namque est, iterum dico, *Pelagium* sanctas cogitationes, motus subitos voluntatis, & pias affectiones numerasse inter auxilia gratiæ, ut ait *M. Gonet de Hæresi Pelagiana* disp.1. n.20. tom.4. Immò & asserit, *Petavium* lib. de *Pelagiana, & Semipelagiana Hæresi* cap. 9. benè intulisse, adhibuisse *Pelagium* gratiam aliquam, quâ voluntas excitatur. Quod benè etiam colligit *M.Gonet* ex illis verbis: *Dum nobis suadet omne quod bonum est, quod tu alibi negare non metuis*. Fatebatur quidem *Pelagius*, esse donum gratiæ auxiliantis revelationem, quæ præcisè spectat ad intellectum, & negabat priùs gratiam, quâ bonum suaderetur, quæ necessariò pertinet ad voluntatem; modò illam confitetur, & consequenter numerat inter auxilia gratiæ affectum pium, sine quo bonum non suadetur; quia voluntate piè non affectâ ad bonum, sed renitente, nihil ipsi suaderi potest.

13. Nec mirum videri debet, hostem illum ita Divinæ gratiæ infensum ad agnitionem illius pervenisse gratiæ, quæ in motibus subitis voluntatis consistit: tùm quia id discere potuit ex *Augustini* Scriptis. Tùm quia, ut notavit *M. Gonet* loco citato num.23. hanc gratiam coactus est admittere post damnatam ipsius hæresim à *Zozimo Papa*. Tùm deniquè, quia credibile est, Deum hanc gratiam, quam nec maximis quidem peccatoribus Divina negat benignitas, illi non denegasse, & eam in se expertum fuisse, ut videtur constare ex Epistola *Pelagii* ad *Demetriadem* in Appendice 17. aliàs 142. inter Epistolas S. *Augustini*; quæ cùm in manus S. Doctoris venisset sine auctoris nomine, rescripsit ille quamprimùm ad Demetriadis Matrem *Julianam*, rescire cupiens, unde profecta esset Epistola illa, quâ Pelagianum errorem tradi animadvertebat. Et reverà esse *Pelagii* in lib. de gratia Christi cap. 22. & 37. indicat *Augustinus*. Imo ex ejusdem libri cap.37. constat, quòd se ipsum declaravit *Pelagius* auctorem, in suis ad *Innocentium Papam* litteris scribens: *Legant quam ad Sacram Christi Virginem Demetriadem in Oriente conscripsimus, & invenient nos ita hominis laudare naturam, ut Dei semper addamus auxilium*. Sic ergo Pelagius se loquentem inducit cap.26. *Est autem tutissimum, atque perfectum, ut assuescat animus sollicitâ semper, pervigilique custodiâ discernere cogitationes suas, & ad primi animi motum vel probare, vel reprobare, quod cogitat, ut vel*

vel bonas cogitationes alat, vel statim extinguat malas. Hic namque fons est boni, & origo peccandi, omnisque ingentis delicti in corde principium est cogitatio, quæ unumquodque opus velut in quadam tabula depingit antequàm faciat. Quid clariùs? Quare *P. Vazquez* 1. par. disp. 89. cap. 4. num. 22. Et *P. Oviedo* Controverf. 1. de grat. num. 8. *P. Ripalda* disp. 105. fess. 2. à n. 13. & disp. 110. fess. 4. *M. Lemos* tract. 1. cap. 9. *Alvarez* disp. 1. à n. 6. *Baronius* tom. 4. disp. 2. *M. Joan. à S. Thoma* tract. de volunt. disp. 3. art. 3. *Albelda* disp. 68. concluf. 1. & 2. & alii relati à *PP. Salmanticensibus* tom. 5. fol. 46. à n. 152. *Eminentissimus Aguirre* in opusc. 1. *S. Anselmi* cap. 114. sect. 4. *Mag. Bolivar* de grat. Dei dub. 6. §. ultimo num. 57. *Illustrissimus Castell* de concordia libertatis disp. 3. q. 4. sect. 7. num. 1230. *Mag. Aliaga* tom. 4. tract. de gratia excit. dub. 1. §. 4. fatentur, admisisse Pelagium gratiam auxiliantem internam consistentem non solùm in sanctis cogitationibus, verùm & in ipsis affectibus, ac subitis motibus voluntatis, qui connaturalissimè ex sanctis cogitationibus à Deo immissis, etiam in sceleratis hominibus excitantur: ergo dum gratia solùm præveniens, & excitans admittitur, quæ consistat in sanctis cogitationibus, & subitis motibus voluntatis, redit consequentia facta, quòd eadem gratia admittitur, quam *Pelagius* agnovit prævenientem, & excitantem, & quâ minimè contentus fuit *M. P. Augustinus*, ut demonstrant ipsius verba, quæ immediatè subjicit, cap. 10. dicens: *Quid manifestiùs, nihil aliud eum dicere gratiam, quâ Deus in nobis operatur velle, quod bonum est, quàm legem, atque doctrinam? In lege namque, & doctrina Sanctarum Scripturarum futuræ gloriæ, atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam, quòd sapientia* REVELATUR, *ad doctrinam pertinet, cùm suadetur omne, quod bonum est. Etsi inter docere, & suadere, vel potiùs exhortari, distare aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ generalitate concluditur, quæ quibuscumque sermonibus, vel litteris continetur. Nam & Sanctæ Scripturæ, & docent, & exhortantur, & potest esse in docendo, & exhortando etiam hominis operatio.* Hæc *S. Augustinus*, qui profectò videtur sentire, hos pios motus voluntatis etiam sub doctrinæ generalitate contineri. Cujus ratio ea videtur esse, quia nimirùm sub doctrinæ generalitate continetur id, quod sequitur connaturaliter ad vivacem repræsentationem boni magni: sed ad vivacem repræsentationem tanti boni, quantum est gloria, connaturalissimè sequitur desiderium illius, & succensio voluntatis, quæ proculdubiò sunt pii voluntatis motus: ergo jure meritò putavit *Augustinus*, *Pelagium* hos computantem motus inter auxilia gratiæ à doctrinæ generalitate non recessisse. Vel de his motibus non judicavit, quia ipse à *Pelagio* exigebat gratiam, quæ est simpliciter necessaria ad benè volendum, & agendum: sed isti pii motus ad id non sunt simpliciter necessarii, quare nec *Concilium Tridentinum*, nec *D. Thomas* tales motus enumerant inter actus requisitos ad justificationem: ergo præter auxilia consistentia in motibus piis voluntatis alia admittenda. Quare *D. August.* illam gratiam admittens, Divino afflatus Spiritu subdit: *Sed nos eam gratiam*

va-

volumus iste aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur & speratur: nec solùm revelatur sapientia, verùm etiam & amatur; nec suadetur solùm omne quod bonum est, verùm & persuadetur.

DUBIUM II.

In quo consistat, & quid reverà sit apud Thomistas gratia ista præveniens, & excitans.

§. I.

Præmittuntur quædam ad clariorem Dubii resolutionem.

1 PERTINERE ad gratiam Dei auxiliantem sanctas cogitationes, quibus bona honesta voluntati proponuntur, & pias illustrationes Spiritûs Sancti, cùm sint vera lumina, & incitamenta affectuum supernaturalium, quæ menti, & voluntati Deus infundit ante deliberationem, & consensionem qualemcumque nostram, quibus nostræ potestatis est assentire, vel dissentire, Catholicorum nullus videtur posse negare. Senserunt ita omnes illi Auctores, quos citat *P.Ripalda* tom. 2. de ente supernaturali lib. 5. disput. 10. 2. sect. 1. & plures alii, qui ante & post *P. Ripalda* scripsêre de hac materia. Immo *M. Joan. à Sancto Thoma* tom. 3. in 1. part. q. 64. disput. 24. artic. 2. num. 7. non solùm illas requirit ad actum, sive ex parte actûs, sed requiri asserit ex parte potestatis ad actum liberum. Cujus ratio est evidens, nam cùm instat præceptum charitatis, ut possit voluntas adimplere debitum, requiritur cognitio proponens Deum, ut super omnia amabilem, quæ cognitio non potest non dici sancta cogitatio, & cùm Deus illam homini largitur, magnum gratiæ suæ impendit auxilium. Hæc autem cogitatio, si tantùm sit speculativa, constituit potestatem physicam, non moralem, seu moraliter expeditam; ad posse enim morale requiritur illustratio pia, quâ cor hominis ad bonum inclinatur: sed ad bonum inclinatur homo mediis his affectibus luminosis, & indeliberatis, quos inspirat Deus, & ex quibus coalescit gratia illa, quæ præveniens, & excitans appellatur: quòd à sopore, nescio quo nostro, excitet nos, & ad Deum trahat, nostrumque consensum anteveniat. Verè ergo cogitationes istæ supernaturales, quæ sunt lumina menti infusa, vel piorum affectuum initia voluntati instillata, dicuntur dona *gratiæ auxiliantis*, & *prævenientis*. *Gratiæ*, quia sunt dona indebita; *auxiliantis*, ratione adjutorii ad consensum supernaturalem: & tandem *prævenientis*, non auxilium, à quo proveniunt, sed consensum salutarem, ad quem excitant: sicut dicitur de fide, quæ præcedit dilectionem, & subsequitur piam affectionem, cùm idem actus respectu diversorum possit esse præveniens, & subsequens. Quare cùm cogitationibus istis voluntas præ-

prævenitur, & allicitur ad salutariter operandum, vera sunt auxilia gratiæ prævenientis, & excitantis, ut declarat *D. August.* lib. 2. de *peccat. merit.* cap. 19. dicens: *Cum autem adjutorium Dei deprecamur ad faciendam, perficiendamque justitiam, quid aliud petimus nisi, ut appareat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat?* Idemque profert de Spir. & litt. cap. 34. *Visorum suasionibus agit nos Deus, ut velimus & credamus.* Hoc ipsum claret ex *D. Prospero* lib. 2. de *vocat. gentium* cap. 9. *Gratia Dei principaliter præeminet suadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando.* Quod sanè pronuntiant *Concil. Milevit.* cap. 3. definiens: *Verumque esse donum Dei, scilicet scire quod facere debeamus, & diligere ut faciamus.* Et *Arausican.* cap. 9. *Divini est muneris, cùm rectè cogitamus: & pedes nostros à falsitate, & justitiâ tenemus.* Ex quibus indubitatissimè liquet, cogitationes hujusmodi supernaturales, esse auxilia gratiæ Dei.

2. Motus etiam pios voluntatis annumerandos, ac reponendos esse inter auxilia gratiæ Divinæ certissimum est; cùm gratia excitans non sit solùm splendor veritatis in intellectu lucens, sed ardor calens in voluntate. Utrumque clarissime docet *D. Augustinus* de grat. Christi cap. 14. *Si enim*, inquit, *sicut veritas loquitur, omnis, qui didicit, venit, quisquis non venit, profectò non didicit. Quis autem non videat, & venire quemquam, & non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit, non autem potest nisi adjutum esse, si venit; & sic adjutum, ut non solum quid faciendum sit, sciat, sed quod scierit etiam faciat. Ac per hoc, quando Deus docet non per legis litteram, sed per Spiritûs gratiam, ita docet, ut quod quisque didicerit, non tantùm cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendoque perficiat.* In quibus docet sanctas cogitationes, & pios motus voluntatis pertinere ad auxilia gratiæ. Trahit namque Deus nos ad se per gratiam, quæ interioris hominis illuminet oculos, & excitet affectum. Hanc etiam doctrinam nobis ob oculos ponit *D. Thomas* ad eadem verba *Joan.* 6. lect. 5. ubi sic ait: *Duo ponit, unum scilicèt quod pertinet ad donum Dei, cum dicit* AUDIVIT, *scilicet Deo revelante, aliud quòd pertinet ad liberum arbitrium, cum dicit*, ET DIDICIT, *scilicet per assensum: & ista duo necessaria sunt in omni doctrina fidei: omnis qui* AUDIVIT *à Patre docente, & manifestante, &* DIDICIT, *præbendo animum*, VENIT AD ME; *venit inquam per cognitionem veritatis, per amoris affectum.* Quod tandem definiri videtur in *Concilio Milevitano* Canon. 4. ubi dicitur: *Per gratiam revelari nobis intelligentiam mandatorum, darique simul scire, quid agere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Ex quibus manifestè constat, esse auxilium Dei, quòd cognoscamus bonum, ut illud velimus; & rursus esse donum Dei, quòd velimus, ut faciamus; & primum est auxilium ad volendum, secundum verò, ut per auxilium adjuvemur ad faciendum, quia quod non volo, non facio: & quod non scio, non volo.

3. Hinc gratia excitans voluntatem plures actus voluntatis compre-

prehendit, quia omnis effectus supernaturalis juvans positivè voluntatem, illam præparat, & inclinat ad consensum salutarem. Hujusmodi sunt varii affectus supernaturales, timor pœnarum, amor beatitudinis, delectatio bonorum spiritualium, omnisque affectus simplex, & indeliberatus in ordine ad consensum efficacem, liberum, & absolutum. Quò respexisse videtur *S. Prosper* lib. *contra Collatorem* cap. 14. dum super illud *Joannis* 6. NEMO POTEST VENIRE AD ME, NISI PATER MEUS, TRAXERIT EUM: dixit: *Si ergo nemo venit nisi attractus, omnes quocumque modo veniant, attrahuntur. Trahit igitur ad Deum contemplatio elementorum. Trahit timor, trahit lætitia, trahit desiderium, trahit delectatio lectionis. Quis prospicere, aut enarrare potest, per quos affectus, visitatio Dei animum ducat humanum, ut quæ fugiebat, sequatur; quæ oderat, diligat; quæ fastidiebat, esuriat.* Disponitur namque voluntas, utpotè agens procedens de potentia ad actum, mediis his actibus imperfectis ad actum perfectum dilectionis, & contritionis. Unde meritò dicuntur gratia inspirationis. Cùm affectus isti Fidei, timoris, spei, pœnitentiæ, amoris, aliarumque virtutum supernaturalium sint præfestini quidam veluti radii, & primi motus, quibus Deum suspicimus, ut liberatorem nostrum, ut exorabilem pœnitentibus, & vindicem impœnitentium, ut fontem justitiæ, summum bonum nostrum, & æternam fœlicitatem. Quibus statutis, sint pro resolutione dubii, sequentes assertiones.

§. II.

PRIMA CONCLUSIO.

Præter & ultra auxilia gratiæ, consistentia in actibus intellectûs & voluntatis, requiritur auxilium, quo Deus efficiat tantas cogitationes, & subitos motus voluntatis, quibus piè afficitur ad bona honesta; & ulteriùs auxilium ad agendum juxta hujusmodi cogitationes, & motus.

4 SUper his quæstionem ex instituto movens Concilium Arausicanum II. can. 20. sic dicit: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo.* En ubi Concilium distinguit bona, quæ fiunt in homine, & non fiunt ab homine, à bonis, quæ fiunt in homine, & quæ facit homo, Deo faciente, ut ipse faciat; sed bona illa, quæ homo non facit, & in illo fiunt, alia esse non possunt, quàm auxilia à Deo homini impressa, ad quæ proinde merè se habet homo passivè, etenim ad actus tàm necessarios, quàm liberos merè passivè non se habet, sed illos activè operatur: ergo dantur auxilia hujusmodi actus præcedentia à Deo unicè procedentia, & in homine recepta. Vel aliter: omnia bona, quæ sunt in homine conducentia ad salutem dividit Concilium in bona illa, quæ fiunt in homine sine efficientia hominis, id est, quæ non facit homo, & in illa bona,

bona, quæ facit homo, Deo faciente, ut homo faciat: sed actus isti necessarii, sancta nempe boni cogitatio, & affectus subitus ad bonum, bona sunt, quæ existunt in homine, & ad salutem conducunt: ergo sub altero divisionis membro præcontinentur; sed non præcontinentur sub primo, quia Deus facit, ut illos faciat, & ipse est, qui docet hominem scientiam, & qui facit, ut homo bonum salutare amet: ergo bona illa, quæ fiunt in homine, & homo non facit, sunt auxilia prævenientis gratiæ orta à Deo, ad quæ homo purè passivè se habet.

5. Hoc ut evidentiùs ex verbis Concilii demonstremus, maximè notandum, quòd in illis verbis, ***Multa bona fiunt in homine, quæ non facit homo***; Concilium intelligit tàm dona gratiæ sanctificantis, virtutes infusas, & dona Spiritûs Sancti, quàm illud primum auxilium simpliciter tale intra ordinem gratiæ, quod in voluntate humana imperfectos excitat actus, cum piis illustrationibus alliciendo ad bonum, suadendo pietatis opus, & ipsam excitando; quæ bona Deus operatur in nobis sine nobis efficientibus; cùm ante omnem actum intellectûs, & voluntatis præcedat auxilium intrinsecum à solo Deo infusum, juxta quem sensum accipienda sunt verba Concilii, ***Multa bona fiunt in homine, quæ non facit homo***. Si verò considerentur omnia alia bona, quæ fiunt in homine, hæc fanè facit homo, cui Deus præstat ut faciat. Præstat velle subitum, & indeliberatum, quod licèt non sit à voluntate liberè, & meritoriè operante, est tamen ab ipsa elicitivè; cùm voluntas, præveniente illo primo auxilio, sufficienter constituatur in ratione principii physici, & realis illorum actuum, etsi ad illos non se moveat applicativè. Præstat Deus & ipsum velle liberum, & deliberatum, & omnia, quæ salutariter operatur in homine, de quibus & verissimè dicitur, ***Nulla facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo***; cùm homo verè operetur, cùm Deus facit ipsum operari; vult liberè, cùm Deus facit ipsum velle, sintque omnia bona, quæ facit homo, dona Dei, ut dicit ***Augustinus*** ibidem cap. 10. n. 23. ***Sic itaque Dei gratia cogitetur, ut ab initio bonæ mutationis suæ usque in finem consummationis, qui gloriatur, in Domino glorietur. Quia sicut nemo potest bonum perficere sine Domino, sic nemo incipere sine Domino***. Illud ergo primum auxilium, quo Deus primò intellectum illustrat, & voluntatem excitat, est auxilium illud, quod fit in nobis sine nobis; quia nempè medio illo elevatur homo, & intrinsecè constituitur potens sanctam cogitationem elicere, quâ nempè auxiliatur, & excitatur ipse, excitatione formali, & in actu secundo, quæ tamen non ei, sed gratiæ Dei attribui debet; cùm illa non sit ab homine virtute propriâ, sed per donum gratiæ ipsum intrinsecè elevantis, & per modum actûs primi ipsum auxiliantis, quam prætendimus esse realiter distinctam à piis cogitationibus, & indeliberatis voluntatis affectionibus.

6. In eumdem planè sensum loquitur Cœlestinus I. ad Episcop. Galliæ dicens: ***Ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit***: sed hos motus intellectûs, & voluntatis non

causat Deus per concursum à voluntate creata determinatum, nam cùm voluntas ad illos non se determinet, quia sunt necessarii, nec potest concursum Dei determinare: ergo causat illos Deus concursu prædeterminante, qui proinde debet esse prior, & illos naturâ, & causalitate antecedere.

7. Probatur 2. ex *D. Augustino* de grat. & lib. arb. cap. 5. ubi illa verba *Pauli* ad Cor. 15. NON EGO AUTEM, SED GRATIA DEI MECUM, sic exponit: *idest non solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc, nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo. Ut autem vocaretur, & tàm magnâ, & efficacissimâ vocatione converteretur, gratia Dei erat sola*. Ex quibus fit argumentum. Nullus actus elicitus ab intellectu, aut à voluntate ita est gratiæ, ut intellectus, aut voluntas per illum gratiæ Dei non sit cooperans, id est omnis actus elicitus à voluntate, aut intellectu est simul à Deo, & ab homine mediâ aliquâ ex his potentiis; quæ propositio est ex terminis nota; cùm actus, quo homo constituitur intelligens, & volens, estò sit gratia, & auxilium ad actum subsequentem, est tamen elicitivè ab homine: nec enim est intelligibile, quòd homo saltem de potentia ordinaria constituatur intelligens, aut volens per actum à se non elicitum; undè in omni actu à se elicito homo Deo cooperatur, ac proindè à Deo simul, & ab homine simul causatur; sed *Augustinus* asserit, esse aliquam gratiam auxiliantem, quæ non sit ab homine simul cum Deo operante: ergo est aliqua gratia auxilians, quæ non sit actus intellectûs, aut voluntatis. Min. expressè traditur ab *Augustino* illis verbis, *Gratia Dei erat sola*: nam *Augustinus* clarissimè distinguit hæc tria, nimirùm, & quòd nec *Paulus* solus, id est, nec *Paulus* sine gratia, nec gratia sola, id est, nec gratia sine *Paulo* ad labores illos sustinendos concurrerint; & tandem asserit, quòd ad hoc, ut *Paulus* vocaretur, & converteretur, gratia Dei erat sola: ergo aliquis effectus correspondet soli gratiæ. ad quem effectum *Paulus* non est cooperatus, sed purè se habuit passivè, ut mobile respectu motoris. Quæ gratia absque ulla controversia, est auxilium prædeterminans, quo Deus movet hominem, vel ad sanctam cogitationem, vel ad volitionem rectam, & ad quod homo se habet purè passivè, tametsi illo supposito, statim Deo cooperetur. Quod argumentum efficacissimum est, maximè contra PP. Societatis, *Illustrissimum D. Castell*, & alios agnoscentes respectu primi velle liberi, veram gratiam cooperantem, quam consequenter debent statuere relate ad velle subitum, cùm verè eliciatur à voluntate.

8. Concinit *S. Augustino D. Thomas* 1. ad Corinth. cap. 19. lect. 1. ubi explicans eadem verba *Pauli*, præsertim ad illa: *Gratia ejus in me vacua non fuit: tertiò ostendit*, inquit *D. Thomas*, *usus efficaciam, quia hoc non à se solo, sed ex instinctu, & adjutorio Spiritûs Sancti, & ideo dicit, non autem ego solus operor, sed gratia Dei mecum, quæ movet voluntatem ad hoc .... Deus enim non solùm infundit gratiam, quâ nostra opera grata fiunt, & meritoria, sed etiam movet ab benè utendum gratiâ infusâ*; quibus clarissimè docet S. Doctor, gratiam, quâ

Deus

Deus movet voluntatem ab benè utendum gratiâ habituali, præcedere bonum usum, sicut applicatio potentiæ ad opus præcedit opus, & ab eo distinguitur. Undè gratia illa dicitur instinctus,& adjutorium;nemo autem adjuvatur ad opus per ipsum opus,sed per aliud,ex quo homini adjuto datur aut virtus, aut applicatio virtutis ad opus, ut videtur ex se notissimum: sed ad sanctam quamlibet cogitationem, & ad quemlibet pium affectum movet Deus hominem per instinctum, & adjutorium Spiritûs Sancti: ergo gratia hæc, hic instinctus, & hoc adjutorium distinctum quid est à sancta cogitatione, & pio voluntatis affectu.

9. Hoc iterùm expressit *D. Augustinus* de grat. & liber. arbitr. cap.17. dicens: *Ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens, propter quod ait Apostolus, certus sum, quoniam qui operatur in nobis opus bonum perficiet usque in diem Christi Jesu. Ut ergo velimus sine nobis operatur, cùm autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.* Quibus si adjungas doctrinam *S. Thomæ* 1.2. q.111. art.2. quæ ex hac *Augustini* desumpta est, efficax fit argumentum. Gratia, quâ Deus movet voluntatem ad primum actum, sive intellectum ad primam cogitationem, & quæ dicitur gratia operans, distincta est à gratia, quæ est sancta prima cogitatio, & prima volitio recta; tùm quia effectus realiter à sua causa distinguitur, & cogitatio sancta prima, & primus motus rectus voluntatis sunt effectus illius gratiæ: tum quia, ut ait *D. Thomas* q. citata art. 3. in corpor. *Et ideò gratia, secundùm quod causat in nobis primum effectum, vocatur præveniens*: ergo gratia operans, seu præveniens est causa primæ vocationis sanctæ, & primi affectûs pii, ac per consequens distinguitur ab eis.

10. Rem eandem, eandemque doctrinam expedivit *D. Thomas* super illa verba *Job* cap. 32. *Ut video, spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.* Quæ *D. Thomas* ibi lect. unic. sic docet, esse intelligenda: *Spiritus Dei est in hominibus, in quantùm scilicet in eis operatur, & hoc est, quod subdit, & inspiratio Omnipotentis. Quæ scilicet hominibus inspirat Spiritum Sanctum, qui est Spiritus sapientiæ, & intellectus. Dat intelligentiam, scilicet veritatis, quæ est sapientiæ principium, iis, quibus inspirat. Quod autem hæc inspiratio sit sapientiæ præcipua causa, ostendit per hoc &c.* de qua inspiratione Omnipotentis asserit *D. Thomas* 1.2. q.68. art.1, *inspiratio significat quamdam motionem ab exteriori.* Modò sic argumentor: inspiratio proveniens à *Spiritu Sancto* dans, & causans cogitationem sanctam, necessariò debet præcedere sanctam cogitationem, & ab illa realiter distingui: sed ad quamlibet sanctam cogitationem habendam requiritur inspiratio proveniens à *Spiritu Sancto* dans, & causans illam: ergo requiritur inspiratio *Spiritûs Sancti* sanctam cogitationem præcedens, & ab illa realiter distincta; sed inspiratio ista auxilium est: ergo ad sanctam cogitationem requiritur aliquod auxilium à sancta cogitatione distinctum, & præcedens. Totus hic discursus habetur in verbis laudatis *D. Thomæ*. Nam sancta cogitatio est intelligentia veritatis, quam ut ve-

vera, & præcipua causa dat inspiratio Omnipotentis, quæ est motio proveniens ab exteriori, id est à *Spiritu Sancto*: & cùm sit principium per se notum apud Philosophos, causam præcedere effectum, & ab eo realiter distingui, manifestè convincit, ad sanctam cogitationem requiri aliquod auxilium ab ea distinctum, & præcedens.

11. Sed ut nulla de mente *D. Thomæ* maneat dubitandi ratio, audiamus ipsum Joan. 3. lect. 5. sic loquentem: ***Gratia, quâ Deus nos trahit, non est solùm illuminatio interior, sed motio, & instinctus Dei movens, & impellens cor hominis***. Et ad Rom.8. lect.3. ibi: ***Homo autem spiritualis non tantùm instruitur à Spiritu Sancto, quid agere debeat, sed etiam cor ejus à Spiritu Sancto movetur***. Quæ ad evidentiam demonstrant sentire *D. Thomam*, necessariam esse aliam gratiam moventem cor hominis ad agendum honestè, & ad pios, meritoriosque affectus eliciendos, hancque esse à sanctis cogitationibus, piisque affectibus realiter distinctam. Sint pariter in confirmationem, quæ docet S. Doctor 1.2. q.109. art.1. ubi ad elicientiam cognitionis supernaturalis auxilium requirit, dicens: ***Ad illius elicientiam indigere hominem lumine superaddito naturæ per modum virtutis gratuitæ***. De quo lumine asserit in 2. dist. 28. q.1. art. 5. ***esse lumen gratiæ gratis datæ***; sed in his loquitur S. Doctor de principio ad actualem cognitionem; ergo principium hoc est distinctum ab ipsa actuali cognitione. Rursus q.110. art.2. asserit, quòd ***gratia auxilians in communi est gratuitus effectus Divinæ voluntatis, per quem mens hominis, & ejus voluntas, moventur ad aliquid cognoscendum, volendum, & agendum***. Sed motio moventis præcedit naturâ, & causalitate motum mobilis, & terminum, ad quem movetur: ergo auxilium hoc realiter distinguitur ab actibus, ad quos movet. Et tandem q.112. art. 2. ait: ***Si loquamur de gratia secundùm quod significat auxilium Dei moventis, sic nulla præparatio requiritur ex parte hominis, quasi præveniens Divinum auxilium, sed potiùs quæcumque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum***; sed illi actus, cùm sint dispositiones ad justificationem, præparant hominem ad illam: ergo sunt effectus gratiæ, quæ proinde debet effectus illos præcedere.

12. Tertiò probatur, & sanè efficaciter conclusio per partes. Et primò quidem, quòd ad omnes motus voluntatis requiratur auxilium ab ipsis distinctum, dixi ab ipsis distinctum, quia non negamus hos motus aliquatenus esse auxilia, sed dicimus, ad hujuscemodi motus requiri alia diversæ rationis auxilia. Quod constat tum ex illo *Joannis* 15. ***Sine me nihil potestis facere***. Tum quia licèt actus prior possit dici, & esse auxilium respectu posterioris, respectu verò sui auxilium non est, quia auxilium est causa actûs, & actus non est causa sui ipsius. Quo supposito, sic probatur. Et primò quidem si motus pii sint liberi. Omnis namque motus (ultra motus necessarios) voluntatis pius & liber, est meritorius, saltem secundùm quid, & eo modo quo *D. Augustinus*, & *S. Prosper* arguentes contra *Pelagianos*, & *Semipelagianos* arguebant, quòd si aliquid præcedit gratiam, hoc erit meritum illius, de quo *S. Prosper*

sper contra *Collatorem* lib. 3. & *August.* lib. 11. de Civit. cap. 28. sed ad omnem actum meritorium requiritur auxilium ab ipso actu distinctum: ergo ultra motum liberum voluntatis aliud requiritur auxilium. Min. constat primò, quia ad actum liberum meritorium indispensabiliter aliquod requiritur auxilium: sed motus necessarius voluntatis non est indispensabiliter requisitus: cùm necessarium simpliciter minimè sit ad actus liberos salutares, quòd præcedant actus subiti, etsi in natura lapsa regulariter præcedant: ergo aliud ab illo auxilium requiritur. Secundò, quia vel iste motus necessarius infert infallibiliter actum meritorium, vel relinquit voluntatem indifferentem, & componibilem cum omissione actûs? Si hoc secundum dicatur, se tenet ex parte actûs primi, & dicetur adjuvare possibilitatem, seu potentiam complere, non tamen actum dabit; & in præsenti nobis sermo est de auxilio actûs, seu dante actum, non tamen de auxilio adjuvante possibilitatem, quod, ut fusiùs dicemus, admisit *Pelagius*, nec tamen acquievit *Augustinus*. Si autem hic motus necessarius voluntatis connectitur, & infert actum infallibiliter, libertatem actûs, ad quem datur, omninò evertet; quia est suppositio connexa se tenens ex parte actûs primi, & non existens ex dominio, aut determinatione libera voluntatis, sed illam antecedens, & necessariò causans. Maximè quidem in principiis adversariorum, suppositio connexa, & non existens ex dominio, aut determinatione libera voluntatis, sed illam antecedens, destruit libertatem: quarè rejiciunt AA. contrarii communiter actum imperii, quem omnes Thomistæ admittunt, & illum rejiciunt, ut inimicum libertatis, etsi actus imperii totam suam efficaciam, & connexionem cum usu habeat ex electione, quæ est actus liberrimus voluntatis: ergò multò magis officiet libertati motus necessarius voluntatis, si astruatur connexus cum actu, quia ex libertate non descendit.

13. Non solùm hoc, ut certum admitti debet quoad actus voluntatis, sed idem dicendum de sanctis cogitationibus, ultra quas aliud requiritur auxilium. Nam ista sancta cogitatio, vel est omninò determinata, & bonum proponens cum omnimoda determinatione, non sinens apparere aliquam convenientiam in omissione actûs, & prosecutione objecti contrarii: aut non ità, sed objectum suum cum aliqua indifferentia repræsentat, ità ut appareat aliqua convenientia in omissione actûs, aut in prosecutione objecti contrarii? Sancta cogitatio primo modo determinata non potest esse auxilium actûs liberi, sivè ad actum liberum: quia judicium sivè apprehensio boni omninò determinata, ac nullatenùs indifferens, infert actum, non liberum, sed necessarium: quia ubi motivum adæquat capacitatem proximam sui mobilis, non potest naturaliter actus non sequi: at bonum Divinum propositum per cognitionem determinatam, & sub pura ratione boni, adæquat hìc & nunc capacitatem proximam sui mobilis, sivè voluntatis: ergò stante illâ repræsentatione non potest naturaliter non sequi actus. Quæ ratio constat in motibus primò primis voluntatis, qui ex vi cognitionis determinatæ, & sine indifferentia proponentis, naturaliter consequuntur,

tur, & non consequi esset miraculum. Si verò sancta cogitatio sit indifferens: rursùs inquiro, vel est liberè concepta ab intellectu, vel non ita, sed est à Deo infusa? Si liberè concepta: igitur debet assignari auxilium antecedens, quô voluntas confortetur, ut intellectum moveat ad formandam, seù concipiendam talem sanctam cogitationem; ac per consequens aliud auxilium ab ea distinctum; ac proindè ipsa non sufficit. Si verò intellectus illam non concepit ex determinatione voluntatis, sed à Deo illam accipit infusam, requiritur *inspiratio Omnipotentis, quæ det intelligentiam hanc veritatis*, ut suprà ex verbis *Job* intulimus, sed hæc inspiratio est distincta à sancta cogitatione; cùm sit illius causa, & motio quædam ab exteriori, ut ex *D. Thoma* diximus suprà num. 10. ergò requiritur aliud auxilium illam antevertens.

14. Luculentissimè etiam ostenditur veritas secundæ partis nostræ conclusionis, quæ procedit de auxilio illo, quo Deus facit, ut faciamus: sed cognitio sancta indifferenter proponens objectum honestum nobis non donat se solâ consensum, seù actum salutarem: cùm ab ipsa nihil influat in voluntatem ut ad assensum impellat; sicut lumen oculum subit, recreat, invitatque ad videndum; at voluntati nihil adjicit, ut eam impellat, quò luce frui velit: ergo necessarium est aliud auxilium à sancta cogitatione distinctum, quod immediatè in voluntatem agat, illam excitet, ut velit & faciat, & insuperabiliter ad actum applicet. Hoc sequenti discursu enitens est magis. Sancta cogitatio constituens potestatem ad actum, & ejus omissionem, etsi aliquando magis inclinet ad actum, non donat consensum, sivè actum salutarem: potest namque cogitationem istam voluntas repellere, divertendo intellectum, ne de tali objecto cogitet, ut etenim dixit *D. Thomas* 1. 2. q. 77. num. 2. *Nihil prohibet aliquid sciri in habitu, quod tamen actu non consideratur*: quare constituit potestatem ad actum, non tamen connectit voluntatem cum actu; alioquin non posset illam repellere intellectum divertendo; sed sancta cogitatio ità constituit potentiam ad actum, ut maneat indifferentia ad ejus omissionem, etsi aliquando magis inclinet ad actum: ergò illa non dat se ipsâ consensum salutarem; implicat enim contradictionem donare actu consensum, & carentiam consensûs conjungi cum auxilio actu dante consensum; sed cum illa cognitione potest conjungi carentia consensûs, vel saltèm illam potest voluntas repellere; ac per hoc facere, quòd illa non influat in consensum: ergò quamvis talis cogitatio, seù judicium indifferens constituat actum primum, seù potestatem, aliud requiritur auxilium donans consensum salutarem: quare exclamat *Augustinus* de corrept. & grat. cap. 10. *Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut Divinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur*. Et, si voluntati non præstat auxilium *sine quo non*, quod non declinet, aut separetur ab actu, quomodò hoc præstare poterit voluntati cogitatio sancta; indifferenter proponens objectum? Quomodò mediâ ipsâ agi potest indeclinabiliter ad objectum, & insuperabiliter ad actum, quando, ut expressè docet *D. Thomas*, adhuc illâ suppositâ, potest intellectus de objecto non cogitare, illamque cogitationem repellere? 15. Ma-

15. Manifestissimum hoc iterum fit: Quia nullum objectum potest movere voluntatem quoad exercitium, faciendo scilicet, quòd voluntas consentiat, immò nec ullum objectum, si proponatur per cogitationem indifferentem, illam necessitat objectivè; quia cùm voluntas sit capax omnis boni, à bono particulari non movetur sufficienter: unde illò propositô, poterit voluntas quòlibet declinare, & ab actu illius prosecutivo separari, conjungique cum fuga, aut omissione. Sic præter motionem objectivam, quâ allicitur voluntas, ad existentiam consensûs requiritur aliquid aliud, quo voluntas ex parte subjecti moveatur, sivè quô moveatur subjectivè, & quoad exercitium actûs, ut docet *D.Thomas* 1. 2. q. 9. art.4. in corp. ibi: *Dicendum, quòd secundùm quòd voluntas movetur ab objecto, manifestum est, quòd moveri potest ab aliquo exteriori: sed eo modo, quo movetur quantùm ad exercitium actûs, adhuc necesse est ponere voluntatem ab aliquo principio exteriori moveri.* De qua motione rursùs in eadem quæstione art. 6. ad 3. ait: *Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum, & sine hac universali motione homo non potest aliquid velle.* Ergo si hæc sancta cogitatio non movet subjectivè, & effectivè, quod ita est certum apud AA. contrarios, ut actum imperii negent ex eo, quòd habet efficaciam effectivam, & voluntatem effectivè applicat, & determinat ad unum, à fortiori huic sanctæ cogitationi negandum, quòd moveat ex parte subjecti, seù quoad exercitium actûs; cùm ex alia parte negari non possit, quòd se teneat ex parte actûs primi, & potestatis; ergò ut existat salutaris consensus, requiritur aliud auxilium distinctum à sancta cogitatione.

16. Utrumque expressit *D. Augustinus* lib. 1. de prædest. Sanctor. cap. 8. dicens: *Multos venire videmus ad filium, quia multos credere videmus in Christum, sed ubi, & quomodò à Patre audierint hoc, & didicerint, non videmus. Nimirùm gratia ista secreta est, gratiam verò esse, quis ambigit?* Sed nec Sanctæ cogitationes, nec pii affectus voluntatis, quibus movetur homo, ut veniat ad *Christum*, sunt aliquomodò gratia secreta, cùm utramque gratiam experiatur homo: quâ ratione homines piis suis in confessionibus, eò quòd huic gratiæ non obedierint, se lamentabiliter accusant: ergo alia gratia admittenda est occultior, & magis secreta. Est namque certum, quòd tam audiens, quàm discens, clarè, saltèm in exercitio, agnoscit se audire à Patre, & videt, se discere, juxta illud Psalm. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem*: eò quòd audire est percipere intelligibiliter verba loquentis, & discere est dictis assentire; quod fieri non potest aliter quàm cognoscendo id, quod ab alio dicitur, & rei cognitæ præstando assensum, vel evidentem, si clara fiat demonstratio, vel per piam affectionem, si quod locutione innotescit, obscurum sit: sed affectum quoquè voluntatis, quo ad *Christum* itur, homo in ipsa sui mutatione sentit: ergò in his nihil est occultum audienti, & discenti: ergo gratia illa ita secreta, quâ audientem Deus facit addiscere, aliquid aliud distinctum est ab actibus intellectûs, & voluntatis: nem-

nempe gratia illa gratis data, quâ Deus immutat liberum arbitrium, quâ in nobis causat & sanctas cogitationes, quibus illuminatur intellectus, & pios voluntatis affectus; ut videat quæ agenda sunt, & quæcumque viderit, opere perficiat.

§. III.

Solvuntur argumenta.

17. PRimò auctoritatem Sacri *Concilii Tridentini* nobis opponunt asserentis sess. 6. cap. 5. quòd gratia excitans *est illuminatio Spiritûs Sancti, per quam Deus tangit cor hominis*; sed illuminatio tangens cor hominis consistit in actuali cognitione; cùm non tangatur à Deo, nisi mediâ actuali cognitione fiat ostensio illius, quod est prosequendum, vel fugiendum: ergo gratia excitans consistit formaliter in actibus intellectûs, & voluntatis. Id confirmatur ex eo, quòd *Tridentinum* gratiam excitantem vocat vocationem internam; sed vocatio interna consistit adæquatè in actibus intellectûs, & voluntatis: ergo. Min. prob. quia vocatio interior est loquutio interna, quâ Deus loquitur ad cor; sed talis loquutio consistit in actuali cognitione, quâ Deus occulta sua visibilia ostendit: ergo vocatio interior consistit formaliter in actibus intellectûs & voluntatis.

18. Hæc urgent vividiùs ex *Concilio Milevitano* cap. 3. gratiam Dei, quâ nos prævenit exprimente per hoc quod est *scire, quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus*. Sed hæc expressè significant actus intellectûs, & voluntatis: ergo in his actibus adæquatè consistit gratia præveniens, quâ Deus primò ad se homines vocat. Quod insuper speciosiùs suadent eo, quòd SS. PP., ut suprà vidimus, gratiam, quâ Deus trahit homines ad se, explicant per actus intellectûs, & voluntatis: quod efficaciter probat gratiam excitantem consistere in actibus intellectûs, & voluntatis.

19. Hæc tamen levia sunt, & ab omnibus solvenda: quippè manifestè instatur argumentum in dono prophetiæ, quod significatur his nominibus, *inspiratio*, *loquutio*, *tactus*, & *illustratio mentis* Prophetæ. Constat ex Epistola 2. D. *Petri* cap. 1. ubi dicitur: *Non enim voluntate humanâ allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines*. Et *Job* cap. 32. dicitur: *Inspiratio Dei Omnipotentis dat intelligentiam*, & tamen donum propheticum consistit per se primò, non in cognitione, sed in lumine intrinsecè elevante mentem Prophetæ, & per modum principii realiter influente in illam: ergo ex quo gratia excitans dicatur *inspiratio*, *illuminatio*, non probat, quòd consistat adæquatè in actibus intellectûs, & voluntatis. Id pariter videre est in lumine Fidei, quòd est illustratio supernaturalis per modum virtutis à Deo infusæ, & in lumine gloriæ de facto præcedenti per modum principii visionem Dei; & tamen non consistunt formaliter in actuali cognitione: ergo quòd gratia præveniens

niens dicatur *illuminatio*, non sequitur, quòd formaliter consistat in cognitione. Ad argumentum ergo respondetur, distinguendo minorem; sed illuminatio tangens cor hominis consistit in actuali cognitione, tangens causaliter, & per modum actûs primi neg. min. per modum actûs secundi, conc. min., & neg. conseq. Duplex quippè distingui debet illuminatio interna; alia causalis, & per modum actûs primi: alia formalis, & per modum actûs secundi. Prima illuminatio fit mediò auxiliò elevante intrinsecè intellectum per modum principii ad eliciendam sanctam cogitationem. Secunda illuminatio in ipsa cognitione consistit. Per auxilium eam præcedens tangit Deus cor hominis contactu causali, & per modum actûs primi; formaliter verò, & per modum actûs secundi contactus fit à Deo per sanctam cogitationem. Eo nempè modo, quô lumine prophetico tangit Deus mentem Prophetæ, quarè à SS. PP. prophetia *tactus mentis* definitur: & tamen, ut suprà diximus, lumen prophetiæ in actu cognitionis non consistit: cùm ipsa actualis perceptio subsequatur ad lumen menti Prophetæ infusum: ut luculenter explicat *D. Thomas* 2. 2. q. 171. art. 1. ad 4. in prophetia distinguens elevationem mentis ad percipienda Divina, & ipsam actualem perceptionem rerum Divinarum. Elevatio mentis fit à Spiritu Sancto movente; & quantum ad hoc, ad prophetiam requiritur inspiratio: postquàm autem mens elevata est ad superna, percipit Divina, in qua cognitione perficitur prophetia. Ergo etsi, postquàm mens elevata est lumine supernaturali, datur actualis perceptio, in actu cognitionis consistens; inspiratio tamen formaliter non consistit in actu, quô homo percipit, & afficitur ad Divina, sed in lumine prævio.

20. Eâdem solutione præcavetur confirmatio argumenti, negando minorem, Vocatio namque & pulsatio unicè fiunt à vocante, & pulsante. Quarè si gratia excitans est formaliter vocatio, & pulsatio, non in actibus intellectûs, & voluntatis, qui effectivè producuntur ab his potentiis, sed in aliquo prævio, à solo Deo proveniente, consistere debet. Enimverò priùs est Deum nobis loqui, quàm quòd nos audiamus Deum loquentem; cùm nequeat Deus denominari nobis loquens per id ipsum, quô denominamur Deum audientes. Quarè Psalm. 82. inquit Propheta: *Audiam, quid loquatur in me Dominus*. Quibus exprimit loquutionem Dei præviam esse ad cognitionem rei loquutæ. Id ipsum insuper firmatur ex illo *Ezechielis* 2. *Fili hominis sta super pedes tuos*. En elevatio mentis, ut observat *D. Thomas*. *Postquam autem ingressus est in me spiritus, audivi*. En perceptio & divinorum cognitio subsecuta ad lumen. Videndus *D. Thomas* q. 12. de verit. art. 1. distinguens hæc duo, Deum loqui ad Prophetam, & Prophetam percipere Dei loquutionem, quorum primum fit per infusionem luminis mentem illius elevantis ad talem cognitionem; secundum verò consistit in ipsa prophetica cognitione, quâ intellectus Divina percipit.

21. Testimonium, quod objicitur ex Concilio Milevitano, facilem etiam intelligentiam habet; gratia enim excitans consistit in ostensione causaliter, & per modum actûs primi, illius, quod facere debemus,

non tamen in ostensione formali, & per modum actûs secundi: cùm præcedere debeat gratia excitans talem cognitionem: licèt verum sit, quòd cùm solùm præcedat prioritate à quo, & sit necessariò connexa cum tali cognitione, nusquàm existit, quin intellectus saltèm indeliberatè cognoscat, & voluntas piè afficiatur affectione indeliberatâ: cùm enim gratia ista sit illuminatio, dùm Deus in nobis producit lumen internum, nos illuminat. Eâdemque doctrinâ repellitur, quod ultimò dicitur, quòd gratia excitans explicatur à SS.PP. per actus intellectûs, & voluntatis. Primò non omnes ita gratiam excitantem exponunt, cùm plures asserant consistere in auxilio elevante potentiam ad elicientiam sanctæ cogitationis. Sic expresè *D.Prosper*, qui ut explicet modum, quô gratia homines convertit, eleganter cecinit:

Non hoc consilio tantùm, hortatuque benigno
Suadens, atque docens, quasi normam legis haberet
Gratia, sed mutans intùs mentem, atque reformans,
Vasque novum ex fracto fingens virtute creandi.

Cyrillus Alexandrinus lib. 1. de adorat. exponens illud Genes. 13. *Angeli miserunt manum, & introduxerunt ad se Lot*, sic ipse ait: *Manifesto argumento tibi hoc esse potest, nos non verbis solùm excitari, & adhortationibus menti immissis, ut à peccato discedamus, sed tantâ benignitate erga nos uti servatorem totius Universi Deum, ut actu ipso, efficaciterque nobis præstet auxilium, secundùm quòd scriptum est: Apprehendisti manu dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me. Cùm enim humana natura non satis valida esset, neque per se sufficit, ut malum effugere queat uno quidem modo nobis contendit Deus, duplicique beneficio afficere cognoscitur, admonitionibus nimirùm persuadens, & subsidium præstans fortiùs, quàm, ut ab impediente, aut imperante malum superari possit.* Hæc *Cyrillus* in edit. *Basileæ* tom. 2. col. 425. circa finem. Testatur hoc D. *Bernardus* serm. 1. Pentecostes, his verbis: *Multi monentur, ut benefaciant, sed minimè sciunt, quid agendum sit, nisi adsit denuò gratia Spiritûs Sancti, & quam inspirat cogitationem, doceat in opus proferre, nè vacua in nobis sit gratia Dei. Propterea non solùm moveri, & doceri, verùm etiam moveri, & affici ad bonum necesse est, ab eo utique spiritu, qui adjuvat infirmitatem nostram.* Idem asserit *Gregorius Magnus* Hom. 3. in Evang. dicens: *Vocat* nos Dominus, *sed non erigit, quandò per ejus gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adjuvari non possumus. Plerumquè enim videmus, quæ agenda sunt, sed opere non implemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis judicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit.* Revelat ergo Deus Cœlestem veritatem; docet, suadet, excitat, commovet, prævenit, desiderium inducit justitiæ; at totum hoc operatur Deus mediâ gratiâ, quæ propriè, & efficienter causet in nobis hujusmodi actus; cùm ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum sibi quisque sufficere possit; siquidem supereminet & rationi, & virtuti nostræ. Et ideò Deus voluntatem, jam inspiratione, & impressione gratiæ sufficientis præ-

præparatam, efficaciter movet, & pulsat, determinat, & applicat ad bonum, medio alio auxilio distincto ab hujusmodi actibus.

22. Secundò, nullum efficax desumitur argumentum, ex quo à SS. PP. gratia excitans, & primò præveniens explicatur per actus intellectûs, & voluntatis. An non etiam habitus, & virtutes exponuntur per actus, quin in eis formaliter consistant? Sic Fides à *D. Augustino* definitur *per actum credendi*: justitia per *voluntatem reddendi unicuique, quod suum est*: & charitas *per motum animi ad fruendum Deo*: quin tamen consistant formaliter in hujusmodi actibus, ut observat *D. Thomas* 1. 2. q. 55. art. 1. & q. 12. de verit. art. 1. ad 11. his verbis: *Dicendum, quòd videre secundùm Philosophum dupliciter dicitur, scilicet habitu, & actu. Undè & visio actus, & habitus nominari potest.* Et ad 10. *Consuetum est enim, quòd habitus per actus definiantur*: ergo ex quo gratia primò excitans significetur aliquando à SS. PP. per actus, non arguitur efficaciter eam consistere adæquatè in actibus, & non in aliquo prævio auxilio elevanti potentiam ad talium actuum elicientiam; definiuntur enim per actus, quia per illos meliùs innotescit nobis essentia habitûs, vel auxilii.

23. Secundò objicit P. *Ripalda, D. Thomam*, qui super illud *Joannis* 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*, sic dicit: *Hominem Deus multipliciter trahit, revelatione internâ veritatis, persuasione, operatione miraculorum, blanditiis, admirabili delectatione, & amore veritatis.* Quod & docet cap. 6. lect. 5. ad illa verba: *Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me*, quæ sic exponit: *Modus autem trahendi est congruus, quia trahit revelando, & docendo, & hoc est, quod scriptum est in Prophetis, erunt omnes docibiles Dei.* Et paulò post; *Omnis qui audivit à Patre docente, & manifestante, & didicit præbendo assensum.* Ex quibus *P. Ripalda* tractionem efficacem revocat in doctrinam, & manifestationem veritatis, affectionem, delectationemque virtutis inferente.

24. Verùm tractionem per doctrinam, & revelationem veritatis non sufficere, abundè, ut arbitror, probatum est, & ultra illam requiri gratiam aliam, quâ Deus faciat nos facere, manifestè constat ex dictis. Hoc enim totum doctrinæ generalitate concludi docet *S. Augustinus* loco citato de Grat. Christi, & à Pelagio extorquere contendit aliam gratiam, quæ donet bonam voluntatem, ut videre est lib. de Gratia Christi cap. 24. in fine, ubi adducto exemplo Regis *Assueri*, cujus cor Deus convertit ab indignatione ad lenitatem sic loquitur: *Legant ergo, & intelligant, intueantur, atque fateantur, non lege, atque doctrinâ insonante forinsecus, sed internâ, atque occultâ, mirabili, ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates*; quod & docuit *S. Prosper* Epist. ad *Rufinum* asserens: *Tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cùm illicò gratia Dei affectum credendi, obediendique generaverit*: ergo ut existat iste pius affectus, requiritur gratia distincta ab illa: non enim gratia generans affectum est ipse affectus à gratia generatus.

 25. Re-

25. Respondetur ergo ad argumentum, sanctas cogitationes, & pios affectus voluntatis computari à *D. Thoma* inter auxilia Divinæ gratiæ; verùm non negat, aliud ultra hæc, & longè efficaciùs requiri auxilium, quod & exprimit in ipsis locis in argumento objectis, dum asserit, non trahi persuasione, delectatione, & amore; auxilium quippe ita suadens, ut persuadeat, aliquid altius includit, quàm sit sancta cogitatio objectum suum indifferenter proponens; nec ad delectationem, & amorem excitandum sufficit sancta cogitatio, sed requiritur auxilium fortius, ut expressè desiderat *Augustinus* de Grat. Christi cap. 33. cùm ait: *Non est autem consequens; ut qui habet donum scientiæ, quo noverit, quid agere debeat, habeat etiam charitatem, ut agat*. Quia nimirum à potentia agendi constituta per scientiam est mala consequentia ad actum. Quod distinctiùs *Augustinus* lib. 2. *contra duas Epist. Pelag.* cap. 8. n. 18. *Cogitamus quippè quod cupimus, nec tamen cupimus omne quod cogitamus: nonnunquam & quod non cupimus, cogitamus*: quibus verbis clarissime explicat, quomodò sancta cogitatio nonnunquàm est absque boni cupiditate; eò quòd illuminationi obnitentes, quandoque in sola hæremus cogitatione. Et ulteriùs quod cogitatio sancta & boni desiderium, quandoque absque ulteriori effectu sunt in nobis, quatenus gratiæ resistentes, ad effectum perfectum, seu ad actum deliberatum, & ad opus nos non accingimus. Hoc & docuit *D. Thomas Augustini* linguâ loquens tàm locô citatô, quàm 1. 2. q. 9. art. 1. ad 1. ubi versans illud *Augustini* in Psal. 118. *Prævolat intellectus, sequitur nullus, aut tardus affectus*; dicit: *Ex ista authoritate non habetur, quòd intellectus non moveat voluntatem, sed quòd non moveat ex necessitate: quia videlicet non determinat efficaciter, prout requiritur, ut faciat nos velle, facere*.

§. IV.

Statuitur Tertia Conclusio.

Auxilia ista conferunt virtutem, & sufficientiam ad actum tàm necessarium, quàm ad actus perfectos, seu perfectè liberos.

26. Supponendum primò, quòd gratia excitans interior, intellectum illuminans, non est gratia sufficiens ad actus salutares elicitos à voluntate; licèt præbeat vires, & sufficientiam intellectui ad actus salutares ab illo elicitos v. g. ad actus fidei. Talis namque gratia excitans interior, per quam illuminatur intellectus non præbet sufficientiam productivam consensûs salutaris: tùm quia talis illustratio non est physicè, ut superiùs diximus, intra lineam affectivam, in qua est formaliter ipse consensus. Tùm quia extrinseca est voluntati, quam reddere non potest intrinsecè in actu primo continentem actum salutarem. Et maximè, quia consensus salutaris non est exercitium formale illustrationis supernaturalis. Illa tamen gratia excitans ex parte actûs primi se tenet, & spe-

& spectat ad gratiam sufficientem completè acceptam. Nequit enim liberum arbitrium sine illuminatione, & inspiratione Spiritûs Sancti elicere actus supernaturales. Ipsa namque docet, quid sit faciendum, & ostendit, qualiter homo debeat operari. Est enim voluntas potentia cæca, quæ non est completè, & proximè potens ad suos actus, nisi præcedat directio ista ex parte intellectûs, proponens bonum amandum, & malum fugiendum. Hac ratione dicit *Apostolus* ad *Hebr.* 11. quod *sine fide impossibile est placere Deo*, quia fides dirigit actus meritorios, ostendendo bonitatem Dei, ad quam debent referri; ideoque exorat semper Ecclesia Spiritum Sanctum, ut corda nostra illustret ad cogitandum, quæ recta sunt, ut ea, quæ facienda sunt, cognoscamus. Ubi maximè notandum, non esse idem, quòd talis illustratio se teneat ex parte actûs primi, ac quòd sit actus primus physicè productivus consensûs salutaris. Species impressa se tenet ex parte actûs primi ad intelligendum, & tamen non præstat intellectui virtutem intelligendi. Requiritur etiam ex parte actûs primi existentia ad operandum, quæ tamen non constituit, nec dat agenti virtutem ad operationem. Sufficit ergo, ut aliquid se teneat ex parte actûs primi; vel quod præbeat posse, vel illud compleat, vel illud expediat; vel se teneat ex parte alterius comprincipii; & hoc modo se habet cognitio ad actum amoris; cùm bonum ut ut intellectum moveat ad sui amorem; non tamen voluntati præbet sufficientiam. Duplex namque distinguitur sufficientia, alia propriè talis per subministrationem spiritûs, & virtutis, alia verò tantùm secundùm quid per ostensionem, & manifestationem bonorum spiritualium. Sufficientia primo modo accepta non convenit illustrationi Spiritûs Sancti, sed solùm secundo modo accepta, quia habet rationem principii influentis objectivè in actum voluntatis, præbens voluntati posse merè extrinsecum ad actus salutares, ut benè *M. Lemos* advertit tom. 1. parte 1. tract. 1. cap. 12. Et quia universaliter non omne, quod se tenet ex parte actûs primi, vel ex parte actûs secundi, dicitur propriè actus primus, & actus secundus: sicut prædeterminatio physica ex parte actûs secundi se tenet, & non est propriè actûs secundus: & cognitio naturalis ex parte actûs primi se tenet in ordine ad actus supernaturales; & tamen talis cognitio non est propriè actus primus, quia actus primus propriè nominat formam, quæ sit principium operationis. Eâdemque ratione gratia excitans, in affectu omninò indeliberato consistens, non est gratia propriè sufficiens ad actus supernaturales liberos: non enim præstat vires productivas, nec se habet per modum virtutis, cùm non detur nobis à Deo per subministrationem spiritûs, & vigoris, nec elevet intellectum per modum virtutis ad cognitionem perfectam supernaturalem, sed solùm influat dispositivè, ut modo videbimus.

27. Huic quæstioni illud secundum dandum est, quod actus cogitationis in intellectu, & affectiones indeliberatæ in voluntate non possunt produci mediâ elevatione extrinsecâ Omnipotentiæ in absentia habituum supernaturalium, sed solùm mediô aliquô auxiliô supernaturali intrinsecè elevante potentiam naturalem, contra P. *Suarez* lib. 3. *de auxiliis*

xiliis cap. 4. & alios ejusdem Scholæ professores, nè in opinionibus referendis, aut impugnandis longa texatur Oratio. Dixi in absentia habituum supernaturalium, quia mediis his datur principium habituale, quo potentiæ possunt in illo ordine supernaturali operari, quod per solas vires naturales non habebant. Etenim habitus supernaturales dant posse simpliciter: quarè communitèr asserunt Theologi, quòd isti, quamvis sint essentialitèr habitus, habent tamen modum potentiæ. Habetur autem manifestè nostræ assertionis probatio in D. *Thoma*, qui necessitatem auxilii intrinsecè elevantis intellectum, & voluntatem efficacissimis rationibus probat 1. p. q. 12. art. 5. Et 1. 2. q. 109. art. 1. Et q. 110. art. 2. Et q. 111. art. 1. Et q. 62. art. 1. Etiam 2. 2. q. 23. art. 2. Et q. 171. art. 2. Necnon 2. contra Gent. cap. 51. Et 3. contra Gent. cap. 49. in quibus omnibus locis, necnon & in pluribus aliis auxilium supernaturale exposcit, naturæ per modum virtutis gratuitæ superadditum, quô mens hominis, & ejus voluntas eleventur ad elicientiam actûs supernaturalis, nec non & ejus voluntas moveatur ad volendum & agendum. Etenim auxilium extrinsecum Divinæ Omnipotentiæ non est principium physicè elevans voluntatem ad elicientiam actus liberi supernaturalis. Non enim tale auxilium præbet vires, potestatem, & sufficientiam voluntati ad illius productionem. Tùm, quia Spiritus Sanctus, ut extrinsecè assistens, non est propriè gratia auxilians, vel auxilium gratiæ præbens sufficientiam ad actus supernaturales, cùm Deus ut auxilians, & illius auxilium comparentur inter se ut causa, & effectus; & auxilio purè extrinseco non elevetur voluntas, ut secundùm sibi intrinseca contineat actum supernaturalem; non enim tale auxilium est proprium ullo modo voluntati, nec subjectivè intrinsecè informat ipsam, ut actus supernaturalis contineatur in potestate propria voluntatis, & ut possit habere verum dominium supra talem actum. Enimverò Omnipotentia Dei intimè assistens & præsens intellectui elicienti piam cogitationem, & voluntati ut elicienti piam affectionem inclinantem in consensum salutarem, non est, nec propriè dici potest gratia illa præveniens, à quâ desumitur exordium nostræ justificationis, ut definit *Tridentinum* sess. 6. cap. 5. ergo alia agnoscenda est gratia distincta ab omnipotentia extrinsecè assistente. Tum; quia gratiæ Dei assentimur & dissentimur; sed Omnipotentiæ Dei extrinsecè adjuvanti non correspondet assensus, vel dissensus voluntatis; cùm solùm assensus vel dissensus voluntatis sit intellectui proponenti, aut suadenti aliquod bonum fieri: ergo. Et tandem, quia SS. Patres loquuntur de verâ Christi gratiâ adjuvante, non tamen de omnipotentia extrinsecè adjuvante. Erit ergo Omnipotentia auxilium gratis præparans, non tamen vera Christi gratia; cùm illuminatio, inspiratio, motio spiritûs, sint, ut diximus, quid distinctum à Deo, sub cujus nomine solùm intelligitur omne donum gratuitum à Deo datum & descendens à Patre luminum juvans ab benè agere.

28. Ex quibus præsuppositis evidenti consecutione descendit ratio efficacissima probativa nostræ conclusionis. Aliquod debet assignari prin-

principium, vi cujus voluntas activè præcontineat actus salutares, sed hoc principium solùm est auxilium distinctum tàm ab actibus necessariis, quàm ab actibus perfectè vel imperfectè liberis: ergo auxilia ista dant virtutem, & sufficientiam ad actus necessarios, & ad actus perfectè, sivè imperfectè liberos. Hæc est, ut dixi, manifestissima veritas, quæ nè variis glossamentis obscuretur, assignent principium constitutivum sufficientiæ; hoc enim præbere debet veram sufficientiam per modum virtutis physicè productivæ actuum supernaturalium; *unum quodque enim tantùm abundat in principio agendi, quantum est in actu*, ut dixit D. *Thomas*, q. 1. de Potent. art. 2. quâ ratione probat 1. p. q.25. art. 3. infinitatem virtutis Dei, quæ non est limitata ad aliquod genus entis, sed præhabet in se totius esse perfectionem: sed solùm assignabile est auxilium, aut ajunt, fluidum elevans intrinsecè voluntatem; cùm nec *Spiritus Sanctus*, nec Omnipotentia, ut extrinsecè assistens, sint, ut modò diximus, principium dans veram sufficientiam in actum supernaturalem, nec gratia excitans interior, per quam illuminatur intellectus, nec gratia excitans, in affectu omninò indeliberato consistens. Enimverò cùm solùm habeat actualitatem de linea actûs secundi determinantis & complentis potentiam ad actum, non est quoad substantiam potestas & activitas productiva actûs: ergo vel neganda est gratia actualis, quæ sit verè, & propriè sufficiens, vel concedendum, quòd auxilia ista dant veram sufficientiam constitutivam actûs primi.

29. Hæc est sanè doctrina Apostoli 2. ad Cor. 3. *Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Quæ verba Sanctus *Augustinus* expendit lib. de prædest. Sanctor. cap. 2. circa medium dicens: *Quis enim non videat, priùs esse cogitare, quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitaverit esse credendum. Quamvis enim raptim, quamvis celerrimè credendi voluntatem quædam cogitationes antevolent, moxque illa sequatur, ut quasi conjunctissima comitetur: necesse est tamen, ut omnia, quæ creduntur, præveniente cogitatione credantur, quamquàm & ipsum credere, nihil aliud est, quàm cum assensione cogitare. Non enim omnis, qui cogitat, credit; cum ideò cogitent plerique, ne credant: sed cogitat omnis, qui credit, & credendo cogitat, & cogitando credit. Quod ergo pertinet ad religionem, & pietatem, de qua loquebatur Apostolus: si non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobis metipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est: profectò non sumus idonei, credere aliquid quasi ex nobismetipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, quâ credere incipiamus, ex Deo est. Quo circa, sicut nemo sibi sufficit ad incipiendum, vel perficiendum quodcumque opus bonum: quod jam isti fratres, sicut vestra scripta indicant, verum esse consentiunt: undè in omni opere bono incipiendo, & perficiend sufficientia nostra ex Deo est: quoniam fides, si non cogitetur, nulla est; & non sumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Hæc S. *Augustinus*: in quibus expressam de cogitationibus subitis, & indeliberatis mentionem

nem facit, afferens, sufficientiam ad illas non esse ex nobis, sed ex Deo: arguitque à minori ad majus, nam si ad subitam, & indeliberatam cogitationem non est nobis ex nobis sufficientia, sed ex Deo, multò minùs erit nobis ex nobis sufficientia ad perfectum fidei assensum.

30. Hoc adeò disertè docet S. Doctor lib. 2. *contra duas Epist. Pelag.* cap. 8. n. 18. ut nullum ea de re suboriri dubium possit. *Audiant & Apostolum: Dominus enim, cum Joan. 15. v. 5. ait, sine me nihil potestis facere hoc uno verbo initium finemque comprehendit. Apostolus verò tanquam sententiæ Domini expositor apertiùs utrumque distinxit, dicens, Phil. 1. 6. Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet usque in diem Christi Jesu, sed in Scripturis Sanctis apud eumdem Apostolum, isto unde loquimur, amplius invenimus. Loquimur enim nunc de boni cupiditate, quam si volunt à nobis incipere, à Domino perfici, videant quid respondeant, dicenti Apostolo 1. Corint. 3. 5. Non quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobis metipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Hìc *Augustinus* tam finem boni operis seu complementum, quàm initium; tam boni cupiditatem, quàm boni cogitationem ex Deo constanter affirmat. Quod & magis explicat cap. 9. sequenti n. 19. Expendens illud *Proverb.* 16. 1. *Hominis est præparare cor, & à Domino responsio linguæ*, ubi inquit: *Quis enim potest sine bonâ cogitatione ad bonum cor præparare? Absit, ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrii defensores & Fidei Catholicæ desertores. Ideò quippe scriptum est, hominis est præparare cor, & à Domino responsio linguæ, quia homo præparat cor, non tamen sine adjutorio Dei.* Et cum duplex sit cordis à Deo præparatio, una imperfecta, altera perfecta: illaque fiat interioribus illuminationibus, piis inspirationibus, & bonis desideriis; hæcque mediâ applicatione voluntatis ad bonum detur; utrumque esse ex Deo declarat, dum n. 21. dixit, loquens de amore inchoato & præparatorio: *Tunc enim bonum concupisci incipit, quandò dulcescere cœperit.* Et de charitate perfectâ ibidem ait: *Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas, de qua Joannes Apostolus sine ambiguitate loquitur dicens, 1. Joa. 4. 7. Charitas ex Deo est? Nec initium ejus ex nobis, & perfectio ejus ex Deo.*

31. Ex quibus omnibus primò id evincitur, à pia & salutari cogitatione, quæ ex gratia fit, incipere præparationem cordis ad opus bonum. Secundò, quod hæc cogitatio reperiri potest sine boni cupiditate. Tertiò, & cogitationem & bonum desiderium, non semel esse absque conversione; cùm scilicet peccator hæret inter cogitationem & desiderium. Quartò præparationem perfectam, quæ conjunctam habet impii justificationem esse à gratiâ præveniente, non solùm quæ sufficientiam det in ordine supernaturali, sed quæ efficaciter applicet & determinet voluntatem ad actum. Si ergo juxta *Apostolum*, ut ab *Augustino* intellectum, sufficientia nostra ex Deo est, tam initium boni operis, quàm complementum; intellectus hominis non habet ex se sufficientiam ad aliquam cogitationem piam, & religiosam, sed illam habet ex Deo: ergo ad primam hujusmodi cogitationem habet sufficientiam datam sibi

per

per illud gratiæ prævenientis auxilium, quo intellectus primò ad sanctè cogitandum illuminatur à Deo. Patet consequentia: quia sufficientia, utpotè constitutiva potestatis, est prærequisita ad actum, & primum actum sola gratia simpliciter, & omnibus modis præveniens antecedit: certissimum quippe debet esse, quòd cùm actus isti solùm habeant rationem auxilii in actu secundo excitantis potentiam ad consensum salutarem, reduci debent in aliud auxilium transiens eam elevantis, quod nullum aliud requirat auxilium. Quid namque obstat, quod ex Deo elevante per suam gratiam, effectivè causet homo aliquid conducens ad consensum salutarem? Sicut, & per gratiam Dei eum convertentem, dilectionem elicit, quâ & ipse se convertit in Deum. Idem dicendum de actibus voluntatis. Enimvero non est voluntas magis fortis ad amandum bonum supernaturale, quàm intellectus ad illud cognoscendum; immo est multò debilior propter repugnantiam, & propensionem maximam ad bona sensibilia, & concupiscibilia, ut est communis Theologorum sententia 1.2.q.109.art.3. & constat ex *D. Augustino* ad *Vitalem* illis verbis; *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*. Nam qui potestatem diligendi finem perdidit, non potest retinere virtutem ad diligendum media: cùm ergo bonum quodvis supernaturale medium sit ad Deum consequendum, planè sequitur, ut homo impotens amare Deum, sufficiens non sit ad amandum bonum aliquod supernaturale: ergo si intellectus ex se sufficiens non est ad cogitandum aliquid pium, & religiosum, habetque ex solo Deo ad hoc sufficientiam, à fortiori voluntas nullam ex se habet sufficientiam ad amorem boni supernaturalis, & cùm illam habet, ex Deo habet.

32. Etiam auxilia ista dant sufficientiam potentiis, quas afficiunt ad actus perfectos, & deliberatos, quales requiruntur, ut vel infideles, vel peccatores se ultimò ad justificationem disponant: quia ultima dispositio ad justificationem hos actus includit, videlicèt ex parte intellectûs judicium deliberatum, quo voluntati convenientiam objecti proponat; & ex parte voluntatis consensum perfectè liberum, quo acceptet, & prosequatur bonum sibi ab intellectu propositum: ad quos actus eliciendos neutra potentia ex se est sufficiens, ac proindè requiritur auxilium conferens sufficientiam, ut docet *Tridentinum* sess.6. cap.5. *Neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo liberâ suâ voluntate possit*: ergo illam tribuit auxilium gratiæ prævenientis, & excitantis. Patet consequentia: tum, quia in homine infideli, aut peccatore, cùm non sit gratia sanctificans, nec virtutes supernaturales, non est aliud principium, unde sufficientia possit provenire, quàm misericordia ipsa præveniens: tum, quia actus isti in substantiali, ut ita loquar, difficultate, actus illos priores, sive præcedentes necessarios non excedunt, cùm omnes supernaturales sint; & possit unum, & idem gratiæ auxilium principiare modò actum necessarium, modò liberum, solâ dispositione subjecti variatâ.

33. Huic efficacissimo argumento obviàm ire intendit Caducifer

verba Apostoli, *non quia sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, exponens, ut idem significent, ac *nobis suffici vires Dei*. Sic ille 3. p. punct.6. n. 85. his verbis: *Sufficientia ergo nobis ex Deo nihil aliud est, quàm nobis suffici vires Dei ad id, ad quod vires nostræ non sunt sufficientes. Verùm hæ ipsæ vires Dei possunt nobis suffici simultaneè, & concomitanter, elevando nostras operationes, ut raptim, & necessariò simul cum viribus Dei speciali concursu simultaneo coeuntibus agant aliquod opus salutare. Vel possunt nobis suffici modo ordinario, & communi præparativo nostræ voluntatis non solùm ad piè, sed etiam ad meritoriè operandum: ita ut relinquatur voluntati liber usus, vel non usus gratiæ Dei, in quo stat ratio meriti, aut demeriti; & similiter Deus relinquat suo generali simultaneo concursui concurrere, vel secùs suo supernaturali concursu ad actum salutarem prout ita exegerit determinatio libera creaturæ. Et tunc sufficientia ex Deo pro priori se habet in nobis, & tunc intelligitur ex D. Augustino, quod Deus præparat nostras voluntates, ut nimirum hæ cum bono usu libero gratiæ sibi præparatæ, & adjutorio etiam ipsius simultaneo eliciant opera salutaria conducentia ad vitam æternam: & hæc est in ordine supernaturali providentia illa ordinaria, quæ hominibus relicta est ad merendum, vel demerendum.*

34. Sed quis non videat hanc paraphrasim ideò ab ipso excogitatam fuisse, ut inde concludere posset, nihil ex parte Dei ultra excitationem requiri ad actum salutarem, nisi ut nobiscum concurrat concursu naturali, juxta electionem, & determinationem voluntatis nostræ, quod alienum est à mente Apostoli. *Nobis suffici vires Dei* nihil est aliud, quàm Deum vires suas, simultaneè concurrendo, viribus nostris adjungere: sufficientiam autem nostram ex Deo esse, ut loquitur Apostolus, est vires illas, quibus operationem nostram efficimus, à Deo nobis communicari, sive vires nobis non Dei, sed à Deo suffici, seu subministrari. Enimverò Deum cum aliquo simultaneè concurrere, supponit illum, cum quo concurrit, habere vires, quibus instructus, ponat id, quod ex suâ parte requiritur: sic si duo idem portent pondus, si duo navim unam trahant, quo exemplo utitur Molina, unus sufficientiam alteri non dat, sed suam uterque sufficientiam jungit ad producendum eum effectum, quem quilibet eorum separatè producere, ùt suppono, non poterat. Patet ergo *Ortizium* verba illa Apostoli non explicare, sed omnino invertere, & subvertere.

35. Prætereà, cùm hìc etiam agatur de opere supernaturali, supponit ea explicatio, inesse nobis potentiam naturalem actûs supernaturalis productivam, quæ solùm indigeat excitari, & concursu simultaneo adjuvari, sicque initium quidem operis supernaturalis esse à Deo excitante, consummationem verò, saltem patialiter, esse ex nobis, idque ex virtute naturali intellectûs, vel voluntatis. Patebit hoc clariùs ex iis, quæ dicit Scriptor iste num.83. præcedenti, ubi ut probet Deum physicè influere in operationes nostras sic discurrit: ***Denique secundò potest sic probari de actibus indeliberatis***, (quibus Deus aliquando

do hominem excitat, ut explicat num. 86.) *qui ut tales sunt rapti, & intensi, necnon ita ab anima eliciti, ut ipsam rapiant summoperè versus objectum. Sed hæc intensio actuum non potest non influere physicè in actum deliberatum subsequutum: ergo &c. Prob. min. Animam, & ejus potentias physicè compleri ad actum salutarem deliberatum stat in eo, quod superno impulsu roboratæ, & erectæ sint desuper earum vires ad talem actum deliberatum eliciendum. Sed per tales actus indeliberatos raptos, & intensos, imprimitur tale robur animæ, & potentiis ejus, ut mox, vi raptûs intermittente, cum deliberatione versetur, & surgat circa idem objectum: ergo &c. Min. patet primò à ratione: quia illa impressio tam vehemens sursum acta non frigescit instantaneè, sed paulatim, ita ut & potentia ex vi talis actûs adhuc maneat calefacta, & roborata, & simul detur locus deliberationi. Secundò ab exemplo, quo in nos experimur, quod post actum iræ indeliberatum, & intensum, ex illo manet potentia irascibilis ita roborata, ut adhuc paululum defervescens, & detur locus deliberationi, & illa adhuc sit valida, & calefacta ad actum iræ deliberatum eliciendum. Tantam vim ipsi, & quidem physicam, & physicè electivam ille actus indeliberatus impressit: ergo similiter, vel multò meliùs forsitan in auxiliis, tametsi hæc in solis actibus indeliberatis sint collocanda.*

36. Hæc ille. Quæ verba ideò ad longum describere volui, ut inde clariùs pateat, quod suprà dixi, Scriptorem hunc admittere debere, quòd actio nostra supernaturalis partim sit à virtute nostra naturali. Ponamus enim voluntatem hominis per motum supernaturalem à Deo impressum, & indeliberatum applicatam fuisse ad amorem Dei supernaturalem: juxta ipsum primo illo impulsu paulatim defervescente, sed nondum totaliter extincto, poterit voluntas se liberè, in vi tamen primi istius motûs applicare ad actum amoris deliberatum, sive, actus ille amoris ab initio indeliberatus, fieri poterit deliberatus: peto tunc, an primo illo impetu totaliter extincto, censeat hominem adhuc posse continuare illum actum amoris supernaturalem, cum solo concursu supernaturali simultaneo Dei, vel non? Si negativè respondeat, fatebitur ipso facto necessitatem influxûs physici prævii, distincti à simultaneo, ut ex terminis patet; sicque cessabit omnis controversia. Si verò respondeat affirmativè, infero: ergo amor ille supernaturalis procedit partim ex ipsa potentia naturali voluntatis non elevata supra vires suas naturales; quod est apertissimè falsum, contra omnem rationem, & Phylosophiam, secundùm quam nulla potentia exit in actum supra suas vires naturales elevatum, nisi ipsa potentia sit priùs roborata, & erecta, seu elevata supra vires suas naturales. Sequela probatur: supponimus primum illum impulsum, quo potentia erat roborata, & erecta desuper suas vires naturales, non solùm rejecisse aliquid de suo fervore, sed totaliter desiisse; voluntatem verò continuare in actu illo supernaturali eliciendo: ergo amor ille supernaturalis procedit partim ex ipsa potentia naturali voluntatis non elevata supra suas vires naturales, quod erat probandum. Infero ulteriùs: ergo in sententia hujus Scriptoris,

ad initium actûs supernaturalis requiritur quidem impressio physica, & prævia supernaturalis, ultra concursum simultaneum, quâ elevetur supra suas vires potentia; sed ad ejus continuationem, & consummationem minimè. Si ita sentiat, rogo, velit attentè meditari hæc Apostoli verba ad Philipp. 1. *Qui cœpit in nobis opus bonum, ipse perficiet.* Deo danda est non solum inchoatio, sed etiam consummatio, & perfectio operis omnis salutaris: & sicut non sufficit ad opus salutare inchoandum, quòd Deus nobis intellectum, & voluntatem, aliasque potentias operativas dederit, aut quòd concursu simultaneo nobiscum concurrat, sed necesse est, ut motu aliquô, & impulsu potentias nostras operativas roboret, & erigat desuper earum vires naturales, ut admittere hic videtur; ita phylosophandum de consummatione, & perfectione operis; quia opus salutare, & supernaturale non minùs superat vires nostras in sua continuatione, & complemento, quàm in sua inchoatione, & principio.

37. Et quidni admittat influxum illum physicum Dei in voluntatem pro continuatione, & perfectione operis salutaris, quem videtur admittere pro inchoatione ejusdem? Timet fortè libertati? Sed si voluntas mota à Deo actu aliquo indeliberato liberè postea se applicat ad opus salutare, dum actus ille primus paululum remissus, sed nondum totaliter extinctus est, sic ut verum sit voluntatem esse à Deo determinatam ad aliquem actum, & tamen se ipsâ etiam determinare, prout verbis allatis admittere videtur Caducifer, quid timendum libertati, si dicatur motio illa, & applicatio Dei ab initio esse in statu illo remissiori relinquente voluntati facultatem se determinandi sub Dei motione, perseverareque usque ad operis salutaris complementum? Si primum, stat salvâ libertate; secundum stare poterit: unde si primum sincerè admittit Caducifer, spes magna est futurum, ut etiam secundum admittat. En quàm irritus est conatus hujus Scriptoris ad scopum sibi præfixum attingendum, mediâ datâ interpretatione verbis Apostoli, *non quia sufficientes sumus, cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*: quæ interpretatio violentissima undique, majori confutatione non indiget: se ipsa corruit, attentâ solùm proprietate verborum, quibus utitur Apostolus.

38. Fallitur ulteriùs, quin potiùs risu dignum videtur, quòd Auctor Caducæi, volens stirpitùs, ut ait, eradicare rationes suprà adductas, habeat recursum ad sententiam novam, atque à Peripateticis hactenus rejectam: nam *in sententia Jesuitarum*, inquit loc. cit. num. 87. *voluntas realiter est idem cum anima, & in sententia Thomistarum distinguente potentias ab anima, hæc illas radicat; proindeque nequit voluntas, quandiù vivit in anima non semper de ea vivere, & de ejus vigore, & succo semper haurire; tota enim anima intelligendo intelligit, & volendo vult: quare illustratio illa intellectûs, reddens animam in fundo substantiæ suæ illustratam, intimè corroborat potentiam rationaliter visivam ipsius, de qua oculus voluntatis, eò usque caligans, vividiùs aperitur; & quo ipsa jam plus, & meliùs videt, eo vehementiùs fertur*

in

in objectum suum; ita ut latio illa voluntatis ad objectum simul physicè vigoretur, tum ab oculo plus vidente, tum à pondere suo plùs inclinante &c. Hæc ille, quæ sanè reflexionibus non contemnendis sunt annotanda. Et primò quidem, inquit ille, *in sententia Jesuitarum, voluntas realiter est idem cum anima, & in sententia Thomistarum distinguente potentias ab anima &c.* igitur apud Jesuitas non ampliùs distinguuntur potentiæ animæ ab animâ? Si ita docent, fateantur ergo publicè se à *S. Thoma* recessisse, apud quem intellectus, & hunc sequens voluntas, realiter ab anima distinguuntur, ut videre est 1. part. quæst. 77. 78. 79. in omnibus art. 1. & alibi sæpissimè, & hoc sufficit ad intentum meum. Quid verò doceant Jesuitæ circa distinctionem potentiarum animæ ab ipsa anima, parum moror; nobis sufficit, quòd S. P. & Ecclesiæ Doct. *Thomas*, ut probat nostrum Collegium Complutense tract. de anima, potentias animæ operativas ab ipsa ejus substantia distinguat; atque in hac suppositione debebat Caducifer dicta mea impugnare, non subvertendo prima antiquæ Philosophiæ, ac Thologiæ fundamenta.

39. Addit insuper: *In sententia Thomistarum, distinguente potentias ab anima, hæc illas radicat; proindeque nequit voluntas, quandiù vivit in anima, non semper de ea vivere, & de ejus vigore, & succo semper haurire: tota enim anima intelligendo intelligit, & volendo vult*: addere poterat, & audiendo audit, videndo videt, & sic de cæteris. Sed quid tùm? An inde sequitur, ut quidquid intrinsecum est uni potentiæ, sit etiam alteri intrinsecum? Quod est intrinsecum auditui, erit ergo intrinsecum visui, & quod intrinsecum voluntati, erit intrinsecum intellectui, & è converso. Quis non videt hìc aliquod chaos formari, cujus nec ipse Caducifer, nec ullus alius fundum videat? Ad ejus tamen intelligentiam sciendum, potentiam proximam esse non solùm aliquid animæ, verùm ipsam animæ virtutem in ipsa intrinsecè radicatam; unde hanc agere, est ipsam animam mediâ eâdem actione agere: nec enim ibi intervenit duplex agens, sed unum conflatum ex principio radicali, & proximo: unde actio istius est indivisibiliter actio alterius; ac proinde actione illâ utrumque principium exercetur, licèt non immediatè utrumque. Secundò, quod anima eadem est, quâ vivimus, quâ intelligimus, quâ volumus; & dum in hæc radicaliter influit, dicitur ea omnia facere, denominatione sumptâ ab actibus, & potentiis, quæ ipsius etiam actus sunt & potentiæ, & quibus omnibus radicaliter adest. Tertiò, quòd ipsa illustratio supernaturalis, quæ immediatè elevat intellectum, mediatè elevat animam radicantem intellectum; quæque non alio influxu in actum concurrit, quàm medio ipsius intellectûs influxu. At falsissimum est, quòd illustratio intellectûs sit intrinseca voluntati, cùm nec sit intrinsecè voluntati inhærens; nec se teneat ex parte voluntatis intrinsecè illam movens, aut vires voluntatis ad actum salutarem constituat, compleat, vel expediat, sed solùm sit quid per modum conditionis requisitæ. Quinimò consensus salutaris non est exercitium formale illustrationis intellectivæ. Et ratio est; quia exercitium formale illustrationis debet esse actus, ad quem primò & per se sit ordinata talis illu-

illustratio; sed consensus salutaris non est per se actus, ad quem primò & per se ordinatur illustratio: tum quia illustratio primò & per se ordinatur ad actualem illustrationem realiter distinctam à consensu salutari: tum quia ad duplicem terminum diversum nequit eadem res primò & per se ordinari: ergo cùm illustratio sit per se primò ordinata ad illustrationem diversam à consensu salutari, nequit primò ad hunc,& per se ordinari. Falsum ergo est,quòd illustratio,quæ est actus lineæ intellectivæ,& tota extra spheram voluntatis, sufficientiam intrinsecam voluntati præbeat ad consensum salutarem.

40. Sed rem tandem explicare nititur Caducifer num. 88. aptissimo exemplo: *Assumit quis recreationis gratiâ sclopetum, ut solitariâ glande displosum præfixam sibi feriat cynosuram, vel arcum similiter cum sagitta: in quo casu dubium non est, physicè concurrere ad eam ritè attingendam, non minùs digitos displosores impulsûs, quàm oculos observantes, atque observantes objectum: ita ut perculsio facta in parietem, vel sagittâ, vel glande, non minus physicè proveniat à manu, quàm proveniat ab oculo: nam à manu quidem accepit motum, & impulsum; ab oculo verò directionem hujus impulsûs: & quidem physicam, & totâ latione continuatam, quousque ritè, & rectè in planum impegit; itaut in ipso egredi à Sagittario, vel displodente, motus ille, qui recepit in se physicum impulsum à manu, itidem recepit in se physicam directionem ab oculo; & sub utroque pervenit ad terminum, ad quem sine alterutro non perveniret. Ex quo quidem exemplo non solùm prima pars inclarescit, sed etiam secunda, & tertia, quam suprà præstruximus. Siquidem ex supra data doctrina, & exemplo patet primò, quòd illustratio intellectûs non est extrinseca voluntati. Secundò, quòd consensus salutaris potest esse exercitium formale illustrationis intellectivæ. Et tertiò,quòd hæc illustratio pertinet ad actum primum per modum virtutis, spiritûs, atque vigoris. Atque de his cogitationibus raptis dixit suprà Augustinus præcessuras esse, licèt imperceptibiliter ad actum credendi, qui semper est assensus deliberatus per aliquod imperium*. Optassem, ut Auctor ille applicando hoc exemplum ad hominem à Deo prædestinatum & ordinatum in ultimum suum finem, distinctè nobis aperuisset, quid in hoc faciat Deus, quid sit proprium homini; potuissemus fundum doctrinæ illius Auctoris meliùs detegere: licèt enim videatur velle in explicando accedere Thomistis, puto tamen, quòd in rei veritate multis parasangis ab eisdem distet. Et verò, quantùm ego capio, directionem hominis in ultimum finem, & primum initium motûs, immò quasi occasionem motûs correspondentem displosioni digitorum Deo adscribet; sed à quo erit sequens displosionem impulsus? Annè ab humano arbitrio, Deo interim aspiciente, & intuente progressum in destinatum finem? Hoc nobis,ubi candidè aperuerit,poterit certi quid ei responderi. Non enim est, quòd diutiùs hæreamus in responsionibus hujus naturæ rejiciendis; cùm minuta, & cuique obvia detinere non debeant, ut ad majora, & meliora pergamus.

§. V.

§. V.

Quarta proponitur Assertio.

Auxilia ista applicant, & determinant voluntatem, & intellectum ad actus salutares; sive auxilium, dans pariter applicationem ad actum indeliberatum sit realiter distinctum ab auxilio dante sufficientiam ad eundem actum, sive non.

41. HÆc assertio efficaciter promovetur. Et quidem, quod auxilia ista applicent, & determinent intellectum ad illam sanctam cogitationem, manifestum est ex eo, quòd ad talis cogitationis existentiam non sufficit, quòd potentia constituta fuerit in actu primo proximè completo ad productionem sui actûs; à potentia enim ad actum non est bona consequentia, ut *Augustinus* arguit de Grat. Christi cap. 10. sed requiritur insuper, quòd potentia applicetur, & determinetur ad elicientiam actûs: sed intellectus, quantumvis potens supponatur, non potest se ipsum applicare, & determinare, quia est potentia naturalis, & in illius elicientia cogitationis per modum naturæ operatur: nec potest applicari, aut determinari à voluntate; tum, quia illa sancta cogitatio est prior absolutè omni actu supernaturali voluntatis; tum, quia voluntas non applicat intellectum ad cogitationes purè necessarias, qualis est illa sancta cogitatio: ergo applicatio, & determinatio intellectûs ad elicientiam illius cogitationis debet intellectui adesse ab extrinseco; & cùm illa cogitatio sit initium, ac principium totius justificationis, aut fidei, ab alio esse non potest, quàm à Deo, qui medio suo auxilio efficaci movet hominem ad justitiam.

42. Et certè, quòd voluntas, etiam suppositâ boni supernaturalis cognitione, egeat adhuc viribus ad amandum bonum, quod agnovit conveniens, certius est, quàm ut deberet in dubium revocari; cùm in opposita affirmatione tota videatur stare Pelagiana Hæresis. Unde S. *Augustinus* suprà relatus de Grat. Christi cap. 10. postquam in illa verba prorupit: *Sed nos eam gratiam volumus*, explicans, quam ipse velit, gratiam, statim adjecit, *Iste aliquando fateatur, Pelagius, quá futuræ gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur, & speratur, non solùm revelatur sapientia, verùm etiam & amatur, nec suadetur solùm omne, quod bonum est, verùm & persuadetur.* Et ibi num. 14. *Non ostendat tantummodò veritatem, verùm etiam impertiat caritatem.* Et ibi num. 52. *Ut benè velimus, & agamus, quæ non sunt in homine; nisi quando benè vult, & benè agit:* apertissimè docens, ultra gratiam, quæ dat sufficientiam intellectui ad percipiendum, & practicè proponendum bonum supernaturale voluntati, aliam requiri gratiam, quæ ad illud prosequendum præstet sufficientiam voluntati: Quod S. Doctor probat argumento sumpto à revelationibus *Apostoli*, quæ illi certè non sufficiebant, sed gratia alia ipsi erat necessaria;

saria; quapropter ibidem cap. 12. loquens de gratia, quæ præstat sufficientiam voluntati, clarissimè ait: *Quia gratia agimur, non solùm ut diligenda credamus, verùm etiam ut credita diligamus.*

43. Est frequens doctrina ista apud *Divum Augustinum*, & præsertim de dono perseverant cap. 19. ubi relatis, atque laudatis *SS. Cypriano, Ambrosio*, & *Gregorio Nazianzeno* sic habet: *Isti tales, tantique Doctores dicentes non esse aliquid, de quo tanquam de nostro, quod Deus nobis non dederit, gloriemur: nec ipsum cor nostrum, & cogitationes nostras esse in potestate nostra: & totum dantes Deo, atque ab ipso nos accipere confitentes, ut permansuri convertamur ad eum, ut id, quod bonum est, nobis quoque videatur bonum, & quod velimus illud, ut honoremus Deum, & recipiamus Christum, ut ex indevotis efficiamur devoti, & religiosi, ut in ipsam Trinitatem credamus, & confiteamur etiam voce, quod credimus: hæc utique gratiæ Dei tribuunt, Dei munera agnoscunt, ab ipso nobis, non à nobis esse testantur.* Hæc ibi. Modò interrogo, an ille, qui accipit à Deo gratiam prævenientem intellectum, habeat etiam ex illa sola sufficientiam ad amandum? Et ulteriùs, an ille, qui accipit à Deo facultatem, & sufficientiam ad cognitionem, & amorem supernaturalem, applicetur, & determinetur à se ipso ad elicientiam talium actuum? Quod certè non stat cum Augustini dictis.

44. Diximus in titulo: *Sive illud auxilium excitans sit simul applicans ad actus indeliberatos, sive non.* Est namque apud Thomistas non levis dissensio. *M. Bolivar.* tract. de merit. Christi dub. 2. §. 5. asserit ultra auxilium elevans voluntatem ad subitam affectionem, sicut & intellectum ad sanctam cogitationem requiri aliud auxilium applicans tàm intellectum, quàm voluntatem ad proprios actus. Sic expressè ibi num. 33. assignans rationem, quare auxilium dans posse ad actum supernaturalem non possit se ipso connecti cum actu, aut secum identificare prædeterminationem ad illum; videlicet: *Quia se tenet ex parte potentiæ, ipsamque constituit dominam actûs supernaturalis: quapropter in exercitio hujus dominii debet à Deo, & ejus dispositione libera proximè & formaliter dependere; quòd non fieret, si connecteretur cum actu, cùm non posset dimoveri à tali exercitio*, utpotè habens posse ad ipsum ratione auxilii essentialiter cum ipso connexi. Sicut ergo implicatoria est potentia creata necessariò cum actu connexa, quæ ex suppositione suæ existentiæ non subdatur Dei Dominio, ita & repugnat auxilium præbens virtutem intellectui, quod non sit Deo immediatè subordinatum, ut reverà non esset, si poneretur necessariò connexum cum sancta cogitatione. Quomodò namque dici potest esse sub immediato dominio Dei, quod in se ipso à Deo negari non potest; vel id, cujus omissio, supposita sufficientiâ, esset omninò impossibilis respectu Dei? Sed posito illo auxilio sufficienti connexo cum sancta cogitatione, hæc non potest immediatè, & in se ipsa negari à Deo, sed solùm denegando virtutem intellectui ad illius elicientiam: ergò non est immediatè subdita Deo, quod est contra rationem dominii secundi essentialiter subordinati dominio Dei.

45. *Mag.*

45. *Mag. Lemos* tom.4. lib. 4. p. 1. tract.7. cap.5. affirmat auxilium gratiæ excitantis esse simul sufficiens, & efficax, vel prædeterminans ad sanctam cogitationem, ad quam excitat, ita ut motio ista virtuosa quatenùs dat sufficientiam, sit virtus, quatenùs verò applicat, & determinat intellectum ad ejus elicientiam, est efficax motio, quæ solùm determinat quoad exercitium, ut reverà determinat intellectum auxilium illud. *Est namque prima gratia præveniens talis*, inquit ille num. 69. *ut infallibiliter quoad exercitium faciat intellectum, & voluntatem illos elicere actus indeliberatos*, cujus rationem reddit nu.70. *Si namque positâ illâ priori præveniente gratiâ, quâ Deus effectivè voluntatem excitat, non statim inseparabiliter sequeretur, voluntatem habere actum indeliberatum ex vi, & efficacia illius prioris impulsûs, utique voluntas non esset excitata in se ipsa quoad exercitium, cùm in se ipsa per suum actum excitetur, & ex consequenti prima illa effectiva excitatio non esset excitatio quoad exercitium, sed penitùs frustranea. Igitur necesse est dicere, sicut communiter à Theologis publicatur, impossibile esse, quòd illa omnium prima præveniens excitatio effectiva in intellectu, & voluntate ponatur, quin utraque ista potentia statim actus suos indeliberatos producant, quibus formaliter excitentur.* Hæc ibi *M. Lemos*, cujus asserti aliam rationem assignat cap.7. num.100. ubi cùm sibi sequens proposuisset argumentum: *Quòd si dicatur, esse quidem inconveniens, ponere tantùm, & præcisè illam qualitatem transeuntem, non autem esse inconveniens ponere illam elevantem potentias, & insuper aliam Divinam motionem moventem potentias sic actuatas per illam qualitatem ad agendum*: respondet. *Ad hoc dicendum frustra fieri per plura, quæ possunt fieri per pauciora*: cùm ergo unâ actione, seu motione possit Deus totum efficere, quod est necessarium, ut potentiæ nostræ illas supernaturales operationes efficiant, frustrà multiplicantur actiones duæ. Sicut ergo *Sanctus Thomas* docet, quòd Deus unâ infusione gratiæ omnia perficit necessaria ad justificationem; nec ibi duplex actio Divina intervenit: ita unâ motione omnia perficit Deus, quæ necessaria sunt, ut potentiæ nostræ supernaturaliter operentur, nec nisi ex superfluo duæ Divinæ, & distinctæ actiones possunt multiplicari. Hanc eamdem doctrinam applicat motioni virtuosæ, per quam Deus elevat Sacramenta ad productionem gratiæ. Et eodem modo discurrit de lumine prophetico, respectu cujus non agnoscit motionem præviam realiter distinctam, & subsecutam ad prædictum lumen. Hanc sententiam defendunt *M. Gonet* disp. 4. de volunt. §. 3. *Alvarez* de auxiliis lib. 4. disp. 80. *M. Ferre* tom. 3. in 1. 2. q. 10. §. 3. *Salman.* disp. 6. de grat. suffic. dub. 1. nu.2. *Medina* 1. 2. q.109. art.10. *Nazarius* 1. p. q. 23. art. 3. & alii.

46. Utraque sanè sententia probabilis est. Si quis ergo accedat ad posteriorem hunc modum dicendi, reddenda est disparitas inter auxilium, & potentiam cum eodem sapientissimo *M. Bolivar* loco citato num. 33. qui in hanc etiam opinionem, ut probabilem vergit dicens: *Si autem cum aliis Thomistis asseratur posse auxilium dans posse, con-*

necti essentialiter cum actu, seu identificare prædeterminationem ad illum, discurrendum est de ipso quantùm ad hoc, sicut de cognitione, & reddenda disparitas inter ipsum, & potentiam; nam auxilium est purum QUO NON POTENTIA, *seu elevans illam, ut possit operari actum supernaturalem. Quapropter potest ipsi etiam præstare ut operetur, prædeterminando illam ad operationem secundum modum, quo objectum ab intellectu proponitur. Accedit, quòd auxilium non est ratio constituens voluntatem potentem omittere, quam omissionem potest conjungere cum auxilio ut præstante posse, licèt non ut prædeterminante; potestque Deus sic res disponere, ut voluntas conjungat omissionem hujus ejusdem actûs cum altero auxilio dante solùm posse, quòd formaliter esset idem quantùm ad munus dantis posse: Deusque prævidens posse facere, quod voluntas præventa judicio indifferenti ad actum supernaturalem, illum eliciat; potest utroque modo illud facere; scilicet, vel auxilio præstante posse & prædeterminationem, vel duplici auxilio.* Hæc sapientissimus ille Magister.

47. Constat ergo maximum quòd reperitur discrimen inter auxilium, & inter potentiam creatam. Hæc ratione intrinsecæ potentialitatis est in potentia ad operandum, & non operandum: undè debet determinari à Deo, ut salvetur Dei immediatum dominium supra ipsam operationem. Auxilium verò gratiæ, cùm sit perfectioris actualitatis in agendo, potest simul adunare rationem virtutis, & applicationis ad actum. Sic videtur, quòd licèt implicatoria sit causa creata identificans aliquam terminationem intrinsecam connexam cum sua operatione; possibilis tamen est cognitio constituens voluntatem proximè potentem elicere actum liberum, & simul identificans terminationem connexam infallibiliter cum illo, ut constat in visione beata *Christi Domini* regulante actus liberos, & simul repræsentante illorum existentiam. Licèt ergo Deus non possit negare concursum ad operationem in sensu composito hujus auxilii, identicè, & materialiter sumpti, potest tamen illum suspendere in sensu composito illius, eâ ratione, quâ est formaliter auxilium sufficiens dans virtutem, & sufficientiam constitutivam actûs primi. Debet namque in ipso auxilio utraque formalitas distingui sicut & in visione beata distinguitur; & repræsentatio objecti indifferentis ad hoc ut ametur, vel non ametur; sub qua formalitate constituit potestatem liberam ad amorem; & repræsentatio amoris infallibiliter futuri, quæ impertinenter se habet ad hoc, ut visio repræsentativa objecti indifferentis constituat potestatem liberam ad amorem talis objecti: ita & in præsenti in signo actûs primi non intelligitur hoc auxilium connexum cum operatione, cùm sub ista formalitate non constituat, sed quâ formaliter est sufficiens. Licèt ergo Deus non possit denegare operationem, attento principio non constituente actum primum, potest tamen denegare, attento principio formali illius, quod sufficit ad immediatum dominium supra operationem. Videantur *PP. Salmanticenses* tract. 14. disp. 5. dub. 6. num. 125. & 55. Et *Illustrissimus Castell.* disp. 3. q. 4. sect. 2. *Doctor Rios* de judicio indifferenti disp. 2. dub. 3. §. 5.

48. Sed

48. Sed quamvis in sententia ista auxilium excitans sit simul efficax ad actus indeliberatos, minimè implicatur *Jansenii* erroribus; hic enim negans auxilium sufficiens ab intrinseco non efficax, loquitur respectivè ad actus liberos, undè nullum auxilium sufficiens existimabat conjungibile cum utroque extremo libertatis: quinimò hominem carentem auxilio efficaci ad vitandum peccatum, carere etiam auxilio sufficienti ad illius vitationem. Ex quo apud ipsum ad peccatum non requirebatur libertas indifferentiæ, sed spontaneitatis, ut superius diximus. At in præsenti non loquimur de actibus liberis, sed de modo, quo Deus ad actus omninò indeliberatos prævenit movendo per auxilium, quod sit simul sufficiens, & efficax, in quo minimè læditur, vel destruitur libertas. Hìc mirari satis non possum quomodo *Pater Aranda*, ex quo auxilium excitans sit simùl efficax ad actus indeliberatos, *Jansenismi* notam, eo solo nomine huic sententiæ inurere cogitat, dùm tàm magnum, & latum discrimen inter utrumque versetur; quin immo, & si idem auxilium esset simul sufficiens & efficax ad actum liberum, ut in nostra Schola alii probabiliter sentiunt: quod intellexisset sanè, si, uti par erat, hæc cum principiis *Jansenii* conferre voluisset.

49. At si cui longè magis arrideat primus modus dicendi, qui planior, & communior est, respondetur ad fundamenta *Magistri Lemos*, distinguendo majo. determinat immediatè, quoad exercitium nego maj. mediatè seu radicaliter, aut exactivè conced. maj. & sub eadem distinctione minoris neg. conseq.. Certum quippe est, quòd auxilium elevans intellectum ad sanctam cogitationem connectitur cum illa, undè exigit Dei prædeterminationem ad ejus elicientiam. Ex quo tamen minimè inferri debet identitas auxilii cum concursu prædeterminante. Non enim omne principium necessitans ad actum exigit hujusmodi identitatem cum prædeterminatione ad actum. Constat in cognitione determinata necessitante ad amorem v. g. in visione beata, quæ necessitat quoad exercitium ad amorem Dei, quin propter hoc talis cognitio sit motio physicè prædeterminans. Idem constat in cognitione subita proponente appetitui bonum delectabile; in imperio voluntatis moventis ad actus externos; in affectione pia determinante intellectum ad assensum fidei, quæ determinant quoad exercitium potentias ad proprios actus, quæ tamen etsi connectantur, & exigant concursum prædeterminativum, minimè tamen cum illo identificantur. Nec oppositum inferri potest ex lumine prophetico, aut lumine gloriæ transeunter communicato; nam ultra lumen propheticum, & lumen gloriæ, transeunter *D. Paulo* communicatum fuit auxilium efficax realiter superadditum: aliàs sequeretur, quòd non possent gratiæ gratis datæ, sicut prophetia, virtus miraculorum &c. existere pro aliquo tempore in subjecto, quin pro illo existant cum reductione ad actum secundum: quòd esse falsissimum constat in *Christo Domino*, in quo fuit lumen propheticum, & virtus patrativa miraculorum, estò non ab intrinseco, cùm inter qualitates fluidas, & gratias gratis datas numerentur, quin tamen *Christus Dominus* semper fuerit in actu secundo propheticè cogno-

gnoscens, & miracula operans. Quæ enim repugnantia est, vel esse potest in eo, quòd Deus elevando talem potentiam, conferat ipsi virtutem, & sufficientiam ad cognitionem, quin ipsum prædeterminet ad talem cognitionem? Maximè, dum omnis causa creata petit subordinari in actuali operatione immediatè Deo; dum distinctio utriusque auxilii sufficientis, & efficacis est magis conformis naturis rerum; dum ad oppositum nullum urgens est fundamentum. Ita sanè est, quòd non sunt multiplicandæ actiones ex parte Dei sine necessitate; sed hic urget necessitas, ut salvetur immediata subordinatio Deo creaturæ in operando: falsumque est, quod asseritur, quòd Deus unicâ actione perficit opus justificationis. Unica est actio subjectivè, item terminativè unitate morali, sed physicè terminativè loquendo concursus ex parte Dei sunt diversi. Non enim gratia habitualis, quæ non in potentiis animæ, sed in anima ipsa residet, potest potentias elevare immediatè, & per se ipsam, sed requiritur motio intrinseca ipsis inhærens, ut reducantur ad actualem operationem. Ex quibus probata manet tertia pars conclusionis positæ.

§. VI.

Nonnulla notatu digna ex dictis proponuntur.

50. HIc pro pleniori hujus dubii intelligentia observandum primò, gratiam excitantem, prout includit illustrationem sanctam intellectûs, & piam motionem voluntatis indeliberatam, esse auxilium verè sufficiens, quo voluntas vires sufficientes habet ad consensum salutarem; itaut excitatio, & auxilium in nostra potestate non sint, quia illa *dividit idem spiritus singulis prout vult*, ut inquit Apostolus 1. ad Cor. 12. 11. quem locum ad propositum nostrum adducit etiam Sanctus *Prosper* contra Collatorem cap. 14. *Spiritus enim ubi vult spirat*; excitatione verò, & inspiratione semel in nobis ex gratia Dei existente, est in nostra potestate inspirationem recipere, seù acceptare, consentiendo liberè, & inspirationem abjicere, & respuere, Spiritui Sancto resistendo per dissensum liberum: quod ità eleganter docet *Augustinus* de spiritu, & littera cap. 34. *Visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus, sivè extrinsecùs per Evangelicas exhortationes, ubi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent infirmitatis suæ, ut ad gratiam justificantem credendo confugiat; sivè intrinsecùs, ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem; sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est*; & alibi q. 2. ad Simplicianum: *Quis potest credere nisi aliquâ vocatione tangatur? Quis habet in potestate, tali viso attingi mentem suam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem?* Non ergo habemus in potestate, moveri ad fidem, & hâc vocatione, vel illâ tangi mentem nostram, sed semel vocati, & inspirati consentire, & moveri ad fidem, propriæ voluntatis est, licèt non sine adjutorio Dei.

51. In-

51. Inferes secundò, dari auxilium fluidum supernaturale, elevans potentias ad supernaturaliter operandum; quod, etsi parùm duret, non ex hoc ipso imperfectionem dicit: cùm perfectio auxilii supernaturalis, non tàm sumenda sit ex permanentia, quàm ex fine, & ex operationibus, ad quas ordinatur. Cùm ergo auxilium hoc fluidum, & transiens sit principium operationum supernaturalium, & ad Deum auctorem gratiæ ordinetur, estò deficiat perfectio permanentiæ, & diuturnæ durationis, verè perfectum est, & perfectionem dicit excedentem qualitates permanentes ordinis naturalis. Quæ autem res sit auxilium hoc fluidum, & transiens, an sit qualitas, vel se habeat ut forma quædam incompleta, & vialis, quæ voluntati præstet virtutem ad actum, Discipuli *D. Thomæ* diversè sentiunt. Nonnulli arbitrantur auxilium gratiæ moventis ad bonum operandum non esse qualitatem; quia qualitas nominat aliquid completum, & quodammodò permanens: auxilium verò movens ad cognoscendum, volendum, aut agendum naturâ suâ esse transiens, & quid incompletum, prout exprimit *D. Thomas* q. 3. de potent. art. 7. sequentibus verbis: *Quia habet esse quoddam incompletum, per modum quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento Artificis*. Sic plures Thomistæ affirmant esse qualitatem, non quæ sit habitus, sed quæ habeat modum motionis. Alij verò tale auxilium prævium non esse qualitatem, sed solùm esse motum passivè receptum in causa secunda, ratione cujus movetur, ut ipsa se moveat, esse magis conforme *D. Thomæ* doctrinæ propugnant: asserit namquè Angelicus Mag. 1. 2. q. 110. art. 2. *Quòd auxilium gratiæ non est qualitas, sed motus quidam animæ; actus enim moventis in moto, est motus*. Id autem in præsentiarum supervacaneum duxerim disputare; licèt enim dividantur Thomistæ in explicando, quid sit hoc à Deo causæ secundæ impressum auxilium; conveniunt tamen omnes, influxum Dei aliquid physicum imprimere causæ secundæ, quam elevat ad supernaturaliter operandum, esseque intrinsecè, & transeunter receptum, seu inhærens in causa secunda, ad quod voluntas se habet purè passivè: undè consequenter affirmant, quòd auxilium hoc non est actus formaliter vitalis; cùm ad omnem actum vitalem voluntas non se habeat purè passivè, sed eliciendo activè, tamquàm verum principium activum illius: quarè auxilium hoc est realiter distinctum ab actibus creaturæ. Undè *D. Thomas* locô citatô ex q. 3. de potent. art. 7. ad 3. asserit: *Dicendum, quòd in operatione, quâ Deus operatur, movendo naturam, non operatur natura*. Ergo juxta ipsum, concursus ille motus animæ dicitur non elicitivè, sed receptivè, idest motus in anima receptus, quô Deus animam movet, non tamen elicitus, & ad quem voluntas comparetur ut principium eliciens.

52. Sed hìc dissimulare non possum, qualiter Caducifer invidiosam, atque adversam his auxiliis nomenclaturam obtrudat, dicens, esse *qualitates mortuas*. Sic expressè 3. p. punct. 5. num. 74. his verbis: *Id verò, quod controvertitur, est, an præter tales actus vitales necessariò de-*

debeat admitti alia supernaturalis QUALITAS MORTUA, *auxiliumvè transiens, & fluidum pro priori præcedens ad tales actus humanos, etiam indeliberatè eliciendos*. Quod iterùm repetit punct. 6. num. 80. dicens: *Postquàm vidimus pacem inter utrosque Theologos, Thomistas videlicet, & Jesuitas, nihil turbari posse, tùm ex Auctorum sensu, quia & pro solis actibus vitalibus stant Authores Thomistæ*, (falsum, quod id asserant Thomistæ citati) *& pro qualitatibus, quas* MORTUAS *vocant, stant etiam alii Jesuitæ juxta P. Marin de liber. arb. disp.* 1. *sect.* 5. Hæc ille. Sed apage vanum terriculum, ad terrendos pueros purè excogitatum. An non ridiculum, ac rationi prorsùs dissonum est dicere *qualitates mortuas* auxilia, quæ essentialiter sunt formæ elevativæ potentiarum vitalium ad vitaliter operandum? Nova sanè res, atque hactenùs inaudita. Quid enim absurdiùs dici potest, quàm principium *quo* actionum supernaturalium emortuum dicere? Mortuum dicitur, quod est privatum vitâ, quam habuit, aut potest habere: sed Adversariis fatentibus, auxilia hæc fluida non sunt vitalia, nèc capacia vitalitatis: ergo nequeunt dici *qualitates mortuæ*. Quod si velint per ly *mortuas* intelligi non vitales, libenter concedimus non esse, ut *quod* formaliter vitales; at minimè ex hoc sequitur, esse qualitates mortuas. Sic diceres Solem frigidum, quia in se calidus non est. Sunt ergo auxilia ista vitalia ut *quo*, quatenùs essentialiter constituunt subjectum operativum in ordine supernaturali. Hoc modo Thomistæ vitalitatem in eis agnoscunt, nec agnoscunt absurdè; at videat Caducifer, an ad eumdem modum usurpetur vox ista à *P. Oviedo*, qui tract. de justif. controv. 1. punct. 4. num. 52. asserit, *gratiam habitualem esse qualitatem mortuam*; & nùm hoc verè sustineri possit, quod à Theologis hucusquè nec dictum, nec excogitatum est.

DUBIUM III.

An gratia excitans, & efficaciter adjuvans sint causa purè moralis, aut physica bonorum actuum?

§. I.

Quædam ad resolutionem dubii proponuntur.

1. GRATIA actualis Dei, sive ejus adjutorium, causæ nomina sunt, & principii. Hujus essentia formaliter constituitur per ordinem ad opus, sive effectum: ut probant innumera Sacræ Scripturæ testimonia, *Ezech.* 36. *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis*. *Isaiæ* 26. *Omnia opera nostra operatus est nobis*. Ad *Philipp.* 2. *Deus est, qui operatur in vobis*. Et *Jacob* 1. *Omne datum optimum . . . desursum est descendens à Patre luminum.* Id ipsum constat ex *Conc. Arausicano* 2. cap. 9. *Quotiès bona agimus, Deus operatur*

ratur in nobis, atque nobiscum, ut operemur. Hanc gratiæ notionem *S. P. Augustinus* passim inculcat lib. *de prædest. Sanctor.* cap. 10. lib. *de grat. Christi* cap. 27. lib. 2. *contra duas Epist. Pelagianor.* cap. 7. Epist. ad *Vitalem* 217. & aliis in locis. Negari ergo minimè potest, quòd ratio causæ sit intraneus, & propriissimus conceptus gratiæ actualis. Etenim adjutorium omne, quatenùs adjutorii nomen habet, non excludit opus, & effectum; sed juvat, & opitulatur ad illum. Undè sive sit adjutorium *sine quo*, sive adjutorium *quo* voluntatis, & actionis, per ordinem ad effectum intelligi debet: cùm essentia adjutorii *sine quo* in agendi vi, ac potestate sita sit; & adjutorium *quo* sit gratia Christi donans, operans, impertiens consensum salutarem; sive id, quô Deus operatur in nobis & velle, & currere: & quô Deus hominibus, undè discernantur, impertit.

2. Cùm ergo Dubio proximè superiori jam fusè de natura gratiæ excitantis distinctè actum sit, unum modò expendendum superest: Quænam sit tàm gratiæ excitantis, quàm efficaciter adjuvantis causalitas, an nempè physica, vel moralis? In hac difficillima quæstione variæ, & pugnantes perstrepunt Catholicorum sententiæ. Vidimus suprà Dub. 1. §. 1. AA. Societatis gratiæ excitanti, & adjuvanti tribuere causalitatem purè moralem. Econtrà Thomistæ causalitatem verè physicam agnoscunt, tàm in gratia excitanti; sumpta pro auxilio causante varios effectus indeliberatos supernaturales, quibus disponitur voluntas ad actus liberos; quàm in gratia efficaciter inferente consensum liberum: quam sententiam pro modulo nostro vindicabimus. Sed ut luculentiùs, distinctiùsque nostra exponatur, & comprobetur resolutio; in memoriam revocamus, quod suprà diximus, gratiam excitantem, completè acceptam, comprehendere subministrationem spiritûs, & virtutis, ut dicit S. *Augustinus* lib. 1. de *grat. Christi* cap. 2. & 34. prout nempè dicit auxilium elevans intellectum ad elicientiam actûs supernaturalis; nec non inspirationes sanctas, piosque voluntatis indeliberatos affectus; à quibus realiter distinguitur auxilium; & quibus prævenitur, incitatur, & erigitur voluntas ad elicientiam consensûs liberi. Duplex enim datur illuminatio nobis intrinseca: causalis una, & per modum actûs primi, quæ illuminatio Spiritûs Sancti consistit in subministratione auxilii intrinsecè per modum principii intellectum elevantis ad elicientiam supernæ contemplationis, & sanctæ cogitationis; alia formalis, & per modum actûs secundi, quæ consistit in sancta cogitatione. Illuminatio namquè ex terminis, cùm sit productio luminis, dùm Deus producit in nobis lumen internum, nos illuminat: ut constat ex illo Psal. 33. *Accedite ad illum, & illuminamini.* Cùm ergo ratio luminis conveniat tàm cognitioni, quàm principio illius; ut constat in lumine gloriæ, in habitu fidei, & habitu scientifico illustrantibus intellectum; hinc fit, quòd illuminatio, quâ describitur gratia Dei præveniens, debet intelligi cum debita proportione; ita ut gratia simpliciter primò præveniens consistat in auxilio intellectum per modum principii illustrante; gratia verò præveniens, non primò simpliciter, sed respectivè ad consensum

sensum liberum, est intrinseca illuminatio in actuali cognitione consistens. Quarè gratia præveniens, completè, & integraliter sumpta, utramque illuminationem includit; cùm ex parte intellectûs includat auxilium fluidum elevans ipsum ad sanctam cogitationem; & sanctam cogitationem, quâ excitatur voluntas; cùm excitari nequeat ad aliquem affectum, nisi priùs cognoscatur, & proponatur ab intellectu aliqua convenientia. At cùm longè diversa sit quæstio, variæque sint doctissimorum hominum, discrepantesque sententiæ, dum de actibus indeliberatis intellectûs, & voluntatis, & de auxiliis primordialiter acceptis differitur; ut controversiam hanc manifestiùs explicem, dividam illam: Primò ostendam, an actualis intrinseca supernaturalis illuminatio influat physicè in actus indeliberatos voluntatis. Deindè, qualiter concurrant tàm sancta cogitatio, quàm ipsi voluntatis indeliberati affectus in liberum voluntatis consensum. Et tertiò, Dubio sequenti, quænam sit causalitas conveniens auxilio excitanti, & efficaciter adjuvanti erga eumdem consensum liberum.

3. Sed antequàm ad probationem descendamus, immeritò hìc prætermitterem specialem Caduciferi opinandi modum. Variis in locis concedit ille Deum *physicè* influere in voluntatem quoad actus supernaturales, hoc sensu, quòd id, quod Deus imprimit voluntati, aut intellectui, sit quidem in se aliquid *physicum*, licèt modus movendi sit moralis tantùm; sic ille pag.329. num.132. Verba ejus sunt: *Loquendo verò de actibus supernaturalibus, non gratis, sed tàm necessariò, quàm perlibenter admittunt Jesuitæ tale genus præmotionis physicæ in se, licèt moraliter allicientis, & inclinantis*: attamen victus pondere auctoritatis in fine operis sui pag. 523. punct. 6. part. 3. concludit: *Standum esse pro physico concursu auxiliorum: & quidem eò præsertim, quò Pelagiani adscribentes soli naturæ, quidquid esset in opere salutari, faciles erant in tribuendo auxiliis influxum moralem*. Igitur, juxta hunc Auctorem, auxilia Divina influunt physicè, & non influunt physicè, sed moraliter tantùm. At ponamus ipsum hoc ultimum in fine libri sui retractasse, verbis citatis ex pag. 523. adeòque concedere, quò à Pelagianis se discernat; non solùm quòd auxilia in se sint quid physicum, sed quod etiam physicè influant, nedùm moraliter: attamen non possum ei consentire in subsequentibus, videlicet, totum illud, quòd Concilia inculcant, ac definiunt, salvari in actibus vitalibus à Deo immissis, in quibus essentiam Divinorum auxiliorum collocat. Etenim impossibile est, quòd Deus in nobis producat actum vitalem, nisi vel applicando potentiam vitalem, vel proponendo ei aliquod objectum. Primum negat; secundum solùm probat moralem concursum. Undè explicare tenebitur uti nostrates concursum physicum auxiliorum, aut cum suis negare.

4. Rursùs illud mirandum magis, quòd Caducifer recognoscens concursum *physicum* auxiliorum Divinorum dicat pag.524. n.82. *rationem non omnino firmam inveniri* ad illum influxum physicum stabiliendum *apud AA. Ripaldam, Ruizium, atque Muniessam*. Sed cur rivulos sectatur, & non potiùs ad fontem Theologiæ Scholasticæ *S. Thomam* acce-

accedit? Legat, si placet, S. Doctorem lib. 3. contra Gent. cap. 66. 67. 68. 69. 70., item 89. & 90., inveniet ibi rationes plures, quàm optat, easque solidissimas, atque ex ipsis Metaphysicæ penetralibus haustas. Id verò non concipio, quomodò possit ille admittere influxum physicum auxiliorum, & negare auxilium fluidum. Etenim auxilia, secundùm ipsum, sunt actus vitales indeliberati, & rapti, supernaturales tamen. Actus vitalis essentialiter petit procedere ex ipso vivente, nàm viventia sunt, quæ se movent ab intrinseco; quomodò ergo actus ille vitalis potest esse supernaturalis, nisi ipsum vivens, sive potentia vitalis, quæ elicit actum indeliberatum, receperit in se vires aliquas supernaturales, saltem fluidas, & transeuntes? Recursus ad concursum simultaneum supernaturalem minimè satisfacit; cùm Deus, juxta ipsum, simultaneum illum supernaturalem concursum non apponat, nisi ad eum determinetur à creatura, ut asserit pag. 526. num. 85. *Deus*, inquit, *relinquit suo generali simultaneo concursu concurrere, vel secùs suo supernaturali concursu ad actum salutarem, prout ita exegerit determinatio libera creaturæ*: Ergo determinatio creaturæ debet esse supernaturalis, ut exigat concursum supernaturalem: ergo creatura debet in se recepisse aliquid supernaturale, ut se, & concursum Dei ad actum supernaturalem determinet.

5. Deindè, demus gratis, quòd Deus suo supernaturali concursu simultaneo, possit actui, secundùm suam substantiam naturali, communicare supernaturalitatem; ille tamen actus sub ea ratione, sub qua est supernaturalis, non erit vitalis: quia ut vitalis debet procedere à potentia intrinseca ipsius viventis, quòd supponit in se nullam adhùc virtutem supernaturalem recepisse; undè sub ea ratione, sub qua est vitalis, non potest esse supernaturalis; quod sequenti exemplo satis confirmari potest, quo sæpè utitur P. *Molina*, ejusque sequaces. Supponamus Regem cum Plebeio concurrere simultaneè ad tractionem navis; illa tractio erit mixtim Regia, & plebeia; sed quâ ratione est à plebeio, non est Regia, quâ ratione est à Rege, non est plebeia. Sic ergo in præsenti, si Deus, & homo concurrunt simultaneè ad actum supernaturalem, & homo in se, vel potentiis suis nihil virium supernaturalium recipit, actus ille erit supernaturalis, & naturalis: quatenùs à Deo, erit supernaturalis, quatenùs ab homine, erit naturalis; & cùm sub hac ultima ratione tantùm habeat, quòd sit vitalis, sequitur actionem illam, ut vitalem, non esse supernaturalem: quòd & apertè docet *P. Molina* memb. 7. pag. 336. his verbis: *Quia tamen gratia illa, quantùm est ex se, agit* NECESSITATE NATURÆ, *neque in ea est ulla libertas, actus illos esse quidem supernaturales, quia ab ea gratia emanant, non vero esse eâ ratione liberos: contrà vero eosdem actus liberos esse, quia emanant à voluntate, quæ ad eos potuit non influere, non verò esse eâ ratione supernaturales*. Eodem igitur modo actus illi indeliberati Caduciferi, quatenus sunt à Deo, erunt supernaturales; quatenus à libero arbitrio, erunt vitales; sed non erunt vitales ex ea parte, quâ sunt supernaturales; nec supernaturales, quâ parte sunt vitales. Quod totum falsissimum est.

Primò, quia actus supernaturales egrediuntur à potentia sub ratione specifica supernaturali; sunt enim vitales secundùm suam ultimam differentiam vitâ supernaturali participatâ à Deo; cùm non per tales actus vivat potentia vitâ ut sic, præscindente à naturali, & supernaturali, sed vitâ supernaturali hujus determinatæ speciei, nempè Divinæ per participationem: ergo actus supernaturales egrediuntur à potentia sub ratione specifica supernaturali. Eodem nempè modo, quo intellectus, dùm influit in cognitionem naturalem, per talem cognitionem constituitur vivens, non præcisè vitâ ut sic, sed determinatæ speciei. Secundò, quia actus meritorius præmii supernaturalis, procedit à libero arbitrio, prout formaliter est meritorius; aliter liberum arbitrium non mereretur, nisi tantùm impropriè: nec esset causa per se actûs meritorii formaliter ut talis; sed est meritorius præmii supernaturalis, prout supernaturalis: ergo prout supernaturalis debet procedere à libero arbitrio. Nisi velint, quòd ab actibus liberis auferatur quod dignius, quod magis in eis est præcellens, eximium, & egregium, nempè ratio de condigno meritoria præmii supernaturalis.

6. Nec prætereundum, quàm longè à veritate distet *P. Molina*, dùm dixit, quòd gratia agit *necessitate naturæ*. Hoc si ita intelligat, quòd gratia imponat voluntati necessitatem naturæ, fallitur vehementer; est quippè res perspicua, atque è Sacris Litteris, Conciliis, & PP. manifestè explorata, & comprehensa, gratiam esse liberam libertate convenienti habitibus supernaturalibus, per modum virtutis dantis posse liberum ad actus supernaturales, & ratione cujus libero arbitrio inest immediata, & proxima libertas in actus supernaturales; sic namquè gratia determinat potentiam ad actus proprios, quòd relinquat in ea potestatem ad actus oppositos. Quarè exclamat S. *Augustinus* Epist. ad *Hilarium* 157. *Libertas sine gratia non est libertas, sed contumacia.* Et ibi num. 8. *Hæc enim voluntas tantò erit liberior, quantò sanior: tantò autem sanior, quantò Divinæ misericordiæ, gratiæque subjectior.* Ad eundem modum loquitur Epist. ad *Vitalem* 217. *Quomodo dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi suâ liberâ credere voluntate; cùm potiùs illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, quâ verè ad bona eligenda, & facienda sit liberum.* Quod testatur etiam retract. lib. 1. cap. 26. dicens: *Sed ut ad rectè faciendum liberum sit, gratiâ Dei liberatur.* Sed quid ego argumentor? Quid pluribus disputo? Veritas hæc apud S. *Augustinum* notior, & crebrior est, quàm ut aliis ejusdem S. Doctoris testimoniis, majorique studio indicanda sit. Nunc ad earum rerum, quam proposui, explicationem, disputationemque veniamus.

§. II.

§. II.

Illustratio supernaturalis non influit effectivè physicè in affectionem supernaturalem.

7. ET quidem, quòd ad primam hanc partem attinet, non est quòd longior sit probatio, cùm ex dictis Dubio præcedenti satis efficaciter probata maneat. Non enim ex vi subitæ cogitationis existentis in intellectu, datur in voluntate intrinseca virtus præcontentiva actûs supernaturalis: tùm quia talis potestas est intrinseca voluntati, & cogitatio quid extrinsecum; tùm quia licèt ex sancta cogitatione consequatur subita affectio in voluntate; at non in voluntate impræparata, aut improportionata: præparatur autem voluntas à Domino: undè ultrà requiritur aliud auxilium: ut constat in visione clara Dei, ad quam necessariò consequitur amor; & tamen actus isti proveniunt ex principiis realiter distinctis, & ad diversam lineam pertinentibus. Si ergo lumen gloriæ, etsi donum excellentissimum, nequit esse principium cognitionis simul, & amoris; nec ab eadem indivisibili virtute supernaturali effectivè procedere possunt operationes intellectûs, & voluntatis. Et tandem: quia cognitio præveniens voluntatem, licèt moveat ad sanctam affectionem, solùm movet excitando, & alliciendo, non autem dat vires intrinsecas, ut voluntas prorumpere possit in affectionem supernaturalem: ergo ad ejus elicientiam elevari debet medio aliquo auxilio intrinsecè elevante voluntatem. Quid namquè prodest excitatio intellectûs, dùm voluntati desunt vires supernaturales ad elicientiam amoris? Dùm remanet ita intrinsecè impotens, ac erat anteà? Suadeat quis, etsi ad persuadendum sit maximè potens, claudo ut rectè ambulet: vana, & inutilis erit vehementissima illa persuasio, si incedere iste minimè potest. Ergo non sufficit suasio, ubi impossibilitas permanet, deficitque voluntati virtus præcontentiva actûs supernaturalis, quàm minimè præbet illustratio supernaturalis, utpotè extra lineam affectivam, & tendentiam inclinativam in bonum.

8. Secundò efficacissimè promovetur eadem assertio. Etenim illustratio supernaturalis intellectûs inducens, & alliciens voluntatem ad bonum, solummodò excitat, provocat ipsâ manifestatione boni, vel fugam mali propositi voluntati. Hic enim est effectus illustrationis, quem nec ***Pelagius*** ignoravit, nec negavit, sed ultrà agnovit apud S. ***Augustinum*** lib. de grat. Christi Cap. 10. dicens: ***futuræ gloriæ magnitudine, & præmiorum pollicitatione succendit***; quod ***revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem***; quod ***suadet omne, quod bonum est***. Quod etiam testatur S. Doctor de peccat. merit. lib. 2. cap. 17. num. 26. dicens: ***Ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod delectabat***, gratiæ Dei est. Dulcedine quippè, & suavitate objecti propositi allicitur voluntas ad consentiendum; trahitur promissis, beneficiis, ostenso amore, oblatâ bonitate, revelatâ veritate: quem Divinæ illuminationis effectum explicat S. Doctor in ***Joann.*** cap. 6. Tract. 26.

 num. 5.

num.5. dicens: *Ista revelatio ipsa est adtraxio. Ramum viridem ostendis ovi,& trahis illam. Nuces puero demonstrantur,& trahitur.* Quòd totum morale est,ut efficacissimè probat sequens discursus. Quod influit in actum voluntatis influxu se tenente ex parte objecti,non influit physicè effectivè in eum; objectum enim formale solùm influit influxu spectante ad genus causæ formalis extrinsecæ; sed quòd influit in actum voluntatis ostensione, & propositione alicujus boni influit solùm influxu se tenente ex parte objecti: ergo illuminatio supernaturalis non physicè influit, sed moraliter ad actum indeliberatum voluntatis. Non aliter meliùs ostendere possumus veritatem minoris, quàm D. *Thomæ* luculentissimis testimoniis. Sic namquè docet 1. part. quæst. 106, art. 2. *Voluntas immutatur dupliciter: uno modo ex parte objecti, alio modo ex parte ipsius potentiæ. Ex parte quidem objecti movet voluntatem, & ipsum bonum, quod est voluntatis objectum, & ille qui demonstrat objectum; puta, qui demonstrat aliquid esse bonum.* Quòd repetit 1.2. quæst. 80. art. 1. his verbis: *Ex parte autem objecti potest intelligi, quod aliquid moveat voluntatem tripliciter. Uno modo, ipsum objectum propositum, sicut dicimus, quòd cibus excitat desiderium hominis ad comedendum. Alio modo, ille qui proponit, vel offert hujusmodi objectum. Tertio modo, ille qui persuadet objectum propositum habere rationem boni, quia & hic aliqualiter proponit proprium objectum voluntati, quod est rationis bonum verum, vel apparens.* Quòd iterùm docet quæst. 22. de verit. art. 8., quibus probat Angelum non posse directè immutare voluntatem alterius, nisi immutatione se tenente ex parte objecti, & quòd Diabolus non sit homini directè causa peccandi, sed solùm per modum persuadentis, vel proponentis appetibile: ergo evidens est, juxta S. Doctoris doctrinam, quòd actus influens mediâ ostensione bonitatis objecti, non physicè effectivè influit, sed purè moraliter. Aliàs diceres, contra eundem S. Doctorem 1.2. quæst. 66. art. 6. fidem influere physicè effectivè in actum charitatis: necnon eodem physico concursu visionem beatam influere in amorem beatificum. Quomodò namquè negari potest perfectissimus iste modus influendi physicè fidei, & visioni beatæ, dùm conceditur subitæ cogitationi supernaturali; cùm tàm cognitio subita supernaturalis, quàm fides, & visio beata solùm ostensâ bonitate objecti influant in actus subsequentes?

9. Nec quis reponat physicè influere in existentiam amoris cognitionem ostensivam boni, quia amor pendet essentialiter à cognitione boni. Hoc quippè minimè sequitur. An non actio cujuslibet agentis pendet essentialiter à causa finali; & tamen concursus finis non est physicè, effectivus actionis agentis? An non dictamen prudentiæ est essentialiter requisitum ad actum virtutis moralis; & tamen concursus illius non est effectivus, sed unicè directivus actuum moralium? Non ergo sufficit unum pendere ab alio, ut dicatur influere physicè; sed requiritur, quòd illud, à quo dependet, verè & realiter influat in existentiam actûs, per positivum, & verum influxum, ut distinctum ab influxu per modum objecti. Cùm ergo amor solùm pendeat à cognitione per modum

dum conditionis, & cognitio solùm concurrat ad amorem, concursu se tenente ex parte objecti, quatenùs ex sua tendentia habet proponere objectum motivum, & terminativum actûs voluntatis, ideò non effectivè, sed moraliter cognitio supernaturalis influit in actus indeliberatos voluntatis.

10. Ex his inferes primò, quòd illustratio supernaturalis physicè non causat affectionem liberam, & efficaciter, quam solùm mediatè excitat. Secundò, quòd cognitio supernaturalis immediatè regulans assensum liberum supernaturalem non physicè, sed solùm moraliter, & directivè influit in ipsum. Tertiò, quòd subita illustratio supernaturalis, non etiam influit physicè cum intellectu immediatè in cognitionem supernaturalem. Non enim inter istas illustrationes datur causalitas physica effectiva, sed solùm dispositiva, propter modum imperfectionis nostri intellectûs, procedentis adhùc intra ordinem gratiæ de motu imperfecto ad perfectum. Sic simplex apprehensio præcedit formationem judicii, ad quam physicè effectivè non concurrit apprehensio. Etiam cognitio confusa rei, secundùm prædicata communia, præcedit ejus distinctam, ac perfectam cognitionem, quin detur vera efficientia unius cognitionis in aliam: cùm solùm una se habeat, ut dispositio ad alteram. Et tandèm, quòd gratiâ subitæ illustrationis non determinatur immediatè intellectus ad cognitionem perfectam supernaturalem; sed mediatè: quatenùs ex illustratione oritur in voluntate affectus indeliberatus timoris, aut amoris, quò affecta voluntas intellectum movet, ut perfectè cognoscat finem supernaturalem, & judicet, an sit liberè, & efficaciter amplectendus. Quarè licèt affectio indeliberata sit inefficax ad producendum liberum voluntatis consensum, est tamen efficax ad excitandam in intellectu perfectam cognitionem, per quam voluntas fit libera ad consensum.

§. III.

Subiti affectus supernaturales non concurrunt physicè effectivè ad consensum liberum.

11. ID ut certissimum haberi debet, actus istos concurrere effectivè moraliter ad existentiam consensûs liberi: quòd negari non potest, nisi quis adversari velit Scripturæ simul & Patribus, rationi, & experientiæ, quibus constat animam allici, moveri, trahique persæpè per hujusmodi affectus, de quibus verificatur illud *Jeremiæ* 4. vers. 18. *Quia tetigit cor tuum*: Et quod legitur *Apoc.* 3. vers. 20. *Ecce sto ad ostium, & pulso*. Si namquè suasio exterior facta voluntati concurrit per modum causæ effectivæ moralis: ergo à fortiori idem concursus effectivus moralis concedi debet actibus indeliberatis amoris, à Deo inspiratis, quibus veluti delinimentis excitatur, & animatur voluntas, disponiturque ad salutarem consensum. Non ergo de hac causalitate mora-

morali, sed de physica procedit præsens assertio; & ulteriùs de affectionibus indeliberatis, sive idem objectum respiciant, ac consensus salutaris, cum sola diversitate penes indeliberatam vel deliberatam, efficacem vel inefficacem affectionem; ut dùm actibus subitis amoris Dei movetur voluntas ad perfectam ejus dilectionem; sive affectus indeliberati diversum respiciant objectum, ut dùm incusso timore ex apprehensione mali movetur, & excitatur ad Deum diligendum. Et quidem quòd affectus indeliberati respicientes idem objectum non physicè influant in actus perfectos, & deliberatos, satis superque evincitur ex eorum imperfectione; cùm sint longè imperfectiores actu charitatis: ergo non physicè præcontinet amor indeliberatus Dei actum dilectionis perfectum liberum, & efficacem; causa namquè efficiens, maximè principalis, est perfectior, vel saltem æqualis perfectionis cum suo effectu: ergo præcontineri nequit in amore indeliberato actus perfectus charitatis, cujus præcontinentia habitûs charitatis est propria. Id clarescit magis in apprehensione supernaturali de veritate mysterii revelati respectivè ad assensum perfectum Fidei, quæ apprehensio supernaturalis virtutem effectivam non habet talis assensûs, qui non mediis his supernaturalibus apprehensionibus effectivè producitur, sed per habitum Fidei: ergo nec simplici indeliberatâ complacentiâ bonitatis Dei physicè producitur, aut produci valet actus perfectus dilectionis Dei. Et tandem; quia si affectus subiti darent posse intrinsecum voluntati ad actus liberos supernaturales, durare deberent, dum durat actus liber supernaturalis: sed actus liber supernaturalis plerumque elicitur, ipsis transeuntibus; ergo ex illis non oritur influxus physicus in actum supernaturalem.

12. Idem dicendum de affectionibus indeliberatis, quæ versantur circa diversum objectum. Annè simplex indeliberatus timor pœnarum inferni physicè præcontinet actum charitatis? Longè est imperfectior illo, & hujus imperfectio evincitur ex excessu inter objecta talium actuum. Si ergo non præcontinet activè perfectionem talis actûs, nequit eum physicè producere. Deinde idem servari debet ordo inter actus, ac datur inter habitus; sed habitus virtutis inferioris non præbet vires per se activas voluntati ad productionem virtutis nobilioris: ergo nec actus indeliberati intra speciem inferiorem existentes possunt effectivè causare actus perfectos charitatis: nemo enim in genere, vel causæ formalis, vel efficientis præbet, quod non habet. At licèt actus isti non præbeant vires activas voluntati ad consensum salutarem, negari nequit, piis hujusmodi accedentibus motibus, maximè ad amorem Dei roborari voluntatem, dùm animum adversum excitant, & illecebras ei suppeditant, quibus lenocinia contraria submoveantur; nec non stimulos cœlestes ei subjiciunt, qui eum inflamment, animent, roborentque, ut incipiat nuntium remittere voluptatibus, & ad Deum properare. Quòd totum fit, quin physicè effectivè influant in actus supernaturales, aut voluntati præbeant posse intrinsecum ad actus salutares. Sicut è contrario pravis desideriis indeliberatis redditur voluntas debilior, & infirmior ad opera salutaria exequenda, proniorque ad consensum pra-

pravum, quin plusquam dispositivè, & moraliter influant in consensum deliberatum.

13. Secundò probatur Conclusio tàm de sanctis cogitationibus, quàm de piis voluntatis affectibus. Etenim si actus isti indeliberati præstarent voluntati virtutem præcontentivam actûs supernaturalis, se haberent saltem virtualiter ut habitus, vel virtus supernaturalis: virtus quippè supernaturalis dicitur illa, quæ potentiæ virtutem tribuit ad actus supernaturales, per modum habitûs, si sit intrinsecè permanens, vel per modum dispositionis, si sit transiens. Sed actus istos habere rationem virtutis uno, vel altero modo est omninò falsum: ergo actus isti physicè, & effectivè non producunt consensum supernaturalem. Secundò & adhùc efficaciùs. Modus activitatis in unaquaque re est juxta modum actualitatis ejus; cùm unumquodque operetur in quantum est in actu; & est in actu per suam formam; sed tàm sancta cogitatio, quàm pii voluntatis affectus se habent per modum actûs secundi, complentis, & determinantis activitatem potentiæ, quæ est actus primus: ergo actus isti non tribuunt virtutem præcontentivam actûs supernaturalis, sed potiùs hanc ex parte potentiæ supponunt. Ut videre est in assensu præmissarum complente virtutem discursivam intellectûs ad assensum conclusionis. Si namquè intellectus non gauderet virtute intrinsecâ discursivâ, non posset ex vi assensûs præmissarum reddi expeditè potens ad assensum conclusionis: ergo si actus isti se habent per modum actûs secundi, complentis, & determinantis voluntatem ad consensum supernaturalem, ex illis non provenit virtus præcontentiva actûs supernaturalis, sed hanc supponunt ex parte potentiæ.

14. Tùm demùm, & præcipuè; quia tàm actus isti, quàm consensus salutaris sunt proprium exercitium, seu actus secundus voluntatis; sed actus potentiæ non efficaciter, & physicè concurrit ad actum ejusdem potentiæ: ergo affectus indeliberati non concurrunt physicè, & effectivè ad consensum supernaturalem. Minor certissima est; hâc enim ratione probat D. *Thomas* in 2. dist. 39. q. 1. art. 1. ad 2. causalitatem moralem finis, quia nempè non influit per operationem suam, his verbis: *Ordo voluntatis ad finem ultimum non est per operationem finis ultimi in voluntate, sed per operationem voluntatis in finem tendentis.* Et ratio est evidens; quia non datur actio actionis, nec una actio est proprius effectus, seu terminus productus physicè ab alia: cùm operatio non sit actus secundus alterius operationis, sed solùm potentiæ, quæ sit essentialiter actus primus determinabilis per tale exercitium: ergo gratia, consistens in actibus indeliberatis intellectûs, & voluntatis, non physicè causat consensum liberum; sed solùm intellectum illuminando, bonisque inspirationibus tangendo, atque affectibus imbuendo, voluntatem movet, incitat, quòd est tantùm moraliter, non physicè influere.

§. IV.

§. IV.

Solvuntur Argumenta.

15. OBjicies primò: omnis influxus moralis se tenet ex parte objecti allicientis suâ bonitate voluntatem ad consensum; sed pii motus subiti voluntatis non movent voluntatem ad consensum, motione se tenente ex parte objecti: ergo non influunt moraliter in consensum. Prob. min. Id, quod movet voluntatem ex parte objecti, movet mediâ sui cognitione, & amore; objectum enim voluntatis est bonum, ut intellectum; sed prædicti affectus non movent voluntatem ad consensum salutarem mediâ sui cognitione, & amore: ergo nec movent voluntatem motione se tenente ex parte objecti.

16. Respondeo neg. maj., nec enim ibi exponitur omnis modus movendi moraliter, cùm detur concursus moralis nedum ostensione bonitatis objecti, verùm etiam inducendo intellectum, ut convenientiam objecti hic & tunc vividiùs repræsentet voluntati. Etenim cùm finis sit principium in moralibus, quidquid ejus causalitatem imitatur, alliciendo voluntatem ad amorem, dicitur causare moraliter. Sic probat *D. Thomas* 1. 2. q. 77. art. 1., passionem appetitûs sensitivi, non posse directè movere voluntatem ad peccandum, posse tamen movere indirectè. Non directè movet voluntatem, quia passio non est objectum voluntatis; & nulla potentia passiva movetur directè, nisi à suo objecto. At potest indirectè motus appetitûs sensitivi voluntatem trahere, vel inducere ad peccatum: ad quod sufficit, quòd faciat aliquid vel in objecto, vel in aliquo alio, ex quo sequatur mutatio in potentia. Cùm ergo per passionem appetitûs sensitivi sequatur mutatio circa judicium de objecto voluntatis, quia nempè vehementia passionis facit, ut ratio circa proprium objectum vel cesset operari, vel languidè operetur; hinc fit, quòd solùm indirectè, & occasionaliter movet voluntatem ad peccatum. Ergò cùm pii isti supernaturales affectus indeliberati maximè conducant ut bona supernaturalia appareant voluntati hic, & nunc magis convenientia, etsi directè non moveant, movent tamen moraliter, & objectivè voluntatem ad consensum salutarem, quatenùs intellectum movent, ut perfectiùs repræsentet voluntati bonitatem objecti, & ista convenientior appareat.

17. Secundò objicies. Motio illa, quâ Deus operatur intra voluntatem, eam interiùs inclinando, non est determinatio purè moralis, sed physica, immutans effectivè, & physicè voluntatem; sed Deus piis, & subitis affectionibus voluntatis operatur intra ipsam, immutans eam effectivè, & physicè ad consensum salutarem, cùm sint actus vitales à Deo producti intra voluntatem: ergo actus isti physicè concurrunt ad consensum salutarem. Respondetur disting. maj. Motio per quam Deus agit intra voluntatem, eam inclinando, inclinatione sumptâ pro aliqua propensione ad velle liberum, neg. maj. inclinatione faciente eam, ut libe-

liberè velit, conc. maj. & sub eadem dist. min. neg. conseq. Non enim Deus per motus illos pios indeliberatos ita voluntatem inclinat, ut mediâ tali inclinatione, quàmvis immutativâ voluntatis, det operari consensum liberum, qui modus immutandi voluntatem proprius est gratiæ ex se ipsa efficacis, ut expressè docet *D. Augustinus* super illa verba Psal. 118. *Inclina cor meum Deus*, sequentibus verbis: *Quia, & ipsum velle Deus operatur in omnibus bonis; præparatur enim voluntas à Domino: sequitur; inclina cor meum &c. Quid est inclinatum cor ad aliquid habere, nisi hoc velle? Et voluit ergo, & orat, ut velit. Voluit, cùm dixit:* DEDUC ME IN SEMITAM MANDATORUM TUORUM; *quia ipsam voluit. Orat autem, ut velit, cùm dicit,* INCLINA COR MEUM; *hoc itaquè orat, ut in ipsa voluntate proficiat.* Quibus expressè asserit *S. Doctor*, Deum præparare, & inclinare voluntatem, cùm operatur ipsum velle. At modus iste inclinandi voluntatem minimè convenit inclinationi, & immutationi voluntatis, quæ fit per motus subitæ affectionis; cùm mediis illis non transeat de non consentiente in salutariter consentientem; nec possit cum Propheta exclamare Psal. 76. *Et dixi, nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.* Immutatur ergo intrinsecè mediis piis motibus, per hoc quod transit de non piè affecta ad piè effectam, cùm iisdem affectibus maneat expedita, & disposita voluntas, ut liberè velit.

18. Nec quis opponat, quòd si gratia subitæ affectionis intrinsecè immutat voluntatem de non piè affecta ad piè affectam, non potest moraliter movere ipsam ad consensum salutarem; etenim talis immutatio solùm provenire potest ab aliquo intrinsecè recepto in voluntate; sed determinatio purè moralis, & objectiva est extrinseca voluntati, cùm se teneat ex parte objecti, quod est extrinsecum voluntati: ergo gratia piæ affectionis, si voluntatem intrinsecè immutat, non concurrit purè moraliter ad consensum. Ad quod respondetur, disting. min. Determinatio objectiva est extrinseca voluntati per exclusionem intrinsecæ inhærentiæ, neg. min. quatenùs se tenet ex parte principii, conc. min. & neg. conseq. Id videre est in fine, cujus causalitas est intrinseca voluntati, & tamen solùm moraliter determinat. Licèt ergo subita affectio sit intrinseca voluntati, potest eam movere purè moraliter; cùm ratio moralis movendi se teneat ex parte objecti, quod per ipsam ut magis conveniens voluntati proponitur, & objectum nequit sufficienter movere voluntatem, nisi hæc sit piè affecta circa ipsum, & aliqualiter gustet bona spiritualia.

19. Objicies tertiò *D. Thomam* 2. 2. q. 6. art. 1. dicentem, *Deum esse causam principalem nostræ Fidei, quia est causa movens interiùs hominem ad assentiendum iis, quæ sunt Fidei*; sed *D. Thomas* ibi motionem intelligit, quæ talis sit per gratiam excitantem: ergo motio gratiæ excitanti conveniens est physica, & non purè moralis. Minor constat ex solutione ad 1. ubi inquit S. Doctor: *Verum est, quòd per scientiam gignitur Fides, & nutritur per modum exterioris persuasionis*; sed motio contradistincta à motione persuasiva, est motio physica: ergo mo-

motio, quâ Deus est causa principalis, est physica, & non purè moralis. Ad quod respondetur, disting. min. *D. Thomas* loquitur de interiori motione in subita affectione consistente, nego minorem, quæ talis est per gratiam efficacem, concedo min. & neg. conseq. Et ad probationem eodem modo neganda est minor: nam motio contradistincta exteriori persuasioni non est solùm motio physica interna, sed etiam motio interna moralis, de qua minimè ibi loquitur *D. Thomas*. Nam per subitam affectionem Deus tantùm initiativè est causa effectiva consensûs salutaris, & bonæ voluntatis; causa autem initiativa non est causa principalis. Tùm similiter, quia apud Adversarios motio per subitam affectionem voluntatis spectat ad sufficientiam voluntatis, ut benè & salutariter operetur; dare autem sufficientiam ad benè, & salutariter operari actum Fidei, non est verè ipsum producere: quarè *Concilium Trident.*, sess. 6. cap. 6. agens de causa actûs Fidei, definit provenire eum à libero arbitrio excitato, & moto Divinâ gratiâ; ergo non subita affectio est causa principalis actûs Fidei. Hæc sufficiant pro resolutione Dubii; vereor enim, ne de his nimium multa dixerimus.

20. Eò ergo redeunt hæc omnia, ut intelligamus, quòd cùm solùm motus vitales intellectûs, & voluntatis, sancta nempè cogitatio suasiva boni, & affectio indeliberata inclinans voluntatem ad liberè assentiendum sint apud AA. oppositæ sententiæ gratia sufficiens, & nihil aliud assignent distinctum ab hujusmodi actibus; gratia actualis ab ipsis posita tantùm habet pro effectu dirigere, consiliari, & inclinare voluntatem, ut salutariter velit: ex quo efficacissimè contra ipsos argui potest, gratiam actualem minimè præstare vires, & sufficientiam intrinsecam ad actus salutares; cùm solùm prædicti actus dispositivè, aut moraliter influunt in actus salutares: sicut moraliter dispositivè influunt Fides in actum charitatis, & visio beata ad amorem Dei, ut docet *D. Thomas* 1. 2. q. 66. art. 6. Sicut ergo cognitio Fidei, & visio beata solùm influunt mediâ ostensione, & propositione objecti, ita eodem influxu objectivo influit subita cogitatio supernaturalis, mediante objecto, quod proponit, quod ex sua natura nequit influere physicè in sanctam affectionem. Cùm ergo ab Auctoribus Scholæ Societatis nulla assignetur ratio, efficaciter probans efficientiam effectivam, quam Concilia, & SS. PP. concedunt gratiæ excitanti prævenienti in consensum liberum supernaturalem; absolutè debet concedi, quòd gratia excitans præveniens adæquatè, & completè involvit præter actus intellectûs, & voluntatis aliquod auxilium intrinsecè elevans intellectum, & voluntatem ad illorum elicientiam.

DUBIUM IV.

An gratia actualis sit causa physica, vel moralis actuum supernaturalium?

§. I.

1. Cum gratia actualis, ut suprà diximus, dividatur in gratiam excitantem, & adjuvantem, tamquàm in sufficientem, & efficacem, eccè quod dubio præcedenti promisimus, attentiùs investigare causalitatem utriusque auxilii tàm sufficientis, præbentis voluntati vires, & sufficientiam ad supernaturaliter operandum, quàm efficaciter adjuvantis, dantis ipsum agere, & velle. Causalitas physica clarissimè promovetur ex Sacris Litteris, Conciliis, & SS.PP., è quibus palàm, apertèque liquet hæc physica gratiæ actualis causalitas. Et primum momentum desumitur ex verbis *Apostoli* ad *Ephes.* cap. 3. v. 20. dicentis: *Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus secundùm virtutem; quæ operatur in nobis*. Hic *Apostolus* infinitam Dei potentiam & immensam beneficentiam demonstrat, ex his, quæ quotidiè in animis hominum per subministrationem virtutis operatur; magna quidem illa, longèque supra vires humanas; sed virtus, quâ Deus operatur in nobis, est gratia, quæ verè, & physicè dat posse salutariter operari, & per cujus gratiæ omnipotentissimam efficaciam operatur consensum salutarem, etiam rebelles ad se compellendo, & convertendo voluntates: ergo causalitas utriusque auxilii sufficientis, & efficacis physica est.

2. Id ipsum docet *Apostolus* ibi cap. 4. v. 16. dicens: *Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate*. Quis hic non videat physicum influxum gratiæ Christi; qualiter vitalis ille spiritus defluit in totum corpus, è diversis membris ordine sibi cohærentibus compactum, per omnes actuum commissuras penetrans? Si in corpore materiali manus, & pes participes sunt virtutis physicæ à capite proficiscentis: ergo & physicè à Christo, qui est Caput Ecclesiæ, in totum Ecclesiæ Corpus trajicitur spiritus, & vita supernaturalis, ut accipiat physicè augmentum, quòd illi Divinum Caput tribuit per efficacem virtutis suæ operationem, & influxum secundùm mensuram unicuique convenientem.

3. Non minori energiâ id ostendit *Apostolus* ad *Hebræos* cap. 13. v. 21. dicens: *Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis, quod placeat coram se per Jesum Christum, cui est gloria in sæcula sæculorum*: ac si diceret: Deus vos aptet, perficiat & consummet in opere bono, ut idonei sitis qui satisfaciatis voluntati ipsius (En sufficientia gratiæ): atque idem per gratiam suam in vobis

 ope-

operetur, quòd ei placeat; nempè efficaciâ gratiæ suæ, quâ Deus nobis donat salutariter operari. Quòd mirificè exponit *D. Thomas* lect. 3. *Quid autem faciet? Quod placitum est coram se, id est, faciet nos velle, quod placet ei.* Quod & inculcat *Apostolus* ad *Philipp.* cap. 2. v. 13. *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* Quibus ostendit, non ex nobis ipsis in nobis effici voluntatem bonam, sed ex Deo.

4. Momentum probationis alterum sit ex Conciliis. Etenim hoc clarissimè habetur in Concilio *Milevitano* 2. Can. 4. *Si quis dixerit eamdem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantùm nos adjuvare, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam præstari nobis, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit.* Sed gratia adjuvans voluntatem, non solùm ut sciat, quid appetere, & quid vitare debeat, verùm dando virtutem, ut diligamus, & ut facere valeamus, quod faciendum cognoverimus, est gratia physicè influens in actus salutares: ergò tàm gratia sufficiens, virtutem præstans, quàm gratia efficax, ipsum diligere, & facere præstans, influit physicè in actus salutares. Et in Concilio *Arausicano* 2. Can. 4. *Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem, ut etiam purgari velimus, per Spiritûs Sancti infusionem, & operationem in nobis fieri confitetur; resistit ipsi Spiritui Sancto per Salomonem dicenti: Præparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter prædicanti: Deus qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* Et can. 16. *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus, nobis misericordiam dicit conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus; vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem Sancti Spiritûs fieri confitetur &c. resistit Apostolo dicenti: Quid habes, quòd non accepisti?* In quibus Fidei sanctionibus clarissimè proponitur physicus gratiæ influxus in opus salutare; immo & assignatur à Concilio ratio hujus physici influxûs; *quia nempè resisteret Apostolo dicenti: Quid habes, quòd non accepisti?* Sibi enim, & non gratiæ posset justè tribuere consensum salutarem cum gratia excitante moraliter movente factum, potiùsque ex se ipso, quàm ex Dei gratia Deum mereretur. Id ipsum colligitur ex *Tridentino* sess. 6. cap. 3. definiente, hominem non posse credere, sperare, aut diligere Deum, sicut oportet, sine prævenienti Spiritûs Sancti inspiratione, atque adjutorio; sed adjutorium Dei, dans posse simpliciter ad actus supernaturales, est principium physicè influens; cùm natura non influat physicè in actus supernaturales viribus suis, sed viribus gratiæ, quibus elevatur, ut possit operari, & operetur: ergo influxus gratiæ tàm sufficientis, quàm efficaciter adjuvantis est physicus, & non purè moralis.

5. Tertium momentum hujus physicæ causalitatis accipe ab aucto-

ctoritate SS. Patrum, qui unanimi consensu hanc Dei gratiæ ascribunt. Sic *Tertullianus* lib. de *patient.* cap. 1. *Ad præstanda ea* (bona) *sola gratia Divinæ inspirationis peratur. D. Ambrosius* tom. 1. lib. 7. super *Lucam*: *Quem vult, religiosum facit .... qui quòd bonum est, nobis quoquè bonum videri possit, operatur*. Et infrà: *A Deo enim præparatur voluntas hominum; ut enim Deus honorificetur à Sanctis, Dei gratia est. D. Gregorius Magnus* Hom. 10. super *Ezech. Semper orandum, ut & ipso aspirante cogitemus, & ipso adjuvante faciamus*. Et lib. 16. super *Job.* cap. 11. *Superna ergo pietas agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoquè nostro libero arbitrio, bonum, quòd jam appetimus, agat nobiscum*. Et cap. 12. *Quia enim Divina bonitas, ut innocentes faciat, prævenit, Paulus ait: Gratiâ autem Dei sum id, quòd sum. Et quia eamdem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adjungit: Et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi. Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autem ego. Et tamen, quia se esse aliquid cum gratia invenit, adjunxit: sed gratia Dei mecum. Non enim diceret, mecum, si cum præveniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Ut ergò se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Non ego. Ut verò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adjunxit: Sed gratia Dei mecum*. Et cap. 31. de Sanctis loquens: *Non virtute propriâ, sed præveniente supernâ gratiâ ad meliora se vota, vel opera commutatos .... Quidquid in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ donum agnoscant .... Eique pro munere debitores fiunt, qui præveniendo dedit eis bonum velle, quòd noluerunt, & subsequendo concessit bonum posse, quòd volunt*. Ejusdem sunt labii *S. Isidorus Hispalensis* 5. de diff. Spirit. §. 27. *Dei est ergo bonum, quòd agimus propter gratiam prævenientem, & subsequentem; nostrum verò est propter subsequentem liberi arbitrii voluntatem*. Et *S. Bernardus* tract. de grat. & lib. arbitr. *Itaque liberum arbitrium nos facit volentes, gratia benevolos. Ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonum velle .... Qui autem bonum neminem invenit, neminem salvat, quem non prævenit .... Ita tamen quod à sola gratia cœptum est, pariter ab utroque perficitur*.

6. Sed audiendus maximè *D. August.* hanc eamdem gratiæ causalitatem prædicans lib. de grat. & liber. arb. cap. 17.: *Ut ergo velimus, sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus; nobiscum cooperatur; tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo ut velimus, dictum est Philipp. 2. vers. 13.* DEUS EST ENIM QUI OPERATUR IN VOBIS ET VELLE. Et lib. de *dono persever.* cap. 13. *Deus est enim qui operatur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate. Nos ergo volumus, sed Deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, sed Deus in nobis operatur & operari pro bona voluntate*. Et lib. de corrept. & grat. cap. 2. *Intelligenda est enim gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, quâ solâ homines liberantur à malo, & sine qua nullum prorsùs sive cogitando, sive volendo,*

lendo, & amando, sive agendo faciunt bonum: non solum ut monstrante ipsâ quid faciendum sit sciant, verùm etiam ut præstante ipsâ faciant cum dilectione quod sciunt. Hanc quippè inspirationem bonæ voluntatis, atque operis poscebat Apostolus eis, quibus dicebat 2. ad Cor. cap.13. vers.7. ORAMUS AUTEM AD DEUM, NE QUID FACIATIS MALI, NON UT NOS PROBATI APPAREAMUS, SED UT VOS QUOD BONUM EST, FACIATIS. *Quis hoc audiat, & non evigilet, atque fateatur à Domino Deo nobis esse, ut declinemus à malo, & faciamus bonum?* Et cap. 12. num. 38. *Tantùm quippe Spiritu Sancto accenditur voluntas eorum, ut ideò possint, quia sic volunt; ideò sic velint, quia Deus operatur ut velint.* Et lib. 1. ad Simplicianum. *Si Deus miseretur, etiam volumus; ad eam quippe misericordiam pertinet ut velimus. Deus enim est qui operatur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate.* Et lib. 3. Oper. imperf. cap. 114. *Sicut enim hoc divino, & occulto modo agit in hominis corde; sic operatur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate.* Idem inculcat S. Doctor Psal. 77. *Cùm Deus sit qui operatur in eis, qui bona operantur, & velle, & operari pro bona voluntate.* Et Psal.84. *Quid autem ut converteretis posses, ni vocavereris? Nonne ipse præstitit, ut convertereris?* Et cum Deo ibi loquens: *Ut non solùm vivificatio nostra à te sit, sed etiam ipsa conversio ut vivificemur.* Modus iste operandi in cordibus hominum, non est gratiæ solùm moraliter causantis effectus. Altera uberior requiritur, efficax gratia, quæ fortiùs & physicè illuminet; & quâ Deus, per impressionem ejusdem gratiæ voluntatem elevet, & applicet ad bonum salutis: quæ sit illustratio, inspiratio, auxilium, præveniens & adjuvans motio, medicinalis, victoriosa, quæ intellectum illuminat, corda movet, voluntatem sanat & corrigit, & quâ Deus operatur & velle, & operari pro bona voluntate sua; & dat ipsum posse salutariter operari. In eadem S. Doctoris sententia sunt ejus fidelissimi Discipuli. *D. Fulgentius* lib. de *Incarn. & grat.* num.12. dicens: *Si non à Deo datur, sed in homine invenitur* (voluntas) *falsum est, quod eam Scriptura præparari, dicit, à Domino.* Et ibi: *Deus qui voluntatem præparat, ipse donat.* Et lib. 1. *ad Monimum* cap. 14. *Ab ipso præparatur voluntas, qui in nobis velle, & perficere misericorditer operatur.* Et *D. Thomas* super illa verba *ad Rom.* cap.9. *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei* hæc habet: *Omnia procedunt ex Dei misericordia, igitur non est volentis, scilicet velle, neque currentis scilicet currere, sed utrumque est miserentis Dei, secundùm illud 1. Cor. 15. non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Et *Joh. 15. Sine me nihil potestis facere. Sed si hoc solum in hoc verbo intellexisset Apostolus, cùm etiam gratia sine libero arbitrio hominis non velit neque currat, potuisset è converso dicere, non est miserentis Dei, sed volentis, & currentis, quod aures piæ non ferunt. Unde plus aliquid est ex his verbis intelligendum, ut scilicet principalitas gratiæ Dei attribuatur. Semper enim actus magis attribuitur principali agenti, quàm secundario, puta, si dicamus, quod securis non facit arcam, sed Arti-*

Artifex per securim: Voluntas autem hominis movetur à Deo ad bonum. Unde super 8. dictum est: Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Et ideo hominis operatio interior non est homini principaliter, sed Deo attribuenda. Philipp. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.*

7. En vera physica & realis causalitas, quam in sui proprjissima significatione, importat verbum operor. En Dei motio dans, & efficiens ipsum velle liberi arbitrii, determinationem, & cooperationem ad bonum. Operatur physicè in nobis sine nobis; quod non ita intelligas, in effectu gratiæ operantis voluntatem nostram nihil agere, nec seipsam omninò movere, sed moveri tantùm. Hoc quippe falsum, & erroneum est, cùm voluntas sit principium elicitivum actûs liberi, quo incipit ex Deo, velle bonum. Tantum ergo intelligunt SS. Doctores, quod Deus primum actum, seu motum bonum voluntatis per suam gratiam operatur in nobis, sine prævio in nobis aliô motu voluntatis imperante hunc motum: quâ ratione interdum homini etiam valde repugnanti inspiratur bonus affectus voluntatis; & aliquando dixit *D. Thomas* in primo effectu gratiæ mentem esse motam, & non se moventem.

8. An, ut ab his Sacræ Scripturæ, Conciliorum, & Patrum auctoritatibus se expediant Auctores oppositi, respondebunt, intelligenda esse de causalitate purè morali? Hoc argumentum non solvit, sed stringit potiùs. Hæc namque causalitas moralis juxta ipsos tantùm est finalis, & metaphorica motio. Reduci debet ad motionem finis, quæ metaphorica est: etsi enim sit realis causa, est tamen solùm metaphorica actio, & operatio: sed actio, & operatio purè metaphorica ejusdem non sufficit, ut verificetur, quod dicit Scriptura *Ezechiel.* 11. v. 19. *Spiritum novum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum;* quod psallit *Propheta* Psal. 45. *Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos;* quod scripsit *Augustinus* lib. 4. ad *Bonifacium* ad Deum pertinere, *ex nolentibus volentes facere, ex repugnantibus consentientes, ex oppugnantibus amantes;* & tandem, quod alibi inquit idem S. Doctor: *Deus facit ut faciamus;* in quibus omnibus exprimitur Deus propriè faciens nos salutariter operari: ergo gratia moraliter excitans, quæ solùm sit metaphorica motio, non est illa, quâ Deus verè, & propriè operatur, & facit voluntatem salutariter operari: nam Deus denominari non potest verè, & propriè operans, & faciens voluntatem salutariter operari mediâ motione, ad cujus actionem directè infallibiliter non sequitur actus liber.

9. Tertiò, quia admissô solùm ex parte gratiæ concursu morali, sequitur, non posse Deum alio movere modo voluntatem creatam ad consensum liberum salutarem, quàm illum movere posset Dæmon ad consensum turpem, & peccaminosum, vel *Angelus* bonus ad bonum, quod est penitus falsum, cùm Dei solius sit voluntatem efficaciter movere, sive immutare, ut docet S. *Thomas* 1. 2. q. 9. art. 6. Hinc est illud

Sa-

Sapientis Prov. 21. *Cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud*. Et Apost. ad Philipp. 2. 13. *Deus est qui operatur in nobis velle & perficere*. Ipse enim solus plenum in voluntatem dominium exercet; ille solus humanæ menti illabi potest. Quare D. *Augustinus* potestatem, quâ Deus operatur in cordibus nostris, mirabilem & infallibilem dicit, *de grat. Christi* cap. 24. *Legant ergo, & intelligant, intueantur, atque fateantur, non lege, atque Doctrinâ insonante forinsecus, sed interna atque occulta, mirabili atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates*: quæ potestas mirabilis, & ineffabilis non esset, si esset communis Deo, & Angelis. Debet ergo diversus assignari modus, quo Deus voluntatem creatam movet ad consensum salutarem, à modo illo, quo *Dæmon* movere potest ad consensum turpem, vel *Angelus bonus* ad consensum honestum, quem profectò agnovit *D. Bernardus* lib. 5. de Consid. cap. 5. hisce verbis loquens de modo, quo solus illabi animæ potest Spiritus Divinus: *Quod si dicas, posse inesse & Angelum, non inficior. Memini scriptum Zach. 1. & Angelus qui loquebatur in me. Atqui differentia est in hoc. Inest Angelus suggerens bona, non ingerens, inest hortans ad bonum, non bonum creans. Deus sic inest, ut afficiat, ut infundat; vel potius ut infundatur & participetur. Angelus cum anima, Deus in anima. Ille ut contubernalis animæ inest, Deus ut vita*. Mirabilis ergo & diversus est modus, quo Deus operatur in anima; ac Angelus; qui vix in modo isto dicendi assignari valet. Sequelam de plano admisit P. *Suarez*, qui lib. 3. Opusc. cap. 11. Explicans illud *Joann.* 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, sic habet num. 7. §. *Hæc autem*: *Item sicut in Scriptura dicitur Deus trahere ab bonum, ita Dæmon ad malum Apocalyp.* 12. *trahebat secum tertiam partem stellarum, non physicâ prædeterminatione, sed suasione*; quod ampliùs explicuerat cap. 10. num. 5. dicens: *Item ad actus malos potest Dæmon tam vehementer inducere hominem suasionibus suis, & suggestionibus, ut, nisi gratia Dei juvetur, moraliter non possit sese continere, quin consentiat: ergo multò magis potest Deus suâ excitante gratiâ ità illuminare hominem, & affectum ejus inclinare, & accendere, ut moraliter eum ad convertendum trahat, ac determinet*; quibus fit manifestum, non admittere P. *Suarez* aliam potestatem in Deo ad movenda corda hominum in bonum. quàm sit Dœmonis potestas ad movendum in malum. Quæ doctrina communis est societatis Auctoribus, quos refert *M. Lemos* tom. 1. tract. 6. pag. 152. §. *Tota causalitas*. Scire autem vellem, quomodò *multò magis* possit *Deus* &c. Nam cùm juxta ipsos tam Deus, quàm Dœmon moralitèr tantùm moveant, tota differentia erit accidentalis in eodem genere motionis, nulla essentiali existente moventium prout talium diversitate: itaut non magis det Deus opus bonum, quàm Dœmon malum, quantùm ad formalem dandi rationem; quòd, an piè dici possit, judicent ipsi; nemo tamen opinor, asserere audebit.

10. Sed

10. Sed profectò negatâ gratiâ physicè adjuvante, ita esse tenendum ratio facta demonstrat. Nam etsi dicerent disparitatem, Deum inter & Dœmonem, hanc esse, quod Deus possit immittere intellectui nostro cogitationem sanctam omnino determinatam, & objectum sine aliqua indifferentia repræsentantem [qualem fortè cogitationem ad malum *Dæmon* excitare non potest] non tamen per illam valet proximè movere ad consensum liberum; quia libertas non stat cum judicio necessario; & determinato in proponendo; ac proindè si vult Deus consensum absolutè liberum à voluntate creata obtinere, uti debet motione causante judicium indifferens, & cogitationem non omnino ad unum determinatam. At modus iste inclinandi, & obtinendi à voluntate consensum liberum, si solùm fiat mediâ motione morali, ut volunt PP. Societatis, non est solius Dei proprius, sed Angelis etiam ex sua natura est possibilis: possunt namque Angeli tam boni, quàm mali extrinsecùs mentem movere objiciendo sensibus tam internis, quàm externis earum rerum species, quæ ad bonum sive ad malum invitant & alliciunt; possunt & educere species ex phantasmatibus, ut excitent intellectum; prout docet D. *Thomas* q. ultimâ de malo art. 12. in fine: *considerandum est* enim, inquit S. Doctor, *quod Dæmon dicitur ingredi posse mentem hominis, non secundùm substantiam, sed secundùm effectum, in quantum scilicet instigat hominem ad aliquid cogitandum*: ergo si tam Angelus bonus secundùm effectum bonarum cogitationum, quàm Angelus malus secundùm effectum pravarum cogitationum movet, mentem hominis; modo eodem, quô Deus operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates, operatur in illis Angelus, sive bonus ad bonum, sive malus ad malum. Quod, iterum dico, falsissimum est. Potest quidem Angelus ex parte objecti *voluntatem inclinare, ut amabile quoddam*, inquit D. *Thomas* 1. p. q. 106. art. 2. *& ut manifestans aliqua bona creata .... & per hoc inclinare potest ad amorem creaturæ, vel Dei per modum suadentis. Ex parte verò ipsius potentiæ voluntas nullo modo moveri potest, nisi à Deo.* Cujus dicti profundissimam rationem assignat D. *Thomas*. Attendantur ejus verba: *Operatio voluntatis est inclinatio quædam volentis in volitum. Hanc autem inclinationem solus ille immutare potest, qui virtutem volendi creaturæ contulit, sicut & naturalem inclinationem solùm illud agens potest mutare, quod potest dare virtutem, quam consequitur inclinatio naturalis.* Quæ ratio D. *Thomæ* evidenter concludit, Deum posse movere voluntatem ex parte ipsius potentiæ, quod nullum aliud agens potest efficere. Si enim actus liber est inclinatio actualis volentis in volitum; hæc inclinatio non potest, vel dari, vel mutari, nisi ab habente absolutum physicum dominium in ipsam inclinationem habitualem; qui enim potest dare vel mutare inclinationem actualem, debet necessariò hujusmodi dominium habere, in ipsam habitualem inclinationem, ex cujus, ut ita loquar, intimis visceribus dimanat inclinatio actualis: quam doctrinam repetit S. Doctor in *quæst. disp.* de *veritate* q. 22. art. 8. *Actio non solùm est à voluntate, sed etiam à Deo, ut primo agente, qui ve-*

bementius imprimit. Unde sicut voluntas potest immutare actum suum in aliud, ita & multò ampliùs Deus Et art.9. *Potest intelligi voluntas immutari ab aliquo permodum causæ efficientis, & sic dicimus, quod nulla creatura .... potest directè agere in voluntatem, ut eam immutet necessario, vel qualitercumque inclinet, quod Deus potest .... Unde solus Deus potest inclinationem voluntatis, quam ei dedit, transferre de uno in aliud*: ergo si solus Deus habet hoc absolutum dominium in ipsam voluntatem, quæ est inclinatio habitualis in bonum; & hoc dominium provenit ex eo, quòd ipse volendi virtutem dederit, sequitur evidenter, solum Deum, & nullum aliud agens posse movere voluntatem ex parte potentiæ, ac proinde etiam fateri tenemur, Deum sic movendo voluntatem, immutare inclinationem ejusdem voluntatis, & operationem ipsius, mediâ ipsâ voluntate, attingere.

11. Hoc confirmatur magis. Deus, cùm sit Creator humanarum voluntatum, omnipotentissimam habet super illas potestatem, potens eas inclinare, vertere, & affectionem unam, in aliam mutare, quandocumque voluerit, ita communiter sentiunt PP. *Origines* lib. 1. *contra Celsum*, *multos invitos attractos esse ad Christianam Religionem*, *Spiritu quodam repente mutante intellectum eorum ab odio, quo erga verbum detinebantur*. S. *Paulinus* Epist. 12. ad S. *Amandum*: *Cujus munere, & opere vivimus, & loquimur*. Et Epist. 38. ad *Aperium*. *Opus Dei est mutare hominem; quia solus potest instaurare, quod fecit*. Idem S. *Athanasius* tom.1. pag.796. S. *Joannes Chrysostomus* homil. 14. sup. cap.8. de *Epist. ad Rom.* tom.4. Diabolus verò non habet talem in corda hominum potestatem. Suggerere quidem potest blandis persuasionibus, atque quibusdam rationibus fictis, callidisque machinationibus ad peccatum allicere; mille quippe modis, investigabili, inscrutabilique nocendi arte, decipere molitur, & reverà plurimos decipit; sed intùs immittere, & inserere novas affectiones, & corda hominum transmutare de uno in aliud, non potest. Est nobis Diabolus auctor peccati, sed non nisi suggerendo; Deus verò in nobis Auctor est justitiæ, & vitæ, etiam immittendo. Omnis tamen humanæ voluntatis consensus, sivè ex Diaboli suggestione ortus, sivè à Deo immissus, est liber. En maximum inter potestatem Dei, & Diaboli discrimen. En quanta est Dei potestas in voluntates omnium hominum, quas ita in manu sua habet, ut affectiones eorum physicè, & efficienter operetur; hæc quippe cordis immutatio physica est, sicut & conversio impii est maximè physica.

12. Tandem probatur conclusio, argumentô desumptô ex infirmitate naturæ corruptæ. Sumus naturâ filii iræ, participatione naturæ in primo parente corruptæ. Miserè ejus peccato inflicta fuit animæ ignorantia, malitia, ad malum pronitas, rei sensibilis inordinatus appetitus, & ad faciendum bonum difficultas: uno verbo, originali culpâ sumus collisi, & confracti, nec non in omnibus viribus gravitèr vulnerati. Quarè in nobis caro concupiscit adversùs Spiritum, & Spiritus adversùs carnem; atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes, dari nobis

bis pugnandi, vincendique virtutem per *Christi* merita poscimus. Hanc Dei gratiam, quâ fanetur per Medicum *Christum*, orat Propheta Regius Psal.40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*. Hanc & ardenter exoptat *Apostolus* dicens ad *Rom*.7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem, legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo? Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*. Rogo modo. An gratia solùm moraliter, & objectivè movens, est gratia illa sanans? De quâ dixit *Augustinus* lib. de *corrept*. & *grat*. cap.12. num. 38. *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque aliquâ adversitate vinceretur*. Talem gratiam petit; tali subvenitur verè infirmitati voluntatis humanæ; nulla est in natura lapsa congruitas, sed potiùs repugnantia respectu gratiæ, donec infirmitatem sanet gratia, ut testatur ibi *Paulus* dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*. Non nobis etiam est cor congruum, ut tangatur à Divinis motivis, sed lapideum, donec illud gratia immutet, & reformet, ut dicitur *Ezechiel*.36. Rogo modo: gratia, quæ solùm proponit bonum, alliciendo ad illud, succendit ne tanto ardore animam, ut carnis voluptatem contraria concupiscentem voluntas Spiritûs vincat, prout gratiam sanantem, ibi cap. 11. num.31. describit *Augustinus*? An gratia, quæ solùm allicit ostensione boni, est gratia victrix, & triumphans, quæ infirmitatem, quam homo contraxit per peccatum, superet, & quæ ita reparat pristinam libertatem, ut exardescente passione, & sæviente mundo, nedum det posse, sed & faciat eligere quod pium, quòd bonum est: ut dicit *Augustinus* de gratia sanante lib. de *Prædest*. SS. cap.8. num. 13. *Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus Divinâ largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur. Ideo quippè tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur?* Ea ne gratia est, quâ infirmitas voluntatis humanæ, indeclinabiliter, & insuperabiliter agitur; ita ut quamvis infirma, nusquam deficiat, neque aliquâ adversitate vincatur, ut loquitur *Augustinus*? Quis hoc sanus dixerit: ergo aliud auxilium potentius requiritur, quô Deus infirmitatem sanet; quod tantæ sit energiæ, ut nedùm gravissimas compescere queat tentationes, sed de facto compescat, atque superet; quod det fortissimam, & liberrimam in bonô voluntatem; & quò, ut ait *Apostolus* ad Philipp. cap. 2. *Deus operatur in nobis velle, & perficere, pro bona voluntate*: cùm gratia solùm moraliter, & objectivè movens, non infirmitatem, quam homo contraxit per peccatum, superet; sed è contrà ab homine eâ infirmitate laborante, vim suam, ac determinationem habeat. Ex his omnibus liquet, quantum sit discrimen inter gratiam moraliter tantùm, & gratiam physicè causantem consensum salutarem; & ex his iterum affulget excellentia gratiæ *Christi*, quæ physicè operatur in nobis velle, & operari; quæ hominem in hoc infelici statu physicè vergentem in malum tenet, ne proprio pondere cadat; sed potiùs relictis bonis

corruptibilibus, ad superna, ac immutabilia tendat, ac feratur.

13. At ecce, inquiet mihi aliquis cum Caducifero pag. 378. num. 223. totum hoc rectè fieri mediâ gratiâ congruâ. *Nam gratia congrua, quoad sua prædicata, est illud auxilium de se dans vires ad consensum, & ita de se, & in circumstantiis, quibus confertur congruens, & veluti sympathicè pulsans illicio, & inclinatione quadam suavi, & non necessariò trahente liberum arbitrium ad consensum, ut prævideatur voluntas infallibiliter per scientiam mediam sub ea elicitura consensum, pro libito, & radicali dominio suæ libertatis; ita ut pro eo etiam potuisset, & possit, ei etiam in illis circumstantiis non correspondere, atque illa non uti. Quare congruitas stat in toto complexô gratiæ, potentiæ, objecti, & circumstantiarum, sic ut singulis pars congruitatis debitæ conferatur, neque solus consensus, ut inquiunt, sit sola, & tota congruitas. Ex quo manifestè fit non posse contingere, nisi miris modis, ut se explicat Augustinus, id genus vocationis, quô Deus hominem sic vocat, quomodò scit ei congruere, ut vocantem non respuat. Atque, ut hunc modum mirabilem pulsandi liberum arbitrium aliquô adumbremus exemplo; liceat mihi per lectores ima summis componere, & comparare, eâ nimirum legê, ut digna non nisi dignissimè intelligantur. Accepi ergo ex ore cujusdam viri primarii id, quod in Italiæ quodam Oppido passim evenire consuescit cum quodam animalculo, infectove notissimo, & est undique testatissimum: scilicet eum, qui illius morsu perculsus est, illicò lethargicô sopore correptum, mortuô non absimilem cadere, atque jacere: quem circùm protinus Musicorum turba protenditur, quæ varias sua in arte operas ludens, eam sedulò exquirit, quæ illius hominis penè defuncti organis, & sensibus sit magis consona. Hanc, quod invenerint, statim produnt in ægrotante digiti, qui pedibus paulatim motitari, & micare lentè incipiunt, quousque sono illo harmonicô per Musicos vehementius percitô, & continuato, corpus illud, quod penè truncum erat, se se undique agitans, & incalescens surgit, erigitur, exilit, & saltat, ita vehementer, ut copiosô sudore jam difluens, toxicum, quod venæ hauserant evaporatum foras extrudat. De cujus historia, & arte pulsandi siccine aptatur exemplum. Nam postquam virus peccati peccatorem infecit, eumque lethifero sopore dejecit, supremus ille Musicus, qui concentum Cœli disposuit, necnon, & organa, quæ plasmavit, non est oblitus, fidem, & fides mirificus ipse sic pulsat, quomodo scit, id Organum tunc ita congruenter esse pulsandum, ut per meatus lachrymabiles pœnitentiæ toxicô illô, prout oportuerit, distillato, ad supernæ vitæ functiones saluberrimas revocetur. Ecce hæc est gratia congrua: & hoc proculdubium est illud motionis artificium, quòd perdoctus Massoulie uberi suâ eruditionê illustrare contendit, dissertat. 1. q. 3. art. 17.*

14. At solutio, primò difficultatem intactam relinquit; nec enim causam aliam agnoscit realiter, & physicè productivam determinationis, & consensûs, quàm voluntatem ipsam. Quid namque est in toto illo complexo physicè, & infallibiliter operans determinationem voluntatis?

tatis? Non concursus Dei; qui juxta solutionem moraliter influit, minimè tamen physicè determinat, & voluntatem applicat; cùm in systemate opposito sit solùm in Deo voluntas conditionalis concurrendi ad actum, ex suppositione quòd homo velit; eàdemque indifferentiâ gaudet sub his circumstantiis, quibus illecta, & inflammata rapitur voluntas ad consensum; cùm & ipsæ illecebræ circumstantiarum, quibus delinitur, incitatur, invitatur, & trahitur voluntas ad consensum, solùm moraliter moveant, in incertum suæ determinationis voluntatem relinquentes: ergo cùm ex auxilio sub illis circunstantiis oriri non possit physica, & infallibilis determinatio voluntatis, quæ minimè continetur in illo, fit evidens, quòd Deus nullatenus est physica, & realis causa determinationis, & consensûs voluntatis; quo nihil est magis à veritate absonum, ut tot invictis argumentis suprà ostendimus, & contrà apertum sensum *Apostoli* ad Ephes. 2. clamantis: *Ipsius enim sumus factura creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*; quem textum egregiè exponit S. *Augustinus* de prædest. Sanctor. cap. 10. *Fidei, & charitatis opera, quæ per Dei gratiam fuerunt prædestinata, rectè prædefinita dicuntur auctoritate Apostoli, creati in operibus bonis, quæ præparat Deus*, in quibus verbis tàm Apostolus, quàm S. Doctor opera nostra prædicant effectus esse Divinæ voluntatis, & decreti præparantis, & creantis; quod absque causalitate physica intelligi minimè valet.

15. Secundò rejicitur solutio: Enim verò sic gratiæ congruæ efficaciam exponit, ut verè dicere possum, quòd argumenta facta insoluta relinquit: aut quòd ille à Regia, ut ajunt, scientiæ mediæ via divertit; talis namque ab illo statuitur gratiæ congruæ potentia. *Gratia congrua quoad sua prædicata est illud auxilium de se dans vires ad consensum, & ita de se, & in circunstantiis, quibus confertur congruens, & veluti sympathicè pulsans illicio, & inclinatione quadam suavi, & non necessariò trahente arbitrium ad consensum; ut prævideatur voluntas infallibiliter per scientiam mediam sub ea elicitura consensum, pro libito, & radicali dominio suæ libertatis; ita ut pro eo etiam potuisset, & possit, ei etiam in illis circunstantiis non correspondere, atque illâ non uti. Quare congruitas stat in toto complexo gratiæ, potentiæ; objecti, & circunstantiarum: sic ut singulis congruitatis debitæ pars conferatur; neque solus consensus, ut inquiunt, sit sola, & tota congruitas.* Apertiùs id ipsum exponit infrà part. 2. punct. 10. num. 251. pag. 400. hisce verbis: *Gratia congrua, quæ sic appellatur, non credenda est purè extrinsecè congrua per solam comparationem liberi arbitrii: sed in se ipsa, in suaque entitate habet pro illis circunstantiis quemdam modum pulsandi liberum arbitrium; ita tunc ei congruentem, ut libera ejus operatio sit sequutura.* Hoc itaque constituto, rogo modo, an modus ille pulsandi ex sua vi, & entitate conveniens gratiæ sub illis circunstantiis, sit ità congruens, ut verè sit infallibiliter connexus, & inseparabilis à consensu, vel non est ità, sed purè fallibilis, & ab eodem separabilis; si hoc secundum: ergo modus pulsandi in talibus circunstantiis, non est

talis

talis energiæ, ut infallibiliter sequatur operatio, prout ipse affirmat; cùm modus ille pulsandi, non hanc infallibiliter inferat, & sub eodem modo pulsandi valeat voluntas in contrariam operationem exire: quod est idem ac dicere, gratiam congruam esse penitus indifferentem, minimèque esse cum operatione connexam. Ad quid ergo recursus ad circumstantias, ut verè dici possit, quòd gratia congrua, est gratia illa, quâ infirmitas voluntatis humanæ indeclinabiliter, & insuperabiliter agitur? Si primum, quòd nempè modus ille pulsandi quoad sua prædicata, ex sua vi, & entitate est infallibiliter connexus cum consensu; argumentor ita: modus ille pulsandi, quem habet gratia quoad sua prædicata in se ipsa, suaque entitate, est inseparabilis, seu infallibiliter connexus cum consensu; sed gratiam, quoad sua prædicata, in se ipsa, & in sua entitate esse infallibiliter connexam cum consensu, est gratiam esse ab intrinseco efficacem; cùm Thomistæ nihil aliud nomine gratiæ ab intrinseco efficacis intelligant, quàm gratiam ex suis prædicatis, suâ vi, & entitate infallibiliter connexam cum operatione: ergo in hac gratiæ congruitate exponenda à suorum sententia recedit.

16. Hic insuper aliam, & non levem, adeoque minimè negligendam animadversionem facio: nempè circà constitutionem hujus gratiæ congruæ, quàm simul ab intrinseco efficacem statuit: *Gratia*, inquit locô ultimô citatô, *in se ipsa, in suaque entitate habet pro illis circunstantiis, quemdam modum pulsandi liberum arbitrium, ita tunc ei congruentem, ut libera ejus operatio sit secutura*. Hoc idem valet apud me, ac gratiam in circumstantiis, in quibus à Deo datur, esse in se, vel ex sua entitate efficacem; notum tamen est negare Jesuitas, quorum systema Auctor defendit, gratiam *ex se esse efficacem*. Est ergo gratia juxta hunc Auctorem ex se, vel in se, ex sua, vel in sua entitate in illis circunstantiis efficax. Hoc est, videre incipit ille veritatem, sed necdum audet eam palàm profiteri; undè eam certis verborum involucris involvit; vellet dicere, quod Thomistæ dicunt, sed aliis verbis. Nec erat necesse, ut Auctor ille ingenii sui nervos tenderet, dicendique artem exhauriret, ut huic gravissimæ materiæ exemplum Tarantulæ aptaret. Id Theologis cordatis non placebit, quod Deum, qui habet cordium inclinandorum omnipotentissimam potestatem comparaverit imbecillibus Symphoniaco, aut Choraulæ, qui fidibus, modis, & numeris diù frustrà, *varias suâ arte*, verba sunt Auctores illius, *operas ludens, eam sedulo exquirit, qui illius Hominis penè defuncti organis, & sensibus sit magis consona. Hanc quod invenerint &c.* Quasi per accidens foret, quòd Deus tandem inveniret gratiam aliquam, voluntati hominis congruam. Hoccine est operam dare; ut ille Auctor ibidem promittebat, *ut digna non nisi dignissimè intelligantur?* Minùs profectò dignum est exemplum illud, ut supremum, ac divinum energicæ illius motionis, quâ Deus operatur in cordibus hominum velle, & perficere, & quâ voluntatem humanam ità movet, ut sub ejus motione, & infallibiliter, & tamen liberrimè agat, artificium explicet; ut taceam Auctorem illum promissionis suæ, de qua mox, hic fuisse immemorem constet. Vel enim Sympho-

phoniacus, aut Choraula physicè excitat illum veneno Tarantulæ afflatum hominem; vel solùm moraliter? Primum non dicet, aliàs cogetur admittere, Deum physicè movere voluntatem: si secundum dicat, non sufficit hoc ad præsentem difficultatem enodandam.

17. Fateor Deum etiam adhibere motiones morales, ut *suaviter* hominem moveat: sed motiones illæ morales, quantumcumque multiplicatæ, non sufficiunt, ut Deus tanquàm prima causa, primum movens physicum dicatur nos etiam *fortitèr* movere. Agnovit hoc *D. Prosper* lib. de ingratis cap. 14. ità canens:

> *Percurrat Apostolus Orbem,*
> *Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, instet,*
> *Ut tamen his studiis auditor permoveatur,*
> *Non Doctor, neque Discipulus, sed gratia sola*
> *Efficit.*

Agnovit hoc *S. Thomas* Quodlib. 1. art. 7. *Indiget autem* (homo) *divino auxilio, non solùm quantùm ad exteriora moventia; prout scilicèt ex Divina providentia procurantur homini occasiones salutis, puta prædicationes, exempla, & interdum ægritudines, & flagella; sed etiam quantum ad interiorem motum; prout Deus cor hominis interius movet ad bonum; secundùm illud Prov. 19. Cor Regum in manu Domini, & quocumque voluerit vertet illud.* Efficacis illius, & physicæ motionis necessitatem inculcat *Cathec. Conc. Trid.* in primo Symboli artic. num. 22. *Non solùm autem Deus universa, quæ sunt, providentiâ suâ tuetur, atque administrat; verùm etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intimâ virtute ad motum, atque actionem ità impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, præveniat tamen; cùm ejus occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum sapiens testatur, Sap. 8. Attingat à fine usque ad finem fortitèr, & disponat omnia suavitèr. Quarè ab Apostolo dictum est, cùm apud Athenienses annunciaret Deum, quem ignorantes colebant: Non longè est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* Movere moraliter non soli Deo convenit; sed & Angelis, & hominibus. Altiùs ascendendum est, imaginatio transcendenda, atque ab intimis Metaphysicæ penetralibus eruenda motio, quæ Deo ut primæ causæ, primo agenti, primo moventi propria sit.

18. Legat Auctor ille sapientissimum nostrum P. *Massoulie*, ad quem provocavit; inveniet ibi, licèt aliis verbis expressum, quod dico: sic enim habet locò citatò. *Hinc demùm facilè colligi potest, minimè adversari sententiæ Divinæ, & physicæ motioni, quod passim à Sanctis Patribus, & præsertim à S. Augustino dictum est, miris modis, aut etiam innumerabilibus, ut loquitur de corrept. & grat. cap. 6. Deum ad se homines pertrahere, & nunc prosperis, nunc adversis, nunc blandiendo, nunc terrendo voluntatem adoriri. Undè in promptu responsio est, cum objicitur: quid opus erat tanto apparatu, si sola prædeterminatio, & physica motio mutare, & inflectere animum, & cor, ac voluntatem potest. Respondemus enim: quinimò, & eâ præsertim ratione*

motio

motio divina necessaria est, cùm ea tantum illum apparatum efficiat. Utrumque enim jungendum est; summa scilicèt gratiæ divinæ efficacia, summaque ejus suavitas; atque ipsa efficacia illam suavitatem efficit. Dum terretur animus, terrorem motio Divina animo injicit; dum voluptate afficitur, suavitatem illam animo conceptam motio efficit; & sive timori, sive amori, sive alteri cuicumque affectui Divina motio cor aperit. Ipsa Divinum Semen est: ipsaque, & concipiendi, & pariendi vim tribuit, ut fusiùs alibi demonstrabimus. Undè, & eam sententiam, quæ Divinæ gratiæ efficaciam, vel in collectione auxiliorum Divinorum, vel in quadam contemperatione gratiæ cum voluntatis humanæ dispositione reponit, utilem quidem esse probavimus, & aliquid conferre posse ad concordiam libertatis cum Divina motione stabiliendam, & faciliùs explicandam, si probè intelligatur. Sed tamen minimè repugnare sententiæ motionis prævie, ac phisicæ, sed eam omninò supponere. An idem sentit Auctor iste? Dicat, & loquatur apertè, & eum Thomistam prædicabimus.

19. Hæc namquè est una, & communis omnium Thomistarum vox, idemque omnium sensus, iisdem principiis nixus. Hanc de efficacia intrinseca gratiæ quæstionem exponit Magist. *Contenson* lib. 2. Dissert. 4. cap. 2. dicens: *Nascitur hæc difficultas ex eò, quòd non considerant Divinam voluntatem non minùs fortiter, quàm suaviter omnia disponere, ejusque impressionem, vigorem simul, & suavitatem infundere, & miris, ac veris modis mutationem in cordibus operari; ità ut quotquot Deus misericordi gratiâ tetigerit, ii, quidquid voluntas Divina statuerit, & prout statuerit, semper exequantur, ita temperato cum libertate decreto, ut nec decreto libertas, nec libertati quidquam detrahat immutabilis decreti efficacia. Id egregiè exprimit S. Franciscus Salesius amoris Divini l. 2. cap. 11. Gratia divina vires habet tantis deliciis conditas, ut sic nihil est ea fortiùs, sic nihil est ejus fortitudine suaviùs: tam gratiosa est gratia, & tam gratiosè corda quo vult rapit, ut motibus suis fortiter quidem agat, ut fortificet, sed non adigat; vires auget, non ut vim inferat, juravè violet libertatis, sed ut voluntatem in amore boni vigentem, & inviolabilem reddat. Undè ajebat Sponsa; Trahe me post te (ecce gratiæ fortitudinem) curremus in odorem unguentorum tuorum (ecce suavitatem) Fortis planè voluntas Dei, quæ trahit post se; sed suavis est illa fortitudo, quæ odoribus allicit, quibus delibuta voluntas dulcissimo, liberrimo, ac infallibili motu ad Deum se convertit.* Consentiunt eidem Thomistæ omnes, qui, si non iisdem sillabatim verbis id dixerint, quod ille, certè aliis idem omninò significantibus rem istam totam expediunt. Eodem modo loquitur *Bellarminus* adductus ab Auctore Caducæi pag. 25. in fine: verba *Bellarmini* desumpta sunt ex *recognitione suorum operum*. Ubi accedens ad libros de gratia, & libero arbitrio, sic ait: „ Eodem libro cap. 12. §. *Rursus* „ *idem Augustinus*: diximus, vocationem Dei internam esse moralem „ inclinationem, & impulsionem, cui liberè consentimus. Et pauló „ infrà §. *Postremum argumentum*, iterum diximus, gratiam Dei de- „ ter-

„ terminare voluntatem, non physicè, sed moralitèr per modum persuasionis. Quo loco, per vocem *determinare* non intelleximus determinationem propriè dictam, sed persuasionem, quæ moralis motio quædam est voluntatis: nec enim potest moveri voluntas nisi moralitèr, quando movetur mediante intellectu proponente; sed non ideo negare voluimus, *Nota*, voluntatem moveri per gratiam etiam efficientem, & physicè, ut explicavimus in eodem libro cap. 13. ubi diximus, *Deum non solùm illustrando intellectum proponere objectum voluntati, sed etiam aspirare voluntati bonum desiderium* (& infrà) afflare initium bonæ voluntatis, quæ aspiratio, sive affectio physica actio est *& Deo propria, quâ novit facere, intus operando, ut voluntati placeat objectum propositum*: neque tamen illa delectatio à Deo infusa, sive complacentia, sive suavitas, ut eam S. *Augustinus* vocat, necessitat voluntatem, sed solùm inclinat „. Hucusque *Bellarminus*, totus Thomista: nam gratia efficax Thomistica non necessitat voluntatem, sed solùm *suaviter*, *& fortiter* inclinat, intùs operando in ipsam voluntatem. Si idem sentit Auctor ille (quisquis sit), quod *Massoulieus*, & *Bellarminus* senserunt, dicat candidè; congratulabimur ei, & nobis, quod Scholæ Thomisticæ eatenus accesserit, ac *Molinam* deseruerit; sed tunc non ampliùs recurrat ad prævisionem conditionatam; prout facit pag. 25. lin. 26. postquam ibi rursum admisisset *gratiam efficacem ex se*. Quid enim opus est scientiâ mediâ exploratrice, quid homo tali proposito objecto, in his, aut illis circumstantiis sit acturus? si, ut *Bellarminus* docet, Deus actione *sibi propriâ novit facere intùs operando, ut voluntati placeat objectum propositum*, non necessitando, sed inclinando voluntatem; quod Thomistis sufficit.

20. Nec ampliùs utatur exemplo Symphoniaci afflatum veneno Tarantulæ suscitantis, nec non promissi sui in Prologo ad Lectorem facti: *A reculis*, inquiebat ibi, *verbalis, & historiolis abstinendum putavi: quippè per quæ nunquam, nisi adulterinè, res tam alta transigitur*. Si tamen in posterum à simili promisso abstinere, ac historiolam quamdam, lectorem alliciendi gratiâ, scriptis suis inunscere voluerit: datò locò, ecce ei aliam minùs Deo indignam, & rem ampliùs explicantem. Temporibus *Alexandri* Magni quidam Citharædus fuisse perhibetur, qui arte mirabili in audientibus tales affectus, & passiones excitare poterat, quales volebat: adeò ut & *Alexandrum* ipsum hujus rei videndæ cupidum, ad arma apprehendenda permoverit, ac præmoverit. Hâc historiolâ lectoribus Deum omniscium, omnipotentem, dominantem cordibus hominum; non ignorantem, imbecillem, frustrà ludentem operas, & tandem per accidens gratiam congruam invenientem: (prout suâ videtur historiolâ facere, si quoad omnes suas partes urgeatur:) aliquatenùs repræsentabit: nam in prima agerrimè suam propriam sententiam videbit Auctor ejusdem.

§. II.

Solvuntur argumenta.

21. OBjicies primò *D. Augustinum* lib. 1. ad *Simplicianum* qu. 2. dicentem: *Ista vocatio Dei ita est effectrix bonæ voluntatis, ut omnis vocatus eam sequatur*; sed gratia vocationis est solùm moraliter influens: cùm vocatio interna Dei sit ejus interna locutio ad cor, quæ non aliter fit, nisi mediâ illuminatione, & internâ inspiratione: ergo mediâ gratiâ moraliter influente potest Deus operari in nobis velle, & perficere. Verùm argum. hoc parum habet difficultatis: manifestum quippè est duplicem distinguere S. *Augustinum* vocationem, aliam, quæ generalis est, & aliam, quæ est particularis. Sic expressè de prædest. Sanctor. cap. 16. *Vocat enim Deus*, inquit S. Doctor, *prædestinatos multos filios suos, ut eos faciat membra filii sui, non eâ vocatione, quâ vocati sunt qui noluerunt venire ad nuptias; illâ quippe vocatione, & Judæi vocati sunt, quibus Christus crucifixus scandalum est; & gentes, quibus Christus crucifixus stultitia est: sed eâ vocatione, prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus dicens: Ipsis vocatis Judæis, & Græcis prædicare se Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Sic enim ait:* IPSIS AUTEM VOCATIS, *ut illos ostenderet non vocatos, sciens esse quamdam certam vocationem eorum, qui secundùm propositum vocati sunt, quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui. Dixit ergo:* SED EX VOCANTE, *non quâcumque vocatione, sed quâ vocatione fit credens.* Et mox: *Non enim vocatione illâ vocati sunt, de qua dictum est:* MULTI SUNT VOCATI, PAUCI VERO ELECTI; *sed illâ ipsâ, quâ vocantur electi.* Et iterùm ibi: *Undè subiecit Apostolus;* SINE POENITENTIA ENIM SUNT DONA, ET VOCATIO DEI; *idest, sine mutatione stabiliter fixa sunt. Ad hanc vocationem omnes docibiles Dei sunt; istorum autem nemo perit*: quibus verbis apertissimè S. Doctor duplicem vocationem distinguit, *unam, quâ vocati fuerunt Judæi, qui noluerunt venire ad Christum: alteram, quâ vocantur electi*: ut exprimunt locutiones illæ; *illâ quippè aliâ*: & item, *non illâ vocatione, sed illâ, quâ vocantur electi.* Enimverò vocatio interna Dei communis est gratiæ excitanti, & gratiæ ab intrinseco efficaci. Convenit gratiæ excitanti, ut docet *D. Thomas* 1. 2. quæst. 113. ad 3. dicens: *Vocatio est auxilium Dei interiùs moventis, & excitantis mentem ad deserendum peccatum.* Et ad *Romanos* 8. lect. 6. *Vocatio est mentis instinctus, quô cor hominis movetur à Deo.* Et cap. 1. ad *Galat.* lect. 4. *Vocatio interior est mentis instinctus, quô Deus tangit cor, ut convertatur ad illum per gratiam.* Et in 4. dist. 17. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. *Vocatio interior nihil est aliud, quàm instinctus, vel motus ad bonum à Deo immissus*: quæ omnia sanè conveniunt gratiæ excitanti, ut ab efficaciter adjuvante distinctæ. Etiam propriissimè gratia ab intrinseco efficax dicitur vocatio: Tùm quia in sacris litteris vocatio explicatur no-

nomine tractionis, quæ verè fit per gratiam efficacem; ut constat ex *D. Augustino* de prædestin. Sanctor. cap. 8. dicente: *Ergo trahi homines à Patre ad Christum; & audire, ac discere à Patre, ut veniant; nihil est aliud, quàm accipere donum, quó credant in Christum.* Tùm quia gratia ab intrinseco efficax, est vox illa Dei infallibiliter convertens corda hominum, ut dicitur Psal. 28. *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.* Et, *vox Domini confringentis Cedros*: cui correspondet obedientia, ut constat ex illo Psalmi 94. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Et ex Psal. 84. *Et audiam, quid loquatur in me Dominus meus.* Doctrinam hanc, huncque sensum confirmat S. Doct. retract. lib. 1. cap. 23. num. 3. dicens: *Sed parùm de ipsa vocatione disserui, quæ fit secundùm propositum Dei: non enim omnium, qui vocantur, talis est, sed tantùm electorum.* Ex quibus fit manifestum dari vocationem efficacem, quæ secundùm propositum Dei perficitur, & à cujus efficacia omnes vocati docibiles Dei sunt, cùm omnis vocatus eam sequatur. Per primam vocationem pulsat Deus corda nostra; per secundam aperit, ut constat ex illo Actuum 16. *Cujus Dominus aperuit cor, ut intenderet his, quæ dicebantur.*

22. Non de vocatione, quæ convenit gratiæ sufficienti, quàm multi sic vocati non sequuntur, loquitur S. Doctor, sed solùm de efficaci, quàm omnis vocatus sequitur; quâ nempè Deus præveniendo physicè, efficit consensum salutarem, & in nobis, atque nobiscum, ut operemur operatur, ut toties inculcat *D. Augustinus*, maximè de grat. & lib. arbitr. cap. 16. dum asserit: *Certum est, nos velle cùm volumus: sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, præparatur voluntas à Domino.* (Proverb. 8. secundùm 70.) *Certum est nos facere cum facimus; sed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, faciam, ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis, & faciatis.* Rursus cap. 17. *Ut velimus, sine nobis operatur: cùm autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur: tamen sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* Quarè exponere verba allegata S. Doctoris de vocatione omni sufficienti, & efficaci, utrumque foret ex diametro pugnare cum verbis, & intentione S. Doctoris; quippè qui distinctè loquitur de vocatione effectrice bonæ voluntatis, & connexa infallibiliter cum ea. Undè in forma respondetur, dist. min. Sed gratia vocationis est solùm moraliter influens, sumpta pro motibus vitalibus illuminationis, & delectationis circa bona supernaturalia, conc. minor. Sumpta gratia vocationis pro auxilio sive sufficienti, sive ab intrinseco efficaci: nego min. & conseq. Diximus Dubio præcedenti gratiam excitantem, completè acceptam, comprehendere subministrationem spiritûs, & virtutis, prout dicit auxilium, intellectum, & voluntatem elevans ad elicientiam actûs supernaturalis; necnon inspirationes sanctas, piosque motus indeliberatos voluntatis. Auxilium sufficiens, quò voluntas constituitur potens, tum ad actus indeliberatos, tum ad actus liberos, physicè influit; cùm sit physicè præcontentivum actûs supernaturalis;

 diffe-

differatque solùm ab auxilio ex se ipso efficaci physicè causante actum supernaturalem, penès parùm, aut multùm ab intrinseco durare; quarè non moraliter influit; cùm detur unicè ad posse physicè operari. E contrà verò actus indeliberati ad consensum salutarem perfectum, & liberum moraliter influunt: videantur, quæ Dubio præcedenti diximus, nè acta iterùm agamus.

23. Secundò objicies *D. Augustinum* lib. 1. contra duas Epist. Pelag. cap. 19. dicentem: *Trahitur miris modis ut velit, ab illo, qui novit intùs in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed volentes ex nolentibus fiant.* Ex quibus sequens elicitur argumentum: juxta S. Doctorem trahitur miris modis, ut velit, ab illo, qui novit intùs operari in ipsis hominum cordibus: sed non essent modi isti mirabiles, si physicè efficaciter operaretur in illis Deus: ergo motione morali, & non invincibili operatur Deus in cordibus hominum.

24. Hoc confirmatur primò ex eodem S. Doctore de spirit. & littera cap. 39. dicente: *Attendat, & videat non ideo tantùm istam voluntatem divino muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio est, quòd nobis naturaliter concreatum est; verùm etiam, quòd visorum suasionibus agit Deus ut velimus, & credamus, sive extrinsecùs per Evangelicas exhortationes, ubi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, ut ad gratiam justificantem credendo confugiat, sive intrinsecùs; ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem, sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est. His ergo modis, quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat, neque enim credere potest quodlibet* LIBERO ARBITRIO, *si nulla sit suasio, vel vocatio cui credat; profectò, & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos; consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est: quæ res non solùm non infirmat, quod dictum est, quid enim habes, quod non accepisti?* En quàm apertè pronuntiat *Augustinus*, quòd visorum suasionibus agit Deus, ut velimus, & credamus; quòd anima rationalis credere non potest quodlibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat; sed suasio, & vocatio solùm exercet rationem causæ moralis: ergo gratia solùm moraliter causat, & non physicè consensum.

25. Ad argumentum respondeo, primum S. Doctoris testimonium ex cap. 19. lib. 1. contra *duas Epist. Pelag.* necquicquam roboris habere adversùs gratiæ efficacis causalitatem physicam. Ita sanè est, quòd Deus miris modis operatur in cordibus hominum, tum inspirationibus sanctis, tum piis affectibus, quibus præveniuntur, incitantur, & corroborantur, ut ad justitiam, & salutem pervenire possint. At sunt & alii varii, & mirabiles modi, qui comprehenduntur in omnipotentia Dei, quibus Deus per gratiam prædominatur libero arbitrio, & quibus vincit omnium animos, complexiones, affectiones, mollitiem, & duritiem eorum. Varii sunt effectus eodem in ordine gratiarum per se efficacium; cùm una possit esse alterâ major, ut infrà dicemus. An non mirabilis est gratiæ vis, quæ secundùm se tantam habet energiam, ut ha-

habeat infallibilem cùm obedientia voluntatis connexionem? De hac mirabili efficacis gratiæ vi invictissima loquitur hic S. Doctor; quam expressiùs declarat in conversione *Pauli*, his verbis: *Dic mihi obsecro, quid boni Paulus adhùc Saulus volebat, ac non potiùs magna mala, quando spirans cædem, pergebat ad vastandos horrendâ mentis cæcitate, ac furore Christianos? Quibus meritis bonæ voluntatis Deus illum ab his malis ad bona, mirabili, & repentinâ vocatione convertit? Quid ego dicam quibus meritis? Cùm ipse clamet, non ex operibus justitiæ, quæ nos fecimus, sed secundùm misericordiam suam salvos nos fecit. Quid illud, quod jam commemoravi dixisse Dominum; nemo potest venire ad me, quod intelligitur credere in me, nisi ei datum fuerit à Patre meo? Vtrum jam volenti credere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur? an potiùs ut credat ipsa voluntas, sicut Sauli, desuper excitatur, etiamsi tam sit aversus à fide, ut credentes etiam persequatur? Vt quid enim nobis Dominus præcepit, ut oremus pro eis, qui nos persequuntur? Nunquid hoc oramus, ut eis pro bona eorum voluntate gratia Dei retribuatur, ac non potiùs, ut mala in bonam voluntas ipsa mutetur? Sicut credimus tunc à Sanctis, quos persequebatur non inaniter oratum esse pro Saulo, ut ad fidem, quam vastabat, voluntas ejus converteretur, & illius quidem conversio desuper facta manifestò etiam miraculò apparuit; quàm multi inimici Christi quotidiè subitò Dei occultâ gratiâ trahuntur ad Christum.*

26. Non absimiliter S. Doctor premens illud Psalm. 147. v. 6. *Mittit crystallum suam, sicut buccellas: Fuerunt*, inquit, *aliqui nimis duri, non jam nivi, sed crystallo comparandi: & tamen ipsi prædestinati sunt, & vocati. Et quidam eorum ita, ut pascerent alios, & essent utiles aliis. Occurrit unicuique ex his quos novit, quàm fortè duri, & pertinaces, & obnitentes adversùs veritatem, & tamen modò prædicant veritatem, & facti sunt frusta panis. Quid imus per multos? Notissimum illum Paulum Apostolum intueamur: crystallus erat durus obnitens veritati. Non ergo desperet nix, non desperet crystallus. Emittet verbum suum, & liquefaciet ea. Dura crystallus erat Saulus: sed quamquàm durus, quamquàm gelidus; ecce ille; qui emittit verbum suum, & liquefacit ea, clamavit de cælo fervidus: Saule, Saule, cur me persequeris? Vnâ illâ voce tanta durities illa crystalli resoluta est. Flabit spiritus ejus, & fluent aquæ. Flat ergo Auster; solvitur rigor captivitatis, & currit in Deum fervor charitatis.* En mirabilis modus, quo operatur Deus in cordibus hominum. Si in omnibus præparatur voluntas internâ inspiratione, illuminatione, & suasione, ut possint; potentior est gratia illa efficacissima, quâ *D. Paulum* vocavit ad fidem, illâ gratiâ, quâ etsi efficaci alios vocat ad pœnitentiam; cùm Deus non teneatur expectare momenta, nec animos cautè tractare: nec rerum status, hominum ingenium, & mores observare; sed quocumque loco, quocumque tempore, etiamdum homo est in flagranti delicto, ut *Paulus* tunc erat, potest in eis operari & velle. Rursus hanc efficacissimam gratiæ vim exprimunt verba illa,

quæ

quæ objiciuntur nobis, ut *volentes ex nolentibus fiant*: quæ, nisi genuinus hujus testimonii sensus detorqueatur, indicant in sensu obvio, causalitatem physicam, non purè moralem. Quomodò namque verificari potest, quòd à Deo homines volentes ex nolentibus fiunt; si ex Deo solùm est auxilium, cum quô præscit homines ex se convertendos esse; si solùm proponit objectum, & vocat eô tempore, quô præscitur homo consensurus potiùs, quàm alio tempore, quô præscitur non consensurus? Cùm, qui hoc tantùm modo movet, habere vim compellendi voluntates rebelles, ut ex nolentibus volentes fiant, dici non possit: nec gratiæ vi, & efficaciâ suâ hominem converteret, sed homo vocationem congruam redderet efficacem.

27. Et sanè perperam nobis opponitur testimonium S. Doctoris ex lib. *de spiritu, & littera* cap. 39. Ecquid enim rectè ex illo concludere possunt Auctores oppositi? An nempe, quòd consentire vocationi Dei, vel ab eâ dissentire propriæ voluntatis sit? Sed quis hoc negat? An quòd homo nequit credere, si nulla sit veritatum Fidei expositio, si nulla sit suasio, nullave sit vocatio, cui credat? Hoc palàm docent, clamant, & scribunt Catholici omnes, dicente Apostolo ad *Rom.* 10. *Quomodò autem audient, sine prædicante?* Sed hæc suasio externa non excludit interiorem, quâ Deus loquitur ad cor; dum Prædicator auditorum insonat auribus. An quod ultra gratiam sufficientem omnibus communem, cujus internâ inspiratione, suasione, illuminatione præparatur, & excitatur voluntas, datur insuper alia, mirabilis efficaciæ, quæ non solùm suadeat, sed & efficaciter persuadeat ut velit? Si æquâ, & debitâ lance ponderant integrum Sancti Doctoris testimonium nobis objectum, hoc confitebuntur nobiscum, prosequitur namque textus: *Quæ res non solùm non infirmat, quod dictum est, quid enim habes, quod non accepisti? Verùm etiam confirmat, accipere quippe, & habere, anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc, quid habeat, & quid accipiat, Dei est. Accipere autem, & habere utique accipientis, & habentis est. Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadeatur, ut persuadeatur; illi autem non ita? Duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placet. O altitudo divitiarum! Et, Numquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat Doctiores, sed caveat, ne inveniat præsumptiores.* En Deus ita suadens unis, ut persuadeatur eis, aliis non ita. Si gratia illuminando, & docendo expectaret voluntatis consensum, ut operaretur; non esset, quòd *Augustinus* ad altitudinem divitiarum scientiæ, & sapientiæ Dei, summamque justitiam recurreret. Quis namque ita plumbeus est, cui non esset prompta responsio, quòd persuadetur uni, quia vult, alteri verò quia non vult? Ergo dum S. Doctor recurrit ad altitudinem divitiarum scientiæ, & sapientiæ Dei, fit evidens, eum in ea esse sententia, quòd ab ipsa efficacia gratiæ procedat, quòd uni suadeatur, ut persuadeatur, alteri non.

28. Sit S. Doctor lib. de gratia Christi cap. 10. sui ipsius interpres, qui

qui ibi & multis aliis in locis persuasionem esse gratiæ effectum pronuntiat. *Sed nos eam gratiam volumus, iste aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur, & speratur; nec solùm revelatur sapientia, verùm etiam amatur, nec suadetur solùm, omne quòd bonum est, verùm & persuadetur. Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si non solùm vult esse, sed etiam vocari Christianus.* Id ipsum inculcat ibi cap. 12., & 13. *Quâ gratiâ igitur non solùm ut facienda noverimus, sed etiam ut cognita faciamus; nec solùm ut diligenda credamus, verùm etiam ut credita diligamus; hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altius, & interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solùm per eos, qui plantant, & rigant extriusecùs, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultus, ita ut non ostendat tantummodò veritatem, verùm etiam impertiat Charitatem, sic enim docet Deus eos, qui secundùm propositum vocati sunt, simul donans, & quid agant scire, & quod sciunt agere.* Et cap. 14. *Et isto divinò docendi modo etiam, & ipsa voluntas, & ipsa operatio, non sola volendi, & operandi naturalis potestas adjuvatur.* Quæ est ista gratia, quâ non *solùm promittitur* (scilicet moralis hæc est) sed quâ creditur & speratur, ut loquitur *S. Augustinus*, quâ Deus ineffabili etiam suavitate nedùm suadet quod bonum est, sed & persuadet: nedùm veritatem ostendit, sed & impertit Charitatem; facit ut cogitata faciamus, non solùm ut diligenda credamus, dans, & quid agant scire, & quid sciant diligere; cum illo docendi modo, non solùm naturalis potestas, sed & ipsa adjuvetur operatio? An tot *Augustini* sententiæ indicant efficientiam purè moralem, & non physicam? Efficientia non convenit causæ morali nisi cum addito, dicendo causam operari illuminando, suadendo, inspirando; sed juxta S. *Doctorem* gratia non solùm illuminat, suadet, & inspirat, quæ facienda sunt, sed & persuadet, charitatem impertit, donat simul, & quid agant scire, & quod sciunt diligere: ergo causalitas physica est.

29. Nec huic S. Doctoris doctrinæ dissentit fidelissimus ejus Discipulus *D. Thomas* 22. q. 177. art. 1. qui agens de gratia donorum, quibus anima facilè, & promptè movetur à Spiritu Sancto ad bonum; & maximè de donô scientiæ, quô prædicans Apostolus convertebat auditorum animos, sic habet: *Sic loquitur quod doceat .... Sic loquitur, quòd auditores delectet .... Sic loquitur, quod auditorem flectat. Ad quod quidem efficiendum Spiritus Sanctus utitur linguâ hominis, quasi instrumento; ipse autem est, qui perficit operationem interiùs: unde Gregorius dicit Hom. Pentecostes, nisi corda auditorum Spiritus Sanctus repleat, ad aures corporis vox docentium incassùm sonat.* Eccè Spiritus Sanctus gratiâ suâ, & docens, & delectans interius, atque corda demulcens, ut credant. En gratia, quæ ita perficit operationem interiùs, ut nisi fortiter moveat, vox docentis ad aures in cassùm sonet. En tandem gratia, quæ movet illuminando, & docendo, & quæ simul delectat, & inclinat hominem ad bonum, aut vertit, & operatio-

tionem ipsa dat, atque producit: quæ omnia causalitatem physicam, & non purè moralem important: ex quibus absolutè neganda est minor argumenti, intellectâ de suasione, & vocatione effectrice bonæ voluntatis, de qua ibi est sermo. Quæ tàm evidentia sunt, tamque manifesta, ut non sit quòd ampliùs his immoremur.

§. III.

Quædam ex dictis majori ponderatione digna proponuntur.

30. EX dictis inferes primò diversum esse modum illum, quô sanctæ cogitationes, & pii affectus voluntatis movent ad consensum salutarem. Diximus enim, illustrationem supernaturalem immediatè movere ex parte objecti; cùm motio moralis, quæ ipsis convenit non differat ab illa motione, quæ objecto convenit; movet namquè solùm applicando voluntati rationem objectivam honestatis, & utilitatis, quæ ipsam allicere possunt, ut liberè consentiat. Si ergo solùm exhibet concursum, quem prædicta ratio objectiva tribuit, aut tribuere potest; cùm causalitas objecti sit purè moralis, illustratio, quæ solùm influit, applicando causalitatem objecti, immediatè moraliter influit. Verùm affectus supernaturales, quibus suaviter voluntas delectatur in rebus spiritualibus, non influunt immediatè, & ratione sui, sed solùm quatenùs sunt occasio, ut objectum efficacius, magisque diligibile proponatur voluntati. Id non obscurè innuit *S. Augustinus* lib. 2. de pecc. mer. cap. 17. aiens: *Tantò enim vehementiùs aliquid volumus, quantò certiùs quàm bonum sit novimus, eoque delectamur ardentiùs.* Quòd repetit lib. 1. ad *Simplicianum*, dicens: *Quis animo complectitur id, quod ipsum non delectat? Et rursùs: Voluntas ad bonum moveri non potest, nisi occurrat aliquid, quod ipsam delectet.* Similia docet *D. Thomas* 2. 2. q. 92. art. 2. asserens: *Causam dispositivam Idololatriæ fuisse affectionem inordinatam in hominibus, quatenùs, scilicèt, aliquem nimis amantes, vel venerantes, honorem Divinum ei impenderunt.* Quòd firmatur ex illo Philosophi 3. Ethic: *Qualis unusquisque affectus est, sic omnia videntur ei.*

31. Inferes secundò quid longè diversum esse, actus indeliberatos cognitionis, & affectionis supernaturalis intrinsecè immutare intellectum, & voluntatem; ac eos verè & propriè physicè influere in consensum salutarem. Primum supponitur; evidens quippè est, quòd si Deus interiùs movet voluntatem, voluntas est intrinsecè mota per id, quod in ea producitur per hujusmodi motus. At secundum est, quod in præsenti investigatur: nùm actus isti intrinsecè recepti, & quibus intrinsecè immutatur voluntas, physicè influant in consensum salutarem. Quis enim neget cognitionem legis esse physicè intrinsecè receptam in intellectu, aut Deum infundentem hujusmodi cognitionem intrinsecè, phy-

physicè, & activè immutare hominem; & tamen cognitio legis non physicè influit, & infallibiliter determinat voluntatem ad observantiam rei præceptæ.

32. Tertiò, quòd præsens quæstio procedit de causalitate physica, strictè tali; nequit enim negari, quòd affectus isti supernaturales in aliquo sensu habeant rationem gratiæ operantis, quâ nos Deus adjuvat ad salutariter operandum; cùm mediis hisce actibus voluntas disponatur ad consensum salutarem. Pro quo insignis est doctrina *D. Thomæ* 2. Phys. lect. 5. dicentis, sub genere causæ efficientis comprehendi *causam disponentem, adjuvantem, consiliantem, & perficientem opus*. Licèt, ut ibidem affirmat, causa disponens dicatur causa efficiens, non propriè, sed *secundum quid talis*. Eo nempè modo, quô idem S. Doctor q. 3. de malo art. 5. ait: *Agens causans aliquam dispositionem ad effectum dicitur esse indirectè causa illius; sicut ille, qui siccat ligna, dicitur occasionaliter causa combustionis ipsorum*. Quarè affectus isti non sunt propriè causa efficiens; cujus formalissimus conceptus solùm convenit gratiæ actuali, sive sufficienti, sive efficaci, ut non obscurè innuit *D. Thomas* q. 3. de malo art. 3. his verbis: *Dicendum, quòd causa aliquid movens multipliciter dicitur. Quandoque enim dicitur causa id, quod est disponens, vel quod est consilians, vel quod est præcipiens; quandoque verò dicitur causa id, quòd est perficiens; & hæc verè, & propriè causa dicitur; quià causa est, ad quam statim sequitur effectus. Ad actionem autem perficientis statim effectus sequitur, non autem ad actionem consulentis, disponentis, vel imperantis. Suasio enim, juxta Augustinum, non cogit invitum.... Relinquitur ergo, quòd causa perficiens, & propria actûs voluntarii sit solùm id, quod operatur interiùs: & hoc solùm est ipsa voluntas, ut causa secunda, & Deus ut causa prima*: ergo cùm affectus isti supernaturales se habeant solùm per modum suasionis, & inclinationis voluntatis: voluntatem relinquentes conjungibilem indifferenter cum consensu salutari, & ejus omissione; nec ex illis statim sequatur consensus salutaris, non habent rationem causæ physicè perficientis, quæ solùm convenit gratiæ illi quâ voluntas elevatur ut possit salutariter operari, & quâ Deus operatur in nobis bonum velle.

33. Inferes quartò, quòd licèt auxilium sufficiens, & efficax physicè influant in consensum salutarem, hic tamen principaliùs attribuitur gratiæ seipsâ efficaci, quàm sufficienti. Gratiæ enim illi principaliùs tribuendus est, quâ efficaciùs immutatur voluntas ad consensum; major enim efficacia in movendo est perfectior efficientia effectûs; sed perfectiùs, & efficaciùs immutatur voluntas ad consensum gratiâ se ipsâ efficaci, quàm sufficienti: ergo non isti, sed gratiæ se ipsâ efficaci tribuendus est consensus salutaris. Deus namquè operans consensum salutarem perfectiùs operatur, quàm dùm efficaciter adjuvat. Gratia efficax est ultima applicatio, & determinatio ad actum; & quâ Deus magis explicat supremum dominium super actum; cùm magis enitescat ejus imperium, dùm prædeterminat voluntatem ad actum, quàm dùm exci-

tat: ergò eidem principaliùs tribuendus est consensus salutaris?

34. Et tandem ex dictis inferes, quòd cùm solùm motus vitales intellectûs, & voluntatis, sancta nempè cogitatio suasiva boni, & affectio indeliberata inclinans voluntatem ad liberè assentiendum, sint, apud AA. oppositæ sententiæ, gratia sufficiens, & nihil aliud assignent distinctum ab hujusmodi actibus; gratia actualis ab ipsis posita tantùm habet pro effectu dirigere, consiliari, & invitare voluntatem, ut salutariter velit: ex quo efficacissimè contra ipsos argui potest, gratiam actualem minimè præstare vires, & sufficientiam intrinsecam ad actus salutares, cùm solùm prædicti actus dispositivè, aut moraliter influant in actus salutares: sicut moraliter dispositivè influunt fides in actum charitatis, & visio beata in amorem Dei, ut docet *D. Thomas* 1. 2. q. 66. art. 6 Sicut ergo cognitio fidei, & visio beata solùm influunt mediâ ostensione, & propositione objecti, ita eodem influxu objectivo influit subita cogitatio supernaturalis, mediante objecto, quod proponit, quod ex sui natura nequit influere physicè in sanctam affectionem. Cùm ergo ab Auctoribus Scholæ Societatis nulla assignetur ratio efficaciter probans efficientiam effectivam, quam Concilia, & SS. PP. concedunt gratiæ excitanti prævenienti in consensum liberum supernaturalem; absolutè debet concedi, quòd gratia excitans præveniens adæquatè, & completè involvit præter actus intellectûs, & voluntatis aliquod auxilium intrinsecè elevans intellectum, & voluntatem ad illorum elicientiam. Et hæc de præsenti Dubio.

DUBIUM V.

An gratia excitans sit realiter distincta à gratia efficaciter adjuvante?

§. I.

Referuntur Sententiæ.

1. EX Dubii præsentis resolutione mirum in modum clarescunt & elucidantur, quæ hactenus diximus, & in posterum dicturi sumus. Verùm huic gravissimæ difficultati nec veriùs, nec clariùs responderi potest, quàm propria eorum, cum quibus agitur disputatio, asserta proponendo sub eisdem terminis, nè in re tanta ipsis quid imponere existimemur; & ut meliùs utriusque Scholæ opinionum cognoscatur diversitas. *P. Molina* in concord. q. 11. art. 13. disp. 39. §. *Verum multa*, sic habet ad verbum: *In primis non video, præter auxilium particulare gratiæ prævenientis, & concursum Dei generalem, necessarium esse auxilium aliud particulare gratiæ, ut liberum arbitrium aliquem illorum actuum possit elicere. Etenim illa tria unam integram, & sufficientem causam illorum complere videntur, ut disp. 37.*

sa-

satis à nobis explicatum est: quare, estò Deus quodcumque aliud auxilium denegaret, ex illis solis sequeretur effectus. Ità P. *Molina*, qui ut sententiam suam explicaret magis §. immediatè sequenti talia subjunxit: *Deindè falsum omninò videtur, & discrepans à dictis PP. & Concilio Tridentino locis citatis asserere, gratiam coadjuvantem distinctam esse à gratia præveniente, & excitante. Illa enim eadem gratia, quæ liberum arbitrium prævenit, & excitat ad actus, quibus se ad justificationem disponit, dicitur cooperans, si arbitrium cum ea consentiat, atque simul pro sua libertate influat.* Quod ut confirmaret magis, iterum addit: *Non ergo sunt distinctæ gratiæ præveniens*, (scilicet sufficienter, aut excitanter) *& cooperans, atque adjuvans, sed una, & eadem, quæ spectata antequam liberum arbitrium cum ea cooperetur, eliciatque actum liberum, per quem ad justificationem disponatur, dicitur præveniens: Spectata verò, prout cooperante jam cum illa libero arbitrio, ipsa etiam cooperatur, & influit in eumdem actum, dicitur cooperans, & adjuvans.* Ità ibi §. *Deindè*. Et rursus disp. 20. quæ aliàs solet esse 38. idem prosequitur asserens: *Ex dictis colligitur facilè unam, & eamdem numero gratiam, quatenus excitat, allicit, & invitat arbitrium nostrum ad actus credendi, sperandi, diligendi, aut pœnitendi, appellari prævenientem, ac excitantem, eaque consideratione prævenire arbitrium nostrum ad hujusmodi actus: quatenus verò consentiente jam nostro arbitrio, & cooperante, actus, ad quos illa invitat, & allicit, ipsa quoque novo influxu, & actione cooperatur eosdem actus, appellari adjuvantem, ac cooperantem gratiam.* Hæc ibi. Et in eadem disp. 20. §. *Hinc patet*, horum rationem reddens, inquit: *Ratio verò horum est, quoniam licèt gratia præveniens, quà præveniens est, antecedat consensum nostri arbitrii, & cooperationem ipsius ad actus credendi, sperandi, diligendi, & pœnitendi, quibus ad Deum convertimur, influxus tamen, & cooperatio ejusdem gratiæ cum nostro arbitrio ad eosdem actus, à quo gratia præveniens rationem sortitur gratiæ cooperantis, non antecedit liberum nostrum consensum, & cooperationem ad nostram conversionem, sed concomitatur, & ab ea pendet non secus, atque concursus habituum virtutum ad nostras operationes pendet à cooperatione ipsarum potentiarum, ut suprà fuit explicatum: id quod in causa est, ut habitibus utamur ad nostras operationes, quando pro arbitrio nostro volumus operari, eisque non utamur, quando ab operatione pro eodem arbitrio cessare volumus.* Ità P. Molina.

2. Sententiam istam tenent præcipui Societatis AA. *P. Suarez* lib. 3. opusc. cap. 5. num. 4. §. *Habemus*, ita loquens: *Non operatur autem Deus in nobis initium salutis, nisi per excitantem gratiam; ut ex Concilio Tridentino suprà ostendimus. Est ergo idem motus operantis, & excitantis gratiæ, & consequenter idem erit etiam cooperantis, & adjuvantis. Denique ratio etiam horum nominum ex eodem loco colligitur; & quidem denominatio cooperantis gratiæ per se notissima est, & aptissimè quadrat in gratiam adjuvantem, quæ studiis cooperatur humanis, ut rectè Ambrosius dixit lib. 2. in Lucam.* Et, quod valdè no-

tandum est, indicatur in illa voce quædam simultanea conjunctio voluntatis, & gratiæ adjuvantis ad eumdem actum, vel actionem, ad quam mutuò cooperari dicuntur, ita ut sub ea ratione neutra alteram antecedat, vel impellat, sed solùm simul operentur. Verba sunt *P. Suarez*, qui in iisdem persistit omninò in eodem capite §. *Quæ sit*, atque in eodem lib. cap. 2. §. *Sed apud*.

3. Sentit cum his *P. Vasquez* 1. p. q. 23. disp. 88. cap. 9. §. *Quartò denique*. Ubi postquam de gratia excitante locutus fuerat, in nunc subjicit modum: *Secunda verò gratia dicitur adjuvans, quæ jam ab eo incipit momento, quo quis aperit ostium cordis sui, & excitatus à somno, vocanti liberè respondet*. Et §. *Item observandum* in eodem cap. addit: *Observandum igitur est eamdem vocationem, & cogitationem sanctam, & subitum primum motum voluntatis dici gratiam operantem, & prævenientem, & cooperantem, & concomitantem; eamdem, inquam, diverso modo consideratam; nam quatenus consensum nostrum antecedit, est operans, & præveniens, quatenus verò permanens in nobis efficit consensum nobiscum, est cooperans, & concomitans*. Ita *P. Vasquez*, à quo non dissentit *P. Valentia* dicens l. 2. disp. 8. p. 3. de divis. gratiæ, punct. 3. §. *Gratia autem*, ibi: *Gratiam autem adjuvantem appellant Dei dona, & beneficia, quibus Deus hominem divinæ vocationi, & excitationi consentientem adjuvat, tum in eo ipso, quod consentit, & convertitur, tum in aliis actionibus pietatis*.

4. *P. Ripalda* tom. 2. de ente supernaturali disp. 112. sect. 1. num. 4. explicans discrimina, quæ Theologi assignant communiter inter gratiam excitantem, & adjuvantem, sic dicit: *Porrò inter gratiam excitantem, & adjuvantem hæc sunt apud Theologos constantia discrimina. Primum, quòd gratia adjuvans nunquam est sine prævio munere gratiæ excitantis, excitans autem possit esse non completo munere adjuvantis: nam gratiâ adjuvante perficimus id, ad quod vocante, & excitante gratiâ invitamur, juxta illud Augustini in Enchir. cap. 32. Deus hominis voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. Secundum discrimen est; quòd gratia excitans talis existit à concursu morali in opus; adjuvans verò concursum physicum non excludit: excitare enim non est aliud, quàm illustratione, & affectione suadere, & invitare ad pietatis opus. Undè tertium est, quòd gratia excitans explet suum munus; etiam si opus morale non fiat: adjuvans verò sine concursu, & influxu voluntatis suum munus non explet. Nam sæpè excitatur voluntas, quin gratiæ excitanti consentiat; nunquam tamen adjuvatur ad opus sine concursu ipsius voluntatis. Quartum denique est, quòd gratia excitans explet munus suum in nobis sine nobis: adjuvans verò nobiscum, nempè quia excitari, & vocari à Deo, in nostra libera potestate institutum non est, ut constitutum est adjuvari ad liberum consensum*.

5. *P. Marin* tract. 8. de liber. arbitr. disp. 1. sect. 5. num. 55. asserit: *Nostri Auctores dicunt è contra, in rectè operante non dari aliam gratiam adjuvantem præter gratiam constituentem posse, sivè hæc gratia con-*

constituens posse consistat in actu vitali, ut veriùs diximus; sivè consistat in qualitate mortua, ut dicunt Thomistæ communiter, & aliqui ex nostris. Certè mortuam non eam dicunt Thomistæ, ut suprà diximus, licèt dicant formaliter non vitalem; hoc enim secundum solùm dicit, non esse actionem, per quam vivimus; esse autem mortuam excluderet etiam principium vitæ ex participatione vitæ Dei. Quarè nec gratia habitualis, nec habitus infusi, vel acquisiti mortui dicuntur, quamvis eis formaliter non vivamus. Et addit num.58.; *Dico cum nostris: Gratia adjuvans, & cooperans juxta mentem Conciliorum non est distincta à gratia suadente, & excitante.*

6. His omnibus consentit P. *Platel* in suo cursu Theologiæ par. 2. cap.6. §.5. dicens: *Excitans, gratia, ut sic, præscindit ab executione actûs, ad quem movet; adjuvans ut sic, illam importat: undè distinguuntur connotativè, licèt non necessariò entitativè.* Suffragatur etiam *Ortizius* in suo Caducæo Theologico p. 3. punct. 7. num. 92., qui hanc sententiam communiorem dicit esse, his verbis: *In qua, ut benè ipse proponit* (de me loquitur) *Jesuitæ Doctores universim conveniunt in eo, quòd una, & eadem sit entitas gratiæ, quæ nimirùm sit excitans, atque adjuvans, propter diversa munera, quæ talis gratia exercet: atque adeò recta est divisio communis gratiæ in excitantem, & adjuvantem, tamquàm subjecti in accidentia; non secùs, ac licèt anima rectè dividatur, in vegetativam, sensitivam, & rationalem, nihil obstat, quominùs eademmet anima rationalis sit etiam vegetativa, & sensitiva. Citanturque proindè ab eo pro hac parte P. Molina .... quibus & possent plures alii accenseri de agmine Jesuitarum*, & meritò quidem; nàm his novissimè accinit P. *Araujo* disp. 5. de gratia actuali art.3. Hic præterire non possum, quæ Scriptor iste asserit art. 4. num.22. *Aliqui gratiam excitantem collocant in mortua qualitate supernaturali intrinsecè inhærente, elevanteque intellectum, & voluntatem ad actus primos supernaturales. Alii dixerunt esse actionem sine termino. Cæterùm actio sine termino chimærica est, ut ex Philosophia suppono. Illa vero asserta qualitas rejicienda, non solùm titulò superfluitatis; sed quia, cùm sit mortua, minimè poterit excitare potentias sopitas, & dormientes; imò illa eadem indigeret excitatione, ut à somno suo expergisceret; id sanè meliùs efficere potuissent habitus effectivè concurrentes: si ergo id non faciunt, à fortiori qualitas mortua. Prætereà, excitatio, de qua loquimur, est in genere causæ formalis per formalem motionem, & attentionem, quæ non potest non esse aliquid vitale, & animæ intrinsecum.* Et num. sequenti 23. cùm sibi sequens proponeret argumentum: *Ut intellectus, & voluntas producat actus vitales supernaturales, in quibus consisteret, gratia excitans, deberet elevari per aliquod comprincipium intrinsecum supernaturale; hoc autem erit qualitas supradicta. Resp. neg. ant. Sicut actus vitalis potest procedere à principio inadæquato extrinseco, qualis est omnipotentia; ita poti ri jure, ut sit supernaturalis, non requirit principium intrinsecum supernaturalè.* En quàm longè necessitatem auxilii supernaturalis intrinseci re-

removet ad elicientiam actûs supernaturalis; & quomodò qualitatem auxilii & principii supernaturalis, contemnit, *mortuum* illud apellans. Utrumque admiratione dignum; sed ad id, quod institueram, redeò.

7. Auctores isti in tribus sibi uniformiter consentire videntur: primò, quia omnes illi asserunt, gratiam adjuvantem esse realiter indistinctam à gratia præveniente, & excitante: cùmque gratiam excitantem, & prævenientem in Sanctis cogitationibus, & piis affectibus omnes constituant, in illis consequenter constituere tenentur gratiam adjuvantem, quæ nihil addit in actu secundo super gratiam excitantem nisi consensum liberum creaturæ. Secundò consentiunt in eo, quòd gratia adjuvans formaliter sumpta non præcedit consensum liberum voluntatis. Cùm enim gratia adjuvans sub adjuvantis munere connexa sit cum consensu libero, ut ipsi fatentur, si hæc præcederet consensum liberum, tenerentur admittere gratiam prævenientem connexam cum consensu. Tertiò affirmant, nullum esse gratiæ adjuvantis influxum non subditum voluntati; ad quod ex ratione facta compelluntur, nam tenerentur admittere aliquid cum actu libero connexum, cujus existentia non esset in arbitrii potestate. E contrà verò Thomistæ minimè in controversia ista dubitant, gratiam Dei excitantem esse realiter distinctam ab adjuvante, ipsam esse prævenientem, ejusque influxum non esse nostræ potestati subjectum.

§. II.

Gratia excitans distinguitur realiter à gratia efficaciter adjuvante.

8. PRimum hujus Conclusionis momentum desumitur ex *D. Bernardo* lib. *de gratia, & liber. arbitr.* dicente: *Conatus nostri ad bonum, & cassi sunt, si gratia non adjuventur; & nulli, si non excitentur.* Nulli sunt, inquit S. Doctor, conatus nostri ad bonum, si non excitentur; cùm hi primi actus intellectûs, & voluntatis, cogitatio salutaris, & complacentia, sive affectio boni, ac studium placendi Deo, sint voluntati ratio consultandi, & diligendi, & gratia illa excitante, ut suprà diximus, constituatur voluntas intrinsecè potens in ordine supernaturali. Quare dixit *Augustinus* in Psal.26. enarrat.2. *Dic ergo illi, voluntatem quidem liberam mibi dedisti, sed sine te nihil est mibi conatus meus: adjutor meus esto, ne derelinquas me: neque despicias me Deus salutaris meus. Tu enim adjuvas, qui condidisti; tu non deseris, qui creasti.* Cassi similiter sunt conatus nostri ad bonum, si gratià non adjuventur efficaciter; cùm de actu primo in actum secundum non exeat voluntas nisi motione primæ causæ, & ipse Deus operetur velle, voluntatem applicans ad opus, sicut intellectum ad salutares cogitationes; ipsa namque suasio, etsi à Deo fiat, non movet vo-

voluntatem efficaciter ad consensum liberum, & perfectum; nec ullâ quâcumque suasione, comminatione, promissione ei dominari potest, & reddere infallibiliter volentem, aut nolentem; quam tamen potestatem habet Deus efficacitèr adjuvans, qui voluntatem facit sequi ex suo judicio, & deliberatione; & Deo trahente, & operante interiùs per suam gratiam, post ipsum currimus, qui per nos ipsos sine gratia possibilitatis ambulare lento passu non valemus. Quod totum eleganter dixit *Augustinus* Epist. ad *Vitalem*: *Quaproptèr ut in Deum credamus, & piè vivamus, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei: non quia velle non debemus, & currere; sed quia ipse in nobis & velle operatur, & currere, unde & ipse Dominus Jesus credentes à non credentibus, id est, ab iræ vasis vasa misericordiæ discernens*; Nemo, *inquit Joan.* 6. *verſ.* 65. venit ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. *Et utique, ut hoc diceret, in ejus doctrina fuerant scandalizati Discipuli ejus, qui eum postea non sunt sequuti.* Et infrà: *Pervenimus autem in ea, quæ ad fidem veram, & Catholicam pertinere firmissimè scimus, in quibus ita nobis ambulandum est, adjuvante illo, atque miserante, cui dicimus Psal.* 85. *verſ.* 11. Deduc me Domine in via tua, *& ambulabo in veritate tua, ut ab eis nullo modo deviemus.*

9. Secundum conclusionis argumentum desumitur ex natura gratiæ formaliter adjuvantis. Nam si gratia efficaciter adjuvans non differt realitèr à gratia excitante, sed quæ ex se est excitans, redditur efficaciter adjuvans ex consensu creaturæ; ergo gratia, quæ priùs erat excitans, manet entitativè eadem, & solùm ex consensu creaturæ hoc glorioso adjuvantis insignitur nomine, quin ulla ex parte gratiæ intrinseca sit diversitas, sed solùm in mutatione intrinseca liberi arbitrii dissimiliter idem auxilium excipientis: ergo propriè gratia nequit dici adjuvans, ut arguit *Augustinus* Epist. 177. dicens: *Nec gratia juvaret, si sat esset voluntas*. Et lib. 6. oper. imperf. num. 15. *Nec ipsa posceretur orando, sed agendo potius teneretur*: cùm de voluntate nostra penderet cœlestis hujus gratiæ opitulatio. Sit namque à Deo data eadem gratia homini, quam ille pro uno instanti suo dissensu cassam, & inutilem facit; & quam pro alio suo assensu reddit efficacem: hæc pro utroque instanti non est distincta, & uberior gratia, sed eadem; est solùm entitativè gratia possibilitatis, etsi pro secundo instanti nominetur adjuvans. Supponamus ulteriùs eos esse æqualiter affectos ad circumstantias temporis, loci, & ad bonitatem objecti; certè non est hìc congruitas, vel si adsit, utrique est æqualis. Sed pro secundo instanti solùm datur de novo consensus voluntatis: ergo ex tali consensu redditur illa adjuvans. Quomodò ergo verificari potest, quòd Deus per largitionem potentioris gratiæ efficacitèr adjuvantis dat ipsum salutariter operari?

10. Secundò: quia si gratia efficacitèr adjuvans non realitèr distinguitur ab excitante, nihil de Dei munere in ipso salutari opere prædicatur; nec dignum quid Deo efficere videtur illa. An nè gratia effica-

caciter adjuvans, seu hoc grande Dei munus, est res de solo titulo; imò titulus sine re? An credet aliquis, quòd illud adjutorium bene agendi, quod *Augustinus de grat. Christi* cap. 35. vocat. *Inspirationem flagrantissimæ, & luminosissimæ Charitatis*. Et contra duas Epistolas Pelagian. lib. 4. cap. 5. dicit esse: *Inspirationem dilectionis, ut cognita sanctio amore faciamus, quæ propriè gratia est*. An, inquam, credet quis uberrimum hoc auxilium, cui debet homo suam justitiam, ità dependere ab humano arbitrio, ut ex ipso consensu Creaturæ habeat, quòd sit efficaciter adjuvans? An gratiæ Dei adjuvanti tot fuerunt ab *Augustino* erecta trophea, ut, reluctantibus licèt Sacræ Scripturæ & traditionis Oraculis, salutem hominis, non à Deo pro arbitrio miserente, sed homine gratiam determinante, dependentem ostenderet? *Absit*, hoc inquit S. Doctor lib. de corrept. & grat. *Non se itaque fallant, qui dicunt, ut quid nobis prædicatur, atque præcipitur, ut declinemus à malo, & faciamus bonum, si hoc nos non agimus, sed id velle, & operari Deus operatur in nobis? Sed potius intelligant, si filii Dei sunt, spiritu Dei se agi, ut quod agendum est agant; & cùm egerint, illi, à quo aguntur, gratias agant. Aguntur enim ut agant, non ut ipsi nihil agant; & ad hoc eis ostenditur quid agere debeant, ut quando id agunt, sicut agendum est, idest, cum dilectione, & delectatione justitiæ, suavitatem quam dedit Dominus ut terra eorum daret fructum suum, accepisse se gaudeant. Quando autem non agunt, sive omninò non faciendo, sive non ex Charitate faciendo; orent, ut quod nondùm habent accipiant. Quid enim habebunt, quod non accepturi sunt? Aut quid habent, quod non acceperunt!* Quid aptius, quid apertius, aut invictius dici potest, ut cognoscatur utriusque auxilii excitantis, & efficaciter adjuvantis distinctio? An non illud, *spiritu Dei se agi, ut quod agendum est, agant*, expressè significat dari veram causalitatem effectivam inter ipsum Dei agere, & creaturæ velle? Si talis gratia includeret ipsum velle, ut esset efficaciter adjuvans ad ipsum velle, impropria, aut penitùs falsa esset talis loquutio. Quis enim dicat actum liberum voluntatis, qui est effectus gratiæ Dei adjuvantis, esse propriè gratiam auxiliantem, quâ efficitur? Aut quod auxilium activè est causa consensûs, per ipsum consensum, qui ab ipso accipit esse? Ergo creaturam *agi à Deo*, denotat influxum gratiæ in genere causæ efficientis, sive operantis physicè in ipsum velle, distinctum ab influxu gratiæ excitantis, adjuvantis in actu primo. Id liquidò constat ex posterioribus S. Doctoris verbis: *Quando autem non agunt, sive omninò non faciendo, sive non ex charitate faciendo, orent, ut quòd nondùm habent, accipiant*: quibus sanè verbis docet *Augustinus*, orari pro gratia adjuvante in actu secundo, ut salutariter operentur, quæ sanè debet præcedere ipsum consensum, cùm gratia adjuvans ad consensum salutarem sit donum Dei realiter distinctum à gratia excitante, & adjuvante per modum virtutis in actu primo; & quæ consequenter non consistit in ipso consensu libero voluntatis, prout dependet à Deo, simultaneè concurrente cum ipsa voluntate. Etenim influxus actualis Dei

in

in consensum salutarem, ut asserunt AA. Societatis, est actio identificata cum ipso consensu indivisibiliter procedenti à Deo, & à voluntate creata, qui proindè nequit realiter præcedere consensum: ergo cùm de ratione gratiæ verè auxiliantis, ut innegabile est, sit realis præcedentia, & causalitas respectu illius, ad quod auxiliatur, nequit gratia, ut in actu secundo juvans, consistere in ipso consensu libero voluntatis, prout dependet à Deo, simultaneè influente cum ipsa voluntate. Quarè auxilium per modum actualis concursûs ad consensum, cum quo realiter identificatur, impropriissimè dici valet. Quis enim non videat auxilium movens voluntatem, ut eliciat consensum, non distingui realiter à termino, ad quem movet? Aut quòd ipse consensus nequit præbere robur voluntati, ut ipsam moveat ad eliciendum consensum præ dissensu?

11. Et sanè, si res ita se habet, quæ non sequuntur inconvenientia? Liberum arbitrium potiùs dicendum erit efficaciter adjuvans, quàm gratia; cùm ex illo habeat gratia, quòd sit efficaciter adjuvans, ut argumentatur *Augustinus* Epist. 186. dùm dixit: *Sed quia opera ex gratia, non ex operibus gratia*. Quod sanè consequens videtur esse in principiis Adversariorum. Etenim gratiam prævideri, ut conjunctam cum scientia conditionata consensûs, provenit à determinatione nostræ voluntatis; sed gratia sic prævisa est insuperabiliter movens voluntatem: ergo à determinatione voluntatis provenit, quòd efficaciter moveat, & non à virtute intrinseca gratiæ. Igitur propriùs dicitur liberum arbitrium adjuvare gratiam, ut operetur, quàm è converso. Rursus, falsum esset dicere, quòd gratia efficacitèr adjuvans, quibus datur, misericordiâ Dei datur, & quibus non datur, justo judicio Dei non datur, quod tamen asserit *D. Augustinus* capit. 227. ad *Vitalem* num. 17. dicens: *Scimus eis, quibus datur, misericordiâ Dei gratuitâ dari. Scimus quibus non datur, justo judicio Dei non dari*. Et n. 20. *Quomodò ut detur gatia divina, voluntas meretur humana, si eis quibus datur, gratuitâ misericordiâ datur, ut vera sit gratia? Quomodo in hac re merita pensantur voluntatis humanæ; quandoquidem in illis, quibus gratia ista non datur, nullo plerumque merito, nullâ voluntate distantibus, sed unam cum eis, quibus datur, habentibus causam, justo tamèn judicio Dei non datur (non enim est iniquitas apud Deum) ut intelligant quibus datur, quàm gratis eis detur, quandò justè utiquè non daretur, quoniam similem habentibus causam justè non datur*. Hæc *Augustinus*, naturam gratiæ efficaciter adjuvantis explicans. Quomodò ergò verificari potest, quibus datur, misericordiâ Dei dari, & quibus non datur, justo Dei judicio non dari, si, ut gratia sit formalitèr adjuvans, pensatur voluntatis humanæ consensus; & ex voluntate considerata solummodò sub possibilitate constituta per gratiam sufficientem, omnibus communem, gratia redditur efficaciter adjuvans? Ergo ne falsificetur doctrina ista, quam dicit *Augustinus ad fidem rectam, & Catholicam pertinere*, agnoscenda est alia gratia, ultra sufficientem, & ab illa distincta, quæ det ipsum salutariter operari.

12. Hanc apertissime significat *Augustinus de grat. Christi contra Pelagium* cap. 23. dicens: *Ergò ne ut perveniatur ad adjutorium Dei, ad Deum curritur sine adjutorio Dei; & ut Deo adhærentes adjuventur à Deo, à Deo non adjuti adhæremus Deo? Quid homini majus, quidve tale poterit gratia ipsa præstare, si jam sine illa unus cum Domino spiritus effici potuit, nonnisi de arbitrii libertate?* Idem asserit de grat. & liber. arbitr. cap. 16. *Certum est enim nos mandata servare, si volumus: sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit ut volendo faciamus. Certum est, nos velle, cùm volumus: sed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum est, quod paulò ante posui, præparatur voluntas à Domino. .... de quo dictum est Philipp. 2. 23. Deus est qui operatur in nobis & velle.* Et tandem lib. de corrept. & grat. egregiè id ipsum illustrat cap. 12. his verbis: *Ac per hoc nec de ipsâ perseverantiâ boni voluit Deus Sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari: qui eis non solùm dat adjutorium quale primo homini dedit,* SINE QUO NON *possint perseverare, si velint; sed in eis etiam operatur & velle: ut quoniam non perseverabunt nisi & possint, & velint, perseverandi eis & possibilitas, & voluntas divinæ gratiæ largitate donetur.* Hæc sanè S. Doctoris testimonia nullâ diligentiore trutinâ indigent. Apertè constat ex illis dari duplex Dei adjutorium adjuvans voluntatem, *sine quo*, ut possit velle; & *quo* ut velit; quo nempe Deus operatur ut velit; ut exprimunt verba ista: *ut quoniam non perseverabunt, nisi & possint & velint, perseverandi eis & possibilitas, & voluntas divinæ gratiæ largitate donetur*: Sed adjutorium quo Deus operatur velle; & quod Deus largitur, non quia voluntas vult, sed ut velit, est realiter distinctum ab auxilio sufficienti, prævenitque ipsum velle: ergo auxilium, quo Deus auxiliatur in actu secundo, non dicitur adjuvans in actu secundo, à consensu Creaturæ, sed realiter distinguitur ab auxilio sufficienti. Id multò manifestiùs apparet loquendo de actuali perseverantia. Et sanè, ut modò discussimus, auxilium dans actualem perseverantiam, est donum distinctum ab auxilio sufficiente dante posse perseverare, & præcedit actualem perseverantiam; sed hoc auxilium perseverantiam actualem præcedens; non constituitur adjuvans in actu secundo per ipsam perseverantiam actualem: ergo non dicitur adjuvans in actu secundo ab actuali perseverantia. Major certissima est: quis enim credat, auxilium *sine quo* esse ipsam actualem perseverantiam? Quod si ita esse velint, non jam indiget voluntas illô specialissimô donô perseverantiæ: in manu sua est illud acquirere; cùm juxtà Adversarios possibilitatis gratiâ ornatâ voluntates, penes ipsam sit unicè determinare existentiam consensùs, & simul facere, quòd auxilium sit efficax, & quòd Deus in actu secundo influat in existentiam perseverantiæ: ergò si hoc dono indiget homo, ut firmant SS. Patres, donum Dei est realiter distinctum ab auxilio sufficienti; quod non constituitur adjuvans in actu secundo accedente consensu Creaturæ, sed est nova gratia.

13. Tertiò probatur conclusio; quia gratia efficaciter adjuvans est no-

novum auxilium, & beneficium Dei distinctum à gratia sufficienti, quod Deus facit in nobis sine nobis, ut docet *Tridentinum* sess. 6. cap. 5. & 6. dicens: *Disponuntur tamen ad ipsam justitiam, dum excitati, & adjuti divinâ gratiâ &c.* Et Can. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritûs Sancti inspiratione, & ejus adjutorio &c.* Quod etiam exprimit *Augustinus* in Enchir. cap. 32. dicens: *Totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Et lib. 2. *De peccator. merit.* cap. 18. *Quòd verò ad Deum nos convertimus, nisi ipso excitante, atque adjuvante non possumus.* Et serm. 13. de verbis Apostoli cap. 11. *Agis, & ageris, & tunc benè agis, si à bono agaris; spiritus enim Dei, qui te agit, agentibus adjutor est, ipsum nomen adjutoris præscribit tibi, quia tu ipse aliquid agis. Agnosce quid poscas, agnosce quid confiteris, quando dicis, adjutor meus esto: adjutorem utique invocas Deum, nemo adjuvatur, si ab illo nihil agatur.* En qualiter *Augustinus* gratiam adjuvantem distinguit ab excitante; & quod ipsa facit, ut operemur; etenim constitutâ potestate in actu primo viribus gratiæ, adhuc incertus est bonus usus virium, qui, ut ex Deo sit, novum requiritur auxilium, cùm à potestate ad actum non valeat consequentia, ut constat ex *Augustino* de grat. & liber. arbitr. cap. 12., & suprà diximus.

14. Hoc perspicuè ostenditur, argumento ex dogmate *Pelagii*, & ejus loquendi ratione petito. Totum *Pelagii* dogma, his omninò verbis diligenter expressum tradit *Augustinus* de grat. Christi cap. 2., quod tria curavit ille distinguere, unum quòd est posse, alterum quòd est velle, tertium quòd est esse; & quod nec voluntatem nostram, nec actionem divino adjuvari credidit auxilio, sed solam possibilitatem voluntatis, atque operis. Verba *Pelagii* refert *Augustinus*: *Et ut generaliter universa complectar, quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare illius est, qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat: quod verò benè vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est.* Quarè si homo de posse gloriari non poterat, benè tamen de ipso velle, & agere gloriari poterat; cùm hoc agere, & velle, ex nobis esse apertissimè prædicaret, his verbis: *Confessione possibilitatis acceptæ laudamus Deum, qui nobis hoc posse largitus est, nec est ibi ulla laudandi hominis occasio, ubi solius Dei causa tractatur.* Et suprà: *Duo verò reliqua, hoc est, velle, & esse ad hominem referenda sunt, quia de arbitrii fonte descendunt.* Ex his arguebat ille, quòd in voluntate, & bono opere laudem sibi vindicare poterat homo: *Ergo in voluntate, & opere bono laus hominis est: immò & hominis, & Dei; qui ipsius voluntatis, & operis possibilitatem dedit, quique ipsam possibilitatem gratiæ suæ adjuvat semper auxilio.*

15. At si quis reponat contra ipsum, ità esse, hominem, utique ex bono opere, laudandum; attamen in Domino: cùm tàm potestas, quàm ipsum bonum opus, ut à potestate distinctum, ex Deo sint; quid ad hoc? Obscuris sophismatibus, efficaciam argumenti imminuere nititur. Nec unum apertè negat, nec alterum positivè affirmat: sed se latebris ob-

ſcuritatis involuens, ex Deo, & ex homine eſſe bonum opus respondebat ille; quia poſſibilitatem & Deus dedit, & Divino illam adjuvat auxilio: *immo & hominis, & Dei, qui ipſius voluntatis, & operis poſſibilitatem gratiæ ſuæ adjuvat ſemper auxilio*. Fallax, fucata, & captioſa reſponſio. Interrogatio erat, an ultra poſſibilitatem, quam Deus divinò adjuvabat auxilio, daret Deus bonum opus, ut diſtinctum à poſſibilitate: at ille interrogationem in eas captiones inducit, quas nunquam explicat, inſiſtens ſemper; quòd ex Deo eſt bonum opus, quia miſericorditer à Deo eſt adjuta poteſtas: ergo evidens eſt, quòd apud ipſum ideò bonum opus eſt à Deo, quia à Deo eſt ipſi data poſſibilitas, quam gratiæ ſuæ ſemper adjuvat auxilio.

16. Futiles iſtas argutias oſtendit, & diſſipat *Auguſtinus* ſingulari zelo pro avita doctrina, & defenſione gratiæ efficaciter adjuvantis, ſcribens lib. de grat. Chriſti cap. 16. & 17. oſtendens, eſſe ſpecioſa diverticula, quibus callidè, ac ſatis apud ipſum frequenti ſimulatione, argumenti vim eludere volebat, his verbis: *Quod poſſumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt, qui hoc poſſe donavit, qui hoc poſſe adjuvat; quòd verò benè vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, & noſtrum eſt, & illius? Non hoc dixit: ſed, niſi fallor, videor mihi videre quid timuit. Cùm enim vellet oſtendere quarè noſtrum ſit: quia hæc, inquit, omnia vertere etiam in malum poſſumus. Illud ergo timuit: ut non diceret, & noſtrum eſt, & Dei, ne ſibi reſponderetur, ſi quid benè agimus, loquimur, cogitamus, ideò eſt, & noſtrum, & Dei; quia ille nobis hoc poſſe donavit: ergo & quod malo agimus, loquimur, cogitamus, & noſtrum eſt, & Dei; quia illud poſſe ad utrumque donavit; atque ita, quod abſit, quemadmodum cùm Deo laudamur in operibus bonis; ſic cum illo culpamur in malis. Poſſibilitas quippè illa, quam dedit, tàm nos facit bona poſſe, quàm mala*. Hæc M. P. *Auguſtinus*.

17. Porrò, ſi ſic eſt, ut *Auguſtini* diſcurſus comprobat, ac planè convincit, ab Adverſariis ſcire velim, ſitne ille uſus gratiæ, ut diſtinctus ab ipſa poſſibilitate, donum Dei; & cùm hoc negare minimè poſſint, rogo iterùm: ex quo habet uſus ille gratiæ, ut diſtinctus à gratia poſſibilitatis, quòd ſit donum Dei? Si reponant nobis eſſe ex ipſa gratia poſſibilitatis à Deo data; en redit & reſponſio *Pelagii*, & argumentum *Auguſtini*: nam cùm apud ipſos nulla alia ſit gratia Dei entitativè diſtincta à gratia poſſibilitatis, veriſſimum erit dicere: ergo bonum opus eſt ex Deo, quia Deus dedit poſſibilitatem operis boni: quam conſequentiam ſicut *Auguſtinus* in *Pelagio* reprehenſibilem agnovit, nullus mirari debet, quòd ab ejus Diſcipulis, ut vitioſa, rejiciatur.

18. Reponent ſanè doctiſſimi noſtri Adverſarii, quòd datur duplex poſſibilitas benè operandi; alia fundata in viribus ſolis naturæ, quam *Auguſtinus* conſtanter oppugnabat; alia eſt poſſibilitas, quæ habetur in natura per gratiam adjuta, & hæc concludit gratiam ſufficientem, quâ natura fit potens ſupernaturaliter operari. En quæ *Pelagii* poſſibilitas gratiæ, & quàm diverſa Catholicis placeat, qui verè confitentur poſſibilitatem benè operandi, poſſibilitatem naturæ ſupervenientem

per

per gratiam, naturam vitiatam, vitioque damnationis captivam, fanantem, ac liberantem. Liquet ergo, quantâ intercapedine distet utraque sententia. Ita P. *Molina* Concord. quæst. 12. art. 13. disp. 1. dicens: *Quarè solum liberum arbitrium, absque alio auxilio gratiæ, arbitrabantur esse nobis ad salutem necessarium.* Et disp. 15. *Detestandum Pelagii errorem, ut ex iis, quæ disp. 1. & 6. dicta sunt, constat fuisse, solas vires naturales arbitrii nostri, absque alio auxilio, aut dono Dei, esse satis ad ea omnia, quæ ad sempiternam beatitudinem promerendam, ac comparandam necessaria sunt.* Cui consentiunt P. *Suarez* de grat. p. 1. in Præfat. num. 2. *Gratia Dei non est principium extrinsecum humanorum actuum, ut existimavit Pelagius ponens gratiam in sola lege, & doctrina.* P. *Rhodes* tom. 1. tract. 5. disput. 1. quæst. 1. sect. 1. §. 2. *Dico secundò, totum illum errorem Pelagii circa Dei gratiam triplici potissimum capite contineri. Primò, quòd præter liberum arbitrium nullam gratiam admitteret internam voluntati hominis, sed externam tantùm; quem modum dicendi communiter sequuntur Scriptores Societatis.* Hæc illi.

19. At nec ita argumentum feliciter eludi potest; cùm non ex eo, quòd Deus det veram gratiam possibilitatis, ex hoc ipso donet bonum velle, ut suprà diximus. Et fit evidens primò, quia aliud est, gratiam in actu secundo excitare ad consensum, aliud voluntatem in actu secundo consentire: primum dicit sanctam cogitationem, & subitam affectionem, quibus voluntas in actu secundo est excitata: secundum verò nominat liberum consensum voluntatis; qui liber consensus est realiter separabilis ab illa actuali, & exercita in actu secundo excitatione gratiæ excitantis. Tum quia homo voluntariè resistens inspirationi Divinæ percipit, & experitur in actu secundo se excitari à Deo. Tum quia sancta cogitatio, & affectio reddunt hominem excitatum à Deo in genere causæ formalis; sed causa formalis exercitè, & in actu secundo præstat suum effectum subjecto capaci: ergo gratia excitans, cui homo resistit, est excitans in actu secundo: ergo si gratia excitans in actu secundo est realiter separabilis ab efficaciter adjuvante, & debet esse realiter ab illa distincta; quarè ex gratuita concessione unius ad gratuitam concessionem alterius non valet argumentum. Robustiùs promovetur id ipsum. Deo non solùm in actu primo excitanti, sed exercitè, & in actu secundo ad salutarem consensum, homo resistere potest; dum nempè actu tangit cor hominis, dum actu suadet, dum actu per piam affectionem ad amorem inclinat, dum actu vocat, dum homo in actu secundo percipit, & experitur, se ad liberum consensum excitari à Deo: clariùs; dum sancta cogitatio, & affectio reddunt hominem in actu secundo excitatum à Deo: si ergo huic gratiæ in actu secundo sic excitanti homo resistere potest, & de facto resistit, ut est fide certum, non ex gratia ista possibilitatis argui potest existentia actûs salutaris. Et tandem, quia potest præparari, & de facto præparatur à Deo voluntas mediâ gratiâ excitante, quin Deus adjuvet præparatam. Non enim ex hoc ipso, quòd præparatur voluntas mediâ gratiâ excitante, adjuvat hominem,

ut

ut faciat quod jubet, vel ipsi dat quod jubet; cùm multoties conferatur gratia excitans absque tali operatione, quæ connectitur cum adjuvante, quæ non datur homini nisi ut velit, & operetur: dicente *Augustino* de grat.& liber.arbitr.cap.15. *Cùm Deus adjuvat hominem, ut faciat quod jubet, dat quod jubet*. Et tract. 4. in 1. Epist. *Joann. Quomodò juvaris, si nihil agis?* Idem firmat lib.2. de peccat. merit. cap. 5. *Nec adjuvari potest, nisi qui aliquid conatur*. Et serm. 3. de verbis Apost. *Spiritus Dei, qui te agit, agentibus adjutor est. Ipsum nomen adjutorii præscribit tibi, quia tu ipse aliquid agis*. Ergo ex gratia excitante, quâ Deus dat homini posse agere, non datur homini velle, & operari: ergo ne hoc inevitabili, ac insuperabili veritatis telo premantur Adversarii, quòd non est consequens, ut qui habet gratiam possibilitatis, habeat etiam gratiam adjuvantem ut agat, gratiam adjuvantem realiter ab excitante distinctam agnoscere debent, quæ mediet inter excitationem, & consensum, huncque infallibiliter inferat, & causet; quod & nihil amplius contendunt Thomistæ, ut detur vera realis præcedentia, & causalitas respectu consensûs salutaris, ad quem datur; & quem eleganter his verbis describit *S. Fulgentius* lib. de Incarnat. Semipelagianorum doctrinam rejiciens: *Non dicat* (voluntas nostra) *meum est velle credere, Dei autem gratiæ est adjuvare: sed dicat, gratiæ Dei est adjuvare, ut sit meum velle credere; tunc enim, verè, rectèque erit ejus hoc velle, cùm eum gratia præveniens cœperit adjuvare*. En præcedentia, & causalitas gratiæ efficaciter adjuvantis: quid enim maximè diversum est, motus indeliberatos excitare voluntatem ad consensum, ac trahere voluntatem ad consensum; & ad consensum non trahitur voluntas per ipsum consensum, sed per aliud auxilium realiter distinctum à gratia excitante, in sancta cogitatione, & affectione consistente, quâ tàm in actu primo, quàm in actu secundo excitatur ad consensum.

20. Tandem probatur conclusio:quia,ut toto Dubio 1.& 2.vidimus, gratiam excitantem formaliter ut distinctam ab adjuvante Adversarii constituunt adæquatè in sanctis cogitationibus, & subitis motibus voluntatis, quibus anima allicitur, movetur, & trahitur ad consensum; & de quibus docent, moveri solùm voluntatem motione morali, non tamen verè, & propriè effectivâ; ut constat ex Dubio 3., cùm tamen gratia adjuvans, ut distincta ab excitante, physicè influat in consensum salutarem, ut probatum dedimus Dubio præcedenti: sed repugnat quòd una, & eadem entitas secundùm diversas solùm expressiones sit causa moralis, & physica efficiens eundem actum: ergo gratia excitans, & efficaciter adjuvans, eâdem reali distinctione debent distingui, quâ inter se distinguuntur causa physica, & causa moralis.

§. III.

§. III.

Momentum aliud ab inconvenienti petitum proponitur.

21. AD inconveniens deducimus sententiam oppositam, citra tamen omnem censuram, & eodem spiritu, quo SS. *Prosper*, & *Hilarius* ad S. *Augustinum* retulêre ea, quæ in Massiliensibus, doctrinâ, auctoritate, & virtute alioqui florentibus, difficilia adnotarunt, ut illorum mentem penitùs perspicerent, à S. Doctore docti, & instituti. Ejus lumen, & nunc offerimus. Sic ergo pro veritate diligenter perquirenda, & investiganda, argumentor: constantissimum est apud Theologos, *Pelagium* interiorem gratiam agnovisse, quæ sit sapientiæ revelatio intellectum illustrans, & suscitans voluntatem, ut faciat bonum, & declinet à malo, quòd cùm communiori Theologorum sententia defendit *Illustrissimus Castell* de Concord. libert. disput. 3. p. 4. sect. 7. n. 1172. Et invictissimè convincitur tàm ex ipsis *Pelagii* scriptis, quàm ex intelligentia M. P. *Augustini*. Et primò *Pelagius* ad cap. 1. Epist. ad *Philipp.* num. 11. *Cœpit Deus*, inquit, *in vobis opus bonum, doctrinam, sive gratiam scientiæ largiendo*. Et in cap. 8. ad *Rom.* num. 45.: *Infirma est nostra possibilitas, nisi doctrina spiritûs adjuvetur*. Et in 1. ad *Timotheum*: *Gratias ago Deo meo, qui nos talem in æternum docuit charitatem*. Quibus & similibus sententiis docet internam gratiam, dummodò ut tantùm notio, atque doctrina. Quæ gratia in nullo erat repugnans ipsius systemati, cùm ipse solùm gratiam negaret, quæ liberum tollere videbatur arbitrium. Et quia, ut acutissimè advertit *Augustinus*, qui horum hæreticorum versutias adeò feliciter internovit, ac profligavit, cum hujusmodi gratia stabat, quod intendebat ipse, homines nimirùm ex viribus liberi arbitrii naturalibus justitiam adipisci, & operari; cùm enim hæc gratia, quæ cognitionem agendorum, & excitationem, sive, ut ipse loquitur, *stupentis voluntatis suscitationem* importat, voluntatem in eodem statu relinquat, quoad vires reales, & physicas, in quo priùs erat, sequitur planè, nihil ipsi virium ab hac gratia tribui; atque adeò voluntatem viribus naturalibus, quod gratia ipsi demonstravit, exequi. Aliud namque est gratia interior, aliud verò gratia dans voluntati posse, & superinduens eam virtute ex alto ad salutariter operandum. Hæc est gratia illa, quæ propriissimè dicitur gratia sufficiens; nempè quæ dat posse completum in ordine supernaturali; non tamen quælibet illuminatio, sed ea, quæ est subjectivum auxilium virtutis Christi, vires voluntati præstat. Nihil enim certiùs, quàm gratiam sufficientem non sistere in lege, & doctrina; sed gratia interior objectiva succendens intellectum, suadens bonum, & suscitans voluntatem in affectu desiderii Dei, coincidebat cum lege, & doctrina: ergo quamvis intrinseca, non erat gratia verè sufficiens, sive auxilium illud subjectivum dans posse completum in ordine supernaturali. Ergo cùm Pelagiani, etiam admissâ gratiâ intrinsecâ, quæ tantùm esset notio, atque doctrina, do-

doctrinæ suæ caput in tuto ponerent, non est cur illos adeò obfirmato animo fuisse credamus, ut ad hanc concessionem gratiæ venire pertinaciter detrectassent.

22. Hæc constabunt magis legenti D. *Augustinum* lib. de Grat. Christi cap. 7. ubi explicans *Pelagii* sententiam, & quam Hæreticus admitteret gratiam, sic dicit, magnus gratiæ defensor: *Et tanquam explicaturus, quam dicat gratiam, securus adjunxit, dicens; quam nos non, ut tu putas, in lege tantummodo, sed & in Dei esse adjutorio confitemur. Quis non hic desideret, ut ostendat, quam velit intelligi gratiam? Propter hoc enim maximè de illo expectare debemus, ut dicat hoc, quod dicit, non in lege tantummodo se gratiam confiteri. Sed nobis hâc expectatione suspensis, quid addiderit, intuemini. Adjuvat enim nos, inquit, Deus per doctrinam, & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat, dum Diaboli pandit insidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cælestis illuminat. Deinde sententiam suam quadam velut absolutione concludens, qui hoc dicit, inquit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium, & Dei gratiam confitetur?* Hæc S. *Augustinus*: quibus positis: Rogo quid minùs, magisvè de gratia Dei, ejusque Divino adjutorio dixit *Pelagius*? Admisit certè cogitationes sanctas, quibus alliciamur ad bonum, & retrahamur à malo, in quibus gratiam adjuvantem constituit, indistinctamque à præveniente, & excitante, quam significavit, dum dixit, *dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat*: en illuminatio interna: futurorum namque demonstratio, non ad sensum, sed intrà intellectum exercetur, sicut & multiformis, & ineffabilis gratiæ illuminatio interiùs fit in cordibus hominum; quæ enim fit per verba Concionatoris, ineffabilis non est, cum fando ab illo conficiatur. Etiam & internam voluntatis affectionem novit *Pelagius*, ut infrà dicemus num. 31.

23. Quin etiam, ubi rem totam penitus observemus, gratiam interiorem admisisse *Julianum* planum fiet. Ejus verba reddo ex *Augustino* Oper. imperf. lib. 3. cap. 106. *Quod enim ais, ad colendum rectè Deum sine ipsius adjutorio, dici à nobis, sufficere unicuique libertatem arbitrii, omninò mentiris; cùm enim cultus Dei multis intelligatur modis, & in custodia mandatorum, & in exsecratione vitiorum, & in simplicitate conversationis, & in ordine mysteriorum, & in profunditate dogmatum, quæ vel de Trinitate, vel de Resurrectione, multisque aliis similibus fides Christiana consequitur: qui fieri potest, ut nos in confuso dicamus, sine adjutorio Dei liberum arbitrium sufficiens ad ejus esse culturam, cùm legamus in Evangelio dicentem Dominum, confiteor tibi Pater Domine Cœli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis...... non ergo hoc quod fingis, aut nos, aut quisquam dicit prudentium: sed affirmamus à Deo fieri hominem liberi arbitrii, eumque innumeris Divinæ gratiæ speciebus juvari, cui possibile sit, vel servare Dei mandata, vel transgredi. Et hoc est, ubi liberum arbitrium esse defendimus, ut cùm Deus tàm multis*

multis modis benignitatem suam afferat, id est, præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coercendo, provocando, illuminando, unusquisque eorum, qui jam ratione utitur, liberum habeat voluntatem Dei vel servare, vel spernere. En qualiter tria tanquam certissima apud se ipsum statuit. Primò gratias exteriores agnoscit his verbis, *præcipiendo, coercendo, benedicendo.* Secundò interiorem gratiam habitualem sanctificantem confitetur; dum dixit *sanctificando.* Tertiò gratias actuales, nempè illustrationem intellectûs, & motum voluntatis explicat his verbis *provocando, illuminando.* Quarè infrà num. 114. inquit ille, teste eodem *Augustino. Verumtamen nec virtutum est ærumnosa possessio, quæ extra rem quoddam bonæ conscientiæ promissæ æternæ beatitudinis sublimitate fruitur. Adsunt tamen adjutoria gratiæ Dei, quæ in parte virtutis nunquam destituunt voluntatem: cujus licèt innumeræ species, tali semper moderatione adhibentur, ut nunquam liberum arbitrium loco pellant, sed præbeant adminicula, quandiù eis voluerit inniti; cùm tamen non opprimant reluctantem animum.*

24. In eundem planè sensum locutus est *Julianus* Oper. imperf. lib. 3. cap. 114. Verba illius sunt: *Nos porrò quid dicimus? Sine dubio quod utrique vestrum repugnet, id est, nec à bono Deo malam, nec à Principe tenebrarum aliam vel factam, vel commixtam esse naturam; sed unum Deum auctorem rerum omnium, bonam hominum non solùm fecisse primum, sed etiam facere in unoquoque nascente naturam: cui tamen Creatoris sui opitulationem, ut multis modis utilem, ita etiam necessariam profitemur.* Quam Dei opitulationem infrà cap. 163. explicat, dicens: *Probabilitate itaque, & ea mediocritate laudum, quæ naturis debetur, etiam in nascentibus quibusque servata augmenta beneficiorum Divinorum utilia esse, & necessaria omnibus in commune ætatibus dicimus: ita tamen ut nec virtus, nec peccatum, sine propria cuique voluntate tribuatur.* Quod tandem apertissimè confitetur in libello Fidei ab ipso scripto, & ad Apostolicam Sedem misso nomine Episcoporum, qui Pelagii, ac Cælestii damnationi subscribere detrectantes, provocarunt ad plenariam Synodum. Asserit ergo: *Divinæ legis mandata, ob Dei justitiam, possibilia dicimus; & fatemur universa posse compleri per gratiam Christi, quæ omnibus bonis actibus* ADJUTRIX *semper, &* COMES *est, & per liberum arbitrium hominis, quod & ipsum donum Dei est.* Et infrà: *Sed etsi quis dicit homines sine Dei gratia, vel adjutorio posse peccare, graviter detestamur.* En doctrina *Juliani* ab ipso explicata, & defensa, quâ nempè gratiam interiorem apertissimè confitetur, quæ nec minimum præcipuum suæ doctrinæ caput evertit, cùm determinationem suam accipiat à libero arbitrio, nec magis eâ Deo subditum hominem reddat. Et ex hoc insurgit argumentum. Si juxtà Adversarios sufficit gratia moraliter dumtaxat præveniens, hoc est illustrans intellectum, illuminans, docens, dans cognitionem, & excitans affectum voluntatis; cùm ex cognitione, ut fatetur *P. Molina*, sequatur in voluntate naturaliter, ac necessariò excitatio, motusque indeliberatus, quem Pelagius, *stupentis voluntatis suscitationem*, apud

Augustinum nuncupat; sanè hæc gratia, moraliter tantùm præveniens, sufficiens erit apud ipsos adjutorium, posse ad bonum exhibens, & non solùm adjutorium *sine quo* perseverantes esse non possumus, verùm etiam *quo*, seu per quod perseverantes simus: ergo non alia propugnari ab ipsis videtur gratia, dum tale Auctores isti gratiæ adjuvantis constitutivum assignant, nisi gratia interna, revelatio sapientiæ, & stupentis voluntatis suscitatio: quid enim ampliùs ipsorum doctrina, vel gratia continet? Vel si continet, quarè non explicant? Utinam explicassent, absit enim, ut occasionem quæramus injuriæ, qui charitate Christianâ suffragium ab omnibus præstolamur veritati. Gratiam autem illam, sivè eo modo explicatam rejicit Augustinus, statim verbis citatis adjungens: *In his omnibus non recessit à commendatione legis, atque doctrinæ, hanc esse adjuvantem gratiam diligenter inculcans, & hoc exequens, quod proposuerat, cùm diceret, sed in Dei esse adjutorio confitemur. Denique Dei adjutorium multipliciter insinuandum putavit commemorando doctrinam, & revelationem, & oculorum cordis apertionem, & demonstrationem futurorum, & apertionem diabolicarum insidiarum, & multiformem, & ineffabilem dono gratiæ cœlestis illuminationem, ad hoc utique, ut divina præcepta, & promissa discamus. Hoc est ergo gratiam Dei ponere in lege, atque doctrina.* Si ergo *Augustinus* objicit Pèlagio, quòd est Dei gratiam ponere in lege, atque doctrina, ne Adversariis idem objiciatur argumentum, clarè, & distinctè respondeant, in quo stat utriusque opinionis discrimen: cùm P. *Molina* expressè constituat gratiam prævenientem, in illustratione intellectûs, & affectione voluntatis, dicens in Conc. quæst. 14. art. 13. disp. 8. *Gratia præveniens non est donum habituale, sed illustratio intellectûs, & motio, atque affectio voluntatis.* Neque enim præsumimus nos asserere, nec suspicari audemus, discrimen non esse, sed petimus de ejus ratione, & veritate edoceri.

25. Dices forsan, jure, meritoque reprehendere *Augustinum Pelagium*; primò, quia illam cognitionem, in qua gratiam adjuvantem constituit, speculativam purè videtur ponere, cùm debeat esse practica, & talis, quæ voluntatem alliciat, sollicitetque consensum. Secundò, quia omisit pium, subitumque voluntatis motum ex illa cogitatione exortum, in quo gratia ista completur ita, ut non expectet aliud, quàm determinationem voluntatis. Tertiò, quia non meminit concursus Dei simultanei, sine quo non existit consensus, qui est id, quod addit gratia adjuvans in actu secundo supra gratiam excitantem. Nescio, an hæc ab aliquibus respondenda sint; sed mihi non aliud occurrit: unde oportet speciem responsionis, quam præseferunt, refellere.

26. Et quidem hæc responsio ex omni capite falsa deprehenditur. Ex primò quidem; nam omnia Pelagii verba, quæ ex S. *Augustino* audivimus, sine dubio præseferunt cognitionem non speculativam, sed practicam. Enimverò cordis nostri oculos aperire, futura nobis demonstrare, ne præsentibus occupemur, Diaboli pandere insidias, minimè referunt cogitationes purè speculativas, sed practicas, quæ alliciant ad bonum,

bonum, & invitent, atque à malo retrahant, & deterreant. Nec aliter ipsi vim sanctæ cogitationis explicant, ut constat ex P. *Molina* loco citato dicente; *Ex cognitione verò, & penetratione earum rerum, quæ ad fidem spectant, nempè cùm expenditur, quàm dignæ sint, quibus assensus adhibeatur, quantùm id expediat, oritur naturaliter in voluntate motus affectionis ad res ita cognitas, quo allicitur, & quasi invitatur ad imperandum intellectui assensum, quo eis assentiatur.* Cui consonat P. *Suarez* loco citato dicens: *Denique tota hæc causalitas reducitur ad motionem finis, quæ metaphorica est; nam per hanc gratiam excitantem fit ut objectum, quod amandum proponitur, honestiùs, & amore digniùs appareat, & quod timendum, horribilius, quod odio habendum, turpius.* Et prætereà: nam cognitio practica idem valet, quòd cognitio aliquo modo efficax ad inferendum consensum: vel ergo asserunt, cognitionem illam, quam requirunt practicam ex se inferre suâ efficaciâ consensum, & sic tollet libertatem; vel illam ex se non infert, & cognitionem hoc modo practicam, non est, cur existimemus fuisse à *Pelagio* negatam, qui solùm negavit auxilia, cum quibus existimavit libertatem non posse componi. Immo *Pelagium* positivè ejusmodi cognitionem practicam admisisse, evidentiùs est, quàm quod probari indigeat; si enim ex cognitione, & illuminatione, quam ponebat, existimabat procedere Sanctorum opera, quomodò hæc procederent, nisi illa practica esset?

27. Secundò, quòd *Pelagius* non omiserit pium illum motum voluntatis, & quòd S. *Augustinus* in illius verbis motum istum à *Pelagio* agnitum, & concessum viderit, constat, quia illum motum subitum disertis verbis lib. de Grat. Christi cap. 11. *Pelagius* apud S. *Augustinum* fatetur. Ibi enim S. Doctor referens sententiam Pelagii, ita dicit: *Et alio quippè loco cum diù asseruisset, non adjutorio Dei, sed ex nobis ipsis in nobis effici voluntatem bonam, opposuit sibi ex Apostoli Epistola quæstionem, atque ait,* ET QUOMODO, *inquit,* STABIT ILLUD APOSTOLI, DEUS EST ENIM, QUI OPERATUR IN NOBIS, ET VELLE, ET PERFICERE? Deindè, ut hanc oppositionem veluti solveret, quam videbat dogmati suo vehementer esse contrariam, adjunxit: *Operatur in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos mutorum more animalium tantummodò præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, & præmiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem; dum nobis, quod tu alibi negare non metuis, suadet omne quod bonum est.* Ita *Pelagius*, *Augustino* referente, ubi manifestissimè confitetur, non solùm sanctas cogitationes, verùm & motus subitos voluntatis: Deumque per illam sanctam cogitationem, & pium affectum operari in nobis velle, & perficere opinabatur.

28. Sed num, quæso, recessit per confessionem istam *Pelagius* à suo dogmate? Minimè, respondet S. *Augustinus* nullo interjecto verbo subjiciens: *Quid manifestiùs, nihil aliud eum dicere gratiam, quâ Deus in nobis operatur velle, quod bonum est, quam legem, atque doctrinam?*

In lege namque, & doctrina Sanctarum Scripturarum futuræ gloriæ, atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam, quod sapientia revelatur, ad doctrinam pertinet, cùm suadetur omne, quod bonum est. Et si inter docere, & suadere, vel potiùs exhortari distàre aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ generalitate concluditur, quæ quibuscumque sermonibus, vel litteris continetur. Nam & Sanctæ Scripturæ & docent, & exhortantur; & potest esse in docendo, & exhortando etiam hominis operatio. Hæc ibi; quæ si attentè inspiciantur, evidenter concludunt, gratiam consistentem in sanctis cogitationibus, & illis subitis voluntatis motibus concludi sub gratia legis, atque doctrinæ, pro eo scilicèt, quòd motus ille voluntatis, ut dixit Molina, consequitur naturaliter ex cogitationibus indeliberatis, ac proindè cum illis, ut quid distinctum, non connumeratur. Et secundò, quia sanctis cogitationibus indeliberatis, & subitis voluntatis motibus, nec intellectus, nec voluntas constituuntur intrinsecè potentes in ordine supernaturali: nec ex ipsis existit bonum velle & operari; ergo meritò comprehenduntur sub generali idea doctrinæ. Sed notanda est valdè, atque præ omnium oculis habenda sententia *Augustini*, qui postquàm Pelagii gratiam & retulit, & explicuit per verba relata, subdit ipse gratiam istam rejiciens: *Sed nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur & speratur; nec solùm revelatur sapientia, verùm & amatur; nec solùm suadetur omne quod bonum est, verùm & persuadetur..... Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus*: ergo per gratiam illam fidei non satisfit, juxtà S. *Augustinum*.

29. Nec ex tertio capite magis fulcitur solutio, etsi ex negatione hujus concursûs simultanei voluêre aliquando Auctores Societatis in Congregatione de auxiliis *Pelagium* fuisse damnatum, ut videre est apud M. *Serry* Histor. de auxil. lib. 2. cap. 13. *Cùmque ad S. Hieronymi locum in censura laudatum ventum esset, quo Pelagium divinum auxilium ad singula opera negantem erroris accusaverat sanctissimus Doctor, responderunt PP. Societatis, Pelagium erroris insimulatum ab Hieronymo justà de causa, quòd nempè concursum etiam concomitantem pernegasset, quem è contra Molina libenter admiserat*: quibus consentit & P. *Daniel* Epist. 9. ad M. *Alexandrum Natalem*. Sed concursum simultaneum nullatenus *Pelagium* negasse, sed ipsum concessisse apertissimè demonstrant D. *Augustinus*, & D. *Hieronymus*: nam quid aliud significavit *Augustinus* in Enchir. cap. 32. illis verbis? *Si propterea dictum est, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quia voluntas hominis sola non implet, cur non è contrario rectè dicitur non miserentis est Dei, sed volentis est hominis?* Quippè eodem modo asserebat *Pelagius*, sibi mutuò Deum, & hominem cooperari, & utrumque simul ad bonum opus concurrere, alioquin S. *Augustini* ratio, ad inconveniens *Pelagium* trahens, nihil evinceret, ut tantisper meditanti erit perspicuum; nam ex eo, quòd Deus, & homo modo concurrerent

eodem, infert, modo eodem, eodemque jure posse opus bonum tribui homini, quo *Paulus* illud tribuit Deo. Idipsum monstrant verba Sancti *Hieronymi* lib. contra *Pelagium* in princ. ubi refert, dixisse *Pelagium*: *Quidquid in me boni habeo, illo suggerente, & adjuvante completur.* Et interroganti *Hieronymo*: *Quod agis bonum, tuum est, an Dei?* Respondebat ille: *Meum est, & Dei; ut ego operer, ille adjuvat*. *Augustinus* de Nuptiis, & concupiscentia lib. 2. cap. 2. hoc planè convincit, dum ipsum loquentem inducit: *Deus igitur maris Creator, & fœminæ convenientia generationibus membra formavit, & gigni corpora de corporibus ordinavit; quorum tamen efficientiæ potentiâ operationis intervenit*. En concursus immediatus Dei in actum liberum, cujus disertissimam rationem ex operatione Dei, quâ omnia conservat, & gubernat, accipit *Julianus*, dum dixit: *omne quod est, eâ administrans virtute quâ condidit*. Quid ad hæc respondet *Augustinus*? Rejicitne hanc *Juliani* doctrinam? Minimè; sed potiùs illam approbat, dicens: *Etiam hoc esse Catholicum confitemur*. Ex quibus, ni fallor, manifestè convincitur, admisisse Pelagium concursum simultaneum. Quòd si id expressioribus verbis in aliis locis non constat, causa est, quia de concursu simultaneo non erat disputatio, sed de præveniente duntaxat: & quia gratia, si quæ est, consistens in hoc simultaneo concursu, nec apparenter pugnat cum libertate; cùm non pugnet cum dominio voluntatis in actum. Quomodò namque potest, vel apparenter pugnare cum hoc dominio, quod ex ipsis terminis subjectum constat esse dominio? Ergo cùm *Pelagius* in, & ex læsione libertatis sua dogmata fundaret, non est credibile, illam negasse gratiam, quæ nec apparenter pugnat cum libertate. Quod evidentius apparet, quia nusquam *Augustinus* hunc à *Pelagio* efflagitavit concursum: undè in lib. illo adversùs *Pelagium* c. 11. solùm intendit adversùs ipsum, quòd Deus non adjuvet tantummodò, ut velle, & agere valeamus, sed etiam, quòd adjuvet, ut velimus, & agamus. *Quâ gratia agit, non solùm ut facienda noverimus, verùm etiam ut cognita faciamus; non solùm ut diligenda credamus, verùm etiam ut credita diligamus*. Quod probat ibi, quia *Deus operatur in nobis non solùm posse, sed etiam velle, & perficere, seu operari; operatur enim omnia in omnibus*. Hincque increpat ibi cap. 16. *Pelagium* asserentem, *quòd loqui possumus Dei est, quòd benè loquimur nostrum est; ex eo, quòd hoc non docet, qui loquitur benè, sed potiùs inquit: non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*: quæ omnia intelligi non possunt de concursu simultaneo, cùm talis concursus non adjuvet, ut velimus, & agamus; sed sit quo, cùm volumus, quòd volumus, agimus; nec ipso agitur homo, ut cognita faciat, & ut credita diligat; cùm simul sit, & non præveniat velle, facere, & diligere; nec per id Deus operatur in nobis velle, sed nobiscum; nec in nobis loquitur, sed nobiscum; immo potiùs dicendum, nos facere, secundùm istum concursum, in Adversariorum sensu, ut Deus nobiscum operetur, & nobiscum loquatur. Et ratio omnium est, quia concursus simultaneus Dei in actu secundo, non est influxus in causam creatam, sed in effectum;

ctum; nec est ratio ut producat suam operationem, sed quia producit: ergo D. *Augustinus* solùm veram gratiam voluntatem ad liberè consentiendum adjuvantem, verèque influentem in consensum salutarem, quæ sit vera ratio, ut voluntas activè consensum producat, exigebat à *Pelagio*, minimè tamen concursum simultaneum, quem nusquàm negavit ipse, & qui solùm impropriè vocari potest gratia auxilians.

30. Et sanè mirum, quod addit solutio, & docet *P. Suarez* lib. 3. de auxiliis cap. 16. quòd id, quod gratia adjuvans superaddit supra excitantem, est aliquid realiter distinctum ab illa, nempe influxus in consensum deliberatum voluntatis: ac si actualis influxus in consensum liberum, prout à Deo, possèt esse gratia verè auxilians liberum arbitrium ad salutariter operandum, vel illud magnum donum Dei, & speciale adjutorium, ut illud vocat *Augustinus* lib. de Don. persever. cap. 21. præstans vires applicativas voluntati, & efficientiam exercens respectu illius, ad quod auxiliatur. Quomodò namque talis influxus in consensum liberum, prout à Deo, præcedere valet ipsum consensum, cùm in principiis Adversariorum influxus ille actualis Dei identificetur cum ipso consensu indivisibiliter procedente à Deo, & voluntate creata? Si ergo non potest se ipsum præcedere, à fortiori nec se ipsum realiter efficiet; & multò minus præstabit sibi vires ad sui primam existentiam. Secundò, quid magis repugnans, quàm hoc objectum, *auxilium per modum actualis concursus ad consensum, cum quo realiter identificatur*? Quod sub aliis terminis exprimit motionem moventis, non præcedentem prioritate naturæ, & causalitatis motum mobilis. Nisi ergo per gratiam adjuvantem ita adjuvatur voluntas, ut illam moveat & faciat, quòd voluntas operetur salutarem consensum, quomodò ipse actus potest esse vera motio, aut applicatio ad sui productionem? Ita sanè est, quòd sicut nemo adjuvatur, nisi aliquid agat, ita homo non adjuvatur à Deo, nisi aliquid operetur; sed hoc solùm provenit ex infallibili connexione adjutorii Dei cum operatione, non tamen ex identitate adjutorii Dei cum ista. Sicut nullus intendit efficaciter finem, nisi efficaciter eligat media, quin ex hoc deduci possit, quòd intentio finis est ipsa mediorum electio. Nullus coronabitur, quin legitimè certaverit, ex quo nequit argui identitas coronæ, & certaminis. Intellectus non assentitur conclusioni, ut deductæ ex præmissis, nisi assentiendo præmissis, quin assensus præmissarum sit ipse assensus conclusionis. Ergo etsi homo non adjuvetur à Deo, nisi operetur, minimè infertur, operationem identificari cum actuali influxu Dei, quæ si identificatur cum ipso, verificaretur, quòd adjuvatur, dum agit, non tamen ideo agit, quia adjuvatur. Cùm ergo *M. P. Augustinus* urgeret *Pelagium*, ut confiteretur gratiam Dei facientem nos facere, & gratiam adjuvantem, non solùm cùm voluntas vult, sed ut velit; adstruere debent Adversarii aliquid distinctum ab actu pro constitutivo hujus gratiæ auxiliantis; quod si concedere nolint, argumenti facti magna vis erit, quòd, quantùm capere possumus, pro constitutivo gratiæ adjuvantis, nihil nobis assignent, quod non assignaverit, & confessus fuerit ipse *Pelagius*.

31. Si

31. Si iterùm reponant, quòd, quàm maxima potest esse, est utriusque modi dicendi distantia, cùm *Pelagius* nunquam admiserit gratiam intrinsecam entitativè supernaturalem: certè hæc responsio falso nititur principio. Etenim gratia, quam admisit *Pelagius*, erat intrinseca, moraliter excitans voluntatem ad consensum salutarem, & insuper entitativè supernaturalis: erat intrinseca, & moraliter movens, ut diximus ex *S. Augustino* cap. 7. *Deus*, inquit, *adjuvat nos per doctrinam, & revelationem suam, cùm eordis nostri oculos aperit; dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat, dum Diaboli pandit insidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ* COELESTIS *illuminat*. Undè cùm gratiam illam internæ cogitationis moventis moraliter voluntatem Deus causet intra intellectum illius, eique inhæreat, ut actio vitalis ab intellectu elicita, gratia, quæ sic est intrinseca intellectui, respectu voluntatis externa est; cùm ratione illius voluntas non immutetur, nec veram effectricem vim agendi reponat in voluntate, nec faciat, ut ipsa faciat. Quâ ratione vocat ipsam *D. Augustinus*, *doctrinam insonantem forinsecùs*, ut dicit cap. 24. contra *Pelagium*, atque *Cælestium*: *Legant ergo, & intelligant, intueantur, & fateantur, non lege, atque doctrina insonante forinsecùs*: quia nimirùm estò sit intra intellectum, remanet foris respectu voluntatis: ultra enim motionem moralem, per quam Deus mediâ propositione movet voluntatem creatam, datur & alia motio physica, ut superiùs ostendimus, quâ voluntas quoad exercitium movetur, & physicè immutatur.

32. Est etiam gratia illa internæ cogitationis movens moraliter voluntatem à *Pelagio* admissâ intrinsecè supernaturalis, ut cum *M. Lemos* tom. 1. tract. 1. cap. 17. docent eruditissimi Theologi, innixi auctoritati *S. Augustini* de grat. Christi lib. 1. cap. 3. *Nam cum tria constituat, atque distinguat, quibus Divina mandata dicit impleri, possibilitatem, voluntatem, & actionem: possibilitatem scilicet, quâ potest homo esse justus: voluntatem, quâ vult esse justus: actionem, quâ justus est; horum trium primum, idest possibilitatem datam confitetur à Creatore naturæ, nec esse in nostra potestate, sed eam nos habere, etiamsi nolimus; duo verò reliqua, idest voluntatem, & actionem, nostra esse asserit, atque ita nobis tribuit, ut, non nisi à nobis esse, contendat. Denique gratia Dei non ista duo, quæ nostra omninò vult esse, id est, voluntatem, & actionem, sed illam, quæ in potestate nostra non est, & nobis ex Deo est, id est, possibilitatem, perhibet adjuvari: tamquam illa, quæ nostra sunt, hoc est, voluntas, & actio, tàm sint valentia ad declinandum à malo, & faciendum bonum, ut Divino adjutorio non indigeant; illud verò, quod nobis ex Deo est, hoc est possibilitas, tàm sit invalidum, ut semper gratiæ adjuvetur auxilio*. Quæ verba apertissimè includunt gratiam entitativè supernaturalem constitutivam potestatis ad actus salutares.

33. Hoc robur satis firmum accipit ex eodem *Augustino* cap. 5. sequenti, ubi referens errorem *Pelagii*, ait: *Ecce est totum dogma Pelagii in libro ejus 3. pro libero arbitrio, his omninò verbis diligenter* ex-

expressum, quo tria ista, unum, quod est posse, alterum, quod est velle, tertium, quod est esse, id est possibilitatem, voluntatem, actionem tantâ subtilitate curavit distinguere, ut quandocumque legimus, vel audimus Divinæ gratiæ adjutorium confiteri, ut à malo declinemus, bonumque faciamus, sivè in lege, atque doctrina, sivè ubilibet constituat, sciamus, quod loquitur, nec erremus, alitèr eum intelligendo, quàm sentit. Scire quippe debemus, quòd nec voluntatem nostram, nec actionem Divino adjuvari credit auxilio, sed solam possibilitatem voluntatis, atque operis, quam solam in his tribus nos habere affirmat ex Deo: tanquam hoc sit infirmum, quod ipse Deus posuit in natura, cætera verò duo, quæ nostra esse voluit, ita sint firma, & fortia, & sibi sufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio: & ideò non adjuvet, ut velimus; non adjuvet, ut agamus; sed tantummodò adjuvet, ut velle, & agere valeamus. Contra quod sic arguit *Augustinus* cap. 14. seq. *Si tantùm posse nostrum hâc gratiâ juvaretur, ita diceret Dominus: omnis, qui audivit à Patre, & didicit, potest venire ad me: non autem sic dixit, sed: omnis, qui audivit, & didicit, venit ad me. Venire posse in natura ponit Pelagius, vel etiam ut modò dicere cœpit, in gratiâ, qualemlibet eam sentiat, quâ ipsa, ut dicit, possibilitas adjuvatur: venire autem jam in voluntate, & opere est; non est autem consequens, ut qui potest venire, etiam veniat, nisi id voluerit, atque fecerit. Sed omnis, qui didicit à Patre, non solùm potest venire, sed venit: ubi tam & possibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus est.* Sentit ergo *Augustinus* contra *Pelagium*, ultra posse, Deum adjuvare, ut velimus, nosque indigere ulteriori auxilio, & gratia ad volendum, & agendum; & hoc colligit ex Scriptura; nam ex gratia, quæ est audire, & discere à Patre, intulit Christus Dominus de facto venire ad ipsum: ex gratia autem dante posse non infertur venire, sed solùm posse venire, ut argumentatur *Augustinus*: ergo ultra gratiam dantem posse, alia concedenda est, ex qua infertur actus. Quod magis fulciri potest ex cap. 27. sequenti, in quo supponit *Augustinus*, *Pelagium* tandem admisisse gratiam dantem posse ad actus supernaturales, solùmque restare, ut concedat ulteriorem gratiam necessariam ad velle. Verba autem *Augustini* hæc sunt: *Si consenserit nobis, non solùm possibilitatem in homine, etiamsi nec velit, nec agat benè, sed ipsam quoque voluntatem, & actionem divinitùs adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil benè velimus, vel agamus, & nihil de adjutorio, quantùm arbitror, inter nos controversiæ relinquetur*: sentit ergo *Augustinus*, *Pelagium* illis temporibus jam solùm deficere in eo, quòd ultra posse, ulterius auxilium, seu adjutorium negaret ad operationem salutarem: adjutorium cum effectu connexum, à quo fit, ut voluntatis affectus, & actionis effectus.

34. Insuper probari potest eadem assertio, quia licèt *Pelagius* concesserit gratiam cogitationis ortam ex viribus naturæ, non tamen in tertio statu suæ hæresis id de omni cogitatione affirmavit. Hanc enim, referente *Divo Augustino*, esse donum ex revelatione Divina, fatetur, dum

dum de grat. Christi cap. 7. asserit, *quòd nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat.* Et cap. 10. *quòd revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem, dum nobis, quod alibi negare non metuit, suadet omne, quod bonum est.* Et dicto cap. 24. *quòd Deus internâ, atque occultâ, mirabili, atque ineffabili potestate operatur in cordibus hominum veras revelationes.* Et cap. 26. hanc bonam cogitationem, & scientiam ex Deo esse, sequentibus verbis: *Cogitationem, & electionem, sicut sunt discernenda, discernat, quia scientia inflat, charitas ædificat. Et cùm sit utrumque donum Dei, sed unum minus, alterum majus; non hic justitiam nostram super laudem justificatoris nostri extollat, ut horum duorum, quod minus est, Divino tribuat adjutorio, quod autem majus est, humano usurpet arbitrio.* Et tandem cap. 41. affirmat, *Orationes ad nihil aliud adhibendas, nisi ut nobis doctrina, etiam Divina revelatione aperiatur.* Quæ apertissimè ostendunt, *Pelagium* internam istam revelationem, veluti donum procedens ex revelatione Spiritûs Sancti, & ut donum gratiæ cœlestis agnovisse, ac per consequens ipsam esse supernaturalem; cùm cogitatio, quæ est donum gratiæ cœlestis, & quæ procedit ex revelatione Spiritûs Sancti, supernaturalis sit.

35. Sed apertiùs D. *Augustinus* ipsum admisisse veram tandem gratiam in Synodo Episcopali expressè docet, lib. de gestis *Pelagii* cap. 13. num. 31. his verbis: *Dicam etiam aliquid lætius. Superiùs metuebam, cùm diceret Pelagius, adjuvante gratiâ Dei posse esse hominem sine peccato, ne fortè eamdem gratiam possibilitatem diceret esse naturæ à Deo conditæ cum libero arbitrio, sicut in libro illo est, quem tamquam ejus accepi, cui respondi, & eo modo nescientes judices falleret: nunc verò cùm anathematizat eos, qui gratiam Dei, & adjutorium non ad singulos actus dicunt dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege, atque doctrina; satis evidentèr apparet eam illum dicere gratiam, quæ in Christi Ecclesia prædicatur, quæ subministratione Sancti Spiritûs datur, ut ad nostros actus singulos adjuvemur: unde & oramus semper adjutorium opportunum, ne inferamur in tentationem. Nec illud jam metuo, ne fortè ubi dixit, non posse esse sine peccato, nisi qui scientiam legis habuerit; atque id ita exposuit, ut ad non peccandum in legis scientia poneret adjutorium, eamdem legis scientiam Dei gratiam velit intelligi. Ecce anathematizat qui hoc sentiunt: ecce nec naturam liberi arbitrii, nec legem, atque doctrinam vult intelligi gratiam, quâ per actus singulos adjuvamur. Quid ergo restat, nisi ut eam intelligat, quam dicit Apostolus, subministratione Spiritûs Sancti dari? De qua dicit Dominus, nolite cogitare quomodò, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Quod iterum dicit *Augustinus* lib. 2. contra duas Epistolas *Pelagii* num. 18. ubi mentem *Pelagii* his verbis expressit: *Et Spiritum Sanctum fatendum est, inquit, etiam antiquis temporibus non solùm mentes adjuvisse, quod & isti volunt; verùm etiam bonas fecisse, quod nolunt.* Non vo-

luntate redditur bona voluntas, sed Dei gratiâ: ergo dum agnoscit *Pelagius* Spiritum Sanctum adjuvantem bonam voluntatem, & gratiam Spiritûs Sancti confessus est; licèt non illam, quam desiderabat *Augustinus*, nempe efficacem, quæ voluntates faceret bonas, *verùm etiam bonas eas fecisse, quod nolunt*.

36. Hoc efficaciter confirmari potest ex *Concilio Milevitano* contra *Pelagium*. In 4. namque can. sic dicitur: *Item Quisquis dixerit, eamdem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit*. Ubi de gratia interiori revelante, quid facere debeamus, non autem præstante, ut faciamus, sermo fit, & illa sententia, quâ adstruitur interior illa gratia tantùm revelans, ut sciamus, non autem tribuens, ut faciamus, damnatur: ergo posuit *Pelagius*, contra quem celebratur Concilium, illam interiorem tantùm revelationem, aperientem intelligentiam mandatorum, quæ tamen supernaturalis erat; primò, quia per ipsam gratiam Dei nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut expressè affirmat Concilium. Et secundò, quia gratiam illam moraliter excitantem, admissam à *Pelagio* non impugnat Concilium titulo naturalitatis; nempè quia gratia, quæ est ex viribus naturæ nequit esse id, vi cujus Deus propriè operatur in nobis, & adjuvat voluntatem ad actus supernaturales; sed quia per ipsam Deus nequit operari in nobis velle, & facere, ut diligamus, quod faciendum cognoverimus, quomodò certè rejiceretur à Concilio, si ipsam credidisset entitativè naturalem: sicut & *M. P. Augustinus*, qui non arguit *Pelagium* ex eo, quòd gratia illa illuminationis esset ex naturalibus, sed ex eo, quòd *operari* non efficeret in nobis.

37. Sed ut efficaciùs argumentum concludatur, observandum maximè, admisisse *Pelagium* gratiam illam sub illa media præscientia, per quam congrua fieret, quæ nunc instanter defenditur. Testis hujus veritatis sit *P. Suarez* lib. 2. de causa prædest. cap. 16. num. 10. §. 1. dicens: *Quòd si quis dicat, illam cogitationem non habere rationem gratiæ, nisi quatenus congrua est, certè Pelagius non negaret, quin similis congruitas possit inveniri in propositione legis, vel prædicatione fidei: quia Pelagius non ignoravit, Deum præscire, si hic prædicetur Evangelium, cum his signis &c. qui sunt credituri, necne*. Et post pauca: *Fatebatur ergo Pelagius*, inquit, *quibus sit, vel non sit futura prædicatio congrua*.

38. Hoc testimonium P. *Suarez* rectè perpensum suadet, *Pelagium* gratiam illam agnovisse regulatam per scientiam mediam, quâ Deus cognosceret effectum, quem sortitura esset ex determinatione, & libera voluntatis cooperatione. Non enim negavit illam *Pelagius*; cùm nec *Pelagius*, testimonio *Augustini*, acutissimi ingenii, nec stultissimus aliquis neget Deo præscientiam futurorum eventuum, quorum ipse con-

conditiones purificare decrevit: ergo negare non potuit *Pelagius*, Deum conferentem illam cogitationem sanctam præscire, qualem ipsa sortitura esset effectum, sive ex determinatione Dei, sive ex determinatione voluntatis. Maximè, cùm hæc sententia, prout volunt Adversarii, subjecta sit dominio voluntatis, quæ in statu absoluto operans, illam pro suo libito acquirit, vel impedit; nec apparenter pugnat cum libertate, ac subindè nec apparenter est incompossibilis cum positione *Pelagii*. Hoc sanè prolixiorem, & accurationem dissertationem exigebat: unum, vel alterum tantùm testimonium subjungam, ut videatur, quòd tàm à *Pelagio*, quàm à Semipelagianis usurpata fuerit, cùm tàm exsertè loquantur de scientia conditionata, ut vix de alia intelligi possint.

39. Et quidem ipse *Pelagius* ità rem hanc totam conficit, ut ambages omninò tollat. Asserit namque cap. 1. Epist. ad Rom. ad illa verba Apostoli: *Sed prohibitus sum usque adhuc*, sequentia: *Prohibitum se dicit usque ad tempus datæ Epistolæ, à Deo utique, qui sciens adhuc imparatos illos, ad alias urbes direxerit Apostolum, quæ jam ad recipiendam veritatem erant capaces*. Et inferiùs: *Volentes aliquando in Bithyniam ire prohibiti sunt à Spiritu Sancto Paulus, & Silas. Cur? Nisi sciret adhuc affectum deesse*, quibus locis agnovit *Pelagius* scientiam, quâ Deus cognoscebat, quòd si *Paulus* Romam perrexisset tali tempore, atque apud Romanos Evangelium prædicasset; illi, utpotè imparati, non credidissent. Similiter quoad Bithynios, in quibus Deus præsciebat affectum credendi Evangelium defuturum, si *Paulus*, & *Silas* apud eos prædicassent. Sed *Pelagius* hanc præscientiam non admittebat nixam prædefinitionibus efficacibus Dei: illam ergo sumebat ex futuro usu liberi arbitrii. Etiam *Pelagiani*, ut refert *August.* Epist. 105. ad *Sixtum*, nunc 194. cap. 9. num. 92. dicebant loquentes de parvulis, *Quòd Deus in eis, quos hinc aufert, prævidet quemadmodum victurus esset quisque, si viveret: & ideo, quem nequiter novit fuisse victurum, sine Baptismo facit emori*, sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturus esset. Hoc ipsum dixisse *Pelagianos*, refert *D. Prosper* Epist. ad *August.* num. 5. his verbis: *Cumque inter hæc innumerabilium illis multitudo objicitur parvulorum, qui utique, excepto originali peccato, sub quo omnes homines similiter in primi hominis damnatione nascuntur, nullas adhuc habentes voluntates, nullas proprias actiones, non sine Dei judicio secernuntur, ut ante discretionem boni ac mali, de usu vitæ istius auferendi, alii per regenerationem inter cœlestis Regni assumantur hæredes, alii sine Baptismo inter mortis perpetuæ transeant debitores: tales, ajunt, perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis majoribus, si ad activam servarentur ætatem, Scientia Divina prævideri*t. Et ibi *D. Prosper* loquens de Semipelagianis: *Prævisos, inquiunt, à Domino credituros, & ad unamquamque gentem ita dispensata tempora, ac ministeria Magistrorum, sicut exortura erat bonarum credulitas voluntatum*. Eodem modo *Hilarius* de istis Epist. ad *August.* num. 3. loquens: *Cùm autem dicitur*

eis, quare aliis, vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur, vel nunc prædicetur, quòd aliquando penè omnibus, sicut nunc aliquibus gentibus non prædicatum sit, dicunt Semipelagiani, id præscientiæ esse Divinæ, ut eo tempore, & ibi, & illis veritas annuntiaretur, vel annuntietur quando, & ubi prænoscebatur, esse credenda. Ex quibus clarissimè constat *Pelagianos*, & *Semipelagianos*, dum de electione ad gloriam ex præscientia meritorum loquerentur, de conditionata prænotione maximè idem dixisse, cùm parvulorum ante usum rationis decedentium opera non absolutè, sed tantùm conditionatè futura erant, & prævideri poterant.

40. Præterea, & maximè advertendum pro intelligentia hujus discursûs, quòd non dixit *M. P. Augustinus*, illustrationem suasivam boni admissam à *Pelagio* esse verè, & propriè legem, & doctrinam, sed non recedere à lege, & doctrina, ut observat *M. Lemos* tom. 1. cap. 17. rem sic explicans: *Ut ergo hoc Theologus non obscurè comprehendat, illud imprimis advertat, quod jam diximus supra, S. P. Augustinum propriè, & formaliter loqui, dicendo, Pelagium per illas internas revelationes non recedere à lege, & doctrina, quæ litteris formatur. Non enim affirmat, revelationes illas esse verè, & propriè legem, & doctrinam exteriorem, sed quòd non recedunt à lege, & doctrina exteriori: & si aliquando dicit, Pelagium solùm admisisse legem, & doctrinam, non dicit, illam esse purè exteriorem, sed non recedere à lege, & doctrina exteriori, ut alibi expressè declaravit. Quod, quomodò sit intelligendum, ita S. Doctor exponit: Officium legis, atque doctrinæ exterioris est docere, ostendere, illuminare quid faciendum sit, ad id suadere, & exhortari. Non autem dare veras vires, ut faciamus; cùm ergo illa interior revelatio supernaturalis solùm à Pelagio constituatur, ut doceat, ostendat, illuminet, quid faciendum sit, & illud solùm suadeat, ad idque exhortetur, non autem det veras vires voluntati, ut agat, proculdubiò non recedit officio, & munere à lege, atque doctrina exteriori. Illud enim, quod per exteriorem doctrinam, vel litteræ, vel prædicationis fieri potest, necesse est, quòd tandem ad legem, & doctrinam exteriorem reducatur, cùm solùm id exerceat, quod littera, vel prædicatio exercere potest, parique ratione si lex & doctrina purè exterior potest facere totum id, quod illa interior revelatio facit, convincitur, quòd sola lex, & exterior doctrina sit necessaria. Quamvis ergo callidè Pelagius procuraret evadere oppositionem, quòd gratiam diceret legem, atque doctrinam, cùm hoc jam anathematizasset, & ad invidiam frangendam legis, atque doctrinæ in ultimo suæ perfidiæ statu, ut diximus, admiserit interiores illas supernaturales revelationes, ostendentes tantùm, & exhortantes, ejus tamen latebras S. Augustinus detegens, convincit, nec ipsum per hoc recessisse à commendatione legis, atque doctrinæ exterioris, cùm tamen illud interiùs admittat, quod nihil aliud faciet, quàm lex, & doctrina exterior facere potest.*

41. Ex quibus duobus præsuppositis firmum, & solidum assequi possumus contra Adversarios argumentum. Gratia illa illustrationis admis-

admissa à *Pelagio*, etsi intrinseca, supernaturalis, & regulata per scientiam mediam, quâ cognosceret Deus effectum, quem sortitura esset ex determinatione, & libera voluntatis cooperatione, est gratia juxta *M. Patrem Augustinum* in movendo voluntatem ad bonum habens modum legis, atque doctrinæ, quia est solùm moraliter practicè movens ad consensum, ostendens, illuminans, & suadens, quid faciendum sit, non tamen dat vires eo sensu, quo vires prædicabat *Augustinus*, voluntati, ut agat, nec activè facit ut illa faciat; sed gratia adjuvans propugnata ab Adversariis, est gratia tantùm practicè moraliter influens in consensum salutarem influendo, illuminando, & suadendo voluntati elicientiam consensûs salutaris; ergo, ut videtur, est gratia non recedens à munere legis, & doctrinæ: sed gratiam non recedentem à munere legis, & doctrinæ rejicit *Augustinus* dicens: *Nos hanc gratiam volumus* &c.: ergo & rejicienda venit gratia adjuvans, qualis statuitur, & propugnatur ab Adversariis. Debent namque assignare gratiam internam in cordibus nostris infusam propriè facientem nos facere; de hac enim procedit quæstio; quidquid sit, an aliud sit principium, quo constituatur Deus propriè operans, & faciens nos operari; nempè omnipotentia nobis assistens: cùm enim hæc non sit propriè gratia actualis interna, dum ad istam fit recursus, ut Deus faciat nos agere, solùm gratiæ actuali internæ concursum moralem concedunt, quæ non videtur in munere recedere à lege, & doctrina: nec enim concursus Omnipotentiæ, utpotè extrinsecus gratiæ excitanti, variat modum illum influendi, & tendentiam intrinsecam illuminationis suadendo voluntati elicientiam actûs salutaris. Licèt ergo omnipotentia physicè assistens voluntati differat à gratia legis, & doctrinæ, non tamen assignant aliquam gratiam recedentem in munere à gratia legis, & doctrinæ, dum non assignant aliud auxilium, quo Deus faciat, nos agere.

42. Hæc omnia semper citra omnem censuram objiciendo referimus. Absit ut Scholæ contrariæ defensoribus Semipelagianismum tribuamus; cùm Apostolica Sedes sui duntaxat juris esse voluit, super hoc pronuntiare judicium, quod in suspenso positum expectare necesse est. Quare hæc eo solo animo scribimus, nè falsum pro vero disputationis confusione defendatur. Si enim *P. Molina* in conc. q. 14. art. 13. disp. 38. §. *Multa sanè* q. 23. art. 4. & 5. disp. 1. Memb. 6. §. *Certè*, relatâ *Dominici Soto*, & *Andreæ Vega* sententiâ, gratiam se ipsam efficacem, & præmotionem physicam adminus tamquam errorem in fide proscribere non dubitat, dicens: *Non video qua ratione, salva Fide Catholica, ea sententia possit defendi.... Certè non dubitarem, sententiam hanc hoc ultimo modo explicatam errorem in fide appellare*; quod & dixit *P. Suarez* opusc. de concurs. cap. 1., & *Bellarminus* lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap 5. credentes, sententiam illam de gratia per se ipsam efficaci tollere arbitrii libertatem; cur & nos, absque eo quòd ex reciproco aliquid reponatur injuriæ, ipsorum doctrinam observare fundamenta discutere non poterimus; non ut ad odium doctrinæ provocemus, sed ut in spiritu charitatis, quæ vera, & fraterna est dilectio, cm-

omnem doctrinæ veritatem perficiens, patens fiat veritas, cunctis benevola, amabilis, & jucunda? Hoc igitur pacto hucusque argumentati sumus, & in posterum ratiocinabimur, Theologorum more, expensis omnibus, rationes deducentes, ut ex ipso opinionum sensu, veritas per ratiocinationem deducta, concludatur. Quo arguendi modo utuntur contra Thomistas Pater *Vincentius Ramirez* de prædest. disp.6. cap.3. num.77. dicens: *Non nego, nec negare possum, Sapientissimos Thomistas catholicè suam sententiam protegere; ceterùm hoc non vetat, quod ex definitione Tridentini, & ex apparente consensione cum Hæreticis, ex explicatione propositionum, & terminorum usu, grave, & Theologicum argumentum formetur contra ipsos.* Et *P. Marin* de peccat. tract. 11. disp. 5. sect. 5. num. 65. *Fateor, Thomistas adeò benemeritos de Catholica Ecclesia in multis differre ab Hæreticis, sed arguendi causa intendo in re idem concedere, ac Hæretici quoad influxum in peccato:* Quos nusquam credam sic argumentantes, malignè & ad invidiam sententiam, quam tuemur, traducere. De quo audiendus *P. Levinus Meyer* S. I. dissert. 2. de mente Concilii Tridentini in fine Prologi dicens: *Si quis dicat: hæc sententia est Pelagiana, vel Calvinistica, censura est, quam privatis Theologis interdixit Sedes Apostolica. Si verò argumentando quis inferat: ergo hæc sententia non videtur differre à Pelagii & Calvini opinione, non est censura, sed argumentum Theologicum.* Absit ergo, quòd Adversariorum sententiam & ego in suspicionem vocem. Quare cum PP. Salmantic. tom.2. de grat. tract.14. disp.7. dub.1. §.1. *Hic notatum volumus, nos minimè acquiescere prædictorum Doctorum judicio, quatenus aliquam notam Molinæ opinioni videntur inurere, sed obsequentes Pontificum decretis ab omni prorsùs censura abstinentes, & Molinæ sententiam in eodem statu (sivè probabilis, sivè improbabilis sit) in quo eam invenimus, relinquimus. Sufficit enim*, inquit *Divus Hieronymus Augustino* Epist. 13. *probare mea, & aliena non carpere.* Maximè dum hæc omnia solius veritatis studio scribimus.

DISPU-

DISPUTATIO V.

De Gratia sufficiente.

DUBIUM I.

In quo consistat gratia sufficiens ab efficaci distincta.

§. I.

Qualis est propria hujus nominis notio proponitur.

1 PRo ea igitur explicanda quæstione illud 'statim ponendum est, nomine gratiæ sufficientis intelligi gratiam actualem interiorem, quæ dat posse proximum ad bonum, illudque expeditum ad eliciendos actus supernaturales; ac salutares, quatenus & mentem illuminat, & movet seu excitat voluntatem ad ea, quæ salutem spectant. De hac sufficiente gratiâ loquens *D. Paulus* dixit: *Omnia possum in eo, qui me confortat*: Ubi gratiam explicat, quæ præbet potestatem completam, & expeditam, perfectam, & absolutam ad eliciendos supernaturales actus: nec siletur nomen, *sufficit tibi gratia mea*. Eandem sufficientem gratiam prædicat Concilium *Arausicanum* 2. can. 19. ita definiens: *Natura humana .... Cùm sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodò sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit?* Rursus can. 25. *Hoc enim secundùm Fidem Catholicam credimus, quòd acceptâ per Baptismum gratiâ, omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertineant, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere*. Quæ enim est gratia illa, sine qua homines non possunt, & cum qua possunt, nisi gratia sufficiens verè supernaturalis, ac intrinseca, quæ possit consensum vo-
lun-

luntatis ad bonum salutis elicere? Insigne etiam est Concilii *Tridentini* testimonium sess.6. cap.11. asserentis: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis; & adjuvat, ut possis*: Quibus verbis Concilium triplicem agnoscit gratiam. Sufficientem quidem remotam his verbis: *Jubendo monet, & facere quod possis*; sufficientem proximam, dum ait: *Et petere, quod non possis*. Denique efficacem, istis ulteriorbus verbis: *Et adjuvat, ut possis*, ubi loquitur de potentia conjuncta cum actu.

2. Hanc eamdem gratiam sufficientem agnoscit *S. Augustinus* lib.3. de liber. arbitr. cap. 19. dicens: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras: neque illud, quod vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis*. Quæ enim est gratia illa, quâ Deus vult sanare, nisi gratia sufficiens, quâ quidem pulsat ad ostium cordis, ut intret, juxta illud *Apocal.* 3. *Sto ad ostium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cænabo cum illo, & ipse mecum*. Idem dixerat *Augustinus* cap.16. anteced. *Ex eo igitur, quod non recepit, nullus reus est. Ex eo verò quod non facit, quod debet, justus reus est. Debet autem, si accepit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam voluntatem*: quibus verbis agnoscit S. Doctor adjutorium largiens sufficientissimam facultatem, idest, valde sufficientem, ut debeat; & ideo reus non est, nisi hanc liberam & sufficientem voluntatem acceperit. Idem disertiùs tractat S. Doctor ibi cap.15. dicens: *Meminerimus ipsum dicere. Facite vobis cor novum, & spiritum novum: qui dicit: Dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis. Quomodò ergo qui dicit: Facite vobis, hoc dicit; Dabo vobis? Quare jubet, si ipse daturus est? Quare dat, si homo facturus est, nisi quia dat, quod jubet, cùm adjuvat, ut faciat, cui jubet? Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Aut enim à justitia libera est, quando servit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando servit justitiæ, & tunc est bona. Gratia vero Dei semper est bona, & per hanc fit, ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse cæpit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere Divina mandata, quæ voluerit, cùm valde, perfectèque voluerit. Ad hoc enim valet, quòd scriptum est: si volueris, conservabis mandata; ut homo, qui voluerit & non potuerit, nondum se plene velle cognoscat, & oret, ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata. Sic quippè adjuvatur, ut faciat, quod jubetur. Tunc enim utile est velle, cùm possumus: & tunc utile est posse, cùm volumus. Nam quid prodest, si quod non possumus, volumus, aut quod possumus, nolumus?* Quibus verbis duo clarissimè ostendit, primò sufficientiam nostram esse à Deo, qui sua nobis reddit mandata possibilia, & quod talis sufficientia datur per gratiam prævenientem, quâ voluntas incipit esse bona, quæ quidem gratia vocatur sufficiens. Secundò quod adjuvatur voluntas per gratiam ut faciat, quod jubetur, quæ sanè gratia est efficax, quæ jungit

git potentiam cum actu, quòd *Augustinus* vocat posse, quod jubetur, idest, facere.

3. Eamdem profert sententiam lib. de corrept. & grat. cap. 11. n. 31. & cap. 12. num. 34. dicens: *Primò itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc vero Sanctis in Regnum Dei prædestinatis non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non solùm ut sine isto dono perseverantes esse non possint; verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.* Ubi S. Doct. duo distinguit adjutoria: unum, *sine quo non* potest operari bonum;& hoc est sufficiens auxilium. Aliud, *quo* actu bonum operatur, & hoc est efficax. Primum dat posse perseverare, si velit: secundum verò ut actu perseveret. Id ipsum etiam evidenter convincitur ex lib. 2. contra duas Epistolas Pelag. cap. 8. ubi S. Doctor apprimè delineat sufficientem gratiam, quâ præparatur voluntas à Domino ad opus mediâ bonâ cogitatione, quæ quidem nonnumquam est absque boni desiderio; & est effectus, non gratiæ efficacis, sed sufficientis.

4. *S. Augustini* locutionem, & mentem secutus est Divus *Thomas* 1. 2. quæst. 106. art. 2. ad 2. ubi gratiam sufficientem, & quoad rem, immò & quoad ipsum nomen docet his verbis: *Si quis, post acceptam gratiam novi Testamenti, peccaverit, majori pœnâ est dignus tamquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens: nec tamen propter hoc dicitur, quòd lex nova iram operatur, quia quantum est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Quod quidem auxilium sufficiens ad benè agendum supernaturaliter, gratiæ sufficientis nomine appellatur. Idem docet cap. 3. ad Ephes. lect. 2. ubi ait: *Auxilium Dei duplex est. Unum quidem ipsa facultas exequendi; aliud ipsa operatio, seu actualitas. Facultatem dat Deus, infundendo virtutem, & gratiam, per quas efficitur homo potens, & aptus ad operandum* (ecce gratia sufficiens) *sed ipsam operationem confert, in quantum operatur in nobis interiùs movendo, & instigando ad bonum... In quantum virtus ejus operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* En gratia efficax, quâ Deus operatur in nobis velle, & perficere. Sic namque S. Doct. gratiam sufficientem firmat, docens ulteriùs necessitatem efficacis.

5. Separabilis est, ut suprà diximus, gratia sufficiens ab efficaci. Illa dat vires, & sufficientiam voluntati, ut salutariter operetur; non tamen consensum salutarem efficit: quare nec in *Juda* operata est gratia sufficiens pœnitentiam, nec in statu innocentiæ perseverantiam. At licèt sit inefficax respectu consensûs salutaris, ipsa tamen non remanet absque effectu; dat quidem posse proximum per illuminationes, & motiones interiores, quæ sunt in nobis sine nobis: quæque vocantur actus primus de se tendens ad actum perfectum, & deliberatum; & cùm non excitet voluntatem, quin voluntas excitata maneat, auxilium, quod com-

paratione unius actûs est sufficiens, semper est efficax in ordine ad alium actum, ad quem efficiendum per absolutum Divinæ providentiæ Decretum ordinatur. Id communiter docent nostri Thomistæ: *M. Lemos* lib.4. p.2. tract.3. cap.7. *Alvarez* de auxiliis disp. 80. num.2. *Nazarius* 1. p. q. 23. art. 3. conclus. 2. *Medina* 1. 2. quæst.109. *Dico quòd hoc donum sufficiens, efficax est ad id, quod Deus mittit illud. Mag. Joannes à S. Thoma* 1. 2. q. 111. art. 1. dub.24. *Si collatio auxilii sufficientis nullum relinqueret effectum, non esset collatio auxilii, sed suspensio agendi,* vel ut illud explicat *M. Gonzalez* controv.5.art.7. *Auxilium sufficiens est idem, quòd Gratia excitans .... Impossibile est, quòd Deus excitet, & moveat animam activè per gratiam excitantem, & quòd ipsa formaliter in se ipsa non moveatur: Ergo per aliquem vitalem actum à se ipsa elicitum movetur, seu excitatur; anima enim nunquam movetur, vel excitatur actualiter, nisi eliciendo aliquem actum. Estius* in 2. sent. dist. 26. §. 11. *Necesse est, ut excitans gratia aliquid in ipsis cordibus, seu voluntatibus operetur*. Et verbis Concilii relatis addit: *Unde manifestum apparet ex sententia Concilii Tridentini, gratiam excitantem non consistere sine motione aliqua liberi arbitrii ad bonum. M. Franciscus Davila* in tract. *de auxiliis divinæ gratiæ, ac eorum efficacia* Romæ typis edito anno 1599. sic cap.7. *Auxilium sufficiens est quædam divina motio, quâ homo juvatur, ac disponitur ad gratiam justificantem ... Si de internis auxiliis loquamur, videlicet illuminatione, seu interiori vocatione, sine cooperatione nostra fieri est inintelligibile. Illuminari igitur Dei, nihil aliud est, quàm intellectum nostrum in aliquam bonam cogitationem excitare; & inspirare voluntati, suggerere bonum motum .... Ex consequenti, cùm Deus illuminat intellectum, ipse intellectus lumen suscipit: Et dum inspirat voluntati, voluntas per illam inspirationem movetur*. Silvius 1. 2. q. 111. art. 8. *Reverà omnis gratia est efficax alicujus effectûs, ejus nimirum, ad quem proximè ordinatur, & quem Deus absolutâ voluntate intendit, juxta illud. Psal.* 113. *Deus noster in Cælo, omnia quæcumque voluit, fecit .... quamvis non sit efficax alterius effectus, illius scilicet ad quem ulteriùs, tum ex se, tùm ex voluntate Dei antecedente ordinatur. M. Contenson* tom. 1. lib. 8. dissert. 2. cap. 2. *Gratia sufficiens respectu imperfectorum semivolentis hominis desideriorum efficax meritò dici potest. Massoulie* tom. 2. pag. 19. *Nullum est sufficiens auxilium, quod ex aliqua parte efficaciam non habeat. M.Gonet* tom.1.disp.4.num.147. *Communitèr docent Thomistæ, auxilium omne, quod respectu unius actûs est sufficiens, esse simul etiam efficax in ordine ad alium, ad quem efficiendum per absolutum divinæ providentiæ decretum ordinatur*. Facultas Theologiæ Coloniensis Summa Theol. 1. 2. tract. 5. disp. 8. *Auxilium sufficiens idem est cum excitante, quatenus hoc .... nos absolutè potentes sufficientèr reddit ad eliciendam, non quamcumque, sed eam operationem tantùm, ad quam absolutò decretò divina voluntas eliciendam auxilium destinavit: & quamvis sub sufficiente auxilio nondum completè potentes sumus, ut de facto ejusmodi operationem eliciamus*

absque

absque efficace auxilio, nihilominùs semper cum auxilio sufficiente aliquos actus producimus, qui ad ultimatò intentum ordinantur v. 9. *Cùm auxilio sufficiente ad actum fidei, efficacitèr producimus pias cogitationes de notitia credendorum, bona desideria habendi fidem, aliosque hujusmodi imperfectos actus, qui regularitèr antecedunt assensum fidei*. *Bellarminus* lib.6. de grat. & liber. arbitr. cap. 15. *Cogitare, & desiderare sunt actus mentis, & voluntatis; quare fieri non potest, ut quis sine actu suo ad cogitandum, & desiderandum excitetur*. Sed ad hujus veritatis persuasionem abundè sit testimonium *D. Thomæ* 1. 2. q. 10. art. 1. *Cùm diligere sit velle alteri bonum, Deique voluntas sit causa, certum est, gratiam, seu dilectionem Dei semper aliquid, nempe id, quod ei vult, in anima ejus, quem diligit, efficere*. Etenim gratia illa actualis est verus actualis motus, veraque actualis voluntatis excitatio, quæ dari nequit, quin & ipsa voluntas sit mota, & excitata; sed nullatenus fieri potest, quòd Deus mentem alicujus moveat ad cognoscendum, vel volendum, & non sint in ipso hi motus cognitionis, & volitionis: ergo & voluntas sub gratia sufficiente activè operatur hujusmodi pias cogitationes, & bona desideria: ipsa namque est quæ desiderat, & diligit. Insuper, quia si supernaturalis vocatio nihil penitus efficeret, se haberet sicut habitus, qui in voluntate permanenter existens nihil efficit: sed auxilium sufficiens est auxilium actuale fluens sicut operatio: ergo semper habet conjunctam operationem, cum qua transit.

6. Illud etiam secundò ponendum est, quòd virtus, & sufficientia causæ eodem modo est dividenda, eisdemque divisionibus, quibus causæ, & agentia dividuntur. Cujus ratio est, quia causa constituitur in actu primo, sive potens proximè causare, sicut & agens proximè potens agere, per virtutem, & sufficientiam ad agendum, & causandum. Ex quo fit, quòd sicut alia est causa prima, & infinita, sive agens primum, & omnibus modis infinitum, habens virtutem infinitam & illimitatam; ita quoque aliud est agens secundum, & limitatum, cujus virtus est finita, & limitata. Illudque inter utramque sufficientiam videtur interesse discrimen, quòd virtus, & sufficientia infinita nullo egère potest, quod in sua non sit positum voluntaris facultate: è contra verò virtus, & sufficientia finita pluribus eget, quæ præstò non sunt sibi pro nutu voluntatis. Discrimen hoc, quod ex ipsis terminorum apprehensionibus patentissimum esse videtur, demonstratur ex effectibus formalibus, quos prædictæ virtutes, & sufficientia suis præstant propriis, & connaturalibus subjectis. Virtus namque infinita ex sua propria ratione formali constituit, & constituere habet proprium, & connaturale subjectum potens causare, ac producere quiquid non implicat contradictionem; sive quod ex terminis produci non repugnat: quarè non potest aliquo egère ad productionem non implicantis, quod in sua non sit positum potestate. Illud enim requisitum non potest esse impossibile: nam ad productionem alicujus possibilis nullum requiritur impossibile: ergo cùm hoc possibile sit, virtus illa, & sufficientia infinita, quæ subjectum suum constituit potens omne possibile, etiam in manu, & po-

potestate proprii subjecti ponit id, quod requiritur ad productionem cujuscumque possibilis. Id ipsum eodem discursu ostenditur respectu virtutis, & sufficientiæ finitæ. Debet enim ut certissimum præsupponi, quòd in causis secundis datur vera sufficientia, finita tamen, & limitata cùm indigentia, & carentia alicujus prærequisiti necessariò ad operationem. Sic calor in igne est virtùs verè sufficiens ad calefaciendum, cùm sit virtus, quæ per omnia assimilat effectum suo principio, nimirum ignem genitum igni generanti: & quidquid sit de calore ad productionem formæ substantialis ignis, calorem esse virtutem sufficientem ad producendum alium calorem sibi per omnia similem, constantissimum est apud Philosophos, quia calor productus est ejusdem speciei, & ejusdem, vèl forte minoris intensionis, & perfectionis; sed ad effectum non excedentem virtutem causæ, dummodò effectus sit intra sphæram, & activitatem causæ, est in causa vera sufficientia, & talis effectûs vera continentia: ergò dubitabile non est apud Philosophos, quòd calor ut sex sit virtus verè sufficiens ad producendum calorem ut quatuor; & tamen ad illum producendum eget concursu Dei, quem pro suo nutu non habet causa secunda, licèt sit vera causa, sed pro ordinatione voluntatis divinæ: ergo stat vera virtus, veraque sufficientia subjectum constituens proximè, & expeditè, integrè, & formaliter potens ad propriam operationem eliciendam, cum indigentia alterius requisiti.

7. Hoc, quod certissimum est in causis secundis necessariis, probat etiam in causis liberis. Etenim sufficientia creata, quantumvis completa, & perfecta agentis liberi, subordinari Deo debet in operando. Quid enim magis repugnans, quàm quòd agens creatum non sit Deo in agendo subordinatum, & quòd contra voluntatem efficacem Dei, à quo est collata omnis sufficientia, velle, & operari aliquid possit? Vel quòd Deus ab operando cohibere non possit voluntatem, nisi per hoc quòd auferat sufficientiam? Quæ si minimè auferatur, creatura facere poterit contra id, quod Deus efficaciter decrevit; de quo aliàs egimus: ergo cùm ratione concursûs Dei in ipso agendi exercitio subordinetur Deo agentis creati liberi sufficientia; vel neganda est hæc subordinatio, & dependentia à Deo, & consequenter ratio primę causę, vel existentia concursûs extrahenda est à potestate agentis creati. Secundò: quia in hoc differt sufficientia constitutiva primi, & infiniti agentis, à sufficientia finiti & secundi agentis liberi constitutiva, quòd virtus illius ad omnia possibilia potens, nullo potest egere; omnia namque sunt possibilia primo, & infinito agenti ex natura ipsa virtutis, ac sufficientiæ, quà constituitur Omnipotens: agentis verò liberi creati, vel secundi sufficientia pluribus ad operandum eget, quæ in sui potestate nec habet, nec habere potest ex se ipso.

8. Ex quibus inferes falsitatem illius asserti: *Impossibile est me habere in mea potestate effectum, nisi habeam actum, vel in mea potestate quidquid est necessarium, ut effectus fiat*. Fallitas enim pluribus ostenditur exemplis. Et primò, quia sicut non potest esse actus sine auxilio,

ita

ita nec sine voluntate Dei; sed juxta ipsos stat potestas, & sufficientia ad actum,quin in manu voluntatis creatæ sit existentia voluntatis Divinæ:cur ergo non poterit esse sufficientia completa,& proxima ad actum sine potestate, ut existat, quidquid est necessarium, ut effectus fiat? Secundò, in decreto efficaci consensûs nostri liberi, quod licèt ut existat, sit à scientia media independens, est tamen ab illa dependens in operando: quippe licèt talis scientia non sit necessaria, ut Deus concipiat illud decretum, exigitur tamen, ut Deus cognoscat, quæ auxilia sunt efficacia, quæ inefficacia. Cujus decreti possibilitatem propugnant Recentiores Societatis, ut videre est apud P. *Avendaño* disp.22.cap.1. & P. *Ribadeneira* de prædest.disp.22.cap.3. num.23. Quo decreto supposito falsitas illius principii manifestè convincitur. Carentia decreti efficacis consensûs requiritur, ut non existat consensus, ut enim detur ejus omissio, necessariò deficere debet suppositio essentialiter connexa cum consensu; & tamen hoc decreto efficaci consensûs supposito, datur in voluntate posse proximum ad carentiam consensûs; aliàs non esset libera: quin sit in ejus potestate carentia illius decreti; cùm non possit impedire decretum, vel libertatem divinam, quæ in suis decretis à nulla libertate creata dependet: ergò stat vera sufficientia creata, quin voluntas possit sibi comparare omnia requisita ad existentiam actûs. Tertiò idem ostenditur in prædefinitione efficaci consensûs liberi,quam communiter defendunt Auctores Societatis. Hæc enim prædefinitio efficax intentiva consensûs, non solùm est connexa cum consensu, sed ex ipsa est, quòd auxilium A. ita sit connexum cum existentia consensûs: quare essentialiter præcedit in Deo scientia consensûs sub tali auxilio; implicat enim contradictionem, quòd intendat efficaciter consensum sub tali auxilio, nisi sciat, consensum extiturum esse sub illo; & tamen datur sufficientia completè, & absolutè expedita ad consensum; aliàs liberè non dissentiret, quin acquirere possit prædefinitionem efficacem consensûs, cùm sit exercitium immediatè Deo liberum: ergò stat vera sufficientia actûs, licèt voluntas non habeat in sua potestate quidquid ad ejus existentiam requiritur. Et tandem hoc ipsum videre est in scientia media consensûs sub auxilio; hæc enim requiritur in Deo, ut voluntas consentiat sub auxilio, cùm non possit dari consensus sub tali auxilio, quin priùs sit à Deo cognoscibilis; & tamen hæc scientia est inimpedibilis à voluntate, ut affirmant plurimi Auctores Societatis: ergò & poterit dari vera sufficientia proxima, & expedita potestas ad actum, licèt auxilium efficax non sit in potestate voluntatis.

9. His reponit *Caducifer* pag.311.n.104. dicens: *Falsum est creaturam sub auxilio non posse indirectè sive prædefinitionem, sive scientiam mediam, distinctam ab eá, quæ modò datur acquirere.* Sed contra est: primò,quòd oppositum est probabilissima, ut suprà vidimus, Auctorum ejusdem Scholæ opinio. Secundò,ut posset creatura aliam scientiam mediam acquirere, distinctam ab ea, quæ actu datur,necesse foret,ut posset nunc facere, quòd Deus aliud sciret de facto, quàm sciverit ab æterno; quod non videtur dicendum. Nam P.*Molina* 1. p.q.14. art.13.disp.17. §. *Scifcitabitur edit.* Lugd. 1622. pag.209. col.1. versus finem: *Scisci-tabi-*

tabitur fortè aliquis, inquit ille, *an hujusmodi scientia media appellanda sit libera, an naturalis? Ad quod in primis respondendum est, eam nullâ ratione esse dicendam liberam: tum quia antecedit omnem liberum actum voluntatis Divinæ: tum etiam, quia in potestate Dei non fuit scire per eam scientiam aliud, quam re ipsa sciverit: ac proindè cum naturali, ut distinguitur contra liberam, erit annumeranda*. Ecce fatente *Molina*, qualiter non fuit in potestate Dei scire aliud, quàm de facto scit, & videt per scientiam mediam: ergo nec creatura id potest: nisi velimus dicere, quòd creatura plus possit, quàm Creator, homo quàm Deus. Devorat hoc inconveniens P. *Molina*, statim addens: *Deinde dicendum, neque etiam in eo sensu esse naturalem, quasi ita innata sit Deo, ut non potuerit scire oppositum ejus, quòd per eam cognoscit. Si namque liberum arbitrium creatum acturum esset oppositum, ut revera potest, id ipsum scivisset per eandem scientiam, non autem quod re ipsa scit*. Tertiò licèt intelligi possit, quòd creatura potuerit acquirere aliam scientiam mediam distinctam ab ea, quam de facto habets in eorum tamen principiis nequit intelligi, quòd de facto acquirat aliam. Ad hoc enim necesse foret, quòd homo de facto faceret, Deum nescevisse, quod de facto scivit: fatente *Molina* in Indice cit. operis verbo, *scientia*: *Scientia, quâ Deus scit quodcumque contingens, futurum, tam necessaria jam nunc est, ut implicet contradictionem Deum efficere se id nescivisse*: ergo nec potest creatura aliud facere, quàm Deus eam novit facturam; nam ad contradictoria non datur potentia: ergo nec acquirere etiam indirectè aliam scientiam mediam; ad quod necesse foret, ut posset facere aliud, quàm Deus de facto prævidit.

10. Æquissimo ergo jure auxilium constituens voluntatem proximè, integrè, absolutè, & completè potentem in ordine supernaturali operari, sufficiens dicetur, cùm nihil potentiæ in suo ordine deficiat, ut semel instructa auxiliis sufficientibus possit agere. Hoc est, quod *D. Thomas* nomine sufficientis intelligit 2. 2. q. 88. art. 8. dum dixit: *Quòd sufficiens est, cui nihil deest*. Et q. 3. de potent. art. 2. ubi sibi primò objicit: *Natura nec deficit in necessariis, nec abundat in superfluis: sed ad actionem naturalem sufficit virtus activa ex parte agentis, & passiva ex parte recipientis: ergo non requiritur virtus divina in rebus operans*. Ac si diceret virtus sufficiens, & completa non potest egere ad productionem sui effectûs operatione, sivè concursu Dei; sed virtus causæ secundæ est sufficiens, & completa ad productionem sui effectûs, & ad propriam operationem eliciendam: ergo non eget ad illam concursu divinæ virtutis. Cui argumento sic respondet: *Ad primum dicendum, quòd virtus activa, & passiva rei naturalis sufficiunt ad agendum in ordine suo, requiritur tamen virtus divina ratione jam dicta*. Ubi nec minorem negat sui argumenti, nec majorem nostri, sed diligenter asserit, virtutem causæ secundæ esse quidem sufficientem, at non in omni linea, sed in linea causæ secundæ, quæ non excludit indigentiam alterius, seu concursûs divini. Hoc eodem titulo dicitur homo voluntate sufficiens ad amandum, quamvis indigeat cognitione, cùm nihil sit volitum, quin præcognitum. Intellectus actuatus specie in-

intelligibili alicujus objecti dicitur potens proximè, & cum virtute ſufficienti ad intelligendum tale objectum; & tamen indiget applicatione voluntatis, ut illud intelligat. Homo pariter eſt potens ad deambulandum; & tamen ultra veram ſufficientiam, requiritur determinatio & imperium voluntatis. Sic & lapis gravitate ſufficiens conſtituitur ad deſcenſum, quamvis indigeat motione, & impulſu. Et 3. p. quæſt.61. art. 1. paſſionem *Chriſti* ſufficientem cauſam noſtræ ſalutis affirmat *D.Thomas*, quamvis & neceſſaria ſint Sacramenta, dicens: *Paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa ſalutis humanæ, nec propter hoc ſequitur, quòd Sacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem; quia paſſio Chriſti quodammodo applicatur hominibus per Sacramenta.* Ergo & ſufficiens erit illud auxilium, cui nihil deeſt, ut re ipſa poſſit, & in ratione principii proximi completi, integri, & abſoluti conſtituatur voluntas in ordine ſupernaturali, quamvis requiratur aliud auxilium, ut poſſe illud internum applicetur ad actum.

11. Contra quod non obſtat Grammaticalis ſignificatio hujus termini *cauſa ſufficiens*, cui maximè fidunt Adverſarii, & quæ nominat poteſtatem plenam, perfectam, & proximam, ut actu operetur, quin ad actualiter operari, juxtà ipſos, indigeat ulteriori gratiâ realiter diſtinctâ; ut expreſsè teſtatur P. *Lucherini* S. I. de Hæreſi Janſenia cap.1.pag.23. *Fruſtrà dicitur ſufficiens gratia illa, quæ nihil poteſt, ſine aliâ gratiâ diverſæ ſpeciei, videlicet, ſine gratiæ ex ſua natura efficaci.* Quod & repetit cap.2. pag.66. *Nonniſi per ſummam abuſionem vocabuli, appellari poteſt ſufficiens gratia illa, quæ ſe ſolâ non conſtituit adæquatam potentiam producendi actum*; ut de judicio ejus dubitari minimè poſſit, quin hanc habuerit firmam, perpetuamque ſententiam. Non, inquam, obſtat, cùm gratia ſufficiens non accipiatur, ut nomen Grammaticaliter ſonat, ſed dicatur Theologicè, ut notant noſtri Thomiſtæ. M. *Lemos* lib. 4. part. 2. tract. 3. cap. 2. *Aliqui ex Diſcipulis S. Thomæ in iſta materia ſatis periti arbitrantur, minùs congruè auxilium illud, quòd dividitur contra efficàx, vocari ſufficiens..... Cùm potiſſimè S.Thomas auxilium ſufficiens accipiat pro efficaci..... At poſtquàm tot antiquiores Scholaſtici, inter quos ſunt Cajetanus, Ferrarienſis, & complures alii, illâ voce, auxilium ſufficiens, utuntur, videtur loquendum eſſe cum pluribus, & ita illam vocem explicandam, fundandam, & defendendam, ut congruè rem ſignificatam importat: poteſt enim hoc ſine violentia fieri..... Nec enim in hac parte attendendum eſt ad puram grammaticalem vocabuli ſignificationem, ſed ad Theologorum, & Catholicorum uſum: purus enim Grammaticus illud dicit ſufficiens, ultrà quod aliud non requiritur.* Et M. *Zumel* tom.3.diſp.15.ſect.1.concl.4. *Quod auxilium ſanè non dicitur ſufficiens, ut nomen grammaticaliter ſonat, quaſi ſe ipſo, & omni alio repulſo, non ſolùm habeat vim agendi, & operandi, ſed eam exerceat; nam id videtur terminus ille ſufficiens importare grammaticaliter: ſed ſolùm ſufficiens theologicè, quia dat homini ut poſſit agere, tribuitque ei vim ad volendum, ſed non completè omninò, quia eſt neceſſaria gratia efficax.* Ipſemet Angelicus Magiſter

ſuffi-

sufficientem gratiam probat, atque confirmat 1. 2. qu. 106. art. 2. ad 2. *Dicendum, quòd gratia novi testamenti, etsi adjuvet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono, ut homo peccare non possit: hoc enim pertinet ad statum gloriæ, & ideò si quis post acceptam gratiam novi testamenti peccaverit, majori pœnâ est dignus, tanquàm majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens, Nec propter hoc dicitur, quòd lex nova iram operatur, quia quantùm est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum*. Quod sufficiens auxilium est ab efficaci distinctum, cui liberum arbitrium minimè refragatur. Et qu. 109. art. 10. ad tertium. *Dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Natur. & Grat., homo in primo statu accepit donum: per quod perseverare posset, non autem accepit ut perseveraret: nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt, & donum gratiæ, quo perseverare possunt, & ulteriùs eis datur, quòd perseverent: & sic donum Christi est majus, quàm delictum Adæ*. En ubi contradistinguit auxilium, quo perseverare homo potest, ab auxilio, quo homo de facto perseverat, quod apud omnes est efficax.

12. Sed contra doctrinam istam reponit iterùm *Caducifer* pag. 311. num. 105. dicens: *Deinde vis contraria non insistit in sola voce sufficientiæ; sed talis quæ constituat veram potentiam proximam completam, & expeditam undique, ut voluntas gaudens plenissimâ libertate possit pro solo suo nutu in signo sequenti in actum prorumpere: quod nullis exemplis, nullisque foliis ab his Auctoribus potest umquam evinci; sed solùm dictitant, motionem primi motoris excipiendam esse, quia est perfectiva ipsiusmet exercitii; cùm tamen hæc motio primi motoris in solo concursu simultaneo salvetur*. Luditnè, ac jocatur Auctor iste? Cùm tot invictis argumentis, & exemplis res jam probata maneat. At quis non videat hoc esse palàm, apertèque ludere, vertereque ludibrio doctrinam, quam ipse impugnare nequit? Annè exemplum concursûs simultanei totam hanc difficultatem evacuat? Indiget saltem voluntas concursu simultaneo Divinæ Omnipotentiæ, quam tamen non habet sibi subjectam, velut librum, vel agrum, quò utitur quando vult: nec Deus præmotor est minùs intimè præsens, quàm Deus simultaneè concurrens: nec minùs miraculosum esset, si Deus denegaret præmotionem suam creaturæ exigenti agere, quàm si negaret ei concursum simultaneum. Deindè falsum est, *quòd motio primi motoris in solo concursu simultaneo salvetur*. Sicut enim se habent causæ ad invicem, ità se habent earum virtutes, & influxus: si ergo ex terminis implicat, causam esse primam sine prioritate, ità implicat virtutem, & influxum causæ primæ esse sine prioritate; ac per consequens motio primi moventis non salvatur in solo concursu simultaneo. Tandem: Nonnè Deus est causa libera completissima, habens in se virtutem completissimam ad producendum nobiscum quamcumque operationem? Et tamen in systemate oppositæ sententiæ expectat cooperationem nostram; quippe concursus Dei generalis non ponitur à parte rei nisi determinatus per causam creatam, sive necessariam, sive liberam ad hanc actionem: igitur ut

ut Deus concurrat nobiscum ad quamcumque actionem liberam, indiget influxu liberi arbitrii; nam *bi duo influxus mutuò ad invicem pendent*, ait P. *Molina* in 1. part. quæst. 14. art. 13. disp. 6. §. *Simili præterea modò*. Igitur ad causam sufficientem completam non hoc exigitur, ut nullo alio extrinseco indigeat ad actu in rerum natura effectum suum ponendum. Si enim hoc non exigitur, ut Deus dicatur causa prima sufficiens completa; multò minùs exigitur ad constituendam causam secundam sufficientem completam: cujus intrinseco conceptui ratio dependentiæ à causa prima ita immixtus, & commixtus est, ut ab eo nusquam possit separari, quin destruatur. Hinc rectè dicimus, quòd causa secunda completa & sufficiens, idem dic de virtute, vel gratia, ita sit sufficiens, ut ex essentia sua, & non ex accidente, repugnet se sola ponere effectum. Quòd etsi rideat Caducifer pag. 312. num. 107., suo quodam Caducæi jure utens, est nihilominus verissimum.

13. Igitur, ut gratiæ sufficientis notionem certis terminis pro humano captu concludamus, dicimus, eam esse supernaturalem agendi virtutem, erigentem potentias animæ, constituentemque potentiam proximè, completè, & formaliter potentem implendi præcepta Dei, operandique supernaturaliter, licèt, ut actu operetur, requiratur Dei auxilium efficaciter adjuvans; quod adjutorium non deficiet, nisi voluntas ab excitationibus Dei sufficienter vocantis se avertat. Undè definitum est in *Tridentino* sess. 6. cap. 13. *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent; Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defecerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere*. Ecce cœpit opus bonum per gratiam sufficientem; perficiet autem per efficacem, nempè, *operans velle, & perficere*; nisi homines excitanti Deo, & sufficienter moventi desint. Hæc potentia proxima, & expedita, absoluta, & integra in ratione potentiæ per sufficientem gratiam constituta, non est æqualis in omnibus ad omnia, sed secundùm quòd magis, aut minùs est expedita voluntatis dispositio, renitentis magis, aut minùs, aut nullo modo excitationibus Dei; aut secundùm quòd major, aut minor est respectivè arduitas operis. Semper autem est proxima, formalis, & completa potestas faciendi, quod possumus, aut orandi quod non possumus; orantes autem, omnia possumus, juxtà promissum Domini: *Amen dico vobis: quidquid orantes petitis, fiet vobis*. Itaque securiores sumus; quia necessaria ad actum adjutoria sunt in manu Dei promittentis, quàm si essent in nostra. Undè semper nobis adest ex Dei misericordia potestas proxima, plena, ultimòque expedita in ratione potentiæ ad assequendam salutem, licèt novum Dei requiratur efficax auxilium realiter à sufficienti distinctum ad benè operandum, & erga ejus executionem; quia semper est ejusmodi potestas, aut faciendi, aut orandi. Nam hoc excitante Deo per primas motiones, à quibus incipit justificatio, potest: & qui cœpit opus, ipse perficiet; est enim promptum gratiæ suæ beneficium, si per nos non steterit; Solem enim oriri facit super bonos, & malos, quo exemplo sæpissimè utitur D. *Thomas*.

14. Nec putet aliquis, nos inconsequentiæ arguere, quia modò dicimus, esse per gratiam sufficientem completam, & expeditam potestatem; cùm tamen plenissimam reddi, actuique proximam per gratiam efficacem, agnoscamus. Hæc enim contraria non sunt; quia alia est completio potentiæ in esse potentiæ ad agendum; alia completio potentiæ agentis, seu in actu. Completio prior habetur per sufficientiam proximam, & expeditam constitutam per gratiam sufficientem; quam potentiam proximam, & expeditam dicimus habere omnes; quia quantumvis remotiores sint à summo illo virium vigore, quo actu vincitur concupiscentia carnis; habent sufficientiam proximæ potestatis ad Deum orandum, & se disponendum ad victoriam, quam talibus dabit Deus per Dominum nostrum Jesum Christum. Quarè adjutorium hoc non constituit potentiam, nec ipsam integrat, perficit, aut expedit, ut potentia est; sed reducendo potentiam ad actum, compescit rebellem concupiscentiam, vincit difficultates, roborat, & perficit potentiam, ut est potentia in actu, unde intransitivè pro eodem instanti auxilium applicans, & reducens potentiam ad actum ipsam perficit, roborat, expedit in ratione potentiæ actualis, seu ut est potentia in actu, quæ tamen applicatio ad actum est perfectio potentiæ realiter distincta à perfectione illa, quæ constituit posse proximum, expeditum, completum de linea actûs primi. Libuit his immorari ad aperiendam intelligentiam eorum, quibus hanc impugnandi sententiam, major quàm intelligendi, solet esse facilitas.

15. At demus Adversariis, quòd accipiatur terminus iste secundùm Ethymologiam grammaticalem, & ordinariam significationem, ut dicatur sufficiens auxilium illud, cujus exercitium ita ponendum est ex voluntatis arbitrio, ut sine alterius ope, operetur voluntas. Et quis non videt, maximè Adversariis officere hujus grammaticalis significationis argumentum? Rogo enim de homine in actu primo proximè, & expeditè potente elicere consensum, vel medio auxilio indifferenti, aut gratiâ congruâ, congruitate desumptâ ex habitudine ad dispositionem subjecti, seu ad alias circumstantias loci, & temporis, vel indiget ulteriori gratia ad obtinendum consensum, vel non? Si primum: ergo auxilium illud indifferens non est auxilium sufficiens ad consensum; cùm prærequiratur aliud auxilium, quod destruit, (ut argumentantur ipsi contra nos) naturam auxilii sufficientis. Si secundum; hìc Adversarios appello; quid enim ab exploratissima SS.PP. *Hieronymi*, & *Augustini* doctrina remotius? Qui disputantes contra Pelagium aliam exigebant gratiam, tantopere pro illa decertantes, minimè percipientes naturam humanam sibi ad justitiam suam sufficientem, & non ex illo, qui operatur in cordibus fidelium & velle, & perficere pro bona voluntate. Egregium *Augustini* testimonium desumitur ex lib. de grat. & lib. arbitrio cap. 18. *Undè est in hominibus charitas Dei, & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo, vicimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos judex Apostolus Joannes ..... Cur dictum est, diligamus invicem: quia dile-*

ctio

ctio ex Deo est, nisi quia præcepto admonitum est liberum arbitrium, ut quæreret Dei donum? Quod quidem sine suo fructu prorsus admoneretur; nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreret, undè quod jubebatur, impleret: ergo credebat *Augustinus*, salvari potestatem voluntatis, & sufficientiam ad operationem liberam cum indigentia ulterioris auxilii, quòd non est in nostra potestate. Si namque hæc non esset mens *Augustini*, arguere debuisset Pelagium, eò, quòd poneret, nos habere potestatem à Deo, sine illo auxilio, à quo nostra pendet potestas; vel ex eo, quòd nostram poneret non acceptam à Deo potestatem, quo argumento minimè usus est, ut ex superiùs dictis constat, ex cap. 47. de grat. Christi, & ex cap. 41.

16. At cùm gratiam sufficientem, quæ suum semper non obtineat effectum, velut novum figmentum rejiciant Jansenistæ, ipsam mendacem, & ridiculam exhibentes, contra ipsos meritò hìc observandum credimus, quòd gratia sufficiens est gratia divina interior à Deo nobis per merita *Christi* collata, semper proficua, benefica, & utilis, nusquàm noxia, perniciosa, & obfutura. Est vera Dei gratia, etsi non donet ipsum salutariter velle, ut acutè M. P. *Augustinus* argumentatur de Corrept. & Grat. cap. 12. *Numquid quia erunt bona novissima potiora, atque meliora, ideò fuerunt illa prima vel nulla, vel parva?* ac si diceret, numquid erit parvum, vel nullum adjutorium, quòd datur libero arbitrio, ut benè velle possit; quia bonum potiùs, atque melius est adjutorium, quo fit eum velle quòd potest? Absit; non enim per hoc, quòd relatè ad efficacem minor sit, desinit esse vera gratia. *Numquid argentum non erit argentum, si aurum pretiosiùs est? Aut arboris, & segetis contumelia est, si radici, & foliis, culmo, & aristis poma præferantur, & fructus?* Dicit Divus *Hieronymus* Apolog. ad *Pammachium* Ep. 56. Magna sunt duo luminaria illa, quæ fecit Deus, licèt unum majus, & alterum minus, ut illuminarent Orbem, & dividerent lucem, & tenebras, ut dicitur Genes. 1. *Magna utique sunt*, exponit D. *Thomas*, *ambo in se considerata, licèt unum ad aliud relatum sit minus illo, ut Luna quàm Sol. Sicut mons aliquis dicitur magnus absolutè, & minor respectu majoris montis*: ergo & hæc duo Dei adjutoria, quibus homo divinitùs adjuvatur, in se considerata, magna sunt, licèt gratia efficax à sufficienti adæquatè distincta sit perfectius Dei donum. Est gratia sufficiens à Deo nobis per merita Christi collata, cùm hæc potestas, & sufficientia ordinis supernaturalis non fit in nobis per arbitrium, & legis doctrinam, sed per divinam per Jesum Christum gratiam, ut definit *Concilium Tridentinum* sess. 6. de justific. Can 1. dicens: *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quæ, vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Christum Jesum gratia posse justificari coram Deo, anathema sit*. Quarè *Augustinus* gratiam sufficientem verum munus redemptionis nostræ vocat serm. 67. de temp. *Cur, ingrate, redemptionis tuæ munera renuisti?* Ergo cùm omnis gratia, quæ est in nobis, sit per merita *Christi* collata, dicente Apostolo ad *Ephes.* 4. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in Christo*, hæc gratia suf-

ficiens est verum Dei donum nobis ex meritis Christi collatum. Est insuper gratia sufficiens semper proficua, benefica, & utilis, cùm constituat sufficientiam, & potestatem ad salutariter velle. Quid enim magis proficuum, & beneficum, quàm habere libertatem, & sufficientiam salutariter operandi, & vitam æternam promerendi? Quid felicius gratiâ sufficiente? Etenim dum adest hæc divina gratia, etsi minima, non est moralis peccandi necessitas; nam *cum minima gratia potest homo resistere cuilibet concupiscentiæ* (nempè divisivè) ut dixit D. *Thomas* 3. part. quæst. 62. art. 6. ad 3. Et D. *Augustinus* lib. de natura, & grat. cap. 66. *In hujusmodi oratione certamen est adversus tentatorem de ipsa contra nos necessitate pugnantem; ac per hoc opitulante gratia per Jesum Christum Dominum Nostrum, & mala necessitas removebitur, & libertas plena tribuetur.* At non solùm deficit moralis necessitas peccandi; sed mediâ ipsâ redditur homo ordinatus, vel ordinabilis ad vitam æternam; ut expressè affirmat D. *Thomas* 1. part. qu. 24. art. 3. *Est enim liber vitæ conscriptio ordinatorum in vitam æternam, ad quam ordinatur aliquis ex duobus, scilicet, ex prædestinatione Divina, & hæc ordinatio nunquam deficit: & ex gratia; quicumque enim gratiam habet, ex hoc ipso est dignus vita æterna: & hæc ordinatio deficit interdum, quia aliqui ordinati sunt ex gratia habita ad habendum vitam æternam, à qua tamen deficiunt per peccatum mortale. Illi igitur, qui sunt ordinati ad habendum vitam æternam ex prædestinatione Divina, sunt simpliciter scripti in libro vitæ, quia sunt ibi scripti ut habituri vitam æternam in se ipsa: & isti nunquam delentur de libro vitæ. Sed illi, qui sunt ordinati ad habendum vitam æternam, non ex prædestinatione Divina, sed solùm ex gratia, dicuntur esse scripti in libro vitæ: non simpliciter, sed secundùm quid: quia sunt ibi scripti ut habituri vitam æternam non in se ipsa, sed in sua causa.* Quanta ergo illorum arrogantia, quanta temeritas, qui sic gratiam sufficientem arguunt, irrident, dilacerant, ac si esset perniciosa, noxia, & obfutura?

17. Erravit turpiter *David Paræus*, dum lib. 1. de grat. & libero arbitr. cap. 2. dixit: *Gratia sufficiens est callidum Pelagianismi operculum.* Erravit *Robertus Sarisburiensis*, dum lib. de grat. Christi pag. 81. scripsit: *Illud gratiæ adjutorium, quod dat posse, est Pelagianum.* Erravit *Petrus Moulin* Enucleat. pag. 320. & 337. dum dixit: *An potest gratia sufficiens vocari, quæ nunquam producit effectum, ad quem data est.... Nemo potest dari in toto Orbe, qui per gratiam illam servatus sit.* Erravit & *Jansenius* lib. 3. de grat. Christi cap. 3. scribens: *Jam verò quid monstruosiùs proferri potest, quàm quoddam distinctum à cæteris adjutoriis genus, quòd numquam ab initio lapsus humani usque ad judicii diem, ullum in humana voluntate effectum habuit, aut habiturum est. Defendit quippè aliquando S. Augustinus illud adjutorium partim in Angelis, & hominibus primis ante peccatum .... Sed numquam eo absurditatis, ut illud, vel semper effectu suo careret, propter quem datur, vel id auxilium, quod re ipsa influeret cum voluntate, ab eo, quòd non influeret, ita separandum esse decerneret, ut illud efficax,*

hoc

hoc sufficiens vocaretur ..... Itaque à Recentioribus prolatum gratiæ sufficientis genus, quo adjuvante nullum unquam opus factum, aut fiet unquam, si est verum, distinctumque à gratia efficaci membrum, videtur monstrum quoddam singulare gratiæ, solummodò peccatis faciendis, majorique damnationi accersendæ serviens; ideòque lapsis hominibus citra Dei invidiam damnandis excogitatum.

18. Erravit *Jansenius* denuò gratiam sufficientem increpans, objurgans, & accusans: *Non tantùm hominibus inutilis est,* ait dicto lib. 3. de grat. Christi cap. 2. *sed & perniciosa. Et verò, quid homini misero perniciosius, quàm illâ gratiâ abundare, quâ nemo unquam, fatentibus etiam Scholasticis, nisi majorem damnationem assecutus est?* Et suprà cap. 1. dicens: *Gratia sufficiens non est formaliter, seu in esse gratiæ distincta a gratia legis, & doctrinæ, neque eam verè in sensu Theologico excedit.*

19. Sic gratiam sufficientem erroneam, inutilem, perniciosam, monstrum quoddam singulare gratiæ, non differentem à lege, & doctrina pronuntiat: cùm tamen gratia sufficiens catholicè inter duos extremos errores *Calvini*, & *Pelagii* incedat. Legem obligare ad impossibilia, est *Calvini* hæresis: per legem fieri nobis possibilia opera salutaria, est hæresis *Pelagii*. Orthodoxa veritas docet cum *Concilio Tridentino* sess. 6. cap. 11. *Deum impossibilia non jubere;* & quòd *jubendo monet, & facere quòd possumus, & petere quòd non possumus, & adjuvat, ut possimus;* non per legem jubendo monentem, sed per gratiam *Christi*, sine qua nihil facere possumus, ut oportet. At è contra hanc gratiam sufficientem constantissimè propugnant, palàm docent, clamant, & scribunt omnes Thomistæ. Eminentissimus *Cajetanus* 1. ad *Cor.* cap. 10. exponens verba *Apostoli*. *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis,* sic habet: *Dixit Apostolus, ut possitis sufferre; & non dixit, ut sufferatis: satis enim est fidelitati divinæ, ut tribuat posse sufferre. Velle autem sufferre, & ipsum sufferre, alterius gratiæ est, quæ electis confertur, & non omnibus communis.* Quod sanè consonat doctrinæ Angelici Præceptoris loco citato dicentis: *Non videretur fidelis Deus, si nos vocaret ad societatem filii Dei, & nobis denegaret, quantùm in ipso est, ea per quæ ad eum pervenire possumus.* Mag. *Bañez* 1. part. quæst. 23. art. 3. *Nemo,* inquit, *peccat propterea quòd non facit, quod facere non potest. Homo, cui nihil aliud datum est, quàm quòd ad naturam humanam pertinet, non habet undè possit cognoscere, vel operari supra naturam: ergo non peccat non operando aliquid supernaturale ..... Necesse est, ut de facto recipiat aliquam divinam inspirationem illuminantis Dei, aut vocantis. Cabrera* 3. p. q. 18. art. 4. dub. 3. *Divinum auxilium actuale convenienter dividitur in auxilium sufficiens tantùm, quo scilicet possit operari homo, & in auxilium efficax, quo de facto operetur. Medina* 1. 2. quæst. 109. art. 10. *Homo viator potest ad Deum converti, ex quo evidenter sequitur, quod in hac vita habet auxilium gratiæ necessarium, & sufficiens ad salutem consequendam. Cabezudo* 3. part. ad quæst. 86. *Omnis homo, dum est in via,*

potest

potest simpliciter loquendo pœnitentiam agere de peccatis, atque adèò omnibus dantur auxilia sufficientia. Laudari poterant & alii Scholæ Thomisticæ Theologi. *Alvarez* lib. 8. de auxiliis disp. 71. n. 12. *Zumel* 1. 2. quæst. 109. art. 8. & latissimè tom. 3. variar. disputat. ad 1. & 1. 2. tota disp. 4. *Ledesma* tract. de auxiliis quæst. unic. art. 5. & 16. *Ferre* 1. part. tom. 2. de volunt. Dei quæst. 6. Illustriss. *Godoy* 1. part. disp. 52. & disp. 50. M. *Bolivar*. tom. 2. de grat. Christi cap. 8. Et sexcenti alii, qui in propriis locis videri possunt. Quarè ut rectè observat M. *Gonet* tom. 4. de grat. disp. 3. art. 3. num. 31. *Utramque semper Schola Thomistica constanter docuit, & prædicavit, ac indefesso labore ab ortu suo per quatuor sæcula non minùs fortiter, ac generosè pro sufficienti, quàm pro efficaci gratia decertavit. Hæc est doctrina, quam suxit in suis cunabulis ab uberibus Angelici Doctoris, cum qua adolevit, & crevit: & cum qua semper gloriosè vivet, & vincet, palmæque instar altiùs inclinata resurget, nec portæ inferi prævalebunt adversùs eam.* Etenim quò magis Hæretici erroris sui machinas contra ipsam admovent, fortior, & constans erit Thomistica Schola in ipsa confitenda, cùm contemptu, ac risu sit dignior illorum contradictio, quàm longiori refutatione.

§. II.

Quædam Caduciferi *cogitatio refellitur*.

20. AD majorem gratiæ sufficientis discussionem faciendam, etsi ex modò dictis jam satis abundè conclusa videatur præsens dissertatio, me compellit, quod *Caducifer* scripsit part. 2. punct. 6. num. 96. Hic enim, postquàm statuit, quòd de hac gratia sufficienti ritè admittenda, & explicanda mille lites exsurrexerint; quòd *Lutherus*, *Calvinus*, *Jansenius* omnem omninò gratiam sufficientem, quæ effectum non sortiatur, exploserint, ac exterminàrint; & tandèm quòd contra omnes istos Hæreticos sententiam damnationis edixit Ecclesia; & acriter pugnat agmen Jesuitarum, & Thomistarum, licèt diverso genere armorum: diversum hoc armorum genus, sequentibus verbis exponit: *Siquidèm Jesuitæ dant gratiam purè sufficientem, quæ ita constituat veram, & proximam potentiam operis salutaris faciendi, ut re ipsa faceret accedente dumtaxat consensu libero voluntatis. Thomistæ verò in sua gratia sufficienti, quæ det verum posse ad actum plùs collaborant, eo quòd in eorum sententia repugnat, quòd talis gratia sufficiens, sine ulteriori gratia prædeterminante actum ponat. Itaque notio legitima illius gratiæ purè sufficientis, quam usurpant Thomistæ, in eo stat, & explicatur ab ipsis, quòd sit gratia possibilitatis, & non actionis, & cum qua potest homo benè operari; sed numquàm tamen benè operabitur, nisi alia ex parte Dei accedat gratia per se efficax, ac physicè prædeterminans voluntatem hominis ad actu agendum. Indè inferunt Thomistæ gratiam sufficientem naturâ, & entitate ita distingui à gra-*

tia

tia per se, & ab intrinseco efficaci, ut numquàm se sola possit evadere efficax, atque licèt conferat posse operari; numquàm tamen in tanta hominum multitudine, qui hactenùs vixerunt, vel deinceps victuri sunt, ullus fuerit, nec in tota successione temporum erit unquam, qui cum sola gratia sufficienti bonam, ac perfectam operationem ediderit, aut sit editurus. Adduntque perfectam, quia tali gratiæ duplicem effectum assignant, scilicèt primarium, quem ex voluntate Dei consequenti, quæ semper impletur, semper producit, consistentem, in quadam debili, & imperfecta volitione, aut inclinatione. Et effectum secundarium, qui est consensus salutaris, ad quem talis gratia data est, & quem ponere numquàm poterit sine alia ulteriori gratia, quæ sit physicè prædeterminans.

21. Nescio, an excussabili mentis hallucinatione deceptus hæc Caducifer scripserit, tàm porrò dissita à sensu, veraque intelligentia Thomistarum asserentium, quòd gratia possibilitatis datur à Deo homini ex sincera intentione dandi etiam gratiam ulteriorem efficacem *ex se*, sicque perficiendi in nobis boni, per gratiam sufficientem inchoati, ut inquit S. *Augustinus* in Enchirid. cap. 32. *Restat ergo, ut totum detur Deo, qui bonam hominis voluntatem præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam*; nempè nisi homo huic gratiæ, sicut potest, desit, & resistat: ut inquit Auctor lib. 2. de vocat. omnium gentium cap. 26. *Generalis illa opitulatio per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos, omnibus adhibetur: & quòd à multis refutatur, ipsorum est nequitiæ: quòd autem à multis suscipitur, & gratiæ est Divinæ, & voluntatis humanæ.* Est namquè gratia ista sufficiens vera gratia salutis; quâ fit, ut salutariter operari possimus; quâ Deus stat ante animæ ostium, & pulsat, dicens: *Si quis aperuerit mihi ostium, ingrediar ad eum.* Sicut enim Solis splendor clausis fenestræ valvis introire prohibetur, patentibus verò totus immittitur, sic Sol Divinus semper ut illuminet, promptus est; sed lumen sibi domus ipsa animæ nostræ obseratis aditibus excludit. Hinc fit, ut ea gratia in multis effectum suum etiam ultimum, & perfectum habeat, in illis scilicèt, qui à sufficiente non deficiunt; in pluribus verò hunc effectum non habet, quia plures ei gratiæ sufficienti, suâ culpâ desunt, eique resistunt.

22. Quid ergo gratia sufficiens Thomistica sic explicata habet duritiei, & rigoris? Immò longè præcellit, & præstantior, ac æstimabilior est, quàm gratia incongrua, seu inefficax Jesuitarum: quòd non difficulter probari valet. Sed priùs notandum, quantùm Caducifer illudat suis Lectoribus pag. 305. in fine num. 95. his verbis: *Sed hæc eadem gratia potens viribus plenissimis ad effectum, (& quæ sufficiens dicitur solùm relatè ad illam ab intrinseco efficacem) juxta Jesuitas est gratia, quæ si accedat consensus liberi arbitrii, dicitur gratia congrua, & efficax; si verò respuatur ab illo, dicitur incongrua, & inefficax: invaluit autem iste loquendi modus, ut illa gratia, quæ non obtinet consensum, apud Jesuitas plerumque dici gratia inefficax soleat, apud Thomistas*

verò

verò merè sufficiens. En quàm fidenter asserit, quòd gratia incongrua Jesuitarum dici soleat apud Thomistas merè sufficiens: ac si una & eadem entitas in diversis Scholis diversa solùm habeat nomina: quod falsissimum est; quia Thomistæ aversantur, nedùm nomen, sed entitatem ipsam gratiæ incongruæ, quæ talis est, ut nequidèm possit habere effectum suum: quâ ratione gratia sufficiens Thomistica longè præstat incongruæ Jesuiticæ. Etenim gratia sufficiens Thomistica datur à Deo ex sincera intentione efficiendi in nobis boni incepti: cùm sit effectus voluntatis Dei antecedentis, vel consequentis, sinceræ semper, & beneplaciti, ut diximus ex D. *Thoma*: nisi spontè deficiamus ab hac gratia, eique, ut possumus, resistamus. Et hoc modo immensùm disjungunt se Thomistæ, nedùm à *Jansenii* parvis, & imperfectis gratiis, verùm à gratia Jesuitica incongrua, quæ ex hac intentione non datur; cùm hoc sit caractheristicum eorum gratiæ congruæ: asserunt quippè quòd positâ scientiâ conditionalium, Deus, ex sincero proposito, atque intentione efficiendi nobiscum in nobis boni, de industria ipse ea media seligit, atque eo modo, & tempore confert, quo videt effectum infallibiliter habitura: atque hæc est gratia Jesuitarum congrua.

23. Rursùs gratia sufficiens Thomisticè & potest habere effectum, immò sæpissimè habuit, habet, & sæpissimè habitura est, etiam ultimum, & perfectum effectum, dùm ei supervenit efficax: quod totiès fit, quotiès homo ab illa gratia non deficit, aut non resistit, quod sæpissimè fit. Econtra gratia incongrua Jesuitarum nec habet umquàm suum effectum, saltèm ultimum & perfectum, nec habuit umquàm, nec habitura est, immò nec habere potest. Quis enim cum gratia incongrua umquàm operatus est, aut operatur, aut operabitur? Immò quis potest cum illa operari, quæ incongrua est ad operandum? Et ratio est evidens; quia nullus operabitur umquàm, nec potest operari, qui habet impedimentum ex parte potentiæ operativæ; atqui tale impedimentum habet homo, cui Deus ab æterno decrevit solùm dare gratiam incongruam: ergò cum tali gratia est impotens ad operandum. Minor ex doctrina ipsius Caduceatoris probatur; asserit enim, quòd decretum Dei, quo statuitur unum, est impedimentum ex parte potentiæ. Sic expresè pag. 296. num. 84. *Quandò potentiæ liberæ subjecti adjungitur prædestinatio, tunc non datur potestas ad moriendum in peccato mortali in sensu composito talis prædestinationis: quæ ex parte potentiæ se habet instar impedimenti*, id est, quòd stante prædestinatione non sit in prædestinato potentia ad moriendum in peccato, qualitercumquè mors consideretur, sive ut actu conjungenda cum prædestinatione, sive ut absolutè considerata: licèt ipse hunc sensum per teterrimam calumniam affingat *S. Thomæ*. Ratio, quòd sic debeat Auctor ille intelligi, est, quòd primò posuerit respectu libertatis radicalis distinctionem sensûs compositi, & divisi sensu Thomistarum: posteà verò agens de exercitio libertatis, dicit in illo primum sensum locum non habere, sed alium secundum anteà dictum, qui ipse Calvinisticus sensus est: ergò cui Deus ab æterno decrevit solùm dare gratiam incon-

congruam, impotens est ad operandum, cùm habeat impedimentum ex parte potentiæ.

24. Et tandem, quia Deus conferens auxilium inefficax, in sensu Scholæ Jesuitarum, confert aliquid indifferens ad peccatum, ut asserit *P. Marin* tract. 15. de spe disp. 4. sect. 6. num. 83. his verbis: *Deindè Deus non est causa per se peccati, eo quòd ponat aliquid indifferens ad peccatum ex justa causa, ut patet in collatione auxilii inefficacis*; at gratia sufficiens Thomisticè non datur à Deo, ut indifferentes simus ad peccandum; quòd enim peccare possimus ex nobis est; ut suprà diximus: sed ut resistere possimus peccato ex gratia Dei: & ita contra peccatum largitur nobis vis gratiæ, quâ uti in peccando non possumus: ergo gratia sufficiens Thomisticè longè præstat gratiæ incongruæ Jesuiticæ Scholæ. Quarè ad alterum resolutionis nostræ caput deveniamus.

DUBIUM II.

An ex voluntate antecedente, quâ Deus vult omnes homines salvos fieri, detur omnibus gratia sufficiens ad salutem?

§. I.

1. UT ad propositum applicemus, illud constantissimum apud omnes est, quòd in Deo alia dicitur voluntas efficax, alia inefficax. Voluntas efficax est actus, quo Deus vult existere creaturam, ex vi cujus manet omninò determinatus ad illius existentiam, ad quam proindè infallibiliter effectus sequitur, ut constat ex Sacra Scriptura dicente *Isaiæ* 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet*. Et 14. *Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare? Esther.* 13. *Non est qui possit tuæ resistere voluntati*: Et Psal. 113. *Omnia, quæcumque voluit, fecit. Ecclesiastic.* 8. *Omne, quod voluerit, faciet. Daniel.* 14. *Juxta voluntatem suam facit, tàm in virtutibus Cœli, quàm in habitatoribus terræ, & non est, qui resistat manui ejus, & dicat ei, quarè fecisti? Rom.* 9. *Voluntati enim ejus quis resistit?* Alia dicitur voluntas inefficax, quâ Deus vult existentiam creaturæ, ex vi cujus licèt aliqualiter determinetur ad illius productionem, potest tamen conjungi cum non existentia creaturæ; undè non semper impletur, ut dicitur *Ezech.* 24. *Volui te mundare, & non es mundata*. Quæ divisio voluntatis divinæ coincidit cum aliâ ex *Chrysostomo* Homil. in Epist. ad *Ephes.* Et ex *Damasceno* in lib. 2. de fide cap. 29. nempè in voluntatem antecedentem, & consequentem; quæ tamen distinctio, ut inquit *D. Thomas* 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. non accipitur ex parte ipsius voluntatis divinæ, in qua nihil est prius, vel poste-

 rius,

rius, sed ex parte volitorum, quæ considerari possunt secundùm se absolutè, vel consideratis circumstantiis, ut ibi explicat *D. Thomas*, dicens: *Ad cujus intellectum considerandum est, quòd unumquodque secundùm quòd bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundùm quòd absolutè consideratur, bonum, vel malum, quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, è contrario se habet: & quia hæc consideratio rei est prior ipsa, ideò appetitus rei illo modo consideratæ, dicitur voluntas prima, seu antecedens; & dum consideratur sub omnibus circumstantiis, appetitus illius dicitur voluntas consequens, quæ voluntas consequens semper impletur*, ut docet idem *D. Thomas* in 1. dist.47. art.1. & 2. *Quidquid Deus vult voluntate consequente, totum fit*. Et cap. ultimo Compend. Theolog. *Divinum beneplacitum est efficax ad implendum omne, quod disponit*. Quod & docet *D.Hieronymus* lib.5. & 6. super illud cap. 14. Isaiæ: *Hoc consilium, quod cogitavi*, &c. *Sola perfecta virtus in nullo impeditur, quominus quod velit, & faciat* dicit Hilarius in Psal. 134. Et *D. Augustinus* in Enchir. cap.96. *Neque veraciter ob aliud vocatur omnipotens, nisi quia quidquid vult, potest, neque voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus*.

2. Secundò, ut certum de fide debet supponi, dari in Deo voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, ut constat ex Sacris Scripturis, *Ezech.* 18. *Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat?* Et vers.32. *Quarè moriemini Domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, revertimini, & vivite*. Et *Isaiæ* 5. *Quid est, quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci ei?* Et *Matth.*11. vers.28. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*. Et cap.18. *Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in Cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis*. Et 2. *Petri* 3. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*. Et 2. ad *Thessal.* 2. vers. 11. *quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris*. Est tandem celebris locus *Pauli* 1. ad *Timoth.*2. *Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. *Hoc negari non potest*, inquit Auctor libri vocat. gentium lib.1. cap.1. *nec non esse dogma ad Fidem, Catholicamque veritatem spectans*. Cap.25. dum dixit, quod est, *pars Fidei*. Ex quo lib.2. cap.2. concludit; *& quantò hoc ipsum difficile intellectu capitur, tantò fide laudabiliter credatur*.

3. Hoc apertè pronuntiat *D. Augustinus*, quidquid in oppositum reclamet *Jansenius* lib. 3. de grat. Christi Salv. cap.20. dicens: *Augustinus in scriptis suis universis, talem voluntatem, quâ velit Deus omnes homines salvos fieri, nunquam ab initio conversionis usque ad vitæ terminum agnovit, sed semper constanter impugnavit*. Et iterum ibi: *Hinc etiam fluit..: Quod nunquam* (Augustinus) *locum illum Apostolicum, Deus vult omnes salvos fieri, extendi passus fuerit; sed semper*.

per . . . . . ita intelligendum esse contenderit, ut in solis prædestinatis effectum suum voluntas illa sortiretur. Sed expressiùs eodem cap. 21. *Nullo modo principiis ejus* (Augustini) *consentaneum est, ut Christus Dominus, vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium, æternâ salute mortuum esse, sanguinem fudisse, semetipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur.* Et ulteriùs ibidem: *Sicut ergo*, ait Jansenius, *non voluit* (Augustinus) *voluntatem Dei ad salutem omnium omninò hominum extendi, sed illorum dumtaxat qui ex omni gente, & linguâ, & omni hominum genere prædestinati sunt; ita nec voluit, effectus illius voluntatis, hoc est, mortem, sanguinem, redemptionem, propitiationem, orationem Christi ad omnes homines dilatari, sed ad illos solos, qui prædestinati sunt, quatenus pro æterna, & totali ipsorum salute offeruntur.* Hæc *Jansenius*. Sed *Jansenio* non solùm opponimus *Augustinum*, sed D. *Prosperum*, quem ipse ut fidelissimum *Augustini* Discipulum veneratur, & colit lib. de grat. Christi cap. 13. dum affirmat; *Prosperum esse acerrimum, & accuratissimum doctrinæ Augustini defensorem, nec ab ejus tramite, quantùm ad gratiam, vel liberum arbitrium attinet, vel latum unguem discessisse.* Et quidem primò *Augustinus* lib. de Catechiz. Rudib. num. 52. dicit: *A quo interitu, hoc est, pœnis æternis, Deus misericors volens homines liberari, si ipsi non sint inimici, & non resistant misericordiæ Creatoris sui, misit Unigenitum filium.* Et clariùs lib. de Spirit., & litt. cap. 33. *Vult autem Deus, omnes homines salvos fieri, & in cognitionem veritatis venire: non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè, vel malè utentes justissimè judicentur; quod cum fit, infideles quidem contra Dei voluntatem faciunt, cum ejus Evangelium non credunt, nec ideò tamen eam vincunt, verùm se ipsos fraudant magno, & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.* En ubi clarissimè elucet voluntas antecedens, fatente ipso *Jansenio*, qui hoc testimonio convictus lib. 2. de grat. Christi cap. 3. affirmat: *Quod ita manifestum est, ut mihi prodigii loco sit, quomodò in mentem alicui erudito venire possit, verba illa Augustini sensum continere.* Sed à luce testimonii oculos avertens reponit, non ibi *Augustinum* ex propria mente, sed ex aliorum loquutum fuisse, sequentibus verbis: *Non tradere doctrinam suam, sed adversariam; non docere, sed disputare; non asserere, sed refellere: adeoque mirabili hallucinatione Recentiores nostros objectionem pro solutione, Pelagianam responsionem prò Augustini doctrina, errorem pro veritate accepisse.* Quis hic non miretur egregiam *Jansenii* deceptionem *Augustino* injuriam, & contumeliam istam imponentis? Et unde adeò conspicuam sibi excusationem hausit *Jansenius*? Cur *Pelagii*, non *Augustini* vult verba esse, aut quâ auctoritate illa ad proprium errorem detorquet? Immo nulla causa est, ut ab *Augustino* sententia illa removeatur; cùm clarissimâ luce demonstrari possit, antecedentem voluntatem expresè propugnari à S. Doctore, & Deum non solos illos

velle salvos fieri, qui re vera salvantur; cùm simili ratione, & sensu penitus eodem id toties repetat *Augustinus*. Audiendus S. Doctor lib. 1. retract. cap. 20. *Quod dixi illud lumen .... pascis pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium se ad ejus præcepta implenda convertunt, si velint; non existiment novi Hæretici Pelagiani, secundùm eos esse dictum. Verum est enim, omnes homines hoc posse, si velint; sed præparatur voluntas à Domino, & tantùm augetur munere charitatis*. Et lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Noluit Esau, & non cucurrit; sed etsi voluisset, & cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi, vocatione contemptâ, reprobus fieret*. Et Enchiridii cap. 93. Super illud *Matth.* 11. *Væ tibi Corozaim*, sic scribit *Augustinus*: *Deus non injustè voluit salvos fieri, cum possent salvi esse, si vellent*. En in productis testimoniis expressa voluntas salvandi omnes homines innixa conditioni, *si & ipsi velint*. Licet quòd *ipsi velint*, ex Deo sit. Quod maximè in his SS. Patrum testimoniis notandum, nec non in veteribus Theologis, qui hâc interdum locutione utuntur; sicut & *D. Thomas*, qui tamen in Summa hunc loquendi modum omisit, ut observat *Estius* in cap. 2. *Epist.* 1. *ad Timot.* *Notandum*, inquit ille, *quòd voluntatem antecedentem exprimunt interdum Doctores per illam phrasim, quantum est in se, paratus est omnibus dare gratiam, quia vult omnes homines salvos fieri. Nam quòd loquatur de voluntate antecedente seu præveniente peccatum quo gratiæ Dei ponitur impedimentum, patet .... Significat ergo quòd si peccatum non intervenisset, omnes habuissent gratiam, & pervenissent ad salutem. Verum quoniam illud quod dicitur, Deum quantum est in se velle omnes homines salvos fieri, & paratum esse ad dandam omnibus gratiam, vulgo accipi solet, (modo ipsi velint) idcirco idem S. Doctor in Summa, ubi exactiùs loqui solet; abstinuit ab eâ phrasi, nolens cuiquam occasionem errandi præbere*. Hujus etiam voluntatis antecedentis meminit in Enchir. cap. 100., & 12. de Civit. Dei cap. 13., & lib. contra *Adimantum*, & serm. 26. de diver. Quid ergo certius in littera *D. Augustini*, quàm dari voluntatem antecedentem?

4. Sed ne id in dubium revocetur, hoc efficacissimè constituitur, cùm tam evidenter asserat *Augustinus*, Christum pro omnibus esse mortuum, & quòd velit omnes homines salvos fieri; quod non obscurè exprimunt verba illius super Psal. 95. *Judicabit Orbem terrarum in æquitate: non partem, quia non partem emit, totum judicare habet, quia pro toto pretium dedit*. Et dum lib. 2. de Symbolo ad Catechum. cap. 8. Christum loquentem Judæis, & Crucifixoribus introducit: *Videtis vulnera, quæ inflixistis, agnoscitis hoc latus, quod pupugistis, quoniam & per vos, & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis*. Et iterum serm. 4. de Sanct. nunc 382. Christum orantem pro inimicis nóbis proponit, dicens: *Quando Christus in Cruce pendens orabat, & prævidebat omnes inimicos; sed multos ex illis amicos futuros prævidebat, & ideo omnibus veniam postulabat. Illi sæviebant, & ille*

ora-

orabat. Illi dicebant Pilato: Crucifige, ille clamabat: Pater ignosce illis. Et Psal.56. *ille* (Christus) *sic voluit mori, ut sanguine suo effusores ejusdem sanguinis redimeret*. Sed magis firmatur, & mihi ineluctabiliter, dum exponens illud Apostoli; *Christus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt*, sic habet: *Ex hoc probavit* (Apostolus) *omnes mortuos esse; quia pro omnibus mortuus est unus. Inculco, infercio recusanti, accipe, salubre est, nolo moriaris; unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Vide, quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est.* Quæ omnia apertissimè includunt voluntatem antecedentem salvandi omnes homines; quam ampliùs negare, esse de mente *Augustini*, maximæ cæcitatis argumentum erit.

5. Scio quòd magnus iste gratiæ defensor testimonium *Apostoli* aliquando intellexit de voluntate consequente, tres exhibens explicationes. Prima est, quòd Deus vult omnes homines salvos fieri, quia nempè nullus salvabitur, nisi quem Deus voluerit. Ita de *Prædest.SS.cap.*8. *num.*14. dicens: *Et tamen secundùm quemdam modum, omnes Pater docet venire ad suum Filium. Non enim frustrà scriptum est in Prophetis,* ET ERUNT OMNES DOCIBILES DEI. *Quod testimonium cùm præmisisset, tunc subdidit.* OMNIS, QUI AUDIVIT A PATRE, ET DIDICIT, VENIT AD ME. *Sicut ergo integrè loquimur, cùm de aliquo litterarum Magistro, qui in Civitate solus est, dicimus: omnes iste hic litteras docet; non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab illo discit, quicumque ibi litteras discit: ita rectè dicimus, omnes Deus docet venire ad Christum; non quia omnes veniunt, sed quia nemo alitèr venit. Cur autem non omnes doceat, aperuit Apostolus, quantum aperiendum judicavit:* QUIA VOLENS OSTENDERE IRAM, ET DEMONSTRARE POTENTIAM SUAM, TULIT IN MULTA PATIENTIA VASA IRÆ, QUÆ PERFECTA SUNT IN PERDITIONEM, ET UT NOTAS FACIAT DIVITIAS GLORIÆ SUÆ IN VASA MISERICORDIÆ, QUÆ PRÆPARAVIT IN GLORIAM. *Hìnc est, quòd verbum crucis pereuntibus stultitia est: his autem, qui salvi fiunt, virtus Dei est. Hos omnes docet venire ad Christum Deus; hos enim omnes vult salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Et lib.4. *cont. Jul.* id ipsum docet cap.8. num.44. *Quod Apostolicum testimonium, si eo modo intelligendum putas, ut dicas, omnes positos esse pro multis, qui justificantur in Christo (multi quippe alii non vivificantur in Christo:) respondebitur tibi, sic etiam illic, ubi dictum est,* OMNES HOMINES VULT SALVOS FIERI, ET IN AGNITIONEM VERITATIS VENIRE; *omnes positos esse pro multis, quos ad istam vult venire. Quòd multò convenientiùs propter hoc intelligitur dictum, quia nemo venit, nisi quem venire ipse voluerit.* NEMO POTEST VENIRE AD ME, *inquit Filius*, NISI PATER, QUI MISIT ME, TRAXERIT EUM. *Et*, NEMO POTEST VENIRE AD ME, NISI FUERIT EI DATUM A PATRE MEO. *Omnes ergo qui salvi fiunt, & in agnitionem veniunt veritatis, eo volente salvi fiunt, eo volente veniunt. Quia, & qui nondùm sicut parvuli utuntur voluntatis arbitrio, eo volente, regenerantur, quo creante generantur,*

& qui

& qui jam utuntur voluntatis arbitrio, nisi eo volente ac subveniente, à quo præparatur voluntas, velle non possunt. Eodem sensu loquitur Epist.217. cap.6. n.19. *Sed sicut illud, quod dictum est 1. ad Cor.15. 22.* OMNES IN CHRISTO VIVIFICABUNTUR, *cum tàm multi æternâ morte puniantur, ideo dictum est, quia omnes quicumque vitam æternam percipiunt, non percipiunt nisi in Christo: ita quod dictum est,* OMNES HOMINES VULT SALVOS FIERI, *cùm tàm multos nolit salvos fieri, ideò dictum est, quia omnes, qui salvi fiunt, nisi ipso volente non fiunt; etsi quo alio modo illa verba Apostolica intelligi possunt, ut tamen huic apertissimæ veritati, in quâ videmus tàm multos, volentibus hominibus, sed Deo nolente, salvos non fieri, contraria esse non possunt.*

6. Secunda *Augustini* interpretatio, sumit *ly omnes* per distributionem, & universalitatem incompletam pro generibus singulorum, non completam pro singulis generum. Ita ut Deus non velit salvare omnes, & singulos ex omni genere, nullo dempto, sed ex omni genere Nationum, conditionum, statuum velit salvare aliquos. Eodem clarè sensu, quo dicitur: *Omne animal fuit in arca Noe; omnis Hierosolyma exiit ad Joannem*; eâdem planè significatione, quâ eódem locô vult *Apostolus* nos ORARE IN OMNI LOCO; non certè in omnibus, ac singulis, in quibus adesse non possunt, sed in quibuslibet indiscriminatim, nullâ exceptâ conditione locorum. Hanc interpretationem, tradit *S. August.* in Enchirid. cap. 103. *Cùm audimus*, inquit, *& in Sacris Litteris legimus, quòd velit omnes homines salvos fieri, quàmvis certum sit nobis, non omnes homines salvos fieri, non tamen ideò debemus Omnipotentissimæ Dei voluntati aliquid derogare, sed ita intelligere, quod scriptum est: qui omnes homines vult salvos fieri, tanquàm diceretur: nullum hominem fieri salvum, nisi quem fieri ipse voluerit: non quòd nullus sit hominum, nisi quem salvum fieri velit: sed quòd nullus fiat, nisi quem velit, & ideò sit rogandus ut velit: quia necesse est fieri, si voluerit &c.* Et paulo post: *Aut certè*, inquit, *sic dictum est qui* OMNES HOMINES VULT SALVOS FIERI; *non quòd nullus hominum esset, quem salvum fieri nollet.... sed ut omnes homines omne genus humanum intelligamus, per quascumque differentias distributum, Reges, Privatos, Nobiles, Ignobiles.... in linguis omnibus, in moribus omnibus, in artibus omnibus... Isto locutionis modo & Dominus usus est in Evangelio, ubi ait Pharisæis (Lucæ 11. v. 42.)* DECIMATIS MENTHAM, ET RUTAM, ET OMNE OLUS. *Neque enim Pharisæi, & quæcumque aliena, & omnium per omnes terras alienigenarum omnia olera decimabant. Sicut ergo hìc, omne olus, omne olerum genus: ita & illic omnes homines, omne hominum genus intelligere possumus* &c. Ita *S. August.*

7. Tertiam interpretationem loci *Apostoli* tradit *Sanct. August.* lib. *de corrept. & grat.* cap.15. num.47. his verbis: *Quia ergo nos, qui salvi futuri sint, nescientes, omnes, quibus prædicamus hanc pacem salvos fieri velle Deus jubet, & ipse in nobis hoc operatur, diffundendo istam charitatem in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus*

tus est nobis: possit etiam, sic intelligi, quòd omnes homines Deus vult salvos fieri; quoniam nos facit velle, sicut MISIT SPIRITUM FILII SUI CLAMANTEM, ABBA, PATER: *id est, nos clamare facientem. De ipso quippè Spiritu alio loco dicit:* ACCEPIMUS SPIRITUM ADOPTIONIS FILIORUM, IN QUO CLAMAMUS, ABBA, PATER. *Nos ergo clamamus, sed ille clamare dictus est, qui efficit, ut clamemus. Si ergo clamantem Spiritum rectè dixit Scriptura, à quo efficitur ut clamemus; rectè etiam volentem Deum, à quo efficitur, ut velimus. Ac per hoc, quia & corripiendo nihil aliud debemus agere, nisi ut ab ipsa pace, quæ est ad Deum non recedatur, aut ad eam, qui recesserat revertatur, nos agamus sine desperatione, quod agimus.* Quâ eâdem interpretatione utitur *Sanct. Doct.* lib. 22. de *Civit. Dei* cap. 2. num. 2. dicens: *Multa volunt fieri Sancti ejus ab illo inspirata sanctâ voluntate, nec fiunt, sicut orant... ac per hoc quandò secundùm Deum volunt, & orant Sancti, ut quisque sit salvus, possumus illo modò locutionis dicere, vult Deus, & non facit, ut ipsum dicamus velle, qui, ut velint isti, facit.*

8. Interpretationes istas infensas sibi maximè habuêre Semipelagiani, quibus voluntas hæc antecedens salvandi omnes homines refugium erat, pro qua tuenda ad Textum *Apostoli* confugiebant, ut sic relegarent à Deo voluntatem discretivam, ac prædestinativam, & solùm voluntatem generalem, ac indifferentem, quæ ex prævisione consensûs esset effectum habitura, in Deo admitterent; redarguentes *Augustinum* ex summa bonitate, & misericordia Dei. Hujus fidem facit Sanc. *Prosper* Epist.225. petens ab *Augustino*, ut lucidioribus expositionibus aperiat, quæ scripserat de hominum discretione, de vocatione secundùm propositum, ac prædestinatione electorum, referens *Pelagianorum* querelas num. 4. *Propositum autem vocantis gratiæ in hoc omninò definiunt, quòd Deus constituerit nullum in Regnum suum, nisi per Sacramentum regenerationis assumere, & ad hoc salutis donum omnes homines universaliter, sive per naturalem, sive per scriptam Legem, sive per Evangelicam prædicationem vocari. Et qui voluerint, fiant filii Dei, & inexcusabiles sint, qui fideles esse noluerint, quia justitia Dei in eo sit, ut qui non crediderint pereant; bonitas in eo appareat, si neminem repellat à vita, sed indifferenter universos velit salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Et num.6. *Pro universo autem humano genere mortuum esse Dominum Nostrum Jesum Christum, & neminem prorsùs à redemptione Sanguinis ejus exceptum, etiamsi omnem hanc vitam alienissimâ ab eo mente pertranseat; quia ad omnes homines pertineat Divinæ misericordiæ Sacramentum, quòd ideò plurimi non renoventur, quia quod nec renovari velle habeant, prænoscantur. Itaquè quantùm ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam æternam; quantùm autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi, qui Deo spontè crediderint, & auxilium gratiæ meritò credulitatis acceperint.* Et Sanctus *Hilarius* de eodem argumento *Augustino* scribit Epist.226. *Indè est*, inquit, *quòd & illud pariter non accipiunt ut eligendorum, rejiciendorumque esse definitum numerum nolint, atque illius sententiæ expo-*

expositionem, non eam, quæ à te est deprompta, suscipiant: id est, ut nonnisi omnes homines salvos fieri velit, & non eos tantùm, qui ad Sanctorum numerum pertinebunt, sed omnes omninò, ut nullus habeatur exceptus.

9. Longè etiam ab his *Augustini* expositionibus sunt plurimi ex Doctoribus Societatis; *Cornelius à Lapide* in Epist. 1. ad *Timoth.* cap. 2. *P. Vazquez* 1. p. q. 19. art. 6. *P. Petavius* tom. 1. Dogm. Theolog. lib. 10. cap. 3. At præsertim *P. Molina* qui hanc *S. Augustini* doctrinam, quantùm ad explicationem loci prædicti ad *Timoth.* in quæst. ex Concord. post comm. in 1. par. edit. Lugd. 1593. pag. 856. anni 1622. pag. 800. scandali, & periculi sequentibus verbis insimulat: *Credens autem Augustinus*, inquit, *cum iis quæ de gratia adversus hæresim Pelagianam ex scripturis rectissimè docuerat, conjunctum esse, prædestinationem Dei æternam non fuisse secundùm merita, qualitatemque usus liberi arbitrii, à Deo prævisi, sed solùm secundùm Dei electionem & beneplacitum .... juxta eam sententiam Paulum ad Rom. 9..... interpretatus est, restrinxitque illud 1. ad Timot. 2. Vult omnes homines salvos fieri. ut non de omnibus universim hominibus, sed de solis prædestinatis intelligeretur* (ecce modò ubi scandalum huic explicationi impingit) *quæ doctrina plurimos ex fidelibus, præsertim ex iis, qui in Gallia morabantur, non solùm indoctos, sed etiam doctissimos viros, atque in Episcopali dignitate constitutos, mirum in modum turbavit.* (En quomodò eidem doctrinæ periculum attribuit) *ne dicam illius occasione salutem eorum fuisse periclitatam.* Et quam ille doctrinam taxat tanquam periculosam, fatetur ad finem illius §. *Credens* fuisse traditam à *S. Thoma*, & post eum à plerisque Scholasticis. Quis æquo animo pati, & dissimulare hoc poterit? Non sanè mentem *Augustini P. Molina*, pace ipsius dixerim, intellexit: quam sanè egregiè assecutus est *M. Bolivar* tract. 4. de voluntate Dei dub. 5. §. 2. dicens: *Ibi supponebat Augustinus, Apostolum loqui de voluntate simpliciter tali, qualibus est illa, quam habet Deus erga prædestinatos, quam volebant extendere Hæretici ex Pelagio ad cunctos homines, etiam reprobos, ut discretio in ordine ad salutem, non ex omnipotentissima voluntate Dei, ut volebat Augustinus, sed ex libero arbitrio esset, ut ipsi contendebant: quibus se opponens, & cum ipsis supponens, sermonem esse de voluntate simpliciter tali, optimè interpretatus est locum Pauli de voluntate Prædestinatorum propria, ut in illam contra Hæreticos distinctionem Prædestinatorum à reprobis reduceret; quod non tollit, quominus locus Pauli universaliter acceptus de voluntate inefficaci intelligatur, dummodo alia specialior, & quæ simpliciter sit talis, & omninò invincibilis erga prædestinatos non negetur.* Quod firmat ex *Augustino* lib. ad articulos sibi falsò impositos, art. 2. ibi: *Remotâ tamen hâc discretione, quam divina scientia intra secretum justitiæ suæ continet, sincerissimè credendum est, atque profitendum, Deum velle, ut omnes homines salvi fiant, siquidem Apostolus, cujus ista est sententia sollicitè præcepit, ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur. Ex quibus, quòd multi pereunt, pereun-*

reuntium est meritum; quòd multi salvantur, salvantis est donum; ut enim reus damnetur, inculpabilis est Dei justitia, ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est. En cur *S. Augustinus* contra *Pelagianos* agens, minimè distinguentes inter voluntatem antecedentem, & consequentem; quia nempè asserebant, Deum absolutè velle omnes homines salvos fieri, id est non magis hos quàm illos, prædestinatos, quàm reprobos; prædestinationem negantes, & totum negotium salutis voluntati dimittentes, profundè insignem hunc *Pauli* locum exponit de voluntate consequente; non quòd negaverit ipse voluntatem antecedentem.

10. At Thomistis expositiones istæ non peregrinæ, & extortæ, non præter mentem *Apostoli*, non ad eludendum excogitatæ videntur; nec erga eas diversus est *Augustino* Thomistarum animus. Videantur *Mag. Lemos* Panopl. grat. tract. 11. cap. 14. *Gonzalez de Albelda* 1. p. Disp. 56. sect. 1. Sed quid hos commemoro? Id ipsum planè sentiunt omnes, cum suo *Angelico Magistro*, cui mirum quantæ fuerint venerationi, quàmque eas reverenter admiserit & approbaverit. Audiendus *Sanctus Doctor* 1. part. q. 19. art. 6. *Ad primum ergo dicendum quòd illud verbum Apost. Quòd Deus vult omnes homines salvos fieri, potest tripliciter intelligi: uno modo, ut sit accommoda distributio, secundùm hunc sensum, Deus vult salvos fieri omnes homines, qui salvantur: non quia nullus homo sit, quem salvum fieri non velit, sed quia nullus salvus fit, quem non velit salvum fieri, ut dicit August. Secundò potest intelligi, ut fiat distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum; secundùm hunc sensum, Deus vult de quolibet statu hominum salvos fieri, mares, & fœminas, Judæos, & Gentiles, parvos, & magnos: non tamen omnes de singulis statibus.* Et in 1. dist. 46. 1. artic. 1 ad 1. *Dicendum, quòd, secundùm Damascenum, verbum Apostoli intelligitur de voluntate antecedenti, & non de consequente; sed secundùm Augustinum intelligitur de consequente: unde exponit eam dupliciter. Uno modo, ut sit distributio accommoda pro omnibus, qui salvantur, ut in littera dicitur. Alio modo ut sit distributio pro generibus singulorum, quia de qualibet conditione hominum aliquos prædestinavit ad vitam, & non pro singulis generum.* Eandem intelligentiam dat, & approbat 1. *ad Timoth.* cap. 2. lect. 1. super illud. *Qui omnes homines vult salvos fieri*, ubi primum sibi sequens proponit argumentum. *Sed contra: Omnia quæcumque voluit fecit, ergo omnes salvat. Sed si dicis, quòd non, quia homo non vult, videtur inconveniens, quòd omnipotens impediatur per voluntatem non omnipotentis. Respondeo, velle ponitur quandoquè pro voluntate signi. Pro voluntate signi vult salvare omnes, quia omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia. Pro voluntate beneplaciti, sic exponi potest quatuor modis. Uno modo, ut sit locutio causalis, sicut Deus dicitur aliquid facere, quia facit alios illud facere, sicut Rom. 8. Spiritus postulat, id est postulare nos facit; sic ergo Deus vult, quia scilicet facit suos Sanctos velle, quòd omnes salvi fiant. Hoc velle enim debet esse in Sanctis, quia ne-*

nesciunt; qui sunt prædestinati, & qui non. Alio modo, ut sit distributio accommoda, idest omnes, qui salvabuntur, quia nullus salvatur nisi per voluntatem ejus; sicut in una Schola Magister docet omnes pueros hujus Civitatis, quia nullus docetur nisi ab eo. Alio modo, ut sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum, idest nullum genus humanum excipit à salute, quia olim tantùm Judæis, sed modò omnibus præbetur, & hoc magis facit ad intentionem Apostoli. Alio verò modo, secundùm Damascenum, ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente.

11. En quantâ religione *Angelicus Doctor* expositiones *Augustini* veneratur, & adorat, agnoscens eum loqui de voluntate consequente, ut funditùs *Semipelagianorum* hæresim debellaret. Non quòd negaverit S. Doctor dari in Deo voluntatem antecedentem salvandi omnes homines: quin potiùs textui Apostoli non prohibet Sanct. Doctor alias interpretationes dari, dummodò tamen sint absque præjudicio efficacitatis gratiæ Dei, & gratuitæ prædestinationis ad gloriam, ut suprà vidimus citatâ Epist. 217. Et expressiùs Enchirid. cap. 103. his verbis; *Quocumque alio modo intelligi potest, dùm tamen credere non cogamur, aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, factumque non esse, qui sine ullis ambiguitatibus, sicut in Cælo, & in terra, sicut & veritas cantat, omnia quæcumque voluit fecit; profectò facere noluit, quodcumque non fecit.* Et Divus *Fulgentius*, *Augustinum* sequens, textum *Apostoli* aliter intelligendum permittit, sub duplici tamen restrictione. Primam proponit *de Incarnat. & grat. cap.* 30. num. 58. quòd nempe salvetur, Deum esse qui excitat, mutat, non tamen determinationem voluntatis expectat, his verbis: *Si ergo ad salvandos homines, sicut isti volunt, non excitat, neque mutat, sed expectat hominum voluntates.* Secundam tradit ibidem cap. 31. num. 61. quòd nempè voluntas Dei omnipotentis non impediatur à voluntate creaturæ. *Quo circa,* inquit ille, *illos omnes, quos Deus vult salvos fieri, sic intelligere debemus, ut nec aliquem putemus salvum fieri posse, nisi voluntate Dei, nec existimemus voluntatem omnipotentis Dei, aut in aliquo non impleri, aut aliquatenùs impediri. Omnes enim, quos Deus vult salvos fieri, sine dubitatione salvantur.*

12. Auditô Magistrô, audiamus discipulos ejus, & Doctores nostros. Et primò *D. Prosperum* in his *Augustini* doctrinis versatissimum, qui ex divinis auxiliis voluntatem generalem salvandi omnes homines, tanquàm ex effectibus causam concludit lib. 2. de vocat. Gent. cap. 25. dicens: *Sive igitur novissima contemplemur sæcula, seù prima, seù media, rationabiliter, & piè creditur, omnes homines salvos fieri velle Deum, semperque voluisse: & hoc non aliundè monstratur, quàm de his beneficiis, atque providentia Dei, quam universis generationibus communiter, atque indifferenter impendit.* Quam doctrinam signanter in hoc libro repetit cap. 28. *Igitur sicut qui crediderunt, juvantur, ut in fide maneant; sic & qui nondum crediderunt, juvantur, ut credant. Et quemadmodum illi in sua habent potestate, ùt exeant; ita & isti in*

sua

sua habent potestate, ut veniant. Fitque manifestum, quòd diversis, atque innumeris modis, omnes homines vult Deus salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: sed qui veniunt, Dei auxilio diriguntur, qui non veniunt, suâ pertinaciâ reluctantur. Quod non minùs sapienter repetit cap. 31. *Elaboratum est enim, quantùm Dominus adjuvit; ut non solùm in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retrò sæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse, providentiâ quidem pari, & bonitate generali, sed multimodo opere, diversaque mensurâ. Quoniam sive occultè, sive manifestè ipse est (ut Apostolus ait) Salvator omnium hominum, maximè fidelium. Quæ sententia subtilissimæ brevitatis, & validissimi roboris, si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc (de qua egimus) controversiam dirimit. Dicendo enim: qui est Salvator omnium hominum confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem; adjiciendo autem, maximè fidelium, ostendit esse partem generis humani, quæ merito fidei divinitùs inspiratæ, ad summam, atque æternam salutem, specialibus beneficiis provehatur.* Quibus apertissimè veram, sinceramque Dei voluntatem salvandi omnes homines concludit. Sed clariori calamo hoc ipsum scribit idem *S. Prosper*, novum hujus veritatis, & dilucidum præbens testimonium.

13. Nam cùm *Pelagiani* in Galliis *D. Augustini* doctrinam, velut plures errores continentem denuntiare auderent, teste eodem *D. Prospero* præfatione in respons. ad capitula Gallorum dicente: *In prædicti viri (Augustini) libris damnabilia reperisse jactabant*; singulis capitulis, quæ objicienda prænotarant, brevi, & absolutâ solutione respondens; in nullo recedens à tramite earum definitionum, quæ in SS. Viri disputationibus continentur, ut facile, vel tenui diligentiâ adverteret inspector, quàm injustis opprobriis Catholici Prædicatoris memoria carperetur art. 8. *quod non omnes homines velit Deus salvos fieri; sed certum numerum prædestinatorum*, respondet: *Qui dicit, quòd non omnes homines velit Deus salvos fieri, sed certum numerum prædestinatorum duriùs loquitur, quàm loquendum est de altitudine inscrutabilis gratiæ Dei; qui & omnes vult salvos fieri, atque in agnitionem veritatis venire, & voluntatis suæ propositum in eis implet quos præscitos prædestinavit, prædestinatos vocavit..... Ut & qui salvantur, ideò salvi sint, quia illos voluit Deus salvos fieri, & qui pereunt, ideò pereant, quia perire meruerunt.* Sic *Augustinum* vindicat, & omnem Gallorum calumniantium notam, & suspicionem eluit. Et eadem doctrina art. 9. ab ipsis objecto: *quòd non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus*, respondet ibidem sentent. 9. *Qui dicit, quòd non pro totius mundi redemptione Salvator sit crucifixus, non ad Sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem: Cum sanguis Domini nostri Jesu Christi pretium totius mundi sit. A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt: aut post redemptionem, ad eamdem sunt servitutem reversi. Non enim cecidit Verbum Domini, neque evacuata est mundi redemptio.* Sic ad dissi-

pandas Gallorum calumniantium versutias pro vera *D. Augustini* intelligentia respondet. Sed mentem suam clariùs aperit in responsione ad objectionum Vincentianarum capitula object.2. *Sincerissimè credendum, atque profitendum est, Deum velle, ut omnes homines salvi fiant:* Cujus rationem assignat: *Siquidem Apostolus, cujus ista sententia est, sollicitissimè præcipit, quòd in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur, ut Deo pro omnibus supplicetur, ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium est meritum, quòd multi salvantur, salvantis est donum: Ut enim reus damnetur, inculpabilis est Dei justitia; ut autem reus justificetur, ineffabilis Dei gratia est.* Hæc *D. Prosper*, cui verè adhærendum, cùm fuerit *S. Augustini interpres, & quasi alter Augustinus habitus sit*, ut dixit *Hincmarus* de prædest. cap. 3. Huic addimus *S. Fulgentium*, qui ejusdem est sententiæ lib. de Incarnat., & grat. cap.17. *Homo*, inquit, *tanti medicaminis beneficio caret, cujus gratiam contumax, atque ingratus oppugnat.*

14. Hic etiam revocanda Angelici Doctoris loca, in quibus veritatem istam docet. *Deus*, inquit ille 3.p.q.19.art.6. ad 1. *antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult, quosdam damnari secundùm exigentiam suæ justitiæ.* Cujus rationem assignat in Epist.1. ad *Timoth.* 2. lect.1. dicens: *In Deo salus omnium hominum, in se considerata, habet rationem, ut sit volibilis, & sic ejus voluntas est antecedens: sed si consideretur bonum justitiæ, & quòd peccata puniantur, sic non vult, & hæc est voluntas consequens.* Quod & repetit q.23. de verit.art.2. dicens. *Quia ergo Deus omnes homines propter Beatitudinem fecit, dicitur voluntate antecedente omnium salutem velle.* Et in responsione ad 2. *Vult Deus* (Reprobum) *salvari voluntate antecedente, ratione humanæ naturæ, quam ad salutem fecit; sed vult, eum damnare voluntate consequente, propter peccata, quæ in eo inveniuntur.* Et 3. contra Gent. cap.159. *Deus quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare; vult enim omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ut dicitur* 1. *Timoth.*2. Et in hac Epistola lect.1. *Christus Jesus est mediator Dei, & hominum, non quorumdam, sed inter Deum, & omnes homines, & hoc non esset, nisi vellet, omnes salvare.* Et iterum ibi: *Christus est propitiatio pro peccatis nostris, pro aliquibus efficacitèr, sed pro omnibus sufficientèr; quia pretium sanguinis ejus est sufficiens.* Cujus rationem explicat ibi, dicens: *Alio verò modo secundùm Damascenum, ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente: quæ voluntas dupliciter potest considerari: in universali, vel absolutè: & secundùm aliquas circumstantias, & in particulari. Voluntas absoluta est quasi antecedens: voluntas alicujus rei in particulari est quasi consequens. Exemplum de Mercatore, qui vult omnes merces suas salvare absolutè, & hoc voluntate antecedente. Sic in Deo salus omnes hominum secundùm se considerata habet rationem ut sit volibilis, & Apostolus hìc ita loquitur: Et sic ejus voluntas est antecedens; sed si consideretur bonum justitiæ, sic non vult, & hæc est voluntas consequens.* Et in Epist. ad *Hebr.* cap.22. *Deus vult*, om-

omnes homines salvos fieri, & ideò nulli gratia deest; sed omnibus, quantùm in se est, se communicat. Ex quibus clarissimis testimoniis legitimè deducitur voluntas illa generalis salvandi omnes homines.

15. Hoc idem evincit SS. PP. traditio. *S. Cyprianus* Epist. 52. affirmat de Deo loquendo: *Qui neminem vult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad vitam redire. S. Ambrosius* lib. de Paradis. cap. 18. *Nec proditorem debuit* (Christus) *præterire. Quòd in Deo fuit, ostendit omnibus, quòd omnes voluit liberare. S. Ignatius Martyr.* Epist. 6. ad Philadel. *Amatorem hominum esse Deum nostrum, & velle omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, propter quod & solem oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos.* Id ipsum divino spiritu edocti docuêre *S. Basilius* in Psal. 29. *S. Joann. Chrys.* Homil. 2. ad Hebr. *Origenes* lib. 4. contra *Celsum*. *D. Anselmus* lib. 6. de volunt. Dei. *S. Paulinus* Epist. 1. ad *Aprum*. *D. Laurentius Justinianus* lib. de contemptu mundi cap. 8.

16. Hæc sanè probant tam ex Sacris Scripturis, quàm ex SS. PP. dari in Deo voluntatem antecedentem, quà absque ulla restrictione vult omnes homines salvos fieri; quatenus auxilia sufficientia omnibus confert, quibus possint ad salutem perduci. Talia sunt creatio hominis ad Beatitudinem, Evangelii prædicatio, ad hoc propagandum Apostolorum in Universum Orbem missio, pretium Sanguinis *Christi* sufficientissimè pro omnibus effusi, Sacramenta per Christum instituta, & tandem lux illa: *Quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ut dicitur *Joann.* 1. quæ illuminatio præstita à luce quadam supernaturali ad omnes se extendit. Adest omnibus justis. Constat ex illo *Matth.* 11. 28. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Et ex illo *Lucæ* 11. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Et ex Epist. 2. *D. Petri* 3. v. 9. *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Quibus satis constat dare eis gratiam sufficientem, quà illuminante, & inspirante ab hostium laqueis eripi, peccatorumque sarcinam excutere possint. Habent & peccatores gratiam, quà possint vincere tentationes, servare mandata, & ad Deum converti. Ita *Proverb.* 1. *Convertimini ad correptionem meam, & ostendam vobis verba mea.* Et *Sapient.* 12. v. 1. *O quàm bonus, & suavis est Domine, spiritus tuus in omnibus! Ideòque eos, qui exerrant, partibus corripis, & de quibus peccant, admones, & alloqueris, ut relictâ malitiâ, credant in te, Domine.* Rursùs ibi: *Dans tempus, & locum, per quæ possent mutari à malitia.* Id insupèr constat ex illo *Deuteronom.* 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est.* Et ex *Isaiæ* cap. 5. v. 4. *Quid est, quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci?* Et *Ezech.* 18. v. 23. *Quarè moriemini domus Israel?* Et *Oseæ* 13. v. 9. *Perditio tua ex te Israel, tantummodò in me auxilium tuum.* Quibus clarissimè constat, Deum facere id omne,

quod

quod in se est, ut peccatores salvi fiant, & habere sufficientem gratiam, ut bonum operari possint. Habuerunt & *Judæi* gratiam sufficientem, quâ poterant adimplere præcepta. Hoc declarant Sacræ Paginæ; ut constat ex testimoniis relatis, & ex illo *Ezech. 24. Væ tibi, mundare te volui, & non es mundata*. Et ex illo *Proverb. 1. Vocavi, & renuistis*. Unde *S. Augustinus* lib. de grat. & lib. arb. de *Judæis* ait cap. 12. num. 24. *Gratiam repellebant, & in Christum propterea non credebant*. Et lib. de prædest. SS. cap. 9. *Facile est, ut infidelitatem accusemus Judæorum de libera voluntate venientem, qui factis apud se tàm magnis virtutibus, credere noluerunt*. Quarè de eisdem iterùm conqueritur lib. 1. oper. imperf. dicens: *Cæcitas cordis si peccatum non esset, injustè argueretur; arguitur autem justè, ubi dicitur, Pharisæe cæce, & aliis plurimis Divinorum eloquiorum locis*. Quarè tract. 53. in *Joann.* ait: *Ista cæcitas fuit Judæis grande incredulitatis malum, & grandis causa peccati, ut occiderent Christum*. Ergo eos agnoscit S. Doctor luce interiori donatos, ut possent adimplere præcepta, & ut esset eis infidelitas imputabilis ad culpam; aliàs injusta, quòd absit, fuisset increpatio.

17. Ad parvulos etiam se extendit voluntas illa antecedens salvandi omnes homines; non solùm ad infantes, quibus Baptismus Parentum, vel aliorum curâ procuratur; & ad illos, qui in lucem editi Baptismum percipere possunt; quibus sufficienter de remedio salutis à Deo provisum est, licèt adultorum culpâ illis applicari non possit; verùm se extendit ad infantes, sive in lucem editos, sive in utero materno absque ulla Parentum culpa morientes, quibus nullâ humanâ industriâ, & diligentiâ Baptismus conferri, & applicari possit; hoc affirmantibus gravissimis Theologis, super quo videndus Noster Emus, & Rmus S. R. E. Cardin. Fr. *Vincentius Ludovicus Gotti* de volunt. q. 2. Dub. 2. §. 6. à num. 72., quidquid in oppositum sentiat *P. Vazquez* 1. p. disp. 96. cap. 2. & 3. propugnans illa scripturæ verba, *Deus vult omnes homines salvos fieri* de adultis dicta esse. Sed verissima, ac certissima doctrina est, quòd ab illa generali, ac communi voluntate Dei pro salute omnium nullibi excluduntur infantes, prout eleganter docet D. *Prosper* lib. 2. vocat. Gent. cap. 23. dicens. *Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quòd isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus: quâ utique si benè uterentur Parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur. Omnium namquè exordia parvulorum, tota illa principia necdum rationalis infantiæ, sub arbitrio jacent voluntatis alienæ, nec ullo modo eis nisi per alios consuli potest: & consequens est, illos ad eorum pertinere consortium, quorum vel pravô, vel rectô aguntur affectu. Sicut enim ex aliena confessione credunt, ita ex aliena infidelitate, aut dissimulatione non credunt: & cùm ipsi nec præsentis vitæ desiderium habuerunt, nec futuræ: quàm ipsorum factum est nasci, tàm ipsorum efficitur non renasci. Sicut autem circa majores præter illam generalem gratiam, parciùs, atque occultiùs omnium*

nium hominum corda pulsantem, excellentiore opere, largiore munere, potentiore virtute vocatio specialis exeritur; ità etiam circa innumeros parvulos eadem manifestatur electio.

18. Hanc doctrinam firmat efficaciter consequentia illa irrefragabilis *D. Pauli* 2. Cor. 5. *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus.* Sed parvuli intrà uterum maternum morientes, mortui sunt in *Adam*: ergo & pro illis mortuus est *Christus*: ac perconsequens eisdem Deus præparavit media sufficientia ad salutem, & providit sufficienter tàm de remedio, quàm de ipsius applicatione. Quarè inquit *D. Thomas* in 4. dist. 6. art. 1. ad 1. *Non est ex defectu Divinæ misericordiæ, quòd in maternis uteribus existentibus remedium non exhibeatur, sed quià non sunt capaces illius remedii ... quià non possunt subjici operationi Ministrorum Ecclesiæ.* Sicut pariter non est ex defectu remedii parati in Ecclesia, quòd quis correptus apoplexiâ moriatur sinè confessione. Verum quidem est, quòd plerumquè festinantibus Parentibus, & paratis Ministris, ut Baptismus parvulo detur, non datur; & quòd Deus potest removere omnia impedimenta, quibus aliquandò parvuli à Baptismo propelluntur, & non facit. At quis affirmet, providentiæ Dei maximè convenire, ut pericula omnia, quæ moriturorum regenerationem impedire, aut prohibere possunt, removeat, & ordinem, & concursum rerum perturbet? Immò ipsum providentiæ jus lęderetur, si miracula perpetuò fierent ad impediendum naturalem causarum secundarum cursum, nè casu repentino parvuli privarentur gratiâ Baptismi. Sinit aliquandò tegulas, impetu venti propulsas, cadere super caput parvulorum, qui ad Ecclesiam deferuntur, ut recipiant Baptismum, & non recipiunt. Sinit Matres gravidas naufragium nonnumquàm pati, & cum puero, in visceribus concluso, perire: quia nempè Provisor generalis habens pro fine bonum universale non tenetur speciales defectus impedire; quia omnia cedunt in gloriam suam, sive ad exaltationem misericordiæ, cùm parvuli baptizantur, sive ad gloriam justitiæ, dùm in pœnam peccati originalis quidam privantur gratiâ Baptismi. Audiendus *D. Thomas* id profundè explicans 1. p. q. 22. art. 2. *Ad secundum dicendum, quòd aliter de eo est, qui habet curam alicujus particularis, & de Provisore universali; quia provisor particularis excludit defectum ab eo, quòd ejus curæ subditur, quantum potest: sed Provisor universalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, nè impediatur bonum totius. Undè corruptiones, & defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem; sed tamen sunt de intentione naturæ universalis, in quantum defectus unius cedit in bonum alterius, vel etiam totius universi. Nàm corruptio unius est generatio alterius, per quam species conservatur. Cùm igitur Deus sit universalis Provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, nè impediatur bonum universi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent universo. Non enim esset vita leonis, si non esset occisio ani-*

animalium, nec esset patientia Martyrum, si non esset persecutio Tyrannorum. Undè dicit Augustinus in Enchirid. Deus Omnipotens nullo modo sineret malum aliquòd esse in operibus suis, nisi usquè adeò esset Omnipotens, & bonus, ut benefaceret etiam de malo. Ex duabus autem rationibus, quas nunc solvimus, videntur moti fuisse, qui Divinæ providentiæ subtraxerunt corruptibilia, in quibus inveniuntur casualia, & mala. Hæc *D. Thomas.* Si ergo Deus omnibus parvulis simili providentiâ non consulit; si in eo rerum ordine, & cursu constituuntur infantes, in quo necesse sit, ipsos vi solâ naturæ mori: non ad defectum voluntatis antecedentis, sed ad voluntatem consequentem referendum est, quià nempe vult eum causarum secundarum cursum mortem infantium exigentium. Aliter enim respectu voluntatis antecedentis se habent infantes, ac adulti; illi ut potentes salvari absquè propria dispositione, dependenter solùm ab operatione aliorum, qui ipsis applicent Sacramenta; isti ut potentes disponi ad salutem auxilio supernaturali sibi infuso. Ex eo ergo quòd Deus, attentâ communi providentiâ, vult, quòd aliqui parvuli, antequàm nascantur, moriantur; aut jam nati decedant, quin ibi sint, qui possint, sciant, aut velint applicare Baptismum, qui respectu parvuli est, quod gratia efficax est pro adultis, argui nequit defectus voluntatis antecedentis, quâ Deus vult conferre omnibus auxilia sufficientia ad salutem; necessariò quippè immutaretur Divina providentia, si omnes parvuli reciperent auxilium intrinsecum gratiæ sanctificantis. Quòd ergo unis conferatur Baptismus, aliis verò minimè, *altitudo est divitiarum Dei*, quod ad inscrutabilia Dei judicia revocat *S. Augustinus* lib. 4. contra *Julianum* cap. 8. sicut quòd Deus parvulo, aliàs spurio, procuret Baptismum, dùm filius legitimus inopinatè è vita rapitur sine Baptismo. Debet ergò ut certum supponi, quòd in Deo datur voluntas antecedens salvandi omnes homines, quod tot Sacrarum Scripturarum, Conciliorum, & SS.PP. oracula absolutè pronuntiant: in quibus omnibus definitionibus nemo excipitur, omnibus offertur gratia, quâ reparari valeant, & ad Beatitudinem pervenire; ità ut nullus dubitandi sit locus de seria Dei benevolentia, & voluntate, ut omnes convertantur de impietate, ac injustitia, & quòd non vult mortem peccatoris; sed ut omnes, qui laborant, & onerati sunt, veniant ad ipsum, & resurgere possint.

19. His positis, docent primò Thomistæ, sincerissimè credendum, atque confitendum esse, dari in Deo voluntatem antecedentem conferentem omnibus auxilia sufficientia ad salutem: quæ voluntas antecedens est vera, & sincera voluntas salvandi omnes homines; nempè voluntas beneplaciti, ut expresè docet *D. Thomas* q. 23. de verit. art. 3. dicens: *Voluntas de Deo propriè dicitur, & hæc est voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem, & consequentem distinguitur.* Et in primo dist. 47. qu. 1. art. 2. *Possumus loqui de voluntate beneplaciti, vel consequente, vel antecedente.* Quæ tamen voluntas antecedens non est efficax, etiam affectivè, & quantùm est ex parte Dei, ita, ut omni conatu affectivo intendat omnium salutem, & eam non consequatur.

Hæc

Hæc enim voluntas sic affectivè efficax solùm chymericè fingi potest in Deo. Tùm, quia si esset affectivè efficax, imperaret, vel posset imperare omnia media efficacia pro consecutione salutis: ergo ex vi hujus voluntatis maneret homo efficaciter determinatus ad ponenda illa media pro finis consecutione, efficaciter effectivè voliti; quod est penitùs impossibile: sic enim ex vi talis voluntatis esset homo efficaciter determinatus ad ponenda media illa, quæ aliundè prævidet Deus non ponenda; cùm detur in Deo cognitio certa non futuritionis salutis respectu reproborum: ergo conciperet Deus determinationem inutilem, & frustrandam; quòd sanè absurdissimum est, ut rectè ait *S. Prosper* in respons. ad 4. object. Vincentianam: *Insanum omninò, & contra rationem est dicere, voluntatem Dei ex Dei voluntate non fieri.*

20. Secundò: nihil magis in ore habent Thomistæ, quàm quòd locus *Pauli* universaliter acceptus de voluntate inefficaci, non tollit, quòd in Deo sit alia specialior voluntas, quæ simpliciter sit talis, & omninò invincibilis erga Prædestinatos, sicut & positiva voluntas excludendi aliquos à gloria. Quod probat præclarissimum illud *D. Pauli* testimonium ad *Rom.* cap. 9. *Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundùm electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Ubi loquitur Apostolus de prædestinatione Sanctorum sub nomine *Jacob*, & de reprobatione aliorum sub typo *Esau*, ut exponit *M. P. Augustinus* lib. 1. ad *Simplicianum* q. 2. & lib. 2. ad *Bonifac.* cap. 7. Et *D. Thomas* 1. p. qu. 23. art. 5. ad 3. Componitur ergo cum voluntate illa generali salvandi omnes homines voluntas specialis salvandi, quos ipse velit, *& quorum electio sit ex mero beneplacito voluntatis divinæ*, ut inquit *M. P. Augustinus* prædicta verba Apostoli intelligens cum universalitate non absoluta, sed accommodata, ut refert *D. Thomas* hic art. 6. ad 1. *Dicendum, quòd illud verbum Apostoli, quòd Deus vult omnes homines salvos fieri, potest dupliciter intelligi, uno modo, ut sit accommoda distributio: secundùm hunc sensum, Deus vult salvos fieri omnes homines, qui salvantur; non quia nullus homo sit, quem salvum fieri non velit: sed quia nullus salvus fit, quem non velit salvum fieri.* Componitur insuper specialis voluntas reprobativa, vel exclusio reproborum à gloria, tanquàm à beneficio indebito, vel ex motivo justitiæ, vel ex supremo Dei dominio, vel ex boni excellentia, teste eodem *Augustino* Epist. 107. *Quomodò*, inquit, *dicitur, omnes homines fuisse gratiam accepturos, si non illi, quibus non datur, suâ voluntate respuerent, quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri: cum multis non detur parvulis, & sine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, festinantibusque Parentibus, Ministris quoque volentibus, ac paratis, Deo nolente, non detur; cùm repentè antequam detur, expirent, pro quo, ut acciperent, currebatur. Undè manifestum est, eos, qui huic resistunt tàm perspicuæ veritati, non intelligere omninò, quâ locutione sit dictum, quòd omnes ho-*

mines vult Deus salvos fieri, cùm tamen multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult. Brevis sanè, sed profundissima responsio: *Quia non vult.* Deus enim est Supremus Dominus gloriæ, quæ nulli creaturæ est debita; cùm sit finis supernaturalis cujuscumque creaturæ intellectualis, & suprema gratia, ut dicitur ad *Rom.* 6. *Gratia Dei vita æterna*, & probat *D. Thomas* in 1. ad *Annib.* q.41. art.3. in corp. *Voluntati divinæ de salute hominis duplex voluntas opponi videtur, scilicet voluntas de contradictorio, secundùm quod vult aliquem non salvare; & voluntas de contrario, secundùm quòd vult damnare aliquem. Prima quidem voluntas non requirit aliquam rationem ex parte voliti, cùm status gloriæ non sit debitus humanæ naturæ: non enim requiritur ratio, quarè non dem alicui, cui dare non debeo.* Hæc *D. Thomas*: ex quibus apertissimè concluditur, cum voluntate antecedente salvandi omnes homines dari specialem aliam providentiam erga Prædestinatos, sicut & voluntatem consequentem non dandi gloriam reprobis, quin detur aliqua imperfectio ex parte voluntatis antecedentis. Favet, & consonat huic doctrinæ *Eminentiss. Card. Bellarminus* utramque voluntatem antecedentem, & consequentem distinguens lib.2.de grat. & liber.arbitr.cap.3. explicans illud 1. ad *Thimot.*2. *Vult omnes homines salvos fieri.* Et illud 1. Petri 3. *Neminem vult perire, sed omnes ad agnitionem veritatis venire*, respondet: *Hæc loca parum ad rem faciunt. Solùm enim significant, Deum non impedire quemquam à salute. Immò remedia, & auxilia pro omnibus in communi instituisse, prædicationem Evangelii, & Sacramenta voluisse omnibus esse communia, &c. sed ex his nemo rectè colliget Deum expectare, ut homines suis viribus velint salvi fieri: sed, inquiunt, si Deus vult omnes salvos fieri, cur non fiunt omnes salvi, nisi quia ipsi nolunt? Respondeo, verissimum est, non fieri omnes salvos, quia ipsi nolunt; nam si vellent, Deus eis utique non deesset. Cæterum nemo vult salvus fieri, nisi Deus præveniendo, ac præparando voluntatem faciat eum velle; cur autem Deus non faciat omnes velle, quis novit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? Itaque sicut verum est, non omnes salvos fieri, quia Deus non vult voluntate illa beneplaciti, de qua scriptum est in Psal.* 113. *omnia quæcumque voluit, fecit in Cœlo, & in Terra. Et tandem simul etiam verum est, Deum velle omnes salvos fieri voluntate illa, quam rectè Theologi antecedentem vocant.* Nihil sanè clarius, nihil efficacius, nihil ad propositum convenientius.

21. En qualis in Schola Thomistica est tota gratiæ æconomia; en duplex sincera, & vera salvandi voluntas: prima, quæ præparat, & offert omnibus auxilia sufficientia, quibus salutis effectum consequi possint; & secunda consequens, ad quam infallibiliter effectus sequitur. Illa est, quâ Dei bonitas in omnes diffunditur; ista sic cum effectu est infallibiliter connexa, quòd ab eo, quod Deus semel voluit, & decrevit, nec ipse Deus potest recedere, nec diverti, teste *S. Augustino* asserente: *Absit, ut impediatur ab homine omnipotentia, & cuncta præscientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non*

sussi-

sufficiunt, qui putant, Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente non posse. Sed de hoc plura infrà dicturi sumus.

22. Quis ergo nisi fortè aut malignus, aut imperitus audeat dicere, hanc Thomistarum doctrinam sapere mentem Jansenii, habereque cum illa minimum commercium? Ille novum hoc, & absurdissimum dogma induxit, quòd solùm ante primi Parentis peccati prævisionem erat in Deo voluntas vera, & sincera salvandi omnes homines, ipso sic fatente lib.3.cap.20. de grat. *Christi Salv.* sequentibus verbis, innixus cuidam *D. Damasceni* testimonio: *Significat ergo Damascenus, voluntatem, quam Deus ex se concepit, quando humanum genus instituit, quæque omnia peccata hominis antecessit, fuisse bonitatis, ut homo gratiæ, salutis, felicitatisque particeps fieret.... talis antecedens voluntas quamdiù res sine accessoriis circumstantiis consideratur, aliquid ad causandam gratiam sufficientem, aliaque media necessaria procurandæ saluti, facit, utpotè ex qua gratia primorum hominum sufficiens fluxit*. En quomodo voluntatem antecedentem in Deo duntaxat ante peccatum *Adami* agnoscit. At post primorum Parentum peccatum voluntatem antecedentem, quâ velit omnes homines salvos fieri, removet à Deo; adeòque negat, ullam ex vi talis voluntatis antecedentis in præsenti statu dari sufficientem gratiam, ita in eodem capite dicens: *Postquam peccata jam ab hominibus inducta considerantur, antecedens voluntas in sola præcisione mentis, adeòque nudâ quadam velleitate, nihil omninò gratiæ causante, consistere potest, quod ex eo manifestissimè patet, quia talem voluntatem antecedentem etiam erga damnatas creaturas, sivè hominum, sivè Angelorum Deus habet*. Quinimò suppositâ illâ voluntate antecedente, redarguit Theologos, quòd doctrinâ istâ revivisicit Semipelagianorum hæresis, ut in eodem capite affirmat: *Non posse statui, quod Recentiores plerumque solent, voluntatem quamdam generalem, quâ Deus velit omnes homines, in damnatione primi peccati positos, salvos fieri, ex qua voluntate non solùm generalia redemptionis remedia, sed etiam sufficientia adjutoria omnibus etiam reprobis præparaverit. Sicut enim talia sufficientia adjutoria non dantur omnibus; immò nulla omninò post lapsum sunt, ita nec voluntas illa generalis, ex qua promanare dicuntur*. Undè cùm cap. 21. sequenti objectionem ex communi Theologorum doctrina petitam, nempè dari gratias sufficientes ad salutem comparandam, quia pro omnibus Christus mortuus est, sibi proposuisset sub his terminis: *Aliud argumentum pro gratia sufficienti omnium proferri solet, quia Christus est Redemptor omnium, juxta illud* 1. *ad Thimoth*. 2. *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Nec enim redemptio omnium ullo modo videtur esse posse, nisi gratiam saltem sufficientem omnibus præparaverit*; ad hoc argumentum respondet, dicendo: *Respondetur, & hoc argumentum, sicut omnia præcedentia jam olim ad nauseam usque à Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit, ut mirum sit, Recentiores tanto studio trita Hæreticorum arma colligere, & obsoleta*

recudere. *Nec enim*, pergit ille, *juxta doctrinam Antiquorum*, *pro omnibus Christus passus*, *aut mortuus est*, *aut pro omnibus omnino tam generaliter sanguinem fudit*; *cùm hoc potius tanquam errorem à Fide Catholica abhorrentem doceant esse respuendum*. *Illa extensio*, inquit ulteriùs ad ejusdem capitis finem, *tam vaga modernorum Scriptorum non alio ex capite*, *quàm ex ista generali*, *&* *indifferenti voluntate Dei erga salutem omnium*, *&* *ex illa sufficientis gratiæ omnibus conferendæ præparatione fluxit*, *quorum utrumque Augustinus*, *Prosper*, *Fulgentius*, *&* *antiqua Ecclesia velut machinam à Semipelagianis introductam repudiavit*. Sed ex dictis jam satis attrita est à nobis hæc *Jansenii* nova cavillatio.

23. Si dixeris, quòd non potest statui voluntas generalis, quâ Deus omnes homines, in damnatione primi parentis positos, velit salvos fieri, cùm ex tali voluntate generalia remedia non sint omnibus præparata; magisque debeat dici quædam velleitas, quæ in sterili, & otiosa hæreat complacentia, quàm vera voluntas; ut illam dicit *D. Thomas* 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. *Undè magis potest dici velleitas*, *quàm absoluta voluntas*. Quod & repetit 3. p. q. 21. art. 4. ubi contraponit voluntatem absolutam *Christi* Domini voluntati generali, quâ vult omnium salutem, dicens: *Illud autem*, *quod volumus secundùm motum voluntatis simplicis*, *quæ consideratur*, *ut natura*, *non simpliciter volumus*; *sed secundùm quid*, *scilicet*, *si nihil obsistat*, *quod per deliberationem rationis invenitur*. *Undè talis voluntas magis dicenda est velleitas*, *quàm absoluta voluntas*, *quia scilicet homo hoc vellet*, *si aliud non obsisteret*. Cujus dicti rationem assignat dicto art. 6. dicens: *Quòd quidquid Deus simpliciter vult*, *fit*, *licèt non illud*, *quod antecedenter vult*: ergo cùm non omnes re ipsa salventur, voluntas illa Dei omnes salvare volens, non est vera voluntas, sed nuda velleitas, nihil virium subministrans, aut unquam subministratura.

24. Secundò: nequit seriò velle aliquod objectum, qui ex se habet voluntatem incompossibilem cum ejus consecutione; sicut non potest homo velle seriò, ut amicus adipiscatur beneficium, si ex se habet voluntatem incompossibilem cum ejus consecutione; sed in Deo datur in ordine ad reprobos vera, & absoluta voluntas incompossibilis cum consecutione salutis: ergo voluntas illa, quâ Deus vult omnes homines salvos fieri, non est vera voluntas formaliter existens in Deo, sed nuda velleitas.

25. Mirùm, quòd nobis objiciant *D. Thomam*, qui non potuit meliùs, & clariùs hanc docere veritatem. Pro quo maximè observandum, quòd agens ex professo *D. Thomas* de Dei voluntate 1. p. q. 19. illam primâ divisione dividit in voluntatem beneplaciti, & in voluntatem signi. Hæc voluntas, cùm non sit actualissimum velle Dei, sed effectus ejus, signans, & indicans sui causam, nempè Dei voluntatem, sicuti metaphoricè, & impropriè dicitur voluntas Dei, ità metaphoricè, & impropriè reperitur in Deo. Non sic voluntas beneplaciti, quæ cùm sit ipsum velle actualissimum Dei, in Deo formaliter, & propriissimè repe-

reperitur, quod sequentibus aureis verbis concludit *D. Thomas* 1. p. q. 19. num. 6. *Voluntas propriè dicta in Deo vocatur voluntas beneplaciti*. Et de verit. q. 23. art. 3. ad 6. *Distinguitur voluntas signi à voluntate beneplaciti; quia unum est ipse Deus, aliud est, ut effectus ejus*. Hanc voluntatem beneplaciti dividit iterum *D. Thomas* art. 6. citat. q. 19. in resp. ad 1. in voluntatem antecedentem, & consequentem, attentâ objectorum diversitate, ità quòd hæc fertur in objectum vestitum suis circumstantiis, altera verò in bonum secundùm se consideratum. At tam voluntas antecedens, quàm consequens formaliter reperitur in Deo, ut ibi docet *D. Thomas*, dicens: *Invenitur in Deo propriè ratio voluntatis, ut supra dictum est, & hæc est voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem, & consequentem distinguitur*. Etiam in 1. Epist. ad *Timot.* cap. 2. *Velle ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti, quandoque pro voluntate signi: pro voluntate signi vult salvare omnes: pro voluntate beneplaciti: sic exponi potest quatuor modis*: ad quartam expositionem descendens hæc habet: *alio verò modo secundum Damascenum; ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente*. Rursus in 1. Sent. dist. 47. q. 1. num. 2. *Possumus ergo loqui de voluntate, vel beneplaciti, vel signi: & de voluntate beneplaciti vel consequente; vel antecedente*. Et ad *Hannibald.* in 1. dist. 47. art. 31. *Loquendo de voluntate beneplaciti, aliquid potest fieri præter voluntatem Dei, tàm antecedentem, quàm consequentem*. Eccè quânam mirâ, & Angelicâ claritate exprimit Angelicus Doctor veram, & sinceram voluntatem in Deo formaliter repertam de omnium hominum æterna salute; cujus voluntatis sinceritatem, & veritatem exponit cap. 19. *Joann.* lect. 3. comparando ipsam vehementi desiderio: *Per hoc*, inquit S. Doctor, *quòd dicit sitio, ostenditur ejus vehemens desiderium de salute generis humani* 1. *ad Thimoth.* 2. *vult omnes homines salvos fieri*, Luc. 19. *venit Filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat. Vehemens autem desiderium consuevimus exprimere per sitim*. Quâ eâdem Phrasi usus est *S. Augustinus* in Psal. 68. Conc. 1. *Sitis ipsius erat, quando dixit mulieri: sitio, da mihi bibere; fidem ipsius sitiebat: & de Cruce, cùm diceret, sitio, fidem illorum quærebat, pro quibus dixerat: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*, quòd vehemens desiderium, & sitis sumuntur latè pro voluntate salutis: quia nempè ex ista oritur tot beneficiorum, & mediorum præparatio, quod in hominibus esset indicium vehementis desiderij. In quod redit, quod alibi dicit S. Doctor super Psal. 18. *Spiritus Sanctus calefacit, Cantic. 8. Lampades ejus Lampades ignis. Sed numquid multi non recipiunt calorem ejus? Dicendum, quòd sicut est de Sole materiali, ita contingit de Spiritu Sancto. Multi autem possunt se abscondere, & non recipere calorem Solis. Sed Sol ex parte sua se exhibet omnibus: sic Spiritus Sanctus effunditur ubique, & petit ab omnibus recipi, nisi aliquis se per malitiam abscondat*.

26. En sincerissimus Dei amor omnibus, nemine dempto, bonitatis divitias effundens, omnes movens, & excitans; non unius, vel alterius,

sed

sed omnium, & singulorum corda movens; cùm omnes interioris gratiæ auxilio illustrentur. Si ergo Deus propter salutem hominum tot, & tanta operatur, si ex ista voluntate salvandi omnes homines decrevit Deus ineffabile Incarnationis Mysterium, teste *D. Augustino* lib. de *Catechizand.* rudib. 26. dicente: *A quo interitu, hoc est, pœnis sempiternis, Deus misericors volens homines liberare, si ipsi non sint inimici, & non resistant misericordiæ Creatoris sui, misit unigenitum filium;* quomodò voluntas ista dici potest pura velleitas, & metaphorica voluntas? Hoc sanè penitùs inintelligibile est. Primò: quia ex voluntate salvandi omnes homines Deus præparavit illis auxilia sufficientia. Etenim per illam voluntatem ordinantur homines ad finem supernaturalem; ex qua ordinatione oritur in Deo voluntas conferendi auxilia sufficientia, quæ sanè voluntas ex se ipsa non oritur, nec ortum ducere potest; sed pura velleitas, & metaphorica voluntas nullum ponit medium, nihilque ad finem assequendum operatur: ergo illa voluntas est formaliter existens in Deo, & non quædam velleitas. Hoc sanè clarissimè probat verissimam, & sinceram Dei voluntatem. Quomodò namque verificari potest, Deum ordinasse hominem ad vitam æternam, & ipsum, ut hanc consequeretur, condidisse, absque voluntate finis? Implicat enim, quòd amentur media, ut talia, & quòd dentur, ut consequatur finis, absque voluntate finis; cùm in omni ordinatè, & seriò agente vera voluntas mediorum supponat veram voluntatem finis, ut luculenter docet *D. Thomas* de verit. q. 6. art. 1. distinguens inter providentiam, & prædestinationem, dicens: *Providentia ordinem in finem respicit tantùm; undè per Dei providentiam omnes homines ad Beatitudinem ordinantur. Sed prædestinatio respicit etiam exitum, vel eventum ordinis; undè non est nisi eorum, qui gloriam consequuntur.* Secundò: quia hominem peccantem facere contra voluntatem Dei, & Spiritui Sancto resistere clamat apertè Scriptura; sicut & hominem contra illam operantem, effectuique hujus voluntatis resistentem, experturum esse in suppliciis potestatem Dei; quâ etiam veritate plenæ sunt Paginæ Sacræ: sufficiat modò, quod suis contemptoribus sapientia loquitur Proverb. 1. dicens: *Vocavi, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, cùm, quod timebatis, advenerit; cum irruerit super vos repentina calamitas, & interitus velut tempestas ingruerit.* Sed mera velleitas non infert reatum pœnæ æternæ, cùm non secum afferat consilium, & præceptum: ergo damnatio sic operantis supponit in Deo veram, & sinceram voluntatem, quæ cum omni proprietate accepta sit formaliter in ipso existens, qua velit omnes homines salvos fieri. Tertiò, quia hæc voluntas generalis, & antecedens salvandi omnes homines non est ex illis quinque divinæ voluntatis signis, quæ assignantur à Theologis, maximèque à *D. Thoma* art. 12. sæpè citat. q. 19. quæ sunt, *præceptum, prohibitio, consilium, permissio, operatio;* ex quibus solùm in Deo dicitur voluntas metaphorica, ut testatur idem S. Doctor ibi art. 11. in corp.

corp. per hæc verba: *In Deo distinguitur voluntas propriè, & metaphoricè dicta. Voluntas enim propriè dicta vocatur voluntas beneplaciti: voluntas autem metaphoricè dicta est voluntas signi, eò quòd ipsum signum voluntatis voluntas dicitur*, ut repetit in 1. sententiar. dist. 45. art. 4. *Deus potest dici velle aliquid dupliciter, vel propriè; & sic dicitur velle illud, cujus voluntas verè in eo est, & quod sibi complacet: & hæc est voluntas beneplaciti. Dicitur etiam aliquid velle metaphoricè, quod ad modum volentis se habet, ut dum præcipit, vel consulit*: ergo est voluntas formaliter, & propriè existens in Deo, non metaphorica, sed vera declaratio amoris, & affectûs divini erga genus humanum. Quartò: velleitas dicit actum incompletum, non plenum, videturque importare impotentiam quamdam, non potentis efficere, quod vult. Connotat etiam desiderium habendi, aut faciendi id, quod vult; videturque includere carentiam boni desiderati: quæ sanè non possunt commodè intelligi de voluntate antecedenti salvandi omnes homines: quæ ex parte Dei semper impletur quantùm ad proprium effectum, qui est ordinare ad salutem, & dare media sufficientia ad illius consecutionem: quam si non in omnibus implet, hoc non est ex impotentia Dei, & defectu activitatis; sed ex libera ordinatione ipsius volentis, seu rectissimâ voluntate, quâ illam in omnibus non impleri decernit: nam actu consequi salutem, est proprius effectus voluntatis consequentis, quæ necesse est, ut semper impleatur.

27. Hæc sanè efficaciter probant veram, & sinceram Dei voluntatem salvandi omnes homines. At si ipsa in sui universalitate considerata, ut inquit *D. Thomas*, potiùs velleitas dici debet, hoc solùm debet intelligi secundùm modum intelligendi, qui intelligendi modus non est sine fundamento in re. Etenim, cùm hæc distinctio voluntatis antecedentis, & consequentis non accipiatur ex parte ipsius voluntatis divinæ, in qua nihil est prius, vel posterius, sed ex parte volitorum; hinc aliquomodò à nobis secundùm nostrum modum intelligendi concipitur illa voluntas antecedens, ac si esset velleitas quædam; cùm modus tendendi ad objectum, non sit modus ille perfectus, & completus correspondens actui voluntatis; cùm feratur in salutem, non ut ponendam in re, & cum suis circumstantiis: cùm tamen perfectio actûs voluntatis attendatur secundùm quòd voluntas fertur in objectum, ut agendum, & consequendum in particulari, consideratis omnibus suis particularibus circumstantiis. Quarè etsi non sit velleitas, à nobis, ut talis, & ut voluntas secundùm quid consideratur. In eodem sensu intelligi debet *D. Thomas* loco citato 3. p. q. 24. art. 1. Etenim cùm voluntas *Christi* fuerit omninò conformis voluntati divinæ, ut testatur ipse *Joan*. 6. *Quia descendi ... non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me*: sicut in Deo datur voluntas antecedens, & consequens, ita in Christo datur utraque voluntas, quarum distinctionem notat *D. Thomas* 1. ad *Timoth*. cap. 2. lect. 1. dicens: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; pro aliquibus efficaciter, pro omnibus sufficienter; quia pretium sanguinis ejus est sufficiens ad salutem omnium, sed non habet effi-*

efficaciam, nisi in electis, propter impedimentum. At cùm ex vi hujus voluntatis antecedentis non omnes ad salutem pertingant, ideo dicitur voluntas secundùm quid, seu velleitas in sensu superiùs dicto. Dicitur autem ita, quantùm ad rationis nostræ captum, *velleitas*, sumpto nomine à tempore imperfecto *vellem*, ut habeatur distinctio significandi ab altera deductione ex tempore præsenti, perfectoque, *volo*: ex quo deducitur significatio voluntatis absolutæ, quæ semper impletur; quia apud nos nullus est alius modus significandi utramque voluntatem, quàm per has expressiones: *absolutè volo*, atque: *Si expediret, absolutè vellem*. Itaque non est velleitas excludens seriam voluntatem, sed duntaxat absolutam. Hic observes velim, Benevole lector; cur hæc voluntas antecedens aliquando à *D. Thoma* dicitur voluntas signi. Etenim omnis voluntas beneplaciti potest dici voluntas signi; licèt non omnis voluntas signi dicatur voluntas beneplaciti. Non semper voluntas signi dicitur voluntas beneplaciti; nam prohibitio & permissio mali solum ad voluntatem signi & non ad voluntatem beneplaciti spectant. E converso verò voluntas beneplaciti aliquando voluntas signi dicitur, cùm illud ipsum, quod Deus vult, aliquo manifestat signo: puta, consilio, præcepto, vel operatione; ut explicat *D. Thomas* in cap. 2. Epist. 2. ad *Tim.* lect. 1. dicens: *Pro voluntate signi vult salvare omnes, quia omnibus proposuit salutis remedia, consilia, præcepta. Pro voluntate beneplaciti sic exponi potest quatuor modis*.... & concludit Deum velle voluntate antecedente verè & sincerè omnes salvos fieri. Quod ultimo loco dicitur, insubsistens omninò detegitur; cùm ibi hæc duo componat *D. Thomas*, quòd omnis voluntas consequens impletur, licèt non sub reduplicatione & quatenus antecedens: cujus rationem proponit in corp. articuli dicens: *Ad cujus evidentiam considerandum est, quòd cùm effectus conformetur agenti secundùm suam formam, eadem ratio est in causis agentibus, quæ est in causis formalibus. In formis autem sic est, quòd licèt aliquod possit deficere ab aliqua forma particulari, non tamen à forma universali deficere potest. Potest enim esse aliquid, quod non est homo, vel vivum; non autem potest esse aliquid, quòd non sit ens. Unde hoc idem in causis agentibus contingere oportet: potest enim aliquid fieri extra ordinem alicujus causæ particularis agentis, non autem extra ordinem alicujus causæ universalis, sub qua omnes causæ particulares comprehenduntur: quòd si aliqua causa particularis deficiat à suo effectu, hoc est propter aliquam aliam causam particularem impedientem, quæ continetur sub ordine causæ universalis. Unde effectus ordinem causæ universalis nullo modo potest exire. Et hoc etiam patet in corporalibus. Potest enim impediri, quòd aliqua stella non inducat suum effectum, sed tamen quicumque effectus ex causa corporea impediente in rebus corporalibus consequatur, oportet, quòd reducatur per aliquas causas medias in universalem virtutem primi Cœli. Cum igitur voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum, impossibile est, quòd divina voluntas suum effectum non consequatur. Unde quod recedere videtur à divina voluntate secundùm unum ordinem, relabitur in*

ipsam secundùm alium. Sicut peccator, qui quantùm est in se, recedit à Divina voluntate peccando, incidit in ordinem Divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur. Nihil clarius, aut luculentius inveniri potest hâc apertissimâ *D. Thomæ* auctoritate, & doctrinâ, quam repetit q.25. de verit. art. 2. Et quâ nos edocet, quòd voluntas Divina quoad se, & quoad finis intentionem, seu quà respicit bonum universale semper sub hoc respectu impletur. Omnia siquidem cedunt in gloriam Dei: imò ipse peccator, qui recedit ab ista voluntate ut bonitas est, incidit in eam ut justitia est, & illam adimplet, quatenus peccatores obstinatos punire statuit & vult; sicque suum in omnibus assequitur finem: suamque in omnibus adinvenit gloriam. Solùm ergo quatenus concideratur ipsa ex parte hominis, quem ad beatitudinem dirigit, non impletur, propter peccatoris resistentiam, juxta illud Act. 7. v. 51.: *Vos semper Spiritui Sancto resistitis.*

28. Quod secundo loco dicitur, minimo negotio refutabitur, si consideretur duplex ratio discriminis assignata à *M. Bolivar* tract.4. de volunt. Dei dub.5. §.5. Prima est, quòd in hominibus non stat relinquere consecutionem beneficii in amici libertate, & simul habere voluntatem incompossibilem cum ejus consecutione, secus verò in Deo: cujus ratio est: nam voluntas, seu dispositio divina, utpotè primi Provisoris, non aufert, sed infert libertatem creaturæ, quæ in hominibus non currit. Secunda discriminis ratio, & præcedentis confirmatio est, quòd ad Deum non solùm spectat velle salutem consequendam ab homine, dependenter ab ejus libertate, sed etiam providere de determinatione libera creaturæ; atque adeò benè stat, quòd Deus velit inefficaciter salutem, quam homo consequetur, si per ipsum non stet: quod ad seriam voluntatem sufficit: & simul quòd posteà ob alios fines sibi notos permittat defectum in creatura impedientem consecutionem salutis: quod in uno homine respectu alterius non contingit. Hæc doctrina verissima est, si *D. Thomæ* credimus 1. p.q. 22. art. 2. ad 2. dicenti: *Quod aliter de eo est, qui habet curam alicujus particularis, & de Provisore universali: quia Provisor particularis excludit defectum ab eo, quod ejus curæ subditur quantùm potest; sed Provisor universalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, nè impediatur bonum totius. Unde corruptiones, & defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem; sed tamen sunt de intentione naturæ universalis, in quantùm defectus unius cedit in bonum alterius, vel etiam totius universi; nam corruptio unius est generatio alterius, per quam species conservatur. Cum igitur Deus sit universalis Provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus èsse in aliquibus particularibus rebus, nè impediatur bonum universi perfectum: si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent universo. Non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium: nec esset patientia Martyrum, si non esset persecutio Tyrannorum. Unde dicit Augustinus (in Enchir.) Deus Omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi usque adeò esset*

Omnipotens, & bonus, ut benè faceret etiam de malo: quibus satis explorata, perspecta, & cognita est argumenti solutio. Et argumentum manifestè instatur in Adversariorum doctrina: Deus enim volens seriò conversionem, & salutem omnium hominum, scit esse necessarium, ut convertatur homo, & fiat salvus, ipsi conferre auxilium, cum quo prævidit perseveraturum, & convertendum: & juxta alios, cognoscit esse necessarium, conferre auxilium ex motivo efficaciæ, & directum ex scientia media, saltem juxta hanc providentiam; & tamen cum voluntate ista antecedenti, stat voluntas consequens de non conferendo reprobis tali auxilio: ergo cum voluntate illa antecedenti, quâ Deus ex sua bonitate, & misericordia vult omnes homines salvos fieri, compossibilis est voluntas consequens de denegatione salutis. Sed non est quòd in hoc prolixiore disputatione immoremur.

DISPUTATIO VI.

De extensione gratiæ excitantis ad infideles, obduratos, & excœcatos.

DUBIUM I.

An Deus Infidelibus conferat auxilia sufficientia ex voluntate illa, quâ vult omnes homines salvos fieri.

§. I.

Status controversiæ proponitur.

1 TRIPLEX datur species infidelitatis, quæ communiter assignatur à Theologis cum D. *Thoma* 2. 2. q. 10. art. 5. nempe Paganismus, Judaismus, & Hæresis, quas omnes eleganter ibi explicat dicens: *quia aut renititur fidei nondum susceptæ, & talis infidelitas est Paganorum, sive Gentilium; aut renititur fidei Christianæ susceptæ, vel in figurâ, & sic est infidelitas Judæorum; vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas Hæreticorum*. Constat ergo, quòd alii fidem aliquando, saltem in Baptismate susceperint, & susceptam postmodùm reliquerint, quos *Hæreticos* dicimus. Alii fidem non re quidem, sed figurâ saltem susceperunt, figuratum tamen non agnoverunt, & isti *Judæi* dicuntur. Alii demum infideles sunt, qui fidem nullo unquam pacto, nullâ ratione, nec re ipsâ, nec in figura suscepêre, seu verum illi Numen colant, sed profanis omnino ritibus, uti *Turcæ*; seu nullum agnoscant, ut *Athei*; seu falsum adorent, ut *Idololatræ*, quos *Gentiles* Scripturæ nuncupant, eò quod Idololatriæ tenebris in-

volvuntur. De infidelibus in præsenti quæstio vertitur; an illi habeant aliquam gratiam, quâ possint ad salutem pervenire?

2. Illud secundò animadvertendum censeo, quòd infidelis duplex distinguitur: unus *negativè*, alter verò *positivè* dicitur talis. Prior ille est, qui nihil unquam de Christo audivit: posterior verò ille censetur, qui sufficientia de Christo audivit, sed ex voluntaria in errore pertinacia, non vult credere, sed positivè resistit. Ita Angelicus Præceptor 2.2. q.10. artic.1. his verbis: *Infidelitas dupliciter accipi potest, uno modo secundùm puram negationem; ut dicatur infidelis ex hoc solo, quòd non habet fidem: alio modo potest intelligi infidelitas secundùm contrarietatem ad fidem; quia scilicet aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam contemnit ipsam, secundùm illud Isaiæ 53. Quis credidit auditui nostro? Et in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis; & secundùm hoc infidelitas est peccatum.* Illi ergo, qui nihil audierunt de Fide, infideles sunt negativè, quia ignota est eis fides Christi; & infideles positivi illi sunt, qui cordis incredulitate, duritiæ contumaciâ, & vitæ, morumque pravitate illi contradicunt.

3. Hoc infidelitatis positivæ peccatum est maximum omnium peccatorum, quæ contingunt in perversitate morum, ut expresè docet D. *Thomas* 2. 2. q. 10. art.3. *Dicendum, quòd omne peccatum formaliter consistit in aversione à Deo, ut supra dictum est. Unde tantò aliquod peccatum est gravius, quantò per ipsum homo magis à Deo separatur. Per infidelitatem autem maximè homo à Deo elongatur, quia nec veram Dei cognitionem habet. Per falsam autem cognitionem ipsius non appropinquat ei, sed magis ab eo elongatur. Nec potest esse, quòd quantùm ad quid Deum cognoscat, qui falsam opinionem de eo habet: quia id quod ipse opinatur, non est Deus. Undè manifestum est, quòd peccatum infidelitatis est majus omnibus peccatis, quæ contingunt in perversitate morum. Secus autem est de peccatis, quæ opponuntur aliis virtutibus theologicis, ut infra dicetur.*

4. Lethaliter ergo peccant quicumque renituntur Christianæ Fidei, sive quam nondum susceperunt, ut *Pagani*, & *Mahumethani*, sivè quam susceperunt in figura, ut *Judæi*: sivè quam susceperunt in ipsa manifestatione veritatis, quales sunt *Hæretici*, & *Apostatæ*. Quamvis autem errent in pluribus *Pagani*, quàm *Judæi*; & *Judæi*, quàm *Hæretici*; infidelitas tamen *Judæorum*, qui Fidem Evangelii in veteri lege adumbratam susceperunt, quam pravis interpretationibus corrumpunt, gravius peccatum est infidelitate *Ethnicorum*; *Hæreticorum* verò infidelitas, qui profitentur Fidem Evangelii, & ei renituntur, eam corrumpentes, gravius peccatum est infidelitate *Judæorum*, & *Paganorum*, atque *Mahumethanorum*. Totum expresè docet D. *Thomas* laudatâ quæst.10. art.6. *Dicendum, quòd in infidelitate, sicut dictum est, duo possunt considerari, quorum unum est comparatio ejus ad Fidem, & ex hac parte aliquis gravius contra Fidem peccat, qui Fidei renititur susceptæ, quàm qui renititur Fidei nondum susceptæ: sicut gravius peccat, qui non implet, quod promisit, quàm si non impleat, quod nunquam pro-*

promisit. Et secundùm hoc infidelitas Hæreticorum, qui profitentur Fidem Evangelii, & ei renituntur, eam corrrumpentes, gravius peccant, quàm Judæi, qui Fidem Evangelii nunquàm susceperunt: sed quia susceperunt ejus figuram in veteri lege, quam malè interpretantes corrumpunt: ideò etiam eorum infidelitas est gravius peccatum, quàm infidelitas Gentilium, qui nullo modo Fidem Evangelii susceperunt.

5. Tertiò observandum est, quòd in præsenti loquimur de gratia, quantùm ad substantiam supernaturali. Etenim extra dubium debet esse, quòd Deus multis, variisque modis se ipsum notum facit. Ad illius amorem excitant, & movent creaturæ, quia creatæ ab ipso. Clamat quoquè intùs ei innata rationi justitia, quòd ex toto illum diligere debeat homo, cui se totum debere non ignorat. Non solùm natura, sed etiam omnis creatura nos ad Deum amandum incitat. Cœlum, terra, & omnia, quæ in eis sunt, apertè undique clamant, inquit *Apostolus* ad Rom. 1. *Invisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles: quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Hæc namque visibilia egregiè docent, & usque ad finem sæculorum perenne tradent Divinitatis documentum. Cœli, sydera, ordo, ac interpolata dierum, noctiumque spatia, elementorum species, tantusque creaturis insitus decor & fulgor, magnitudinem Creatoris non voce tenui, sed elatâ eloquentissimè celebrant, & se instrumentum exhibent, ut invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciantur. Quare Sapientiæ 13. dicitur: *Vani sunt autem omnes homines, in quibus non subest secretum Dei: & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnoverunt, qui esset artifex.* Et vers. 8. *Iterum autem nec his debet ignosci. Si enim tantùm potuerunt scire, ut possent æstimare sæculum; quomodò hujus Dominum non faciliùs invenerunt?* Et v. 5. *A magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.*

6. Hanc ergo gratiam sufficientem ordinis naturæ omnibus præbet, quâ possint & ipsum agnoscere Creatorem, & colere; necnon aliis extrinsecis auxiliis, ordinis etiam supernaturalis, terrore, flagellis, beneficiis, miraculis omnes vocat, & invitat ad pœnitentiam, ut timore concussi flagellum, pœnamque peccati sentientes, implorent medicum, & auxilium. Hinc illud est, quòd, cùm dixisset *Moyses* Domino Exod. 4. *Non credent mihi*, Dominus dedit ei potestatem signa faciendi. Invictè *Moyses* Reges terræ prostravit, partim prœliis, & victoriis, partim signis, & portentis, ita ut omnes in circuitu nationes timerent Dominum, eumque consiteri cogerentur. Potuerunt ergo, audientes magnalia Dei eumdem tot miris, variisque modis in eorum corda se proferentem audire, & quasi sentire. Non ergo de illa ordinis naturalis sufficienti gratia est controversia, quâ creatura assurgere potest ad cognitionem Dei auctoris naturæ, nec de extrinsecis ordinis supernaturalis auxiliis; hæc namque nullus Theologus ab infidelibus negativè abjudicat, sed de gratia sufficienti quoad substantiam supernaturali.

7. Quar-

7. Quartò supponendum, quòd si loquamur de auxilio sufficienti in communi, & ex parte ipsius remedii, quod datur, & proponitur à Deo in doctrina, atque oblatione virium sufficientium, omnibus paratum est, & donatum à Deo auxilium sufficiens, vel in se proximè, vel in suis causis, ut in meritis, & virtute passionis *Christi*; nam redemptio *Christi* pro omnibus hominibus facta est quoad sufficientiam, ut dixit D.*Thomas* q.29. de verit. art.7. ad 4. *Dicendum, quòd meritum Christi quantùm ad sufficientiam æqualiter se habet ad omnes: non autem quantùm ad efficaciam. Ipse enim*, ut dicitur 1. Joan.2. *est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed & totius mundi*. Et ad Corinth. 2. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus*. Et ad Hebr. 2. *Ut gratiâ Dei pro omnibus gustaret mortem*. Et 1. ad Timoth. 2. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. Etiam Ecclesia Catholica, ejusque doctrina omnibus est proposita, cùm sit fons ille, de quo dicitur Zachar. 13. *In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in absolutionem peccatoris, & menstruatæ*. Non ergo in præsenti est sermo de auxilio sufficienti, quasi in universali, sed de auxilio sufficienti in particulari; scilicet, ut in isto, vel alio subjecto singulari accipitur; an in omnibus infidelibus negativè sit intrinsecè receptum?

8. Non etiam hìc agitur de gratia sufficienti, quæ talis sit per subministrationem spiritûs, vigoris, & virtutis ad salutariter operandum, de qua Dubio sequenti; sed de auxiliis sufficientibus, consistentibus in quibusdam motibus indeliberatis, quibus à Deo allicitur, excitatur, & aliqualiter provocatur infidelium voluntas ad rectè operandum; omnes namque opportunis motionibus, & auxiliis excitat, adjuvatque Deus, ut in actus sibi convenientes exiliant; cùm Deus non omnes illuminet solùm luce rationis, & intelligentiæ, sed & luce gratiæ suæ. His generalibus auxiliis satis & lucis, & roboris accedit hominibus, ut crimen aliquod declinent, & præceptum aliquod legis naturalis utcumque impleant. Hòc secretò, & internò gratiæ suæ lumine tenebras eorum illuminat; aspergitur veritas in cordibus eorum, ut cognoscant, & sciant verum à falso discernere, confirmans, quod natura eisdem prædicat. Ex eodem Divino gratiæ lumine sunt conscientiæ stimuli, quibus in dubium revocatur veritas suæ Sectæ. Indè emanant pudor peccati, & peccati pœnitentia, ob timorem pœnæ sceleribus imminentis. Sunt ex eodem timores alii, cor inordinationibus, & suis cupiditatibus perturbatum malè torquentes: cùm ingenita omnibus, & anticipata sit cognitio Dei, ut scelerum ultoris. Et tandem dantur in eisdem aliæ cogitationes, seu auxilia sufficientia, quibus si benè utantur, & ad supernum omne lumen non cæcutiant, majora indies gratiæ auxilia impetrare possent, quibus ad salutem perducerentur. Sic Deus operatur in cordibus infidelium, & eis, sicut omnibus hominibus, rorem aliquem sanguinis, & meritorum *Christi* aspergit, munificentiamque suam pariter in omnes effundit, dùm sincerâ, & beneficâ voluntate omnibus idonea, & suf-

& sufficientia ad salutem suppeditat auxilia. Et quamvis motiones istæ omnes, & auxilia Divina spectari possint velut gratiæ ordinis naturalis; attamen post peccati labem invectam, gratiâ Divini Verbi Incarnati, supernaturalia jam suo quodam modo evasisse auxilia hæc omnia, affirmare possumus; & quòd ea, quæ fuerunt Creatoris, jam Redemptoris beneficia facta esse non dubitamus. Quibus suppositis.

9. Conclusio est affirmativa, loquendo de auxiliis Divinæ gratiæ remotis, quibus si non abuterentur homines, reciperent ulteriora auxilia requisita ad salutem consequendam. Hanc tenent Eminent. noster *Gotti* tom. 3. de volunt. q. 2. dub. 3. §. 5. Patres Salmanticenses tract. 14. q. 3. disp. 6. dub. 3. qui pro ea citant alios ex Thomistis, *Ferrariensem*, *Medinam*, *Nazarium*, *Arauxum*, *Alvarez*, *Joannem à Sancto Thoma*, *Zumelem*, & *Cabreram*, & plures alios. An in hoc sensu sententiam negativam teneant alii gravissimi Thomistæ, asserentes ex vi Dei voluntatis antecedentis salvandi omnes homines, auxilia sufficientia esse omnibus oblata, non tamen in omnibus intrinsecè recepta; aliorum judicio relinquo; cùm ultra defixos intelligentiæ meæ limites illi in suis assertionibus excurrere potuerint; & parum aut nihil admodùm conferat ad hæresim *Jansenii* debellandam; cùm horum doctrina longè distet à systemate *Jansenii* nullam agnoscentis in infidelibus gratiam sufficientem, sivè oblatam, sivè intrinsecè receptam, ut firmat lib. 3. de gratia Christi cap. 13. *Hæc igitur*, inquit, *plenissimè, planissimèque demonstrant, nihil esse in S. Augustini doctrina certius, ac fundatius, quàm esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantùm infidelibus, excæcatis, obduratis, sed fidelibus quoque, & justis, volentibus, conantibus secundùm præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia; deesse quoque gratiam quâ fiant possibilia.* Ex quo eamdem propugnat doctrinam cap. 11. cui titulus est: *Infideles carent gratiâ sufficiente ad salutem, tam proximâ, quam remotâ, & omnibus principiis ejus.* Et in cap. 12. quod inscribitur: *Infideles non habent gratiam sufficientem ordinis naturalis. Gratia sufficiens à Semipelagianis inventa est.* Sed maximè eam propugnat cap. 20. ubi apertissimè negat, Christum pro omnibus omnino hominibus passum, & mortuum fuisse, sequentibus verbis: *Ex quibus omnibus jam satis arbitror patère, argumentum illud, quo Christus pro omnibus passus, & mortuus, vel redemptionem se pro omnibus dedisse dicitur, nihil omninò pro auxilio sufficienti omnibus, nemine excepto, suppeditando facere. Neque enim juxta doctrinam Antiquorum pro omnibus omninò Christus passus, aut mortuus est, aut pro omnibus omninò tam generaliter sanguinem fudit: cùm hoc potius tanquam errorem à Fide Catholica abhorrentem doceant esse respuendum.* Et infrà, loquendo de prædestinatis, & electis: *Pro primi generis hominibus, tanquàm veris ovibus suis, vero Populo suo, tanquàm absolutè salvando, semetipsum dedit, ac tradidit; pro istorum peccatis omnibus omninò delendis, & æternâ oblivione sepeliendis propitiatio est; pro istis in æternum vivificandis mortuus est; pro istis ab omni malo liberandis rogavit Patrem suum, non pro cæteris, qui à fide, & cha-*

& charitate deficientes in iniquitate moriuntur. Pro his enim in tantùm mortuus est, & in tantùm propitiatio peccatorum est, & in tantùm rogavit Patrem, in quantùm temporalibus quibusdam Divinæ gratiæ effectibus exornandi sunt.

10. Quis ergo non videat, negare *Jansenium*, Deum quantùm in se est, omnibus infidelibus media ad salutem præparasse, aut offerre? Cui enim negatur beneficium passionis, & mortis *Christi*, consequens est, ut negentur omnia ad salutem sufficientia media, quæ ex meritis ejusdem passionis, & mortis pendent, atque solùm intuitu illorum dantur. Si namque *Christus* mortem pro omnibus hominibus pertulit, ne sanguis ejus incassùm fusus credatur, pro omnibus eâ intentione mortuus est, ut gratias mereretur, quibus omnes possent æternam salutem consequi; quas omnibus paravit & offert.

11. Præsensit juremerito *Jansenius* argumentum istud sibi esse objiciendum; quare illud producit cap.20. his verbis: *Aliud argumentum pro gratia sufficienti omnium hominum proferri solet, quia Christus est Redemptor omnium juxta illud 1. ad Timoth. 2. qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus. Nec enim redemptio omnium ullo modo videtur esse posse, nisi gratiam saltem sufficientem omnibus præparaverit.* Cui argumento respondet ille: *Respondetur & hoc argumentum, sicut omnia præcedentia, jam olim ad nauseam usque à Pelagianis, præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit. Ut mirum sit recentiores tanto studio trita Hæreticorum arma colligere, & obsoleta recudere.* Et quod magis mirum videri debet, est, quòd errorem suum attribuere intendat sanæ, sanctæque Ecclesiæ Catholicæ, *Augustino*, *Prospero*, & *Fulgentio*: *Nec enim*, inquit ille pag.164. col.2. *juxta doctrinam Antiquorum pro omnibus omnino Christus passus, aut mortuus est, aut pro omnibus omnino tam generaliter sanguinem fudit; cùm hoc potius tanquam errorem à Fide Catholica abhorrentem doceant esse respuendum.* Et in fine capitis pag.166. *Illa extensio tam vaga Modernorum Scriptorum non alio ex capite, quàm ex ista generali, & indifferenti voluntate Dei erga salutem omnium, & ex illa sufficientis gratiæ omnibus conferendæ præparatione fluxit, quorum utrumque Augustinus, Prosper, Fulgentius, & Antiqua Ecclesia velut Machinam à Semipelagianis introductam repudiavit.*

12. Hæc ex ipso transcripta clarè, ac nitidè, juxta sensum *Jansenii*, repræsentant, errorem fuisse *Semipelagianorum* dicere, Christum pro omnibus hominibus sanguinem fudisse. In quo sanè perfectè apparet maxima illa distantia illius sententiæ ab errore isto. Theologi enim asserentes, ex parte Dei esse omnibus præparata, & oblata auxilia, licèt non sint in omnibus recepta, apertè confitentur, *Christum* pro omnibus mortuum; & non præcisè eo sensu, quòd mortuus fuerit quantùm ad sufficientiam pretii, sed & mortuum quantùm ad intentionem offerentis illud pretium, & applicationem illius per media, quæ verè sufficiant omnibus ad salutem; quod sufficit, ut diversitas cognoscatur. Ad probationem nunc pergamus.

§. II. *Va-*

§. II.

Variis momentis probatur Conclusio.

13. Conclusio ista quinque potissimis argumentis comprobatur. Et quidem 1. ex illis Apostoli verbis: *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Quibus satis dilucidè explicat Apostolus, quàm sincerè velit Deus misericorditer, omnes homines, nullo excepto, salvos fieri: quæ voluntas verè etiam comprehendit infideles; ut enim inquit Apostolus ad Rom. 13. *An Judæorum Deus tantùm, nonne & Gentium Dominus est?* Et cap. 10. *Non est distinctio Judæi, & Græci; nam idem Dominus omnium dives in omnes, qui invocant illum.* En Deus infideles salvare volens, & omnibus in ordine ad salutem æternam benefaciens. Ex quo iterum ad Ephes. 2. loquens Apostolus de Christo ait: *Ipse est pax nostra.* Et ad Colossen. 1. *In ipso complacuit reconciliare omnia*: sed hæc Dei voluntas, & beneficentia erga infideles salvari nequit, nisi detur ipsis auxilium saltem remotum, ex parte potestatis se tenens, ut ad salutem possint accedere; nec enim vult seriò finem, qui non vult ponere media simpliciter necessaria ad consecutionem finis, maximè si in ejus unicè potestate sit ea ponere: ergo Deus hoc intrinsecum remotum auxilium largitur omnibus.

14. Rursus. Constat ex præcitatis verbis Apostoli ad Corint. 2. vers. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est.* Quæ verba S. *Augustinus* urget contra Julianum lib. 6. cap. 1. dicens: *Ex hoc probavit* (Apostolus) *omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Inculco, infercio recusanti, accipe, salubre est, nolo moreris: unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est.* Quæ S. Doctoris argumentatio nullius esset momenti, si Christus omnibus non daret auxilia, quibus pervenire possint ad salutem: cùm tamen maximi ponderis, & efficacissima visa fuerit, ut ex ipsa intulerit, Christum venturum judicare omnes fideles, & infideles. Constat ex illo Psal. 95. *Judicabit orbem terrarum in æquitate.* Quem textum exponens S. Doctor enarrat. 95. vers. 15. sic ait: *Judicabit orbem terrarum in æquitate: non partem, quia non partem emit. Totum judicare habet, qui pro to pretium dedit.* Dixerat namque suprà num. 5. *Venit Redemptor, & dedit pretium; fudit sanguinem suum: emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid, nisi totus Orbis? Quid, nisi omnes Gentes? Valdè ingrati sunt pretio suo, aut multùm superbi sunt, qui dicunt, aut illud tam parvum esse, ut solos Afros emerit; aut se tam magnos esse, pro quibus solis illud sit datum. Non ergo exultent, non superbiant: pro toto dedit quantum dedit. Novit quod emerit, quia novit quanti emerit.* Si ergo, quando venerit judicare sæculum, arguet Infideles de eorum infidelitate, juxta illud

dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt: sed malitiá suâ, qui sponte tantò se dono indignos reddiderunt; nam gratia in omnes diffusa est. Non scytham, non liberum, non servum, non virum, non mulierem, non senem, non juvenem effugit, aut dedignatur: omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat; qui autem ejus munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent.

16. Sic textum intelligit, & explicat *D. Thomas* ibi lect. 5. *Et talis est sensus, illuminat, scilicet Verbum, quantùm de se est, quia ex parte sua nulli deest, immò vult omnes homines salvos fieri .... Quòd si aliquis non illuminatur, ex parte hominis est avertentis se à lumine illuminante.* De eadem illuminatione, qua perfusi homines possunt credere, & ad Deum converti, textum exponit S. *Augustinus* lib. de Genes. contra Manichæos cap. 3. dicens: *Illud autem lumen non irrationabilium avium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium se ad ejus præcepta implenda convertunt. Quod omnes homines possunt, si velint, quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.* Quæ magis explicat lib. 1. Retractat. cap. 10. num. 2. dicens: *Quòd vero dixi .... Omnes homines possunt, si velint, non existiment novi Hæretici Pelagiani secundùm eos esse dictum. Verum est enim, omnes homines hoc posse, si velint, sed præparatur voluntas à Domino, & tantum augetur munere charitatis, ut possint.*

17. En supernaturalis illuminatio in omnem hominem diffusa. Hic *Augustinus* duplicem distinguit supernaturalem illuminationem: aliam perfectam, & factam per fidem, quam explicat his verbis: *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt.* Aliam imperfectam, & præviam ad fidem, cui si homines se submittant, accipiunt auxilium immediatè ad credendum, juxta illud Sap. 6. vers. 14. *Præoccupat, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.* Quæ sanè duæ illuminationes, ut distinctæ, ponuntur à S. Doctore. Etenim ex causali ista: *Quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum*, infert *Augustinus*, quòd Deus omnibus largietur conversionem, si ipsi cooperentur illuminationi importatæ in illa causali: ergo cùm id, quod ex parte causalis ponitur, sit distinctum ab eo, quod ex causali deducitur, planè constat, quòd alia est illuminatio, quâ datur, ut omnes possint credere, ab illa, cui cooperari debent. Porrò si prima illuminatio perfecta est propria credentium; hæc secunda imperfecta est communis, tàm credenti, quàm non credenti, cùm sit illuminatio, quâ illuminantur omnes, qui possunt credere, si velint, teste eodem *Augustino* dicente: Quòd *omnes homines possunt, si velint*: at illuminatio, quâ illuminantur, tam credentes, quàm non credentes, est omnibus communis: ergo datur gratia supernaturalis, quæ sit omnibus communis.

18. Præterea: illuminatio, quâ illuminantur qui possunt credere, si ve-

si velint, est illuminatio præstita à luce quadam supernaturali, quâ si homines rectè operentur, ipsis præstò est ex parte Dei alia lux supernaturalis perfectè illuminans, quâ constituantur proximè, integrè, & immediatè potentes ad credendum: ergo cùm hæc illuminatio non deficiat, tam credenti, quàm non credenti, illa illuminatio, quâ illuminantur, qui possunt credere, si velint, est illuminatio communis omnibus hominibus. Quo sensu egregiè dixit *Augustinus* enarrat. 1. in Psal. 18. ad illa verba: *Non est qui se abscondat à calore ejus*, hæc sequentia num. 7. *Et non est qui se abscondat à calore ejus. Cùm autem Verbum etiam caro factum est, & habitavit in nobis mortalitatem nostram suscipiens, non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis; & ipsam enim penetravit Verbi calor*. Et super Psalmum 49. *Nec est enim, qui se abscondat à calore ejus. Qui Terram vocavit, & totam terram vocavit. Qui terram vocavit, tantum vocavit, quantam fabricavit*. Et tandem lib. 3. de lib. arbitr. cap. 19. *Rectè fortasse quererentur, si erroris, & libidinis nullus hominum victor existeret, qui multis modis per Creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem; non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere quod ignoras: neque illud quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis*.

19. Tandem dicitur: *in hunc mundum venientem*. Illuminat quippe omnem hominem, ut hâc luce ipse perfusus factorem suum agnoscat, agnoscendo diligat, & diligendo se convertat in ipsum. Quare docet Angelicus Doctor 1. 2. q. 89. art. 6. & in pluribus aliis locis, quòd nullus est puer, qui non teneatur se convertere ad Deum statim, atque usum rationis attingit, conversione connexâ cum justificatione; sed hæc conversio cum justificatione connexâ haberi non potest, nisi per principium ejusdem ordinis, quod aliud esse nequit, nisi gratia: ergo nullus in hunc mundum veniens est hâc spirituali luce privatus.

20. Secundò: ad conversionem istam connexam cum justificatione non sufficit offerre in communi, seu Deum paratum esse, quantùm est ex se, auxilia conferre, sed requiritur, quòd auxilia sint intrinsecè recepta; non enim possibilis est talis conversio, deficiente cognitione finis supernaturalis, ad quem debet se convertere; sed cognitio talis finis dari nequit, nisi medio lumine intrinsecè recepto: ergo.

21. Tertiò: homo omni prorsus auxilio destitutus supernaturali caret potestate antecedente cognoscendi media intrinsecè conducentia ad salutem; sed ignoranti media conducentia ad salutem, frustra est, quòd ipsi offerantur talia media: ad quid enim deservit oblatio medii, quod ignoratur esse tale ad consecutionem salutis? Ergo non sufficit oblatio auxilii, sed irrequitur actualis intrinseca receptio.

22. Et tandem, quia Deus omnem hominem venientem in hunc mundum sic lucis suæ radiis illuminat, ut per ipsum stet, si non se convertat, & justificetur, ut dicit D. *Thomas* in *Joan.* cap. 1. lect. 5. *Sed*

ne

ne credas defectum ipsum esse ex remotione, & absentia veræ lucis, & hoc excludens Evangelista subdit, in mundo erat. Et verbis suprà citatis; *Quòd si aliquis non illuminatur, ex parte hominis est, avertentis se à lumine illuminante*. Quod & multis aliis in locis advertit D. *Thomas*. Quodlib. 1. art. 7. q. 4. in Resp. ad 1. & 3 contra gentes cap. 159. *Sed illi soli gratiâ privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant: sicut Sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur; licèt videre non possit, nisi lumine Solis præveniatur*. Sed ut verificetur stare per ipsum, quòd non se convertat, & justificetur, debet esse penes ipsum posse justificari, quod sine gratia interiùs collata fieri nequit: ergo dantur omnibus auxilia saltem remota, quibus possint se ad Deum convertere.

23. Confirmatur hoc ex Auctore libri de vocat. Gent. cap. 14. dicente: *Nec ob hoc excusabiles sunt Nationes, quæ alienatæ à conversione Israel spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo sub ignorantiæ tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratiæ, quæ nunc universum mundum rigat, pari antea largitate non fluxit*. Pergit cap. 15. *Adhibita enim semper est universis hominibus quædam supernæ mensura doctrinæ, quæ etsi parcioris, occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium*. Et cap. 17. *Quibus tamen illa mensura generalis auxilii, quæ desuper omnibus hominibus est præstita, non denegatur*. Et cap. 23.: *Sive igitur novissima spectemus sæcula seu prima, seu media, rationabiliter, & piè creditur omnes homines salvos fieri Deum velle, semperque voluisse; & hoc non aliunde monstratur, quàm de iis beneficiis, quæ providentia Dei universis generationibus, communiter, atque indifferenter impendit. Fuerunt enim, & sunt hujusmodi dona, ita generalia, ut ipsorum testimonio ad quærendum verum Deum possunt homines adjuvari*. Et cap. 29. *Universitati hominum (quod abundè probavimus) ita multiplex, atque ineffabilis bonitas Dei consuluit semper, & consulit, ut neque ulli pereuntium excusatio suppetat de abnegato sibi lumine veritatis, neque cuiquam sit liberum de sua justitia gloriari, cùm & illos propria nequitia demergat ad pœnam, & istos Dei gratia perducat ad gloriam*. En qualiter ipse Deus non cessat erudire nos, & ad sui, auxiliis gratiæ suæ, evehere cognitionem. En qualiter illuminatio supernaturalis, & gratia sufficiens est erga omnes diffusa ex vi voluntatis, quâ Deus vult omnes homines salvos fieri.

24. In eadem etiam cum *Prospero* sententia, est alter *Augustini* Fidelissimus *Paulus Orosius* in sua liberi arbitrii contra Pelagium Apologia, his verbis: *Mea semper hæc est fidelis atque indubitata sententia, Deum adjutorium suum, non solùm in corpore suo, quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratiæ suæ dona largitur, verùm etiam universis in hoc mundo gentibus, propter longanimitatem suam æternamque clementiam subministrare: non ut tu asseris cùm discipulo tuo Celestio, (cui jam apud Africanam Synodum occulta illa impiorum dogmata natura contusa est) in solo naturali bono, & in libero arbitrio*

gene-

generaliter universis unam gratiam contributam, sed speciatim, quotidiè per tempora, per dies, per momenta, per atomos, cunctis, & singulis ministrare. En conceptissimis verbis gratia supernaturalis, distincta ab omni naturali bono omnibus hominibus communicata; quam sententiam adèo veram censet *Orosius*, ut illam dixerit, *fidelem atque indubitatam sententiam*.

25. Tertium fundamentum desumitur ex illo Deuteron. 6. v. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: quod quidem præceptum omnem hominem obligans, renovatur Matthæi 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua*; sed observantia hujus præcepti impleri nequit, nisi omnibus detur gratia supernaturalis: ergo hæc omnibus datur. Minor probatur: præceptum hoc, ut dicitur vers. seq. *Est maximum, & primum mandatum* includens virtute, & saltem in affectu, omnium mandatorum legis observantiam; juxta illud *Joann.* 14. v. 15. *Si diligitis me, mandata mea servate*; & vers. 21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me*; & vers. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*; sed actus iste præstantissimus, & difficillimus nequit fieri, nisi adjuvetur quis gratiâ ordinis supernaturalis; est namque, ut definit Concilium *Arausicanum* 2. Can. 25. *Prorsus Dei donum diligere Deum*; qui modus indefinitè loquendi comprehendit amorem Dei, tàm naturalem, quàm supernaturalem. Cujus evidentem rationem assignant PP. Concilii, quia natura corrupta pondere suæ pravæ inclinationis ita fertur in bonum sensibile, aut in bonum privatum suum, ut nisi per gratiam erigatur, nequeat assurgere sursùm. Quæ sanè benè concinunt cùm his, quæ *Augustinus* scripsit ad *Vitalem* Epistola 107. modò 217. cap. 4. *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*. Et hoc ipsum est, quod D. *Thomas* non tam simili modo, quàm iisdem verbis, satis superque demonstrat. 1. 2. q. 109. art. 3. dicens: *Et ideo dicendum est, quòd homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licet indigeret auxilio Dei ad hoc eum moventis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis*.

26. Hujus rationem suprà dedit sanctus Doctor; quia nempe in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundùm appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam. Debet ergo voluntas hominis lapsi, veluti ex peccato recurva, & ad bonum privatum conversa, erigi, & sanari per gratiam, ut possit elicere actum illum perfectissimum dilectionis auctoris naturæ. Rursus D. *Thomas* eumdem amorem vires naturæ lapsæ excedere asserit, quem docet non excedere vires naturæ integræ: sed solus amor Dei, ut auctoris naturæ, vires naturæ integræ non excedit: ergo iste omnes naturæ corruptæ vires exuperat, sed actus iste est actus perfectissimus vitæ moralis, & ultimus naturæ sanæ conatus: ergo nequit in illum prorumpere natura debilis corrupta, & sau-

sauciata, nisi sanata per gratiam ordinis supernaturalis, quæ voluntatem hominis lapsi, magis pro hoc statu ad malum, quàm ad bonum inclinatam, & propendentem, ad bonum inclinet, cordis affectum erigat, & amorem honesti castum inseminet. Uno verbo, indiget homo lapsus propter naturalium vulnerationem, mentis obscurationem, & voluntatis ad se ipsam recurvationem, alio auxilio, quod non solùm moveat, ac determinet, sed ipsam erigat.

27. Hoc idem magis magisque confirmatur doctrinâ Angelici Præceptoris, in præsenti articulo duplicem distinguentis amorem Dei Auctoris naturæ. *Alia est dilectio quædam naturalis, quâ qualibet pars se ipsam diligit propter bonum totius.* Quam dilectionem explicat *D. Thomas* his verbis; *Manifestum est autem, quòd bonum partis est propter bonum totius: unde naturali appetitu, vel amore unaquæque res particularis amat bonum suum proprium propter bonum commune totius universi, quod est Deus.* Alia est dilectio Dei auctoris naturæ electiva, & appretiativa, quâ liberè Deus super omnia diligitur, ac omnia ad ipsum, ut ultimum finem, referuntur; de qua loquitur in præsenti D. *Thomas* his verbis: *Undè & Dionysius dicit in lib. de Divin. Nom. quòd Deus convertit omnia ad amorem sui ipsius: unde homo in statu naturæ integræ, dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei, sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum. Et ita Deum diligebat plus quàm se ipsum, & super omnia.*

28. Hoc ergo supposito, fit argumentum. Licèt dilectio Dei, ut auctoris naturæ, sit actus entitativè, & ex parte objecti merè naturalis, qui per se non exigit, ex præcisa ratione objecti, nisi auxilium speciale naturalis ordinis; & ulteriùs, licèt suppositâ adhuc elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, verificetur dilectio Dei, ut auctoris naturæ, distincta ab ea, quâ diligitur, ut auctor gratiæ & gloriæ; ut demonstrat *D. Thomas* fuisse in Angelis 1. par. q. 62. art. 7. attamen suppositâ elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, dari nequit ejusmodi dilectio Dei auctoris naturæ electiva, & appretiativa; ille nempe amor liber, castus, & amicitiæ, quò Deus diligitur, ut amicus, ut universalis legislator, quò diliguntur & omnia propter ipsum, sine gratia ordinis supernaturalis; ratione scilicet suprà positâ: quia nempe cùm homo infirmus totus sit languens, cùm & tot attritus sit infirmitatibus spiritualibus, & passionibus involutus, Deum nequit absque gratia sanante super omnia diligere, ac omnia ad ipsum, ut ultimum finem referre: ergo requiritur, ut sanetur, & erigatur ad elicentiam hujus perfectissimi actûs dilectionis Dei auctoris naturæ, gratia ordinis supernaturalis ipsum sanans.

29. Quartum argumentum elicitur ex tot beneficiis, & auxiliis, quibus Deus divinam suam voluntatem salvandi homines satis ostendit. Hanc primò demonstrant tot insignia suprà statuta Divinitatis argumenta communiter proposita; nam etsi illorum clarissima vox in oculis, & non in auribus clamitet; at uterque oculus carnis & spiritûs, quamvis inter se alter plurimùm distet ab altero, conditi sunt, ut se invicem juvent

vent, & Deum suo modo uterque glorificet. Quare dùm in Creaturis cognoscibilis apparet Deus rationali spiritui per ministerium carnalium oculorum, de invisibilibus instruit eum auxilio gratiæ suæ, ut de tenebris, & de erroribus illum revocet, & ad sui cognitionem evehat. Quis ergo non videat, necessariam fuisse hominibus aliquam gratiam, & cùm exterior insufficiens sit, ut possint credere, interior agnoscenda est, quâ possint credere, ut jam pereuntibus excusatio non suppetat de abnegato sibi lumine veritatis. Consequentia est *S. Augustini* lib. 10. Confession. cap. 6. dicentis: *Cælum & terra, & omnia, quæ in eis sunt, undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Altius tamen tu misereberis, cui misertus fueris, & misericordiam præstabis, cui misericors fueris: alioquin Cælum, & terra surdis loquuntur laudes tuas.*

30. Hanc sanè probant secundò tot leges, & præcepta, quibus illuminabat eos, ut passus suos in via salutis dirigerent. Tot prohibitiones, objurgationes, & comminationes, quæ in sacra Scriptura exaratæ leguntur, ut ostenderet vindictam, quam aliquando in infringentes legem severissimè exercebit, & ut ad ipsum tamquàm ad verum Deum confugerent, potentiorem quærerent, & timerent. Tot præmia, & promissiones, ut fideles Deo manerent, & ad virtutem accederent. Præbent nova identidem Divinæ voluntatis salvandi omnes homines argumenta tot mira prodigia, & portenta, quibus movebat eos, ut dignos pœnitentiæ fructus facerent. Etiam Apostoli missi, ut ultimæ Nationes Fidem ab ipsis audirent, ubique prædicantes, & sermonem signis, & miraculis confirmantes, ut inexcusabiliter obedirent Fidei: quia hoc, nempe, exigebat Dei amor, bonitas, & misericordia, qui bus vult, omnes homines salvos fieri. Ergo cùm jam locutus sit in Filio, cùm omnibus venerit *Christus*, ut mediator, & ut reconciliaret omnia, firmissimum haberi debet, quòd eâdem beneplaciti voluntate antecedente salvandi omnes homines, omnibus dispensata sint auxilia saltem remota supernaturalia intuitu meritorum *Christi*, tam ad Deum verum cognoscendum, quàm ut scelera sua peccatores per pœnitentiam abstergant, & ad ipsum revertantur. In quo sanè nihil est Scripturis Sacris, & SS. PP. adversum, quin potiùs resplendet magis Dei misericordia, & gratia *Christi*, quæ non est solummodò gratia personæ particularis, sicut est gratia aliorum justorum, sed etiam gratia capitis, quæ influit in omnes homines, tamquàm in sua membra, ut docet *Tridentinum* sess. 6. cap. 16. Quare clamat ipse Deus Isaiæ 5. v. 4. *Quid est, quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci?* Et cap. 65. v. 1. *Invenerunt, qui non quæsierunt me; dixi: ecce ego*, quia, nempe, cùm superabundet gratia, ubi regnavit delictum, omnes interiùs movet ad bonum, obedientes illuminat, dociles prævenit divinis gratiæ suæ auxiliis, etsi ad ipsos nulli speciosi Evangelizantium pacem, Evangelizantium bona pervenerint pedes.

31. Quintò probatur conclusio ex eo quòd natura humana, quæ fuit in innocentia creata, post lapsum, ex culpa originali fuit reparata, & ele-

elevata supra se ipsam ad ordinem supernaturalem: ita quòd quilibet homo est elevatus ad eumdem ordinem: *Ubi*, inquit Apostolus, *abundavit delictum, superabundavit & gratia, quæ per Jesum Christum facta est*. Quod amoris divini beneficium ob oculos nobis proponit 1. ad *Timoth*. cap. 2. *Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Quibus verbis clarissimè exprimit *Apostolus* tam elevationem naturæ humanæ ad ordinem supernaturalem, quàm ejus reparationem: cùm duo hæc ita inter se sint conjuncta, ut nisi Deus omnes, & singulos homines elevasset, & ordinasset ad finem supernaturalem, non in omnibus, & singulis reparasset naturam humanam.

32. Hujus naturæ rationalis ad ordinem supernaturalem elevatæ ultimus finis est æterna beatitudo, ut docet D. *Thomas* 2. 2. q. 2. art. 3. his verbis: *Unde & supra dictum est, quòd ultima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione*. Et finis iste non unius, aut alterius, non tantùm hominum fidelium, sed omnium hominum finis est, ut dixit S. *Augustinus* lib. 3. de Trinit. cap. 4. *Omnes homines conveniunt in appetendo ultimum finem, qui est beatitudo*. Si namque beatitudo naturalis fuisset ultimus finis hominis in statu naturæ puræ constituti, in quo poterat à Deo creari; beatitudo supernaturalis est finis ultimus, ad quem, Deo providente in ordine supernaturali, homo ordinatur in hoc statu præsenti naturæ reparatæ, meritis *Christi* omnium Redemptoris; perficitur quippe natura rationalis secundùm motum superioris naturæ, quatenus ex supernaturali participatione divinæ bonitatis movetur, & ordinatur ad altius principium essendi in ordine supernaturali.

33. Habent ergo homines pro hoc statu naturæ lapsæ, ac reparatæ pro fine quid supernaturale, stantque sub Dei providentia ordinis supernaturalis, & gratuiti; sed *providentia ordinem in finem respicit tantùm, unde per Dei providentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur*, ut inquit D. *Thomas*, de Verit. q. 6. art. 11. in corp. Necnon, *providentiæ est dirigere unumquodque in finem, & subtrahere impedimenta*, ut firmat idem S. Doctor in 1. sent. dist. 39. q. 2. art. 1. in corp. Ergo omnes & singuli à Deo diriguntur, & promoventur ad finem, recipiendo media, ut possint moveri, & disjungi à peccato, tanquam a termino *à quo*, & accedere ad ipsum, tanquam ad terminum *ad quem*. At cùm Creaturæ rationales non sint provisæ tantùm, sed & providentes; habeantque suorum actuum electionem, ut liberè operentur, & agant ad finem consequendum, ideò media debent esse ejusdem ordinis, in quo est finis assequendus: ergo Deus suâ supernaturali providentiâ providet illis gratuita auxilia, quibus promoventur, excitantur, & adjuvantur, ut valeant finem adipisci. Sicuti enim Infideles non sibi providerent, si deficeret eis in suis actibus libertas: ita nec provideret Deus illis sufficienter, si deficerent media, sive auxilia gratuita, quibus valeant

leant ipsos actus liberos elicere in ordine ad finem. Quod ergo magis evidens argumentum, ut probetur, Deum omnibus velle finem salutis æternæ?

34. Tandem his omnibus addo contra *Jansenium*, quòd si Infidelibus nulla darentur, nec ex parte Dei prompta, nec intrinsecè recepta auxilia sufficientia, sequeretur, quòd omnes Infideles essent negativè, & inculpabiliter Infideles, necessitate, non voluntate. Quis enim capiat, quòd homo in eo peccet, quod neque scit, nec scire potuit, nec voluntate suâ volente, aut torpescente talis ignorantiæ causam dedit? Quod apertissimè fatetur ipsemet *Jansenius*. Etenim cùm sibi proposuisset argumentum illud; quod lib. 2. de natur. lapsf. cap. 5. *Molem Giganteam* appellat; & in eodem libro cap. 2. probare intenderet, quòd ignorantia, etiam quæ necessitatis est, non voluntatis, hoc est invincibilis, non caret peccato; fuisseque hoc, ut dogma fidei, ab antiquis traditum; contra se tale cap. 4. format argumentum: *Sed hic gigantea occurrit moles, & ut videtur, nodus insolubilis, qui fieri possit, ut ex invincibili ignorantia peccatum possit perficisci? Quis enim capiat, ut homo in eo peccet, quod neque scit, neque scire potest, nec voluntate suá, sive volente, sive torpescente talis ignorantiæ causam dedit? Hujusmodi enim peccata jam non erunt ne quidem voluntaria, quod ad peccati rationem omninò necessarium est, sed necessaria. Et quis credat tale portentum doctissimum, sanctissimumque virum* (Augustinum) *docere potuisse?* Ita *Jansenius*. Cui sic respondet: *Si te benigne Lector ista difficultas fortè movet, profectò movet & me; non tamen ita, ut vel dubitem, doctrinam istam Augustinum tradidisse, vel in ea tradenda fluctuasse, vel hallucinatum esse, sed potius ut obstupescam, & exhorrescam profunditatem judiciorum Dei.*

35. Novit ergo *Jansenius*, peccatum nullum esse, nisi fuerit voluntarium: hancque veritatem esse Fide Catholicâ certissimam (sive libertas sit formalis ad effectum, sive in causa) dubitare non potuit. Novit etiam in infidelibus negativè talibus deficere necessariò voluntareitatem non credendi; quoniam naturæ viribus haberi non potest fidei cognitio; quod & ipsa fides docet. Opponit dumtaxat *Augustini* sensum sibi, ut putat, omninò manifestum. Res profectò mira! *Augustinus* sibi manifestus contra expressas fidei veritates? Quantò ergo ille sibi meliùs consuluisset, si de se demissiùs sensisset, & potiùs crederet se *Augustinum* non capere, quàm arcanum incognitum sub meridiana luce credendum venisse? Igitur positis illis fidei veritatibus, hæc etiam veritas æquâ omninò claritate, & certitudine agnoscenda est, scilicet: si Deus neget Infidelibus omnia auxilia sufficientia, omninò excusabiles sunt de carentia fidei: nullum propterea in ipsis erit in hâc parte peccatum personale; sed dumtaxat cum originali manebunt: & omnes miseriæ, quas immedicabiliter patiuntur, quantùm ad hanc rationem (idest, si contra naturalis luminis documenta sufficienter adjuti intra naturalem ordinem non peccent) habebunt quidem rationem pœnæ, sed nullo modo culpæ; cùm neque vocentur, nec auxilia respuant, sed

pon-

ponderi naturæ ægri relinquantur, ignorantes omnia remedia, & quæ ad remedium facere possunt. Nulla ergo istis damnatio, nisi pœnæ damni; cùm ipse Dominus dixerit: *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent.* Credat ergo *Jansenius*, *Augustinum* hanc Domini sententiam non ignorasse, sed se ignorasse *Augustinum*.

§. III.

Solvuntur Argumenta.

36. Objicies primò communem Theologorum sententiam statuentium cum *D. Thoma* 2. 2. q. 10. art. 1. dari infidelitatem negativam, cujus oppositum damnatum est à *S. Pio V.* contra *Bajum* prop. 65. sed hæc dari nequit cum eo, quòd omnibus conferatur lux aliqua supernaturalis, quâ si rectè operentur, consequentur fidem; cùm tunc carentia fidei non esset in illis pura negatio, sed privatio fidei contraria imputabilis ad culpam: ergo non omnibus conferuntur auxilia sufficientia remota.

37. Hoc, quod primâ fronte videtur efficacissimum argumentum, nihil in gratiam oppositæ sententiæ evincit. Respondetur negando minorem. Etenim dum sufficienter non sunt proposita mysteria credenda ex divina revelatione, manet infidelitas negativa; & ex vi talis illuminationis non sunt sufficienter ad fidem proposita mysteria credenda: datur quippe ignorantia invincibilis, tam revelationis, quàm mysteriorum cum luce illa supernaturali, quæ solùm est dispositio remota ad fidem. Quid namque diversum est cognitio revelationis, & mysteriorum ab actu supernaturali, qui elici potest ex vi talis auxilii, quô tam ex parte intellectûs, quàm ex parte voluntatis remotè movetur, & afficitur ad salutem; nec enim ex vi hujus illustrationis legem de credendo cognoscit, nec malitiam repertam in carentia fidei; ex quo ista ipsi penitus est involuntaria, tam in se, ut fatentur Adversarii, quàm in sua causa, cùm nusquam fuerit prævisa, nec prudenter prævideri potuerit in non recto usu talis auxilii, cùm auxilium secum non afferat cognitionem revelationis, & mysteriorum. Unde non est carentia cum cognitione illius, cujus est carentia.

38. Et instatur argumentum in sententia opposita. Cum oblatione auxiliorum compossibilis est ignorantia invincibilis de mysteriis, & præceptis supernaturalibus: cur ergo cum eisdem, etsi intrinsecè receptis, auxiliis, non erit ignorantia invincibilis tam revelationis, quàm mysteriorum, & infidelitas negativa? Sicut ergo respondebunt ipsi, quòd cum oblatione auxiliorum remanet ista; quia nempè infideles nec vident, nec prævident, se in pœnam peccatorum suorum privari receptione intrinsecâ, & fide plenâ, & perfectâ, quæ omnia invincibiliter ignorant; ita & nos dicimus, quòd talibus auxiliis intrinsecè receptis Infideles nec vident, nec prævident, se non recto illorum usu privandos

lumine perfecto plenæ fidei. Cujus ratio, & fundamentum petitur ex eo, quòd recipiens talia auxilia, & actus supernaturales non eliciens, nec eorum supernaturalitatem agnoscit, nec agnoscere potest, nisi mediâ expres à revelatione sibi factâ. Eo prorsus modo, quo Theologi affirmant, hominem justum ignorare, se esse in gratia, ut definit *Tridentinum* sess. 6. cap. 9. Quia nempe ignorat, an actus eliciti sint ex principio, & motivo naturali, vel supernaturali: sic nos in præsenti dicimus, quòd infideles, etsi recipiant lumen remotè disponens ad fidem, nec supernaturalitatem luminis, nec mysteria credenda agnoscunt, ut carentia fidei sit ipsis imputabilis ad culpam: unde dicit Apostolus: *Quomodo credent in eum, quem non audierunt?*

39. At supponamus, quòd omnes etiam infideles in primo instanti morali usûs rationis, medio tali lumine supernaturali, & revelatione interiori sint sufficienter instructi de credendis, ut possint se convertere ad Deum auctorem gratiæ. An non in tali tenera ætate hujus illustrationis internæ decursu temporis oblivisci possunt, oblivione, quæ non sit illis imputabilis ad culpam? Quid namque facilius, quàm è memoria elabi beneficium à Deo pro illo instanti receptum? Ergo licèt pro illo instanti usûs rationis non detur infidelitas negativa, tamen reperiri potest in illis procedente tempore: quod sufficit, ut salvetur doctrina *D. Thomæ*, qui nullum infidelitatis negativæ tempus determinatum statuit. Sententiam istam propugnant gravissimi Auctores, inter quos Emin. Cardinalis *Aguirre* disp. 120. sect. 6. num. 85. *Licèt à principio discretionis, aut paulò post ii Infideles, & Barbari deliquerint adversus fidem (utpote quam voluntariè noluerunt admittere, aut acceptam ab animo expulerunt) postea immemores ejus illustrationis præteritæ in adeo tenera ætate, & cujus recordationem amiserunt per oblivionem naturalem, non habent principium proximum, & sufficiens ad credenda mysteria fidei, quorum nulla cogitatio, aut recordatio supponitur pulsare animum. Ac proinde fortasse subeunt infidelitatem negativam actualem, & excusantem à culpa in non credendo de cætero, quo sensu videtur S. Thomas in iis tueri infidelitatem negativam.*

40. Sed inquiet mihi aliquis: Pueri Gentiles ubi perveniunt ad usum rationis, vel auxilio sibi dato ad credendum existentiam unius Dei remuneratoris supernaturalis utuntur, vel positivè resistunt tali auxilio? Non primum; quia sic jam essent fideles: ergo non assentiuntur, sed suâ plenâ, liberâ, & integrâ voluntate resistunt gratiæ sibi à Deo collatæ, ne se convertant ad ipsum. Quod si ita est, contrahunt infidelitatis peccatum saltem inchoatè, & imperfectè, instar fidei illius tenuis, quam statim habuissent, si assensum præstitissent Deo vocanti, & prævenienti: quæ habitualis infidelitatis macula privativa est, & moraliter perseverat. Quo supposito, insurgit argumentum: in tantùm possibilis est in illis infidelitas negativa, quatenus nullum vestigium, nullaque prorsus recordatio manet illius veritatis objectivæ, quæ semel in tenera ætate repræsentata eis fuit necessariò credenda; sed hæc naturalis oblivio nequit dici infidelitas negativa; cùm sit culpabilis, & privativa,

tiva, quæ imputari eis debet in formale, & propriè peccatum; cùm tanquàm effectus è causa sequatur, ac pullulet ex priori infidelitate: ergo non salvatur per ejusmodi oblivionem infidelitas negativa.

41. Respondeo, oblivionem istam culpabilem esse in sua causa, non tamen in se ipsa; quia, ut esset in se ipsa culpabilis, debuisset præcedere advertentia aliqua obligationis futuræ ad credendum in decursu vitæ eamdem veritatem: quæ tamen advertentia nec præcessit in ea tenera ætate, nec postea hujus necessitatis credendi vestigium aliquod, aut recordatio permansit. Quare oblivio non est culpabilis in seipsa, nec infidelibus imputari debet tanquam propriè dictum peccatum, sed ad summùm in causa: ac proinde non est moralis, aut privativa, sed veluti naturalis, & purè negativa.

42. Secundum argumentum, quo tanquàm ariete admoto conclusionem nostram impetunt Adversarii, desumitur ex magno Parente *Augustino* lib. de Corrept. & Grat. cap. 11. qui loquens de adjutorio *sine quo non* potest homo permanere, si velit, asserit: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est*: sed adjutorium hoc, *sine quo non* potest homo permanere, si velit, est gratia sufficiens: ergo si aliquibus deest, non omnibus confert Deus auxilium supernaturale sufficiens.

43. Confirmatur 1. ex eodem S. Doctore asserente in Epist. 217. ad *Vitalem*: *Scimus, gratiam Dei non omnibus dari .... scimus, eis quibus datur misericordiâ Dei gratuitâ dari: scimus, eis quibus non datur, justo judicio Dei non dari*. Quod testimonium eò altiùs exaggerant, quòd illud versans D. *Thomas* 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. ait: *Dicendum, quòd si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia præparante, sicut ad diligendum Deum, & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei: quod quidem auxilium quibuscumque divinitùs datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, ex justitia non datur in pœnam præcedentis peccati, & saltem originalis, ut Augustinus dicit*. Sed gratia illa præparans est auxilium supernaturale remotum: ergo si illa non datur omnibus, nec illud auxilium supernaturale recipiunt omnes.

44. Confirmatur 2. ex eodem *Augustino* de Don. persever. cap. 12. dicente: *Dando quibusdam quod non merentur, profectò gratuitam, & per hoc veram suam gratiam esse voluit, non omnibus dando, quod omnes merentur, ostendit*. En qualiter docet, quòd gratia non omnibus datur. Cujus rationem assignat S. Doctor serm. 11. de verbis Apostoli cap. 4. dicens: *Communis est omnibus natura, non gratia*. Cui suffragatur D. *Thomas* q. 24. de verit. art. 15. his verbis: *In nullo videntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali*; sed hoc auxilium remotum est vera gratia Christi: ergo juxta mentem utriusque S. Doctoris non omnibus generaliter hominibus indiscriminatim conceditur.

45. Hoc est validissimum argumentum, quò suam sententiam evincere conantur Adversarii ex saluberrima, rectissimaque *Augustini* doctri-

ctrina depromptum, quam sequi, eique indivulsè adhærere antiquissimum habet Thomistica Schola. Sed alia est *Augustini* mens ab ea, quam proponit argumentum; quod liquidò constabit ipsis arguentibus, si illam sine partium studio, & anticipato sententiæ nubilo in locis laudatis intueri velint. Etenim lib. de Corrept. & Grat. cit. cap. loquitur *Augustinus* de gratia proximè, & immediatè sufficiente; de illo nempè adjutorio *sine quo non Adæ* in integritatis statu concesso; & in statu lapsus meritis Christi dispensato ad operandi potentiam, licèt non ad integritatem restabiliendam, de quo docet *Augustinus* non esse generale omnibus: *Sed quibus datur, secundùm gratiam dari, & quibus deest pœnam peccati esse*. Cui doctrinæ & nos libenter subscribimus: neque enim asserimus, gratiam proximè sufficientem esse communem omnibus, sed solùm quòd omnibus confertur ex vi providentiæ generalis supernaturalis auxilium remotum ad justificationem conducens.

46. Eàdemque responsione fit satis primæ confirmationi ex Epistola ad *Vitalem*. Hic namque loquitur *Augustinus* de gratia vel proximè sufficiente, vel efficaci, ut indicant ejus præcedentia verba, illis in argumento appositis, quibus asserit: *Non ergo gratiam dicamus esse doctrinam, sed agnoscamus gratiam, quæ facit prodesse doctrinam: quæ gratia si desit, videmus etiam obesse doctrinam*. Et rursus: *Plerumque pro eis oramus, qui cum audiant, vel legant, nolunt credere, sed oramus, ut voluntas corrigatur, doctrinæ consentiatur, natura sanetur*. Quibus non exprimit auxilium purè remotè sufficiens, sed potiùs efficax, quod non omnibus dari fatemur. Quare cum *Augustino* dicimus; quòd *quibus datur, gratuitâ misericordiâ datur, ut vera sit gratia, & intelligant quibus datur, quam gratis eis detur: quando justè utique non daretur, quoniam similem habentibus causam justè non datur*. Et hæc efficax gratia non est omnibus concessa, sed alia, quam dicimus remotè conducentem ad salutem.

47. Ad secundam confirmationem dicimus, *Augustinum* in citato libro de Dono perseverantiæ, quem scripsit, ut responderet Litteris *Prosperi*, & *Hilarii* contra *Semipelagianos*, loqui de gratia efficaci; quod satis colligitur ex verbis, quibus incipit laudatum caput 12. *Conficitur itaque, gratiam Dei non secundùm merita accipientium dari, sed secundùm placitum voluntatis ejus, in laudem, & gloriam ipsius gratiæ ejus, ut qui gloriatur, nullo modo in se ipso, sed in Domino glorietur: qui hominibus dat, quibus vult, quoniam misericors est; quòd etsi non det, justus est: & non dat quibus non vult, ut notas faciat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ*.

48. Idipsum maximè evidentiori veritate cernimus in citato testimonio ex serm. 11. de verb. Apostoli. Nam loquitur de gratia speciali, quâ fideles, ac justi sumus, & quâ secernimur à Paganis: non de gratiâ generali sufficiente remota, quæ ex providentia generali ad nos descendit. Hoc, ne quis putet merum effugium esse, responsum ex triplici *Augustini* testimonio confirmo. Sic namque ibidem cap. 5. subdit: *Exce-*

Excepta illâ communi gratiâ naturæ, quâ homines facti fuimus, nec digni fuimus: exceptâ illâ gratiâ, hæc est major gratia, quâ facti sumus populus ejus, & oves pascuæ ejus per Jesum Christum Dominum nostrum. Et cap. 8. ait: *Hanc ergo gratiam, quâ Christiani sumus, ipsam volumus, prædicent, ipsam volumus, agnoscant, ipsam volumus, de qua dicit Apostolus, non irritam facio gratiam Dei. Nàm si per legem justitia: ergo Christus gratis mortuus est.* Quibus concinunt ea, quæ dicit *Augustinus* super Psal. 96. *Ecce fecit nos homines Populum suum qui nos fecit: non enim creati homines jam Populus ejus eramus. ... Hinc dixit fecit nos, & non ipsi nos, ut simus Populus ejus, & oves pascuæ ejus .... Nam & Pagani nascuntur, & omnes impii, omnes adversarii Ecclesiæ ejus .... Et non sunt Populus ejus, nec oves pascuæ ejus; communis est omnibus natura, non gratia.* En qualiter *Augustinus* loquitur de gratia, per quam facti sumus Populus Dei, vel possunt homines fieri oves pascuæ ejus; quæ sanè est gratia proximè sufficiens, quæ non est omnibus communis; cùm negari non possit, quòd pluribus ex infidelibus, quibus prædicatum est Evangelium, & tenentur inexcusabiliter credere, datum sit aliquod supernaturale auxilium.

49. In eodem sensu exponendus est D. *Thomas*, qui locò citatò loquitur de quodam habituali dono, quod desiderabant aliqui, ut homo se præpararet ad justificationem. *Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd homo non potest se præparare ad gratiam habendam, nisi per gratiam aliquam gratis datam. Quod quidem non videtur esse verum, si per gratiam gratis datam intelligant aliquod habituale gratiæ donum;* quod cùm omnibus datum assererent, non aliter illos redarguit D. *Thomas*, quàm dicendo, quòd talis gratia potiùs esset natura, quàm gratia. *Si autem nec ipsa præparatio gratiæ sine aliqua gratia habituali esse potest, aut ista gratia datur omnibus, aut non: si omnibus datur, non videtur aliud esse, quàm naturale donum: nam in nullo videntur homines convenire, nisi in aliquo naturali.* Non tamen negat, gratiam, secundùm quam Deus aliquo modo in mentibus hominum operatur, proximè, vel remotè ad justificationem eos dirigendo, esse communem. Immò dicit, hæc omnia ex divina misericordia homini provideri: *Hæc autem omnia ex Divina misericordia homini providentur.* Et in 1. Dist. 46. q. 1. art. 1. loquens de sincerissima voluntate, quam Deus habet, salvandi omnes homines, inquit: *Et hujus voluntatis effectus est ipse ordo naturæ in finem salutis, & promoventia in finem omnibus communiter proposita, tam naturalia, quàm gratuita.*

50. Nihilò plus movet, nec etiam adversæ parti suffragatur adducta ratio; quia nempè auxilium remotum est supernaturale; undè non potest esse omnibus commune. Etenim instatur 1. nam etiam oblatio cujuscumque auxilii supernaturalis, & remedii ad salutem, est vera gratia *Christi*, & supernaturalis. Etiam redemptio per *Christum*, elevatio ad finem supernaturalem, Sacramentum Baptismi, & alia similia sunt vera gratia *Christi*, quæ tamen omnibus hominibus, etsi sint Dei gratuita dona, offeruntur. Secundò; quia juxta Adversarios hæc

hæc Dei auxilia non conferuntur omnibus in pœnam peccati originalis: ergo si nullum fuisset peccatum originale, omnibus darentur hujusmodi auxilia, & tamen essent supernaturalia: ergò quòd omnibus conferantur hæc auxilia, non obstat eorum supernaturalitati.

51. Quarè in forma respondetur distinguendo majorem. In nullo convenire videntur homines, nisi in aliquo naturali, quod omnibus detur in illa universalitate, in qua datur omnibus natura, concedo majorem. Si illud naturale detur in minori universalitate, ac datur omnibus natura, nego majorem, & concessâ minori, distinguo consequens: ergo non datur auxilium supernaturale omnibus commune in ea universalitate, in qua datur omnibus natura, concedo consequentiam: in minori universalitate, nego consequentiam. Magnum quippè reperitur discrimen inter gratiam, & naturam quantùm ad hoc, quod est esse omnibus hominibus communem. Natura semper pro omni instanti est communis omnibus hominibus, tam parvulis, quàm adultis: at non ita gratia auxiliorum indiscriminatim omnibus convenit; cùm non pro omni tempore in omnibus sit intrinsecè recepta, nec æqualiter in omnibus, qui illam recipiunt; nec in omnibus datur, cùm non recipiatur in parvulis. Quare licèt sufficienter demonstretur, gratiam esse veram, & gratuitam, ex quo omnibus non sit communis, attamen etiamsi omnibus conferatur, potest esse vera, & gratuita gratia, ut constat exemplis suprà positis.

52. Tertiò objicies celeberrimum illud D. *Augustini* oraculum de Prædest. SS. cap. 5. num. 10. *Posse habere fidem, sicut posse habere caritatem, naturæ est hominum; habere autem fidem, quemadmodum habere caritatem, gratiæ est fidelium. Natura, in qua nobis data est possibilitas habendi fidem, non discernit hominem ab homine; ipsa verò fides discernit ab infideli fidelem.* Concinit S. *Fulgentius* de Incarnat. & grat. cap. 22. num. 46. *Agnoscat homo in eo se posse naturaliter credere, in quo naturam habet credulitatis, & fidei capacem.* Accedit *D. Thomas* 3. p. q. 86. art. 1. ubi inquirit, utrùm per pœnitentiam omnia peccata removeantur? Et respondet affirmativè, his verbis: *Undè dicere, quòd aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primò quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrii. Secundò, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cujuscumque peccatoris ad pænitendum*, secundùm illud Proverb. 21. *Cor Regis in manu Dei, & quocumque voluerit, vertet illud.* Ex quibus omnibus sequens efficitur argumentum. Liberum arbitrium ex se, & ratione sui est capax fidei, & in homine datur naturalis potestas credendi, sed hoc ipso non requiritur auxilium constituens infideles remotè potentes ad habendam fidem: ergo in ipsis non datur tale auxilium.

53. Ad argumentum respondetur, quòd optimè probat, esse in nobis liberum arbitrium, quod secundùm propositum, judicium, & deliberationem agit, potens pro libito ad utramlibet partem contradictionis se determinare: & quòd sit capax ad recipienda principia super-

pernaturalia, per quæ potest ad finem excedentem facultatem naturæ: non tamen quòd ratione sui sit potens se disponere absque auxilio Dei ad fidem: cùm sine Dei auxilio nec converti possit ad Deum, nec proficere in via Dei, ut est fide certum. Etenim natura constituta in ordine inferiori, ratione sui, & ex se solùm habet virtutem ad actus ejusdem ordinis inferioris. Quare requiritur, ut operetur actus proprios alterius naturæ superioris, quòd constituatur in essendo in eodem ordine naturæ, cujus operationes elicit: ut per virtutem à superiori natura derivatam, seu participatam eliciat operationes, quas elicere ex se non potest.

54. Non ergo est, quòd arguentes sic liberum arbitrium in sublime efferant, ut putent, non esse opus homini divinâ gratiâ ad fidem, & justificationem. Hæc necessariò requiritur; & quia datur in homine libertas, datur in illo capacitas ad recipienda principia supernaturalia, quibus constituatur potens operari in tali ordine. Ita fanè est, quòd homo ante gratiam potentiam habet obedientialem ad opera ordinis supernaturalis; cùm per peccatum vulneratum, infirmatum, & attenuatum sit liberum arbitrium, non tamen destructum. Quare definit illud D. *Augustinus*, de Spirit. & litt. cap. 89. quòd est *media vis, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest*. Quibus verbis explicat potentiam illam remotam, seu obedientialem ad opera supernaturalia, quæ datur ante omnem gratiam; ut affirmat Cardinalis *Bellarminus* de grat. & liber. arbitr. cap. ultim. his verbis: *Habet homo ante omnem gratiam potentiam remotam, & imperfectam ad opera pietatis facienda*. Rursùs: *Intelligi non potest, quomodò ad opera pietatis activè voluntas humana concurrat, si non habeat in se potentiam activam, saltem remotam*.

55. Hoc docuerat priùs Eminen. *Cajetanus* ad illa verba *Joann. Non poterant credere*; ubi inquit: *Posse credere loquendo de potentia proximâ, est divinæ gratiæ; quamvis posse credere potentiâ remotâ, naturæ sit rationalis. Ex hoc enim quòd homo rationalis est naturæ, potentias habet intellectûs, & voluntatis, quibus potest credere*. Idem docet doctissimus *Lemos* Panopl. p. 4. tract. 2. cap. 12. num. 184. *Itaque physicam potentiam & libertatem, & facultatem liberam habet homo lapsus sine gratia ad peccandum; & quando peccat, liberè peccat .... Sed ad peccandum habet libertatem sufficientem propensam, sive potentem; ad non peccandum autem habet liberam facultatem, sed infirmam, & insufficientem*.

56. At explicari meliùs nequit hujusmodi remota potestas liberi arbitrii, seu capacitas ad principia supernaturalia recipienda, quibus ad finem ultimum pervenire potest, quàm illam explicat *D. Thomas*, exponens dictum S. *Augustini* q. 14. de verit. art. 10. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quòd homini in conditione suæ naturæ perfectè providetur, in quantùm ad illum finem consequendum, qui est in potestate naturæ, dantur principia sufficientia, quæ sunt causa illius finis. Ad finem autem, qui facultatem naturæ excedit, dantur principia, non quæ sunt*

causa finis, sed quibus homo est capax eorum, per quæ pervenitur ad finem; ut enim dicit Augustinus, posse habere fidem, & charitatem naturæ est hominum, habere autem est gratiæ fidelium. Et ad 5. *Quòd homo perfectior est aliis animalibus, nec tamen determinata sunt sibi ab ipsa natura, quæ sunt necessaria ad finem consequendum, sicut aliis animalibus propter duas rationes.* Primò, *quia homo ad altiorem finem ordinatur; & ideò etiamsi pluribus auxiliis indigeat ad ipsum consequendum, & sibi naturalia principia non sufficiant, nihilominùs perfectior erit.* Secundò, *quia hoc ipsum est in homine perfectionis, quia multiplices vias potest habere ad consequendum finem. Undè non poterat ei una via naturalis determinari, sicut aliis animalibus; sed loca eorum, quæ natura aliis animalibus providit, data est homini ratio, per quam & necessaria hujus vitæ sibi parare potest, & disponere se ad recipienda auxilia divinitùs futuræ vitæ.*

57. His suppositis, ad argumentum respondetur explicando textum *Augustini*. Posse habere fidem, est naturæ, distinguo Majorem: posse remotum, concedo Majorem, posse proximum, subdistinguo: est naturæ adjutæ per gratiam, concedo Majorem, exclusâ gratiâ, nego Majorem. Non enim posse proximum datur, nisi per principium ejusdem ordinis, quod aliud esse nequit, nisi gratia, licèt pro priori ad gratiam detur posse remotum; quod tamen activè se disponere ad fidem non potest sine gratia; cùm præparatio etiam remota non sit à natura. Licèt ergo S. *Augustinus* non explicet ibi gratiam, quâ constituatur etiam remotè potens se ad fidem disponere, hæc tamen subintelligenda est. Quando enim Scripturæ, vel PP. bona opera tribuunt libero arbitrio, nullâ de gratia factâ mentione, non intelligitur exclusa ipsa gratia, sed tacitè subintellecta; sicut quando tribuunt omnia divinæ gratiæ, ut nullo modo liberum arbitrium commemorent, ipsum tanquàm tacitum, & suppressum omninò subintelligendum est; non enim omnia quæ tacentur, negantur. Quare de re ista hoc modò scribit S. *Augustinus* ad *Vitalem*: *Proindè librum, vel Epistolam meam, quam secum ad vos supradicti attulerunt, secundùm hanc fidem intelligite, ut neque negetur Dei gratia, neque liberum arbitrium sic defendatis, ut à Dei gratia separetis, tanquàm sine illa vel cogitare aliquid, vel agere, secundùm Deum, ullâ ratione possimus: quod omninò non possumus.* Ex quibus constat solutio ad testimonium D. *Fulgentii*, & D. *Thomæ*.

58. Non abs re erit responsionem D. *Thomæ* ad præfatum textum D. *Augustini* promere, cùm ex illa firmentur antedicta omnia. Objicit sibi D. *Thomas* 2. 2. q. 10. art. 1. hoc primum argumentum. *Videtur quòd infidelitas non sit peccatum. Omne enim peccatum est contra naturam, ut patet per Damascenum in 2. libro; sed infidelitas non videtur esse contra naturam: dicit enim Augustinus in lib. de prædest. Sanctor. quòd posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est omnium hominum; habere autem fidem quemadmodum habere charitatem, gratiæ est fidelium: ergo non habere fidem, quod est infidelium, non est contra naturam: & ita non est peccatum.* Cui argumen-

to respondet S. Doctor: *Ad primùm ergo dicendum, quòd habere fidem non est in natura humana, sed in natura humana est, ut mens hominis non repugnet interiori instinctui, & exteriori veritatis prædicationi: Unde infidelitas secundùm hoc est contra naturam.* Quibus verbis S. Doctor apertissimè concedit, quòd posse habere fidem non est contra naturam, sed potiùs naturæ sit hominum, quatenus natura humana capax est fidei. Negat tamen, quòd habere fidem sit in natura humana; cùm nullus eam habeat, nisi gratuito munere Deus eam ei dederit. Subdit tamen: *Sed in natura humana est, ut mens hominis non repugnet interiori instinctui, & exteriori veritatis prædicationi;* nempè per gratiæ beneficium.

59. At quomodò posse habere fidem sit naturæ hominis, licèt præceptum fidei sit supra naturam ejus, eleganter, & profundè explicat Emin. Card. *Cajetanus* super articulum illum: *Ad hoc dicitur, quòd quia præcepta dantur Creaturis rationabilibus secundùm naturas, seu gradus naturæ, quas habent, & Creaturæ rationales supra gradus naturales consummant in participatione naturæ divinæ, ita quòd instituta sunt: consequens est, ut quemadmodum justè subduntur præceptis spectantibus ad alios gradus, ita justè subjacent præceptis Fidei, Spei, Charitatis spectantibus ad gradum, quo participant divinam naturam. Et licèt hæc responsio non egeat expositione, pro novitiis tamen declaratur. In homine est inprimis natura vegetativa, est natura sensitiva, est natura intellectiva, est demùm participatio naturæ divinæ. Et sicut constitutio Creaturarum in suis speciebus spectat ad primam rerum distributionem, secundùm divinæ Sapientiæ rationem: ita constitutio Creaturarum rationalium in suis naturalibus, & in participatione divinæ naturæ ad primam rerum conditionem spectat: & tanto plus, quantò superius q. 2. art. dictum est: quòd perfectio naturæ inferioris confirmatur ex participatione superioris. Quia igitur in homine est pars vegetativa, ad quam spectat conservare individuum, & speciem, oportet hominem subjici præceptis spectantibus ad generationem, & cibum, & potum. Et similiter quia in homine est pars sensitiva, ad quam spectant passiones, oportet hominem subjici præceptis ad iram, timorem, & hujusmodi. Et similiter, quia in eo est pars rationalis, in qua est voluntas, oportet ipsum subjici præceptis spectantibus ad justitiam, vel injustitiam. Et eâdem ratione, quia constitutus est, ut in ipso sit natura divina participativè: ideò oportet ipsum subjici præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, ad hujusmodi participationem spectantibus. Et sicut non potest jure conqueri de Deo, quòd fecerit ipsum in gradu rationali: ita non potest jure conqueri, quòd constituerit ipsum in hoc, quòd sit particeps divinæ naturæ. Et quemadmodùm datâ jam naturâ rationali, non potest quis refutare præcepta spectantia ad illam: itâ datâ jam Creaturæ rationali hâc participatione, non potest refutare præcepta ad illam pertinentia.*

60. En qualiter eximiè explicat modum, quô homo subjicitur præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ solùm pertinent ad ipsum eâ ratione,

tione, quâ constitutus est, ut in ipso sit natura divina participativè: & cùm Creatura rationalis sit elevata in ordine supernaturali, ut vivat non solùm secundùm propriam naturam, sed secundùm divinæ naturæ consortium; illa, quæ pro principio elevationis ad talem ordinem habuit divinam bonitatem, ex eadem Dei bonitate habet, quòd sit potens in ordine supernaturali, mediis auxiliis gratuitis, accedere ad Fidem: quare meritò præceptis supernaturalibus subjicitur, teneturque ad maximas gratias Deo, quòd eam tanti fecerit, ut tam excelso gradu constitueret. Licèt ergo posse habere fidem, quatenus dicit capacitatem illam habendi, sit naturæ hominum; posse tamen sive proximè, sive remotè se disponere ad illam, gratiæ Dei est.

61. Quartò objicies argumentum, in quo totam adversæ sententiæ vim ponunt Adversarii. Si omnibus hominibus darentur auxilia remotè sufficientia, daretur verum jus ad illa; consequens est falsum: ergo & id, ex quo sequitur. Minor est certa; cùm verum jus ad auxilia dari non possit: tum quia ratione peccati originalis, vel actualis, quod est infinitum in ratione demeriti, nedum Infideles merentur privationem omnium auxiliorum sufficientium, verùm & posset Deus totum genus humanum annihilare, ut tenet *D. Thomas* 4. Sent. dist. 46. q. 2. art. 2. quæst. 1. ad 4. Tum quia peccatum mortale excludit ab eis jus ad Beatitudinem, ac per consequens ad media ad Beatitudinis supernaturalis consecutionem necessaria. Et tandem quia homini mortuo per peccatum non debentur auxilia, quibus vitam recuperet. Major probatur. Vel enim conferuntur omnibus, etsi non debeant conferri, auxilia remota; vel conferuntur omnibus, quia debent conferri. Si primum: ergo nulla est ratio suadens, quòd de facto conferantur. Si secundum: en clarissimum argumentum. Conferuntur, quia debent conferri; sed non quia debent conferri debito fundato in aliqua lege Dei, quæ nulla datur: ergo quia debent conferri debito fundato in aliquo naturæ dono.

62. Secundò sequeretur, quòd Infideles possent mereri fidem, si aliquis actus supernaturalis, & gratia sufficiens ad illum præcederent actum fidei; quod expressè est contra D. *Augustinum* asserentem. Epist. 105. *Quòd remissio peccatorum est ex meritis, fides autem sine ullis meritis.* Et in lib. de Prædest. SS. cap. 7. quòd *sicut prima gratia non est ex meritis, ita nec fides*. Sequela probatur: ad meritum sufficit, quòd præcedant actus præcedentes ad fidem: eodem argumento, quo S. *Augustinus* lib. 1. ad *Bonifacium* cap. 8. utitur, ut probet, quòd homo viribus naturæ non potest positivè se disponere ad gratiam, dicens: *Si enim sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsum cœptum erit meritum, cui tanquàm ex debito gratiæ veniat adjutorium; ac sic gratia Dei non gratis donabitur, sed secundùm meritum nostrum dabitur*: ergo si mediis his auxiliis incipit cupiditas boni, & affectus credendi, poterit quis mereri, vel impetrare fidem.

63. Tertiò sequeretur, quòd pro priori ad fidem daretur vera gratia supernaturalis; consequens est falsum: ergo. Minor certa est: eò, nempè, quòd fides est prima gratia, ut docet D. *Augustinus* de Prædest.

dest. SS. cap. 7. *Fides primò datur, ex qua impetrentur cætera.* Et de spir. & litt. cap. 30. *Fides impetrat charitatem, quâ lex possit impleri.* Ex quo de perfect. just. cap. 19. repetit, quòd primo radio fidei sanitas in corde ingreditur: *Initium corrigendi cor fides est*: ergo si fides non est communis, ut contra *Faustum* asserentem esse *generale fidei donum*, probat D. *Augustinus* de Prædest. SS. cap. 8. *Hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari omninò non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris litteris repugnare*; nec gratia quidem potest esse communis. Quo eodem argumento utitur S. *Fulgentius*, ut idipsum probet lib. 1. de vera Prædest. & grat. cap. 20. *Non ergo putemus gratiam Dei omnibus hominibus dari; non enim omnium est fides, & quidam charitatem Dei non recipiunt, ut salvi fiant.* Quod pro certo supponunt *S. Fulgentius*, & alii Episcopi in Sardinia exules, dicentes: *De gratia non dignè sentit quisquis eam putat omnibus hominibus dari, cùm non solùm non omnium sit fides, sed adhuc nonnullæ Gentes inveniantur, ad quas fidei prædicatio non pervenit.*

64. Verùm spuriæ consecutiones illæ sunt, atque ex concessione horum auxiliorum minimè fluentes. Non enim id, quod primò dicitur, movere debet. Respondetur enim negando Majorem. Licèt enim omnibus hominibus conferantur auxilia remota, non sunt eis debita, debito respiciente naturam hominis, sed præsentem providentiam, in qua, suppositâ ordinatione hominis in finem supernaturalem, & voluntate, quâ Deus vult omnes homines salvos fieri, debentur ipsis hujusmodi auxilia. Eo nempè modo, quò dicitur, quòd primus homo fuit à Deo creatus in gratia, ut probat illud Eccles. 7. *Fecit Deus hominem rectum*: quæ rectitudo proveniebat à gratia, ut explicant SS. Patres. Et id quod legitur Genes. 1. *Dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Quæ verba exponens *Anacletus* Papa Epist. 1. ait: *Quòd homo dicitur conditus ad imaginem Dei, quia in sua conditione gratiam, & reliquas habuit virtutes.*

65. Suffragantur & alii SS. Patres statuentes, fuisse primum hominem in gratia creatum, necnon Angelos, ut probat D. *Thomas* 1. p. q 61. art. 3. quin gratia fuerit ipsis debita, debito respiciente naturam, sed gratuitò à Deo concessa, suppositâ ordinatione ad finem supernaturalem. Sic in præsenti dicimus, quòd suppositâ elevatione hominis ad ordinem supernaturalem debetur tali ordinationi, quòd omnibus hominibus conferantur media necessaria ad consecutionem salutis. Nullum ergo ex parte hominum datur jus ad auxilia supernaturalia, quin potiùs, ut rectè probat argumentum, merentur æternam damnationem; sed totum jus fundatur in meritis *Christi*, qui cùm datus sit Redemptor omnium, jus habet ad hoc, ut per ipsum, quantùm est ex parte sua, omnes salventur, & ut dentur eis auxilia sufficientia remota, quæ, si sunt debita *Christi* meritis, conferuntur omnibus ex pura Dei misericordia; ut egregiè D. *Thomas* declarat exponens illud *Apostoli* 1. ad Corint. 1. FIDELIS DEUS, PER QUEM VOCATI ESTIS IN SOCIETATEM FILII EJUS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. Ubi sic habet: *Non autem vide-*

videretur esse fidelis Deus, si nos vocaret ad societatem filii, & nobis denegaret, quantùm in ipso est, ea, per quæ pervenire ad eam possemus: Unde *Josue* 1. dicit: *Non te deseram, neque derelinquam.* En misericors Dei auxilium, cujus nullum habet meritum peccator.

66. Frustrà etiam objicitur id, quod secundò locò deducitur; dari nempè posse in infidelibus, mediis his auxiliis, meritum fidei; quod absolutè est falsum. Nam licèt in omnibus hominibus pro priori ad Fidem dentur actus supernaturales remotè disponentes ad ipsam, deficit illis principium meriti; cùm non sint per Spiritum Sanctum inhabitantem, sed moventem cor hominis, ut nervosè defendit, & probat D. *Thomas* 1. 2. q.109. art.6. dicens: *Unde patet, quòd homo non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum, nisi per auxilium gratuitum Dei interius moventis.* Quod repetit ibi ad 2. *Dicendum*, ait, *quòd nihil homo potest facere, nisi à Deo moveatur; secundùm illud Joann.* 15. *Sine me nihil potestis facere. Et ideo cùm dicitur homo facere quod in se est, dicitur, hoc est in potestate hominis, secundùm quod est motus à Deo.* Pari omnino sensu loquitur 2. 2. q.24. art.3. ad 2. his verbis: *Illa virtus, secundùm quam Deus sua dona dat unicuique est dispositio, vel præparatio præcedens, sive conatus gratiam accipientis. Sed hanc etiam dispositionem, vel conatum prævenit Spiritus Sanctus movens mentem hominis, vel plus, vel minus, secundùm suam voluntatem.* Unde & *Apostolus* dicit ad Colossenses 1. *Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.* Et ad Ephes.4. *Unicuique autem nostrum data est gratia, secundùm mensuram donationis Christi.*

67. Sed licèt ita sit, quòd actus isti non habent rationem meriti de condigno, nec de congruo respectu fidei; attamen quicumque mortalis abusus non fuerit his auxiliis, gratia, quæ est principium meriti, & ipsa fides non denegabitur ei, ut firmat D.*Thomas* q.14. de verit. art.11. ad 1. sic loquens: *Si quis in sylvis enutritus ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, vel fuga mali, certissimè tenendum est, quòd ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ ad credendum sunt necessaria, vel aliquem fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.* Quod non absimiliter pronuntiat ad secundum, asserens *Deum non deesse illi, qui sequitur in appetitu boni ductum rationis.* Et in 2. sentent. dist. 28. q. 1. art. 4. dicens: *Ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, quod in naturali ratione est; unde dicitur quòd si aliquis in barbaris natus Nationibus, quod in se est faciat, Deus illi revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel Doctorem mittendo.*

68. Sed maximè audiendus q. 24. de verit. art. 1. ubi dirimit objectionem factam sequentibus verbis: *Gratiam autem, quæ opera meritoria facit, quamvis homo non possit ex libero arbitrio acquirere, potest tamen se ad gratiam habendam præparare, quæ ei à Deo non denegabitur, si fecerit quod in se est: & ideò non est omninò extra potestatem liberi arbitrii opera meritoria agere, quamvis ad hoc per se potestas liberi arbitrii non sufficiat.* Quæ omnia consonant his, quæ *S. Doctor* lect.3.

lect. 3. super cap. 10. Epist. ad *Rom.* scripsit: *Si qui tamen eorum*, inquit, *fecissent quod in se est, Dominus eis secundùm suam misericordiam providisset, mittendo eis Prædicatorem Fidei, sicut Petrum Cornelio, Act. 10. & Paulum Macedonibus, ut habetur Act. 16. Sed tamen hoc ipsum, quod aliqui faciunt quod in se est, convertendo se, scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum.* En qualiter gratiâ præveniente producuntur actus non habentes conditionem meriti, quibus tamen advocatur gratia, quæ est principium meriti, & quæ ex misericordia Dei semper conceditur; necnon auxilia proximè sufficientia ad fidem explicitam, si rectè uterentur auxilis remotis, & vi hujus gratiæ prævenientis sequerentur ductum rationis in appetitu boni, & fuga mali; non tamen habent rationem meriti, quod invictè probat disertissimum illud D. *Augustini* testimonium Epist. 105. dicentis: *Spiritus ubi vult spirat: sed quod fatendum est, aliter adjuvat nondum inhabitans, aliter inhabitans. Nam nondum inhabitans adjuvat, ut sint fideles, inhabitans adjuvat jam fideles.*

69. Ad tertium objectum reponere juvat negando absolutè Majorem: cùm Ecclesiæ judicio definitum sit contra *Quesnellum* propositionibus 26. & 27. dari veram Dei gratiam ante fidem; quæ præscriptæ propositiones doctrinam argumenti spirant, ac intimè referunt: quin potiùs argumentum est ipse error *Quesnelli*. Erroneè asseritur ab ipso proposit. 26. *Nullæ dantur gratiæ, nisi per Fidem*; & proposit. 27. *Fides est prima gratia, & fons aliarum.* Ex quibus errorem deducit propositionis 29. *Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.* Si namque Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum: ergo cùm extra Ecclesiam vera fides non detur, nec vera Dei gratia conceditur: ex quò consequenter ad errorem suum omnem gratiam sufficientem ab infidelibus eliminat: unde meritò infallibili Summi Pontificis judicio damnatæ sunt propositiones illæ.

70. Hoc certè justissimè ab Ecclesia pronuntiatum; cujus quidèm judicii hanc rationem dat nobis *Tridentinum* sess. 6. cap. 6. dicens: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitùs revelata, & promissa sunt.* Constat ex hisce Concilii verbis Fidem inter gratias actuales non esse primam, sed alias gratias præcedere Fidem, nimirùm gratiam vocationis, inspirationis ad Fidem, desiderium credendi, aliosque motus etiam indeliberatos, qui à Deo auctore supernaturali præcisè ad actum deliberatum credendi in nos immittuntur, ut docuit Concilium dicta sess. 6. cap. 5. his verbis: *Exordium justificationis in adultis à Deo per Jesum Christum præveniente gratiâ sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis vocantur.*

71. Pro cujus clariori intelligentia notanda est series actuum, qui assensum Fidei præcedunt. Primus supernaturalis actus est ille intellectûs, quô illustratus homo aliquâ supernaturali notitiâ, videt convenientiam credendi ex motivo supernaturali, juxta illud Psal. 72. *Mihi*

au-

autem adhærere Deo bonum est. Verùm licèt ex supernaturali motivo videat, esse sibi conveniens credere, & accedere ad religionem; cùm tamen non ipso facto sequatur efficax voluntatis affectus, vel judicium hìc, & nunc dictans, esse credendum, & Religionem Catholicam amplectendam; sed possit quis à concupiscentia sua abstractus, hunc actum suspendere; imò & in sensu composito illius illustrationis oppositum actum elicere, utpotè, quia prædicta illustratio inter auxilia sufficientia numeratur: hinc est, quòd illa cognitio, vel illustratio non connectitur cum actibus prædictis, sed solùm habent illustratio, & cognitio perducere hominem ad proximam indifferentiam, & libertatem in actu primo ordinis supernaturalis. Ex quo alius actus in intellectu necessariò ponendus est, nempè dictamen de hìc, & nunc credendo, & imperium efficax de ita piè & efficaciter afficiendâ voluntate, ut ipsâ movente, intellectus in actum credendi prorumpat. Ad hunc actum, & judicium intellectus applicatur à Deo, quin ad hujusmodi actus pro illo tunc indeliberatos & imperfectos aliud principium desideretur, quàm auxilium Dei citò transiens, ac perinde Deus supplendo applicationem propriam voluntatis erga intellectum, applicat intellectum ad prædictum dictamen, & imperium, non semper, & in omnibus hominibus, sed tunc, & respectu eorum dumtaxat, quos juxta beneplacitum misericordiæ suæ voluit accedere ad Fidem, juxta illud Act. 13. *Audientes Gentes gavisæ sunt, & crediderunt quotquot erant præordinati in vitam æternam*.

72. Tandem ultimus actus seriei istius est pius voluntatis affectus, sive affectiva, & efficax motio, sive efficaciam trahat ab alio, vel ab eodem auxilio, quò intellectus applicatus fuit ad prædictum judicium, seu imperium; in quo sensu pia affectio voluntatis vocatur à D. *Thoma* 3. par. q. 7. artic. 3. ad 1. *Obedientia Fidei*, sumptâ generaliter obedientiâ. Si ergo juxta hanc communem PP. & Theologorum sententiam datur gratia vocationis, & inspirationis prævia ad Fidem; & vocatio, & inspiratio important necessariò dictas supernaturales operationes, quibus homo incipit actu attendere, & affici ad salutem; sanè dantur actus supernaturales præcedentes Fidem, ac per consequens Fides non est prima gratia.

73. In eadem esse *Augustinum* sententia, quem totum à suis partibus stare putant, probant lucidissima *S. Doctoris* testimonia. Sic namque lib. 2. contra duas Epist. *Pelag.* cap. 8. *Hos Hæreticos, qui victi laudato Apostoli testimonio essò admitterent, non posse nos sine auxilia gratiæ de fide cogitare, posse tamen ex nobis eam desiderare*, sic arguit; *Minus est autem cogitare, quàm cupere. Cogitamus quippe omne quod cupimus, nec tamen cupimus omne quod cogitamus: quoniam nonnunquàm, & quod non cupimus, cogitamus. Cùm igitur minus sit cogitare, quàm cupere: potest enim homo cogitare bonum, quod nondum cupit, & proficiendo postea cupere, quod antea non cupiendo cogitavit; quomodò ad id quod minus est, id est ad cogitandum aliquid boni, non sumus idonei tanquàm ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est*,

est, & ad id quod est amplius, idest ad cupiendum aliquid boni, sine divino adjutorio idonei sumus ex libero arbitrio?

74. Id ipsum pronuntiat lib. de Prædest. SS. cap. 2. ad illud 2. Cor. 3. v. 5. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, ut *Semipelagianos* perstringat: *Quis enim non videat, prius esse cogitare, quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, nisi prius cogitaverit, esse credendum. Quamvis enim raptim, quamvis celerrimè credendi voluntatem quædam cogitationes antevolent, moxque illa ista sequatur, ut quasi conjunctissima comitetur: necesse est tamen, ut omnia, quæ creduntur, præveniente cogitatione credantur. Quamquam & ipsum credere nihil aliud est, quàm cum assensione cogitare. Non enim omnis, qui cogitat, credit, cùm ideò cogitent plerique, ne credant.* Et lib. 1. ad *Simplicianum*: *Nisi ergo vocando præcedat misericordia, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari.* Hæc *Augustinus*, quæ sanè nullâ possunt tergiversatione declinari. Sed audiendus maximè lib. 1. *Retract.* cap. 26. *Nam est misericordia Dei, etiam ipsam præveniens voluntatem, quæ si non esset, non præpararetur voluntas à Domino. Ad eam misericordiam pertinet & ipsa vocatio, quæ etiam Fidem prævenit, de qua paulò post cùm agerem dixi lib. 83. qq. cap. 68. Hæc autem vocatio, quæ sive in singulis hominibus, sive in populis atque in ipso genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ & profundæ ordinationis est.* En vocatio, supernaturalis gratia fidem præveniens.

75. Pari energiâ id ipsum docet D. *Thomas* 2. 2. q. 2. art. 9. dicens: *Ille qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum antequam eliciat assensum Fidei, aut ipsam fidem habeat. Inducitur enim auctoritate Divinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis*; sed hic instinctus Dei invitantis est auxilium sufficiens, seu illustratio, nulli hominum denegata, præcedens fidem: quare non ideò Judæi infidelitatis arguuntur, quia non habuerunt habitum fidei, sed quia infusioni, & auxiliis sufficientibus restiterunt, juxta illud *Pauli* Act. 13. *Quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis vitæ æternæ; Ecce convertimur ad gentes*: ergo data illis erat gratia ante fidem, quâ possent credere.

76. Secundò id ipsum deducitur ex D. *Thoma* q. 14. de verit. artic. 2. ad 10. dicente: *Incboatio fidei est in affectione, quæ neque est actus caritatis, neque spei, sed quidam appetitus boni repromissi*: sed hic appetitus boni repromissi est per auxilium supernaturale superveniens: etenim cùm objectum fidei per se non moveat intellectum, sicut movetur à principiis, & conclusionibus, ut ait hic D. *Thomas*, nec ejus intelligibilitas sufficienter intellectum determinet, aliundè debet accipere impulsum, ut præstet assensum; & cùm oriri non possit per aliquid de linea veri; istud quippe si esset apparens, destrueret fidem; hinc fit, quòd determinatione voluntatis determinatur ad assensum: ac per consequens per auxilium, ratione cujus in ordine supernaturali vim habeat, & virtutem ad movendum, quod sit pro priori ad fidem.

77. Ex his, quæ paulò fusiùs fortè prosecuti sumus, inferes, quàm absona prorsus sit argumentatio ex testimoniis S. *Augustini* petita. Loquitur *S. Doctor* de fide formata, de qua verissimè dicitur, quòd *Fides primò datur, ex qua impetrantur cætera*; cùm nullum supernaturale bonum, fide præcisâ, in homine detur meritorium vitæ æternæ. Ad ejusdem fidei formatæ commendationem dicit *Augustinus*, quòd *Fides impetrat charitatem, quâ lex posita impleatur*; cùm fides formata, per dilectionem operans, sit initium, fons, fundamentum, & radix omnis justitiæ, & justificationis nostræ, ut probat D. *Thomas* 1. 2. q. 89. artic. 2. ad 2. & 2. 2. q. 2. artic. 7. ad 4. & 3. part. q. 68. artic. 4. ad 3. & *Joann.* 3. lect. 3. & 1. ad *Corint.* 3. lect. 2. Quod à Trident. sancitum est sess. 6. cap. 8. Tandem asserit *Augustinus*, quòd *est initium corrigendi cor*; etenim loquitur de fide salutari, salutem hominis promovente, quæ pertinet ad beneficium gratiæ reparantis per *Christum*, quatenus per ipsum homo adducitur ad dilectionem Dei, in qua consistit perfectissima sanitas. Cum his tamen rectè componitur; ut suprà ex *Augustino* diximus; quòd ipsa cogitatio boni, aliique actus supernaturales fidem præcedant; nullus quippe credit aliquid, nisi priùs cogitaverit, esse credendum. Hæc boni cogitatio datur in Infidelibus, qui salutis suæ cupidi audiunt quæ de *Christo* prædicantur, ut ad fidem accedant: ut de *Paulo Sergio* scribitur Act. 14. quòd accersitis *Paulo*, & *Barnaba* desiderabat audire verbum Dei; quæ motiones præcedentes sunt beneficium Dei gratuitum, non tamen præstant aliquod justitiæ, aut salutis initium; licèt ad fidem viam sternant, & disponant ad sanitatem.

78. Vel aliter explicari potest *S. Doctor*, quòd fides est initium corrigendi cor, eo quòd in fide primò gratia Dei medicinalis manifestatur; eò nempè modò, quò D. *Thomas Augustinum* exponit dicentem; Quòd *fides est gratia præveniens*, in 2. dist. 26. artic. 4. ad 4. his verbis: *Dicendum, quòd gratia præveniens dicitur fides, non quia per essentiam gratia à fide differat, sed quia in justificatione, quam gratia causat, primus motus fidei invenitur; & ideò cùm habitudines, & habitus per effectus nobis innotescant; illud in quo primò gratia manifestatur, est fides, & propter hoc fidem gratiam prævenientem dicit.* Quod iterum repetit *S. Doctor* q. 27. de verit. artic. 2. ad 2: *Dicendum quòd fides dicitur esse gratia præveniens, inquantùm in motu fidei primò apparet gratiæ prævenientis effectus:* Ex quo tamen argui minimè potest, quòd non detur aliud Dei auxilium præcedens ipsam. Recolantur ea, quæ de propositionibus *Quesnelli* 26. 27. 28. & 29. dicturi sumus, & diximus pag. 183.

79. Objicies quintò: medio aliquo auxilio speciali ordinis naturæ, absque omni gratia supernaturali, potest dari dilectio Dei auctoris naturæ: etenim quoties permanent principia acquisita adæquatè ad dilectionem auctoris naturæ super omnia, possibilis est prædicta dilectio; atqui etiam in sensu composito elevationis ad finem supernaturalem permanent in natura humana principia adæquatè requisita pro elicientia talis amoris medio auxilio speciali ordinis naturalis: ergo etiam in sensu com-

composito elevationis, cum auxilio speciali ordinis naturalis, absque omni gratia supernaturali potest dari dilectio Dei auctoris naturæ. Major constat. Nam quoties manent prædicta principia, adest in voluntate potentia expedita ad talem dilectionem; atqui potest Deus omnem potentiam expeditam ad operandum reducere ad actum secundum, auxilio prædeterminante: ergo. Minor verò probatur; Principia adæquatè requisita pro dilectione naturali Dei super omnia sunt voluntas physicè in se præcontinens actum dilectionis, cum inclinatione innata ad ipsum; & ratio naturalis dictans, Deum titulo summi boni, & ultimi finis omnium rerum esse diligendum appretiativè super omnia, sive esse præferendum affectivè omnibus creaturis: sed hæc etiam manent in sensu composito elevationis ad finem supernaturalem; cùm gratia non destruat, sed perficiat naturam: ergo.

80. Confirmatur primò ex propositione *Baii* 34. damnata: *Distinctio duplicis amoris, naturalis, quô Deùs diligitur, ut auctor naturæ, & gratuiti, quô diligitur, ut beatificator, vana est tota*; sed si non datur amor Dei auctoris naturæ, qui non sit amor Dei auctoris supernaturalis, illa distinctio amoris Dei in naturalem, & supernaturalem esset commentitia, & vana: ergo datur amor Dei auctoris naturæ, qui non sit amor Dei auctoris supernaturalis.

81. Confirmatur secundò: *Adam* conditus in natura integra fuit etiam elevatus à Deo ad finem supernaturalem per gratiam ei concessam in primo instanti suæ creationis, ut expresè docet Divus *Thomas* 1. part. q. 95.; sed in tali statu poterat homo virtute suæ naturæ absque additione alicujus doni gratuiti diligere Deum auctorem naturæ super omnia, ut probat D. *Thomas*: ergo elevatio ad finem supernaturalem non tollit, quominùs in sensu composito illius detur dilectio Dei super omnia entitativè naturalis.

82. Confirmatur tertiò ex eodem S. *Doctore* affirmante 1. par. q. 62. articul. 1. & q. 60. art. 5. Angelos fuisse creatos cum beatitudine naturali in primo instanti suæ creationis; ad quam necessariò requiritur dilectio naturalis amicabilis Dei auctoris naturæ super omnia, ut est omnibus manifestum; sed etiam est omninò certum, illos fuisse elevatos ad finem supernaturalem in primo instanti: ergo etiam suppositâ elevatione possibilis est amor Dei super omnia entitativè naturalis. Non ergo requiritur in Infidelibus ad hunc Dei amorem auxilium sufficiens ordinis supernaturalis.

83. Ad hoc argumentum respondetur disting. Maj. quoties permanent principia requisita adæquatè ad dilectionem Dei auctoris naturæ super omnia, possibilis est prædicta dilectio, secundùm id, quod prædicta dilectio dicit *per se, & ex ratione objecti*, Conc. Maj. *ratione subjecti, & status corruptionis*, subdistinguo; si principia sint integra, & ad talem actum expedita, & comparata. Conc. Maj. debilia & saucia Neg. Maj. & sub eadem distinctione Minoris neg. Conf. Etenim amor Dei naturalis considerari potest secundùm id, quod per se, & ex ratione objecti dicit, & proùt sic non requiritur gratia supernaturalis, ut rectè

probat argumentum. Hæc namque solùm exigitur ratione subjecti, & status corruptionis. Primò: quia peccato remansit natura languida, corrupta, viribus debilitata, & fracta; quare ut curetur defectio, & languor, seu impotentia ex peccato orta, requiritur lumen Divinum, gratia sanans, ac roborans ordinis supernaturalis, ut docet D. *Thomas* 1. 2. quæst. 109. artic. 3. dicens: *Homo in statu naturæ integræ dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei, sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum; & ita Deum diligebat plusquàm semetipsum, & super omnia, sed in statu naturæ corruptæ, homo ab hoc deficit secundùm appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem naturæ sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei. Et ideò dicendum est, quòd homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia, licèt indigeret auxilio Dei ad hoc moventis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiam ad hoc* (nempè ad diligendum Deum) *auxilio gratiæ naturam sanantis*: quo nomine intelligit S. Doctor auxilia ordinis supernaturalis, quæ ad hominem sive perfectè, sive imperfectè sanandum ordinantur. Etenim de hac gratia supernaturali differit S. Doctor totâ quæst. 109. ubi necessitatem gratiæ, non tam Angelicè, quàm Divinè explicat, nullam agnoscens ordinis naturalis medicinalem gratiam.

84. Constat hoc ex artic. 5. Ibi agit de gratia supernaturali, nempè conducente ad vitam æternam. Assignat opera omnia, ad quæ potest homo sine illa, sequentibus verbis: *Ideò sine gratia homo non potest mereri vitam æternam, potest tamen facere opera perducentia ad bonum aliquod homini connaturale, sicut laborare in agro, bibere, manducare, & habere amicum, & alia hujusmodi, ut Augustinus dicit in 3. responsione contra Pelagianos*. Annè credibile est, quòd recensens S. Doctor opera omnia, ad quæ potest homo pro hoc statu sine gratia supernaturali, solùm referat opera inferiora naturæ, & sileat Dei dilectionem, seu actum totius vitæ humanæ perfectissimum, & præceptum illud amoris, quod est primum in omni lege? Id quod mandat lex naturalis impressa menti cujuscumque Creaturæ rationalis, ut observat D. *Thomas* Opusc. 61. cap. 1. Quod denuò repetit lex scripta Deuter. cap. 6. dicens: *Audi Israel, Dominus tuus unus est; diliges Dominum Deum tuum*; & in lege gratiæ iterum præcipitur *Matth.* cap. 22. *Diliges Dominum Deum tuum*; & tandem præceptum, quod est omnium aliorum finis, & complementum, dicente *Apostolo* 1. ad *Timoth.* cap. 1. *Finis præcepti charitas est*. Et ad *Rom.* cap. 13. *Plenitudo legis est dilectio*: ergo dum illam omisit S. Doctor, evidens fit, quòd juxta ipsum ad Dei auctoris naturæ amorem non potest homo pro hoc statu sine gratia supernaturali sanante.

85. Etiam artic. 4. inquirit D. *Thomas*: *Utrum homo sine gratia per sua naturalia legis præcepta implere possit?* Quæstioni respondet in corpore articuli: *Quòd homo in statu naturæ integræ posset omnia mandata legis implere*. At agnoscens, quàm debiles sunt pro hoc statu vires

res nostræ, addit: *Sed in statu naturæ corruptæ non potest homo implere omnia mandata sine gratia sanante.* Est namque observatio totius legis opus proprium hominis sani, & integri; importatque ex parte modi operandi diuturnam uniformitatem, & consistentiam in operando: ac proinde debet supponere inclinationem uniformem, & ex natura sua consistentem ad bonum; quod totum absque gratia sanante in hoc statu naturæ corruptæ fieri nequit: ubi per gratiam sanantem intelligit gratiam ordinis supernaturalis. Hic namque comparat observantiam mandatorum ex propriis meritis utriusque statûs, sive attentâ conditione hominis sani, & infirmi: ex quo infert, quòd homo in statu sano, & integro gratiâ supernaturali sanante non indigebat, ut posset implere mandata; quæ tamen necessaria est homini lapso, & infirmo ob perpetuam rebellis concupiscentiæ pugnam; sed gratia necessaria, ne inter tot, & tantas tentationes infirmitate suâ voluntas his succumbat, non est gratia ordinis naturalis, sed superioris ordinis, ut naturæ per peccatum graviter læsæ restituantur perditæ vires, ut reficiatur ipsa, reparetur, incrementum, roburque accipiat: ergo gratia sanans supernaturalis est.

86. Constat id ipsum ex intento primi argumenti intendentis, *quòd per naturam sine gratia possit homo præcepta legis implere*, sub hac forma: *Dicit enim Apostolus ad Rom. Quòd gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt; sed illud, quod naturaliter facit homo per seipsum, potest facere absque gratia: ergo homo potest legis præcepta facere absque gratia.* Cui argumento S. *Thomas* respondens, agnoscit in Infidelibus gratiam ordinis supernaturalis: *Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Spirit. & litter. Non moveat, quòd naturaliter dixit, eos, quæ legis sunt, facere; hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis*; sed gratia ista supernaturalis est, & instauratur in nobis imago illa Dei, in qua naturaliter facti sumus, mediâ dilectione summi illius, & incommutabilis boni: ergo gratia illa, quam in corpore articuli sanantem dixit, est ordinis supernaturalis.

87. Hujus ratio, & fundamentum est; quia auxilio speciali ordinis naturæ sanari non potest vulnus impotentiæ, & ignorantiæ, ex malitia, concupiscentia, & infirmitate coalescens: manifestum quippè est, inquit D. *Thomas* 1. part. q.95. art.1. Quòd in primo parente *illa subjectio corporis ad animam non erat naturalis; alioquin post peccatum mansisset; cum etiam in Dæmonibus data naturalia post peccatum permanserint, ut Dionys. dicit cap. 4. de Divin. Nom. Unde manifestum est, quòd illa prima subjectio, quâ ratio Deo subdebatur, non erat solùm secundùm naturam, sed secundùm supernaturale donum gratiæ; non enim potest esse, quòd effectus sit potior, quàm causa*: ergo, cùm deperditâ gratiâ, soluta sit obedientia carnis ad animam, requiritur gratia supernaturalis in anima, ut inferiora ei subdantur. Quæ consequentia est evidens: nam cùm vulneratio hæc in naturalibus facta non sit, nisi privatione doni simpliciter supernaturalis, & gratuiti; apertè constat, quòd vitium natu-

naturalia bona contenebrans, & infirmans, illuminatione, & curatione aliâ, quæ supernaturalis non sit, sanari minimè potest.

88. Rursus: auxilio ordinis naturalis liberari minimè valet ab illis duobus impotentiæ, & ignorantiæ vulneribus, ut nempè agnoscat, & cogitet quantùm à Deo dependet; & ut se, suaque omnia in Deum constanti animo referat: sic S. *Augustinus* lib. de perfect. justitiæ cap. 2. *Respondemus, vitari posse peccatum, si natura vitiata sanetur gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum; intantùm enim sana non est, in quantùm id, quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet.* Quâ ratione D. *Thomas* 1. 2. q. 100. artic. 10. ad 2. docet, præceptum charitatis non impleri sine gratia: *Dicendum, quòd sub præcepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum; & ideò præceptum charitatis implere non potest homo, nisi & omnia referantur ad Deum.* Et iterum: *Ad tertium dicendum, quòd observare omnia præcepta legis homo non potest, nisi impleat præceptum charitatis, quod non fit sine gratia, & ideò impossibile est, quod Pelagius dixit, hominem implere legem sine gratia;* quia nempè excedit vires naturæ infirmæ, & corruptæ, propter concupiscentiam perpetuò reluctantem, quam nemo viribus innatis compescere potest. Hinc, quia liberum arbitrium est per *Adæ* peccatum infirmum, & vulneratum ad bonum, Deum auctorem naturæ sine gratia non posse diligere probat *Concilium Arausicanum* 2. Canon. 25. dicens: *Hoc prædicare debemus, & credere, quòd per peccatum primi hominis inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus posteà aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, quod bonum esse possit, nisi eum gratia misericordiæ divinæ præcesserit.* Quibus verbis Synodus impotentiam hominis lapsi ad Deum super omnia diligendum statuit, non tantùm ex supernaturalitate actûs, sed etiam ex infirmitate liberi arbitrii per peccatum contracta. Quare illud *sicut oportuit* non intelligitur de dilectione, fide, & opere supernaturali, ac meritorio: aliàs malè probaret Concilium imminutionem virium naturalium ex eo, quòd homo non posset actus supernaturales elicere; sed solùm, quòd homo non potest bona illa elicere, qualiter ad se convertendum ad ultimum finem, ad quem homo est ordinatus, opera illa sunt necessaria. Qui enim Deum diligit super omnia, profectò Deum, *sicut oportet*, diligit; cùm Deum diligat, sicut ipse præcipit.

89. Ita super hunc articulum observat *Sylvius* dicens: *Diligit autem Deum sicut oportet, qui eum etiam ut naturæ auctorem absolutè diligit super omnia; sic nimirum, ut omnia legis mandata propter illum servare velit, nec in ullo ejus amicitiam violare.* Quod & notat Mag. *Contenson* lib. 8. dissert. 2. cap. 1. confect. 2. *Dum ergo Sacra Concilia dicunt, necessariam esse gratiam ad amorem Dei, prout oportet, eliciendum, illius distinctionis Dei, ut beatificatoris, & ut principii, seu auctoris naturalis, & supernaturalis nullam rationem habuerunt. Pelagiani enim numquam negarunt necessitatem gratiæ ad Deum, ut beati-*

tifi-

tificatorem promerendum, vel potius numquam disputarunt: An amor Dei, ut beatificatoris excedat naturæ vires? sed loquebantur de amore ipsis Philosophis, Gentilibus, utique Deum glorificatorem non cognoscentibus, possibili. Itaque Concilia verba illa, sicut oportet, in ipso Augustini, undè deprompta sunt, sensu intellexere. Manifestum est autem, verba illa numquam adhibuisse Augustinum, ut amorem Dei castum naturæ corruptæ possibilem esse adstrueret, ut ex superioribus liquet, sed ut amorem Dei castum à non casto secerneret: qui amor non castus, amor quidem Dei est, sed profectò non est, sicut oportet. Qui tamen non fit, nisi per liberatricem gratiam Salvatoris. Videantur quæ suprà diximus num. 23.

90. Hoc magis confirmari potest; primò quia *Adam* post peccatum fuit aversus à Deo, tam ut auctore supernaturali, quàm naturali; & cùm aversio in posteris, peccatum originale contrahentibus reperta, sit omninò similis aversioni, quæ fuit in ipso *Adamo* post peccatum; hinc fit, quòd in Posteris in peccato originali conceptis, sit aversio à Deo, ut fine ultimo, nedùm naturali, sed & supernaturali; aliàs homines jam nascerentur conversi ad Deum, ut finem ultimum naturalem, vel supernaturalem, quòd est falsissimum: ergo de ratione peccati est aversio à Deo auctore naturali, & supernaturali, & conversio ad bonum commutabile; sed hujus pravi finis intentio commutari nequit in boni finis amorem, sive in Deum, ut suum ultimum finem simpliciter talem, medio aliquo naturalis ordinis auxilio: cùm respectu hominis elevati ratio auctoris naturæ, & gratiæ sic connectatur, ut non possit ad unum accedere, quin accedat ad aliud: ergo ex aversione à Deo auctore naturali, & supernaturali oritur necessitas gratiæ.

91. Secundò: quia cùm peccatum, ut diximus, sit aversio à Deo, etiam ut auctore naturali, auferens secundùm affectum peccantis utramque rationem ultimi finis, tam naturalis, quàm supernaturalis, sequeretur, quòd homo esset aversus à Deo, ut fine ultimo supernaturali, & nihilominùs conversus ad eumdem, ut finem naturalem; quod absolutè implicat: vel quia haberet duos fines ultimos totales; vel quia daretur casus, quòd aliquis in peccato originali existens esset conversus ad Deum, ut finem naturalem, & moriens in illo, beatus beatitudine naturali, & simul miser miseriâ oppositâ beatitudini supernaturali, quod apertè implicat. Impossibile quippè est, eum, qui se beatitudine supernaturali privatum agnoscit, (ut se privatum agnosceret ille saltem post diem judicii) non experiri tristitiam aliquam beatitudini oppositam: ergo ne detur hoc inconveniens, gratia supernaturalis requiritur, ut se convertat in Deum auctorem naturalem, & supernaturalem.

92. Tertiò: quia auxilia ad consecutionem salutis, cùm sint media intrinsecum ordinem dicentia ad finem, debent derivari ex voluntate illa antecedente, quâ *Deus vult omnes homines salvos fieri*: sed ex voluntate illa, quæ est providentia supernaturalis, quæ & respicit objectum supernaturale, non derivantur auxilia ordinis naturalis, sive intra ordinem naturalem omnino circumscripta; vel quia improportionata

sunt

sunt cum fine supernaturali; vel quia hæc auxilia ordinis naturalis potiùs debent dici munera creationis, quàm providentiæ supernaturalis: ergo donum simpliciter supernaturale necessarium est ad amorem Dei.

93. Tandem, quia homo in statu naturæ lapsæ longè debilior est ad bonum morale operandum, quàm fuisset in statu naturæ puræ; quem statum possibilem propugnat Magister *Contenson* lib. 8. dissert. 1. specul. 3. Et tamen quia in statu naturæ puræ non datur gratia supernaturalis, quæ est statui illi indebita, essetque illius status destructiva, quâ homo possit Deum efficaciter super omnia diligere, status ille puræ naturæ juxta providentiam Dei ordinariam planè repugnat: ergo à fortiori in statu naturæ corruptæ requiritur ad amorem Dei auctoris naturalis gratia supernaturalis. Licèt ergo sine gratia ista dentur pro statu elevationis naturæ corruptæ principia secundùm se, & in abstracto considerata, quæ requiruntur, & ex se sunt naturaliter sufficientia ad amorem Dei secundùm id, quod per se, & ratione sui exigit: attamen cùm funestissimo lapsu principia illa sint sauciata, collisa, confracta, & graviter vulnerata, ut suprà vidimus, & expressè docet D. *Thomas* in 2. dist. 30. q. 1. art. 1. ad 3. dicens: *Homo per peccatum factus est minus habilis, magis distans à finis consequutione, & propter hoc etiam homo gratuitis spoliatus, dicitur in naturalibus vulneratus*; hinc fit, quòd quamvis non sint principia naturalia extincta; ad benè operandum indigeant adjuvari Omnipotentis Dei auxilio supernaturali. Uno verbo; naturalium principiorum morbus nonnisi supernaturali medicinâ curatur.

94. Ad primam confirmationem concessâ maj. distinguenda est min. Vana, & commentitia esset illa distinctio, si non datur amor Dei auctoris naturæ, qui non sit amor Dei auctoris supernaturalis secundùm id, quod per se, & ex parte objecti dicit, conc. min. Si solùm requiratur auxilium supernaturale ex parte subjecti, & status, neg. min. & conseq. Distinctionem utriusque amoris Dei tàm naturalis, quàm supernaturalis, egregiè explicat D. *Thomas* 1. ad *Corint.* 13. lect. 4. dicens: *Amor est quædam vis unitiva, & omnis amor in unione quadam consistit. Unde secundùm diversas uniones diversæ species amicitiæ à Philosopho distinguuntur. Nos autem habemus duplicem conjunctionem cum Deo. Una est quantùm ad bona naturalia, quæ hic participamus ab ipso: alia quantùm ad beatitudinem, in quantùm hic sumus participes per gratiam supernæ felicitatis.... Et secundùm primam communicationem ad Deum est amicitia naturalis, secundùm quam unumquodque, secundùm quod est, Deum causam primam, & summum bonum appetit, & desiderat finem suum: secundùm verò communicationem secundam est amor charitatis, quo solùm creatura rationalis Deum diligit*. Hæc D. *Thomas*: ex quibus cognoscitur distinctio illa amoris naturalis, & supernaturalis. Cùm enim nihil sit volitum, quin præcognitum, deturque cognitio Dei finis naturalis, & supernaturalis; indè fit, quòd bonitas Dei proposita per Fidem est radix amoris supernaturalis per charitatem: & eadem bonitas cognita per discursum natu-

ra-

ralem, ex effectibus creatis, & sic proposita voluntati, fundat amorem naturalem ipsius Dei. Eo nempe modo, quo excellentia supremi dominii Dei cognita discursu naturali, quatenus Deus cognoscitur primum principium rerum naturalium, fundat virtutem Religionis naturalis; & cognitus per Fidem, ut supremum principium rerum supernaturalium, Religionem supernaturalem.

95. Hoc ergo intellecto, dicimus bonam distinctionem amoris Dei naturalis, & supernaturalis. Amor ille naturalis dicitur, quia amatur Deus intra ordinem naturæ spectatus, id est, naturali lumine cognitus; quomodò dixit Apostolus, quòd Gentes cognoverunt Deum. Supernaturalis verò dicitur dilectio, quæ Deum ut auctorem gratiæ respicit, dum ut talis per Fidem proponitur. *Prima*, ut ait D.*Thomas* 2.2.q.26. art.3.*super communicatione bonorum naturalium nobis à Deo facta fundatur. Posterior verò super communicatione donorum gratiæ.* Dicimus autem, quòd amor ille ita naturalis, ratione cognitionis illum attingentis, ut auctorem naturæ, non esset sine auxilio supernaturali subjectivo; atque tota distinctio illa amorum inniteretur objectivis rationibus cognitionis. Hæc distinctio non vana, sed commoda est, ut ex ea, ratio amoris sine fide, ab amore ex fide distincta, dignoscatur. Etsi enim ex parte objecti sit quid naturale, rectè componitur, quòd in hoc corruptionis statu, exigat principium supernaturale, quò natura debilis, & saucia ex vulnere peccati, promptior, & expeditior reddatur ad dilectionem Dei.

96. Nil majoris roboris habet utraque confirmatio; totumque argumentum absolutè conceditur. Solùm probat, quòd supposità elevatione hominis ad ordinem supernaturalem, non requiritur ad diligendum Deum auctorem naturæ super omnia, auxilium supernaturale, *per se*, nimirum, ex parte actus, & objecti; ut verissimè dicitur de Angelis, & primo Parente; cùm actûs ille naturalis sit, & non supernaturalis. Cæterùm dum supernaturale auxilium statuitur ad dilectionem Dei, non desideratur præcisè illud ex eo, quòd homo est elevatus ad ordinem supernaturalem; sed quia supposità illâ elevatione homines pro statu naturæ lapsæ sunt originali culpà collisi, & confracti, & in omnibus viribus graviter vulnerati. Si ergo voluntas est in naturalibus vulnerata, quid mirum, quòd adjutorio Dei indigeat, quò infirmitas ad elicientiam talis actûs adjuvetur?

97. Fateor, posse hominem gratià sanctificante instructum, cum auxilio speciali ordinis naturæ, diligere Deum, ut auctorem naturalem super omnia, ratione dictâ; quòd auxilium hoc supernaturale non requiritur per se ex parte actûs, & objecti, sed solùm ex parte subjecti, eò quòd habet impedimentum peccati: cùm ergo beneficio gratiæ sanctificantis, quâ ornatus supponitur, & cui gratiæ actuales juxta usitatum providentiæ Dei cursum respondent, veram habeat, expeditamque benè agendi facultatem; nullumque aliàs habeat intrinsecum impedimentum peccati, ratione cujus conversio ad Deum, ut auctorem naturalem, sit ipsi ex vi status impossibilis; ideo ad Deum auctorem naturæ

accedere potest viribus naturalibus auxilio illius ordinis adjutis, ut optimè advertit noster Emin.Card. *Gotti* tom.9.de necessit.grat.Divinæ dub. 6. §. 4. n. 38. sequentibus verbis: *Sed homo justus non habet impedimentum peccati, & licèt habeat gratiam, & charitatem, potest illis non uti, & viribus naturalibus auxilio speciali illius ordinis adjutis elicere actum amoris Dei finis naturalis, regulati per cognitionem naturalem; quemadmodum licèt habeat temperantiam infusam, potest eâ non uti, & ex viribus naturalibus, ac motivo naturali elicere actum temperantiæ acquisitæ*. Quod sanè probat, non esse fictitiam, & vanam distinctionem illam amoris Dei naturalis, & supernaturalis. Cùm ergo in casu quæstionis infideles negativi careant omni gratiâ sanctificante, sanante, ac roborante, quâ sit illis possibilis dilectio Dei auctoris naturæ, indigent auxilio supernaturali dante posse saltem remotum; etenim pro statu naturæ lapsæ, *nullus*, ut docet Concilium *Arausicanum* 2.can.14. *de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordiâ prævenitur*.

§. IV.

Aliud proponitur Argumentum, cujus occasione exponitur axioma illud: Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam.

98. TAndem objicies illud commune Theologorum axioma, *Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*, ex quo sanè consequens videtur, posse hominem solo auxilio ordinis naturalis se ad Deum convertere absque omni gratia supernaturali. Idem quippe est dicere, *facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*, ac dicere, si homo facit, quod est in se, Deus non denegabit gratiam; sed veritas illius conditionalis exigit, ut actuum, & cognitionum bonarum principium sit auxilium ordinis naturæ; cùm debeat præsupponi ad gratiam Dei: ergo.

99. Confirmatur: ideò in Infidelibus esset necessaria gratia præveniens supernaturalis, ut possent se præparare ad fidem, & gratiam justificationis habendam; sed ad hoc minimè requiritur: ergo. Min. prob. ex D. *Thoma* in 2. distinc. 28. q. 1. artic. 4. ad 4. & in 4. distinc. 17. q. 1. artic. 1. quæstiunc. 2. ad 4. asserente, puerum nutritum in sylvis posse se præparare ad fidem, & ad gratiam, si per cognitionem naturalem, & amorem Dei convertatur in ipsum, hisce verbis; *Finis ultimus, scilicet Deus, potest esse in intentione ejus, qui fidem non habet, per generalem, & naturalem cognitionem, quam de Deo habet. Unde etiam ille, qui fidem non habet, potest se ad fidem habendam præparare præparatione negativâ, & ad gratiam, si secundùm suam cognitionem peccatum ipsi displiceat, & in Deum affectus ejus feratur*; sed actum illum dilectionis Dei super omnia, actusque contritionis absque omni gratia su-

supernaturali elicitos præsupponit D. *Thomas*, cùm sint merè naturales: ergo etiam Infideles absque omni gratia supernaturali possunt se præparare ad fidem, & gratiam justificationis habendam.

100. Ante solutionem argumenti operæ pretium mihi facturus videor, si veriorem illius celeberrimi adagii, *Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*, explicationem attingam, à qua maximè pendet intelligentia eorum, quæ deinceps differenda sunt. Totus incumbit P. *Ludovicus Molina* in hoc propugnando, cùm sit maximum doctrinæ ejus caput. In ejus defensione insudarunt & alii ejusdem Societatis Theologi, qui mentem suam his duabus propositionibus nobis explicârunt. Prima est: *Axioma illud Theologicum: facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam: non solùm verissimum est, atque doctrinæ Scripturæ, Conciliorum, & Patrum maximè consentaneum; verùm etiam per illud significatur obligatio, quam Deus habet dandi gratiam facienti quod est in se; nec solùm facienti quod est ex viribus gratiæ, sed etiam illi, qui cùm habeat gratiam, facit quod in se est viribus naturæ*. Secunda; *Quia tamen opera viribus solius naturæ elicita omninò sterilia sunt, atque incapacia merendi dona intrinsecè, ac theologicè supernaturalia, ideo dicimus, obligationem, quam Deus habet, conferendi gratiam facienti quod est in se viribus naturæ, seu viribus gratiæ purè naturalibus, sive non theologicè supernaturalis, non oriri ex bonitate talium operum, aut ex ullo merito, sive condigno, sive congruo, quod insit illis operibus in ordine ad gratiam, sed ex pacto inter Christum fidejussorem nostrum, & Patrem inito ad gratiam hominibus conferendam propter Christi merita, respiciendo ea naturalia opera, ut purum terminum, non ut meritum ullum, aut rigorosam conditionem.* Quas duas propositiones gravi notâ confixit *Clerus Gallicanus* anno 1700. his verbis: *Hæ duæ propositiones, quâ parte causam discernendi inter justos, & non justos in opera merè naturalia referunt, Semipelagianismum instaurant, mutatis tantùm vocibus. Pactum autem, quod inter Deum, & Christum asseritur, commentum est temerarium, erroneum, nec solùm tacente, sed etiam adversante Scripturâ, & Sanctorum Patrum traditione prolatum*.

101. Hoc ergo rejecto modo dicendi, aliter exponitur axioma illud à pluribus gravissimis Theologis, videndis apud Auctores, & maximè apud eruditum Recentiorem, qui illorum mentem clarissimè sequentibus verbis exponit: *Sed ut omnis duritia, etiam quoad apparentiam, auferatur, notandum est, hanc propositionem: facienti quod est in se ex viribus naturæ Deus non denegat gratiam, ita ut nomine gratiæ intelligatur gratia vocationis supernaturalis Fidei, Spei, & aliorum, quæ requiruntur ad justificationem, posse multiplicem sensum habere. Primò, si ly, ex viribus naturæ, solùm importet sufficientiam convenientem libero arbitrio ex vi creationis, ita ut sine ulteriore auxilio, quo Deus donet, & operetur in nobis velle, & perficere, homo operetur quantum est in se; id est, quantum habet in suo dominio, & libertate; cùm sit definitum contra ipsum, nempè Pelagium, in*

Conciliis, non solùm à Deo nos habere posse velle, & operari bonum; sed etiam ipsum velle, & operari bonum, hâc ratione non solùm Deus confert nobis adjutorium, ut possimus velle, & operari bonum, sed etiam adjutorium, per quod fit, ut benè velimus, & agamus. De quo M. Parens ferè per totum librum de grat. Christi. Continet similiter sensum Pelagianum, si taliter Deus homini facienti, quod est in se ex viribus naturæ conferat auxilia supernaturalia ad credendum, ut illa sint propriè ex meritis. Cùm sit fide certum, fidem, & vocationem ad illam esse omninò gratuitam, nec dari ex meritis, ut patet ex illo Pauli ad Philipp. 1. Vobis donatum est pro Christo, ut credatis. Et rursus: *Fides donum Dei est, non ex operibus, ne quis glorietur*. Rursus idem Auctor: *Hinc ab opposito colligere licet, quòd si conversio ad Deum, ut auctorem naturæ in puero perveniente ad usum rationis, & similiter in Infideli jam adulto simul cum displicentia peccati, quatenus est offensa Dei, ut auctoris naturæ, taliter adstruantur elicita ex viribus naturæ, ut ly* ex *denotet solùm sufficientiam indigentem ulteriori auxilio intrinsecè efficaci, & speciali intra ordinem naturæ; & insuper prædictis actibus dilectionis, & displicentiæ de omni peccato negetur, tum ratio meriti de condigno, tum etiam ratio meriti de congruo, congruitate, inquam, intrinsecâ fundante aliquod jus, etsi imperfectum; tum denique ratio dispositionis positivè disponentis, & proportionantis subjectum, ut Deus conferat auxilia sufficientia ad fidem, & ad ulteriores actus disponentes ad justificationem, nihil duritiæ, aut aliqualiter consonum errori Semipelagianorum adstruitur; sed solùm ostenditur summa Dei misericordia offerendo omnibus sufficientiam saltem mediatam ex adjuncta Dei promissione, ut possint salvari, & ut nemo etsi barbarus, & infidelis sit penitus extra statum salutis æternæ.*

102. Hæc præclarissimus iste Magister, qui hoc pacto, hisque conditionibus tuetur, quam citati Thomistæ propugnant sententiam, puerum pervenientem ad usum rationis, si convertatur ad Deum, ut auctorem naturæ, accepturum ab ipso gratiam vocationis ad fidem, & ad alios actus disponentes ad receptionem gratiæ. Idemque esse dicendum de Infideli jam adulto, & etiam in grandæva ætate, qui etiamsi dicto modo diligat, & doleat de peccatis propriâ voluntate commissis, accipiet à Deo auxilium, tum ad fidem, tum ad alios actus disponentes ad justificationem, ut sic prædicti Infideles non sint extra statum salutis.

103. Sed salvâ istius sapientissimi Doctoris reverentiâ, displicet modus iste dicendi; & quidem primò quando non occurreret alia probatio, illa deberet sufficere, quòd intelligentiam hujus axiomatis ab ipsis datam totis viribus confligendam putarint majores nostri, quos sequi per omnia, & in illorum vestigiis nos quoquè pedes nostros figere æquum, & justum erit; nam licèt Fidei nostræ dominari non debeant; in re tamen ista sat nobis est præfati axiomatis sensum aliter nobis tradidisse, ut contra ipsos infructuoso labore non fatigemur: super quo videri possunt Thomistæ communiter intelligentes hoc axioma de faciente quod est in se ex viribus gratiæ.

104. Se-

104. Secundò rejiciendus venit: quia modus iste dicendi minùs conformis videtur menti Angelici Præceptoris, qui clarissimè se explicat 1. 2. quæst. 109. artic. 6. Ubi expresse asserit, præsupponi debere aliquod auxilium Dei interius animam moventis, sive inspirantis bonum propositum, ut se præparet homo ad susceptionem gratiæ, dicens: *Et ideò quòd convertatur ad Deum, hoc non potest esse, nisi Deo ipsum convertente. Hoc autem est præparare se ad gratiam, quasi ad Deum converti; sicut ille, qui habet oculum aversum à lumine Solis per hoc se præparat ad recipiendum lumen Solis, quòd oculos suos convertit versus Solem; unde patet, quòd homo non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum, nisi per auxilium gratuitum Dei interiùs moventis*. Quod iterum firmat quæst. 112. artic. 2. dicens: *Sed si loquamur de gratia, secundùm quòd significat auxilium Dei moventis ad bonum, sic nulla præparatio requiritur ex parte hominis, quasi præveniens divinum auxilium: sed potiùs quæcumque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum. Et secundùm hoc ipse bonus motus liberi arbitrii, quo quis præparatur ad donum gratiæ suscipiendum, est actus liberi arbitrii moti à Deo*. Quod iterum firmat artic. 3. ubi inquirit: *Utrum necessariò detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est*; nec non lect. 3. super cap. 10. epist. ad Rom. *Si qui tamen eorum fecissent, quod in se est, Dominus eis suam misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem Fidei, sicut Petrum Cornelio Act. 1. & Paulum Macedonibus, ut habetur Act. 16. Sed tamen hoc ipsum, quòd aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se, scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum*: quibus omnibus auxilii supernaturalis necessitatem ad hoc, quòd faciat quod est in se, satis demonstrat D. *Thomas*.

105. Etenim auxilium Dei moventis exactum ad ipsam præparationem, seu actum disponentem positivè, sive imperfectè, sive ultimò ad receptionem gratiæ habitualis, de qua docet dari se præparanti, quando ex intentione Dei moventis est, quòd perfectè ad illam se præparet, est auxilium entitativè supernaturale; quia in virtute illius, si homo faceret, quod est in se, consequeretur gratiam sanctificantem, ut ex ultimis verbis D. *Thomæ* citatis constat: sed ad hoc auxilium non præcedit aliquis actus creaturæ, ut patet ex tota illa doctrina: ergo gratia supernaturalis exacta ad actus supernaturales, quibus homo disponitur ad justificationem, non datur operanti per prius ex viribus naturæ adhuc ex auxilio speciali, quo talis operatio fit verè donum Dei. Prob. Maj. ex corpore illius artic. 6. Deus per tale auxilium efficienter facit, ut homo convertatur ad Deum, ut auctorem gratiæ, & finem supernaturalem: ergo est substantialiter in eodem ordine supernaturali, in quo est talis finis; quia ordo agentium est secundùm ordinem finium.

106. Secundò: quia hæc expositio sanè ad nihil aliud deservit, quàm ut quid obscurum per obscurius explicetur; cùm sine tali recursu solidè ad Angelico Præceptore solvantur argumenta, ob quæ hæc opinio excogitata est; nec usquam ad illam recurrit Sanctus Doctor; quod evi-

evidentissimum erit consideranti argumenta, quæ sibi contra resolutionem artic. 6. proposuit S. Doctor. Sic enim arguit 1 *Videtur, quòd homo possit seipsum ad gratiam præparare absque exteriori auxilio gratiæ. Nihil enim imponitur homini, quod sit ei impossibile, ut supra dictum est: sed Zachariæ 1. dicitur: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos; nihil autem est aliud se ad gratiam præparare, quàm ad Deum converti: ergo videtur, quòd homo per se ipsum possit se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.*

107. Secundò sibi objicit: *Homo se ad gratiam præparat faciendo quod in se est, quia si homo facit, quod in se est, Deus ei non denegat gratiam: dicitur enim Matth. 7. Quòd Deus dat spiritum bonum petentibus se; sed illud in nobis esse dicitur, quod est in nostra potestate: ergo videtur, quòd in nostra potestate sit constitutum, ut nos ad gratiam præparemus.* Quartò sibi objicit: *Præterea, Proverb. 16. dicitur: quòd hominis est præparare animam; sed illud dicitur esse hominis, quod per se ipsum potest: ergo videtur, quòd homo per se ipsum se possit ad gratiam præparare.* Quibus omnibus satisfacit S. Doctor.

108. *Ad 1. ergo dicendum, quòd conversio hominis ad Deum fit quidem per liberum arbitrium, & secundùm hoc homini præcipitur, quod se ad Deum convertat; sed liberum arbitrium ad Deum converti non potest, nisi Deo ipsum ad se convertente, secundùm illud Jeremiæ 31. Converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus. Et Threnor. ultimo: Converte nos Domine ad te, & convertemur. Ad 2. dicendum; quòd nihil homo potest facere, nisi à Deo moveatur, secundùm illud Joann. 13. Sine me nihil potestis facere, & ideo cùm dicitur, homo facere quod in se est, dicitur, hoc est in potestate hominis secundùm quòd est motus à Deo. Ad 4. dicendum, quòd hominis est præparare animam, quia hoc facit per liberum arbitrium, sed tamen hoc non facit sine auxilio Dei moventis, & ad se attrahentis, ut dictum est.* Quibus liquidò constat, neminem posse facere, quod in se est, ut accedat ad Deum sine gratia saltem movente; exponereque Divum *Thomam* dictum illud *facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam*, cùm homo facit, quod in se est cooperando gratiæ Dei, à qua movetur, qui est verissimus hujus axiomatis sensus.

109. Tertiò: quia hic modus dicendi non salvat doctrinam D. *Thomæ* 1. 2. quæst. 89. artic. 6. ubi propugnat S. Doctor, quòd impossibile est, quòd peccatum veniale sit in aliquo cum originali peccato, absque mortali. Cujus ratio est, quia antequàm ad annos discretionis perveniat, defectus ætatis prohibens usum rationis excusat eum à peccato mortali, unde multò magis excusat eum à peccato veniali, si committat aliquid, quod sit ex genere suo tale. Cùm verò usum rationis habere inceperit, non omninò excusatur à culpa venialis, & mortalis peccati: sed primum, quod tunc homini cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso; & si se ipsum ordinaverit ad debitum finem per gratiam, consequetur remissionem originalis peccati. Si verò non ordinet se ipsum ad debitum finem, secundùm quòd in illa ætate est capax discretionis,

pecca-

peccabit mortaliter non faciens, quod in se est, & ex tunc non erit in eo peccatum veniale sine mortali, nisi postquàm totum fuerit sibi per gratiam remissum. Hæc sanè mirabilis Angelici Doctoris doctrina minimè salvatur modo isto dicendi. Enimverò juxtà hanc sententiam ponitur casus, quòd in instanti ultimo terminativo, in quo puer jam utitur ratione, ex speciali auxilio ordinis naturæ convertatur de facto in Deum, ut auctorem naturæ. Quo posito, in illo instanti non justificatur, ut est certum, quia sine fidei actu non stat justificatio in adultis. Dicitur autem, quòd hoc posito, Deus vel per se ipsum, vel per Angelum, aut mittendo prædicatorem instruet de credendis necessariis ad justificationem.

110. Nunc ergo rogo ipsos: vel ultra illam legem per *Christum* dandi gratiam supernaturalem facienti quod est in se ex viribus naturæ, quam sine ullo fundamento in Scripturis, & Patribus ponunt, adstruunt etiam alias leges specialissimæ, imò miraculosæ providentiæ; vel non? Illud primum à nemine dicitur. His autem legibus non appositis, non salvatur sententia illa D. *Thomæ*. Etenim si Deus miraculosè non plenè instruit puerum illum in instanti immediatè sequenti, aut speciali providentiâ non tenet eum in toto illo tempore moraliter necessariò, ut juxta cursum regularem ipse instruatur de credendis, cadet in peccatum veniale (cùm hoc facillimè committatur à viris heroicæ virtutis) etiam antequàm plenè sit instructus de credendis necessariis, & consequenter antequàm elicere possit conversionem ad Deum, ut auctorem supernaturalem, quæ sit ultima dispositio ad gratiam justificantem, & mundantem à peccato originali; nam post instans illud primum terminativum usûs rationis, capax ille puer est peccati venialis: ergo stabit in illo peccatum originale cum solo veniali; cùm supponatur, non peccasse mortaliter in primo instanti terminativo, cùm conversus fuerit ad Deum eo modo, quo tunc potuit, & quo tunc tenebatur converti. Mens ergo D. *Thomæ* in illo articulo est, quòd in ipso instanti terminativo, vel convertitur conversione, quæ in illo instanti sit connexa cum justificatione, vel in illo peccat mortaliter.

111. Quartò: Concilium *Arausicanum* 2. cap. 3. pronuntiat, neminem posse advocare gratiam, nisi priùs ab ipsa adjuvetur. Et Canon. 6. definit: *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri divinitus, non autem ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus per infusionem, & inspirationem Sancti Spiritûs in nobis fieri confitetur...... resistit Apostolo dicenti* 1. *ad Corinth.* 4. & 15. *Quid habes quod non accepisti? Et, gratiâ Dei sum id quod sum*. Ex quibus fit argumentum. Vel lex illa per Christum latuit, & ignota penitus fuit PP. Concilii, vel non? Si primum: ergo lex ista dandi gratiam facienti quod est in se, non est ad nos traditione transmissa; sed solùm ad effugiendam argumentorum, quibus innitebatur Concilium, vim excogitata. Si dicatur secundum: ergo non rectè asserit Concilium, non

dari

dari gratiam facienti ex vigore naturæ omnia illa, quæ commemorat; quinimmò facilè refelletur, si adjungatur, talem vigorem adjuvari gratiâ ordinis naturæ per *Christum*.

112. Urgetur hoc. Eo quippè loci Concilium perstringit *Semipelagianos*, qui hæc omnia viribus innatis fieri autumabant. Sic *Faustus* ille Regiensis in lib. 2. cap. 19. post citatum illud ex cap. 7. *Matth. quærite, & invenietis*, scribit: *Cùm enim ad videndum mens humana oculos aperuerit, statim se desideranti quæsita lex ingerit.* Cap. autem 8. exemplum de *Cornelio* protulerat, dicens: *In Centurione Cornelio, quia præcessit voluntas gratiam, ita prævenit gratia regenerationem.* *Cassianus* verò 13. Collatione cap. 8. ita scribit, loquens de Deo: *Qui dum in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inspexit, illuminat eam confestim, atque confortat, & incitat ad salutem.* Et cap. 11. *Cùm videt nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat. Ad vocem enim clamoris tui statim, ut audierit, ut est Isaiæ 30. respondebit tibi*; sed si facienti, quod est in se viribus innatis auxilio ordinis naturalis adjutis Deus daret gratiam, vana & imbecillis esset Concilii argumentatio; cùm hanc ordinis naturæ gratiam per *Christum* non negarent *Semipelagiani*: ergo.

113. Quintò: quia celebris est sententia *Joann.* cap. 6. ubi *Christus* sic loquitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Rursus cap. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Quæ duo loca urget S. *Augustinus* contra *Pelagianos* lib. 1. ad *Bonifacium* cap. 19. & lib. 2. ad eumdem cap. 18. ex quibus concludit, hominem quidquam aut magni, aut parvi ad salutem, prout oportet, conducentis, seclusò Dei auxiliò, non posse facere; *aliàs*, inquit, *non indigeret à Christo trahi*. Cujus tamen verificaretur contrarium, si esset lex dandi gratiam facienti quod est in se. Hic enim ad Deum accederet, etiamsi non esset tractus ab illo; hâc namque lege constitutâ, hæc conditionalis erit vera, *Si feceris quod in te est, sinè me, id est, sinè gratia mea supernaturali, seu ex viribus naturalibus auxilio ordinis naturalis adjutis, non deerit gratia mea*; quomodò ergo stabit illud, non posse ad Deum accedere, nisi Pater traxerit; aut quòd sine ipso supernaturaliter adjuvante nihil possumus facere, ad salutem, prout oportet, conducens?

114. Et tandem, quia lex illa de danda gratia facienti quod est in se viribus naturæ, sine fundamento est; cùm contra ipsam militet experientia. Quot enim infideles viventes secundùm moralem, & naturalem justitiam Deus minimè à gentilitate traxit ad fidem? Et quot, iis relictis, perditæ vitæ viros sibi, & Ecclesiæ conjunxit? Quod fecit Deus, inquit S. *Augustinus* lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 18. *Ut homines cognoscant, non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, quâ illuminentur tenebræ eorum*: ergo non datur talis lex.

115. Hoc ergo supposito, ad veram, & legitimam hujus axiomatis intelligentiam; ad 1. respondetur negando min. Illa namque conditionalis vera est, *Si sequatur ductum rationis, justificabitur*; at quòd illa conditio purificetur, non erit nisi ex gratia supernaturali præveniente.

Sic

Sic *Joann.* 11. verſ. 40. dicitur: *Si credideris, videbis gloriam Dei*; & tamen Fides non eſt ex nobis. Sic *Joann.* 15. dicitur: *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ præcipio vobis*. Hìc denotatur connexio inter conditionem, & eventum; ſed non ponitur ab illis conditio, ſcilicet obſervantia totius legis, niſi præveniantur gratiâ ſupernaturali: ergo.

116. Hoc totum eleganter explicat D. *Auguſtinus* de dono perſeverant. cap. 7. num. 14. dicens: *Sicut operatur, ut accedamus, ſic operatur, ne diſcedamus .... Manus igitur Dei eſt iſta, non noſtra, ut non diſcedamus ab eo*. Et expreſsiùs lib. de Grat. & lib. arbitr. cap. 10. n. 32. *Denique ipſe qui dixit: ſi volueris, conſervabis mandata, in eodem lib. Eccleſiaſtico aliquantò poſt dicit: Quis dabit in ore meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum aſtutum, ne fortè cadam ab eo, & lingua mea perdat me? Jam certè mandata acceperat: cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Cùm ergo verum ſit, quod dixit, ſi volueris, conſervabis mandata; quarè quærit in ore ſuo dari cuſtodiam; ſimilis ei, qui dicit in Pſalm.* 140. *Pone Domine cuſtodiam ori meo? Quarè non ei ſufficit mandatum Dei, & voluntas ſua, quandoquidem ſi voluerit, conſervabit mandata? Quàm multa Dei mandata ſunt contra ſuperbiam, jam novit ea, ſi voluerit, conſervabit ea. Quarè ergo paulò poſt dicit Eccl.* 23. *Domine Pater, & Deus vitæ meæ, elevationem oculorum ne dederis mihi? Jam dixerat ei lex: non concupiſces: velit ergo, & faciat, quod jubetur, quoniam, ſi voluerit, conſervabit mandata. Quarè ſequitur verſic.* 6. *& dicit: Concupiſcentiam averte à me? Contra luxuriam Deus quàm multa mandavit, faciat ea; quia, ſi voluerit, conſervabit mandata. Quid eſt, quod clamat ad Deum, ventris appetitio, & concubitus ne apprehendat me? Si hæc ei præſenti diceremus, rectiſſimè nobis reſponderet, & diceret; ex iſta oratione mea, quâ hæc à Deo peto, intelligite, quomodò dixerim: Si volueris, conſervabis mandata. Certum eſt enim nos mandata ſervare, ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantùm velimus, quantùm ſufficit, ut volendo faciamus*. Quibus verbis profundiſſimè explicat S. Doctor, quomodò Deus aliquid ſub conditione præcipit, & quòd hujus purificatio venit ex munere ejus.

117. Ad confirmationem dicimus, quòd D. *Thomas* non ita clarè de his diſſeruit in Sententiariis, ut obſervat Eminentiſſimus Cardinalis *Cajetanus* ſuper præfatum artic. 6. dicens: *Nec obſtat, quod communiter dicitur, quòd homo faciendo, quod in ſe eſt, diſponit ſe ad gratiam; quoniam hoc intelligitur de diſpoſitione, & præparatione, non ſimpliciter, ſed quantùm eſt ex parte ſua; & rurſus de diſpoſitione ſimpliciter accipiendo, intelligitur, ut faciat quod in ſe eſt, motus ſpecialiter à Deo, obſequendo ſcilicet motioni Divinæ, ut in reſponſione ad ſecundum Auctor hìc dicit, dicta ſua in ſecundo Sentent. ad meliorem ſenſum reducens, declarando, & addendo*. Videatur etiam ſapientiſſimus M. *Zumel* in diſputationib. ad 1. part. & 1. 2. tom. 3. quæſt. 1. conc. 5. Hoc ergo certum, quòd licèt D. *Thomas* in aliquibus prioribus operibus non ita expreſsè loquutus ſit, clariùs mentem ſuam ex profeſſo docet locis

suprà citatis: quinimmo & quæst. 24. de veritat. rem istam dilucidè explicat art. 15. quæ cùm disertiùs explicari nequeat, verba totius articuli reddo.

118. *Quintò decimò quæritur, utrum homo sine gratia se possit præparare ad habendam gratiam, & videtur, quòd sic, quia frustra inducitur homo ad hoc, quod facere non potest; sed homo inducitur ad hoc, quòd se ad gratiam præparet, Zachar. 1. Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Ergo homo sine gratia se potest ad gratiam præparare.*

2. Præt. Hoc videtur ex hoc, quod habetur Apo. 4. Si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum. Ergo videtur, quòd ad hominem pertineat aperire cor suum Deo, quod est se ad gratiam præparare.

3. Præt. Secundùm Anselmum, causa quarè aliquis non habet gratiam, non est quia Deus eam non det, sed quia homo eam non accipit: hoc autem non esset, si homo ad gratiam habendam sine gratia præparare se non posset. Ergo homo se potest per liberum arbitrium ad gratiam præparare.

4. Præt. Isa. 1. dicitur: Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: & ita in voluntate hominis est, ut ad Deum accedat, & gratiâ repleatur.

Sed contra est quod dicitur Joann. 6. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum.

2. Præt. In Psal. 42. dicitur: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt.

3. Præt. Orando, à Deo petimus, ut nos ad se convertat, ut patet in Psal. 84. Converte nos Deus salutaris noster: non autem esset necesse, ut homo hoc peteret, si per liberum arbitrium se præparare ad gratiam posset. Ergo videtur, quòd sine gratia hoc non possit.

Respond. dicendum, quòd quidam dicunt, quòd homo non potest se præparare ad gratiam habendam, nisi per aliquam gratiam gratis datam. Quod quidem non videtur esse verum, si per gratiam gratis datam, intelligant aliquod habituale gratiæ donum, duplici ratione. Primò quidem, quia propter hoc ponitur præparatio ad gratiam necessaria, ut ostendatur aliqualis ratio ex parte nostra, ex quo quibusdam datur gratia gratum faciens, quibusdam non. Si autem nec ipsa præparatio gratiæ sine aliqua gratia habituali esse potest, aut ista gratia datur omnibus, aut non: si omnibus datur, non videtur aliud esse, quàm aliquod naturale donum: nam in nullo inveniuntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali. Ipsa autem naturalia gratiæ dici possunt, in quantùm nullis præcedentibus meritis homini à Deo dantur. Si autem non omnibus datur, oportebit iterum ad præparationem redire; & eâdem ratione aliquam aliam gratiam ponere, & sic in infinitum, & ita melius est, ut stetur in primo. Secundò; quia præparare ad gratiam alio modo dicitur facere quod in se est, sicut est consuetum dici, quòd si homo facit quod in se est, Deus dat ei gratiam: hoc autem dicitur in aliquo esse, quod est in potestate ejus. Unde si homo per liberum arbi-

arbitrium non potest se ad gratiam præparare, facere quod in se est, non erit præparare se ad gratiam. Si autem per gratiam gratis datam intelligant divinam providentiam, quâ misericorditer homo ad bonum dirigitur, sic verum est, quòd sine gratia homo non potest se præparare ad habendum gratiam gratum facientem. Quod quidem patet duplici ratione. Primò, quia impossibile est, hominem incipere aliquid de novo, nisi sit aliquid, quod ipsum moveat; sicut patet per Philosophum in 8. Physic. quòd motus animalium post quietem necesse est præcedere alios motus, quibus anima excitatur ad agendum. Et sic cùm homo se ad gratiam incipit præparare, de novo voluntatem suam convertendo ad Deum, oportet, quòd ad hoc inducatur aliquibus exterioribus actionibus, utpotè exteriori admonitione, vel corporali ægritudine, aut aliquo hujusmodi; vel aliquo interiori instinctu, secundùm quòd Deus in mentibus hominum operatur, vel etiam utroque modo: hæc autem omnia ex Divina misericordia homini providentur. Et sic ex Divina misericordia contingit, quòd homo se ad gratiam præparet. Secundò; quia non qualiscumque motus voluntatis est sufficiens præparatio ad gratiam, sicut nec qualiscumque dolor sufficit ad remissionem peccati: sed oportet, esse aliquem determinatum modum. Qui quidem modus homini notus esse non potest; cùm ipsum donum gratiæ cognitionem hominis excedat: non enim potest sciri modus præparationis ad formam, nisi forma ipsa cognoscatur. Quandocumque autem ad aliquid faciendum requiritur aliquis certus modus operantis ignotus operanti, operans indiget gubernante, & dirigente. Unde patet, quòd liberum arbitrium non potest se ad gratiam præparare, nisi ad hoc divinitus dirigatur. Et propter has duas rationes duplici modo loquendi in Scripturis Deus exoratur, ut hanc præparationem gratiæ in nobis operetur. Uno modo petendo, quòd nos convertat, quasi ab eo, in quo erramus, ad se convertat; & hoc propter primam rationem, ut cùm dicitur: Converte nos Deus salutaris noster. Secundò petendo, quòd nos dirigat, ut cùm dicitur; dirige me in veritate tua, & hoc propter secundam rationem.

Ad primum ergo dicendum, quòd videtur nobis, quòd convertamus nos ad Deum, quia hoc facere possumus, sed non sine divino auxilio: unde ab eo petimus Threnor. quarto: Converte nos Domine ad te, & convertemur.

Ad secundum dicendum, quòd nos aperire cor nostrum Deo possumus, sed non sine divino auxilio: unde ab eo petitur secundo Machabæorum primo: Adaperiat Dominus cor vestrum &c. Et sic dicendum est ad alia, nam nec præparare, nec velle homo potest, nisi hoc Deus in eo operetur, ut dictum est. En tibi ab Angelico Magistro positum, necessarium esse auxilium Dei moventis ad præparationem gratiæ sanctificantis, eò quòd liberum arbitrium minimè ad id sufficiat.

119. Ad confirmationem dicimus, quòd parùm aptè opponuntur nobis verba D. *Thomæ* tam ex 2. quàm ex 4. Sententiarum. Quæ enim in hoc posteriori loco dixit D. *Thomas*, eadem statuerat in primò de-

sumpto ex 2. Sententiarum. Verba illius sunt: *Ad 4. dicendum, quòd etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, quod in naturali ratione est; undè dicitur, quòd si aliquis in barbaris natus nationibus, quod in se est faciat, Deus sibi revelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel doctorem mittendo. Undè non oportet, quòd habitus fidei præcedat præparationem ad gratiam gratum facientem: sed simul homo se præparare potest ad fidem habendam, & ad alias virtutes, & gratiam habendam.* Ex quibus nihil in oppositum deduci potest. Dum enim dixit, quòd ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id, quod in naturali ratione est, hoc intelligendum est ex Divino auxilio, non tamen solis naturæ viribus. Constat primò ex solutione ad 2. ubi hoc expressè pronuntiat: *Ad 2. dicendum, quòd homo non potest se ad gratiam præparare, nec aliquod bonum opus facere sine Dei auxilio: & ideò rogandus est, ut nos ad se convertat.* Cùm ergo hoc tàm clarè proponat in solutione ad 2., non erat, cur idem expressè statueret in solutione ad 4.

120. Secundò: quia dum asserit, esse dispositionem ad gratiam, absque dubio intellexit, illam dispositionem ex priori auxilio gratiæ fieri. Quid namque apud Theologos magis certum, quàm quòd dispositio est ejusdem ordinis cum forma, ad quam disponit? Sed forma, ad quam disponit, est gratia justificans, & habitualis: ergo & dispositio debet provenire à gratia, quæ sit ejusdem ordinis cum illa.

121. Tertiò: quia loquitur D. *Thomas* de homine faciente quod est in se, vel, ut se explicat q. 14. de verit. art. 11. ad 1. de homine nutrito in sylvis, qui sequitur ductum rationis in prosecutione boni, & fuga mali; & non qui solùm in aliquo sequitur ductum rationis, sed qui in omnibus implet legem naturalem: sed ad totius legis naturalis observantiam requiritur Dei auxilium: ergo loquitur de homine faciente quod est in se, ex viribus gratiæ. Et hic observandum, quòd opera naturalia *S. Thomas* vocat dispositiones remotas ad gratiam, non propriè, quia propriæ dispositiones remotæ, juxta eumdem S. Doctorem, debent esse, ut modò diximus, ejusdem ordinis cum forma, & ab eodem agente, quod tamen operibus naturalibus respectu gratiæ repugnat. Quare, ut dicit M. *Lemos* tom. 4. p. 1. tract. 5. cap. 24. num. 377. *Nomine dispositionis remotæ intelligit minorem indignitatem, & repugnantiam. Undè etiam in Summa limatiùs loquitur, nec illa opera vocat dispositiones ad gratiam.* Hæc est doctrina S. Doctoris, quo docente non audiri desidero, contentus eum audire, qui Ecclesiam mirâ eruditione clarificat; & in cujus laudem dixit *Vincentius Baronius* lib. 1. *Apologetico* sect. 1. art. 2. §. 1. sequentia: *Doctoris communis nomen assequutus est, quia viam tritam Patrum calcavit semper, & fugit diverticula. Singularissimus quidem est Doctor, & multa recondita, & superioribus sæculis, ac Doctoribus occulta invenit. Sed hoc Doctoris communis titulo nulla ratione adversatur. Duo enim in quolibet Doctore distinguenda sunt, nempè sententia, & argumenta quibus propugnatur. Communissimus est Thomas sententiis, quia via regia incedit,*

duce

duce verbo Dei vestigia Patrum sequutus. Singularissimus est inventione argumentorum, in quibus nihil est periculi, si deficeret; plurimum est laudis, si efficacia sint. Antequam bos ille mutus loqueretur, adivit, & consuluit oracula Scripturæ, quibus exceptis, mugire cœpit, habenas ingenio suo laxavit sine lapsûs, aut erroris periculo, qui secutus erat viæ, quâ incedebat, tritæ Patrum, à qua ne latum quidem unguem permisit sibi recedere.

DUBIUM II.

Utrum Infidelibus negativis detur Gratia remotè, vel proximè sufficiens quoad substantiam supernaturalis, quæ sit propriè, & strictè Gratia Christi?

§. I.

Quibusdam præsuppositis, statuitur Conclusio.

1. AD expeditam dubii resolutionem præmittendum est, post lapsum naturæ indigere ipsam ægram, vulneratamque naturam supernaturali medicinâ, ut jam præcedenti Dubio statuimus; non quia illa gratia aliquam sufficientiam semper tribuat ad supernaturalia; sed quia etiam ad rectitudinem naturalem non potest exurgere natura, nisi supernaturali virtute. Hæc namque infirmitas naturæ, & rebellio appetitûs, etiam est circa bonum naturale, & rationis. Ex quo meritò reprehensus fuit *Pelagius* à Patribus Concilii Carthaginensis, quòd negaret necessariam gratiam, tam ad supernaturalia, quàm ad omnia præcepta naturalia implenda. Propterea medicina hæc tribuens sufficientes vires ad operandum in iis omnibus actionibus, quæ infirmæ naturæ potestatem excedunt, agnosci debet in hominibus, sive illi fideles sint, sive positivè, aut etiam negativè infideles. Nam, ut superiùs diximus, ad infidelitatem negativam non pertinet supernaturali adjutorio carere; sed carere invincibiliter fide Divinâ, aut inculpabiliter fidei notitiâ. Hinc quantùm ad sufficientiam gratiæ, illa gratia admittenda est in omni statu, ex Dei misericordia, quæ sufficit ad faciendum id, quod ratione, sive revelatâ, sive naturali, debere fieri agnoscitur. Itaque infidelibus negativè talibus fatemur, regulariter loquendo, tribui à Deo vires illas, quæ ad rectè secundùm naturam operandum sufficiunt. Dixi *regulariter*; quia si Deus non tribuat, nemini injuriam facit; alioquin non esset gratia, quæ jure deberetur; atque etiam, quia etsi multis tribuat, potest tamen rectissimo suo judicio aliis non tribuere. Quare *Paulus* clamare non cessat ad *Rom.* 11. *Quis enim agnovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt*

sunt omnia ; ipsi gloria in sæcula . Et 1. ad Corinth. 4. humanæ comprimens præsumptionis audaciam dicit: *Quis enim te discernit ? Quid autem habes , quod non accepisti ? Si autem accepisti , quid gloriaris , quasi non acceperis ? Cùm nos oporteat humiliter* , ait August. *salubriterque cognoscere, pariter & fateri , gratiâ Dei nos esse quod & sumus, si tamen aliquid sumus* .

2. Deinde est animadvertendum , quòd sufficientia illa ad opera honesta infidelibus negativis , non est sufficientia ad operandam salutem , sive opera salutaria facienda ; nec ullo modo dici potest dispositio ad fidem ; non enim habet fides aliquam naturalem dispositionem . Quæ veritas credenda est , non probanda . Quare cùm S. *Augustinus* lib. de prædest. Sanctor. cap. 7. sibi opponeret communem modum loquendi , quo dici solet de aliquo viro probo , ac pio ad fidem converso: *Ideo credere meruit , quia vir bonus erat antequàm crederet . Quod de Cornelio dici potest , cujus acceptæ sunt eleemosynæ , & exauditæ orationes , antequàm credidisset in Christum* . Huic argumento respondet S. Doctor : *Nec tamen sine aliqua fide orabat , & donabat . Nam quomodò invocabat , in quem non crediderat ?* Quibus satis ostendit , homines per opera moraliter bona intra naturæ ordinem non se disponere ad impetrandam fidem : si namque illa essent sufficiens dispositio ad impetrandam fidem , non esset , cur *Augustinus* in casu illo raro *Cornelii* quæreret fidem ante opera moraliter bona . Consonat S. *Thomas* 2. 2. q. 10. art. 4. ad 3. & 3. p. q. 69. art. 4. ad 2. dicens : *Cornelius , & alii similes , consequuntur gratiam , & virtutes per Fidem Christi , & desiderium Baptismi implicitè, vel explicitè : postmodùm tamen in Baptismo majorem copiam gratiæ , & virtutum consequuntur* .

3. Constat ergo ; quòd fides non habet in hominibus aliquam naturalem dispositionem; propterea, quamvis illi rectè quandoquè operentur , non tamen merentur ad fidem vocari ; quia ipsi faciunt tantùm , quod secundùm rationalem naturam debent : & hoc integrè supposito , & completo , adhuc vocatio erit omninò gratia , & beneficium indebitum . Quamobrem licèt meritis *Christi* obtineatur inscientibus gratia illa sufficiens ad opera naturalia honesta ; tamen non dicitur propriè gratia *Christi* ; hoc enim nomine venit intelligenda gratia ordinans ad æternam hominis salutem , & elevans ad opera supernaturalia . *Vndè Christi gratia , juxta phrasim S. Augustini* , ut inquit Emin. Card. *Aguirre* tom. 3. Theolog. S. *Anselmi* disp. 128. sect. 1. num. 60. *Propriè, & pressè dicta , solùm est illa , quæ ejusdem Christi cognitionem , & fidem involvit; quàm certè non affert gratia illa communiter Gentilibus data ante prædicationem* . Ista enim solùm se habet per modum medicinæ ex indigentia naturæ ad rectè operandum intra naturales vires ; solùmque habet connexionem cum solis operibus lumine naturæ honestis : hinc fit, ut nullo modo dici possit sufficiens ad supernaturalia operas quia omnis sufficientia tam proxima, quàm remota est supra omnem naturæ sphæram , & ordinem .

4. Etiam adhuc diligentiùs observandum venit , ut terminorum , qui-

quibus uti debemus, perspicua ratio habeatur, primò: quid sit discriminis inter capacitatem, & potentiam. Est enim capacitas semper in voluntate, ut à Deo elevetur, & ordinetur ad finem supernaturalem, antequàm homo cognoscat ejusmodi finem. Hæc autem aptitudo nequaquàm est potentia ad illum, quia potentia sive proxima, sive remota, importat necessariò finis cognitionem. Tunc enim quis potens est, quando taliter est constitutus, ut nihil addendum supersit ad veram constitutionem subjecti proportionati respectu finis, vel operis; licèt indigeat adjutoriis. Manifestum est autem, quòd deficiente cognitione finis, deficit principium necessarium veræ proportionis in finem. Supposità ergo constitutione principii rationaliter operaturi per finis cognitionem, erit potentia proxima, si viribus undequaque sufficientibus, & æquè convenientibus instruatur; remota verò, si adhuc ulterioribus viribus indigeat, ut expeditè possit. Undè licèt homo in statu infidelitatis negativæ, ea, quæ legis naturæ sunt, faciat (si tamen omnia) à Deo adjutus; tamen non ideò habebit aliquid ad finem supernaturalem, præter quamdam proximam capacitatem, quæ, per se loquendo, potentia neque remota quidem est, ad supernaturaliter operandum.

5. Secundò: quò mens mea circa extensionem gratiæ ad omnes homines clariùs pateat, & sinistra omnis interpretatio præcaveatur, & præoccupetur, in memoriam revocamus tritum esse apud Theologos, gratiam non destruere, sed perficere, immò imitari naturam: quia Deus in diffusione Fidei Evangelicæ eundem ordinem servasse deprehenditur, quem in diffusione lucis Solaris, in prima rerum omnium creatione servavit. Ut enim Sol primos lucis suæ radios spargit, deinde ad Meridiem pergit, ac tandem per Occasum ad Antipodas nostros descendit: ita Fides Evangelica, ab ipso sole justitiæ *Christo* in Judæa prædicata, primò suos radios in Oriente sparsit; indè in Africam ad Meridiem vehementissimos calores diffudit; ac tum per Occidentem ad Antipodas nostros pervenit: sic *Christus*, qui est vera lux mundi; lux increata, æterna, essentialis, & omnis lucis origo, omnes homines illuminat; *non secùs ac Luna, atque Planetæ Solis luce irradiati refulgent*, ut ex *Origine*, *Ammonio*, & *Cyrillo* inquit eruditissimus *Calmet* cap. 1. sup. *Joan.* Sicut autem Sole existente in nostro Hemisphærio Antipodes nostri non omninò luce privantur; vident enim Stellas fixas, ac errantes, quæ lumen ipsis communicant; non tamen dicuntur gaudere luce Solis, etsi lumen, quod habent, saltem ab errantibus Stellis, non sit nisi lumen Solis reflexum: ita homines illi, quibus Fides nondum est promulgata, non omninò destituuntur gratiâ supernaturali, quæ etiam sit gratia *Christi*, hoc sensu, quòd per merita *Christi* ipsis detur; cùm nulla detur gratia nisi per *Christum*: at non dicitur gratia *Christi*, hoc alio sensu, quòd per eam constituantur potentes proximè, sivè remotè ad opera supernaturalia; quâ salvamur ab infirmitate; quâ ad non peccandum, justèque vivendum adjuvamur; & quæ datur, ut concupiscentias, tentationesque vincere possimus: ut enim S. *Augustinus Julianum* arguit

guit lib. 6. operis imperf. cap. 11. *Puto quòd non adeò desipis, ut in his dicas esse status pristini libertatem.* Non ergo datur in Infidelibus gratia, quæ propriè & strictè possit dici gratia *Christi*, quâ possint venire ad *Christum*, id est proximè, aut remotè sufficiens; licèt dici possit sufficiens remotissimè; si namque Infidelis hâc benè utatur, non denegabit Deus gratiam, quæ propriè est gratia *Christi*, & quâ mediante, possit venire ad *Christum*: sicut ipse Caduciter, ut intrà videbimus, fatetur dari *inter gratias sufficientes, proximas, & proximiores, remotas, & remotiores, justa distantiæ & quidem judicio Dei calculanda*. Dicamus plus. Sole nostrum Horizontem illustrante, inveniuntur tamen nonnulli, qui aut ob naturæ defectum, aut ob hominum aliorum malitiam, aut ex justo judicio, aut propriâ eorum electione lucem Solis non vident, nec proximè aut remotè videre possunt, licèt remotissimè eam videre possint: ita etiam in illis regionibus, ubi Fides est promulgata, inveniri aliqui possunt, qui aut naturæ vitio, ut pueri in uteris maternis morientes, filii Judæorum perpetuò amentes; aut hominum aliorum malitiâ, puta Hæresiarcharum, aut Parentum Judæorum, aut Hæreticorum nequitiâ contra Fidem instigati; aut justo Dei judicio, ut ii, qui rebelles Divino lumini, propriâ electione, & obstinatione, lumen Fidei nec vident; nec proximè aut de propinquo videre possunt; quibus tamen omnem omninò gratiam non denego: ut enim inquit *Zacharias* apud *Lucam* cap. 1. v. 79. Salvator in mundum venit *Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Quem Textum exponit suprà laudatus *Calmet*, dicens: *Sanctus Evangelista tenebrarum nomine omnes homines hîc, citra omnem exceptionem, complectitur.* Sed prætendo gratias illas, quas suô tempore, & loco Deus illis communicat, non proximè, aut remotè, sed remotissimè solùm ad *Christum* ducere: & quàmvis ob merita *Christi* ipsis dentur, non tamen vocari gratias *Christi*, propriè, aut strictè. Hæc enim teste *D. Augustino* lib. 4. contra Epist. *Pelag.* cap. 5. num. 11. est, *Inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus, quæ propriè gratia Dei est.*

6. Prænotandum tandem quid diversum esse Deum præparare, & offerre omnibus auxilia sufficientia ad salutem, & ea omnibus de facto conferre. Sicut enim *Joannes* cap. 3. v. 16. explicans magnam amoris Dei vehementiam, ejusque ineffabilem pietatem, inquit: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret*; ubi *dare* contraponitur ad *recipere*, dixit enim cap 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt*, nempè Redemptorem à Deo Patre missum, ut ad Fidem illuminarentur, quem rejecerunt ingrati: sic & Deum dare auxilia omnibus sufficientia potest accipi, prout *dare* correspondet ad *recipere*; aut per hoc solùm, quòd Deus omnibus auxilia sua præparet, & offerat, quin ea recipiantur ab omnibus: in quo sensu non procedit quæstio. Etenim Deum bonitatis & misericordiæ suæ indeficientes divitias in omnes effundere, gratiasque ad salutem sufficientes offerre, nedùm ut certum supponimus, sed ut certissimum de Fide asserimus: sed solùm agi-

agitur de auxiliis remotè aut proximè sufficientibus, quæ sint propriè & strictè gratia Christi.

7. His positis, quærimus, an Infidelibus negativis regulariter loquendo, & secundùm ordinariam providentiam tribuat Deus, præter superiùs memoratam sufficientiam ad ea, quæ sunt ordinis naturæ, aliam sufficientiam potestatis ad opera salutis, seu gratiam Christi propriè talem? Qua in re duplex opinandi modus temporibus nostris invaluit. Nam qui secundùm *Jansenii* systema discurrunt, non agnoscentes adjutoria gratiæ ad opera supernaturalia, neque proximè, neque remotè in ejusmodi infidelibus, & aliunde nullam virium sufficientiam in hominibus, præter ejusdem adjutoria post lapsum naturæ agnoscentes, opinati sunt manere in illis naturam invalidam, & inermem. Alii gratiam ad naturaliter honestum, cum gratia ad opera salutaria, sicut Jansenistæ, confundunt; & sicut isti negant Infidelibus gratiam sufficientem supernaturalem ad naturaliter honestum, quia deficit eis gratia ad opera salutaria; ut contra ipsos Dubio præcedenti vidimus; è contra illi volunt, omnibus dari auxilia ad fidem sufficientia, ex quo omnibus datur auxilium sufficiens supernaturale ad bonum naturaliter honestum; quod idem habeat simul ordinare ad supernaturalia hominum voluntates. Quem modum dicendi moderni Doctores propugnant. Pater *Van Grinsven* in thesibus propugnatis Lovanii die 28. Novembris 1714. posit. 4. *de Gratia: Omnibus item, & singulis Infidelibus, ut Judæis, Paganis, Hæreticis, tota non denegatur gratia sufficiens, saltem opportuno tempore ad Fidem, & consequenter ad salutem obtinendam.* P. *Platel* 1. p. cap. 4. §. 3. num. 188. *Deus adultis omnibus, injustis, etiam Infidelibus, ac Barbaris, quandiu in via sunt, & statu moraliter operandi, providet suo tempore media, proximè, vel remotè sufficientia ad conversionem, & justificationem. Est nunc communissima, & multis certa, non tamen de Fide.*

8. At illam esse de Fide propugnat P. *Paulus Lugdunensis* Ordinis PP. *Capucinorum* in Epist. 1. ad Illust. *Grassensem* Episcopum art. 6. his verbis: *Duæ species Hæreticorum, inquit Bellarminus, sibi invicem valde licèt oppositæ, conveniunt in oppugnanda gratia sufficiente omnibus hominibus data, ad operandam salutem. Primi Pelagiani, & Semipelagiani, qui non agnoscebant gratiæ interioris absolutam necessitatem ad reprobandum malum, & eligendum bonum; vel qui affirmabant, eam omnibus hominibus præparatam, dummodò propriis viribus eam petere velint. Alii sunt Lutherani, Calvinistæ, & Jansenistæ, qui nullam differentiam ponentes inter gratiam sufficientem, & efficacem, docent, quòd Deus non det gratiam verè sufficientem ad salutem æternam, nisi illis, qui de facto salvantur, id est, solis prædestinatis, non reprobis. Contra hos duos oppositos errores tenemur credere cum tota Ecclesia Catholica, quòd non detur homo in mundo, cui Deus non det suo & loco, & tempore, mediatè, vel immediatè, proximè, vel remotè, gratias sufficientes ad se convertendum in Deum, ad evitandum peccatum, & acquirendam gloriam æternam. Hæc est veritas Catholica tam*

tam certa, & extra omnem disputationem posita, ut negari nequeat, quin incidatur in errorem crassissimum in materia Fidei, & si quidem liceat privatam sententiam pandere, addere possum, absque eo quòd verè lædatur fides. Verum quidèm est, hanc veritatem non esse de numero earum veritatum Fidei, quas Theologi immediatè revelatas vocant; cùm non videatur clarè revelata in Scriptura, nec expresfè definita in aliquo Concilio Generali ab Ecclesia recepto: attamen dicere audeo, quòd sit de numero earum, quæ mediatè revelata dicuntur, quatenus intimè colligata est, imò essentialiter inclusa aliis, quæ non possunt subsistere sine illa. Hæc ille.

9. At, salvâ debitâ huic erudito viro reverentiâ, ex quo Traditionis fonte hanc Catholicæ Fidei doctrinam hauserit, ipse nos doceat: aut qualiter ipsa est cum principiis revelatis ita certò connexa, ut eam humiliter confiteri teneantur Catholici omnes. Hoc namque scimus, quòd non Spiritus Sanctus ipsi, aut alteri datus est, ut proponat, & definiat credenda in Scripturis, & Traditione contenta; sed unicè ad Ecclesiam spectat, ut in his disputationibus judicet inter nos, veritatem ostendat, dirigat, & ordinet articulos Fidei; cùm sit infallibilis columna veritatis. Licèt ergo viri, aliàs litterati, consequentias perutiles ex revelatis deducere possint, non tamen eò usque pervenit eorum auctoritas, ut obligent Fideles, absque Ecclesiæ determinatione, ad aliquid tanquàm de Fide credendum. Sed de his Dubio sequenti. Nos autem mediâ viâ incedentes, utrumque extremum rejicimus; quare omnem confusionis, & fortè æquivocationis causam depellentes, statuto jam Dubio præcedenti, gratiam supernaturalem omnibus dari, quâ possint bonum honestum ordinis saltem naturæ operari, modò asserimus, non dari regulariter loquendo in Infidelibus negativis, quibus non eluxit prædicatio Evangelii, gratia, quæ sit propriè gratia *Christi*, & quâ sint sufficientes ad salutariter operandum, vel ad accedendum ad fidem; nisi ulteriùs ex specialiori beneficentia Dei vocentur. Quâ vocatione suppositâ, excedent statum infidelitatis negativæ.

10. Conclusionem istam communiter defendunt Thomistæ, & inter omnes audiendus Emin. *Aguirre* laudatâ suprà disputatione 128. dicens num. 58. *Ejusmodi verò fides explicita in Christum, ac proinde invocatio ipsius, nequit secundùm ordinariam Dei providentiam haberi, nisi audiendo illam ab aliquo homine, qui mittitur ad prædicandum illam; vel secundùm providentiam extraordinariam ab aliquo Angelo, & circa ejusmodi fidem fatemur, non esse auxilia proximè sufficientia bis Gentilibus, sive Infidelibus, quibus nondum prædicatum fuit Evangelium.*

11. Et cùm num. 59. sequens sibi objiceret argumentum: *Assensus ille, quo Gentiles possunt credere existentiam unius Dei remuneratoris, aut est naturalis, aut supernaturalis. Si naturalis, nequit ullo modo incboare salutem, ut fide sancitum est contra Semipelagianos, ut supra vidimus disput. 114. Si autem est supernaturalis, inquiritur præterea, an sit, aut non sit vera, & Theologica fides? Si non est vera Theo-*

Theologica fides, nequit esse initium salutis, juxta Tridentinum sess. 6. cap. 8. ubi definitur, Fidem esse humanæ salutis initium, fundamentum, & radicem omnis justificationis. Si autem est vera & Theologica Fides; erit utique Fides Christiana, ac proinde hæc habebitur nemine prædicante, contra quàm Apostolus docet eo loco: sic argumento respondet; *assensum illum revera esse supernaturalem, sicuti & auxilium gratiæ excitantis, ac prævenientis, ex quo oritur, ac proinde esse initium aliquod salutis. Deinde idem assensus est veræ, & Theologicæ Fidei, sed incboatæ solùm, & imperfectæ; neque porrigentis se ad mysteria Fidei Christianæ, quâ explicitè creditur Incarnatio, & mysterium Trinitatis, aliaque ejusmodi, quæ nequeunt distinctè credi, nisi audiantur, nec audiri, nisi prædicante aliquo, ut loquitur Apostolus. Itaque per auxilia illa divinæ gratiæ, initio fiunt incboationes quædam Fidei conceptionibus similes, ut loquamur verbis Augustini lib. 1. ad Simplicianum q. 2. initio. Illa verò Fides incboata, & imperfecta, est sufficiens initium, ut dirigente, & adjuvante Deo specialibus auxiliis, homo per pios, & salutares affectus, operationesque impetret ab ipso prædicatorem aliquem, sive Angelum, à quo plenè instruatur, & subinde accipiat plenam Christi Fidem*. Hæc Emin. iste; cui & nos libenter subscribimus.

12. Primum conclusionis argumentum desumitur ex Traditione Patrum. Probatur primò ex Epistola *Episcoporum Africæ* in Sardinia exulum cap. 9. dicentium: *De gratia non dignè sentit quisquis eam putat* OMNIBUS HOMINIBUS DARI; *cùm non solùm non omnium sit fides, sed adhuc nonnullæ Gentes inveniantur, ad quas fidei prædicatio non pervenit.... Non itaque* GRATIA OMNIBUS DATUR, *quandoquidem ipsius gratiæ participes esse non possunt, qui fideles esse non possunt, nec possunt credere, ad quos invenitur ipse fidei auditus minimè pervenisse*. En qualiter Infidelibus negativis, sive illis, ad quos fidei auditus non pervenit, negant potestatem, ut fideles sint, & possint credere; sed gratia, quâ homo pollet credere, & esse fidelis, est gratia *Christi*, quæ involvit cognitionem ejusdem: ergo Infidelibus negativis non datur gratia *Christi* proximè sufficiens ad fidem: *quando quidem ipsius gratiæ participes esse non possunt... ad quos invenitur ipse Fidei auditus minimè pervenisse*.

13. Favet D. *Augustinus* Epist. 217. num. 6. dicens: *Pervenimus ad ea quæ ad* FIDEM VERAM ET CATHOLICAM *pertinere certissimè scimus. Quoniam ergo propitio Christo* CHRISTIANI CATHOLICI *sumus.... Scimus, gratiam* NON OMNIBUS HOMINIBUS DARI, *& quibus datur, non solùm secundùm merita operum non dari, sed nec secundùm merita voluntatis eorum, quibus datur, quod maximè apparet in parvulis*. Quod repetit *S. Doctor* oper. imperfect. contra *Julianum* lib. 1. cap. 83. *Gratia Dei Christianis est propria, non Christianis, Gentilibusque communis*. Et serm. 26. num. 4. *Communis est omnibus natura, non gratia: Natura non putetur gratia, sed etsi putetur gratia, ideò putetur gratia, quia & ipsa gratis concessa est*. Et serm. 154. *Pagani*

gani non habent gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Et lib. de *Præd.* SS. cap. 8. *Cur ergo non omnes docet, ut veniant ad Christum, nisi quia omnes quos docet, misericordiâ docet; quos autem non docet, judicio non docet*: quod & firmat *S. Doctor* aliis adductis testimonis præcedenti dub. 1. §. 3. num. 53. Sed in his omnibus loquitur *S. Doctor* de gratia proximè sufficiente ad fidem. Ut enim ipse inquit lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 15. *Gratia per fidem Jesu Christi eorum tantummodò est, quorum est ipsa fides*; sed gratia, quæ est per Fidem *Jesu Christi*, est gratia *Christi*, quæ involvit ejusdem Redemptoris cognitionem: ergo hujusce gratiæ non sunt participes Infideles negativi. Hæc *Augustini* verba immediata confirmant. *Audite ergo, & intelligite: fortitudinem Gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, quod est à nobis, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*; sed charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum præsupponit cognitionem Dei auctoris supernaturalis: ergo gratia, quæ non est Christianis, Gentilibusque communis, est gratia fidei.

14. In eamdem sententiam dictum est eleganter à S. *Prospero* Carmine de ingratis cap.14.

Dic unde probes, quòd gratia Christi
Nullum omninò hominem de cunctis, qui generantur
Prætereat, cui non regnum, vitamque beatam
Impertiri velit.

Non hic loquitur S. *Prosper* de gratia utcumque supernaturali, sed de gratia propriè *Christi*, quam non esse omnibus communem affirmat. Redarguit enim *Semipelagianos* asserentes gratiam *Christi* strictè talem esse omnibus communem. Constat de *Fausto* id apud S. *Augustinum* lib.1. de grat. & liber.arbit. cap.4. asserente, quod gratiam *omnibus offert, & ingerit ad salutem*. Et ibi cap. 17. impietatis verè reum pronuntiat, qui contrarium audeat asserere: *Ille verè impius est, qui gratiam non omnibus ingeri, non omnibus testatur impendi*. Et lib. 2. cap. 3. *Veniendum est ad eos, qui dum gratiam aliis dari, aliis negari asserunt, munus gratiæ cum Pelagio perdiderunt*. Quod & prius docuerat *Cassianus*, ut constat ex eodem *S. Doctore* ibi cap. 17. *Præsto est quotidiè Christi gratia, quæ cunctos absque ulla exceptione vocat.* Quam *Semipelagianorum* doctrinam invictè rejicit *D. Prosper*, dicens:

Nec enim vel tempore nostro
Omnibus in terris jam certum insinuatum est
Christi Evangelium: nec dicam, exordia doni
Non potuisse simul toto decurrere mundo.

Constat id ipsum ex cap.1. lib.1. de *Vocat. Gentium*: *Quæritur cur hoc donum, sine quō nemo salvus esse potest, ab eō qui omnes salvari vult, non omnibus conferatur?* Et ex cap. 17. ubi distinctionem ponit inter gratiam *Christi*, & auxilium illud gratiæ communis Christianis, & Gentilibus; *In extremis*, inquit ille, *mundi partibus sunt aliquæ natio-*

tiones, quibus nondum gratia Salvatoris illuxit.... quibus tamen illa mensura generalis auxilii, quæ desuper omnibus hominibus est præstita, non negatur. En ubi apertissimè utramque contradistinguit gratiam illam Fidei ab hoc generali auxilio desuper omnibus concesso. Constat idem ex cap. 12. *Quod si aliquos*, inquit, *sicut videmus accidere, salvantis gratia præterierit, & pro eis oratio Ecclesiæ recepta non fuerit, ad occulta justitiæ divinæ judicia referendum, & agnoscendum est, secreti hujus profunditatem nobis in hac vita patere non posse*. Idem docet cap. 21. 22. 23. & 55. Sed maximè cap. 31. *Dicendo, Qui est Salvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem: adjiciendo autem, Maximè Fidelium, ostendit esse partem generis humani, quæ merito Fidei divinitus inspiratæ ad summam, atque æternam salutem specialibus beneficiis provehatur*. Et ad excerpta Genuen. cap. 1. *Sicut non possumus conqueri de eo, quod in præteritis sæculis dimisit omnes gentes ingredi vias suas, ita justam non haberemus querelam, si cum eis, quibus nobis fuit causa communis, cessante adhùc gratiâ periremus*.

15. Ecce quàm apertissimè loquitur de gratia fidei, quæ involvit cognitionem Salvatoris, & quam Ecclesia pro Infidelibus petit; quæ si omnibus non datur, ad judicia Dei incomprehensibilia referendum dicit: ergo licèt omnibus hominibus detur auxilium illud sufficiens, quò adjuvantur à Deo, ut honestè operentur ea, quæ naturalem cognitionem non excedunt, ut Parentes honorare, & alia id genus; non tamen in omnibus datur gratia *Christi*, quæ ejusdem *Christi* cognitionem involvat, aut aliquam dispositionem ad fidem ex se importet: alioquin opera honesta intra naturæ terminos, seclusâ supernaturali Dei cognitione, haberent rationem meriti ad fidem, & salutem. Et propterea quamvis Philosophi, & alii Gentiles opera plura bona effecerint, vel efficere saltem potuerint, ut definitum est contra *Bajum*, illa fecerunt aut facere potuerunt, citra omnem supernaturalem Dei notitiam, aut ad fidem præparationem: neque enim Deus injuriam faceret, si adhuc ad fidem, & salutem, quæ haberi nequit sine cognitione *Christi*, illos non ordinaret. Rectè quidem præsumitur ex Dei misericordia, quòd ille, quem juvare ad rectè prorsùs naturalia agenda dignatur, si ita fecerit, nullis præcedentibus meritis, illuminabitur, etiam mittendo Angelum de Cœlo, ut inquit Sanctus *Thomas*. Sed hoc extra præsentis disquisitionis limites procedit.

16. Rem eamdem statuit D. *Fulgentius* lib. 1. de verit. prædest. & grat. cap. 14. dicens: *Quidam non leviter errant existimantes* (gratiam) *omnibus hominibus æqualiter dari*. Et cap. 15. *Dignum est, ut in singulis quibusque sententiis, in quibus nubilo cujusquam obscuritatis ambigimus, Sanctorum Patrum definitionibus hæreamus, quos præveniens misericordia Dei gratis illuminavit, & sequens instruxit spiritualiter, ut docerent. Hi enim Apostolicæ prædicationis tenentes per omnia veritatem certissimè cognoverunt, cognoscendumque libris, & Epistolis reliquerunt, gratiam Dei non omnibus hominibus generaliter dari*.

dari. Et cap. 17. *Non omnibus gratiam dari quisquis piè quærit*, ELOQUIORUM SANCTORUM ADTESTATIONE *cognoscet*. At quis non colligat ex toto contextu loqui *Fulgentium* de gratia fidei? Constat ex cap. 16. ubi explicans, qualiter Deus per gratiæ suæ illuminationem mutat hominis voluntatem, quæ mutatio est non humani arbitrii, sed dexteræ Excelsi, sic habet: *Scriptum est enim, quia præparatur voluntas à Domino Proverb.8. A' vero enim lumine, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum bona voluntas datur, ut homo in Deum credat, Deumque fideliter diligat, à quo ipsa voluntas jugiter gubernatur, & regitur, ut nec fides hominis deficiat, nec charitas refrigescat. Unde Salvator Petro dicit Luc.22. Ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Fides autem ipsa est Sanctorum, quæ per charitatem operatur*.

17. Pressiùs Capite eodem *Deum quoque*, inquit *S. Doctor*, *in nobis operari non solùm ut velimus, verùm etiam, ut quod benè volumus faciamus, Apostolus docet ad Philipp.2. dicens: Cum timore, & tremore salutem vestram operamini. Deus est enim, qui operatur in nobis, & velle & perficere pro bona voluntate. Hujus bonæ voluntatis initium in fide consistere, liber Canticorum ostendit, ubi Christus dicit Ecclesiæ: Venies, & pertransies ab initio fidei. Quam tamen fidem non omnibus dari B.Paulus asserit Tess.2.3.dicens: Non enim omnium est fides: & rursus: Non omnes obediunt Evangelio. Quibus autem datur, non æqualiter dari, eodem docente ad Rom.* 12. *cognoscimus, qui ait; Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, omnibus, qui sunt inter vos non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei*: Et infrà: *Ut ergo Apostoli crederent, voluntas non defuit, sed in eis ipsam voluntatem Dominus præparavit. Nam ut homo non credat, ex se habet infidelitatem: ut autem in Deum credat, à Deo accepit fidem, & ut in eo fides augmento subsequente perficiatur, non hoc virtus humanæ voluntatis, sed divina gratia facit; quia Deus sicut voluntatem ad credendum per gratiam præparavit, sic ipsam voluntatem gratiâ operante consummat: & sicut fidem non habentibus ipse donat, sic in illis etiam, qui habent, ipse multiplicat. Propter quod in Epistola, quæ ad Hebræos est scripta, sic dicitur: Deponentes igitur omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus propositum nobis certamen, adspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum*. Ex quibus concludit *S. Doctor*: *His, atque hujusmodi testimoniis ostenditur, nec omnibus dari gratiam, nec quibus datur, æqualiter dari, sed secundùm mensuram donationis Christi*. Evidens ergo est, quòd solùm loquitur de gratia, quâ Deus voluntatem præparat ad credendum, & quæ involvit cognitionem auctoris fidei, quem esse *Christum* Ecclesia confitetur, & quam Deus misericorditer donat, qui non pro meritis retribuit, sed gratis dat, ut homo ad æternam vitam téndat.

18. Hæc est *Augustini*, *Prosperi*, & *Fulgentii* germana mens. Quare mirari satis non possum dictum P. *Vazquez*, qui se ab *Augustini*,

ni, *Prosperi*, ac *Fulgentii* doctrina segregem fatetur disp. 97. in 1. p. D.*Thomæ* cap. 3. dicens: *Fateor sanè suspecta mihi esse testimonia Prosperi, & Fulgentii, quòd diligentissimè, & exactissimè Augustini discipuli sint, & oppositam videntur sequi sententiam, ut ex testimoniis superiori capite in prima classe relatis liquet. Locis ergo nunc à nobis allegatis, forsan gratiam exteriorum signorum, & beneficiorum, medicinas etiam exteriores peccati concesserant; in aliis verò auxilium interioris inspirationis, de quo nunc est præsens controversia, negarunt. Verùm enim verò, cùm de Dei misericordia multa, magnaque jure præsumere debeamus, tamque egregia, & præclara Scriptura prædicet, atque ex sola Dei voluntate pendeat tale auxilium alicui denegare, nisi nobis de hac voluntate manifestè constet, id nullo modo affirmare debemus. Ea verò voluntas non aliundè, quàm Scripturâ, aut revelatione, seu traditione potest innotescere. Cùm ergo nullo ex his modis Dei propositum nobis notum sit, temerè affirmabimus, illud auxilium aliquibus denegari; atque ab Augustino, & aliis qui id docuerunt petere possumus, undenam hujus voluntatis Dei certiores fuerint effecti?*

19. Quo animo insurgat Doctor iste in *Prosperum*, & *Fulgentium*; cur suspecta sint illi *Prosperi*, & *Fulgentii* testimonia, eò quòd diligentissimè, & exactissimè *Augustini* sint discipuli, alii judicent. Ego contra ipsum non audacter dicam, quòd sicut non debemus esse tam imprudentes, ut quodlibet Patrum assertum fidenter teneamus, quasi quòd unius, vel alterius testimonium irrefragabilis sit auctoritatis; non tamen ita nobis temerè fidentes simus, quòd illos apertè possimus reprehendere, cùm discere potuerit ex verbis suprà citatis D.*Fulgentii*, quanti æstimanda sit Patrum sententia, & quàm magnam auctoritatem tribuat illi eorum sanctitas, & eruditio. Commodiùs ergo fuisset illi horum Patrum mentem accuratiùs recognoscere, quàm sic liberè eos offendere, quorum videtur ignorasse mentem: qui non gratiam interiorem communem negant, sed, ut diximus, gratiam *Christi* propriè talem, quâ præparantur homines, & proximè constituuntur sufficientes ad Fidem. Non ergo petat ille ab *Augustino*, undenam hanc Dei voluntatis non dandi omnibus gratiam proximè sufficientem acceperit? Facilis namque erit *Augustini* Discipulis responsio; at non ita facilis, si quæratur ab eo, an crediderit ille, feliciùs potuisse in hoc invenire rationem, quæ Sanctum Patrem latuit *Augustinum*.

20. Consentiunt & alii SS. PP. id ipsum statuentes *S. Cyrillus Hierosolymitanus* versans textum *Isaiæ* cap. 5. *Catech.* 13. edit. Parisiens. pag. 197. dicit: *Hæccinè Domino redditis? Hæc offers, vinea, Domino? Justè igitur vos olim deplorabat Isaias, dicens*: VINEA FACTA EST DILECTO IN CORNU, IN LOCO PINGUI: *& ut nè omnia recitemus*, EXPECTAVI, *inquit*, *v.* 2., UT FACERET UVAM, SITIVI, UT DARET VINUM: IPSA AUTEM FECIT SPINAS. *Quid ergo deinceps statuam?* NUBIBUS PRÆCIPIAM, NE PLUANT SUPER IPSAM IMBREM, *ut ibi dicitur v.*6. *Ablatæ sunt enim ab eis nubes, videlicet Prophetæ; nè pluerent aquam*, animabus lucem infundentem; gratiam enim Spiritûs Sancti aquæ nomi-

mine intelligi debere docet ipse *Cyrillus* Catech. 16. num. 12. *Quid autem causæ est, quòd Spiritûs gratiam aquæ vocabulo nuncupavit?* Exponens illud *Joan.* 4. v. 14. *Sed aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam.* Cui respondet: *Quod videlicet per aquam omnia consistuut; quod herbarum, & animantium effectrix est aqua; quod ex Cælis imbrium aqua descendit &c.* Id ipsum expressit *Catech.* 3. num. 2. his verbis: *Sponsus omnes sine discrimine vocat, quoniàm liberalis, & larga est gratia, & altâ præconum voce omnes colliguntur: ipse verò posteà discernit, qui in nuptias ingrediuntur*; sed nuptialis illa, & candida vestis est ipsa Dei gratia: ergo si illa nuptialis, & candida vestis non est omnibus communis, nec gratia. Infidelibus etiam propter indignitatem, quia suos oculos occluserunt Divino lumini, gratiam & Evangelii lumen auferri refert, & probat *Cyrillus Catech.* 6. num. 28. dicens: *Manes hæc contra: Et qualisnam Deus excæcat? Pauli enim verba sunt* 2. *ad Cor. cap.* 4. *v.* 4.: *In quibus Deus sæculi hujus excæcavit cogitationes Infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii. Archelaus verò præclarè subjiciens: Quæ paululum antecedunt, inquit, lege v.* 3. QUOD SI ETIAM OPERTUM EST EVANGELIUM NOSTRUM, IN IIS, QUI PEREUNT, EST OPERTUM. *Cernis in pereuntibus opertum esse? Non enim danda sunt Sancta canibus. Præter eà, solus nè antiqui testamenti Deus, excæcavit cogitationes infidelium? Nonnè Jesus ipse dixit Matth.* 13. IDEO IPSIS IN PARABOLIS LOQUOR, UT VIDENTES NON VIDEANT? *Numquid ex odio volebat, ut non viderent? An potiùs propter eorum indignitatem, quandoquidem oculos ipsi suos occluserunt?* UBI ENIM VOLUNTARIA PRAVITAS EST, IBI ET GRATIÆ SUBDUCTIO. HABENTI ENIM, *inquit Matthæus cap.* 25. *v.* 29. DABITUR; AB EO AUTEM, QUI NON HABET, ETIAM QUOD HABERE SE PUTAT, AUFERETUR. En quàm apertè fatetur Cyrillus gratiam denegari, vel auferri ab iis, qui oblatam voluntariè respuunt justâ indignatione, & duritiei cordis punitione, nè ii, quibus in Parabolis loquebatur, viderent.

21. Idem loquutus est *Cyrillus Alexandrinus* in Comment. super cap. 5. *Isaiæ* tom. 2. Edit. Parif. 1638. lib. 1. pag. 52. ubi de Judæis loquens, inquit: *Quod etiam supernorum, Divinorum donorum amissione afflicti, & mentis, animique bonis orbati fuerint, docet his verbis:* ECCE DOMINATOR DOMINUS SABAOTH, AUFERET A JUDÆA, ET HIERUSALEM ROBUSTUM, ET ROBUSTAM: *Loquitur nunc Propheta, non de corporea fortitudine (est enim ineptum hoc sic intelligere) sed de ea potiùs quæ sub intelligentiam venit, quæ ad mentem, & cor pertinet: quâ rectè virtutem exercère consuevimus; pugnat enim caro contra Spiritum, & Spiritus contra carnem: hæc namquè diffident inter se, & plurimæ mundanæ, ac immundæ voluptates humanam mentem demergunt, & ad peccata abripiunt. Opus igitur est fortitudine, quæ è supernis venit, & à Deo... Hanc autem tollendam à Judæis* dicit, quod *etiam res ipsæ clamitabunt... Exposita etenim est, & prostituta quodammodò omnium mens* TAMQUAM BETA SEMICOCTA, *juxta Prophe-*

phetæ vocem: *non enim potest dicere*, OMNIA POSSUM IN EO, QUI ME CONFORTAT. *Auferetur etiam ab illis fortitudo panis, & fortitudo aquæ*: *panis rursùs non sensibilis, nec aquarum in usu communi positarum*: *sed ejus veriùs, de quo David ait*: PANEM COELI DEDIT EIS, PANEM ANGELORUM MANDUCABIT HOMO: *Aquas iterùm memorare eum dicimus, quæ mentis sunt, & intelligentiæ, quarum ipsemet Propheta Isaias meminit*: ET HAURIETIS AQUAM CUM GAUDIO DE FONTIBUS SALVATORIS. *Et porrò ipse Salvator Joann.4.* OMNIS, QUI BIBIT EX AQUA HAC, SITIET ITERUM: QUI AUTEM BIBERIT EX AQUA, QUAM EGO DABO ILLI, ERIT ILLI FONS AQUÆ SALIENTIS IN VITAM ÆTERNAM. *Cæterùm diligenter observa verba Prophetæ*: *non enim dixit simpliciter sublatum iri à Judæis panem, & aquam*; *sed robur panis, & robur aquæ.... Privati utique sunt Judæi hujusmodi bonis*. Quænam sunt illa superna, & cœlestia mentis animique bona, quorum amissione afflicti erant Judæi, nisi divinæ gratiæ dona, quibus ornati fuerunt? Quod est illud robur panis, & robur aquæ, nisi ipsamet gratia Dei, quâ possent proximè accedere ad ipsum Deum, quæ è supernis venit, & quâ rectè virtutem exercere possint? Quæ meritò eis, veritatis lucem rejicientibus, ablata est, ut totus significare videtur contextus.

22. Idem loquutus S. *Basilius* super idem cap. 5. *Isaiæ*, dicens: *Quarè intra Synagogam illam hodiè conticescit verbum Dei, nec est jam Propheta, non Princeps, non item Dux*; *sed intoleranda siccitas aeris, nec quicquam habeat Cœlestis nebulæ;atque adèo sententia veteris illius maledicti adversùs eàm pronuntiata*, Deuteron. 28. v. 23. & 24., *confirmatur*. *Nimirum hæc*: SIT COELUM, QUOD SUPRA TE EST, ÆNEUM, ET TERRA, QUAM CALCAS, FERREA. DET DOMINUS IMBREM TERRÆ TUÆ PULVEREM; ET DE COELO DESCENDAT SUPER TE CINIS, DONEC CONTERARIS: quæ satis ostendunt, quàm Deo invisa erat terra, sive corda eorum, qui mandavit, ne descenderent in eos aquæ cœlestes gratiæ Dei, gratias suas illis subtrahens. Idem locuti sunt, S. *Isidorus Pelusiota* lib. 4. Epist. 101. S. *Gregorius Magnus* lib. 11. Moral. cap. 5. S. *Joannes Damascenus* lib. 2. de Fide Orthodox. cap. 29. S. *Bernardus* serm. 73. super Cantic. n. 7. Et serm. 54. n. 10. S. *Anselmus* lib de concord. lib. arbitr. q. 3. pag. 129. S. *Isidorus Hispalensis* lib. 2. cap. 6. Qui omnes constanter affirmant, gratiam proximè sufficientem ad fidem non esse omnibus indiscriminatim communem. Ex quibus validum in Adversarios insurgit argumentum. Datur quippe juxta Patres vera Dei gratia, quæ non est omnibus communis; atqui juxta Adversarios ipsos non loquuntur Patres de gratia ab intrinseco efficaci, cùm juxta illos, quibuscum agimus, ex mente SS. PP. talis non detur; nec insuper loquuntur illi de gratia remotè sufficienti ad bonum honestum ordinis naturæ; cùm gratiam istam à Deo liberaliter omnibus concessam ex mente Patrum cum nobis propugnent illi: ergo gratia, quæ non est omnibus communis, est gratia sufficiens ad Fidem: illa nempe, quâ incipit homo, & est aut dispositus, & per se remotè potens, aut potens proximè Deo credere, vel internâ, vel externâ

admonitione motus ad fidem, ut dicit S. *Augustinus* lib. 1. ad *Simplicianum* q. 2.

23. Veritatem hujus asserti egregiè probat illùd *Apostoli* ad Romanos cap. 10. vers. 14. & 15. *Quomodò invocabunt, in quem non crediderunt? Quomodò credent ei, quem non audierunt? Quomodò autem audient sine prædicante?* Ac si diceret *Apostolus*: Quomodò ergo invocabunt tanquam auctorem salutis, & Dominum omnium, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, sive in eum, viâ ordinariâ, quem, id est, de quo non audierunt; cùm fides ex auditu nascatur, seu viâ ordinariâ non habeatur, nisi per auditum. Etenim paucissimis donatum est, ut nullo sibi homine prædicante, per ipsum Deum, vel per Angelos Cœlorum, doctrinam salutis accipiant: multis verò donatum est, ut Deo per homines credant. En argumentum, quod sibi format *Apostolus* probare intendens, excusabiles esse *Judæos*, quòd nomen *Christi* non invocent. Cui illicò satisfacit, dicens: *Sed dico: Numquid non audierunt? Sed dico; Numquid Israel non cognovit?* Ac si diceret, quæ excusatio potest esse ipsis, cùm Evangelii prædicationem jam audierint, & clariùs cognoverint, quàm Gentiles. Quorum legitimam causam conclusit ibidem *Apostolus* v. 17. *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*: quia nempe fides est ex hoc, quod mens concipit per auditum.

24. At ex his sequens deducitur probatio. In voluntate non est possibilis potentia elicitiva alicujus actûs supernaturalis, nisi in intellectu præcedat cognitio illius supernaturalis, ad quod terminaretur actus voluntatis, ut est evidens; sed in eo, qui nihil de Fide audivit ab hominibus, nonnisi miraculosè, & per extraordinariam providentiam potest dari cognitio alicujus objecti supernaturalis: etenim secluso miraculò, & extraordinariâ providentiâ Dei, nihil cognoscimus, nisi quod repræsentatur naturaliter per species abstractas à phantasmatibus ex sensibilibus; quæ species, præcisâ revelatione Dei aliquo modo expressâ, nihil supernaturale possunt repræsentare; cùm solùm possint repræsentare id, cum quo habent connexionem, & cum supernaturali quoad substantiam nullam possunt habere connexionem sensibilia, ex quibus sunt acceptæ species: ergo in infidelibus, qui nihil de fide audierunt, non datur potentia sive remota per se dispositiva ad fidem, sive proxima, integrè, & completè elicitiva alicujus actûs supernaturalis; & si non datur ejusmodi potentia, per consequens nec datur gratia supernaturalis per se ad salutem sufficiens.

25. Disertiora sunt *Augustini* verba, quàm ut silentio mitti possint. Explicat S. Doctor de Corrept. & Grat. cap 7. qualiter Divinâ in æternum damnatione sunt digni, qui non accepto perseverantiæ dono relapsi sunt, & in vita perdita usque ad mortem perseverârunt, quin ullam adducere possint excusationem, & inquit: *Nec se excusabunt dicentes, sicut modò dicunt: Quare corripimur? Ità tunc, quare damnamur, quandoquidem ut ex bono reverteremur ad malum, perseverantiam non accepimus, quâ permaneremus in bono? Nullo modo*

hâc

hâc excusatione à justa damnatione se liberârunt. Si enim, sicut veritas loquitur, nemò liberatur à damnatione, quæ facta est per Adam, nisi per Fidem Jesu Christi; & tamèn ab hac damnatione non se liberabunt, qui poterunt dicere, non se audisse Evangelium Christi, cùm fides ex auditu sit: quantò minus se liberabunt, qui dicturi sunt, perseverantiam non accepimus. Justior enim videtur excusatio dicentium: Non accepimus audientiam, quàm dicentium: Non accepimus perseverantiam: quoniam potest dici: Homo, in eo, quod audieras, & tenueras, in eo perseverares, si velles; nullo modo autem dici potest: Id quod non audieras, crederes, si velles.

26. Clarissimam doctrinæ propositæ confirmationem præbet *S. Augustinus* de peccat. merit. & remiss. lib. 1. cap. 22. versans quæstionem illam obscurissimam, cur aliquibus prædicatus sit *Christus*, & non aliis, dicens: *Unde enim fit, ut homo ab ineunte pueritia modestior, ingeniosior, temperantior, ex magna parte libidinum victor, qui oderit avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad virtutes cæteras provectior, aptiorque consurgat; & tamen eo loco fit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit. Quomodò enim invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, quem non audierunt? Quomodò autem audient sine prædicante? Alius autem tardus ingenio, libidinibus deditus, flagitiis, & facinoribus coopertus, ita gubernetur, ut audiat, credat, baptizetur, rapiatur, aut si detentus hic fuerit, laudabiliter hic vivat? Ubi duo isti tam diversa merita contraxerunt, non dico, ut iste credat, ille non credat, quod est propriæ voluntatis, sed ut iste audiat, quod credat, ille non audiat; hoc enim non est in hominis potestate.* Intra hujus quæstionis angustias coarctatus, & hærens, ad inscrutabilia judicia Dei, & investigabiles vias ejus recurrit S. Doctor: nullam quippe dignam responsionem agnoscit: quarè exclamat: *Quid hic respondeant omninò non video, qui volentes humanis conjecturis justitiam Dei defendere, & ignorantes altitudinem gratiæ fabulas improbabiles texuerunt.* At si infidelibus istis collata sint auxilia proximè sufficientia; minùs rectè profundam quæstionem istam vocitat, cùm facilis sit responsio, alios ex non usu gratiæ dignos se reddidisse, qui non audirent Evangelium; quarè quòd non audierint, præcedentium peccatorum est pœna. At non sic argumento respondet S. Doctor, sed ad altitudinem, & inscrutabile judicium Dei recurrit, *O altitudo!* Ergo pro priori ad auditum Evangelii nullam agnoscit in Infidelibus illis proximè gratiam sufficientem; sed gratiam, & misericordiam Dei commendat, qui dedit uni, ut audiat, quod credat; alteri verò negavit, eam sibi prædicari gratiam, quâ posset à secundæ mortis pernicie liberari: cùm eo loco sit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit. *Quomodò enim invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, quem non audierunt? Quomodò autem audient sine prædicante?*

27. Non dissimilis est S. *Augustino* D. *Thomas* scribens super ea, quæ dicit *Apostolus*. Asserit quippe lect. 2. *Est autem duplex auditus, unus quidem interior, quô quis audit à Deo revelante, juxta illud*

Ee 2 *Psal.* 84.

Psal. 84. AUDIAM QUID LOQUATUR IN ME DOMINUS DEUS. *Alius autem auditus est, quô quis audit ab homine exteriùs loquente. Primus autem auditus non pertinet ad omnes, sed propriè ad gratiam prophetiæ; ideò relinquitur, ut hoc dictum Apostoli sit intelligendum de secundo auditu, & ideò subdit: quomodò ergò audient sine prædicante?* En qualiter D. *Thomas* negat, quòd illuminatio interna proximè sufficiens ad fidem sit omnibus communis: & cùm Infidelibus negativis deficiat alter auditus, quô quis audit ab homine exteriùs loquente, sequitur, quòd non est in illis gratia sufficiens quoad substantiam supernaturalis, quâ sint proximè potentes accedere ad Fidem, aut ad illam,absque ulteriori lumine, & adjutorio se disponere.

28. Hujus ratio, & fundamentum est; quia si consideretur Deus, ut lumine rationis naturalis cognoscibilis est, cognitio operantis, atque ejus intentio solùm potest dirigi rectè in aliquem finem naturalem honestum, ut habetur ex D. *Thoma* 2. 2. quæst. 10. art. 4. ad 2. Finis autem naturaliter tantùm cognitus, aut cognitio ejus, non importat, neque explicitè, neque implicitè rationem finis supernaturalis, aut cognitionis ejus, quæ solùm potest haberi ex fide, revelante Deo. Unde ante *Christi* Fidem, credebant saltem implicitè antiqui ejus mysteria, & redemptionem sub aliqua explicita ratione revelata, etsi confusa; alioquin essent omninò impotentes credere, sicut oportet, & ad salutem accedere. Hoc etiam modo credebat *Cornelius*, scilicet implicitè; quia noverat sub aliqua expressione revelationis Divinæ, quæ ita credebat, ut notavimus num. 2. At nec sic potest (scilicet implicitè) deprehendi sine revelatione, id quod necessarium est ad salutem. Solo namque lumine fidei tantus hujus divinæ supernaturalis lucis cernitur fulgor. Sola fides illa tenet, cùm ea nec oculi cernant, nec aures audiant sine prædicatione Evangelii; nec in cor hominis ascendant, cùm rationibus non demonstrentur humanis. Quomodò ergo hi, qui nunquam de his rebus audierunt, erunt potentes in statu infidelitatis negativæ, in quo ad eos sonus Apostolicæ prædicationis non pervenit, hæc supernaturalia credere? Quarè objicit *Apostolus: Ergo fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi: Quomodò ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, quem non audierunt? Quomodò autem audient sine prædicante? Quomodò verò prædicabunt, nisi mittantur?*

29. Præctereà, loquendo de Deo remuneratore supernaturali, adeò super naturæ vires est eminens, ut sit sapientia in mysterio abscondita, quam nullus hujus sæculi sapiens in naturæ lumine cognoscit: quarè dixit *Apostolus*. QUOMODÒ AUDIENT SINE PRÆDICANTE? QUOMODÒ VERÒ PRÆDICABUNT, NISI MITTANTUR? Excusat ergo ignorantia invincibilis Dei auctoris supernaturalis infidelem negativum, quem non excusaret, si haberet sibi aut proximam credendi potestatem, aut in sua potestate dispositionem, sive potestatem per se remotam in supernaturali ordine, ut ad fidem accederet. Hic præcepta legis Evangelicæ ignorat necessariò, & inculpabiliter; obligatio quippè præcepti super-

supernaturali, solùm in hominibus datur in vi hujus discursûs: *Deo præcipienti est obediendum; sed Deus præcipit mihi hic, & nunc observantiam præcepti supernaturalis: ergo ei præcipienti obedire teneor*: atqui in Infidelibus negativis non datur similis discursus, nec æquipollens cognitio; cùm non sit dictamen solius rationis naturalis, sed Conclusio Theologica illata ex una præmissa naturali, & alia de Fide, & per Fidem cognita: ergo in ipsis excusabilis est omissio præcepti supernaturalis: ac per consequens solùm auditô Evangeliô observantia talis præcepti non est ipsis impossibilis: at auditô Evangeliô sufficienter ipsis propositô, destruitur infidelitas negativa; cùm fides sit ex auditu: ergo Infidelibus negativis, pro statu talis infidelitatis nulla est concessa gratia supernaturalis, quâ adimpletio præcepti supernaturalis sit ipsis proximè, vel remotè possibilis.

30. Secundum argumentum petitur ex D. *Thoma* 2. 2. quæst. 2. art. 5. qui sibi sequentem objectionem proponit. *Videtur quòd non teneatur homo ad credendum aliquid explicitè. Nullus enim tenetur ad id, quod non est in potestate; sed credere aliquid explicitè non est in hominis potestate: dicitur enim ad Rom.* 10. *Quomodò credent in illum, quem non audierunt? Quomodò audient sine prædicante? Quomodò autem prædicabunt, nisi mittantur: ergo credere aliquid explicitè homo non tenetur*. At quid ad hoc argumentum D. *Thomas* respondet? Non hic reponit S. Doctor falsitatem minoris, nempe, posse hominem explicitè credere, cùm Infidelibus data sint auxilia proximè sufficientia, quibus expedita est præcepta adimplendi possibilitas, sed respondet. *Ad primum ergo dicendum, quòd si in potestate hominis esse dicatur aliquid, exclusô auxiliô gratiæ* (scilicet ordinantis ad finem supernaturalem, de qua ibi disputat Sanctus Doctor) *sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia præparante, sicut ad diligendum Deum, & proximum, & similiter ad credendum articulos Fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ; quod quidem auxilium quibuscumque divinitùs datur, misericorditer datur, quibus autem non datur, ex justitia non datur in pœnam præcedentis saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. cap.* 5. *&* 6. (Ita etiam legimus cap. 11.) *Si autem hoc adjutorium, cum primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere, si vellet, non utique suâ culpâ cecidissent: adjutorium quippe defuisset, sine quo perseverare non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium jam pœna peccati est; quibus autem datur, secundùm gratiam datur, non secundùm debitum*.

31. En clara, eliquata, & ab utroque S. Doctore definita, & statuta doctrina, ad quam recurrit D. *Thomas* pro solutione argumenti loquens de negatione gratiæ sufficientis, cùm de ista quæstionem habeat *Augustinus*, quem hujus sui responsi patronum advocat D. *Thomas*. At vana, & imbecillis foret responsio, jamque à Scholis releganda doctrina: ineptè, & inutiliter prorsus fieret ad peccatum personale, vel originale recursus, si viatoribus omnibus, etsi Infidelibus negativè tali-

bus

bus, collata esset gratia sufficiens quoad substantiam supernaturalis, quâ nusquam homines destituuntur, & quæ ad implenda præcepta, ut oportet, est sufficiens. Ad quid ergo ad peccatum recursus, cùm perversæ voluntatis merito, abutentis gratiis sufficientibus, justè imputari possit non adimpletio præcepti? ergo vel deserenda est hæc utriusque S. Doctoris doctrina, vel illo S.Doctoris effato discimus, dari homines interdum auxiliis ad fidem, & salutem per se sufficientibus destitutos.

32. Juvat hoc confirmare aliâ ejusdem S. Doctoris doctrinâ 2. 2. quæst. 10. art. 1. ubi inquirit, *Utrum infidelitas sit peccatum?* Cui respondet negativè in corpore dicens: *Alio modo potest intelligi infidelitas secundùm contrarietatem ad fidem, quia scilicet, aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam contemnit ipsam, secundùm illud Isaiæ 53.* QUIS CREDIDIT AUDITUI NOSTRO? *Et hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & secundùm hoc infidelitas est peccatum. Si autem accipiatur secundùm negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia ex peccato primi Parentis consecuta est. Qui autem sic sunt infideles, damnantur quidèm propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt: non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Unde Dominus dicit Joann. 15.* SI NON VENISSEM, ET LOCUTUS EIS NON FUISSEM, PECCATUM NON HABERENT. *Quod exponens Augustinus, dicit; quòd loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum.* Ecce clarissimè S. Doctor admittit in istis Infidelibus gratiam, quâ possent non peccare contra rationem naturalem; quamobrem puniuntur; & tamen nullam in illis agnoscit sufficientiam ad fidem; & ideò propter peccatum infidelitatis non puniuntur. Illa ergo gratia ad rectè naturaliter operandum, neque in remota hominis potestate ponit fidem; alioquin infidelitas esset ei imputabilis.

33. Pari sensu quæst. 34. art. 2. ad 2. loquitur Angelicus Præceptor: *Dicendum quòd ipsa infidelitas non habet rationem culpæ, nisi in quantùm est voluntaria.* Et in 2. distinct. 39. art. 2. ad 4. *Dicendum quòd infidelitas non est peccatum in intellectu existens, nisi secundùm quòd actus intellectus est imperatus à voluntate. Sic enim & fides in eo est, quia secundùm Augustinum credere non potest homo, nisi volens: similiter etiam nisi homo voluntariè omittat quod facere debet, in infidelitatem non incideret, quia si quod in se est, faceret, Deus revelaret sibi, quod credere deberet.* Ecce quod suprà num. 2. diximus de Dei misericordia; quia quamvis comprincipia operandi, quæ habentur in infideli negativo non tribuant illi potentiam, seu proximam, sive remotam credendi; tamen Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, illum elevaret, si quæ in sua potestate habet, faceret. Rursus idem S.Doctor ad *Rom.* 10. lect. 3. postquam dixit: quòd illi, qui loquentem Dominum per se, vel per ejus discipulos non audierunt, excusationem habent de peccato infidelitatis, non tamen beneficium Dei consequentur, *ut scilicet justificentur ab aliis peccatis, vel quæ nascendo contraxerunt, vel malè vivendo addiderunt, & pro his meritò damnantur.*

34. Hæc

34. Hæc D. *Thomas* mutuò accepta, & delibata ab *Augustino*, qui idipsum docet tract. 89. in illud *Joann.* 15. SI NON VENISSEM, ET LOCUTUS EIS NON FUISSEM, PECCATUM NON HABERENT. Cùm enim num. 1. dixisset: *Quid est ergo si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent? Numquid sine peccato erant Judæi, antequàm Christus in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit?* num. 2. prosequitur: *Sed quod adjunxit, atque ait, nunc autem excusationem non habent de peccato suo, potest movere quærentes, utrum hi, ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo? Si enim non habent, cur hìc dictum est, propterea istos non habere, quia venit, & locutus est eis? Si autem habent, utrum ad hoc habeant, ut à pœnis alienentur, an ut mitiùs puniantur? Ad hæc inquisita pro meo captu, Domino donante, respondeo: Habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus. Sed non in eo numero sunt hi, ad quos in discipulis venit, & quibus per discipulos est locutus, quod & nunc facit; nam per Ecclesiam suam venit ad gentes, & per Ecclesiam loquitur gentibus.*

35. Deinde quærens: utrum hi qui priusquàm *Christus* per Ecclesiam veniret ad gentes, & priusquàm Evangelium ejus audirent, vitæ hujus fine præventi sunt, seu præveniuntur, possint habere hanc excusationem? Respondet: *Possunt planè.* Epist. 105. num. 194. ad *Sixtum* cap. 6. *Ipsa ignorantia, in eis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem, qui non potuerunt, peccati pœna.* Cujus invictam rationem affert lib. de nat. & grat. cap. 67. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quòd negligis quærere, quod ignoras; neque illud quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis.* Vides hic, minimè infidelibus negativis vitio verti infidelitatem; sed de infidelitate excusationem habituros; quia nempe non credunt, eò quòd credere non possunt; sed si essent auxiliis per se saltem remotè sufficientibus ad supernaturalia muniti, esset in ipsis credendi sufficientia, quæ secum affert obligationem credendi; ergo carent hujusmodi auxiliis. Minùs ergo utriusque S. Doctoris doctrinæ consulunt, qui infideles negativos gratiâ ad credendum sufficiente ornatos agnoscunt.

36. Tertium hujus Conclusionis momentum petitur ex maximo illo discrimine, quod circa intelligentiam gratiæ sufficientis datur inter modum, quo à Thomistis propugnatur, & illum, quo in Systemate Scholæ Societatis statuitur, & intelligitur gratia sufficiens. Thomistæ paci attendentes, & ne solùm grammaticalis significatio vocetur in controversiam, quæ parum molestiæ, aut sollicitudinis afferre debet, dum clarè constat de intelligentia rei significatæ, ut dixit M. P. *Augustinus* contra *Cresconium* cap. 13. num. 16. *Ne etiam nos verbi controversia torqueat, cum res ipsa intelligitur, minus laborandum quid eam hominibus vocare placuerit*, solùm in præsenti theologicè accipiunt gratiam, quam sufficientem dicunt, quia nempè in genere principii non requiri-

tur

tur præter eam, ullum aliud principium, quod tribuat posse rectè operari, quamvis aliud sit necessarium, ut illud posse reducatur ad actum: & ut is, qui per illam gratiam effectus est potens in actu primo, actualiter operetur: sicut in sententia Adversariorum, gratia congrua, quæ solùm est efficax à consensu creaturæ, absolutè ab ipsis dicitur *gratia efficax*: cùm tamen efficacia propriè, & attentâ grammaticali significatione convenire debeat subjecto ex se efficaciam habenti, & quod non hanc ab alio accipit. Gratiam ergo illam constituentem sufficientiam potestatis nos bifariam ponimus; scilicet ad opera honesta intra ordinem naturæ; quæ potestas per opera honestè naturalia, ad quæ Deus etiam efficaciter adjuvat, completur; & ad opera supernaturalia, quæ differt à priori illa sufficientia totâ ordinis ratione. Itaque omnis ratio sufficientiæ supernaturalis per se, & intrinsecè talis, est extra illam priorem sufficientiam. Quare agnoscentes in infidelibus negativis illam primam, negamus illis secundam. E contra verò Doctores Societatis sufficientis gratiæ genus statuunt, quod undequaquè sufficiat, nihilque novi à Deo postulandum putent, ut integra conversio perficiatur, modò peccator sufficientem gratiam, addito consensu, reddiderit efficacem: nequit enim aliàs dici sufficiens, quando terminus iste significat idem, ac id, quod satis est ad agendum. In quo sensu, quem pro nunc supponimus, hanc sufficientem potestatem minimè adesse infidelibus negativis propugnamus.

37. Quis namque credat, homines, nondum gratiæ mysteriis, saltem confusâ aliquâ notitiâ eruditos, sedentes in tenebris, & habitantes in regione umbræ mortis, ita gratiâ munitos esse, ut ex eorum voluntate sit, quòd exeant de potestate tenebrarum, & se transferant in regnum dilectionis Dei? Qui fieri potest, ut salvari possint homines totâ veritatis Catholicæ luce privati, Dominum *Jesum*, & verum Deum, & verum hominem non credentes? An qui solùm ea, quæ sensibus percipiunt, aut ex ita perceptis naturali ratione deducunt, agnoscunt, possunt ad Deum solâ voluntate, prout oportet, accedere, quin fulgentior veritatis radius eorum corda perdoceat? Non omnibus Nationibus annuntiata fuerunt credenda per Theologicam Fidem. Constat ex illo Psal. 147. *Qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias, & judicia sua Israel. Non fecit taliter omni Nationi, & judicia sua non manifestavit eis*. Ex quo Nationibus cæteris verbum, mandatumque Dei non fuisse annuntiatum, satis clarè deducitur. Hæc namque fuit gloria, hæc felicitas Israel, ut probat illud Deuter. cap.4. v. 7. *Non est alia Natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi &c.* Et v.32. *Interroga de diebus antiquis... Ex die quâ creavit Deus hominem super terram à summo Cœlo usque ad summum ejus* &c. ac si diceret: mentis acie percurrite tempora omnia, & loca diversarum Nationum, quæ à summo Cœlo usque ad summum ejus disperguntur; vel ut legit *Vatablus*: *ab Oriente usque ad Occasum*, & videbitis, *quòd non fuit alia Natio*, quæ Deum haberet ita proximum sibi, & cui tot beneficia Deus fuerit largitus, ut per signa, atque portenta sciret, quoniam Dominus

minus ipse est Deus, & non est alius præter eum, de Cœlo faciens audire vocem suam, ut doceret eam, & ut bonis operibus ad gloriæ sibi paratæ fastigium perveniret.

38. Si erga alias Nationes Deus non in ea liberalitate, in qua erga Populum *Israel* permansit, illas per signa, atque portenta, sicut Populum istum, in fide obfirmans: si noluit, ut & aliis annuntiaretur Evangelium, uti constat ex illo *Matth.* 11. v. 21. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.* Super quæ verba dicit Eminentiss. *Cajetanus*: *Tyrus, & Sidon Civitates Gentilium erant, quibus non prædicabatur.* Nec minùs perspicuè ex cap.16. Actuum v. 6. & 7. *Transeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem vetati sunt à Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Asia. Cùm venissent autem in Mysiam tentabant ire in Bithyniam, & non permisit eos Spiritus Jesu.* Quare dicit *Paulus* ad *Rom.* cap.16. v.22. *Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos, & probibitus sum usque adhuc.* Quem textum versans *D. Thomas* lect. 3. sic exponit. *Et probibitus sum usque adhuc. Quòd quidem potest referri ad multitudinem occupationum, quas in aliis locis habuerat, vel etiam ad Divinam providentiam, per quam Apostoli impediebantur, ne pervenirent ad quosdam, & dirigebantur in salutem aliorum, secundùm illud Actuum 16. Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem vetati sunt à Spiritu Sancto loqui verbum in Asia.* Ergo si his Nationibus negavit Deus verba exteriora, signa, atque portenta, aliaque gratiæ suæ beneficia, quæ largiùs, & fusiùs Populo Hebræo, aliisque donavit, ut ipsum verum Deum agnoscerent; si & negavit eis externam fidei prædicationem, quâ ad ejus obedientiam adduci possent; à fortiori credendum, quòd negaverit ipsis, ut interiùs de credendis erudirentur per ipsum illuminatione, quæ esset proximè vel remotè sufficiens ad salutem. Ad quid enim negaretur externa Evangelii prædicatio, si jam erant ipsi interiùs de credendis per ipsum sufficienter instructi? Immò nescio, quomodò posset ita rectè sentiri de Dei misericordia, qui illuminando interiùs vocaret ad id, cujus prædicationem negaret. Sed ille, qui nec exteriùs, nec interiùs audivit mysteria nostræ Fidei, non est potens proximè credere fide theologicâ, cùm careat auxiliis sufficientibus, quibus constituatur proximè potens credere; eò quòd auditus mysteriorum nostræ Fidei, juxta communem hanc providentiam, præmittitur ad elargitionem auxiliorum sufficientium dantium posse proximum, integrum, & expeditum: ergo infideles illi negativi carent auxiliis, quibus constituantur proximè vel remotè, immediatè, & formaliter liberi ad credendum fide theologicâ.

39. Hoc sanè nobis difficillimum videtur, & magis crescit difficultas, si attentiùs perpendamus, quot sint orbis imperia, quot regna, quot in ipsis Provinciæ, ad quas Evangelii prædicatio non pervenit? Credibile nè est, quòd cùm omnes sint gratiâ sufficienti muniti, nullus ante, & post adventum *Christi*, Deum, prout oportet, quæsiverit,

quòd à nullo *Christus* inveniri potuerit, & quòd nullus invocaverit eum? Dum omnes, nullô exceptô, gratiâ suâ proximè (ut Adversarii dicunt) sufficiente vocat: & nedùm suarum dona gratiarum in ipsos effundere paratus est; sed reverâ hæc sic effundere dignatus sit, quòd jam ultra necessaria non sit alia efficax Dei gratia? Siccine homines toto orbe terrarum tam increduli, tam infideles Dei promissis, tam ingrati beneficiis, tam rebelles vocationi? Siccine in omnibus ad perditionem constans, & obstinata voluntas? Talis nè in omnibus cordis incredulitas, durities, & contumacia, & vitæ, morumque pravitas, quòd semper Deo contradicant, & non tempore aliquo, sed toto vitæ curriculo sint Deo repugnantes? Sic nè etiam omnes rei incredulitatis, sive infidelitatis sunt, ut ab hoc peccato excusari non possint, ejusque sint æternas pœnas daturi? Hoc sanè, inquient, congruit gratiæ, pietati, & misericordiæ Dei, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. At si ita intelligenda est illa Dei voluntas: ergo aliquis saltem de tot millibus erit, qui per viam salutis ambulare volens, pro solo nutu voluntatis, salvus factus fuerit, vel salvari poterit. Quid namque ipsis deficit? In omnibus est integra, proxima, & expedita potestas: ulteriori efficaci Dei adjutorio non est opus, quod, ipsis opinantibus, destrueret libertatem. Nihil opus est cognitione, aut Fide *Christi*, aut si aliquâ, habent illi omnia necessaria ad eam collatis sibi donis acquirendam: semper eadem est virium proportio, & æqualitas ad tentationis victoriam, & consecutionem salutis: semper præsens, & inhærens est ipsis gratia, quæ vim, & necessariam virtutem habeat ad productionem effectûs salutaris, quâ, pro voluntate sua benè utente homine, in re est possibilis illi, ex suo bono usu, salus.

40. Clariùs rem explico in horum Theologorum principiis. Licèt tot imperia, & Nationes à vero Dei cultu impius adhuc error avertat; singuli tamen homines, nullo excepto, sunt in æquilibrio constituti, ut possint se ad Deum auctorem supernaturalem convertere, illumque diligere super omnia. Quis ergo sibi facilè in animum inducat suum, si in omnibus sic libertatis libra per æqualia momenta fuerit suspensa, quòd nullus ex tot hominibus, supernaturalibus viribus proximè, vel remotè sufficientibus instructis, stateram ex parte salutis propriâ voluntate inclinaverit? Quod sanè prorsus mirabile est, ac stupendum videri debet, dum legimus *Senecas*, *Catones*, *Platones*, totque alios clarissimos viros, tanti, tamque solliciti virtutum omnium moralium studii, qui de virtutibus, & vitiis tam solidè, ac sapienter ratiocinati sunt; & qui imitandi meritò proponuntur. Undè scripsit *S. Augustinus* Epist. 99. modò 164. ad *Evodium*, in libris Ethnicorum quasdam laudabiles vitas legi: *Ut excepto Dei cultu, in quo erraverunt .... imitandi meritò proponantur*. An omnes isti ita parùm fuerunt de salute solliciti, quòd cùm essent omnes auxiliis proximè, vel remotè ad salutariter operandum sufficientibus instructi, nullus trutinam in auctorem salutis protruderit? Ergo etiam judicari poterit, quòd saltem unus stateram ex parte salutis propriâ voluntate inclinaverit; & quòd sine cognitione *Christi* poterit

tuerit salvari, seu habuerit effectum ejusdem gratiæ *Christi* Redemptoris proximè sufficientis. Quòd si unus, cur non & alii infideles negativi? Non hic de inscrutabilibus Dei judiciis audeo judicare. Cur in una, eademque causa, super alium veniat misericordia ejus, super alium maneat ira ejus: aut cur istum potiùs, quàm illum Deus liberet, aut non liberet? *Scrutetur*, inquit *S. Augustinus*, in toties laudata Epist. ad *Sixtum*, *qui potest, judiciorum ejus tam magnum profundum, verumtamen caveat præcipitium*. Sed solùm, si omnes sunt æquè proximè potentes ad conversionem; cur unus ex vi ejusdem gratiæ *Christi* salvari poterit, & non omnes? Maximè dum minimè ipsis imputari potest, quòd non obedierint Evangelio, cujus prædicatio non ab hominum voluntate pendet, cùm sit donum Dei, quod quibusdam datur, quibusdam non datur. Salvi nè ita esse potuerunt? Profectò evacuatum fuisset mysterium *Christi*, passionis ejus, & Fidei nostræ.

41. Argumento eodem, quo *Paulus* ad *Galat.* 2. usus est adversùs illos, qui dicebant, legem posse justificare: *Si enim per legem justitia: ergo Christus gratis mortuus est*; ac si diceret: cur *Christus* passus, si aliunde lex sufficit ad observantiam præceptorum? Quo etiam argumento usus est & S. *Augustinus* de nat. & grat. cap. 2. cujus sunt hæc aurea verba: *Non enim injustus Deus, qui justos fraudet mercede justitiæ, si eis non est annuntiatum Sacramentum Divinitatis, & humanitatis Christi, quod manifestum est in carne. Quomodo enim crederent quod non audierunt, aut quomodò audient sine prædicante?* FIDES ENIM EX AUDITU, *sicut scriptum est*, AUDITUS AUTEM PER VERBUM CHRISTI. SED DICO, *inquit*, NUMQUID NON AUDIERUNT, IN OMNEM TERRAM EXIVIT SONUS EORUM, ET IN FINES ORBIS TERRÆ VERBA EORUM? *sed antequàm hoc inciperet fieri, antequàm denique usque ad finem totius orbis terræ prædicatio ipsa perveniat, quoniam non desunt adhuc ultimæ gentes, ut perhibetur, paucissimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum: quid faciet humana natura, vel quid fecit quæ vel ante non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit actum, nisi credendo in Deum, qui fecit cœlum, & terram, à quo & se factam naturaliter sentit, & rectè vivendo, ejus impleat voluntatem, nulla fide Passionis Christi, & Resurrectionis imbutam? Quòd si fieri potuit, aut potest, hoc & ego dico, quod de lege dixit Apostolus*: ERGO CHRISTUS GRATIS MORTUUS EST. *Si enim hoc ille dixit de lege, quam accepit gens una Judæorum, quantò justiùs dicitur de lege naturæ, quam accepit universum genus humanum: si per naturam justitia: ergo Christus gratis mortuus est: ergo omnis humana natura justificari, & redimi ab ira Dei justissima, hoc est à vindicta, nullo modo potest, nisi per fidem, & Sacramentum Sanguinis Christi*. Sic instamus & nos. Si ex donis gratiæ proximè (ut ajunt, & intelligunt) sufficientis implere legem infideles possunt absque novo Dei munere, & cognitione *Christi*: ergo & per eamdem gratiam sufficientem absque cognitione *Christi* salvari poterunt: ergo extra Ecclesiæ Fidem, extra eam Matrem, cujus pars debet esse quis, ut salvetur, datur sufficiens supernaturalis illuminatio,

quâ possit proximè accedere ad Deum auctorem gratiæ, vel ut minimum, quâ possit homo, etsi non trahatur à Patre, venire ad Filium, acquirendo proximam credendi potestatem, atque ipsum aspicere auctorem fidei, & remuneratorem in patria, ut loquitur *Apostolus* ad *Hebræos* cap. 12. v. 2. quod sanè falsum est, & vergit ad evacuandam gloriam Crucis *Christi*, & aperiendam infidelibus portam, quâ sine Fide Divina, quæ non est sine auditu, atque ante Fidem, absque speciali Divinæ vocationis beneficio, ad salutem pervenire possunt.

42. Quæstionem istam S. *Augustinus* non obiter, sed ex instituto tractat, atque resolvit lib. 4. contra *Julianum* num. 17. his verbis: *Sed absit, ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus. Absit autem, ut sit justus verè, nisi vivat ex Fide. Justus enim ex Fide vivit. Quis porrò eorum, qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam fortè tu solus, justum dixerit infidelem, justum dixerit impium, justum dixerit Diabolo mancipatum? Sit licèt ille Fabricius, sit licèt Fabius, sit licèt Scipio, sit licèt Regulus, quorum me nominibus, tamquam in antiqua Romana Curia loqueremur, putasti esse terrendum. Verùm tu in hac causa, etsi ad Scholam Phythagoræ provoces, vel Platonis, ubi eruditissimi, atque doctissimi Viri multò excellentiores cæteris, Philosophiâ nobilitati veras virtutes non esse dicebant, nisi quæ menti quodammodò imprimuntur à forma illius æternæ, immutabilisque substantiæ, quod est Deus: etiam illic adversus te, quantùm donat, qui nos vocavit, pietatis libertate, clamabo: nec in istis est vera justitia. Justus ex Fide vivit. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi: finis legis Christus ad justitiam omni credenti. Quomodò sunt verè justi, quibus vilis est humilitas veri justi? Quò enim propinquaverunt intelligentiâ, inde superbiâ recesserunt; quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim, se esse sapientes, stulti facti sunt. Quomodò est in eis vera justitia, in quibus non est vera sapientia? Quam si eis tribuerimus, nihil erit causæ, cur non eos ad illud regnum pervenire dicamus, de quo scriptum est: Concupiscentia sapientiæ deducit ad Regnum. Ac per hoc Christus gratis mortuus est, si homines sine Fide Christi ad Fidem veram, ad virtutem veram, ad justitiam veram, ad sapientiam veram, quâcumque re aliâ, quâcumque ratione perveniunt. Prorsus sicut de lege verissimè ait Apostolus: si per legem justitia: ergo Christus gratis mortuus est; ità verissimè dicitur. Si per naturam, voluntatemque justitia: ergo Christus gratis mortuus est: Si per doctrinas hominum qualiscumque justitia: ergo Christus gratis mortuus est. Per quod enim est vera justitia, per hoc etiam regnum Dei. Deus namque ipse, quod absit, erit injustus, si ad ejus regnum verus non admittitur justus: cùm & ipsum ejus regnum justitia sit, quemadmodum scriptum est, non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium. Porrò si veram justitiam non habent impii; profectò nec alias virtutes comites ejus, & socias, si quas habent, veras habent:*

(quia

(*quia cùm non ad suum referuntur auctorem dona Dei, hoc ipso mali his utentes efficiuntur injusti*:) *ac per hoc nec continentia, sivè pudicitia vera virtus est impiorum*. Eccè quàm apertè *Augustinus* gratiam involventem cognitionem *Christi*, ut quid ad salutem necessarium, agnoscit; quâ seclusâ, si homo salvari potest, verum erit dicere, quòd *Christus gratis mortuus est*.

43. Sed absit hoc consequens, cùm explicita *Christi* Fides necessaria sit ad salutem, ut tot Sacræ Scripturæ testimoniis definitum legimus. Constat ex illo *Joann*. 1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Et *Joann*.3. *Qui non credit in eum, jam judicatus est; quia non credit in nomine Unigeniti Filii Dei*. Et *Joann*.6. *Qui credit in me, habet vitam æternam*. Et *Joann*. 8. *Si enim non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro*. Et *Joann*. 14. *Creditis in Deum*, inquit Christus, *& in me credite*. Et *Joann*. 17. *Hæc est vita æterna: ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Adversatur consequens illud *Apostolo* ad *Rom*. 3. dicenti: *Justitia Dei per Fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio; omnes enim peccaverunt, & egent gloriâ Dei, justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per Fidem in Sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ .. .. Justificans eum, qui est ex Fide Jesu Christi*. Et ad *Rom*. cap. 10. v. 10. *Corde enim creditur ad justitiam*. Et cap. 13. v. 28. *Arbitramur enim justificari hominem per fidem*. Et ad *Timot*. 2. *Unus est enim Deus Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus*. Et ad *Ephes*.2. *Gratia enim estis salvati per Fidem; & hoc non ex vobis, Dei enim donum est*. Et 1. ad *Corint*. 3. v. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*: quibus satis superque constat Fidem *Christi* explicitam necessariam esse ad salutem.

44. Idem legitur *Actuum* 1. v. 12. *Et non est in alio aliquo salus, nec aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Et *Actuum* 15. *Testimonium perhibuit Deus illis* (Gentibus) *dans illis Spiritum Sanctum sicut & nobis, & nihil discrevit inter nos, & illos fide purificans corda illorum*. Quare *Marci* ultimo intonat Christus Dominus: *Prædicate Evangelium omni Creaturæ ... qui non crediderit, condemnabitur*. Quid autem est credere Evangelio *Christi*, nisi Fidem explicitam habere de *Christo*? Quibus omnibus constat, quòd sicut Fides explicita in Deum est medium ad justificationem, & salutem necessarium, ita Fides explicita, & distincta in *Christum*, post Evangelii promulgationem, est medium necessarium ad salutem, & justificationem; nec etiam postquàm homo est in gratia, requiritur alia expressior ejusdem nominis cognitio ad gloriam. Eo maximè quòd illa salutis distinctio, quòd alia sit hìc per gratiam, & alia in Cœlo per gloriam, nusquam apud antiquos Theologos necessaria reperitur. Imò verò una est, & eadem salus diversos habens status. Salus enim incipit hìc per Fidem

dem & gratiam, & in patria consummatur per visionem: cum hac tamen differentia; quòd salus hìc habet statum mutabilem per nostrum liberum arbitrium, in patria verò habet esse fixum, & immobile.

45. Hoc magis constans, & exploratum erit, si consideretur, quòd, ut adulti infideles sint proximè potentes ad credendum Fide divinâ, non requiritur, quòd Fides sit eis prædicata voce externâ, sed sufficit, quòd ipsis innotescat per internam prædicationem, quâ Deus per se, aut per Angelos eos instruat de mysteriis credendis. At cùm modus ille instruendi de credendis sit extraordinarius, & miraculosus, uni vel alteri concessus, non est credibile, quòd Fides ita annuntiata sit tot Regnis, Imperiis, & Nationibus; cùm non sit fundamentum dicendi, quòd hoc miraculum in ordine gratiæ tam generale, & commune sit: ergo si omnibus infidelibus negativis promiscuè concessa est gratia sufficiens, quâ sint proximè potentes ad salutem, & quam omnes illi pro nutu, & ingenita facultate efficacem reddere possunt, etiam ante fidem acceptam salvari possunt, aut in eorum saltem potestate est habere Fidem, quamvis nullo modo externo, aut interno instruantur.

46. Ad hæc accedit, quòd difficillimè percipitur hæc potestas proximè sufficiens ad salutem in illis, qui nondum sunt de potestate tenebrarum eruti, & profundâ Dei auctoris supernaturalis ignorantiâ laborant, qui nec propriam liberi arbitrii infirmitatem, nec medicinam, nec medicum salutis agnoscunt. Ut enim essent integrè potentes ad salutem, deberent priùs agnoscere liberum arbitrium originali culpâ infirmum, sauciatum, & vulneratum; medicinam peccati, & salutis medicum: sicut fideles potentes ad salutem propriæ infirmitatis conscii, Medicum *Christum* sibi à Deo oblatum, ejusque gratiam, quâ se tantoperè egere sentiunt, tantò ardentiori animo petere debent, quantò propriâ edocti experientiâ cognoscunt, se eâ magis indigere, ut ab impotentia ex peccatis orta, & maximè originali, curentur. At infideles negativos, etiam ipsosmet Gentiles Philosophos, latuit & infirmitas originali culpâ contracta, & medicina gratiæ, & salutis medicus supernus; cùm hæc ratione naturali cognosci minimè possint. Audiendus S. *Augustinus* de Trinit. lib. 13. cap. 19. super *Apostoli* textum: *Invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, dicens: *Illi autem præcipui Gentium Philosophi, qui invisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspicere potuerunt: tamen quia sine Mediatore, id est, sine homine Christo* (& ideò sine gratia) *philosophati sunt, quem nec venturum Prophetis, nec venisse Apostolis, crediderunt, veritatem detinuerunt, sicut de illis dictum est, in iniquitate.* Patuit ergo illis, inter cæteras veritates, quæ lumine naturali cognosci possunt, ista: *Deus existit*, quam esse lumine naturali cognoscibilem probat D. *Thomas* lib. 1. contra Gentes cap. 2. & 55. At Sapientes Gentium, qui inter ipsos excellentissimi fuerunt, nec Deum auctorem supernaturalem, nec *Christum* audierunt: cùm minimè constet, propositionem hujus objecti factam eis fuisse ante Evangelium ab homine prædicante, vel ab Angelo, vel ab ipso Deo interiùs revelante. Quomodò ergo datur

tur in similibus gratia proximè sufficiens ad salutem? Vel si pro priori ad auditum Evangelii hæc datur, redit argumentum factum, quòd possibilis erit illis salus, non auditò Evangelio: quod, ut exilitatem ingenii mei fatear, intelligere, aut persuadere mihi nunquam potui: imò, ut bonâ veniâ auctorum oppositum propugnantium dicam, arbitror, absque ullo fundamento dictum.

§. II.

Quædam argumenti solutio proponitur, & rejicitur.

47. HUic argumento nonnulli respondent, falsum supponere, nempè quòd infidelis negativus cum sola gratia constitutiva libertatis, absque novo ex parte Dei auxilio, bonum aliquod conducens ad salutem operari possit; cùm præter illam gratiam constituentem voluntatem proximè, vel remotè potentem, necessaria insuper sit gratia Divini concursûs, sive interim prævius putetur cum Thomistis, aut simultaneus cum aliis; sine quo nulla est unquam tentationis victoria, nullus in quantumlibet bonum opus secundùm Deum consensus opportunus ad salutem; qui Dei concursus non omnibus datur, sed solùm fidelibus.

48. Verùm solutio pluribus momentis rejicienda venit. Et omissò, quòd gratia illa concomitans est per se ipsam indifferens, quæ nec physicè, ac realiter movet voluntatem, subjiciendo illam sibi; & quòd Deus adjutoriò illò versatili, quò nos uti possumus, non dat nobis pro sua voluntate velle, & perficere; rejicitur primò. Quia in infidelibus negativis agnoscit potentiam gratiâ sufficiente constitutam ad victoriam tentationis, quin tamen victoria pro statu illo infidelitatis negativæ assequibilis sit, sine novo Dei concursu, nempe concursu speciali simultaneo, qui non omnibus datur, sed solùm fidelibus: ergo inconsequenter redarguunt Thomistas, gratiam sufficientem ab illis propugnatam inanem vociferantes, eò quòd cum ipsa nullum unquam opus factum est, nec fiet usquam absque novo auxilio.

49. Secundò: quia certissimum est, fidem esse donum Dei, pro quo orare tenemur; ut dicit S. *Augustinus* Epist. 217. ad *Vitalem* num. 5. *Si ergo ita præpararet, atque ita operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodò legem suam, atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illâ altâ, atque secretâ sic ejus ageret sensum, ut eidem legi, atque doctrinæ accommodaret assensum, proculdubio eam legere, vel legendo intelligere, vel etiam exponere, ac prædicare sufficeret, nec opus esset orare, ut Deus ad fidem suam Infidelium corda converteret, & conversis proficientem perseverantiam eiusdem gratiæ suæ largitate donaret. Si ergo hæc à Domino poscenda esse non renuis, quid restat, frater Vitalis, nisi ut ab illo ea donari fatearis, à quo poscenda esse consentis? Si autem negas, ab illo nos poscere ista debere, eidem doctrinæ ipsius contradicis; quia & hoc in ea didicimus, ut ab illo ista po-*

sca-

scamus. Sed suppositâ sufficientiâ proximâ ad credendum in infideli stulta esset oratio, quâ peteret à Deo concursum simultaneum, ut converteretur ad ipsum, suprà, & infrà dicemus. Nam qui habet in potestate consensum, eodem jure habet in potestate quidquid identificatur cum consensu; & cùm concursus simultaneus apud ipsos identificetur cum consensu, eodem pariter jure, quô homo ille habet in potestate consensum, & ideò consensum non valet prudenter petere (quòd secundùm illationem ex opposita sententia dico; nam consensum ipsum à Deo petere debemus, juxta Catholicam Fidem) habet etiam in potestate concursum simultaneum, quem prudenter postulare non valet, ut illum obtineat. Secundò: Potestas libera, & sufficientia constitutiva libertatis includit constitutivè præter auxilia gratiæ, in eorum principiis, omnipotentiam à Deo paratam, & applicatam ad concurrendum cum voluntate, ut concursus non existat pro dominio, & determinatione Dei, sed unicè pro determinatione, ac dominio voluntatis: nec istâ applicatione suppositâ, sine qua sufficientia vera non intelligitur, Deus potest vel suspendere, vel concursum elargiri, nisi ad nutum voluntatis: ergo cui supponimus adesse sufficientiam, habet in potestate concursum Dei simultaneum: ergo stultissimè oraret Deum, ut concursum præberet simultaneum. *Nam quid stultius, quàm orare Deum, ut tibi det, quod in potestate habes?*

50. Hoc maximè verum in sententia illorum, qui apertè fatentur, salutem esse in viribus liberi arbitrii per gratiam sufficientem proximè, & expeditè potentis operari absque eo, quòd opus sit illâ ulteriori Dei gratiâ præveniente. Cujus opinionis inspectio licèt generalis difficultatis sit ad omnia opera salutaria, tamen non abs re in præsenti disquisitione inculcabitur, ubi difficilior omninò mihi apparet. Exprimit ergo illam ita P. *Lessius* dissert. de grat. efficac. cap. 18. num. 7. dicens: *Quòd ex duobus similiter vocatis, alter oblatam gratiam acceptet, alter respuat, rectè dici potest, ex sola libertate provenire*. (Ego prorsus ignoro, quâ ratione sententia ista cohærere valeat cum Fidei principiis.) Sed ad rem: Ergo ex sola libertate, & non ex alia præveniente Dei gratia ab excitante realiter distincta provenit consensus vocationi illi, quâ constituitur proximè potens credere. Et dissertat. de prædestinat. & reprob. sect. 5. num. 54. *Gratia præparata electis non distinguitur à gratia reproborum, nisi effectu, & cooperatione, quæ pendet à libertate nostra*, (quæ propositio tutior certè non est, quàm præcedens.) Si ergo pendet à voluntate nostra cooperatio gratiæ, cur infidelis pro priori ad Fidem gratiâ sufficiente constitutus proximè, & expeditè potens ad salutem, non poterit eidem gratiæ cooperari? Et num. 84. inquit ille: *Jussisti nos securos ex parte tua, præparato nobis auxilio, quò certissimè justitiam retinebimus, & salvi erimus, nisi per nos steterit, nisi auxilium oblatum neglexerimus, & tuæ nos gratiæ subtraxerimus. Posuisti omnia in arbitrio nostro, proinde ac si solis naturæ viribus Regnum obtinendum esset. Justificati enim per gratiam tuam non minus facilè in justitia accepta perseverare, vel legem Divinam implere possunt,*

sunt, quàm hominibus politicis per naturam facile est, justitiam politicam, externamque in se tueri, & legem civilem implere. Collocasti itaque & perseverantiam, & prædestinationis complementum, & totam salutem nostram in arbitrio nostro, ut, si velimus, salvi simus, & si velimus, pereamus. En qualiter gratiæ usus, bonum opus, perseverantia, & prædestinationis complementum ita sunt arbitrio nostro relicta, ac si solis viribus naturalibus posset homo salutem quærere: *ut, si velimus, salvi simus.* Non opinor, liberrimam istam pronuntiandi facilitatem gravissimis aliis Theologis Societatis probari, nec absque moderatione ulla ipsos omnia tribuere libero arbitrio. Credunt enim certissimâ fide nobiscum, discretionem in negotio salutis à Deo fieri, atque opera bona nostra esse dona sua. Sed tamen, eâ suppositâ, licet inferre: Ergo Infidelis negativus proximè potens ad consensum, volens cooperari gratiæ Dei, securus erit, quòd simultaneè Deus cooperabitur ad hoc, ut præparatò sibi auxilio, salutem consequatur.

51. Tertiò: Fides est Dei donum, ut iterum testatur *Augustinus* Retract. lib. 1. cap. 23. dicens: *Quòd ergo credimus, nostrum est: quòd autem bonum operamur, illius est, qui credentibus dat Spiritum Sanctum...... Manifestum est ergo, non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei esse, quòd benè operamur.* Et intrà: *Legimus, dicente Apostolo,* MISERICORDIAM CONSECUTUS SUM, UT FIDELIS ESSEM: *non ait, quia fidelis eram. Fideli ergo datur quidem, sed data est etiam, ut esset fidelis.* Sed hoc verificari nequit de concursu simultaneo: non enim Deus tali concursu miro modo agit in cordibus nostris, ut credamus; etenim illo non adjuvando influit in voluntatem, sed immediatè, & simul cum voluntate influit in consensum: cùm concursus iste non sit prior, nec posterior naturâ concursu voluntatis, sed simul cum illo; nec sit in causam operativus, sed in effectum: ut fatetur P. *Molina* Disput. 26. pag. 110. dicens: *Quo fit, ut concursus Dei generalis, non sit influxus Dei in causam secundam, quasi illa prius eo mota agat, & producat suum effectum, sed sit influxus immediatè cum causa in illius actionem & effectum*: ergo non datur, ut sit fidelis, sed potiùs Deus concurrit cum voluntate, quia illa vult, non ut velit. Quid namque magis inintelligibile, quàm quòd concursus ille, qui est ipsa actio, seu actus fidei, sit immutativus voluntatis, ut sit fidelis; & quòd Deus faciat voluntatem operari per concursum, qui existit ex libera determinatione voluntatis? Hoc potiùs est, voluntatem facere, quòd Deus faciat, ipsam esse fidelem, quàm quòd Deus faciat, ut ipsa fidelis sit.

52. Hoc benè agnovit S. Doctor laudatâ Epistolâ 217. ad *Vitalem*, dum dixit: *Recognoscis, me, ut puto, in iis, quæ nos scire dixi, non omnia, quæ ad fidem Catholicam pertinent commemorare voluisse: sed ea tantùm, quæ pertinent ad eam, quæ inter nos agitur de Dei gratia, quæstionem: utrum præcedat hæc gratia, an subsequatur hominis voluntatem: hoc est, ut planius id eloquar; utrum ideò nobis detur, quia volumus; an per ipsam Deus hoc efficiat, ut velimus.* Ergo idem est, juxta D. *Augustinum*, gratiam non præcedere hominis voluntatem, ac

ipsi eam dari, non ut velit, sed quia vult: ergo cùm concursus simultaneus voluntatem non præcedat, medio tali concursu Deus non adjuvat illam, ut velit, sed quia vult. Hæc consequentia *Augustini* irretragabilis est: non enim Deus adjuvat voluntatem, ut velit, illo concursu, quò non dominatur voluntati, sed quò utitur voluntas, ut explicet dominium libertatis, cujus usus definitivè est applicatio rei ad opus; at concursu non præcedente actum voluntatis, sed qui est cum illo, Deus non dominatur voluntati, nec ex illo est, quòd voluntas applicetur ad velle: ergo tali concursu Deus non adjuvat, ut velit, sed quia vult. Verum ergo esset dicere, quòd homo gratiâ sufficiente ornatus, vult à se ipso esse, quòd credat: quasi componat cum Deo, ut partem fidei primùm sibi vindicet, atque illi partem relinquat: & quod elatius est, primam credentis discretionem tollat ipse, sequentem det illi, & in eo, quòd dicit fidem esse amborum, hominis volentis, & Dei simultaneè concurrentis, priorem se faciat, posteriorem Deum; cùm Deus simultaneè concurrat, quia iste vult: quod claris Sacræ Scripturæ testimoniis repugnare affirmat *Augustinus* de prædestinat. Sanctorum cap. 2. num. 6.

53. Et tandem rejicitur solutio, quia concursus simultaneus non est sufficiens, ut verificentur verba *Apostoli* ad Rom. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Eodem argumento, quo utitur S. *Augustinus* in Enchirid. cap. 23. dicens: *Si propterea dictum est: non volentis, neque currentis, quia id voluntas hominis sola non implet: cur non & è contrario rectè dicitur: non volentis est Dei, sed volentis est hominis?* Etenim cùm homo etiam concurrat cum Deo, & Dei gratia, ita verè posset dici, non est Dei volentis, sed hominis, sicut dicitur, velle non esse volentis, sed Dei miserentis: ergo non sufficit concursus simultaneus, sed alia requiritur gratia distincta à tali concursu, quæ sit præveniens, & discretiva credentis à non credente, quâ liberaliter à Deo non concessâ, infidelis ambulans in tenebris pro priori ad fidem eorum, quæ sunt de necessitate salutis, salvus non erit.

§. III.

Solvuntur argumenta.

54. Arguitur primò: nedum præceptis naturalibus, sed etiam præceptis supernaturalibus obstricti sunt infideles negativi, cùm in lege nova habeatur præceptum credendi, *Marc.* ultim. versic. 16. *Qui verò non crediderit, condemnabitur*. Et ad *Hebræos* 11. versic. 6. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Quod credendi præceptum fuit in lege veteri, & ante omnem legis promulgationem traditum, tam *Adamo* post lapsum, quàm posteris ejus, vel per ipsius instructionem, vel per internam illustrationem. Undè *Paulus* citato loco ostendens, veteres Patres in fide testimonium consecutos esse, vers. 4. incipit ab *Abel*, dicens: *Fide*

Fide plurimam hostiam Abel..... per quam testimonium consecutus est esse justus &c. Ex quibus sequens elicitur argumentum: Deus impossibilia non jubet, & nemo peccat in eo, quod cavere nullò modò potest; atqui nisi dentur infidelibus gratiæ proximè sufficientes, & mandata Dei ipsis impossibilia erunt, & peccabunt in eo, quod cavere nullò modò possunt: nec enim est observantia præceptorum possibilis sine gratia proximè sufficiente: ergo ne mandata sint ipsis impossibilia ad observandum, debet in Infidelibus dari gratia proximè, vel remotè sufficiens.

55. Confirmatur doctrinâ S. *Augustini*, lib. 3. *Oper. Imperfecti* num. 112. docentis: *Nemo nisi per gratiam Christi, ad bonum quod vult agendum, & ad malum, quod odit, non agendum, potest habere liberum voluntatis arbitrium.* En juxta S. Doctorem gratia *Christi* æquè necessaria tàm ad bonum agendum, quàm ad malum non agendum; sed Infideles negativi peccare possunt; ergo debet in eis dari gratia proximè sufficiens.

56. Urgetur hoc. Si observantia mandatorum Dei in omnibus hominibus est possibilis, & gratia proximè sufficiens debet esse communis; cùm possibilitas ista non sit sine gratia Dei; sed observantia præceptorum est omnibus possibilis: ergo & gratia proximè sufficiens debet esse omnibus hominibus communis. Vel aliter: Absurdum est dicere, quòd infidelibus negativis sint possibilia mandata Dei sine gratia actuali proximè sufficiente, & quòd justis sint solùm gratiâ actuali proximè sufficiente possibilia: ergo vel ejuranda est hæc veritas fidei, quòd justis sint per gratiam proximè sufficientem mandata possibilia; vel asserendum, quòd ut mandata infidelibus negativis sint possibilia, necessaria est Dei gratia actualis proximè sufficiens.

57. Ad hoc argumentum respondetur, certissimum esse præcepta supernaturalia non esse lumine naturali cognoscibilia; nec peccare infidelem negativum in omissione rei præceptæ. Etiam verissimum est, quòd præcepta novæ legis omnes, & singulos homines obligant, quibus sufficiens facta sit, vel externa, vel interna manifestatio. Est namque *Christus* supremus legiser universalis, cujus legi novæ omnes homines parère tenentur; adeò ut nemo sit exemptus à dominatione ejus, nec alia sit sub Cœlo data Lex hominibus, in qua oporteat, eos salvos fieri, dicente Domino *Joann.* cap. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Hæc tamen fidei præcepta innotescere debent, aut per externam promulgationem, aut per interiorem revelationem, ut habeant vim obligandi. Quamobrem Dominus ea verba nobis objecta protulit, cùm præcepisset: *Prædicate Evangelium.* Obligant ergo eos, quibus fuerit prædicatum. Quo supposito in forma respondetur, negando Minorem: ad cujus probationem concesso antecedenti, distinguo consequens: ut sint possibilia debet dari eis gratia sufficiens pro eo tempore, quo instat, & urget obligatio præcepti, concedo consequentiam, pro eo tempore, quo fides non est eis proposita, nego consequentiam.

58. Confirmatio veram *Augustini* mentem involvere, & occultare conatur. Non hic *Augustinus* veram Dei gratiam desiderat, ut absolutè possit non peccare; constat ex sequentibus verbis num. 120., quibus id expressè negat, dicens: *Ad malum liber est, qui voluntate agit mala, aut opere, aut sermone, aut sola cogitatione; hoc autem grandioris ætatis quis hominum non potest? Ad bonum autem liber est, qui voluntate bonâ agit, bona etiam ipse aut opere, aut sermone, aut certè solâ cogitatione; sed hoc sine gratia nullus hominum potest*. Solùm ergo loquitur S. Doctor de victoria gravis tentationis, quæ haberi nequit cum carentia gratiæ supernaturalis, ut apertissimè probant priora verba ejusdem num. 112. *Qui per legem, quam videt in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captivantem se sub lege peccati, clamat, non quod volo, facio bonum, sed quod odi malum hoc ago; debet utique dicere, quomodò non rapiatur ad malum voluntas captiva. Ut enim secundùm vos interim loquar, si sub mala iste consuetudine gemit, nondùm sicut dicitis, sub Christi gratia constitutus; habet iste, an non habet liberum voluntatis arbitrium? Si habet, quarè non facit bonum quod vult, sed malum, quod odit, agit? Si autem propterea non habet, quia sub gratia Christi nondum est, ecce quod jam dixi, iterum dico, & vobis video sæpè dicendum; Nemo nisi per gratiam Christi ad bonum, quod vult, agendum, & ad malum, quod odit, non agendum, potest habere liberum voluntatis arbitrium: non ut voluntas ejus ad bonum, sicut ad malum captiva rapiatur, sed ut à captivitate liberata ad liberatorem suum liberali suavitate amoris, non servili amaritudine timoris adtrahatur*. Quo ergo jure suum esse in objecto testimonio *Augustinum* jactitat arguens, qui solùm ad victoriam gravis tentationis gratiam exposcit, vel ut operetur bonum ex motivo charitatis, ut fit evidens ex illis verbis, *liberali suavitate amoris*. Necessaria ergo est Infidelibus gratia supernaturalis, vel, ut suprà diximus, ut eliciant actum, in quem nequit prorumpere natura debilis, corrupta, & sauciata, nisi sanata per gratiam ordinis supernaturalis; vel ad victoriam gravis tentationis, non tamen, ut absolutè peccare possint.

59. Eodemque modo respondetur ad id, quô urgetur argumentum; concessâ Majori, distinguo Minorem: sed observantia præceptorum est in omnibus possibilis, dum fides est eis sufficienter proposita, concedo Minorem: deficiente sufficiente fidei propositione, nego Minorem, & consequentiam. Et ad id, quod superadditur, concessis præmissis, distinguo consequens: dum urget obligatio præcepti, & Fides est sufficienter proposita, concedo consequentiam, dum talis non datur obligatio præcepti, neganda est consequentia.

60. Credimus quippe, quòd, ubi primùm prædicatum est Infidelibus Evangelium, ipsi gratiâ supernaturali illustrentur, ut quicumque ad fidem, & ad Baptismum accedere voluerint, accedere possint; nisi ipsi rebelles sint Divino lumini. Constat ex eo, quod legitur Actuum 2. v. 12. & 13. *Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse? Alii autem irridentes dicebant: quia mu-*

sto

sto pleni sunt isti. Et rursus ibidem cap. 16. vers. 14. & 15. *Die autem Sabbathorum egressi sumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse, & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant. Et quædam mulier nomine Lydia .... audivit, cujus Dominus aperuit cor, intendere his, quæ dicebantur à Paulo.* Et cap. 17. vers. 2. *Paulus introivit ad eos, & per Sabbatha tria disserebat eis de Scripturis adaperiens, & insinuans, quia Christum oportuit pati....* Et vers. 4. *Quidam ex eis crediderunt.* Et vers. 32. *Cùm audivissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.* Et vers. 34. *Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt.* En ubi fides est ipsis proposita, & auditum est ab eis Evangelium, datum fuit illis auxilium supernaturale, quô possent accedere ad credendum: nisi eam irridentes abjiciant, & gratiæ Dei fideliter cooperari nolint.

61. An non etiam *Cornelius*, de quo dicitur Actuum cap. 10. vers. 2. *Quòd erat religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleëmosynas multas plebi, & deprecans Deum semper;* & vers. 4. *Orationes tuæ, & eleëmosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei,* antequàm Angelum Dei humano vultu, ac veste lucidâ obviam haberet, à quo Dei jussu monitus est, ut missis Joppem nuntiis, *Simonem Petrum* in domo, quam idem Angelus designavit, accerseret, habuit Dei gratiam? Quis ergo neget, illum ullâ adjutum fuisse gratiâ supernaturali actuali, ut Deo placeret? Dicente D. *Augustino* de prædest. Sanctor. cap. 6. num. 12. *Quidquid igitur & antequàm in Christum crederet, & cùm crederet, & cùm credidisset, benè operatus est Cornelius, totum Deo dandum est, nè fortè quis extollatur.* Hoc etiam probat illud *Lucæ* 8. vers. 48. *Christi* Domini ad mulierem, quæ accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus; *Filia, fides tua te salvam fecit, vade in pace.* An non etiam mulier hæc, antequàm in *Christum* crederet, fuit gratiâ Cœlesti adjuta? Vel enim mulieri data fuit gratia supernaturalis, ut crederet, vel non? Hoc secundùm Pelagianum est; cùm fides naturæ viribus haberi non possit. Data ergo fuit illi gratia supernaturalis præveniens, ut esset potens se ad Fidem convertere: sed hæc præveniens Dei gratia non est ipsa Fides; cùm præveniens Dei gratia sit opus solius Dei: Fides autem est opus Dei, & hominis: ergo gratiâ præveniente fuit illustrata, quâ posset accedere ad fidem.

62. Et omnium ratio est, quia infidelis, cui vera Fides proponitur sufficienter, ex præceptò Fidei tenetur per positivum assensum intellectum subjicere Deo revelanti; cùm obligatio credendi tunc utique urgeat, dum certè illius veritatem agnoscit: quare peccatum infidelitatis est maximum peccatum illi imputabile ad culpam, ut docuit *S. Augustinus* tract. 89. in *Joann.* exponens hanc Christi sententiam; *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent.* Super quæ verba *S. Doctor*: *Magnum quoddam peccatum, quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum, quô tenentur cuncta peccata.* Sed si non daretur gratia sufficiens illis, ut possent credere, præceptum

ceptum hoc redderetur impossibile: ergo datur illis. At tunc non sunt illi, auditô Evangeliò, infideles negativi, ut suprà diximus n.7. Quid ergo mirum, quòd in illis detur gratia proximè sufficiens?

63. Secundò objicies: licèt infideles negativi non habeant fidem explicitam Dei auctoris supernaturalis, salvi fieri possunt utentes benè auxiliis sufficientibus ex fide saltem implicita Jesu *Christi* veri Dei, & Hominis, & mysteriorum fidei: ergo nullatenus requiritur, quòd detur gratia *Christi* proximè sufficiens ad salutem, ut salvari possint. Antecedens probatur. Etenim homines cum fide implicita potuisse salvari, docet D. *Thomas* 2.2. q.1. art.7. in corp. dicens: *Sed quantùm ad explicationem crevit numerus articulorum: quia quædam explicitè cognita sunt à posterioribus, quæ à prioribus non cognoscebantur explicitè.* Et q. 2. art. 7. ad 3. his verbis: *Dicendum, quòd multis Gentilium facta fuit revelatio de Christo, ut patet per ea, quæ prædixerunt. Nam Job 19. dicitur. Scio quòd Redemptor meus vivit. Sybilla etiam prænuntiavit quædam de Christo, ut Augustinus dicit: invenitur etiam in historiis Romanorum, quòd tempore Constantini Augusti, & Helenæ Matris ejus inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo auream laminam habens in pectore, in qua scriptum erat. Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in Eum. O Sol, sub Helenæ, & Constantini temporibus iterum me videbis. Si qui tamen salvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt salvati absque fide Mediatoris: quia etsi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in divina providentia, credentes, Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, & secundùm quòd aliquibus veritatem cognoscentibus Spiritus revelasset, secundùm illud Job.35. c. Qui docet nos super jumenta terræ.* Et 3.p. q.69. art.4. ad 2. ubi de *Cornelio* Centurione ait: *Ante baptismum Cornelius, & alii similes consequuntur gratiam, & virtutes per fidem Christi, & desiderium Baptismi implicitè, vel explicitè:* Et eodem modo illi salvi fieri possunt fide implicitâ Dei auctoris, & remuneratoris supernaturalis.

64. Ad quod respondetur, quòd fides in *Christum* Redemptorem, ac Mediatorem omni tempore ad salutem fuit necessaria; cùm eumdem Spiritum fidei habeamus, quem antiqui Justi habuerunt; non enim per hoc, quòd tempora, & sacramenta variata sunt, variata est fides. Eamdem ergo fidem Incarnationis, quæ illis prænuntiabatur, habemus & nos, cùm illi crediderint in *Christum* venturum, quem nos venisse credimus: quare per eamdem fidem liberati sunt, per quam liberamur & nos. Distinctam, atque explicitam mysteriorum *Christi* fidem habuerunt *Patriarchæ*, & *Prophetæ*, non tamen reliquus Populus, qui solùm mysteriorum fidem implicitam, & velatam habuit. At post Evangelicæ legis promulgationem necessaria omnibus est fides explicita: *Quæ enim*, ut inquit S. *Augustinus* Epist. 157. aliàs 89. ad *Hilarium*, *tempore scilicet veteris Testamenti velabatur, tempore novi Testamenti revelatur.* Idemque docet D. *Thomas* 2. 2. q. 2. art.7. *Post tempus gratiæ revelatæ, tàm Majores, quàm Minores* (id est, tàm Pastores,

res, & Sacerdotes, quàm Populus) *tenentur habere fidem explicitam de Mysteriis Christi, præcipuè quantùm ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publicè proponuntur; sicut sunt articuli Incarnationis.*

65. Fides quoque explicita, & distincta Trinitatis omnibus, & singulis hominibus necessaria est ad salutem, ut ibidem docet D. *Thomas* art. 8. *Dicendum, quòd mysterium Incarnationis Christi explicitè credi non potest sine Fide Trinitatis: quia & in Mysterio Incarnationis Christi hoc continetur, quòd Filius Dei carnem assumpsit .... Et ideo etiam post tempus gratiæ Divinæ tenentur omnes ad explicitè credendum Mysterium Incarnationis: & omnes qui renascuntur in Christo, hoc adipiscuntur per invocationem Trinitatis, secundùm illud Matth. ultimo: Euntes docete.* Quare *Apostolus* ad Hebræos 11. dixit: *Sine fide autem impossibile est placere Deo: accedentem enim ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*; ubi eodem tenore requirit utriusque veritatis fidem: sed explicita Dei fides est necessaria necessitate medii: ergo & fides explicita Redemptoris est necessaria necessitate medii. Et licèt his verbis nullam mentionem faciat de *Christo*, ubi de credendis loquitur, nihil refert; quandoquidem tota Epistola est de *Christo*, quem cap. 1. prædicat, dicens: *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus estis locutus est nobis in Filio .... per quem fecit & sæcula*, de quo & loquitur cap. 12. sequenti. Quare *Innocentius XI.* sequentem damnavit propositionem: *Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.*

66. At hoc, quod falsissimum est, dato, & non concesso, sufficere fidem implicitam mysteriorum fidei, seu Dei remuneratoris, rogo, quæ fides in infidelibus negativis implicita Dei auctoris supernaturalis, *Christi*, & Trinitatis dari possit? Implicitè aliquid credere, est illud credere solùm in universali; & ut contentum in alio universali explicitè, & distinctè cognito. Sic cognoscens principium, dicitur habere cognitionem implicitam eorum, quæ in principio continentur. Etiam fidelis, qui ex animo credit totum id, quod credit Ecclesia, implicitè credit reliqua fidei mysteria, quæ in illo generali cognito præcontinentur. Ita fidem explicitam, & implicitam explicat D. *Thomas* q. 24. de verit. art. 11. *Implicitum*, inquit, *propriè dicitur esse illud, in quo quasi in uno multa continentur: explicitum autem, in quo unumquodque ipsorum in se consideratur ... Unde ille, qui cognoscit principia universalia, habet implicitam cognitionem de omnibus conclusionibus particularibus: qui autem conclusiones actu considerat, dicitur ea explicitè cognoscere: unde & explicitè dicimur, aliqua credere, quando eis actu cogitatis adhæremus: implicitè verò, quando adhæremus quibusdam, in quibus sicut in principiis universalibus ista continentur: sicut qui credit, fidem Ecclesiæ veram esse, in hoc quasi implicitè credit singula, quæ sub fide Ecclesiæ continentur.* Sed Deus, ut auctor supernaturalis, cùm sit principium, & fundamentum omnium credibilium, non potest

test implicitè credi in alio explicitè cognito, in quo contineatur: ergo non datur talis cognitio implicita Dei auctoris supernaturalis.

67. Hoc maximè verum in infidelibus negativis, à quibus solùm Deus, ut auctor naturæ cognoscitur, prout resplendet in rebus à se conditis, cùm sint vero fidei lumine privati: sed cognitio Dei, ut auctoris naturæ, ad quam ex effectibus creatis directè, & expresè pertingit ratio naturalis, non continet sub se cognitionem ejusdem, ut auctoris gratiæ: ergo Deus, ut auctor gratiæ, nec implicitè cognosci potest ab illis. Si ergo in illis non datur fides explicita, aut implicita Dei auctoris supernaturalis, & juxta Adversarios gratiâ proximè sufficiente ornati infideles, absque alio Dei munere pro nutu voluntatis possunt salutem consequi, cur & isti sine fide Salvatoris salvari non poterunt? Quod consequens & in Deum remuneratorem, & in *Christi* mediatoris nomen, contumeliosum, erroneum, & hæreticum est: quare meritò damnatæ sunt an.1712. à Vicario Generali *Mechliniensis* Diœcesis sequentes propositiones, quæ anno 1711. *Lovanii* sub die 24. Martii, & 25. Novembris propugnatæ fuerunt. 1. *Fides explicita mysterii Sanctissimæ Trinitatis non est necessaria necessitate medii ad salutem, probabilius etiam promulgato Evangelio.* 2. *Idem de mysterio Incarnationis.* 3. *Actus spei probabilius non est necessarius necessitate medii ad salutem.* 4. *De actu charitatis super omnia idem esto judicium.* 5. *Fides explicita Dei, ut remuneratoris extrinseci, est necessaria necessitate medii ad salutem, non tamen, ut vindicis malorum.* Animadvertendum autem volo, quòd si aliquis habeat implicitam fidem mysteriorum etiam necessariorum ad salutem; jam ille non est negativè infidelis, de quo disputamus; sed se habebit sicut *Cornelius*, ut supernaturalibus non careat ad salutem adjutoriis. Vide D. *Thomam* à nobis supr. citat. n.2.

68. Tertiò objicies: ex ratione probativa conclusionis solùm arguitur, quòd infidelibus negativis non tribuantur semper, aut frequenter auxilia proximè sufficientia, quibus immediatè possint credere, aut se convertere ad *Christum*; quia ista regulariter pendent à prædicatione Evangelii facta per homines, qui non ad regiones omnes, & singulos in iis habitantes mittuntur: at non probat, quòd omnibus iis regionibus, & singulis earum Incolis pro loco, & tempore, non dentur auxilia proximè sufficientia ad salutem, mediis quibus excitari, & præveniri possint ad credendum de Deo, quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit. Quod solùm videtur esse intentum *Apostoli*, dum dixit: *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, quem non audierunt? Quomodò autem audient sine prædicante? Quomodò verò prædicabunt nisi mittantur.* Etenim vers.1. dixit: *Invisibilia Dei à Creatura hujus mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles.*

69. Absona prorsus est argumentatio ista; cùm *Apostolus* in illis verbis nullam agnoscat, nec admittat fidem, nisi habitam ministerio ali-

alicujus Prædicatoris, quo plurimi Gentiles destituti sunt, & fuerunt: ac proinde, cùm in illis locus non sit fidei, nec auxilium sufficiens proximum, quod sit vera gratia *Christi*, & quod ejusdem *Christi* cognitionem, & fidem involvat, agnoscit. Nam de hac fide explicita in *Christum* & procedit quæstio, & locutus est *Apostolus*, ut constat ex vers. 9. ubi dixit: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum Christum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Si ergo fides explicita in *Christum*, ac proinde invocatio ipsius, nequit secundùm ordinariam Dei providentiam haberi, nisi audiendo illam ab homine, vel secundùm providentiam extraordinariam ab Angelo, ad ejusdem fidem non dantur auxilia sufficientia in Gentilibus, quibus nondùm est prædicatum Evangelium.

70. Et ratio est evidens: quia si ante prædicationem Evangelii Gentiles, juxta beneplacitum Dei, præveniuntur auxilio aliquo gratiæ excitantis, & prævenientis, quo possint proximè credere existentiam unius Dei auctoris supernaturalis, & quòd supernaturalis remunerator sit; assensus iste supernaturalis debet esse, sicut est auxilium gratiæ excitantis, ac prævenientis, ex quo oritur: maximè cùm assensus ille debeat esse initium salutis. Debet ulteriùs esse assensus veræ, ac Theologicæ fidei, licèt non perfectæ, saltem inchoatæ, ut suprà diximus ex Eminentissimo Cardinali *Aguirre*, quæ fides inchoata non est omnibus communis, dicente D. *Augustino* lib. de Præd. Sanct. cap. 8. *Fidem & incoatam, & perfectam donum Dei esse, quod quibusdam datur, quibusdam non datur*; sed fides inchoata destruit infidelitatem negativam; cùm solùm distinguatur à fide perfecta penès majorem, vel minorem extensionem & expressionem utriusque: ergo admitti nequit gratia proximè sufficiens in Infidelibus, si verè sint negativè tales. Quare dixit S. *Hieronymus* in cap. 1. ad *Ephesios*: *Non ante filii esse possumus, quàm Filii ejus Jesus Christi fidem recipiamus*.

71. Quartò arguitur ex P. *Platel* loco citato ex par. 1. cap. 4. §. 3. num. 188. asserente, quòd Deus providet infidelibus, ac Barbaris suo tempore media, proximè, vel remotè sufficientia ad conversionem, quandiù sunt in via, & statu moraliter operandi: quod probat ex D. *Thoma* q. 14. de verit. art. 11. ad 1. dicente: *Si quis in sylvis ductum luminis naturalis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali: certissimè tenendum est, quòd ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ credenda sunt, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum mitteret, sicut misit Petrum ad Cornelium*. Quibus verbis hoc exigit S. *Doctor* solùm in homine silvestri, quòd sequatur ductum rationis in appetitu boni, & fuga mali, ut salutem consequatur. Ergo sequens ductum rationis in appetitu boni, & fuga mali, habet auxilia proximè, vel remotè sufficientia ad conversionem, & justificationem.

72. At incassùm opponuntur verba ista D. *Thomæ*, quæ potiùs contra opponentem ipsum rectè probant. Etenim asserit S. *Doctor*, hominem in sylvis enutritum, in hypothesi quòd sequatur ductum rationis, declinans à malo, & faciens bonum, à Deo illuminandum esse de cre-

dendis, vel interiùs per revelationem, vel exteriùs per Angelum: ergo in homine isto non erat, ex vi auxilii ad bonum honestum ordinis naturæ operandum, illuminatio de credendis: ac per consequens non erat ille nec proximè, nec remotè potens ex vi talis auxilii ad conversionem, & justificationem. Rursus; D. *Thomas* loquitur ibi de faciente quod est in se, ut ei justificationis gratia, emundans eum à peccato originali, detur: ergo loquitur de se præparante per illud facere, quod in se est, ad gratiam justificantem; ac per consequens loquitur de faciente quod est in se, ex divino auxilio: sed adhuc homo operans cum illo auxilio, illuminabitur de credendis, ut ei justificationis gratia conferatur: ergo tale auxilium non est gratia *Christi* ejus involvens cognitionem. Fatemur ergo, ut suprà dictum est, quòd Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, non negabit lumen & gratiam iis, qui perfectè naturæ legem servaverint; non quia ullo jure teneatur, neque quia aliqua connexio, aut dispositio per se talis detur in sola observantia legis naturæ cum fide, aut donis supernaturalibus; sed quia id præsumendum est ex ejus misericordia, juxta revelatam voluntatem salvandi omnes, quæ in hunc sensum nos piè tenendum inducit. Sed hoc non facit ad propositum quæstionis; non enim disputamus, quid faceret Deus in tali, aut tali casu ex misericordia sua, sed quid modò generaliter cum omnibus hominibus faciat; aut quid isti ex donis sibi generaliter collatis, per se loquendo, possint.

73. Argues tandem: Omnes illi, pro quibus *Christus* mortuus est, possunt salvi fieri: atqui mortuus est pro omnibus, etiam Infidelibus negativis: ergo isti possunt salvi fieri; sed qui possunt salvi fieri, habent potentiam ad acquirendam salutem: ergo hæc potentia non deficit Infidelibus negativis. Confirmatur: Voluntas antecedens salvandi omnes homines habet semper in illis aliquem effectum ordinatum ad salutem; atqui illa voluntas comprehendit infideles negativos: ergo in illis est gratia sufficiens proxima, vel remota, importans ordinem ad salutem, & non solùm ad bona moraliter ordinis naturæ.

74. Assertio nostra declinat satis hujusmodi argumentum, quod levissimo impulsu corruit, si in memoriam revocentur, quæ in superioribus dicta fuerunt. Etenim conformiter ad *Angelici Magistri* doctrinam 1. 2. q. 89. art.6. diximus, omnes homines, etiam infideles negativos, initio usûs rationis illustrari supernaturaliter à Deo, saltem sufficienter, ut possint pro tunc se in Deum convertere; quod si fecerint, justificabuntur ex meritis *Christi*. Rursus donat Deus Infidelibus per merita *Christi*, nedum auxilia extrinseca, verùm & auxilia intrinseca sufficientia ad præcepta naturalia servanda pro tempore & loco; quando nempe necessitas specialis instat implendi naturalia præcepta, & vitandi grave peccatum, aut urget tentatio. Omnibus etiam auxilia sufficientia, tribuentia posse ad actus supernaturales, aut ad salutem consequendam, quantùm est ex parte sua, præparat, & offert; quæ oblatio auxiliorum sufficientium, & remedii ad salutem, vera gratia est, cùm ex justitiâ potuerit ea omnibus, & singulis hominibus denegari, non ta-

tamen denegat, sed omnibus & singulis offert; licèt de facto aliqui ea non recipiant propter altius Dei judicium. In qualiter verum est, *Christum* pro omnibus passum, & mortuum fuisse, & quòd omnibus auxilia necessaria ad salutem præparat, & offert ex intentione salutis, etiam illis, quibus non est prædicatum Evangelium.

75. At cùm ex auxiliis intrinsecis alia dentur, ut possimus immediatè operari actus supernaturales, ut sunt actus Fidei, Spei, Charitatis, & Pœnitentiæ supernaturalis, nec non actus sive proximè, sive remotè disponentes ad illos: alia autem tribuantur immediatè ad actus, qui secundùm suam specificam rationem non excedunt facultatem naturæ, absolutè loquendo, quamvis excedant vires naturæ lapsæ; sicut sunt actus dilectionis Dei naturalis super omnia, & efficax conversio in bonum secundùm rationem proportionatum; jam modum, quô hæc auxilia disponant ad salutem, examinare opera pretium duximus. Enim verò si nomine auxilii sufficientis remoti intelligantur auxilia remotè disponentia ad salutem, quatenus illis præstant vires ad actus aliquos salutares, quibus à longè viam sibi ad justitiam parant, removendo, quantùm est ex parte sua, impedimentum, quod esset receptioni gratiæ, quam supra capacitatem appellavimus, hæc minimè inficiamur: constat quippe ex dictis toto Dubio præcedenti, hæc auxilia à Deo omnibus dari. At quòd actus isti naturales eliciti ex vi auxilii supernaturalis sint dispositiones remotæ simpliciter tales ad salutem; hoc & ibi negavimus, & iterum negandum credimus.

76. Primò: quia actus isti non possunt dici dispositiones, etsi remotæ, simpliciter tales, ad gratiam justificationis; cùm actus non sit dispositio sive proxima, sive remota ad gratiam, nisi quâ ratione est ordinis supernaturalis; sed actus isti, etsi eliciti medio auxilio supernaturali, sunt ordinis longè inferioris ad ordinem, in quo est salus, & justificatio nostra: ergo non possunt dici dispositiones, nec proximæ, nec remotæ propriè tales ad justificationem. Minor probatur: nequeunt actus esse supernaturalis ordinis, nisi detur principium supernaturale potentiam elevans ad eliciendos ejusmodi actus; cùm nequeat actus secundus esse supernaturalis, nisi actus primus, seu principium sit ejusdem ordinis; sed Theologi asserentes, dari auxilium supernaturale, ad faciendum quod est in se, Infidelibus negativis, non propugnant, elevari illos medio tali auxilio ad supernaturaliter operandum; cùm tales actus naturales sint, & deficiat eis objectiva propositio finis supernaturalis: ergo non sunt vera, & propriè talis dispositio remota ad justificationem.

77. Secundò: suppositâ illâ determinatione Dei de conferenda gratia facientibus quod est in se, rogo, utrum actus illi sint, sicut oportet, ut justificationis gratia immediatè conferatur, vel mediatè solùm, mediis nempè aliis actibus elicitis ex auxilio gratiæ prævenientis ad actus illos naturales consecutæ? Si primum: ergo actus merè naturales sunt, sicut oportet, ut eis justificationis gratia conferatur. Si secundum: ergo actus illi naturâ suâ non sunt ejusmodi, nec tales evadunt ex vi auxilii

generalis; sed alii actus supernaturales eliciti ex auxilio consequente actus illos naturales, quod Deus misericorditer conferet facientibus quod est in se; nempè motus supernaturalis ad bonum à Deo immissus, & supernaturalis illuminatio de credendis, erunt, quibus disponentur ad justitiam, ut sic excitati divinâ gratiâ, & adjuti moveantur in Deum: sed gratia sic voluntatem elevans est propriè gratia *Christi* distincta ab illo auxilio supernaturali, quô infidelis facit quod est in se; ergo auxilium, quô proximè, vel remotè disponitur ad justificationem, non est auxilium generale ordinis supernaturalis, quod solùm propter infirmitatem naturæ ad actus naturales conceditur.

78. Tertiò: in tantùm actus isti possunt esse dispositiones propriè tales remotè disponentes ad salutem, in quantùm connectuntur cum aliquo, & eò mediante cum alio tertio immediatè connexo cum salute: sed bonum opus morale intra solum naturæ ordinem contentum nequit connecti immediatè, nec mediatè cum aliquo supernaturali dono connexo cum salute: ergo nequit esse dispositio sive proxima, sive remota ad justificationem.

79. Tandem: omne opus conferens ad salutem per modum dispositionis proximæ, vel remotæ, dicitur in Conciliis, & à SS. PP. non posse fieri sine præveniente Spiritûs Sancti inspiratione, impulsu, & adjutorio. Hoc expressè definiunt *Concilium Arausicanum* 2. can. 3. dicens: *Si quis per invocationem humanam, gratiam Dei dicit posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur à nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ dicenti: Inventus sum à non quærentibus me.* Et can. 6. Dubio præcedenti citato num. 110. *Et Tridentinum* sess. 6. cap. 5. dicens: *Declarat prætereà, ipsius justificationis exordium in adultis à Dei, per Christum Jesum, præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis vocantur &c.* Quod testatur *Augustinus* lib. 2. contra duas Epist. *Pelagianorum* cap. 8. dicens: *Non ait, sine me nihil potestis perficere, sed facere. Nam si perficere dixisset, posset ille dicere, non ad incipiendum bonum, quod à nobis est, sed ad perficiendum esse Dei adjutorium necessarium. Dominus enim, cùm ait, sine me nihil potestis facere, hoc uno verbo initium, finemque comprehendit.* At opera ista moralia, quibus infidelis negativè talis facit quod est in se, gravissimi Theologi tam intra, quàm extra Scholam *D. Thomæ* propugnant fieri posse absque omni auxilio supernaturali, cum solo auxilio speciali ordinis naturæ: ergo non sunt dispositiones remotæ propriè tales ad salutem; aliàs nescio, quomodò excusari possent AA. isti, cùm initium fidei, sive dispositiones remotæ ad ipsam essent ex viribus naturæ solùm auxilio ejusdem ordinis, sine gratia supernaturali, præveniente.

80. Ex his clarissima est argumenti solutio: neganda est enim minor subsumpta. Nam potentia ad acquirendam salutem importat non solùm posse salvos fieri, sed etiam posse se salvos facere. Ad hoc secundum requiruntur omnia constitutiva potentiæ actu talia: ad primum verò solùm requiritur capacitas hujus constitutionis cum dependentia à miseri-

ſericordia Dei, qui, ſi intra naturalis honeſtatis terminos rectè operati fuerint, illos gratiâ ſuâ illuminabit, & elevabit. Ad confirmationem diſtinguenda eſt major: habet ſemper in illis aliquem effectum ordinatum ad ſalutem, qui ſit propriè diſpoſitio ſimpliciter talis proxima, vel remota ad illam, nego majorem: qui ſit diſpoſitio non ſimpliciter talis, concedo majorem, & conceſsâ minori, neganda eſt conſequentia. Tantùm quippe probat objectio, quòd habeant Infideles negativi auxilium entitativè ſupernaturale ſufficiens ad implendum præceptum naturale, quò tenentur ſe convertere in Deum, tanquam in finem ultimum proponendo illi placere in omnibus, atque ſervare omnia præcepta naturalia. At hoc auxilium non eſt auxilium ſufficiens, quô conſtituatur poteſtas ad ſupernaturaliter operandum; cùm non involvat cognitionem finis ſupernaturalis. Deus ergo facienti quod eſt in ſe, non denegabit gratiam, illuminabit eum lumine ſupernaturali, eumque excitabit auxilio ſufficienti ad credendum fide Theologicâ; non propter aliquod jus, vel connexionem intrinſecam ſuorum operum cum gratiâ ſupernaturali conferenda, ſive cum gratia primò excitante ad fidem; ſed purè ex piiſſima ejus miſericordia, quâ nulli deeſt facienti quod eſt in ſe: quare licèt omnibus voluntate antecedente velit dare auxilia, quibus ſint potentes in ordine ſupernaturali, voluntate tamen conſequente pluribus, ob occulta ſua judicia, negat cognitionem finis.

81. Occultiſſimam eſſe cauſam, cur ad illum veniat cognitio finis, ad illum non veniat; eſſeque hoc ad inſcrutabilia Dei judicia referendum docet S. *Auguſtinus* de grat. & liber. arbitr. cap. 22. dicens: *Fiunt verò iſta per occultam Dei providentiam, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, & inveſtigabiles viæ: quod ut Apoſtolus diceret, quid prædixerit intuemini. Agebat enim de Judæis, & Gentibus, cùm ſcriberet ad Romanos, id eſt ad Gentes, & ait Rom.* 11. v. 30. *Sicut enim aliquando vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis in illorum incredulitate: ità & hi nunc non crediderunt in veſtra miſericordia, ut & ipſi miſericordiam conſequantur: concluſit enim Deus omnes in infidelitate, ut omnium miſereatur. Et cum adtendiſſet quid dixerit, admirans ſententiæ ſuæ certam quidem veritatem, ſed magnam profunditatem, quomodò concluſerit Deus omnes in infidelitate, ut omnium miſereatur, quaſi faciens mala, ut venirent bona, mox exclamavit, atque ait v.* 33. *O altitudo divitiarum ſcientiæ, & ſapientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus!* Neque omittendus hìc planè S. Doctor id ipſum egregiè tradens Epiſt. 94. ad *Sixtum* dicens: *Quomodò enim invocabunt, in quem non crediderunt? Quomodò credent, quem non audierunt? Quomodò autem audient ſine prædicante? Igitur Fides ex auditu, auditus autem per Verbum Chriſti. Proindè miniſter Chriſti hujus Fidei prædicator, ſecundùm gratiam, quæ data eſt illi plantator eſt, & rigator. Nec tamen qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus, qui unicuique partitur menſuram Fidei. Undè & alibi dicitur: Pax Fratribus, & charitas cum Fide: quam ne ſibi tribuerent conti-*

nuò

nuò subjunxit: A Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo: quia nec omnium est Fides, qui audiunt verbum, sed quibus Deus partitur mensuram Fidei: sicut nec omnia germinant, quæ plantantur, & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Cur autem ille credat, ille non credat, cùm ambo idem audiunt, & si miraculum in eorum conspectu fiat, ambo idem vident, altitudo est divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, cujus inscrutabilia sunt judicia, & apud quem non est iniquitas, dum cujus vult miseretur, & quem vult indurat; neque enim proptereà sunt ista injusta, quia occulta. Hæc sunt inscrutabilia Dei judicia; nam cùm gratia secundùm beneplacitum Dei detur, & non secundùm debitum, quæstio de distributione gratiæ inscrutabilis est.

§. IV.

Quædam ex Ortizio *objecta diluuntur.*

82. AUctor Caducæi Theologici, cùm nihil singulare reponendum haberet eis, quæ dixi de speciali gratia *Christi*, sive proximè, sive remotè tali; & aliâ magis communi, quæ non solet eâdem nomenclaturâ insigniri, varios opponit cavillos à pag. 546. è quibus, quòd levioris momenti sint, aliquos solùm obiter attingemus. Dicit ergo pag. 547. num. 124. *At, cùm apud R. Benitez, & nos cum communi Theologorum requiratur supernaturale principium, tale munus dispositionis remotæ, non est extimescendum.* Sed quid indè ad rem nostram? Sanè ego non nego auxilia quæcumque supernaturalia dici posse dispositiones remotas ad justificationem: sed inter remotas dispositiones illas datur adhuc latitudo, prout ipse Caducifer alibi agnoscit; quàmvis hìc videatur oblitus illorum, quæ dixerat; sive, ut meliùs dicam, non præviderit, dùm me arguebat, sibi aliquandò usui futuram latitudinem inter auxilia remotè sufficientia ad salutem. Etenim pag. 558. num. 144. in fin. ita perorat: *Quarè semper remanet sua justa distantia, & quidem judicio Dei calculanda, inter sufficientias proximas, & proximiores; remotas, & remotiores: itidemque inter gratias proportionatas, & uberiores.* Ad hæc si attendisset, nihil supererat in meis dictis criticandum.

83. Etiam pag. 248. num. 126. ut habeat in quo me redarguat, affingit mihi, quòd ad probandam distinctionem illius gratiæ prioris supernaturalis, quæ non sit strictè gratia *Christi*; & alterius posterioris, quæ verè sit talis, usus sim textu *Augustini* Serm. 11. de verbis *Apostoli* cap. 5. dicentis: *Exceptâ illâ communi gratiâ naturæ, quâ homines facti fuimus, nec digni fuimus: exceptâ illâ gratiâ, hæc est major gratia, quâ facti sumus populus ejus, & oves Pascuæ ejus per Jesum Christum Dominum nostrum:* ac tùm quasi insultans, & ovans exclamat: *Undè quid, quæso, ad rem?* Sed reflecte, Lector, quòd illò textu usus fuerim, & modò utor num. 48., non ad probandam illam distinctionem, ut Mercurii fide fingit *Ortizius*, sed ad solvendum argumentum,

tum, quô aliqui ex libro citato *S. Augustini* contendunt probare, nullam gratiam dari omnibus communem: ad quod respondeo, *Augustinum* ibi loqui de gratia efficaci, nunc addo, vel etiam sanctificante, idque probo ex verbis paulò antè hìc adductis. An benè, tu Lector Judex esto: nec non super his, quæ ibidem addit: ***Reliqua debiliora sunt, ut ibi cernere licet....: Ex quibus etiam videtur everti illa duplex sufficientia, quam Dub. 2. num. 32. conatur partiri*** &c. Ego verò Lectorem rogo, nè nudis hisce verbis nimium fidat: sed adeat ipse quæ dixi in præsenti Dubio à num. 18. & despiciat, an ea sint sufficienter soluta ab *Ortizio*.

84. Venit deindè ad SS.PP. & nominatim *S. Fulgentium*. De primis dicit, quòd eorum textus à me adducti, ***clarissimè exponuntur de eo, quòd non omnibus datur gratia congrua, & efficax: vel auxilium proximè sufficiens ad Fidem explicitam Christi*** &c. Sed nonnè hoc dicendo conclusionem meam firmat? Cùm enim gratia congrua, vel efficax, juxta ipsum, sola sit proximè sufficiens; alia, quam secundo loco commemorat, debet esse remotiùs sufficiens; nisi per turpem battologiam idem auxilium numero, diversis verbis bis voluerit Lectori obtrudere; quod cùm non sit credibile, sequitur ex ejus dictis, quòd juxta SS.PP. non omnibus hominibus detur gratia proximè, aut remotè sufficiens ad credendum in *Christum*, quam Theologi solent antonomasticè, ut ex Cardinali *de Aguirre* probavi, vocare gratiam *Christi*; atque hoc est, quod ibidem probandum assumpseram.

85. Accedit ad D. *Fulgentium*, dicitque, quòd dùm cap. 15. ***Dicere videtur traditionem esse Patrum, gratiam Dei non omnibus hominibus generaliter dari***, intelligendus sit, quòd non æqualiter detur. Sed longè diversa esse, gratiam non omnibus *generaliter* dari, & gratiam non omnibus *æqualiter* dari, quis non videat? Primum asseruerat D. *Fulgentius* cap. 14. at secundum asserit cap. 15. Addit deindè Caduciter: ***Vel etiam intelligi potest de gratia habituali, & justificante, seu de fide formata charitate***. At non patiuntur talem explicationem verba, quæ adduxi ex cap. 17. ubi *Fulgentius* ait: ***Non omnibus gratiam dari, quisquis piè quærit, eloquiorum Sanctorum adtestatione cognoscet***. Ubi manifestè loquitur de gratia, quæ, an omnibus detur, ***quæri potest***, & disputari: verùm quis unquàm quæsivit, aut disputavit, an omnibus detur gratia sanctificans, seu fides charitate formata? Quæratur ergo etiam: an Sol luceat mediâ nocte? Minimè ergo satisfaciunt expositiones Caduciferi.

86. Graviùs me arguit pag. 549. num. 129. quasi enormiter excessissem contra *P. Vazquez*, dicentem: ***Fateor sanè, suspecta mihi esse testimonia Prosperi, & Fulgentii***. Sed correctione hìc indiget intempestivus Corrector. Non enim verba illa citata, quæ tàm parùm curavit ut Lectori ea expendenda dimiserim, dicens: ***Cur suspecta sint illi Prosperi, ac Fulgentii... alii dijudicent***; sed quæ sequuntur, mihi prorsùs intolerabilia visa sunt. Quis enim patienter ferat privatum Theologum tres SS. PP. ***Augustinum, Prosperum, Fulgentium***, in ma-

materia gratiæ facilè coriphæos, temeritatis arguentem? Hoc tamen facit *P. Vazquez*, ità concludens: *Cùm ergo nullo ex his modis* (Scripturâ, aut revelatione, seu traditione, ut præmiserat) *Dei propositum nobis notum sit, temerè affirmabimus illud auxilium aliquibus denegari*. Præmiserat *S. Augustinum*, & cum eo *Prosperum*, & *Fulgentium* tale propositum Dei tradidisse: an ergo temerè illi SS. PP. hæc docuerunt? Audiendus *P. Vazquez* subjungens: *Atque ab Augustino, & aliis*, (Prospero scilicet, ac Fulgentio) *qui id docuerunt, petere possumus; undè nam hujus voluntatis Dei certiores fuerint effecti*. Quasi diceret, PP. illi tale Dei propositum, sine Scriptura, revelatione, aut traditione; immò nullo solido, quòd appareat, fundamento innixi, adeoque temerè docuerunt. An tàm Magistrale supercilium, quò ad SS. illos PP. ferulam extendit *P. Vazquez*, à Catholico Theologo patienter est ferendum? Non existimo. Placet mihi digna *D. Fulgentio* sententia suprà num. 16. adducta: *Dignum est, ut in singulis quisque sententiis, in quibus nubilo cujusquam obscuritatis ambigimus, Sanctorum Patrum definitionibus hæreamus, quos præveniens, misericordia Dei gratis illuminavit, & sequens instruxit spiritualiter, ut docerent. Hi enim Apostolicæ prædicationis tenentes per omnia veritatem, certissimè cognoverunt, cognoscendumque libris, & Epistolis reliquerunt, gratiam Dei non omnibus generaliter dari*. Cùm autem *P. Vazquez*, quem Caducifer pag. 549. num. 129. *Virum verè Principem Theologorum* nominat, SS. *Augustinum*, *Prosperum*, ac *Fulgentium* in nostra esse sententia fateatur; & ultimus disertè asserat, se ex SS. PP. illam hausisse, sequitur frustrà laborasse Caduciferum, dùm contra me aut *S. Fulgentium*, aut alios PP. citat, quos meliùs, haud dubiè, intellexit *S. Fulgentius*, quàm *Martinus Ortiz* Auctor Caducæi Theologici; undè ab eorum locis expendendis supersedeo. Unum addam, ut supersedeat etiam Caducifer ab odiosis illis verbis, quibus mecum agit num. 129. temerè, & inconsultè exclamans: *Planè excessisse videtur R. Benitez .... sed ideò excessit, quia insigniter hallucinatus est, tùm quia mentem P. Vazquez non est assecutus*. O sæveram annotationem! Sed planè constat me de assequenda mente *Vazquezii* in hoc puncto parùm fuisse sollicitum; immò aliis hoc, quibus plus otii est, dimisisse: unicèque respexisse in illum jam dictum, & ab aliis etiam observatum, excessum.

87. Hic etiam observandus venit modus singularissimus, quò discurrit *Ortizius* pag. 552. num. 134. *Ex* 2. 2. *q.* 2. *art.* 5. inquit, *tantùm deducitur Fidem Christi explicitam, sive auxilium proximè sufficiens posse à Deo justo judicio negari aliquibus, sive propter peccatum personale, sive propter solum originale. Quæ assertio pergit inoffensa, quoties omni homini venienti in hunc mundum affulgeat ex Christo lux talis, licèt remota, ex qua implicitè credentes in Christum possint simpliciter justificari, licèt uberiorem gratiam, & Fidem explicitam justissimâ Dei providentiâ non assequantur, ut ait S. Doctor q. 14. de verit. art. 11. ad 1. ibi: Siquis in sylvis, &c. ubi pro revelatione solùm intelligitur notitia*

tia implicita, vel explicita eorum, quæ oportent ad salutem: & si plenè declinaret à malo, & faceret bonum, Fide explicitâ donaretur; nisi aliundè altiora Dei judicia scirent, id non fore illi consultius ad vitam æternam capessendam. Hæc Caducifer. Sed libenter peterem ab eo, cur *S. Thomas* recurrat ad peccatum personale, vel saltèm originale, si non loquebatur de negatione alicujus necessarii ad justificationem? An est opus justi judicii, an potiùs misericordiæ negare alicui notitiam ejus, quod ignorare est illi consultius ad vitam æternam capessendam? Putarem ego potiùs hoc posterius; nec omninò videtur dissentire Adversarius, dùm secundô locô recurrit ad altiora Dei judicia: *Nisi aliundè*, ait, *altiora Dei judicia scirent, id non fore illi consultius ad vitam æternam capessendam*. Secundò: aberrat hìc toto scopo Caducifer. An putat bonâ fide, quòd aliquibus sit consultiùs ad salutem nescire explicitè mysteria Incarnationis, Passionis, Mortis *Christi*? Si ita existimat, quidni dicantur Prædicatores Fidei apud Barbaras Nationes prudenter quandoquè abstinere ab annuntiando *Christo* Crucifixo, præter quem nihil se scire arbitrabatur *Paulus*, Gentium Apostolus; tunc scilicet, dùm timerent Crucem *Christi* ipsis scandalo futuram, aut stultitiam reputandam? Quò ista tendant, patet satis, me tacente: undè hæc consideranda relinquo, quibus puritas Evangelii annuntiandi cordi esse debet. Si igitur hæc vera sint: ergo nocere poterit aliquandò saluti hominum notitia eorum, quæ Deus dignatus est operari pro salute hominum. Ut quid etiam Ecclesia per Summos Pontifices mandat Missionariis, ut *Christum*, & hunc Crucifixum, annuntient populis, ad quos destinati sunt, etiam in Chinis, absque ulla exceptione, distinctione, aut restrictione? Quòd si verum sit, ut prætendit Caducifer, fieri posse, ut notitia explicita Redemptoris sit alicui minùs consulta ad salutem, nonnè deberet Ecclesia hunc casum excipere? Nonnè deberet Missionarios monere, ut prudenter advertant, nè annuntient *Christum* illis gentibus, quibus Crux *Christi* scandalo esset futura? Nihil tamen horum Ecclesiæ Pontifices faciunt.

88. Sed quid hæc commemoro? Nonnè Apostoli ipsi, priusquàm in diversas mundi plagas, Evangelium omni creaturæ annuntiaturi, dividerentur, Symbolum nostræ Fidei condiderunt, in quo nedùm posteriores *Christi* gloriæ, sed passio, crucifixio, mors *Christi* continebatur? Quis autem hucusquè vel somniavit illos, quibusdam quidem gentibus omnes illos articulos, aliis verò solos ad *Christi* gloriam pertinentes, annuntiasse? Sanè antiqua monumenta recenter detecta sat indicant Crucem *Christi* primis Ecclesiæ sæculis iis etiam gentibus annuntiatam fuisse, de quibus aliquandò dubitatum fuit, expediretnè eisdem mortem, ac Crucem *Christi* annuntiare. Referam solùm ea, quæ legi possunt apud *Bollandistas* tom. 4. Julii pag. 15. *P. Michael Boimius Soc. Jesu Missionarius in China scribit, necdùm certò concludi posse, quòd S. Thomas Apostolus per se apud Sinas disseminaverit Evangelium. Non negat tamen, Catholicam Fidem jam à multis sæculis in Sinense imperium illatam fuisse. Nàm ... asserit repertam Crucem ferream in-*

ingentis ponderis, cui inscripta erat Sinica Æra, quæ cadit in annum à Christo nato 239. Deindè dicit anno 1625. propè Urbem Sigansù in Provincia Xensi erutum marmoreum lapidem, cui inscripta erant præcipua Religionis nostræ mysteria, & nomina Sacerdotum, qui anno Christi 636. extinctam Christianæ legis notitiam renovarunt. Vide Kircherum in China illustrata part. 1. cap. 2. Hæc Bollandistæ. De aliis nationibus quod sciam, nusquàm dubitandum est. Igitur primis Ecclesiæ sæculis nusquàm dubitatum fuit, an ignorare *Christi* Crucis mysterium, magnum, inquam, pietatis Sacramentum, an scire, sit consultius quibusdam nationibus ad vitam æternam assequendam: prout de eo recens dubitat Caducifer, *Martinus Ortiz*.

89. Sed demus tantisper, fieri posse, ut consultius sit magnum pietatis sacramentum ignorari; demus & hoc, quod idem prætendit *Ortizius*, Fidem Incarnationis, & mortis *Christi* non esse necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem; clamet licèt Princeps Apostolorum Act. 4. *Hic est lapis . . . qui factus est in caput anguli, & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*: demus, inquam, illa duo: nullum indè detrimentum patitur stabilita à me assertio: nimirum, non omnibus omninò infidelibus dari gratiam illam antonomasticè dictam gratiam *Christi*, sive auxilium proximè sufficiens, sensu Jesuitico, ad justificationem, & salutem. Enimverò nonnè olim asserebatur detectas in America gentes, quibus Deus adeò erat ignotus, ut nè nomen quidem, quo eum compellerent, haberent? Quo argumento olim contendebatur posse Deum invincibiliter ignorari, adeoque dari posse peccatum purè Philosophicum, quod non foret offensa Dei, neque peccatum dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum. Illæ gentes habebantnè auxilium proximè sufficiens ad justificationem, & salutem? Saltem negari non potest, quin credere *oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se Remunerator sit*: hoc illæ credere proximè non poterant, nàm Deum prorsùs ignorabant. Igitur non omnibus omninò datur illa gratia proximè sufficiens ad salutem, quam antonomasticè gratiam *Christi* dicere possumus.

90. Reponi posset ex Caducifero pag. 553. num. 136. *Plures Historiæ sunt, in quibus homines Barbari tali auxilio remoto à Deo perculsi, vel exibant ad quærendum in Nationibus illud supremum Numen, quod eorum corda tetigerat, & apud suos nuspiàm constaret; vel accersebant spontè alios homines, de Religione differentes, & maximè Prædicatores Catholicos, quos inaudierant quoddam Numen verum, & altissimum personare. Sed quid de illis, quorum corda non ita tanguntur? Aut quid, si illi quoque, qui sic tacti sunt, nullo ex his modis id assequi possent Numen?* Respondet *Ortizius*: *Respuendo vanitates, & insanias falsas, Deum intrinsecùs, quomodò vult inquiri, quærerent; si fortè eum attrectarent.* Quid ergo peccavit *Erasmus*, si *Socratem*, *Platonem*, *Senecam*, aliosvè hujusmodi viros in Gentilitate egregios Cœlo donavit? Si sufficiat respuere vanitates, & insanias falsas ad justifi-

stificationem: ergo à fortiori sufficiet fides latè dictæ ex testimoniis creaturarum, similivè motivo; sperari ergo poterit, multos, in Gentilitate mortuos, in statu gratiæ discessisse. Hæc meditetur *Ortizius*, videatque, an cum his cohæreat sua de generalitate gratiæ *Christi*, proximè sufficienti ad justificationem, & salutem omnibus hominibus, illis etiam qui Deum ignorant, impertita, sententia.

91. In confirmationem adduci possunt, quæ habet *Ortizius* pag. 323. num. 122. dicens: *Auxilium verò sufficiens infideli collatum tale esset, ut, si consentiret, salvaretur, vel in Fide explicita Christi, si ei annuntiaretur, vel cum implicita solius Dei Remuneratoris.* Igitur secundùm hoc, Fides explicita Remuneratoris non est necessaria necessitate medii ad salutem; quod directè adversatur *Apostolo*, dicenti ad Hebr. 11. v. 9. *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se Remunerator sit*: quibus fidem explicitam tàm existentiæ Dei, quàm Remuneratoris exposcit; cùm eodem tenore utriusque veritatis fidem requirat; & de existentia Dei fidem explicitam esse necessariam, nullus est, qui dubitet. Quarè sequentem propositionem damnavit *Innocentius XI. Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris*: nisi enim fidem explicitam de remuneratione haberemus, remunerationem certò sperare non possemus; cùm spes Christiana certitudinem non habeat aliam, nisi derivatam à certitudine Fidei.

92. Non minoris inefficaciæ est paralogismus, quem conficit *Ortizius* num. 135. pag. 552. ubi promittebat se breviusculo syllogismo, cujus major sit ex à me concessis, & minor clarè sit *S. Thomæ*, ostensurum, in Infidelibus negativis dari posse fidem implicitam Dei Auctoris supernaturalis. Videamus quid proferat magno hic promissor hiatu. Refero verba ipsius: *R. Benitez pag.* 102. *num.* 60. *ait, implicitè aliquid credere, est illud credere solùm ut contentum in alio universali explicitè, vel distinctè cognito: atqui D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 7. ad 3. loquens de infidelibus negativis, ait sic, si non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam Divinâ providentiâ credentes Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, & secundùm quod aliquibus veritatem cognoscentibus spiritus revelasset: in qua universalitate clauditur Dei supernaturalitas, Trinitas, Incarnatio, & Redemptio: ergo infidelibus negativis debet concedi fides implicita saltem in illa primæva illuminatione supernaturali, quam non negat R. Benitez.* Nonnè bellè solvit promissum? Probandum erat, in infidelibus negativis posse reperiri fidem implicitam Dei, ut Auctoris supernaturalis: probat autem, solùm dari fidem aliquam implicitam. Nec solùm malè probat, quod erat probandum, sed turpiter errat dicendo, *S. Thomam* ibi agere de infidelibus negativis. Manifestè enim loquitur *Sanctus Thomas* de illis Gentilibus, qui habuerunt fidem explicitam Dei, ejusque providentiæ supernaturalis: tùm quia loquitur de illis Gentilibus, qui fortè salutem consequuti sunt absque revelatione de *Christo*; qui tamen necessariò fidem habere debuerunt Dei Remuneratoris su-

pernaturalis; quia sine fide supernaturali *impossibile est, placere Deo*: & : *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se Remunerator sit*. Tùm quia apertè id verba ejus testantur: *Si qui tamen*, inquit *S. Thomas*, *salvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta*, (de Christo scilicet: *nàm antè dixerat*: quòd *multis Gentilium facta fuit revelatio de Christo*; & adductis exemplis *Job*, & *Sybillæ*, &c. subjungit) *Si qui tamen &c. non fuerunt salvati absque fide mediatoris: quia etsi non habuerunt fidem explicitam* (supple mediatoris;) *habuerunt tamen fidem implicitam, in Divina providentia credentes Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos* &c. Ubi patet manifestè, *S. Thomam* loqui de Gentilibus credentibus Deum esse liberatorem hominum, seu provisorem, & *in Divina providentia*, implicitè mediatorem: adeòque non loquitur de infidelibus negativis, cùm fides in Deum provisorem destruat infidelitatem negativam. Quapropter *S. Thomas* non utitur voce *Infidelium*, sed *Gentilium*, quorum multi fuerunt fideles, ut *Job*, & alii. Ubi observandum venit medium explicitè creditum, in quo isti dicuntur implicitè credidisse mediatorem, scilicet *in Divina providentia*; sic enim legendum est, non, *Divina providentia*. Perperàm ergo ex hoc loco probare intendit Caducifer Fidem Dei Auctoris supernaturalis inveniri posse implicitam in infidelibus negativis; cùm assignabile non sit medium, explicitè fide supernaturali creditum, in quo implicitè hæc veritas contineatur, aut credi possit. Nisi fortè dicat quis Deum Auctorem supernaturalem contineri implicitè in Deo Auctore naturæ. Sed idem valeret, ac dicere, quòd *Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit*, quod est condemnatum ab *Innocentio XI.* Et fortè id est, quòd voluit Caducifer significare in fine num. 136. pag. 553. dicens: *Et qui nullo ex his modis* (quærendo Prædicatores, eosve accersendo) *id* (Numen verum) *assequi possent; respuendo vanitates & insanias falsas, Deum intrinsecùs* (implicitè) *quomodò Deus vult inquiri, quærerent, si fortè eum attrectarent*. Satis sit hæc dixisse pro responsione Dubii, & solutione eorum, quæ nobis in re tam difficili objicit *Ortizius*.

DU-

DUBIUM III.

Utrum de Fide sit, quòd in Infidelibus negativis intrinsecè recepta inveniantur auxilia, quoad substantiam supernaturalia, illa scilicet, quæ sunt simpliciter necessaria, ut homo possit, tam proximè, quàm remotè consequi salutem æternam?

§. I.

Quæstio proponitur, & explicatur.

1 DIFFICILLIMIS in rebus, & obscuris cavenda temeritas, maximè in aliorum doctrinis judicandis: quia dum aperta Divina Scriptura, Conciliorum saluberrima auctoritas, & Summorum Pontificum definitio non subvenit; res est naturaliter periculosa, quæ etiam Sapientûm modulum vincit, ut scripsit *S. Augustinus* dilectissimo filio, & Condiacono *Quodvultdeo* Epist. 222. ardentissimo studio postulanti ab ipso, ut de omnibus hæresibus, quæ post Domini Salvatoris adventum adversùs ejus doctrinam pullulaverunt, aliquid breviter scriberet. Difficultatem operis ostendit S. Doctor sequenti responsione: *Philastrius quidam Brixiensis Episcopus, quem cum S. Ambrosio Mediolani etiam ipse vidi, scripsit hinc librum, nec illas hæreses prætermittens, quæ in populo Judæo fuerunt ante adventum Domini, easque viginti octo commemoravit, & post Domini adventum* CXXXIII. *Scripsit hinc etiam Græcè Episcopus Cyprius Epiphanius in doctrina Catholicæ fidei laudabiliter diffamatus: sed ipse utriusque temporis hæreses colligens* LXXX. *complexus est. Cum ergo ambo id vellent facere, quod à me petis, quantùm tamen inter se differant de numero interim sectarum vides: quod utique non evenisset, nisi aliud uni eorum videretur esse hæresis, & aliud alteri. Neque enim putandum est: aliquas ignorasse Epiphanium, quas noverat Philastrius; cùm Epiphanium longè Philastrio doctiorem invenerimus, ita ut Philastrium potius dicere deberemus latuisse plurimas, si tamen plures esset ille complexus, & iste pauciores. Sed proculdubio in ea quæstione, ubi disceptatur, quid sit hæresis, non idem videbatur ambobus, & revera hoc omninò definire difficile est: & ideo cavendum, cùm omnes in numero redigere conamur, ne prætermittamus aliquas, quamvis hæreses sint, aut annumeremus aliquas, cùm hæreses non sint.*

2. Hinc ne temerè aliquid definire humana conjectura præsumat, redarguenda jure meritò venit quorumdam in judicandis aliorum opinionibus præsumptuosa temeritas, qui alios in nocte ignorantiæ ambulare credentes, meridiem se aspexisse exultant; & de doctrinis, quas
for-

fortè non didicerunt, immoderato, & cœco affectu judicant. Quod doctrinæ ipsorum est contrarium, error illicò est; viros aliàs Catholicos notis gravioribus inurunt; ac si non esset Supremi Ecclesiæ Capitis, cui hoc infallibile reservatum est judicium, in veritate judicare; nec ejus debeat expectari sententia, unde jam non liceat provocare; quod semper reprehensibile fuisse in Ecclesia observat Mag. *Cano* lib. 8. cap. 4. dicens: *Nobis schola nostra magnam quidem dat licentiam, ut quodcumque maximè probabile occurrat, id nostro jure liceat defendere; sed non licet tamen eos, qui nobis sunt adversi, temerè, ac leviter condemnare.*

3. Verùm cum his nostris temporibus insurrexerint aliqui, sententiam negativam tanquàm hæreticam pellem ab auribus, animoque fidelium pellendam declarantes; in hac tanta rerum perturbatione, quâ maximè jure meritò perturbantur nonnulli, cùm ista me assertio diu cruciaret, cogitavi sententiam istam modò ad rigidum sacræ Theologiæ criterium adducere; ut sciamus si quid contra fuerit ab Ecclesia definitum; in ipsaque appareat aliquid, quod dignum damnatione judicari debeat: aut si forsan sacer ille Divinæ revelationis caracter affigitur opinionibus privatis, quæque à plerisque Catholicis Theologis, omni exceptione majoribus, acriter expugnantur; dum contra ipsam, non aliud auctoritatis pondus habere dignoscitur, nisi quod sententia opposita sit ipsis jucunda, & opportuna.

4. Et quidem nonnulli existimant, sententiam asserentem, quòd in omnibus infidelibus negativè non sit intrinsecè recepta gratia quoad substantiam supernaturalis, esse ab Ecclesia anathematizatam, sicuti & oppositam nonnisi adorandam, & obsequio fidei credendam. Ita tenet *P. Perrinus* in suo Manuali Theolog. tom. 1. cap. 11. pag. 74. *Est igitur* (inquit ille) *admittenda in Deo voluntas sincera salvandi omnes, & singulos homines; & dandi omnibus, & singulis auxilia remotè, vel proximè sufficientia ad salutem consequendam, quod tam verum est, quàm certum est ex decretis Summorum Pontificum, Christum non pro solis prædestinatis mortuum esse, & sanguinem fudisse.* In eadem est sententia *P. Fr. Paulus Lugdunensis* Ordinis PP. Capucinorum in suis litteris Illustrissimo ejusdem Ordinis Episcopo *Mesgrigny*, de quo suprà Dubio præcedenti num. 8. Opinionem istam, ut fidei dogma propugnans. Illustriss. *Suessionensis Episcopus*, hoc ab omnibus sæculis in Ecclesia edoctum pronuntiat. Communis est jam in Gallia in Schola Societatis hæc opinio, quam scriptis, & Thesibus publicis committunt. Solùm referam conclusionem solemniter propugnatam ab Alumno Scholæ Molinianæ in Academia Tolosana diebus 29. & 30. Aprilis, & 1. Maii anni 1731. his verbis conceptam: *Gratiæ sufficientis nomine eam Ecclesia semper intellexit, quæ expeditam, proportionatam, ac relativam ad præsentem actualem concupiscentiam oppositam, potentiam confert voluntati ad opus eliciendum, quod reipsâ non ponitur. Fidei nostræ dogma sit, dari talem gratiam, cujus adjutorio omnes gratiæ accipiendæ capaces, vel ipsi Judæi, Pagani, Hæretici, ita interius à Christo erudiun-*

diuntur, ut ad salutem valeant pervenire, idque ex Scriptura, Conciliis, & Patribus contra Jansenium unanimis Theologorum consensus evincit.

5. En primò qualiter gratiæ sufficientis naturam describunt, adhibito tamen eodem privato suæ Scholæ sensu, & imploratâ quoque sanctâ, & publicâ Ecclesiæ auctoritate, quæ juxta ipsos gratiæ sufficientis nomine semper intellexit eam, quæ expeditam, proportionatam, ac relativam ad præsentem concupiscentiam oppositam, potentiam confert voluntati. Secundò, non præcisè tanquàm ex Ecclesiæ indulgentia ab aliquibus propugnatam, sed tanquàm ex Ecclesiæ definitionibus à cunctis fidelibus tenendam docent potentiam expeditam, proportionatam, adjicientes proportionis modum, relativam nempe potentiam ad præsentem actualem concupiscentiam oppositam.

6. Ita sanè est, quòd apud omnes Catholicos gratia sufficiens expeditam, & ab impedimentis solutam vel proximam, vel remotam, id est vel ad operandum, vel ad orandum, potentiam tribuit vincendi concupiscentiam, & implendi præcepta; & variis modis explicatur à Theologis potentia illa expedita. Apud *Thomistas* quidem potentia hæc expedita dicitur, & à concupiscentiæ impedimentis soluta, quia gratia sufficiens, ut ex voluntate Dei antecedente descendens, tribuit virtutem absolutam, nedum vincendi aliquos, sed omnes cupiditatis gradus in subjecto concurrentes; & in hoc sensu hæc potentia est proportionata, ut nedùm aliquos, sed & omnes possit vincere concupiscentiæ gradus. At juxta auctores oppositos potentia illa dicitur expedita, quia, ut reducatur ad actum, non alia requiritur gratia à sufficiente distincta; sed duntaxat consensus à voluntate simul, & gratia illa productus. Quod manifestum fit ex assertione proposita §. 3. ubi dicitur: *Nos ergo cum Ecclesia veram in homine etiam post lapsum libertatem agnoscentes, eam in eo constituimus, quòd sit vera, propriè dicta, & ab omni impedimento insuperabili expedita facultas eligendi pro nutu alterutram partem contradictionis; quamcumque aliam libertatis ideam, quæ ad istam redu i non possit, cum Ecclesia Catholica reprobantes.* Quæ propositio, etsi naturali, & obvio sensu intellecta recipiatur ab omnibus Catholicis; eò quòd libertas juxta omnes Catholicos, etiam in homine lapso, importat indifferentiam activam, quâ voluntas, dum eligit, & agit unum, retinet expeditam potentiam ad oppositum: at illi proprium suæ Scholæ placitum exhibent, quæ statuit, libertatem importare facultatem eligendi pro nutu alterutram partem contradictionis. Quarè his verbis exprimunt æquilibrium, quo voluntas à gratia, & concupiscentia æqua lance libratur, sicque suspensa, ac indifferens utrimque perinde manet, ut propriâ industriâ, proprioque nutu, gratiam, vel reddat efficacem per consensum, vel inefficacem per dissensum, quam potentiam sic expeditam Fide Divinâ imperant credendam.

7. *Proportionatam* rursus hanc dicunt; eo nempe sensu, quô gratiæ sufficientis proportio dicitur omnia includere ad pietatis actum exercendum requisita; quam potentiam ita expeditam, & proportionatam, esse

esse relativam, potentem ad præsentem actualem concupiscentiam, celebrant, tanquàm ab omnibus propugnandam, & Ecclesiæ judicio sancitam, ut exprimunt verba illa: *Ecclesia semper intellexit*. Et omissò, quod jam deseritur, quòd vox ista *potentia relativa* fuerit in Ecclesia introducta, ut opportuna ad revincendum *Jansenium*, juxta cujus principia non alia potest excogitari potentia completa, quæ non sit relativa; cùm ante natum *Jansenium*, & quamvis natus non esset *Jansenius*, in omni systemate deberet essentialiter agnosci potentia illa relativa, quam Ecclesia semper intellexit, semper docuit. Hoc, inquam, omissò, relativam dicunt potentiam, non in sensu *Jansenii*, nec ut à *Thomistis* explicatur potestas relativa, seu expedita, seu proportionata; sed sub hoc nomine intelligunt æquilibrium potentiæ, quod exigit, ut vires sint pares inter gratiam, & concupiscentiam, vel ut gratia, quantumvis exigua, attamen voluntati tribuat vires tam perfectè æquales, & pares vincendæ concupiscentiæ, ut solus voluntatis consensus stateram ad unam potiùs, quàm ad aliam partem determinet.

8. En essentia gratiæ illius expeditam, proportionatam, ac relativam potentiam tribuentis, cujus distributionem, & existentiam declarant verba illa, *cujus adjutorio omnes gratiæ accipiendæ capaces, vel ipsi Judæi, Pagani, Hæretici, ita interius à Christo erudiuntur, ut ad salutem valeant pervenire*. Hanc omnibus dari accipiendæ gratiæ capacibus, ut Fidei dogma propugnant, idque ex Scriptura, Conciliis, & Patribus contra *Jansenium* ex unanimi Theologorum consensu evincere tentant; ac si reliqui Theologi, qui in hac doctrina non sunt cum ipsis, essent cum *Jansenio*; quod apertissimè falsum est, cùm in contrarium stent maximi nominis Theologi, qui assertionem istam probabilissimam in Scholis propugnant, nihil in ea Fidei contrarium suspicantes. Enim verò rectissimè salvant in illa, Deum voluntate antecedente velle omnium, & singulorum hominum salutem: *Christum* Dominum pro omnibus, & singulis sanguinem fudisse: Deum nemini impossibilia præcipere: nullum esse hominem, qui quamdiu vivit, non possit fructuosè pœnitere: non omnia infidelium opera esse peccata: extra Ecclesiam sæpiùs dari gratiam: ante fidem recipi in hominibus auxilia intrinsecè supernaturalia: ad peccatum personale non sufficere voluntarietatem peccati originalis, & si quæ sunt alia dogmata, ex Constitutionibus Sancti *Pii V.* & *Gregorii XIII.* contra *Michaelem Bajum*; *Innocentii X.* contra *Jansenium*; *Alexandri VIII.* contra *Jansenistas*, & *Clementis XI.* contra *Quesnellum*, quæ ab Adversariis incontra opponuntur. Nos verò recentem hanc Adversariorum Theologiam paulisper, ut facescat, & sileat, rogamus, gravissimorumque Theologorum in contrarium sentientium, sententiam vindicandam amplectimur; quæ si benè explicata fuerit, haud sanè intelligo, cur viris doctis probari non debeat.

§. II.

§. II.

Unica Conclusio statuitur.

Non est de Fide, quòd Infidelibus negativis conferatur Gratia quoad substantiam supernaturalis, sive proximè, sive remotè sufficiens.

9 Cum nihil per se ad Fidem Ecclesiæ attineat, nisi quod à *Christo*, & Apostolis revelantibus acceptum est, non in quæstione istâ, aliâ, viâ, & ratione meliùs haberi potest, quid sit de Fide, quàm Ecclesiâ ipsâ duce, atque magistrâ. Assignent ergo AA. oppositi, quâ Ecclesiæ auctoritate, quibus Conciliorum decretis, quò Sedis Apostolicæ judicio, quâ SS. DD. consensione hùc usque hoc nobis ut capitale Fidei dogma traditum sit, aut expressum. Si namque omnes gratiæ accipiendæ capaces recipiunt hanc gratiam proximè sufficientem: ergo nullus omninò erit adultus ratione utens, cui non detur illa gratia: idque tantâ certitudine erit credendum, quantâ creduntur alia Mysteria Fidei: quippe juxta ipsos illa gratiæ universalitas Fidei nostræ dogma est. O certè inauditum Fidei dogma, cui primò repugnat sacra Patrum traditio, ut Dubio præcedenti diximus, ex qua hujus, quæ in controversiam vertitur, auctoritatis momenta haurienda sunt.

10. Contradicunt eidem Adversariorum positioni variarum Scholarum maximi nominis Theologi Catholici, tàm ex Schola D. *Thomæ*, quàm ex Theologis Societatis. Ex Theologis Thomistis *Cajetanus* in Comment. super Evangelium *Joannis* cap. 12. *Innocentius* V. Pont. M. Ordinis Prædic. in 2. Sent. disput. 36. Mag. *Bañez* in 1. part. quæst. 23. *Gonzalez* in eadem 1. part. quæst. 23. Doctissimus *Lemos* in Panoplia Gratiæ tom. 4. part. 2. tract. 13. à cap. 8. Illustrissimus *Alvarez* tract. de Auxil. lib. 11. disput. 112. Magister *Gonet* de Reprobat. disputat. 5. artic. 5. *Massoulié* tom. 2. disput. ultimâ, & tom. 1. dissert. 1. quæst. 8. art. 9. illam communem inter Thomistas dicit: *Communis sententia est inter Sancti Thomæ Discipulos à Deo denegari obduratis, & excæcatis, ac Infidelibus, qui nihil unquàm de Fide audierunt, etiam sufficientia auxilia, quibus converti, aut credere possint*. *Estius* Epist. ad Roman. & in 2. distinct. 11. disput. 26. Illustrissimus *Godoy* tractatu de Prædest. disput. 70. necnon alii. His consentiunt Theologi Societatis. Assentit P. *Vasquez* 1. part. disput. 27. num. 28. *Suarez in opere tripartito de Gratia* part. 2. lib. 4. cap. 8. Reverendissimus *Tyrso Gonzalez* tract. *de probabilitate* dissert. 8. *Descampius* lib. 3. *de Hæresi Janseniana* cap. 14. *Elizaldus* lib. 5. *de recta doctrina morum* quæst. 12. P. *Mangot Monita sacra* part. 2. monit. 90. *Sed quarè*, inquit, *non omnibus dat illam gratiam?* Cui interrogationi respondet ille; *Quibus dat, misericorditer dat, quibus non dat, justè non dat; omnes enim meruerunt &c.* Illustris-

ſtriſsimus *Meldenſis* Epiſcopus in ſua Paſtorali inſtitutione Anni 1710., Doctor *Grandin* tract. de gratia quæſt. 3. pag. 206. *Neque nos doctrinam noſtram de obduratis ita certam eſſe volumus, ut certum eſt, Deum velle omnes homines ſalvos fieri.* Sed audiendus maximè Eminentiſsimus *Bellarminus* lib. 2. *de Gratia, & libero arbitrio* cap. 4. expreſsè aſſerens: *Non poſſe Deum injuſtitiæ accuſari, ſi non daret omnibus auxilium ſufficiens ad ſalutem, neque de ullo deſperandum eſſe.* Et infrà: *Hæc quoque* (propoſitio) *ſine controverſia recipitur ab omnibus; nam tametſi nonnulli ita desererentur à Deo, omnique auxilio prorſus deſtituerentur, ut nullâ ratione converti poſſent; nos tamen, qui neſcimus, qui ſint illi, de omnibus benè ſperare debemus, ac dicere cum Propheta Joel 2. 14. Quis ſcit, ſi convertatur, & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem.*

11. Contradicit Academia *Lovanienſis*, quæ inter alias *Leonardi Leſſii* propoſitiones hanc gravi cenſurâ perculit: *Omnes Infideles ſemper, & ubique habent ſufficiens auxilium ex parte Dei, ſeu in actu primo. Si enim facerent quod in ipſis eſt, & quantum poſſent, ſecundùm præſentem diſpoſitionem naturalem, vel ſupernaturalem, quam habent, Deus illuminaret eos, ut credere poſſent, vel converti.* Quæ cenſura ad omnes Belgii Epiſcopos fuit tranſmiſſa die 4. Januarii anni 1588. & die 20. præfati Menſis confirmata à *Duacenſi Academia*. Contradicunt & centum Gallicani Epiſcopi in Paſtorali mandato anni 1720., ubi temeritatis redarguuntur quicumque tot illuſtrium virorum præfatam ſententiam cenſurâ aliquâ inurere præſumunt. Tandem contradicunt ipſi parvuli ſine Baptiſmo morientes, quippè, ut ajebat D. *Auguſtinus* lib. 4. contra *Julianum* cap. 8. *Vobis ora obſtruunt, qui nondum loqui valent*: atque ad hominem, ut addit, arguens contra *Julianum*: *iſto enim modo benevolentiorem facis Deus omnibus impiis, & ſceleratiſſimis hominibus, quàm innocentiſſimis, & puriſſimis.* Sed, quod maximâ obſervatione dignum eſt, huic fictitio dogmati contradicit *Innocent. X.* Pont. Max. Definivit enim contra primam *Janſenii* propoſitionem: *Juſtis non deeſſe gratiam, quâ præcepta poſſibilia fiant*; ſicut & definierat *Tridentinum* ſeſs. 6. cap. 11. & canon. 18. At de aliis hominibus obduratis, & infidelibus, nec Concilium, nec Pontifex ſimilia definierunt. Immo, cùm prima hæc propoſitio apud *Janſenium* lib. 3. de grat. *Chriſti* nedùm juſtis, ſed etiam obduratis, & excœcatis denegaret hanc gratiam; attamen Summus idem Pontifex ſolam hujus propoſitionis partem, quæ ad juſtos ſpectat, damnavit; alteram verò intactam reliquit, ſicut ſuprà diximus. Ad cujus evidentiam verba *Janſenii* refero: *Hæc igitur omnia pleniſſimè, planiſſimèque demonſtrant, nihil eſſe in S. Auguſtini doctrina certius, atque fundatius, quàm eſſe præcepta quædam, quæ hominibus, non tantùm infidelibus, excæcatis, obduratis, ſed fidelibus quoque, & juſtis volentibus, conantibus, ſecundùm præſentes, quas habent vires, eſſe impoſſibilia, deeſſe quoque gratiam, quâ poſſibilia fiant.* Quorſum autem tam diligens, tam cauta, tam ſtudioſa impleæ periodi *Janſeniana* partitio, niſi quòd ſententiam alterâ parte expreſſam

pressam ab omni errore remotissimam censuit, & judicavit Summus Pontifex? Si ergo neque Ecclesia, nec Concilium, nec Sanct. PP., sicuti nec cæteri Theologi hanc doctrinam proscripsère, quo jure horum assertio veritas Catholica censeri debet, ac si esset per se à *Christo* revelata; vel quô certo Theologico argumento sententia opposita, Sacris Litteris, traditionibus Apostolorum,& Summorum Pontificum decretis adversa concludi potest?

12. Iis omnibus momentis adjungitur alia probatio longè gravissima. Non certum, & irrefragabile argumentum sumere possunt Auctores isti ad assertionem suam corroborandam ex adductis Sacræ Scripturæ testimoniis: *Deus vult omnes homines salvos fieri; illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Enimverò *cum magna Divinæ Scripturæ virtus sit, & multæ lateant sententiarum divitiæ*, ut dixit *S. Chrysostomus* homil. 37. in Genes. & secundùm litteralem sensum in una littera Sacræ Scripturæ plures sint sensus, ut probat D. *Thomas* 1. part. quæst. 1. artic. 10. hinc exoritur quæstio valdè difficilis, in quo sensu hoc *Apostoli* dictum ad Fidem, doctrinamque Catholicam spectet.

13. Implicatissima sanè difficultas, quæ tot tantisque Theologorum opinionibus obscuratissima redditur, diversimodè intelligentium *ly vult omnes homines salvos fieri*: quarè S. *Augustinus* in Enchir. cap.79. num.24. postquàm dixit: *Hoc verissimè Apostolus dixit*, immediatè subdit, *Quamobrem videndum est, quemadmodum sit de Deo dictum*. Si textus intelligitur de voluntate consequenti, in eo nempè sensu, quo dictum *Apostoli* accipiendum docuit *Augustinus*, nihil sanè est, ut suprà diximus Disput. 5. Dub. 2. §.1., in tali intelligentia, tot Sanctorum Patrum auctoritate confirmata, improbandum. Et licèt hanc S. Doct. contra *Pelagium* prætulerit, non aliam improbat, cùm expressè asserat, quòd possit *alio modo intelligi*, nempè, de voluntate antecedente, quæ ad omnes, nullo excepto, se extendat, dummodò in hoc dicendi modo caveatur id, quod occasionem Pelagianæ pravitati præbuit, ne scilicet intelligatur, Deum, ut salvet homines, humanas expectare voluntates. Hanc textûs expositionem non esse merè probabilem, sed ut fide certam tradidit *Augustinus* accipiens ly *vult* pro voluntate *efficaci* Dei omnipotentis, quæ semper impletur in his, qui salvantur. At S. Doctor non voluntatem absolutam, & consequentem intelligit, illam voluntatem Dei absolutam, quam statuit P. *Molina* in Concord. pag. 280. dum dixit, *Deus Optimus Maximus vult omnia bona, quæ per arbitrium nostrum sunt futura, non solùm voluntate conditionali, si nos quoque ea velimus, sed etiam voluntate absolutâ, quatenus ipsi prævidenti ea futura placent*. Quæ voluntas absoluta potiùs gaudium est, quò Deus de bono futuro usu gratiæ creaturæ præviso delectatur, quàm voluntas absoluta Dei Omnipotentis, quæ omninò certa, efficax, invicta, & insuperabilis est.

14. Quòd si textus exponitur de voluntate antecedenti, quâ Deus vult omnes homines salvos fieri, omnes omninò, ut nullus videatur

 exce-

exceptus, hæc sanè expositio fideliter recipi debet, quæ tam evidenti ratione, & tam multiplici Scripturarum attestatione firmatur. Quid enim certius, quàm quòd Sanguinis *Christi* pretium pro omnibus omninò hominibus sufficienter ab ipso Dei, & hominum mediatore *Christo Jesu* oblatum sit? Quòd Evangelii prædicatio, & Sacramenta communiter exposita sint; & quòd gratiæ etiam interiores sufficienter ad salutem ex inexhausto Divinæ bonitatis pelago jugiter, & ubertim scaturientes omnibus, & singulis hominibus offerantur? In sensu tamen Catholico, servatis gratiæ Dei Omnipotentis juribus; sic quòd Deus, ut suprà diximus, non expectet voluntates hominum ad illos salvandos; aut hanc voluntatem suam erga salutem hominum non credatur, humanâ resistente voluntate, implere non posse, sed solùm humanâ iniquitate minimè impleri. Sic in *Concilio* apud *Carisiacum* anno 853. quatuor fuerunt capitula adversus *Gottescalci* doctrinam definita; quorum tertium erat: *Omnipotens omnes homines, sine exceptione vult salvos fieri, licèt non omnes salventur*. Hæc quatuor *Carisiaca* Capitula revocata, & damnata fuerunt in Concilio *Valentino* anno Domini 855. his verbis: *Porrò capitula quatuor, quæ à Concilio Fratrum nostrorum minus prospectè suscepta sunt propter inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati .... à pio fidelium auditu penitus explodimus*. Ubi maximè notandum, quòd licèt expressè primum, & secundum, & quartum articulum Concilium damnet, in generali solùm damnatur tertius; & hoc ideò, quia nempè quæstio non fuerat apud ipsos adamussim eliquata, & explicata. Utrumque enim Concilium dicebat verum, dum alterum loquebatur de voluntate antecedente inefficaci; & alterum de voluntate consequente efficaci, quod omnes concordi unanimitate tenebant.

15. Hoc totum rectè distinxit *Remigius* Lugdunensis Archiepiscopus, qui de re ista agens, & disputans, prædictas duas expositiones statuit, quin erroris una, vel altera accusari possit, his aureis, prudentibus, & consideratissimis verbis lib. de tribus Epistolis cap. 13. *Quæ omnia cùm tam obscura sint, & tam profunda, atque perplexa, nollemus inter fratres, & carissimos nostros aliquid de his contentiosè ventilari, vel temerè definiri; sed potiùs quod in eis certum est sine dubitatione defendi; quod autem etiam inter magnos diverso modo, sed non diversâ pietate sentientes, ambiguum, atque incertum remansit, etiam quoad nos, & reverenter honorari, quia neutrum eorum videtur esse falsum, vel fidei contrarium*. Quod iterum monet lib. *de tenenda verit. Scripturæ* cap. 12. his verbis. *Sit ergo inter nos etiam de hac re hujusmodi pia cautela, & moderatio, quatenus & SS. Patribus debitus servetur honor, & quolibet quis acquiescat modo ex illis sensibus, qui de hac sententia ab eis positi sunt, non judicemus esse hæreticum. Sed potius vitemus contentionis malum, per quod etiam de pacificis, & Ecclesiasticis sensibus potest, qui contentiosus esse voluerit, hæreticum efficere quod sentit. Itaque in rebus talibus cohibeamus nos salubri moderatione, ut nec contemnere audeamus, nec quasi necessariò affirmare*

conemur .... Nam qui non tranquillè & pacificè moderatur, quod sentit, sed statim paratus est ad contentiones, dissensiones, & scandala, etiamsi non habeat hæreticum sensum, certissimè hæreticum animum. Hoc sanè dixerim, ne ausu temerario impugnetur veneranda in Ecclesia S. *Augustini* auctoritas, & ne simul tot Sanctorum Patrum, textum *Apostoli* de voluntate antecedenti intelligentium, renuatur expositio, ut hàc positâ distinctione omnes facilè in unitate fidei, & pacis concordent, atque conveniant.

16. His ergo positis, dicimus, certissimum esse, quòd Deus universaliter omnes vocat; quòd nullum respuit, aut despicit: quòd omnibus patet fons vitæ, & quòd omnibus fructum suæ benignitatis exponit: at ex illa voluntate, quâ Deus vult omnes homines salvos fieri, effundere auxilia gratiæ suæ, ita ut intrinsecè recipiantur in omnibus, nullo excepto, non est certum de fide, etsi ut probabilius à pluribus propugnetur. Tum, quia Sanctos Patres non communi, unâque mente hanc textûs expositionem accipiunt, cùm divisi sint, quibusdam eam adoptantibus, quibus alii non suffragantur. Tum, quia expositio illa de gratia supernaturali intrinsecè in omnibus recepta minimè eruitur ex contextu. Tum & maximè, quia hucusque ab Ecclesia, in qua explorata Scripturæ intelligentia residet, non hic sensus, ut sensus fixus & determinatus, sub quo debeat intelligi testimonium *Apostoli* nobis traditus est, quod necessarium erat, ut controversiæ huic finis imponeretur, sic ut inter Catholicos ultra referri quæstio non posset. Et tandem, quia id certissimè non probat modus ille universalis loquendi *Apostoli*: *Vult omnes homines salvos fieri*, ut in numero dogmatum constituatur receptio in omnibus, nullo excepto, auxilii supernaturalis; alioquin cùm Sacræ Litteræ in universum clament: *Non videbit me homo, & vivet*: *Deum nemo vidit unquam*, qui *Paulum*, aut *Moysen* exciperet, adversùs Sacras Litteras pugnaret. Ita & in casu quæstionis salvâ Fidei compage utrumque propugnari potest, multis Sanctis Patribus sentientibus in oppositum.

17. Instatur efficacissimè argumentum in salute parvulorum, quam Deus seriò vult, quidquid in oppositum dicant P. *Vazquez* 1. part. disput. 95 *Indicat Paulus de adultis se loqui: agnitio enim veritatis ad parvulos non spectat*; & Cardinalis *Sfrondatus in Nodo Prædest.* 1. part. sect. 1. num. 4. *Fatendum est, quia nunquam parvulis ante baptismum sublatis Deus æternam vitam voluit*: & tamen parvulis, aliis hominibus conantibus, & festinantibus pro eis ad Baptismum, non confertur iste; cùm aliàs sit pro illorum salute medium simpliciter necessarium, & unicum, ut arguit S. *Augustinus* Epist. 217. num. 19. *Quomodò*, inquit, *dicatur, omnes homines salvos fieri; cum multis non detur parvulis, & sine illâ plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem; & aliquando cupientibus, festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus, ac paratis, Deo nolente, non detur, cùm repente antequam detur, exspirat, pro quo, ut acciperet, currebatur? Unde manifestum est, eos, qui huic resistunt tam perspicuæ veritati,*

non

non intelligere omninò, quâ locutione sit dictum, quòd omnes homines Deus vult salvos fieri; cùm tamen multi non fiant salvi, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod sine ullâ caligine manifestatur in parvulis. Quo argumento semper triumphat D. *Augustinus*, ut videre est lib. 2. contra duas Epistol. *Pelagianorum* cap. 6.

18. Rursùs in sententia Adversariorum æquè urget argumentatio facta. Qui vult finem sincerè, atque efficaciter, ea sanè adhibet media, quibus certè novit consequendum esse; non autem ea, quæ prævidet ad eum finem non perductura: quis enim credat, illum velle finem iis, quibus media necessaria non concedit; aut volens, ac sciens, ea adhibet media, quæ certè novit non habitura effectum, estò proveniat ex alterius malitia impediente, potens æquè adhibere alia? Sed Deus in eorum principiis cognoscens per scientiam mediam, hanc gratiam fore homini congruam, illam verò non, non dat omnibus illam, quam prævidet congruam, & habituram effectum, aliàs nullus omnino periret hominum: ergo vel dicendum, quòd Deus seriò, sincerè, & ex animo non vult omnium hominum salutem; vel quòd stat, sincerè velle finem, quin det media in omnibus intrinsecè recepta, quæ prævideat hunc habitura infallibiliter effectum; sed sufficit, quod conferantur aliquibus, & offerantur aliis. Non ergo ex verbis *Apostoli*: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, irretragabile argumentum sumitur, ut quis hanc doctrinam ad Fidei dogmatis fortem evehat, quòd omnibus auxilia sufficientia Deus conferat; licèt rationabiliter, & piè hoc credendum sit.

19. Ex doctrina posita idem dicendum ad textum *Joannis*: *Illuminat omnem hominem*. Etsi enim ex illo concludatur supernaturalis illuminatio, seu lumen pertinens ad ordinem gratiæ, quod specialiter tribuitur adventui, meritisque *Christi*, de quo loquitur S. *Joannes*; dicit enim absque ulla exceptione, aut restrictione, illuminari omnem hominem, quando venit in hunc mundum, id est, quando per usum rationis incipit vivere ut homo, ingrediturque moraliter in hunc mundum, tanquàm Dominus suorum actuum: attamen ex illo probari minimè potest, esse de fide certum, quòd hæc illuminatio sit mediis auxiliis sufficientibus intrinsecè receptis, & non ex parte Dei præparatis, & oblatis tantùm, ut à mortali miseria ad beatam immortalitatem perveniat. Hoc sanè probat expositio D. *Thomæ*: cùm enim sibi objiceret argumentum: *Sed si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; qualiter tot sine lumine permanserunt? Non enim omnes cognoverunt Christi culturam*: sic *Angelicus Magister* prosequitur: *Illuminat igitur omnem hominem, quantùm ad eum pertinet; si autem quidam mentis oculos claudentes noluerunt recipere lucis hujus radios, non à lucis natura obtenebratio est eis, sed à malitia eorum, qui voluntariè privant se ipsos gratiæ dono, nam gratia quidem ad omnes effusa est*. Quod explicat *Augustinus* lib. 2. de peccat. merit. cap. 25. n. 37. hisce verbis: *Sicut Sol iste à cæcis non videtur, quamvis eos suis radiis quodammodò vestiat, sic à stultitiæ tenebris non comprehenditur*. Quòd ergo lux illa in omnibus non recipiatur, causa in hominibus est,

non

non in Deo, qui oblati respuunt beneficentiam muneris, ut toties diximus.

20. Est ergo Dei gratia lux lucens in tenebris; tantusque est hujus lucis fulgor, ut nullus sit, ad quem splendoris sui Divini scintilla non se extendat; licèt plures propter impedimentum peccati non illam recipiant. Quare ad textum istum Eminentissimus Cardinalis *Marcus Vigerius in Decachordo Christiano, Julio II.* Pontifici Max. dicato fol.41. ubi primò dixit: *Verbum erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; cujus rei gratiâ caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiâ, ut adjuvet voluntatem, & veritate, ut dirigat intellectum;* sic fol. 42. scribit: *Lucet igitur lux gratiæ super bonos, & illos illuminat, quia capiunt illam, & tenere nituntur. Super malos verò lucet quantùm in se est: sed tenebræ eorum illam non accipiunt: veluti si sol lippis oculis, & semicæcis luceat. Isti lucem non comprehendunt, sed fugiunt: illi sequuntur, & tenent.* Non est ergo, quòd adeo ex textu Sancti *Joannis* triumphent auctores isti. Satis sit, quòd utraque opinio sana, & orthodoxa sit.

§. III.

Solvuntur Argumenta.

21. VErùm hisce documentis objiciunt Adversarii ex propositione damnata ab *Alexandro VIII.* desumptum argumentum: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omninò accipiunt à Jesu Christo influxum; adeòque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem sine omni gratia sufficiente*: ex qua sic sequens ordinatur argumentum: potentia gratiâ sufficiente destituta est nuda, & inermis; sed in Paganis non datur talis gratia sufficiens: ergo voluntas est in ipsis nuda, & inermis, nullumque accipiunt isti influxum per *Christum*, quò constituantur potentes supernaturaliter operari. Vel aliter: Hic verus statultur *Christi* influxus erga Infideles; sed si essent omnes gratiæ supernaturalis expertes, non daretur verus ille, & realis gratiæ influxus: cùm non aliter influat actu caput in membra, quàm per gratias interiores, ne idem concedatur influxus in Dæmones; cùm & possent dici auxilia sufficientia parata pro ipsis, eo ipso quòd Mediatoris merita sint infiniti valoris: ergo, ut verificetur hic realis influxus, debet fieri ad ipsos gratiæ sufficientis extensio: ne, si negetur, cadat in sententiam istam Ecclesiastici, atque infallibilis judicii fulmen, quod antea in præfatam propositionem contorsit *Alexander* VIII. damnans illam.

22. Pro solutione hujus argumenti, & ut propellatur sinister propositionis damnatæ sensus, maximè notandum, quòd hìc Summus Pontifex procedit contra Dogmatistas asserentes, nullam dari in natura lapsa gratiam sufficientem, vestigiis inhærentes *Jansenii* id propugnantis

tis lib.3.cap.7. cujus titulus est: *Non affuisse hominibus suâ lege viventibus gratiam sufficientem servandi legem, vel ullum præceptum ejus:* ex quo *Jansenii* systemate, veluti ex primigenio fonte promanat damnata propositio. Fluit quippe primò, nullum Paganos, Judæos, & Hæreticos habere *Christi* influxum. Fluit secundò, quòd voluntas illorum est nuda, & inermis, impotens consequi salutem; ita sanè, ut neque opera bona naturalis ordinis facere possint, quæ si facerent, à Deo, ut cum D. *Thoma* diximus, illuminarentur: quæ sanè doctrina à viris Catholicis rejicienda est, cùm Peccatores, Infideles, Judæos, & Hæreticos reddat etiam excusabiles, obligationemque pœnitendi, si peccaverint, subvertat, & rejiciat. Etenim omnis homo viator verum *Christi* influxum habet, potestque de peccatis pœnitere, ut videtur definitum in *Lateranensi* 4. sub *Innocentio* III. cap. *Firmiter*; & in Concilio *Tridentino* sess. 14. cap. 1. veritatem istam, tanquàm dogma omni tempore inconcussum, semper in Ecclesia agnitum, & usu perpetuo consecratum, proponente. Debet supponi ut certissimum de fide, quòd *Christus* est caput Ecclesiæ constantis ex hominibus, ut ait *Apostolus* ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*: quod repetit cap. 5. & ad *Coloss.* 1. de cujus ratione est influere in membra, sicut de ratione membrorum, quòd accipiant influentiam à capite: quâ ratione D. *Thomas* in 3. dist. 13. q. 2. art. 1. ad 6. negat, *Christum* posse dici membrum: *Et ideò Christus non potest dici membrum, quia non recipit ab alio influentiam.*

23. Modum, quo *Christus* Dominus est caput, & actu influit in membra, disertè explicat D. *Thomas* q. 29. de verit. art. 4. *Dicendum, quòd in spiritualibus caput dicitur per transumptionem à capite corporis naturalis; & ideò considerandа est habitudo capitis ad membra, ut appareat, qualiter Christus sit Ecclesiæ caput. Invenitur autem caput ad alia membra esse in duplici habitudine, scilicet distinctionis, & conformationis. Distinctionis quidem quantùm ad dignitatem, quia caput plenè possidet omnes sensus, non autem alia membra. Secundo ratione gubernationis, quia caput omnia alia membra in suis actibus gubernat, & regulat, tam per sensus exteriores, quàm per interiores, qui in capite sedem habent. Tertiò ratione causalitatis, nam caput influit omnibus membris sensum, & motum: Vnde & medici dicunt, nervos à capite originem ducere; & quidquid pertinet ad vires animales apprehensivas, & motivas.* Et paucis interjectis, quibus hoc explicat, prosequitur: *Vnde etiam & Christus secundùm humanam naturam dicitur caput ratione influentiæ, sed ad spiritualem sensum, & modum potest aliquis intelligi influere dupliciter. Vno modo sicut principale agens, & sic solius Dei est influere gratiam in membra Ecclesiæ. Alio modo instrumentaliter, & sic etiam humanitas Christi causa est influentiæ prædictæ: quia, ut Damascenus dicit, sicut ferrum urit propter ignem sibi conjunctum, ita actiones humanitatis Christi erant propter divinitatem unitam; cujus quasi organum erat ipsa humanitas, & hoc ad rationem capitis sufficere videtur. Nam & caput naturalis corporis*

poris non influit in membra, nisi ratione latentis virtutis .... Ut ergo propriè loquamur, Christus totus secundùm utramque naturam simul est caput totius Ecclesiæ, secundùm tres conditiones prædictas, & per has tres conditiones Apostolus probat ad Colos. 1. Christum Ecclesiæ caput, sic dicens: ET IPSE EST CAPUT CORPORIS ECCLESIÆ, QUI EST PRINCIPIUM, PRIMOGENITUS EX MORTUIS, UT SIT IN OMNIBUS PRIMATUM TENENS, *quoad gubernationem, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, quoad dignitatem: Et per eum reconciliare omnia, quoad influentiam.* En qualiter *Christo* Domino convenit influxus in membra per hoc, quòd possit reconciliare omnia; quatenus ab ipso habente omnem gratiam, & hujusce plenitudinem, de illa ad mensuram recipiunt omnes, ut salventur: quo argumento probat iterum D. *Thomas* 3. p. q. 8. art. 3. esse caput omnium hominum, dicens: *Salvare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo, secundùm quod est caput: ergo est caput omnium hominum.*

24. At cùm corpus Ecclesiæ constituatur ex hominibus, qui fuerunt à principio mundi, aut erunt usque ad finem ipsius, ut rectè probat D. *Thomas* ex differentia inter corpus hominis naturale, & corpus Ecclesiæ mysticum; eò quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, membra autem corporis mystici non sunt omnia simul, nec quantùm ad esse naturæ, quia corpus Ecclesiæ constituitur ex hominibus, qui fuerunt à principio mundi, & erunt usque ad finem ipsius: neque etiam quantùm ad esse gratiæ; quia eorum etiam, qui sunt in uno tempore, quidam gratiâ carent, postmodùm habituri, aliis eam habentibus: hinc membra corporis mystici accipiuntur, non solùm secundùm quòd sunt in actu, sed etiam secundùm quòd sunt in potentia. Illi accipiuntur secundùm triplicem gradum; quorum primus est per fidem, secundus per charitatem viæ, tertius per fruitionem patriæ, prout ibi profundè explicat D. *Thomas*.

25. At de infidelibus, de quibus in præsenti est sermo, eos esse tantùm membra *Christi* in potentia, absolutè pronuntiat D. *Thomas* in solutione ad 1. his verbis: *Dicendum, quòd illi, qui sunt infideles, etsi actu non sint de Ecclesia, sunt tamen de Ecclesia in potentia, quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primò quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundariò in arbitrii libertate.* En qualiter probat, *Christum* esse caput omnium hominum, etsi infidelium, & quomodò in eos actu influat de sua virtute, quâ principaliter habent posse fieri actu, ut satisfaciat argumento sibi proposito: *Videtur, quod Christus non sit caput omnium hominum; caput enim non habet relationem, nisi ad membra sui corporis: infideles autem nullo modo sunt membra Ecclesiæ, quæ est corpus Christi, ut dicitur Ephes. 1. Ergo Christus non est caput omnium.* Id ipsum docuit in 3. senten dist. 13. q. 2. art. 2. in corp. his verbis: *Homines igitur infideles non pertinet ad unionem corporis Ecclesiæ, secundùm quod est unum simpliciter. Et ideò respectu eorum Christus caput non est,*

est, nisi in potentia, secundùm scilicet quòd sunt unibiles corpori. Quibus verbis docet S. *Doctor*, *Christum* esse caput etiam hominum infidelium: & hos non esse actu ipsi unitos simpliciter, quia unio simpliciter habetur per fidem, sed unibiles & in potentia.

26. Nihil clarius, & evidentius adduci potest. At audiendus Eminentissimus *Cajetanus* exponens laudatum textum ex 3. p. q. 8. art. 3. *Dupliciter*, inquit ille, *possumus loqui de potentia, ut patet 5. Metaph. scilicet logicè, vel physicè, hoc est, vel de potentia, prout termini non implicant contradictionem, vel de potentia activa, vel passiva existente in natura ad agendum, vel patiendum actum aliquem ordinata. In præsenti materia non est sermo de potentia logicè, sed physicè, ut patet ex hac littera, in qua auctor fundat potentiam Ecclesiasticam, hoc est, posse esse membrum Ecclesiæ, quæ est Corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrii humani in statu viæ: secundùm enim has duas potestates dicitur aliquis physicè in potentia, vel non in potentia, ad esse membrum Christi. Et propterea damnati omnes, licèt sint in potentia logicè, ut sint membra Christi; quia tamen non sunt in potentia physicè ad esse inter membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum: Scriptum est enim, quòd in Inferno nulla est redemptio; nec illorum liberum arbitrium vertibile est amplius ad Christum, quia sunt in termino, ideò simpliciter, & absolutè dicuntur in littera totaliter desinere esse membra Christi*. En ubi clarissimè, & absque omni ambiguitate exprimit, *Christum* esse caput infidelium, & quòd infideles actu, & simpliciter sunt membra ejus: quoniam actu influit in eos, ut valeant fieri membra ejus simpliciter, qui actu sunt tantùm in potentia.

27. At licèt Hæretici, Judæi, & Infideles actu sint membra *Christi* in potentia, non tamen de omnibus idem debet formari judicium. Tam Infidelibus positivis, quàm Judæis, datur verum auxilium sufficiens, quô constituuntur intrinsecè potentes in ordine supernaturali se convertere ad Deum. Non enim auditô Evangeliô possunt re ipsâ se convertere ad Deum, ut finem naturalem ultimum, quin se convertant in eumdem, ut finem ultimum supernaturalem; nec pœnitere possunt fructuosè, & prout oportet, si desit ipsis gratia sufficiens; cùm pœnitentia illius superioris ordinis haberi non possit, nisi per principium ejusdem ordinis, quod aliud esse nequit, nisi gratia sufficiens quoad substantiam supernaturalis. Idem pariter asseritur de Hæreticis, qui extra Ecclesiam Dei sunt, & veram *Christi* fidem non habent; quoniam, ut docet D. *Thomas* 2. 2. q. 5. art. 3. in eo perit habitus fidei, in quo perit ejus objectum formale, quod est veritas prima, secundùm quòd manifestatur in Scripturis Sanctis, & proponitur ab Ecclesia Catholica. Datur ergo in illis gratia sufficiens, ut possint se ad fidem convertere; connaturale quippe est, quòd visis signis facientibus evidentiam credibilitatis fidei prædicatæ in Ecclesia sancta Romana, clament hæc eadem eximia credibilitatis signa, ut se fidei Catholicæ subjiciant; maximè cùm divinorum præceptorum ipsos prævaricatores convincant tot in corde gra-

tiæ

tiæ Dei motiones, quas ipsos accusantes sentiunt in conscientiæ secreto, ita perspicuè, & rectè, ut à tenebris errorum in viam veritatis dirigere gressus suos possint; dummodò ex propriâ malitiâ, contra certissimæ veritatis ab Ecclesia prædicatæ radios mentis oculos non claudant.

28. Verùm loquendo de Infidelibùs negativis, non habentibus speciem aliquo modo repræsentativam objecti supernaturalis, etsi careant in hac sententia gratiâ quoad substantiam supernaturali intrinsecè receptâ, gaudent, & gaudere possunt verò *Christi* influxu, ut sint actu membra simpliciter. Habent primò cogitationes quasdam, & affectiones boni, vel illuminationes, etsi debiles, quibus excitantur ad Divinam amicitiam, & cognitionem Dei auctoris naturæ; quæ licèt illorum voluntatem non trahant ad supernaturale bonum diligendum, nec ipsam constituant in eodem supernaturali ordine intrinsecè potentem, cùm sint ordinis naturalis, tamen cogitationes istæ sunt vera participatio, & effusio Divini Verbi. Habent insuper gratias sufficientes, & gratiam specialem ordinis naturæ, quibus constituantur intrinsecè potentes diligere Deum auctorem naturæ; cùm juxta plurimorum Theologorum sententiam hujusmodi gratiæ sufficientes sint ad amorem Dei auctoris naturæ. Quæ gratia sufficiens, & specialis ordinis naturæ est gratia per *Christum*, licèt non sit gratia *Christi*, ut optimè agnovit P. *Decampius* lib. 3. disp. 8. cap. 13. advertens, quòd gratia, quæ infideiibus tribuitur, non semper est gratia *Christi*, quæ *Christi* Mediatoris cognitionem, ac fidem involvat; semper tamen est gratia *Christi*, seu per *Christum*, hoc est, à meritis *Christi* comparata; estque, ut loquitur *Augustinus*, *munus redemptionis*, quæ passim vocari solet gratia Dei, ne confundatur cum gratia *Christi*, juxta propriam significationem, de qua præsens controversia procedit. Huic concinit M. *Aliaga* tom. 3. tract. de necessitate grat. dub. 20. §. 6. sequentem conclusionem propugnans: *Omnis gratia sanans infirmitatem virium ex peccato originali est gratia per Christum, etiamsi sit entitativè naturalis*.

29. Habent rursus oblata, & præparata auxilia supernaturalia, quibus *Christus* paratus est actu influere in illos. Præsens est illis illuminatio supernaturalis, ut tenebræ eorum valeant illuminari, & dicantur illi lux in Domino. Quod si absens est illis, non est ex defectu influxûs *Christi*; sed quia illi voluntariâ cæcitate ex peccatis ortâ, quâ gaudent in infidelitatis tenebris, fiunt absentes, ut dicit S. *Augustinus* in *Joan.* tract. 1. *Non ideò cogitent, quasi absentem esse lucem; quia eam videre non possunt: ipsi enim propter peccata tenebræ sunt*. Quod explicat dicens: *Ergo fratres, quomodò homo positus in Sole cæcus, præsens est illi Sol; sed ipse Soli absens est; sic omnis stultus, omnis iniquus, sic omnis impius cæcus est in corde*. Et Tract. 2. *Ipsi iniqui tenebræ sunt, de quibus dictum est: & lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ecce hic est & modò, & hic erat, & semper hic est, & nunquam recedit, nusquam recedit. Opus est, ut habeas, unde videas, quod tibi numquam recedit. Opus est, ut tu non recedas ab eo, qui nusquam recedit. Opus est, ut non deseras, & non desereris. Noli cadere,*

& non tibi occidet. Si tu feceris casum, ille tibi facit occasum. Si autem tu stas, præsens est tibi. Sed non stetisti, recordare unde cecideris, unde te dejecit, qui prior te cecidit. Dejecit enim te non vi, non impulsu, sed voluntate tuâ. Si enim malo non consentires, stares, illuminatus maneres. Modò autem, quia jam cecidisti, & factus es saucius corde, unde videri illa lux non potest, venit ad te talis, qualem possis videre.

30. Ex his positis constat ad argumentum solutio; & quomodò in fideles habeant verum influxum *Christi* ipsis oblatum, & præparatum, qui cùm sit talis in ordine supernaturali, vel ex hoc solùm maximè distat hæc opinio ab illo Hæreticorum asserto, quod in se continebat damnata propositio. Constat insuper, non in ipsis dari nudam, & inermem potentiam ad diligendum Deum; si namque actu luce illâ intrinsecè in ipsis receptâ non illuminantur, est, ut dixi, quia nolunt. Præterea dantur in ipsis ad diligendum Deum auctorem naturæ super omnia principia adæquatè requisita: nempe voluntas physicè præcontinens actum dilectionis naturalis, sicut inclinatio innata ad Deum, & cognitio practica dictans, Deum, titulo summi boni, & ultimi finis omnium rerum esse diligendum: quæ sanè in hoc modo dicendi sufficientia creduntur ad dilectionem Dei auctoris naturæ, ad quam inexcusabiliter tenentur; non verò ad dilectionem Dei auctoris supernaturalis: quod enim naturaliter non potest, hoc non animæ deputatur in reatum; sed quod scire non studuit, eò quòd dignam facultati comparandæ ad rectè faciendum operam non dedit. Miror ergo, quàm præceps, & temerarium sit hoc in sententia ferenda judicium, quàm parum hujus damnatæ propositionis decretum comprehendant sic arguentes, & de conclusione judicantes. Argumentum instatur in pueris sine Baptismo decedentibus, ad quos se extendit voluntas Dei antecedens salvandi omnes homines: ut enim arguit S. *Augustinus* lib. 4. contra *Julianum* cap.8. *Nunquid homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est, Deus vult omnes homines salvos fieri?* Etenim Deus non est magis Deus adultorum, quàm parvulorum: sunt & isti, sicut adulti, membra *Christi*, omnium mediatoris: & tamen in illis, ut suprà dictum est ex *Augustino* num. 17. nullus *Christi* influxus fuit intrinsecè receptus: ergo Pagani verè sunt membra *Christi* in potentia, etsi nullum supernaturale auxilium sit in illis intrinsecè receptum.

31. At iterum reponet quis: hæc sententia ad minus ad errorem *Jansenii* aditum pandit, cùm neget, sicut ille negat, gratiam sufficientem ad salutem in infidelibus intrinsecè receptam. Verùm nihil cum ista sententia commune habet illius assertum. Asserit ille, præcepta Dei esse impossibilia; hominem necessariò ad bonum, vel malum compelli; & Deum non sincerè velle, omnes homines salvos fieri. At in sententia ista possunt infideles Deum super omnia, ut auctorem naturæ, diligere, omniaque naturalia servare præcepta. Neminem Deus à salute repellit; omnibus gratiam effundere paratus est, & de facto, instante præcepto, juvat, ne contra lumen naturæ peccent; atque ad displicentiam, & pœnitentiam de turpiter commisso movet, & excitat prout vult, & quando vult.

vult. Non ergo Theologorum systema eâ *Jansenii* hæresi comprehensum est, sed aliud longè diversum. Et instatur argumentum: etiam Semipelagiani gratiam *Christi* omnibus hominibus communem asserebant, teste S. *Prospero*, ut suprà vidimus Dub. 2. §. 1. num. 14. Sicut ergo illi dissimilem dicent sententiam suam ab hoc Semipelagianorum asserto, ita & sententiam istam dicimus toto Cœlo à mente *Jansenii* distantem.

32. Non est ergo, quòd oppositum sentientes zelo paulò ardentiori contra sententiam illam insurgant; quasi nova foret, & in Scholis inaudita, nec esset opinio tuta, & celeberrimis utriusque Scholæ Doctoribus communis; quæ si minùs probabilis ipsis videtur, nusquam tamen adversam Fidei esse probabunt. Totum agnovit P. *Fontaine* tom. 1. prop. 28. cap. 3. num. 6. dicens: *Hinc sequitur, nullum adultum necessariò damnari, etiam suppositâ illorum opinione, qui dicunt, infideles negativos nullum unquam recepisse intrinsecum sufficiens auxilium supernaturale; quia habuêre saltem omnes auxilium ordinis naturalis, quo si usi fuissent, Deus ex mera sua bonitate, misericordia, liberalitate concessisset eis gratias supernaturales, quibus illuminati fuissent in intellectu, & excitati in voluntate ad eliciendum actum fidei necessarium. Quæ opinio, cùm neque communis sit, neque gravi careat difficultate, eam suis Auctoribus relinquo pro sua defendendam libertate, ut eam hactenus non prohibet Ecclesia; magis verò placet sententia communiter statuens, omnes omninò homines viatores recipere pro loco, & tempore auxilia quædam supernaturalia sufficientia ad salutem, saltem remota, quæ cum infidelitate negativa facilè componuntur, ut passim explicant Doctores Scholastici.* Hæc ille. Absit ergo, quòd graviori censurâ judicetur opinio, quæ non cum fidei veritate, & Ecclesiæ auctoritate pugnat, sed cum illorum sententia, qui & fallere, & falli possunt. Abeat in fumum, & à Scholis relegetur eorum judicium; cùm nusquam Ecclesia licitum fecerit, in gravissimis controversiis, pro arbitrio, & ingenii libertate, quod sit de fide, absolutè pronuntiare.

DUBIUM IV.

An in Excœcatis, & Obduratis detur Gratia proximè, aut remotè sufficiens pro statu obdurationis?

§. I.

Status obdurationis exponitur, & referuntur sententiæ.

1 NOVUM Divinæ misericordiæ, gratiæque Dei argumentum præbet infelicissimus obdurationis, & excœcationis status, quem descripsit S. *Bernardus* lib. 1. de Considerat. cap. 2. dicens: *Nè pergas quærere quid sit cor durum? Si non expavisti, tuum hoc*

hoc est. Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid ergo cor durum? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus; minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Et ut in brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur. Qui ergo nec Deum timet, nec hominem reveretur, sub misera, atque libera necessitate peccati tenetur, quam excusare nullatenus valet. Miseri ergo sunt illi, qui Divino rebelles lumini in hac miseriarum valle errant, ut cœci; qui privati uberiore intelligibilis veritatis luce, futurorum sunt immemores, & de propria perditione nihil cogitantes, ut verè mortui lugendi sunt: cùm eos ut tales agnoscat Sanctus *Augustinus* enarrat. 1. super Psal. 58. v. 12. *Ne occideris eos, ne quando obliviscantur legis tuæ*; dicens: *Quid est autem occidi? Oblivisci legis Domini? Ipsa est vera mors in profundum ire peccati*: cùm sensim seipsum privet sensu justi utilisque doloris, longiùsque, ut membrum quod obstupuit, à salute recedat.

2. Hæc sanè demonstrant, quantùm timenda sit obduratio. Quæ enim magis stupenda, ac lugenda cœcitas, quàm illa, vi cujus sensus hominis obtusi gratiæ Dei, ponunt velamen super cor suum, ut terrenis addicti cupiditatibus, gratiam Dei spernant? Obdurationem justo Dei judicio invenientes, quæ novorum criminum mater sit, & quâ deteriores facti, in omnia vitia, & violentias effrænes irruant, quibus eorum aggravetur damnatio. Hinc per *Psaltem* Spiritus Sanctus exclamat dicens: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione, secundùm diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres vestri, probaverunt, & viderunt opera mea.* Alloquitur hic Deus omnem plebem suam, inquit *Augustinus* enarrat. super Psal. 94. Adhortatur Judæos nuper de servitute Babilonica reversos, ne Patrum suorum pertinaciam imitari velint: alioquin, quemadmodùm illi, ita & ipsi iratum Dominum experientur. Aliquando enim, ut exponit ibi *Augustinus* num. 12. *Audistis vocem illius per Moysen, & obdurastis corda vestra. Per Præconem locutus est, quando obdurastis corda vestra: per se nunc loquitur, mollescant corda vestra. Qui præcones ante se mittebat, ore suo hìc loquitur: qui loquebatur per ora Prophetarum. Hodie ergo si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

3. Fuit Deus semper illis præsens beneficiis, signis, & virtutibus, ut prosequitur S. Doctor num. 13. *Quadraginta annis viderunt opera mea, quadraginta annis exacerbaverunt me. Ante illos miracula in manu Moysi faciebam, & ipsi magis, magisque corda obdurabant.* Et num. 14. *Hoc significaverunt quadraginta anni, quod & semper. Quadragenarius enim iste numerus indicat integritatem sæculorum, tanquam perficiantur sæcula per hunc numerum.* At illis displicuit Dei mi-

misericordia, restiterunt Deo corde indurato. Quarè ad illorum magnum timorem concludit Psalmum: *Et dixi semper hi errant corde... quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Loqui Dominum*, inquit *Augustinus* num. 15. *magnum est, quantò magis jurare Deum! Jurantem hominem debes timere, ne propter jurationem faciat, quod contra voluntatem ejus est; quantò magis Deum, qui nihil temerè jurare potest?* Jurationem ad confirmationem voluit esse. Juravit ergo ille in ira sua, ne intrent in requiem ipsius. *Augustinus*: *Nemo dicat in corde suo, verum est, quod promittit, falsum est, quod minatur. Sicut verum est, quod promittit, sic certum est, quod minatur. Tam certus esse debes de requie, de felicitate, de æternitate, de immortalitate, si feceris præcepta ipsius, quàm certus esse debes de interitu, de ardore ignis æterni, de damnatione cum Diabolo, si contempseris præcepta illius*. En quò infeliciter tendit maligna obstinatio.

4. Hunc obdurationis statum nullus hominum patitur, nisi propriis exigentibus culpis, cùm ex certa malitia, aperto corde, totâ mentis jubilatione peccant. Hanc meruerunt illi, de quibus dicitur Ecclesiast. 15. *Non dixeris per Deum abest*: Et *Oseæ* 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodò in me auxilium tuum*. Fatentur illi, quibus Deus justo, ac semper irreprehensibili judicio hanc condignam præcedentibus peccatis retributionem impendit, ut ipsi prædicant Danielis 3. *Omnia quæcumque fecisti nobis, in vero judicio fecisti, quia peccavimus tibi, & mandatis tuis non obedivimus*. Probat hoc urgentiùs modus ille, quò impium secretam Dei inspirationem respuentem inducit loquentem *Propheta Regius* Psal. 9. *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus.... Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus; avertit faciem suam, ne videat in finem.... Propter quid irritavit impius Deum? Dixit enim in corde suo, non requiret*. Super quibus *Augustinus* ibi num. 29. *Hæc est inclinatio, & casus miserrimus, dum animus humanus in suis iniquitatibus quasi prosperatur, & parci sibi putat, cùm excæcetur, & servetur ad ultimam, opportunamque vindictam*.

5. Eodem sensu loquitur de obduratis S. Doctor Psal. 77. num. 30. *Hanc enim iniquissimam, & malignissimam obstinationem Deus cum facere dicitur, non instigando, & inspirando, sed deserendo facit, ut illi operentur in filiis diffidentiæ, quod Deus debitè, justèque permittit. Nam & illud quod Isaias Propheta dicit: Domine ecce tu iratus es, & nos peccavimus, propterea erravimus, & facti sumus, sicut immundi omnes, eâ ratione intelligitur. Præcessit enim aliquid, unde Deus justissimè iratus, ab eis lumen suum auferret, ut in peccata, quæ nullâ tergiversatione defendi possunt, non esse peccata, cæcitas humanæ mentis offenderet, & ab itinere justitiæ deviando, & errando*. Quare de prædest. SS. cap. 9. de Judæis obduratis pronuntiat: *Facile est, ut infidelitatem accusemus Judæorum de libera voluntate venientem, qui factis apud se tam magnis virtutibus non crediderunt*. Et *Apostolus* ad Rom. 2. v. 5. *Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesau-*

saurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei: quia nempe pondere misericordiæ contemptæ, & exacerbatæ justitiæ opprimentur obstinati, Deo adversus patientiæ, bonitatis, ac misericordiæ suæ contemptores, severissimum exercente judicium. Quid ergo obstinatione infelicius? Quid deformius, vel deterius, quàm hominis inordinata voluntas, quæ nec judicium timet, nec Dei justitiam reveretur? Ipsa est incentiva criminum, vitiorum omnium nutrix, præceps delictorum ruit in foveam, abhorrens totum quod est virtutis, quod compunctionis, quod gratiæ.

6. At quò hominis indurati culpa, & obstinatio deformior esse cognoscitur, & gloriosior Dei laus comprobatur. Misericordia ejus judicium superexaltat, atque excedit. *Ducam cæcos*, inquit *Isaiæ* cap. 42., *in viam, quam nesciunt; & in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, & prava in recta.* Et cap. 65. *Invenerunt, qui non quæsierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego, ad Gentem, quæ non invocabat nomen meum. Expandi manus meas totâ die ad populum incredulum.* En mirandum divinæ miserationis indicium, ac pietate plenissimum; sed non minus eximium, ac singulare Divinæ omnipotentiæ opus. In quo namque Divinæ virtutis magis elucet potentia, quàm in ipsa inflexione obstinatæ, & rebellis voluntatis, absque pietate, absque gratia, & ab omni virtute alienæ? Quarè Sapiens ad eam respiciens gratiam, quâ Deus depravatam per peccatum hominis voluntatem inflectit, ac mutat, bis repetit Sapient. 11. & 12. *Misereris omnium, quia omnia potes.* Et rursus: *Ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis: virtutem enim ostendis tu.* Sic Deus virtutem ostendit, dum eos ad pœnitentiam inflectit; dum dat illis cor, quo agnoscant ipsum Dominum voluntatis humanæ, ut Deus ipse per *Jeremiam* cap. 24. vers. 5. dicit: *Dabo eis cor, ut sciant me, quia ego Dominus auferens cor lapideum*: quod juxta phrasim S. *Augustini* de grat. & libero arbitr. cap. 14. non significat, nisi *durissimam voluntatem, & adversùs Deum omnino inflexibilem.* Quarè dicitur Psal. 72. *Deus cordis*, cujus mutatio ab impietate ad virtutem est opus gratiæ, quòd maximè in gloriam Dei cedit: unde *Apostolus* ad Rom. 3. v. 23. dixit: *Omnes peccaverunt, & egent gloriâ Dei.*

7. Hanc Dei gratiæ vim egregiè explicat S. *Laurentius Justinianus* de disciplina, & perfect. monast. convers. cap. 5. dicens: *Superbia denique ejus ascendit semper, & donec sibi ipsi relicta fuerit, omninò incorrigibilis est. Si autem divina clementia stillicidia gratiæ suæ irrorare voluerit, si superno splendore claritatis suæ perversæ voluntatis domicilium irradiare decreverit, illicò fugatis tenebris peccatorum opaca nox sicut dies illuminabitur, & quæ prius præ sterilitate horrida jacebant corda, mox florere, mox germinare misericordiæ opera conspiciuntur. Nonnè, ut inculta eremus, mens erat Pauli, dum sæviret in Christum, dum omnes in Christum credentes vinculis materialibus, ac legalibus captivare satageret, & ducere in Jerusalem? At ubi de Cælo clamavit Dominus, ubi divina bonitas persecutorem cœlesti circumfulsit luce,*

luce, ubi tonantissimam audivit vocem dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris? Sine mora in virum mutatus est alterum. Factus est denique de blasphemo, confessor, de persecutore, doctor, de ministro iniquorum Judæorum, dux felicissimus cunctorum Christianorum. Cujus sunt hæc mira, stupendaque opera? Nonnè ejus, qui olim mare convertit in aridam, & sicco vestigio filios Israel transire permisit? Nonnè ejus, qui de tenebris facit lucem splendescere? Et vocat ad nutum ea, quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt, ita ut non sit, qui illius resistere valeat voluntati? O quantos quotidiè cernimus mole peccatorum obrutos, à Dei cognitione alienos sine compunctione, absque misericordia, & ab omni laudabili proposito extraneos, repentè vocari cælitus, & operante in eis divinâ gratiâ, vitam corrigere, mores in melius mutare, lacrymas ubertim fundere, compunctionis gemitus ad Cœlum emittere, & desideriis sancti amoris intus ardere, atque prìus tacentia in divinis laudibus postmodùm ora laxare.

8. Pari elegantiâ *Chrysostomus* id ipsum magnificè de Deo prædicat super Psal. 124. exponens versum illum: *Accingere gladio tuo potentissimè; specie tuâ, & pulchritudine tuâ*, his verbis: *Quid igitur dicit? Per hæc crassiora nomina ostendit ejus operationem, per quam orbem terrarum rexit, per quam bellum confecit, & trophæum erexit.* At quod bellum erat hoc gravissimum, & omnium bellorum acerbissimum? Quis verò gladius ille? Numquid opus est armis? Numquid gladio? Numquid arcu & sagittis, ut ad bellum accedat? *Chrysostomus*; *Ne autem dum audis, accingere gladio tuo, ensem intelligas sensibilem: audi quæ sequuntur. Cùm enim dixisset, cinge te gladio tuo, subjunxit, specie tuâ: hoc est gladius, species, pulchritudo, & auctoritas, gloria, majestas, & magnificentia.* Sic Bellator præcinctus specie, ac majestate suâ tamquam gladio, & cum fulgure gratiæ suæ, ascendit super currum suum, evadit ad spiritale prælium; ut spiritualibus potentissimæ gratiæ suæ jaculis, eos, qui sunt feris immaniores, mansuetos efficiat, & in quos tyrannidem exercet iniquitas, eos justos faciat, primum quidè ex gratia, deindè ex rectè factis. Quarè S. Doctor observans, quæ pulchra in Regno suo gesserit Bellator iste, genus trophæi, conditionem, & naturam victoriæ, ita ut nihil esset impervium virtuti suæ, nihil brachii sui viribus inexpugnabile, cùm sufficeret ipsi ad victoriam potentia dexteræ ejus: *& deducet te mirabiliter dextera tua*, sufficerent & sagittæ, ut spontè, & liberè ipsi subjiciantur populorum corda; *Sagittæ tuæ acutæ, Populi sub te cadent; in corda inimicorum Regis*: contextum horum verborum his sequentibus verbis tradit: *Hæc est ergo consequentia, seu contextus. Sagittæ tuæ acutæ, potens in corde inimicorum Regis. Illud autem, Populi sub te cadent, in medio interponitur. Hìc ergo mihi videtur duplex expositio. Vel enim dicit Judaicam captivitatem, & Civitatis eversionem, & interitum; vel per anagogem vim verbi vocat salutem. Quibus enim sagittis velocius pervasit orbem terrarum, & eorum, qui prius erant inimici, cor tetigit, non ut interficeret, sed ut ad se attraheret? Quod etiam in Paulo usuvenit. Non*

enim aberraverit quispiam, si dixerit, illud verbum sagittam, quod è cœlis emissum tetigit cor ejus, qui prius erat inimicus, & amicum reddidit. Populi sub te cadent. Vidisti quam rectè bellum gestum sit, quomodò reconciliati fuerint, qui prius erant seditiosi, quomodò docti, quomodò initiati. Ipse enim casus, & esse sub illo, est omnibus fundamentum, & radix altitudinis. En gratiæ Dei potentissima vis, ac victoria, beatissimaque cordis submissi felicitas, perfectissimaque libertas, quâ ex nolente fit volens. At si Propheta bellatoris meminit armorum, gladii, & arcuum, etiam & meminit ejus mansuetudinis, *propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam*: concordissimè namque uniuntur bellum spiritale, & mansuetudo, pugna, & clementia. Suadet namque Deus primò exhortationibus, monet exemplis, terret periculis, inspirat consilium, cor illuminat, illudque sacris, & cœlestibus affectionibus imbuit, ut sic misericorditer præparatum, efficaciter adjuvet.

9. Verùm aliquando divinus iste internæ inspirationis radius subtrahitur, ut ex proprio defectu doceatur homo, quòd nihil boni per se humana fragilitas possit, teste D. *Gregorio* Moral. lib. 2. cap. 49. n. 78. dicente: *Fit, ut aliquando se gratia utiliter subtrahat, & præsumenti, quantùm in se infirmatur, ostendat*; & ne de suis bonis mens improba superbiat, & sua sibi merita adscribat, ut dicit S. *Bernardus* serm. 54. in Cantica num. 10. *Interdum subtrahitur gratia, sive retrahitur, non pro superbia, quæ jam est, sed quæ futura, nisi subtrahatur*: vel in pœnam præcedentis peccati, ut peccator humiliatus à peccatis resurgat, ut scribit S. *Augustinus* lib. 3. de peccat. merit. cap. 13. num. 23. *Ut sic ab illa causa omnium vitiorum, hoc est, à tumore superbiæ, sanctâ humilitate sanemur*. Et tandem, quia gratia non secundùm debitum justitiæ homini retribuitur; hancque Deus occultò, justò tamen judiciò, negare potest; quin homo justè de Deo conqueri possit, ut ait S. *Augustinus* Epist. 194. num.29. *Quæ si justa excusatio est, non jam gratuita gratia, sed propter hujus excusationis justitiam liberantur. Si autem gratia est, quâ liberantur, profectò hæc excusatio justa non est.* Hinc meritò in dubium revocatur, an in omnibus obduratis, & excœcatis subluceat mentis illustratio, deturque supernaturalis excitatio, quâ ad conversionem, & pœnitentiam eorum excitetur voluntas? Et an his interioribus gratiis privari possint in pœnam præcedentium peccatorum? Quam difficultatem tantò diligentiùs excutiendam animadverto, quantò acrior, ac diuturnior est in re exponenda inter Auctores dissensio: & quantò res magis ardua est, & non facilè pervia, eò invitat nos ad demiranda, & adoranda propensiùs sapientiæ, & potentiæ Dei arcana.

10. In hac controversia duplex est opinio; una affirmativa, quod pro illo miserrimo statu dentur, & recipiantur in excœcatis, & obduratis gratiæ, quibus Deus illos invitet ad pœnitentiam: quam communiter propugnant nostri Thomistæ, necnon & alii gravissimi Theologi. Mag. *Bañez* 1. part. quæst. 23. art. 3. Magist. *Zumel* 1. part. quæst. 23. art. 3.

art. 3. & 1. 2. quæst. 109. art. 4. *Alvarez* lib. 11. de Auxiliis disp. 112. & lib. 8. disp. 72. num. 12. *Medina* 1. 2. quæst. 109. art. 10. *Ledesma* tract. de Auxiliis quæst. unic. art. 16. Magist. *Nuño* 3. part. quæst. 86. *Cabrera* 3. part. quæst. 18. dub. 5. PP. *Salmaticenses* tract. 4. de volunt. disp. 3. §. 3. num. 37. necnon & alii gravissimi Thomistæ ab ipsis citati. Quam opinionem egregiè promovet noster Eminentiss. ac Reverendiss. Card. *Gotti* tom. 3. de volunt. quæst. 2. dub. 3. §. 4. Altera est negativa, cui subscribunt doctissimi Theologi, tàm intra, quàm extra Scholam D. *Thomæ*. Magister *Gonet* tract. de voluntate Dei disput. 4. artic. 5. & in tract. de Prædest. & reprobat. disput. 5. art. 4. asserens, quod suprà annotavimus, quòd si dare sumatur prout est idem, ac præparare, Deus omnibus peccatoribus excœcatis, & obduratis dat auxilia sufficientia ad omnia præcepta sicut oportet ad salutem; quia ea omnibus præparat: si verò sumatur prout est idem ac recipere, Deus non dat hujusmodi auxilia omnibus. Quam sententiam egregiè exponit, & tuetur Magister *Lemos*. Adnotandum tamen in quæstionis vestibulo, aliam etiam sententiam tenere *Jansenium* lib. 3. de grat. Christi cap. 10. cujus est titulus: *Excæcati, & obdurati carent gratiâ sufficienti, quâ videant, & moveantur ad bonum*: ubi mentem suam aperit sequentibus verbis: *Quâ quidem de re non est nobis magnoperè laborandum, nisi plus studii quosdam suscipere constaret, ad obscurandum ea, quæ in Augustini scriptis manifesta sunt, quàm ad ea, quæ obscuriora sunt, illustranda, ne aliquod præconceptis opinionibus tantus Doctor afferat præjudicium. Nam tot modis ille, tantâque claritate docet, excæcatos, obduratosque sufficienti adjutorio divinæ gratiæ nudatos esse, quâ possint, vel videre, vel credere, vel rectè vivere, vel peccata vitare, ut satius esset illis fateri, se sensa ejus, vel non intelligere, vel non sequi, quàm privatæ sententiæ studio perturbare. Nam in primis, quamvis nihil aliud Augustinus de obduratis, & excæcatis traderet, quàm Deum illorum nolle misereri, nolle gratiam infundere, eos deserere, non adjuvare, deesse illis divinæ gratiæ adjutorium, & hujusmodi, nonnè satis esset, ut intelligeremus, eos gratiâ sufficienti destitui?* Et intrà: *Quid enim absurdius, quàm dicere, quòd Deus eos deserat, non adjuvet, omni lumine destituit, non vocat, quòd eis non aperit sensum, non miseretur, non infundit gratiam, quibus sufficientem tribuit? An eò usque fortè delirabimus, ut sufficientem gratiam, nec adjutorium, nec gratiam, nec misericordiam Dei esse dicamus? Hùc sanè prudentes viri compelli se sinunt, dum negare malunt quidquid sibi in Augustino adversatur, quàm vera, quæ senserit, confiteri. Sed non in istis generalibus locutionibus, quamvis perspicuis, Augustinus stetit. Docet enim consequenter plurimis locis, ita deseri excæcatos, atque obduratos, ut bonum, quod eis volendum, aut faciendum est, facere, ac velle, immo cernere non possint. Quod non aliud profectò est, quàm eos ab adjutorio sufficienti prorsus deseri; utpotè cujus proprius effectus est posse facere, posse velle, posse cernere. Voluntas enim eorum divino lumine, & calore destituta, tam glaciali frigore constringitur ad volendum malum, ut bonum præ*

duritia nolendi, velle non possint; quia voluntatem, Deo gratiam non infundente, mutare non possunt.

11. En totum *Jansenii* systema, de quo prudenter P. *Antonius Massoulié* dissert. 4. de gratia *Adami* quæst. 3. art. 2. dicit: *Compertissimum esse, minimè ad errorem Jansenii pertinere, si quis obduratis, & excæcatis denegari à Deo gratiam contenderet, quâ præcepta impleant. Cùm enim in eodem Jansenii loco universalissima hæc propositio referatur; Infidelibus excæcatis, obduratis, justisque etiam, interdum deesse gratiam, quâ præcepta possibilia fiant; ultimam de justis partem sanctus Pontifex dumtaxat proscripsit; alteram verò intactam reliquit. Quæ observatio prætermittenda non fuit, ne quis ultra, quàm debeat, imò & ultra, quàm sanctus Pontifex voluerit, Pontificiam censuram extendat.* Quæ expositio maximè congruit Summi Pontificis *Innocentii* Papæ X. Constitutioni, quâ damnatæ sunt 5. propositiones ab ejus libro excerptæ, confirmatæ & declaratæ ab *Alex. VII.* & *Clem. XI.* §. 4. sic dicentis: *Non intendentes tamen per hanc declarationem, & definitionem super prædictis quinque propositionibus factam approbare ullatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelii Jansenii.* Igitur nihil Fides hucusque super hoc pronuntiavit adversus *Jansenium*: quarè immerito nonnulli illam opinionem taxare intentant.

§. II.

Nullus est ita excæcatus, & obstinatus, qui interdùm non recipiat aliquod auxilium sufficiens proximum, vel remotum.

12. ET quidèm primò probatur Conclusio tot apertissimis Sacræ Scripturæ testimoniis, quibus exprimitur, Deum in misericordiâ plurimùm divitem, nullum velle à salute exclusum, sed omnes fieri vitæ participes, ut testatur *Apostolus* 1. *Timot.* 2. *Omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Et 2. ad Corint. 5. *Charitas Christi urget nos, æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Ex quibus *Apostoli* verbis concludit *Augustinus* lib. 20. de Civ. Dei cap. 6. *Omnes itaque mortui sunt in peccatis, nemine prorsùs excepto, sive in originalibus, sive etiam voluntate additis, vel ignorando, vel sciendo, nec faciendo quod justum est, & pro omnibus mortuis justus mortuus est unus.* Ergo vel ab illa omnes homines salvandi intentione, ac redemptione excipiendi sunt obstinati, vel si mortui sunt, ex eadem voluntate Dei, aliqua in ipsos derivatur gratia, quâ possint salvi fieri. Quam consequentiam ex verbis *Apostoli* legitimè deductam fate-

fatetur *Jansenius* de grat. Christi lib. 3. cap. 20. dicens: *Ipsa phrasis, quá quis dicitur se pro aliquo redemptionem dare præseferre videtur redemptionem ex redimentis animo in usum, ac liberationem captivorum offerri, ac dirigi*. Si ergo Deus redemptionem ex redimentis animo in usum ac liberationem captivorum offert, ac dirigit; quonam pacto sit credibile, Deum, qui sic dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum in redemptionem daret, super obcæcatos & induratos viscera misericordiæ suæ omnino obserare, ut nunquam eadem his miseris expandere velit?

13. Prætereà: ad sanandum mundum ægrotum descendit omnipotens Medicus. Humiliavit se usque ad mortalem carnem, tanquàm usque ad lectum ægrotantis, ut constat ex illo *Lucæ*: *Venit quærere, & salvum facere, quod perierat*. Et Psal. 106. v. 20. *Misit verbum suum, & sanavit eos, & eripuit eos ex omnibus interitionibus eorum*. Quem sanantem observans S. *Ambrosius*, exclamat serm. 3. in Psal. 118. *Non est Medicus iste de terris, qui omnes curat infirmitates, & populos integros sanat*: ut ad illum accedat omnis peccator, & possit inde resurgere, quò per peccatum ipse ceciderat: natura quippè humana jam contenebrata, atque vitiata, sine gratia Dei, illuminari non potest, atque sanari. Ergo cùm peccatores obstinati majori ægritudine laborent, non semper ipsis deficit aliqua interior gratia, quâ excitari possint ad salutem; quæ impotentiam illam vivendi, & intelligendi quæ ad salutem pertinent, sanet; & det potentiam orandi, & ambulandi in via mandatorum ejus, ut ad illam sanitatem pervenire possint, quam obduratione perdiderunt. *Numquid*, inquit Deus *Ezec.* 18., *voluntatis meæ est mors impii, & non ut convertatur, & vivat?*

14. Rursus *Apostolus* ad *Rom.* 2. v. 4. obduratum alloquens magnam, & superabundantem Dei bonitatem contemnentem, & cujus cor duritiâ, & pravâ peccandi consuetudine ita erat veluti obductum, quòd nullis Dei ad pœnitentiam invitantis suasionibus, & impulsibus emolliebatur, sic inquit: *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Etiam S. *Stephanus* de obduratione Pharisæos increpans dixit Act. 7. *Durâ cervice, & incircumcisis cordibus, & auribus vos semper Spiritui Sancto resistitis*. Ergo si Deus illorum duritiam, & impœnitentiam cordis increpat, eò quòd Spiritui Sancto resistant, non illi semper sunt omni gratiâ destituti. Non quippe resistentia datur, ubi deficit gratia movens illos; cui obnitendo resistant. Non Deus illos ad pœnitentiam adducit, ubi non datur aliquando gratia, quâ ad justitiam pervenire queant. In vanum hæc omnia in Scripturis haberentur pro induratis omnibus, si non datur gratia pro omnibus: ergo, etsi non semper, Deus propter longanimem, æternamque clementiam aliquando gratiam diffundit; ut ablato cæcitatis, seu pravarum cupiditatum velamine, gratiæ Spiritûs Sancti inserviant. Quare ait S. *Leo* Papa serm. 1. Nativit. Dom. *Una cunctis lætitiæ communis est ratio, quia Dominus noster peccati, mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.*

15. Sc-

15. Secundò hæc Conclusio auctoritate SS. Patrum illustratur. Illam docent S. *Prosper* lib. 1. de vocat. Gent. cap. 2. *Credimus, nullis hominibus opem gratiæ in totum fuisse subtractam*. Et in respons. 25. ad Object. Vicent. *Nemini Deus correctionis adimit viam, neque quemquam boni possibilitate spoliat*. S. *Ambrosius* serm. 8. in Psalm. 118. *Plena est terra misericordiâ Domini: quia omnibus est data remissio peccatorum: super omnibus Sol oriri jubetur*. Et ibi: *Mysticus autem Sol ille justitiæ omnibus ortus est. Omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Ideò autem passus est, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios Solis excludat. Non ideò Sol non est omnibus ortus; quia calore ejus se ipse fraudavit; sed quod Solis est, prærogativam suam servat: quod imprudentis est, communis à se gratiam lucis excludit*. Quibus verbis clarissimè explicat, quòd Deus semper, ut illuminet, promptus est, sed lumen sibi domus ipsa obseratis aditibus excludit. Vult Deus introire; sed à nobis, ne introeat, excluditur. Claudimus enim per peccata animæ nostræ aditum: quæ si depositis vitiis cœperit patere, illicò ad instar Solis introibit, qui clausis fenestræ valvis introire prohibetur; patentibus verò totus immittitur.

16. S. *Gregorius* lib. 3. Moral. cap. 1. *Nec tamen nos vel oppressos deserit: nam ille ad mentem redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, & subtilis intelligentiæ solem reducit: atque sic ostendit, quantum nos diligit, qui nos, nec cùm respuitur, relinquit: ut saltem sic erudita humana conscientia, ad se tentationes erubescat admittere, quam Redemptor suus & vagantem non cessat amare*. *Tertullianus* lib. 5. contra *Marcionem* cap. 11. *Unus enim, & idem Deus bis qui non credunt, sed nulli faciunt eum, infert cæcitatem: quemadmodum Sol, qui est creatura ejus, bis qui propter aliquam infirmitatem oculorum non possunt contemplari lumen ejus: bis autem, qui credunt ei, & sequuntur eum, pleniorem, & majorem illuminationem mentis præstat*. En quomodò, juxta horum Patrum mentem, licèt obdurati tenebras cupiditatum suarum magis diligant, quàm divinæ gratiæ lumen; lux tamen aliqua est illis interdum præsens, licèt illi à luce absentes sint. Si namque Deus tradit eos infidelitati eorum, & avertit faciem ab eis; si relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt, negat eis pleniorem, & majorem illuminationem, quàm se timentibus præstat; dat tamen interdum sufficientem gratiam, ut ipsum loquentem audiant, & ut mentis tenebras tandem depellere valeant. Semper ipse intellectui & voluntati intimè præsens, ad illuminandum & movendum est paratus. Igitur quòd circumfusæ luci oculos non aperiant, ex vitio obdurationis est.

17. Hoc si sollicito intellectu velimus aspicere, audiatur primò S. *Augustinus* Psal. 6. num. 8. a[d] illa *Pauli* verba ad Rom. 1. v. 28. DEDIT ILLOS DEUS IN REPROBUM SENSUM; ubi S. Doctor inquit: *Nam ea est cæcitas mentis. In eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei*

lu-

luce secluditur; sed nondum penitùs cum in hac vita est. Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem judicii pertinere intelliguntur, ut penitùs extra Deum sit quisquis, dum tempus est, corrigi noluerit.... Hujus igitur iræ inchoatio est, quam in hac vita patitur quisquis peccator. Timens itaque judicii diem laborat, & plangit... Et ideò non dixit, extinctus est, sed turbatus ab ira oculus meus. Quibus verbis S. Doctor duplicem indurationem apertè distinguit. Alia est inchoata, & imperfecta, in qua nunquam luce gratiæ destituitur peccator; attamen est iræ Dei inchoatio: etsi dilatio vindictæ det locum pœnitentiæ. Non enim dici potest, nullam ibi esse ultionem, ubi nulla conversio est; quia mens dura, & ingrata jam sibi ipsa supplicium est, & in conscientia sua patitur, quidquid Dei bonitate differtur. Alia est consummata, & quæ est impœnitentia finalis, in qua homo est extra Deum, positus in tenebris illis exterioribus, de quibus in Evangelio dicitur: *Ibi erit fletus, & stridor dentium*; seu in illo damnationis statu in quo nulla est gratia; quia ibi nulla est redemptio: nec datur remedium satisfactionis, ubi jam non superest actio voluntatis, juxta illud *Joan.* 9. *Venit nox in qua nemo potest operari.* Et Ecclesiast. 9. *Quodcunque potest agere manus tua, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud Inferos.* Quem textum versans *D. Hieronymus*, ait: *Donec vivunt homines, eos posse fieri justos; post mortem verò nullam boni operis dari occasionem... nec justè quidem possunt agere, nec peccare.*

18. Hanc obdurationis speciem amplioribus verbis exprimit Psal. 58. num.6. exponens illa verba: *Ex maledicto, & mendacio annuntiabuntur consummationes in ira consummationis, & non erunt*: sic dicens: *Quid est in ira consummationis annuntiabuntur consummationes? Est ira consummationis, & est ira consumtionis. Nam omnis vindicta Dei ira dicitur: aliquandò ad hoc vindicat Deus, ut perficiat; aliquandò ad hoc vindicat, ut damnet. Quomodò ad hoc vindicat, ut perficiat? Flagellat omnem filium, quem recipit. Quomodò ad hoc vindicat, ut damnet? Quando posuerit impios ad sinistram, & dixerit eis. Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus. Illa ira consumtionis est, non consummationis. Annuntiabuntur autem consummationes in ira consummationis, id est prædicabitur ab Apostolis; quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia, & pertinuit ad humiliationis medicinam infirmitas hominis.* Hæc Sanctus *Augustinus* distinguens modum, quò vindicat Deus, ut perficiat, ab illo, quò vindicat, ut damnet, & quam anteà dixerat inchoactionem iræ, hìc dicit esse iram consummationis: & obstinationem consummatam vocat iram consumtionis. Etenim illa non in totum privatur luce gratiæ; nec penitùs ab interiori luce secluditur, quâ possit cogitare, invenire, atque confiteri iniquitates suas, ut curetur ab infirmitate, in qua est comprehensus: in quo tamen statu iræ consummationis si moriatur, & experietur iram consumtionis. Præstitutum tempus abiit: non enim iterum vivere; & quod malè factum est, emendari permittitur: operari ne-

nemo potest in nocte illa; sed recipere quod operatus est: *Ite in ignem æternum*. Nomen autem æternitatis hoc sonat, quòd res perpetuò sine interpellatione, aut ullo cremento, vel decremento, pari modo duret.

19. In eodem laudato Psalmo 58. num. 11. sequentia profert: *Quid eram, nisi subvenires? Quàm desperatus eram, nisi curares? Ubi jacebam, nisi advenires? Certè ingenti vulnere periclitabar; sed illud vulnus meum medicum omnipotentem requirebat. Omnipotenti nihil est insanabile, non renuntiat ad aliquem. Opus est, ut tu curari velis, opus est, ut manus ejus non refugias, & si curari velis, opus est, ut manus ejus non refugias. Sed, etsi nolis curari vulnus tuum, admonet, ut cureris, & aversum revocat, & refugientem quomodammodò ad se redire compellit, & attrahit. In omnibus implet quod dictum est, misericordia ejus præveniet me.* Quibus ostendit S. Doctor, quòd in omnibus implet, quod dictum est, misericordiam prævenire omnes; quòd Deus pro hoc vitæ statu nulli peccatori, etsi indurato, & ingenti vulnere periclitanti, renuntiat; si nempe confugiat ad auxiliantis Dei clementiam, & vincula malæ consuetudinis ab illo poscat abrumpi, qui allevat omnes, qui corruunt, & erigit omnes elisos: quippè tanta est misericordia Dei, quòd prout oporteat, est illi interdum præsens gratia, quâ vulnus cognoscit, quâ ipsum, ut curetur, admonet; aversum revocat, & refugientem quodammodò, ad se redire monet, & allicit.

20. Non minori elegantiâ idem exequitur S. Doctor lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. dicens: *Nulli hominum ablatum est scire, utiliter quærere, quod inutiliter ignorat, & humiliter confitendam esse suam imbecillitatem, ut quærenti & confitenti ille subveniat, qui nec errando subvenit, nec laborat*. Et tract. 53. in *Joan.* num. 6. ad hæc verba: *Propterea non poterant credere*: sic S. Doctor: *Quarè autem non poterant credere, si à me quæratur*: citò respondeo; *quia nolebant*. Supponit ergo, obstinatos illos potuisse credere, sed noluisse; sed hæc potestas solùm est per gratiam: ergo gratia, vel re ipsa fuit illis ad pœnitentiam data, vel saltem oblata. Id iterum firmat in Psalm. 18. dicens: *Non enim permisit* (Deus) *ullum mortalium excusare se de umbra mortis; & ipsam enim penetravit Verbi calor*. Ergo si illos in umbra mortis sedentes penetravit Verbi calor, verissimum est, quòd Deus nemini correctionis adimit viam; quòd semper nullum boni possibilitate spoliat; aut alicui omnis interioris auxilii influxum denegat. Ex quibus rectè arguit S. Doctor tract. 1. In *Joan. Non ideo cogitent stulta corda, quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt. Ipsi enim propter peccata tenebræ sunt, quomodò positus in Sole cæcus, præsens est illi Sol, sed ipse Soli est absens*. Est enim Verbum Dei Sol justitiæ, assistens unicuique, ut introeat: nec moratur lucem suam apertis aditibus infundere.

21. Tertiò probatur Conclusio auctoritate D. *Thomæ*, cujus primum testimonium desumitur ex 3. p. q. 86. art. 1. *Dicendum, quòd hoc quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli non possit, potest contingere dupliciter. Uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio*

alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primò quidèm modo non possunt per pœnitentiam deleri peccata Dæmonum, & etiam hominum damnatorum; quia affectus eorum sunt confirmati in malo: ità quòd non potest eis displicere peccatum, in quantùm est culpa, sed solùm displicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cujus aliquam pœnitentiam, sed infructuosam, habent, secundùm illud Sapientiæ 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritûs gementes. Undè talis pœnitentia non est cum spe veniæ, sed cum desperatione. Tale autem non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cujus liberum arbitrium est flexibile ad bonum, & ad malum. Undè dicere, quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primò quidèm, quia per hoc tollitur libertas arbitrii. Secundò, quia per hoc derogatur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cujuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundùm illud Prov. 21. Cor Regis in manu Dei, & quocumque voluerit, vertet illud. Quod autem secundo modo non possit per veram pœnitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erroneum. Primò quidèm, quia repugnat divinæ misericordiæ, de qua dicitur Joel. 2. quod benignus, & misericors est, & multæ misericordiæ & præstabilis super malitia. Vinceretur enim quodammodò Deus ab homine, si homo peccatum vellet deleri, quod Deus delere non vellet. Secundò, quia hoc derogaret virtuti Passionis Christi, per quam pœnitentia operatur, sicut & cætera Sacramenta: cùm scriptum sit 1. Joan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non solùm nostris, sed etiam totius mundi. Et qualiter apertissimis verbis ostendit S. Doctor, erroneum esse dicere, quòd aliquis in hac vita non possit pœnitere de peccato: etsi ad hoc non sint sufficientes vires naturæ, ut contra *Pelagianos* docet Fides Catholica. Quia nempè derogaretur virtuti gratiæ, & virtuti Passionis Christi, si quis de peccato pœnitere non posset. Quod idem argumentum fieri posse videtur, & quidèm mihi efficacissimè, & ineluctabiliter, si obstinatis deficeret semper auxilium, quò accedere possent ad pœnitentiam: nec non derogaretur Dei misericordiæ, qui ex sua infinita bonitate, neminem vult perire: quin potiùs cupit, quantum in ipsô est, omnes ad agnitionem veritatis venire.

22. Confirmatur hoc ex solut. ad 2. *Dicendum* (inquit S. Doctor) *quòd illud verbum Augustini sic intelligendum est: Tanta est labes illius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit, scilicet de facili: secundùm quòd dicitur illum non posse sanari, qui non potest de facili sanari: potest tamen hoc fieri per divinæ gratiæ virtutem; quæ etiam in profundum maris convertit, ut dicitur, in Psal.* 67. Non hic agnoscit D. *Thomas* impotentiam absolutam & antecedentem, sed solùm impotentiam ad conversionem *facilem*; sed impotentia ad conversionem facilem est compossibilis cum vera, & absoluta potestate antecedente ad conversionem, constituta per auxilium saltem remotè sufficiens: ergo in illis datur hæc Dei gratia, quâ obdurati monitionibus, & mandatis possint emollito corde non resistere.

23. Principium hoc sæpiùs videas ab Angelico Magistro positum. Illud repetit in 1. sent. Dist. 48. q. 1. art. 3. ad 2. dicens: *In statu viæ nullus est, qui mentis obstinationem non possit deponere; & sic divinæ voluntati conformari: sed Damnatis est in pœnam inflictum, ut ab obstinatione sua nunquam curentur.* Quibus adde, quod in 4. sent. Dist. 20. q. 1. art. 1. quæst. 1. asserit S. Doctor: *Quamdiù manet homini usus liberi arbitrii in hac vita .... potest se præparare ad gratiam de peccatis dolendo.* Sed insignis pro confirmatione est alter D. *Thomæ* locus quæst. 24. de verit. art. 11. ubi postquam statuit, quòd obstinatio importat quamdam firmitatem in peccato; per quam aliquis à peccato reverti non possit, nec cooperari ad hoc, quòd à peccato resurgat, subdit: *Sed dupliciter est hoc: uno modo, ita quòd nullo modo potest cooperari; & hæc est perfecta obstinatio, quâ Dæmones sunt obstinati. Alio modo eorum mens est firmata in malo; quòd omnis motus liberi arbitrii ipsorum est inordinatus, & peccatum: & ideo nullò modò se possunt ad gratiam habendam præparare, per quam peccatum dimittitur. Aliò modò, ita quòd non de facili possit cooperari ad hoc, quòd exeat de peccato. Et hæc est obstinatio imperfecta, quâ aliquis potest esse obstinatus in statu viæ, dum scilicet habet aliquis ita firmatam voluntatem in peccato, quòd non surgunt motus ad bonum, nisi debiles.* Cujus rationem reddens, ait: *Quod aliquis homo in statu viæ non possit esse ita obstinatus in malo, quin ad suam liberationem cooperari possit, ratio patet ex dictis* (articulo præcedente) *quia & passio solvitur, & reprimitur, & habitus non totaliter animam corrumpit: & ratio non ita pertinaciter falso adhæret, quin per contrariam rationem possit adduci.* Evidens ergo est juxta D. *Thomam*, quòd status viæ non est status permansionis, & perseverantiæ in peccato; quòd insurgunt aliqui motus inclinantes ad bonum, etsi debiles; quòd ad ostium nostræ voluntatis stat semper Deus, & pulsat, paratus adjuvare omnes ad salutem; quibus quædam sublucet veri notitia, & amor recti arridet: aliàs viderentur ante mortem ad terminum pervenisse; cùm impossibile illis esset resurgere à peccato.

24. Ultimum argumentum desumitur ex illis, qui per obscuram præsentis vitæ peccatorum noctem gradientes, non in totum fuerunt à Deo deserti; cùm Deus non denegaverit eis gratiam, quâ, saltem remotè, possint converti ad pœnitentiam. Sit primò sermo de *Cain*. Quas non pro statu obdurationis pias cogitationes sensit ille accusantes in secreto conscientiæ, ut probant manifestè timores illi, quibus pulsabatur cor ejus, dum dixit *Genes.* 4. v. 13. *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear.* Et v. sequenti: *Ecce ejicis me hodie à facie terræ: Omnis qui invenerit me, occidet me?* Quem textum auctor lib. de *Vocat. Gent.* lib. 2. cap. 13. dilucidè exponit, dicens: *Cùm ergo talis ad Cain loqueretur Deus; numquid ambiguum est, voluisse eum, & quantùm ad illum medendi modum sufficiebat, egisse, ut ab illo impietatis furore resipisceret? Sed malitiâ pertinax inde factus est inexcusabilior, unde debuit esse correctior.* En Dei misericordia præveniens, &

excitans. Quare illum Deus usque ad septimam generationem inter vivos degere passus est, ut pœnitentiam agens, peccata delere posset, quam miserante Deo obtinuisse aliqui apud S. *Hieronymum* ad *Damasum* ad fin. q. 1. credidisse videntur.

25. Quis *Pharaone* induratior? Constat ex *Exod.* cap. 8. vers. 13. *Induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus*: non defuit tamen illi gratia cor obduratum tangens, & emolliens. Quæ namque illi magis exoptanda gratia sufficiens, quàm illa, quæ adjuncta habebat portenta, atque miracula, quibus vocabatur ad pœnitentiam? Emollitum cor ejus testatur Scriptura cap. sequenti v.8. dicens: *Vocavit autem Pharao Moysen, & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum . . . . & dimittam Populum, ut sacrificet Domino*. Et cap.9. vers. 27. & 28. *Peccavi etiam nunc; Dominus justus, Ego & Populus meus impii: Orate Dominum, ut desinant tonitrua Dei, & grando, ut dimittam vos, & nequaquam hìc ultra maneatis*. Et tamen ex tot prodigiis magis, ac magis obdurationis occasionem accipiens Rex ille impius, dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate: ut de eodem dixit *Augustinus* in Exposit. Epist. ad Romanos num. 62. *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate*. Idem inculcat serm. 88. de tempore, ubi dicit expressè peccata *Pharaonis* jam obdurati meritò fuisse illi imputata; *quia*, inquit, *potuit miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere*.

26. Quas non etiam Deus patiens, benignus, ac misericors largitus est *Antiocho* Regi illuminationes, ac inspirationes, quibus motus, ac excitatus à peccatis resurgere posset? Percussus fuit morbo horrendo, & insanabili. Testis fuit & ille Fidei generosæ Matris, & septem filiorum *Machabæorum*. Audivit & perfidus Princeps Duces, & exercitus suos prorsus contritos: & quia pertinax in peccatis permansit, infeliciter periit. Hac immensam Dei misericordiam expertus est Rex *Balthasar*, quem Deus tot interioribus gratiis prævenit; & cujus auribus intonuit terribilis illa mortis sententia, quam interpretatus est *Daniel*, peccatum, in quo obstinatus erat, primò increpans. Annè credibile est, quod omnibus istis,quibus à Deo tot fuerunt exhibita extrinseca auxilia, defuerint penitus aliquæ, etsi remotæ, illuminationes, & motiones internæ ad bonum faciendum? Justo judicio deseruit, & excæcavit Deus Judæos, ut legitur *Isaiæ* 6. vers. 10. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum. Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem illos*. At quis neget, datum eis sufficiens auxilium ad credendum; præclaraque habuisse testimonia Dei Majestatis tremendæ, inflexibilis justitiæ, colendæ bonitatis, charitatis summæ, Divinæ clementiæ, & immensæ pietatis? Testis sit S.*Stephanus*, qui eos *Actuum* 7. sic alloquitur: *Durâ cer-*

 vices,

vice, & incircumcisis cordibus, vos semper . . . Spiritui Sancto resistitis: ergo pro illo statu non erant semper omni gratiâ destituti. Quarè si propriis exigentibus meritis, infidelitatis obvoluti caligine, postea in lumine caligaverunt deteriores facti, *Christum* in capite, & in membris occidentes, propriâ voluntate in malitia extiterunt nequiores, ut in æterna fierent calamitate deteriores. Nullus ergo prudenter designari potest obstinatus, qui non tenui quodam cœlestis gratiæ rore interdum fuerit aspersus. Ergo & pari fidentiâ credere possumus, quòd nullus sit, cui etiam pro statu indurationis, Dei attentâ misericordiâ, non internæ aliquis irradiet veritatis splendor, quò possit remotè de tenebris se transferre ad lucem, luxque fieri in Domino, dicente *Apostolo* ad *Ephes.* 5. *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*: nisi lucem tenebrarum amore repellant; nullum enim a se unquam desertum patitur, nisi priùs deserta.

§. III.

Solvuntur argumenta.

27. PRimum sumitur argumentum ex pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis, quæ objicit *Jansenius*, & quibus præcipere videtur Deus, ne fiat oratio pro pluribus peccatoribus. Sic *Jeremiæ* cap. 7. vers. 16. dixit Deus, ne oraret pro Judæis: *Tu ergo noli orare pro Populo hoc; ne assumas pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te*. Etiam 1. *Reg.* cap. 16. præcepit *Samueli*, ne ipsum pro *Saule* deprecaretur: *Usquequò tu luges Saul, cùm ego projecerim eum, ne regnet super Israel*. Rursus 1. *Joann.* cap. 5. v. 16. *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis*. E quibus insurgit argumentum: Quibus Deus denegat orationis suffragium, consequens est, quòd & subtrahat illis omne auxilium remotè sufficiens; sed Judæis, *Sauli*, & illis, qui committunt peccatum ad mortem, negavit Deus orationis suffragium: ergo à fortiori obcœcatis, & induratis negat auxilium remotè sufficiens.

28. Confirmatur primò ex illo *Isaiæ* 6. suprà cit., ubi Deus sic Prophetam alloquitur: *Vade, & dices Populo tuo huic: Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere: excæca cor populi tui hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum*: sed si Deus obcœcatis daret auxilia sufficientia, esset ex intentione, ut converterentur, & sanarentur: ergo si Deus vult, quòd non resipiscant, & sanentur, minimè dat media sufficientia ad salutem.

29. Confirmatur secundò ex illo *Apostoli* ad *Hebræos* 10. vers. 26. *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis Hostia*: sed ubi nulla est pro peccatis Hostia, ibi nulla est gratia; siquidem gratiæ ab Hostia immaculata profluunt:

fluunt: ergo si Deus pro illis sacrificia non recipit, nec gratiam largitur sufficientem ad salutem.

30. Ad hoc argumentum respondetur absolutè negando majorem. Non enim ex negatione orationis rectè arguitur negatio auxiliorum sufficientium: cùm ipsa negatio orationis non sit, nec possit argumentum esse Adversariis ad negationem auxiliorum sufficientium: nam sic etiam ex oratione pro omnibus fieret ineluctabile argumentum concessionis gratiarum sufficientium, ex quo tenerentur gratias sufficientes omnibus hominibus, nullò exceptò, datas à Deo confiteri: cùm *Apostolus* pro omnibus orationem fieri velit, ut intuitu meritorum *Christi*, & Ecclesiæ, conferantur omnibus gratiæ ad salutem, quas alligavit orationibus Sanctorum. Audiendus ille in 1. ad *Timoth.* 2. *Obsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus .... ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate; hoc enim bonum & acceptum coram Salvatore nostro Deo.* Quem textum versans S. *Chrysostomus* sic ait: *Imitare Deum tuum; si omnes illos vult salvos fieri, meritò pro omnibus oportet orare.* Suffragatur & S. *Prosper* in respons. 2. ad *object. Vincent.* dicens: *Sincerissimè credendum est, Deum velle, ut omnes salvi fiant: siquidèm Apostolus præcipit, ut pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus, quòd multi pereant, pereuntis est meritum; quòd multi salventur, salvantis est donum*: ergo si ex oratione pro omnibus non fit argumentum efficax, ut probetur ex illa concessio gratiæ sufficientis; nec ex negatione orationis probatur ejusdem gratiæ negatio.

31. Ad primum ergo dicimus; quòd cùm essent Judæi consuetâ in peccatis pertinaciâ nedum perseverantes, verùm novis criminibus semper magis, ac magis rebelles Divino Numini, & in peccato suo obstinati; ideo præcipit Deus *Jeremiæ*, ne oratio fiat pro illis in pœnam hujus peccati, ut nempè deficiente gratiâ, illos induraret iniquitas sua: ut de *Pharaone* dixit *Augustinus* serm. 88. de tempore: *Quid est autem quod dixit Deus: Ego indurabo cor ejus? Pharaonis quidèm; nisi cùm abfuerit gratia mea, induret illum iniquitas sua.* At licèt in illis fuerit magna resistentia, auxiliis proximis, quibus plena, & expedita constituitur potestas, ex quo meritò erat illis imputabilis ad culpam; non tamen fuit unquam totalis ille defectus gratiæ, ut probat totius capitis contextus. Constat quippè ex versu 3. Judæis datam, & effusam fuisse gratiam sufficientem, ut probant sequentia verba: *Hæc dicit Dominus Exercituum, Deus Israel: bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum in loco isto.* Cujus gratiæ resistentiam, quæ fuit obdurationis causa, exponit Propheta à versu 8. usque ad versum 16. dicens: *Ecce ego: vos confiditis vobiscum in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis, furari, occìdere, adulterare, jurare mendaciter, libare Baalim ...... Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum?* Ex qua iterata malitia dixit Deus: *Tu ergo noli orare pro Populo hoc.* Negat ergo Deus, quòd oretur

tur pro illis, quia ingratitudine indigni facti sunt, quòd oretur pro eis: ne oratio eum erga ingratum Populum flecteret, & justitiæ, atque rigoris brachium cohiberet: sicut accidit cum *Moyse*, qui oratione obstitit furori Dei, Israelitas in deserto jam jam deleturi; & cum *Aaron*, qui se medium statuit viventes inter, & mortuos, ut flammarum, castra Israel vastantium, impetum averteret.

32. In hunc etiam modum dicimus ad textum ex 1. *Reg.* cap. 16., ubi legitur *Samueli* dixisse Deum, ne oraret pro *Saul*; quia non erat dignus misericordiâ, & quia impunitùm non debuit esse ejus peccatum. Decreverat Deus transferre Regnum in manu alterius: quod decretum erat certum, ac immutabile; quarè ut agnosceret *Samuel*, tempus jam præstationis misericordiæ non esse, dixit illi Deus, ne oraret pro *Saul*. Tempus ergo erat vindictæ peccati, quô ad iram provocaverat misericordiæ, & salutis auctorem: qui, si in omnes credentes donum miserationis effundit, etiam ab impœnitente vultum pietatis avertit. Constat ex vers. 23. *Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare: & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Pro eo quòd abjecisti sermonem Domini abjecit te Dominus, ne sis Rex*. Abjecit ergo Deus *Saul* nolentem audire vocem ejus, quia si mutato debet parcere, qui justus est; non parcit impœnitenti Deus, in quo nusquàm mutatur, sed integra manet justitia.

33. Textus ex 1. *Joann.* loquitur de peccato, quod cum gratiæ oblatæ contemptu, cum obstinatione, obduratione, est conjunctum, nec non cùm impœnitentia finali, quam intelligit D. *Thomas* per *peccatum ad mortem*. Intelligentiæ huic etiam favet *Augustinus* lib. de corrept. & gratia cap. 12. Videns namque S. Doctor, de peccato isto diversum posse fieri judicium, mentem suam sequentibus verbis aperit: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. De quo peccato (quoniam non expressum est) possunt multa & diversa sentiri: ego autem dico, id esse peccatum, Fidem, quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem.* Ergo si peccatum hoc est impœnitentia finalis, vana, ac prorsus inutilis est oratio; cùm finaliter impœnitentis, in sensu composito impœnitentiæ finalis, salus sit consequenter impossibilis. Non enim petere à Deo licet, nisi quod secundùm ejus legem impetrare ab illo possimus; cùm ergo de finaliter impœnitentibus stet firma sententia, vim obtinens legis, quâ sunt ab ejus misericordia exclusi, nequit pro illis orari. Verum quippè est, ut definit *Tridentinum*, quod *Christus* pro omnibus mortuus sit; *at non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiant*. Quarè dixit D. *Augustinus* lib. 21. de Civit. Dei cap. 24. *Si de aliquibus certa esset Ecclesia, qui licèt in hac vita sunt constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum Diabolo, jam pro eis non magis oraret, quàm pro ipso*: cùm sint, ut dæmones, eâdem sententiâ damnandi: undè *Job* 7. legitur: *Sicut consumitur nubes, & pertransit, sic qui descenderit ad inferos, non ascendit*. At pro vivis existentibus in eo misero obdurationis statu, orare licet, quia possunt converti. Quarè S. *Augustinus* benè intelligens, quantùm viatores dum

dum sunt in hac vita, distent ab illis, qui in infernum detrusi sunt, ob idque irreparabili obstinatione in perenni odio Dei persistunt, lib. 1. Retract. recognoscens ea, quæ de peccato ad mortem scripserat, ait: *De quocumque, quamvis pessimo, in hac vita constituto, non est desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur:* quia si fortè grave sit vulnus, lethale, mortiferum, & omnipotens est medicus, qui vult omnes homines salvos fieri: undè nullus est à Deo ita longè abalienatus, ut interdum non habeat mutandæ mentis possibilitatem, nisi suâ culpâ gratiam receptam respuerit.

34. Ad primam confirmationem dicimus, oraculum ex *Isaia* allatum potiùs ostendere magnam misericordiam mittentis ad eos Prophetam, ut annuntiaret scelera eorum, & cœcis lumen divinæ Sapientiæ indulgeret, quò solutis vitiorum compedibus, quibus currere ad Deum non sinebantur, misericordiam Dei promererentur. At Deus, qui scrutator cordium est, qui major est corde nostro, & novit omnia, cognoscens, quòd nedum obtusæ erant aures eorum; verùm quòd misericordiam, vocemque ejus spreturi essent, ideò dixit: *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos claude*: non enim misericordia Dei datur non appetentibus eam. Deus neminem, nisi obnitentem, repellit, neminem, nisi obduratum, rejicit. Justum est, ut qui voluntate noluerunt carere peccato, sit illis judicium sine misericordia, pœna sine fine.

35. Ad secundam confirmationem ex cap. 10. ad *Hebræos* dicimus, quòd non probatur ex illo, quòd voluntatis Dei sit mors obstinatorum, & quòd deficiat eis gratia, quâ revertantur à viis suis. Demeritum illorum ostendit *Apostolus*, qui gratiam sibi concessam irritam facientes, deteriora merentur supplicia: Quarè dixit, *voluntariè peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis Hostia*. Reddunt quippè perversæ voluntatis malitiâ *Christi* mortem pro peccatis nostris oblatam, sibi ipsis inutilem, cùm non sit, quòd iteratam ejusdem *Christi* mortem expectent: ut exponit D. *Thomas*, ibi dicens: *Sed post (jam non est pro peccatis hostia) ante enim reparationem, quæ facta est per Christum, relinquebatur Hostia ista, quæ expectatur: sed nunc jam non expectatur alia mors ejus, ita nec post Baptismum semel acceptum, expectatur alius Baptismus*. Non quia remitti non possit peccatum, qui *Novatianorum* error fuit; sed quia ipsis, si in peccatis perseverent, nihil aliud expectandum sit, nisi terribile Dei judicium, ob gratiæ Dei contemptum: dignis, quòd iram implacabilis Dei experiantur, qui pertinaciter gratiam Dei abjiciunt, servi facti pravarum cupiditatum, & peccati: ut iterum ibi lect. 3. pronuntiat Divus *Thomas*: *Ergo (voluntariè peccantibus) id est, in voluntate peccati permanentibus. Et exaggerando subdit (post acceptam notitiam veritatis) Petri 2. melius erat illis viam justitiæ non agnoscere, quàm post agnitionem, retrorsum converti. (Jam non relinquitur Hostia pro peccatis) id est, Hostia, quam Christus obtulit, non est nobis utilis; quia illis dimittuntur peccata, qui de ipsis pœnitent. Matthæi 26. Hic est San-*

Sanguis novi Testamenti, qui pro multis effundetur, efficaciter scilicet; sed de malis dicitur Isaiæ 49. In vacuum laboravi: sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi: Jeremiæ 6. Frustra conflavit conflator, malitiæ ejus non sunt consumptæ. Dignus ergo, ut qui jam luce gratiæ illuminatus, ingratus patientiæ, & misericordiæ Dei in æternum peccat, in æternum crucietur, qui enim remittit peccatum pœnitenti, non parcet misericordiam contemnenti. Vel aliter dicendum locutum fuisse *Apostolum*, ut multi sacri Interpretes exponunt, de peccatoribus *Idololatris*, *Apostatis*, & *Hæreticis*, qui spontè, & nequiter de corpore Ecclesiæ secedunt, quibus minimè expectanda est recens victima pro peccato. Non enim iis, qui post acceptam veritatis in Baptismo,& Fide Christiana notitiam, ab eadem Fide recedunt, datur alia *Hostia*, quâ expientur in Religione ad quam transeunt, sicut per Hostiam, quæ est *Christus*, expiati fuerant, dum venerunt ad Christianam. Potius erit, ut legitur vers. sequenti, *Terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio*, sive, ut legunt alii, *Zelus ignis*; hòc elemento præ ira, & zelo in eos exardescente, qui Deo suo infideles fuerunt.

36. Secundum argumentum petitur ex aliis Sacræ Scripturæ locis sub hac forma. Ideò obdurati non essent deserti omni lumine gratiæ, ut orando possent implorare uberiorem Dei gratiam,quâ possent à peccatis resurgere; ut constitutum legimus in Concilio *Tridentino* sess. 6. cap. 11. & can. 18. dicente: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere, quod non possis*: sed ad hunc orationis effectum est inutilis: ergo pro statu obdurationis non datur illis gratia sufficiens. Min. prob. ex illo Psal. 65. v. 18. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus*. Et *Isaiæ* 1. v. 15. *Et cùm extenderitis manus vestras avertam oculos meos à vobis. Et cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*. Et cap. 59. v. 1. *Aggravata est auris ejus, ut non audiat: sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum*. Quare lib. 2. *Machab*. cap. 9. v. 22. de *Antiocho* dicitur: *Orabat hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus*. Et ad *Hebræos* 12. v. 17. de *Esau*: *Non invenit pœnitentiæ locum, quamquàm cum lacrymis inquisisset eam*: ergo frustrà ad Deum confugerent obdurati, à quo non essent misericordiam consecuturi.

37. Ad Argumentum respondetur neg. Min. Ad cujus prob. concesso antecedentj, dist. conseq. à quo non essent misericordiam consecuturi, permanentes in peccati amore, atque justitiæ & veritatis odio, conced. conseq. orantes, deposito affectu peccati, neg. conseq. Obdurati enim irridentes, atque contemnentes prædicationem gratiæ, per quam peccata diluuntur, & pacis, per quam reconciliamur Deo, detrectant agere pœnitentiam de peccatis suis; atque adeò in eorum impia, atque mortifera quadam suavitate perdurandum sibi esse decernentes, à Deo sanè non exaudiuntur, ut probant omnes citati textus Sacræ Scripturæ. Quomodò enim audirentur à Deo illi, quorum tanta est labes, tantaque in peccatis obstinatio, ut multò justiùs digni sint, quòd eos Deus

Deus deserat; cùm non habitet in illis, qui in mortuis operibus pertinaciter delectantur? Non enim exaudit Deus ad voluntatem, sed ad sanitatem. Quare dixit *Apostolus* ad *Rom*.8.v.26. *Quid enim oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus interpellat gemitibus inenarrabilibus*: quod versans *August.* Epist. 194. ad *Sixtum*, ait: *Quid est autem interpellat, nisi interpellare nos facit .... Nobisque interpellandi, & gemendi inspirat affectum*. Orare ergo facit Spiritus Dei. Exaudit Deus preces eorum, qui peccati affectu deposito, Spiritûs Sancti afflatu moti ad Dominum clamant. Non erit vacua confitentis oratio, quoniam misericors Deus voluntatem timentium se faciet, & dabit quod petitur, qui dedit unde peteretur. Sic justificationem meruit *Publicanus* ille, de quo *Lucæ* 18. v. 13. legitur, quòd oculos in terram dimittens, & pectus suum percutiens dixit: *Domine propitius esto mihi peccatori*. Etiam illuminationem obtinuit à Deo Cæcus ille, de quo *Joan*.9. dicitur, quòd interrogatus, an crederet in Filium Dei: *Tu credis in Filium Dei?* cùm *Christum* audivit esse Filium Dei, illum Dei Filium confessus est, atque adoravit: *Credo Domine, & procidens in terram adoravit eum*. At non sic *Antiochus*, & *Esau* exauditi fuêre à Deo. Non orabant illi debitâ intentione cogitationis, cum dilectione, & vero affectu salutis, qui à Deo esset: quæ orationis intentio obtinet à Deo illam suam spiritalem, ac intelligibilem lucem, quam semper est paratus dare. *Antiochus* gravi plagâ percussus orabat quidèm, ut dolori solatium, non ut peccatis remedium obtineret. *Esau* deflebat primogenita perdita, non peccata, quibus Dei iram in se concitaverat. Cùm ergo preces Spiritus Dei in cordibus eorum non effinxerit; nec illi, rerum temporalium cupiditate depressi, capaces essent accipere Dei gratiam, ideò exaudita non fuit eorum oratio: juxta illud *Jacobi* 4. v. 3. *Petitis & non accipitis, eò quòd malè petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis*. At ex hoc minimè argui potest, quòd scelestissimi isti homines semper & in perpetuum sint à Deo derelicti; quin interdum, communis Sol justitiæ aliqualiter fores cordium eorum irradiet. Quomodò namque verum haberent voces illæ Evangelicæ: *Pœnitentiam agite*. Et: *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Et: *Deus non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur &c.* Et: *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua*.

38. Tertium argumentum desumitur ex variis S. *Augustini* testimoniis, quibus *Jansenius* suam firmat sententiam lib.3 de gratia Christi cap. 10. Primò, quia S. Doctor lib. 1. ad *Simplicianum* obdurationem definit: *Nolle misereri*; & infra: *Ut ob hoc dicatur obdurare peccantes quosdam, quia non eorum miseretur*. Præterea, Enarrat. in *Psal*.147. id ipsum pronuntiat: *Ecce*, inquit, *deserit peccatorem; ecce non vocat; ecce non aperit sensum; ecce non infundit gratiam*. Et *Psalmo* 6. *Ea est cæcitas mentis: in eam quisque datus fuerit, ab interiore Dei luce secluditur*. Ex quibus sequens fit argumentum: Deum nolle misereri, peccatorem deserere, non vocare, non aperire sensum, non infundere gratiam, sed potiùs eum ab interiori lumine suæ Divinæ gratiæ seclu-

 dere,

dere, est peccatorem esse omni interiori gratiâ destitutum: sed totum hoc juxta *Augustinum* præstat Deus: ergo peccatorem sic deserit, quòd omni sit gratiâ destitutus.

39. Secundò affirmat S. Doctor lib. de *Perfect. Justitiæ* cap. 19. *Quasi non debeat homo gratias agere Deo, qui præcepta voluit, qui desertus omni lumine veritatis, hæc velle non potest*. Et q. 14. in *Matth. Cogimur fateri, in aliis quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse, quâ tamen excæcatione non potuerunt credere*. Et lib. de sermone Domini in Monte cap. 9. *Non intuentes, non enim possunt, cùm superstitione excæcati sint*. En *Augustinus* obcæcatis negans potestatem, ut possint credere; sed potestatis defectus solùm provenit ex defectu auxiliorum sufficientium: ergo carent auxiliis sufficientibus.

40. Tertiò: quia obcæcatos omni esse luce supernaturali destitutos firmat S. Doctor *Psal.* 57. dicens: *Jam est mentis cæcitas; jam oculus mentis extinctus est*. Rursus lib. de *Nat. & gratia* cap. 51. de obcæcato loquens: *Posset & medicum quærere, qui cæci oculos sanaret, & videndi possibilitatem restitueret, quæ fuerat amissa per cæcitatem: quoniam cæcus, puto, quòd velit videre; sed non potest; si autem vult, & non potest, inest voluntas, sed amissa est possibilitas*. Id ipsum repetit lib. 1. contra *Julianum* Oper. imperfect. cap. 41. dicens: *Eadem cæcitas, si peccati pœna non esset, non diceretur, excæcavit illos malitia illorum. Quòd si de Dei judicio non veniret, non legeremus, obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Quis porrò volens cæcus est corde, cùm velit nemo cæcus esse vel corpore?* Si ergo mentis oculus est extinctus, amissaque fuit per cæcitatem possibilitas, ita ut velit, & non possit; quæ cæcitas pœna peccati est, & venit ex Dei judicio; ubi diffusa est in cordibus gratia supernaturalis, quâ constituantur potentes in ordine supernaturali?

41. Ad expeditam hujus momenti solutionem, triplex distingui debet Dei desertio, juxta triplicem gratiæ subtractionem: sicut enim varii, ac multiplices sunt in gratia concedenda gradus; ita & diversitas in ea deneganda adstrui debet; *Paulatim enim*, dixit *S. Bernardus* lib. 1. de Consider. cap. 2. *in cordis duritiem itur*. Deserit Deus justum per subtractionem gratiæ sanctificantis, & auxiliorum specialium: de qua *S. Augustinus* lib. de *Nat. & grat.* cap. 26. sic loquitur: *Deus cùm ad perfectam vitam, justitiamque perduxerit, non deserit, si non deseratur, ut piè semper, justèque vivatur*. Deserit secundò peccatorem per subtractionem gratiæ uberioris in pœnam præcedentium peccatorum, de qua dicit idem *S. Augustinus* serm. 88. *Volumus charitati vestræ suggerere, qualiter obdurationem illam debeatis accipere. Primò hoc fideliter, & firmiter credat dilectio vestra, quia nunquam Deus prius deserit hominem, nisi prius ab homine deseratur. Cùm enim & semel, & secundò, & tertiò unusquisque gravia peccata commiserit, expectat tamen Deus*. Expectat utique Deus, semper clamans, & misericors largitur auxilium, quò peccator possit vocem suam audire, atque ejus vocationi, admonitionibus, & mandatis obdurato corde non resistere: cùm

cùm non sit mensura peccatorum in hac vita cuique statuta, quâ completà decreverit Deus subtrahere auxilia, quibus possit resurgere: dum patiens, & misericors, amansque pœnitentiam peccatorum, & non mortem, justis, injustisque largitur dona sua, unicuique per patientiam longæ æquanimitatis pœnitendi tempus impertiens: ut profundè observat noster Eminentiss. & Reverendissimus Cardinalis *Gotti* tom. 3. q. 2. dub. 3. §. 8. num. 94. *Scio*, inquit ille, *non deesse, qui velint, plures esse peccatores excæcatos, & obduratos, quorum mensura completur in hac vita: sed hoc est dare scelestissimis peccatoribus occasionem desperandi de salute sua, & graviora semper crimina perpetrandi, hác ratione, quòd cùm jam mensuram peccatorum impleverint, incapaces veniæ facti sunt: omni auxilio gratiæ destituti, & (uno verbo) de illis actum est. Verùm nos peccatores, etsi scelestissimos, inter spem, & timorem continemus. Quia enim illis, dum vivunt, dicimus adesse semper suis auxiliis, saltem remotis, Divinam misericordiam, illos in spem veniæ erigimus: at quia de tempore vitæ suæ illos incertos esse monemus, timore concutimus, ne ultimum illud peccatum, quod patrarunt, nisi ab illo resipuerint, futurum sit illud, ob quod cum Pharaone, & aliis, impœnitentes morituri æternâ pœnâ plectendi sunt.*

42. Deserit & tertiò Deus reprobos per subtractionem omnis gratiæ; quam subtractionem vocat *S. Augustinus tenebras exteriores*: cùm status illorum sit vera illa nox, de qua dicitur *Joann. 9. Venit nox, quando nemo potest operari*. Nox causatur ex absentia Solis; quia terra in nocte mediat inter Solem, & nos, quæ illuminationem impedit; ita & datur nox ista spiritualis ex carentia Solis intelligibilis, propter duritiem cordis, gratiæ obnitentem: quare malitia illorum semper crescens, eos in miserabili consummatæ obdurationis, seu impœnitentiæ finalis statu constituit, de quo Eccl. 9. dicitur: *Nec opus, nec ratio, nec scientia* (scilicet practica, & effectiva) *erunt apud inferos*.

43. Audiendus Magnus Parens *Augustinus* textum *Joannis* exponens tract. 44. num. 5. dicens: *Quæ est illa nox, quæ cùm venerit, nemo poterit operari? Audi quid sit dies, & tunc intelliges, quæ sit nox. Unde sumus audituri, quisnam sit dies iste? Ipse dicat, Quandiu in hoc mundo sum, lux sum mundi. Ecce ipse est dies. Lavet oculos cæcus in die, ut videat diem. Quandiu, inquit, in mundo sum, lux sum mundi: ergo nescio quæ nox erit, quando ibi Christus non erit, ideo nemo poterit operari. Restat inquirere, Fratres mei, patienter accipite inquirentem me: vobiscum quæro, vobiscum inveniam, à quo quæro. Constat, expressum, ac definitum est, diem commemorasse Dominum hoc loco seipsum, id est lumen mundi. Quandiu, inquit, sum in hoc mundo, lux sum mundi. Ergo ipse operatur.*

44. Pergit num. 6. *Quid igitur? Quid dicemus de nocte istâ? Quando erit, quando nemo poterit operari? Nox ista impiorum erit: nox ista eorum erit, quibus in fine dicetur: Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus. Sed nox dicta est, non flamma, non ignis. Audi, quia & nox est. De quodam servo dicit: Ligate illi manus, & pe-*

des, & projicite eum in tenebras exteriores. Operetur ergo homo, dum vivit, ne illa nocte præveniatur, ubi nemo possit operari. Modò est, ut operetur fides per dilectionem: & si modò operatur, hic est dies, hic est Christus. Audi promittentem, & ne arbitreris absentem .... Ecce, inquit, ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi. Dies iste, qui circuitu Solis hujus impletur, paucas horas habet: dies præsentiæ Christi usque in consummationem sæculi extenditur: Post resurrectionem verò vivorum, & mortuorum, cùm positis ad dexteram dixerit, Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum: positis autem ad sinistram dixerit, Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus: ibi erit nox, ubi nemo potest operari, sed recipere quod operatus est. Aliud est tempus operationis, aliud receptionis: reddet enim Dominus unicuique secundùm opera sua. Cùm vivis, fac, si facturus es: erit enim tunc nox valida, quæ involvat impios: Sed & modò omnis infidelis, quando moritur, illâ nocte suscipitur: non est, ut illic aliquid operetur. In illa nocte dives ardebat, & stillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei subveniebatur, & conatus est benefacere. Ait enim Abrahæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad Fratres meos, ut dicat illis quid hic agatur, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. O infelix, quando vivebas, tunc erat tempus operandi: modò jam in nocte es, in qua nemo possit operari. Justum quippe, inquit *D.Thomas* q.24. de verit. art.10. *ut qui benè velle, dum possent, noluerunt; ad hanc miseriam deducantur, ut benè velle omninò non possint. Quare Psal.* 108. *dicitur: Dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.*

45. Hâc triplici distinctione subtractionis gratiæ habetur rectus, & congruus testimoniorum sensus. Dum loco citato ex lib.1. ad *Simplicianum* definit *Augustinus* obdurationem per *nolle misereri*, loquitur ibi S. Doctor de reprobis traditis in concupiscentias cordis sui, & damnationi ultimæ obstrictis. Intueamur textum, necnon & præcedentia, ut inde mentem Sancti Doctoris assequamur. Sic habet num. 14. *Quòd si tanta quoque potest esse obstinatio voluntatis, ut contra omnes modos vocationis obdurescat mentis aversio, quæritur, utrum de divina pœna sit ipsa duritia, cùm Deus deserit, non sic vocando, quomodo ad fidem moveri potest. Quis enim dicat modum, quo ei persuaderetur, ut crederet, etiam Omnipotenti defuisse?* Et num.15. *Sed quid hoc quærimus? Cùm ipse subjungat Apostolus, Dicit enim Scriptura Pharaoni, quia ad hoc te excitavi, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuntictur nomen meum in universa terra. Hoc autem subjecit Apostolus documentum, quo probaret quod supra dixerat. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Tanquam enim ei diceretur, unde hoc doces? Dicit enim Scriptura, inquit, Pharaoni, quia ad hoc te excitavi, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuntietur nomen meum in universa terra. Utique hinc ostendens, quòd non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Concluditque ita: *Ergo cujus vult miseretur, & quem vult obdurat: cùm superius non utrumque dictum sit.*

Ne-

Neque enim quomodò dictum est, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei; sic etiam dictum est, non volentis, neque contemnentis, sed obdurantis est Dei. Ex quibus pronuntiat S. Doctor, quod in argumento assumitur, dicens: *Unde datur intelligi, quòd infra utrumque posuit, ergo cujus vult, miseretur; & quem vult, obdurat; ita sententia superiori posse congruere, ut obduratio Dei sit nolle misereri: ut non ab illo irrogetur aliquid, quo sit homo deterior; sed tantùm, quo sit melior, non erogetur.*

46. Vides *Augustinum* loqui de illis, qui cùm noluerint credere, & rectè vivere, occulto, atque humano modulo investigabilis æquitatis suæ judicio, Deus eos ad supplicium damnandos judicavit, misericordiamque denegandam. In hoc eodem sensu protulit & alia verba, quæ objiciuntur, ut probat ipse textus: *Itaque hujus impudentiam quæstionis ita retundit Apostolus ad Rom 9. vers. 10. O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Sic enim respondet Deo, cum ei displicet quod de peccatoribus conqueritur Deus, quasi quemquam Deus peccare cogat, si tantummodò quibusdam peccantibus misericordiam justificationis suæ non largiatur, & ob hoc dicatur obdurare peccantes quosdam, quia non eorum miseretur, non quia impellit, ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus misericordiam non esse præbendam, æquitate occultissima, & ab humanis sensibus remotissima judicat.* Quibus S. Doctor explicat casum miserrimum illorum, qui prosperantes in iniquitatibus suis excœcantur, & servantur ad ultimam, opportunamque vindictam.

47. Textus, qui objicitur ex *Psal.*6. probat solum, quòd Deus denegat obcœcatis uberiorem gratiam; non tamen quòd ii omni gratiâ priventur, ut verba immediata significant. Postquam enim dixit S. Doctor: *Ea est cæcitas mentis: in eam quisque datus fuerit ab interiori Dei luce secluditur*, addit: *sed nondum penitus, cùm in hac vita est. Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem judicii pertinere intelliguntur, ut penitus extra Deum sit, quisquis dum tempus est, corrigi noluerit. Penitùs autem esse extra Deum quid est, nisi esse in summa cæcitate? Siquidem Deus habitat lucem inaccessibilem, quò ingrediuntur, quibus dicitur, intra in gaudium Domini tui. Hujus igitur iræ inchoatio est, quam in hac vita patitur quisque peccator.* En cœcitas, & obstinatio, quâ Deus non instigando, sed deserendo facit, ut illi ab itinere divinæ justitiæ deviando, & errando operentur cœci. Quod Deus debitè, justèque permittit; præcessit enim aliquid, unde Deus justissimè iratus, ab eis suum lumen auferat, sed non penitus, cùm in hac vita sunt; in qua solùm datur iræ inchoatio.

48. Nihil magis probat textus de *perfect. just.* cap. 19. Hìc namque redarguit S. Doctor *Cœlestium* Pelagianum contendentem, hominem omni destitutum gratiâ, viribus solius naturæ posse servare mandata, ex illo Sacræ Scripturæ oraculo: *Si velis, præcepta servabunt te*, dicens: *Quasi non debeat Deo gratias agere, qui præcepta voluit, qui desertus omni lumine veritatis hoc velle non posset.* Ex quo arguit S. Doctor, de omni opere bono, & consequenter de ipso velle, gratias Deo

agere-

agendas; eò quòd omni destitutus lumine veritatis, hoc velle habere non posset.

49. Similiter intelligendus textus ex libro 2. de *serm. Domini in monte*. Aliud quippe est, quòd illi tenebras cupiditatum suarum magis diligentes, gratiæ Dei cor non aperiant, nec intueantur, sed obcæcati sint; aliud quòd in illis, etsi excæcatis, non sit aliqua potestas saltem *remotè* sufficiens, ut mutari in melius possint. Auxilium tam requisitum ad actum, quàm ad potestatem *proximè* sufficientem subtrahitur, non tamen facultas potentiæ saltem *remotè* sufficientis, seu auxilium, quò possint petere à Deo sufficientiam proximam, & gratiam, ad positionem actûs. Idemque dicendum ad textum ex *Psal.* 57. quòd enim dixerit *Augustinus*, *jam est mentis cæcitas*, *jam oculus mentis extinctus est*, non ideò interioris Solis plenum occasum patitur mens, sed extinctus dicitur oculus mentis per quamdam dicendi energiam, quâ Sanctus Doctor significat privationem uberioris gratiæ: quia nempe claudens oculos animæ illuminationem contemnit, & obstat uberiori gratiæ: quâ nempe privantur, qui ambulantes in vanitate mentis suæ, & alienati à via Dei propter cæcitatem cordis eorum, licèt Deus, qui lux est, sufficienter illuminet illorum mentes, ut ea, quæ divina dicuntur, intelligant, fitque in illis uberior lux, quâ pleniùs illuminentur: non enim parva gratia est, nosse, à quo lux illa uberior poscenda sit.

50. Eodem quoque modo exponendus *Augustinus* lib. de *Natur. & grat.* cap. 51. ibi enim obstinatis *proximam* videndi possibilitatem negat, non tamen *remotam*; cùm concedat eis videndi voluntatem; & omni amissâ possibilitate tam proximâ, quàm remotâ, nulla esset eis videndi voluntas; siquidem etiam hæc voluntas bona est, descendens à Patre luminum, à quo descendit omne bonum. Est autem ex humana malitia, quòd voluntas ejusmodi ad efficaciæ perfectionem non veniat; quia ut scriptum est: *Vult, & non vult piger*. Itaque & habet à Deo, quòd ad efficaciam pervenire possit, & habet à se, quòd non perveniat, immò quòd semper in deterius recedat.

51. Non absimiliter dicendum ad textum ex lib. 1. contra *Julian. Oper. imperfect.* cap. 41. nec enim obduratis absolutam benè operandi potentiam negat, ut constat ex verbis immediatè præcedentibus: *Cæcitas cordis, si peccatum non esset, injustè argueretur: arguitur autem justè, ubi dicitur, Pharisæe Cæce, & aliis pluribus divinorum eloquiorum locis*. Non argueretur justè, nec cæcitas esset illi imputabilis ad culpam, quæ ex propria voluntate, propriaque malitia cordis ortum non duxit: ergo depelli potuit per pœnitentiam; sicut enim nemo vult cæcus esse corpore, ita nec volens cæcus est corde. Quæ enim magis infelix cæcitas, quàm illa, quâ voluntariè perdit homo obstinatione oculos mentis? Illa, quæ est pœna peccati antecedentis, licèt non sit in se voluntaria, sed in causa, est tamen peccatum; cùm semper internè irradiet aliquis veritatis splendor, quò de tenebris possint obstinati, saltem remotè, transferri ad lucem, luxque in Domino fieri. Sed illi, ut nuper dixi, semper recedunt: & in hoc consistit eorum cæcitas, & obduratio.

52. Quar-

52. Quartò objicies: Si obduratis, & excœcatis Dei gratia sufficiens esset cœlitùs emissa, sentirent illi assiduè pro omni instanti, se illuminari à Deo, aut immitti bona desideria, quibus excitarentur ad conversionem; at non semper, & pro omni instanti sentiunt, se illuminari à Deo, aut immitti bona desideria, quibus excitentur ad conversionem; ergo nec datur illis semper auxilium sufficiens, dum instat præceptum ad conversionem. Major certissima est; ideò enim conceditur obduratis gratia sufficiens, quâ à Deo illuminentur, & excitentur, dum urget præceptum, ne præcepta sint illis impossibilia; sed obduratos in omni instanti urget præceptum exeundi ex illo miserabili obdurationis statu: ergo & debent sentire, se illuminari à Deo, & excitari ad conversionem, ne pro illo instanti impossibilis sit conversio. Minor verò probatur: tum quia actu semper bona cogitarent, & vellent; quis autem hoc sanus dicere audeat? Tum quia oppositum firmissimis ex Sacra Scriptura depromptis argumentis fulcitur. Id namque probat illud *Psal.* 94. cùm Spiritus Sanctus dixit: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*, ideò nominat *Hodie*, & conditionem addit *si audieritis*, quia non quotidiè, nec sine intermissione sonat vox ejus, sed certo tempore visitat, atque excitat. Hoc probant tot alia *Psalmorum* oracula: Etenim *Psalm.* 9. legitur: *Exacerbavit Dominum peccator, secundùm multitudinem iræ suæ non quæret. Non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus.* Et *Psalm.* 49. *Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* Et *Psalm.* 71. *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt.* Quibus verbis declarat Scriptura, obduratos in magnis ignorantiæ tenebris versari, ut nulla sit in illis recta cogitatio, seu animi attentio ad actionis pravitatem; quia nempè vitia, rationis usum pervertentia, sanctarum cogitationum identidem pulsantium afflatum penitus extinxerunt libidinum impetus, nec minimus quidem conscientiæ scrupulus reprimit; sed illud miseriæ malum allecuti sunt, ut Dei penitus obliviscantur.

53. Hoc confirmari potest in persecutoribus Apostolorum, qui omni præviâ mentis illustratione carentes circa illius peccati malitiam, potius eà in persecutione obsequium se præstare Deo arbitrabantur, juxta illud *Christi*, Discipulos alloquentis, Oraculum *Joan.* 7. *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo; & hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Idem esto de Crucifixoribus *Christi* judicium, pro quibus *Luc.* 26. orabat *Christus*: *Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.* Et *Apostolus* 1. Corinth. 2. *Si cognovissent nunquàm Dominum gloriæ crucifixissent.* Non absimiliter *Paulus*, spirans minarum, & cædis, Ecclesiam persequens, gravis reus erat peccati, ut fatetur ipse 1. ad *Timoth.* 1. *Fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus*: qui tamen nullam præviam animi illustrationem sensit; quin potiùs abundantiùs supra coætaneos, avitas traditiones æmulabatur, juxta illud ad *Gal.* cap. 1. *Audistis conversationem meam aliquando in Judaismo, quoniam supra modum persequebar*

Ec-

Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum: qui sanè omnes effræni potiùs impetu, ac sacrilegâ quâdam ostentatione, nullo retrahente conscientiæ morsu, nefanda perpetrarunt crimina; nullâque desuper infusâ luce gravitatem eorum noscentes, & percipientes.

54. Hoc argumentum attingit controversiam illam, an in omni instanti immittantur à Deo sanctæ cogitationes, sanctique affectus, quibus constituatur homo intrinsecè potens salutariter operari. Non gratiæ injuriam faciunt Auctores gravissimi, qui non pro omni instanti, sed solùm pro loco & tempore sufficiens excitationis auxilium, quò possit homo salutariter operari, dispensari à Deo contendunt; cùm contrarium efficaciter ex Sacris Scripturis probari minimè possit; resque sit merè pendens ex libero Dei arbitrio; & nobis gratia æquè sit indebita pro uno instanti, ac pro alio, ut rectè arguit S. *Augustinus* lib. de *peccat. orig*. cap.24. num.28. *Non enim*, inquit S. Doctor, *Dei gratia erit ullo modo, nisi gratuita fuerit omni modo. Quomodo enim*, inquit ille de *grat. Christi* cap.23. num.24. *est gratia, si non gratis datur? Quomodo est gratia, si ex debito redditur?* Et ibid. cap.31. num.34. *Ac per hoc jam non gratia, quia nisi gratuita non est gratia*. Hoc sanè mihi persuasissimum est, tum rationibus in argumento propositis: tùm ex eo, quòd toties exclamat *Propheta Regius*: *Ab occultis meis munda me Domine. Deus meus illumina tenebras meas. Ne memineris ignorantias meas*: quibus ostendit, qualiter propter tot improvisas offensiones, & occultas rerum insidias, non semper est præsens mentis illustratio, voluntatisque excitatio: cùm tamen ille diceret Psalm. 50. *Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper*.

55. Illustrari potest hoc nostrum assertum variis SS. PP. testimoniis, & primò ex D. *Augustino*, cujus auctoritas satis abundè esset ad hujus rei persuasionem. Lib. 1. contra Epistol. fundament. cap. 37. sic loquitur S. *Doctor*: *Nec tantùm sine misericordia Dei derelicta es, quæ certis rerum, temporumque mensuris vocaris, ut redeas*. Sed maximè audiendus lib. 2. de peccat. merit. & remis. cap.17. n.26. *Nolunt homines facere quod justum est, sive quia latet, an justum sit, sive quia non delectat .... Ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates*. Quare n.27. dicit S. *Doctor*: *Ideò quisque nostrùm opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur, ut noverit, non suæ facultatis, sed divini muneris esse, vel quod scit, vel quod delectatur, ac sic ab elationis vanitate sanetur*. Quod iterum firmat ibi cap. 19. n.32. dicens: *Nos, quantùm concessum est, sapiamus, & intelligamus, si possumus, Dominum Deum bonum ideò etiam Sanctis suis alicujus operis justi aliquando non tribuere, vel certam scientiam, vel victricem delectationem, ut cognoscant, non à se ipsis, sed ab illo esse lucem, quâ illuminentur tenebræ eorum, & suavitatem, quâ det fructum suum terra eorum*: quibus planissimum est, non pro omni in-

instanti cœlitus dispensari, sed pro loco, & tempore, auxilium sufficiens.

56. Firmatur secundò variis eximiis, egregiisque aliorum SS. PP. testimoniis. S. *Bernardus* serm. 54. in Cantica n. 10. *Interdum subtrahitur gratia, sive retrahitur, non pro superbia, quæ jam est, sed quæ futura, nisi subtrahatur*. S. *Gregorius* lib. 2. Moral. cap. 49. *Fit, ut aliquando se gratia utiliter subtrahat, & præsumenti quantum in se infirmatur ostendat*. Quod ipsum antea dixerat cap. 29. ostendens, qualiter Deus interdum negat hujusmodi auxilium sufficiens: *Collato munere sublevat, & obstructo ad paululum, ipsum tibi hominem demonstrat*. *Richardus à S. Victore* lib. de stat. inter. hom. cap. 31. *Quis est*, inquit, *qui in hac vita semper gratiam præsentem habeat, vel habere valeat? Divinitus itaque ille internæ aspirationis radius quandoque subtrahitur*. Quibus omnibus suffragatur *Emin. Cardinalis Bellarminus* de grat. & liber. arbit. lib. 2. cap. 6. hanc statuens conclusionem: *Auxilium Dei necessarium ad conversionem non adest peccatoribus omnibus momentis, sed certis temporibus, prout judicat Deus, munera sua esse distribuenda. Sexta propositio. Auxilium Dei sufficiens, & necessarium ad resurgendum à peccato, etsi nulli desit pro loco, & tempore, non tamen adest omnibus momentis*. Quod variis momentis probat, ibi videndis.

57. Tertiò invictè probant id ipsum ratio, & experientia. Nemo enim nostrum est, qui non interdum donum spiritalis gratiæ sentiat: cùm sobrius, cùm tranquillus, cùm continens est, & cùm Dei præceptis humili, ac debitâ obedientiâ famulatur. Sed subrepentibus turbidarum affectionum motibus, cùm subit nimia rerum temporalium cura, cùm æstus turpis, ac lasciviæ cupiditatis accenditur, cùm iræ impetus commovetur, non sanè sentiuntur interni illi divini afflatus, piæque cogitationes, & urgentes conscientiæ motus. Quis namque credat, homines libidinum cœno demersos, totque nefandis cupiditatis vitiis implicatos, qui & lætantur, cùm malè fecerint, hos, quoties ad peccatum alliciuntur, toties pias experiri cogitationes? Falsitatem probat experientia: cùm fateantur illi, non toties de Deo exorando cogitasse, quoties in peccatis prolapsi sunt: quod & justis pluries accidit, dum peccatum se in animum eorum insinuat per subitos æstus, dicente *Augustino* de natur. & grat. cap. 29. n. 33. *Plerumque in rectè factis pede celeriore supervenit, & obrepit*. Et de spirit. & litter. cap. 36. n. 64. *Quàm in multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere, quod facimus: Et postea per Scripturam ejus sive certâ, & perfectâ ratione commoniti, cùm didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo precamur, ut ignoscat. Unde autem minus novimus, quod ei placeat, nisi quia, & ipse minus notus est nobis?*

58. Non morabor hìc refellere ineptum quorumdam paradoxum asserentium, peccatores excæcatos, & induratos piis illustrationibus, & excitationibus cœlitùs immissis continuò perfundi, ad eas tamen minùs attendere, seu imperceptibiles esse. Etenim insulsitatem hujus asserti

fat benè detegit *Emin. Bellarminus* loco suprà citato dicens: *Respondent ad hanc rationem duobus modis: dicunt enim aliqui, Deum quidem perpetuò pulsare ad ostium cordis, & peccatores vocare, sed eos aliis rebus intentos non percipere vocationem Dei. Alii dicunt, Deum quidem non semper vocare, sed paratum esse id facere, si velimus. At posterior hæc responsio manifestè incidit in errorem Cassiani, & Fausti, quem refutavimus cap.2. & omninò tollit è medio gratiam prævenientem; quomodò enim gratia præveniens est, si semper expectat, ut à voluntate humana præveniatur? Sed neque trahi dicendus est, qui antequam trahatur, voluntatem habet eundi. Denique expectat quidem ille, qui pulsat ad ostium cordis, ut aperiatur, & ideò dicit: Si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum; sed non expectat, ut invitetur ad pulsandum, sed ipse prævenit pulsando, & vocando, ut definitum est in Concilio Arausicano Can.4. Prior autem responsio cum ipso experimento apertissimè pugnat; nam cùm vocatio, pulsus, tractus, excitatio illa Dei, sit actio nostra, quamvis non libera, nimirum bona cogitatio, bonumque desiderium repentè, ac divinitùs immissum; quomodò potest fieri, ut non sentiatur à nobis? Præterea, si semper adesset talis gratia præveniens, semper actu bona cogitaremus, & vellemus; quis autem hoc sanus dicere audeat? Quare in Psal. 94. cùm Spiritus Sanctus dixit: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra: ideò nominat hodie, & conditionem addit, si audieritis, quia non quotidie, nec sine intermissione sonat vox ejus, sed certo tempore non visitat, atque excitat.*

59. Hæc Eminentissimus iste: quibus efficacissimè roboratur assertum nostrum, & nos pari discursu ad illud persuadendum progredimur. Intellectus enim, cùm sit supra se reflexivus, eâdem intellectione intelligit objectum, & intellectionem suam, ut probat D. *Thomas* 1. p. q.14. art.2. ad 3. Et q. 76. art.2. ad 4. Et q.85. art.2. Et q.87. art.1. & 3. Ergo nequit esse, quòd prævia mentis illustratio affulgeat, & pia motio voluntatem excitet, quæ non actu, etsi minùs clarè, percipiatur ab anima, quæ, ut dicit *Augustinus*, *semper est conscia suæ operationis*. Rursus, quid est causæ, ut præsentem velint Auctores isti semper esse illustrationem mentis, piamque voluntatis excitationem, si sensibilis non est? An necessaria, ut homo liber sit? At quomodò liber constitui potest homo excitatione, quæ non excitat; cogitatione, quâ non cogitatur? Ergo si sensibilis, & perceptibilis non est, non pro omni instanti illâ præviâ illustratione perfunditur animus; cùm moveri non possit motu, qui non sentiatur.

60. His ergo positis, ad objectam argumenti difficultatem neganda est Major; ad probationem, quæ non minoris momenti est, concessâ Majori, distinguenda est Minor: Sed obduratos pro omni instanti urget præceptum exeundi ab illo miserabili obdurationis statu, pro omni instanti physico nego Minorem, pro omni instanti morali, concessâ Minori, negatur consequentia. Dum enim dicitur, quòd gratia illa interior est semper in quolibet momento data, vel oblata, hoc non debet intelligi de quolibet instanti physico, sed de quolibet instanti morali, nem-

nempe de omni illo, in quo urget præcepti alicujus obligatio, vel gravis ad malum tentatio sollicitat. Etenim, ut suprà diximus, semper, & pro omni instanti Deus ad eos illuminandos paratus est: non tamen lumen illud divinæ gratiæ semper est pro omni instanti in actu secundo suis fulgoribus illustrans; sed solùm pro loco, & tempore internos divinos afflatus, piasque cogitationes largitur Deus; nempe dum pervenit homo ad usum rationis, dum urget gravis tentatio, dumque instat observantia præcepti supernaturalis. Tunc namque datur gratia illa supernaturalis pro illo tunc, pro quo obligatur ad observantiam præcepti. Quòd si in illo, & pro illo instanti justo Dei judiciò alicui obdurato non est præsens, est illi pœna peccati personalis, quæ non excusat ipsum à culpa; cùm ex gratiæ renitentia, impotentia pro illo instanti benè agendi, & deponendi excœcationem, & obdurationem, facta sit illi consequens, & voluntaria. En ergo quomodò excœcatis, & obduratis imputatur tam obduratio, quàm peccatum in ipsa obduratione commissum; quamvis non semper pro omni instanti præfulgeat illustratio, ac stimulet excitatio; vel quia solùm pro loco, & tempore datur; vel quia si pro aliquo instanti illis illustrationibus, & excitationibus sint exuti, priori culpâ destituti supponuntur. Rem hanc, quia summi, ut arbitror, momenti, prolixiùs tractare pernecessarium mihi visum est.

DUBIUM V.

An Obduratis, & Excœcatis pro statu perfectæ obdurationis, & excœcationis omissio actûs præcepti sit imputabilis ad culpam?

§. I.

Explicatur possibilitas Obdurationis.

1. HIc statim oritur quæstio alia de perfectè excœcatis, & obduratis, quos Deus ita plenè deseruit, ut sint omni gratiâ sufficiente destituti. Casum istum perfectæ excœcationis, & obdurationis possibilem agnoscimus. Etenim obduratio dupliciter considerari potest: primò, quà peccatum est, & prout sic est motus animi humani inhærentis malo, & aversi à divino lumine. Secundò, prout dicit subtractionem gratiæ. Si consideretur, quà formaliter dicit motum animi humani inhærentis malo, & aversi à divino lumine, prout sic non est à Deo: cùm Deus nunquam actu directo, & positivo aliquem induret, quoniam mali auctor esse nequit, neque peccati: quod blasphemè scripsit *Calvinus*, Deum obcœcationis, & obdurationis unicum auctorem faciens. Sic lib. 2. Institutionum: & licèt admittat, Deum sæpè obdurare solùm deserendo: tamen addit, alia esse testimonia, quæ ultrà procedant: *Qualia sunt*, inquit, *de Pharaonis induratione. An in-*

induravit cor non emolliendo? Id quidèm verum est, sed plus aliquid fecit; quòd obstinatione pectus ejus obfirmandum Satanæ mandavit. Sed expressiùs lib. 3. Instit. cap. 24. §. 12. *Quos ergo in vasa contumeliæ, & mortis exitium creavit, ut iræ suæ organa forent, & severitatis exempla, eos, ut in finem suum perveniant, nunc audiendi verbi sui facultate privat, nunc ejus prædicatione magis excæcat, & obstupefacit*.

2. At Fide Catholicâ Magistrâ discimus, obdurationem permissivè tantùm, non positivè esse à Deo, qui justitiæ suæ judicio permittit peccatorem indurari; non tamen obdurationis & peccati est, vel dici potest causa. Cujus fundamentum est, quia cùm concretum supponat pro actu, qui substat deformitati, & deformitas actum afficiens se habeat, ut significatum formale, nequit verbum appellans supra significatum formale termini, in quem fertur, absolutè dici de Deo; quare falsum est dicere; Deus est causa peccati, sed solùm cum aliqua reduplicatione, in quantùm est actus; ut enim dicit S. *Augustinus* Epist. 194. ad *Sixtum* cap. 3. num. 6. *Investigabiles sunt misericordia, & veritas ejus, quoniam cujus miseretur, non justitiæ, sed misericordiæ gratiâ, & quem vult obdurat, non iniquitate, sed veritate vindictæ*. Et num. 14. *Quærimus meritum obdurationis, & invenimus. Merito namque peccati universa massa damnata est. Nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam; quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: ac potius ut non impertiatur, hoc digni sunt, hoc merentur*. Et lib. de grat. & liber. arbit. cap. 31. num. 33. *Ac per hoc, quando legitis in litteris veritatis à Deo seduci homines, aut obtundi, vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præcessisse mala merita eorum, ut justè ita paterentur*. Et ibi: *Quorum malitiam non ipse fecit, sed originaliter tracta est ab ipso Adam, aut crevit per propriam voluntatem*. Et lib. 1. q. 2. ad *Simplicianum*: *Ob hoc dicitur obdurare peccantes quosdam, quia non eorum miseretur, non quia impellit, ut peccent; eorum autem non miseretur, quibus misericordiam non esse præbendam æquitate occultissimâ, & ab humanis sensibus remotissimâ judicat*.

3. At si consideretur, quà formaliter dicit subtractionem gratiæ, prout sic est à Deo: ut toties inculcat S. *Augustinus*. Sic namque apertè pronuntiat in *Exposit. Epistolæ ad Rom.* n. 62. *Cujus enim miseretur, facit eum benè operari: & quem indurat, relinquit eum ut malè operetur*. In eodem suprà laudato lib. 1. ad *Simplicianum* num. 15. *Unde datur intelligi, quod infra utrumque posuit. Ergo cujus vult miseretur, & quem vult obdurat, ita sententiæ superiori posse congruere, ut obduratio Dei sit nolle misereri: ut non ab illo irrogetur aliquid quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior non irrogetur*. Et enarrat. in Psal. 147. num. 26. exponens illud, *In faciem frigoris ejus quis subsistet?* Sic habet: *In faciem frigoris ejus, cujus? Dei. Unde est ejus frigus? Ecce deserit peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit sensum, ecce non infundit gratiam*. Etenim cùm Deus sit supremus Dominus donorum supernaturalium, & gratia non sit debita humanæ naturæ, non requi-

quiritur ratio, quarè Deus illam non det, cui non debetur. Illam largiens gratis dat, & non dans eam, non injuriam facit, ut testatur S. *Augustinus* de peccatorum merit. num. 6. *Cur illum adjuvet, illum non adjuvet, illum tantùm, illum autem non tantùm, istum illo, illum isto modo, penes ipsum est & æquitatis tam secreta ratio, & excellentia potestatis.* Potest ergo Deus aliquorum nolle misereri, nolle gratiam infundere, velle eos deserere, non adjuvare, ut dicit S. *Augustinus* tract. 53. in *Joann. Sic excæcat, sic obdurat Deus deserendo, & non adjuvando, quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest.* Et rursum ibi: *Cum quæstiones hujusmodi in medium veniunt, quare alius sic, alius autem sic; quare ille, Deo deserente, excæcetur, ille, Deo adjuvante, illuminetur: non nobis judicium de judicio tanti Judicis usurpemus.* Et iterum ibi: *Si ergo absit, ut sit iniquitas apud Deum, sive quando adjuvat, misericorditer facit, sive quando non adjuvat, justè facit: quia omnia non temeritate, sed judicio facit.* Et tandem lib. 2. contra advers. leg. & Prophet. cap. 8. *Ille igitur, qui secundùm Apostolicam sententiam cujus vult miseretur, & quem vult, indurat, proculdubio quem vult illuminat, & quem vult, excæcat.* Ad cujus discutiendam justitiam valde parvum habemus sensum, cùm ejus gratia, non tam moveat cùm præstatur indignis, quàm cùm æque indignis aliis denegatur. *Quis enim*, inquit *Apostolus* ad *Rom.* 11. *cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius illius fuit, aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.*

4. Hoc maximè verum, supposito demerito peccati originalis, quod Deus assumere poterat, ut motivum (terminativè scilicet, & materialiter, ut aliàs à nostris explicatur) damnandi omnes homines: & de facto habet voluntatem consequentem damnandi aliquos ex motivo saltem illius, quos re verâ damnat: sicuti ex motivo suæ misericordiæ, & bonitatis est in ipso voluntas consequens salvandi eos, quos de facto salvat: quod adeo disertè docet D. *Augustinus*, ut nullum ea de re suboriri dubium possit. Sic expressè lib. de dono persever. cap. 8. *Ex uno quippe omnes in condemnationem, non injustitiâ judicati sunt filii iræ, sed justitiâ. Qui ergo liberatur, gratiam diligat; qui non liberatur, delictum agnoscat.* Et in *Enchir.* cap. 95. *Tunc non latebat quod nunc latet. Cùm de duobus parvulis unus esset assumendus per Dei misericordiam, alius per judicium relinquendus; cur ille potius, quàm iste fuerit assumptus, cum causa una esset ambobus.* Et lib. 2. ad *Bonifacium* cap. 7. ubi dicitur: *Cujus vult miseretur, & quem vult obdurat, qui facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, bonum quidem immeritò, & gratis datur, quia ex eadem massa, est cui datur: malum verò merito & debitum redditur, quia in massâ perditionis malum malo non malè redditur.* Et lib. de prædest. Sanctor. cap. 8. *Cur autem non omnibus detur* (fides) *fidelem movere non debet, qui credit ex uno omnes esse in condemnationem, sine dubitatione justissimam; ita ut in nullo Dei esset justa reprehensio, etiamsi nullus inde liberaretur. Undè*

dè constat, magnam esse gratiam, quòd plurimi liberantur, & quid sibi deberetur, in eis, qui non liberantur, agnoscunt.

5. His omnibus à S. *Augustino* statutis, robur quidem non minimum addit præclara D. *Thomæ* sententia q. 6. de verit. art. 2. ad 9. dicentis: *Electio Dei, quâ unum diligit, & alium reprobat, rationabilis est; nec tamen oportet, quòd ratio electionis sit meritum, sed in ipsa electione ratio est divina bonitas; ratio autem reprobationis est in hominibus peccatum originale, ut Augustinus dicit.* Si ergo cùm voluntate consequenti damnandi aliquos ex motivo peccati originalis, rectè componitur voluntas antecedens salvandi omnes homines, quæ in Deo oritur ex sua infinita bonitate, quæ eadem immutabilis est, etiam post peccatum originale; itâ & in præsenti dicimus, quòd cum voluntate antecedenti dandi omnibus auxilia sufficientia ad salutem, rectè componitur voluntas consequens, ex motivo peccati originalis, denegandi quibusdam auxilia sufficientia. Non enim deficit in Deo ex hominum peccato voluntas illa antecedens; cùm peccatum impediat solùm finis voliti consecutionem, detque motivum modo suprà insinuato; nam aliàs Divina voluntas à nullo extra se accipit motivi rationem, ut voluntate consequenti Deus deneget auxilia sufficientia: maximè cùm hæc auxiliorum denegatio, obcœcatio, & induratio sint effectus reprobationis, ut docet D. *Augustinus* lib. de gestis *Pelagii* cap. 3. *Absit autem, ut ii, qui secundùm propositum vocati sunt, quos præscivit, & prædestinavit, conformes imagini filii sui, suo ut pareant desiderio dimittantur. Hoc enim patiuntur vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem.* Et mox: *Illis ergo fit quod scriptum est, tradidit illos Deus in desideriis cordis eorum: non autem prædestinatis, quos regit Spiritus Dei.*

6. Accedit in ejusdem veritatis confirmationem demeritum simpliciter infinitum peccati, quod in non regeneratis pœnam omnem meretur possibilem, ipsamque annihilationem, teste D. *Thoma* in 4. dist. 46. q. 2. art. 2. q. 1. ad 4. *Peccato originali secundùm rigorem justitiæ non solùm debetur pro pœna carentia visionis divinæ, sed etiam ipsius annihilatio; & ideò ex hoc ipso, quòd serventur pueris non baptizatis bona naturalia, citra condignum puniuntur; unde Hierem. 3. dicitur: Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti.* Hanc ergo annihilationis merentur pœnam, licèt de facto pœna ista non sit taxata secundùm divinam justitiam, quæ citra condignum peccatorem punit pœnâ infinitæ solùm durationis: quæ infinita duratio non compatitur subjectum annihilari, ut docet D. *Thomas* 1. 2. q. 87. art. 4. ad 1. *Dicendum, quòd omninò redigi in nihilum eum qui peccat, non convenit divinæ justitiæ, quia repugnat perpetuitati pœnæ, quæ est secundùm divinam justitiam, ut dictum est.* Ergo à fortiori meretur privationem omnis boni compossibilis cum existentia subjecti: cùm privatio ista minus malum sit, quàm destructio totalis subjecti. Intantùmque est major pœna, inquantùm bonum, quô privat, est magis debitum subjecto, ut docet idem S. Doctor q. 5. de malo art. 4. *Ad tertium dicendum, quòd gravitas alicujus pœnæ potest attendi dupliciter: uno modo ex parte ip-*

sius

sius boni, quõ privatur per malum pœnæ: & sic carentia visionis divinæ, & fruitionis Dei est gravissima pœnarum. Alio modo per comparationem ad eum, qui punitur: & sic tantò est gravior pœna, quantò id quod subtrahitur est magis proprium, & connaturale ei, cui subtrahitur. Sicut magis diceremus puniri hominem, si auferretur ei patrimonium suum, quàm si impediretur, ne perveniret ad regnum, quod ei non debetur. Et per hunc modum dicitur esse mitissima omnium pœnarum sola carentia visionis divinæ, in quantùm visio divinæ essentiæ est quoddam bonum omnino supernaturale. Ex quo ibi art. 3. probat, carentiam visionis divinæ nullam inducere afflictionem, nullumve animi dolorem pueris decedentibus sine Baptismo; & respectu illorum esse *mitissimam* pœnam; quia scilicet privatio solùm est boni non debiti ipsis. Cùm autem tam naturæ Angelicæ, quàm animæ rationali, quæ sunt ab intrinseco incorruptibiles, esse sit ex intrinsecis debitum; alia verò bona, sive ordinis naturæ, sive gratiæ, sint minùs debita, inde fit, quòd in ratione mali sit majus malum totalis privatio essendi respectu naturæ ab intrinseco incorruptibilis, quàm privatio cujuscumque alterius boni possibilis: ergo peccatum, quod ex parte ejus, in quem peccatur, justò Dei judiciò meretur non esse subjecti, & justè meretur privationem cujuscumque alterius boni possibilis ordinis supernaturalis, ut rectè agnovit D. *Augustinus* de corrept. & grat. cap. 11. dicens: *Si autem hoc adjutorium, cùm primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere, si vellet, non utique suá culpá cecidissent; adjutorium quippe defuisset, sine quõ perseveráre non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est; quibus autem datur, secundùm gratiam datur, non secundùm debitum.* Et lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 21. *Quando ergo auditis, quod ait Apostolus, cujus vult miseretur, & quem vult obdurat, in eo, quem seduci permittit, aut obdurari, mala ejus merita credite.* Quam miram, & eximiam S. *Augustini* doctrinam sequutus est D. *Thomas* 2. 2. q. 2. art. 5. dicens: *Dicendum quòd... ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia præparante, sicut ad diligendum Deum, & proximum: & similiter ad credendum articulos Fidei: sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ. Quod quidem auxilium quibuscumque divinitus datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat.*

7. Ut verissimum ergo præsupponi debet, quòd obduratio effectus est peccati, sive personalis, sive originalis. At hic meritò contra *Jansenium* de grat. Salvat. lib. 10. cap. 4. in fin. observandum, quòd totalis desertio gratiæ non potest esse effectus peccati originalis per Baptismum remissi: nam per Baptismum nedum remittitur culpa, verùm etiam & omnis reatus pœnæ æternæ, ut definit *Concilium Tridentinum* Sessione quintâ his verbis: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, anathema sit*: ex illo nempe *Apostoli* ad *Rom.* 8. *Nihil damnationis*

tionis est iis, qui sunt in Christo Jesu. Si ergo datur reatûs remissio, injustus esset Deus, si in illo daretur voluntas puniendi hominem auxiliorum sufficientium denegatione propter tale peccatum; debitum quippe pœnæ æternæ supra culpam fundatur: ergo cui est remissa culpa, puniri nequit exercitâ denegatione omnis auxilii, quæ se habet, ut maxima pœna. Tum & maximè; quia negatio omnis auxilii est permissio peccati actualis: ergo si exercita denegatio omnis gratiæ sufficientis causatur demeritoriè ex peccato originali; ipsum peccatum originale remissum influeret sicut prima radix in peccatum actuale, propter quod esset pœnâ æternâ puniendus. Quomodò ergo verum esse potest illud *Apostoli*, quòd *Nihil damnationis manet in homine, qui est in Christo Jesu?* Vel illud sacri Concilii oraculum, quòd per Baptismum & remittitur culpa, & reatus pœnæ æternæ; si peccatum remissum revivíscit quoad demeritum? Si Deus baptizato non totale beneficium liberationis decernit, nec à perditione liberat; sed potiùs eum finaliter in perditione, ex demerito ejusdem peccati, relinquit?

8. Non dari pro hoc statu obdurationem, & desertionem totalem, tam in baptizatis, quàm in infidelibus; nullique in pœnam peccati sive originalis, sive actualis ablatum esse auxilium sufficiens, quò implere præceptum, quò petere, & impetrare possit omnia sibi necessaria ad salutem, diximus Dubio præcedenti; non enim tanta pœna, manente statu viatoris, ad executionem perducitur; cùm de ratione hujus sit, quòd possit accedere ad terminum, quod impossibile esset homini omni auxilio sufficienti destituto. Hoc clamat Dei misericordia superexcedens nequitiam peccatorum; quâ invitantur isti, dum in via sunt, ad salutem, & pœnitentiam *Ezechielis* 33. v. 11. *Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis vestris pessimis. Ecclesi.* 5. v. 8. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius.* Et 2. *Petr.* cap. 3. v. 9. *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Quænam ergo esset misericordiæ Dei gloria, obduratum in illo miserrimo obdurationis statu ad pœnitentiam vocantis, si penitùs, & pro semper destitutus est omni Dei gratiâ, quâ mens illuminetur, cor emolliatur ad rectè vivendum, duritiamque cordis deponere possit, quam ipse sibi mala perpetrando nutrit?

9. At cùm sint nec pauci, nec infimi nominis Theologi, qui asserunt, auxilium sufficiens, & necessarium ad resurgendum à peccatis, non omnibus hominibus adesse pro omni tempore, maximè obcœcatis pro statu obdurationis; inter quos Emin. Card. *Bellarminus* de grat. & liber. arbitr. lib. 2. cap. 6. dicens: *Probatur igitur hæc propositio ex divinis litteris, Ecclesi.* 7. *Considera opera Dei, quòd nemo potest corrigere quem ille despexit. Certè qui hoc dixit pro comperto videtur habere, aliquos à Deo interdum ita despici, ac deseri, ut converti nequeant. Item Joann.* 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. Quo loco notandum*

dum est illud, non poterant credere, non esse dictum solùm propter præscientiam futurorum, id est, quia præviderat Isaias, eos non credituros, quomodo possemus dicere, non poterat Petrus non negare Salvatorem, quandoquidem Christus, qui mentiri non poterat, eum negaturum fuisse prædixerat. Nam hoc paulò ante significaverat Joannes illis verbis: Cùm autem tanta signa fecisset, non credebant in eum, ut sermo Isaiæ impleretur, Domine quis credidit auditui nostro? Ibi igitur causam reddidit, cur non crederent ex prædicatione Isaiæ; sed mox adjungit aliam causam ab excæcatione, & de ea dicit: Et propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, excæcavit oculos eorum. Porrò excæcati non solùm non vident, sed etiam videre, durante excæcatione, non possunt.

10. Mox sibi sequens objicit argumentum: *At inquies, quamvis excæcati videre non possunt, tamen removere possunt excæcationem, si cooperentur gratiæ prævenienti, & sic absolutè videre possunt.* Cui ipse respondet: *Fateor, excæcatos posse removere excæcationem, si cooperentur gratiæ prævenienti, sed gratiam prævenientem non semper adesse confirmo; idque colligi dico ex loco Evangelii jam citato; nam cùm adest gratia præveniens, incipit homo videre, aut certè posse videre; gratia enim præveniens illuminat cor; proinde non est ille simpliciter excæcatus, cui gratiæ divinæ lumen affulget; & si semper adesset gratia præveniens, per quam possent omnes peccatores semper videre, nulli essent simpliciter excæcati; quod certò repugnat Scripturæ allegatæ, aliisque quamplurimis.*

11. Hanc obcœcationem simpliciter talem explicat Eminentissimus iste lib. 2. de amiss. grat. & stat. peccat. cap. 14. dicens: *Secundo loco observandum est, ad excæcationem, & obdurationem non sufficere, ut quis non videat, vel non cedat; sed requiri, ut non possit moraliter videre, nec cedere. Id enim ostendit nomen excæcationis, & obdurationis. Cæci siquidem non dicuntur qui videre possunt, licèt non videant; & res duræ illæ dicuntur, quæ nec cedunt, si comprimantur, nec cedere queunt, & potius franguntur, quàm cedant. Hinc Joann. 12. legimus: Ideò non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, excæca cor Populi hujus, & aures ejus aggrava. Et Ecclesi. 7. Considera opera Dei; quòd nemo possit corrigere, quem Deus despexerit. Ex quo intelligimus, non dici Deum excæcare, vel indurare, quando juvat hominem auxilio suo, ita ut ille verè possit, si velit, licèt permittat, eum labi, & eatenus deserat, quia non præbet auxilium, quô ille infallibiliter velit. Alioquin omnes, qui peccant, essent excæcati, & obdurati, cùm nemo peccet, nisi permittente, atque aliquô modô deserente Deo: Constat autem, non omnes, qui peccant, excæcatos, vel obduratos propriè dici posse. Illa igitur sola permissio, atque desertio, excæcatio, & obduratio dicitur ex parte Dei, quâ fit, ut homo justô Dei judicio peccata præterita punientis, ita destituatur auxilio divino, ut non possit moraliter non cadere, quod pulchrè ostendit similitudo Chrysostomi de Duce milites in prælio deserente.*

12. Et infrà sequens sibi proponit argumentum : *Sed occurret aliquis, atque objiciet, incertum fore judicium Dei, quó in pœnam peccati præteriti aliquos obdurat, & excæcat, si in illorum potestate est, non excæcari, vel obdurari, aut continuò cæcitatem, obdurationemque repellere*. Cui satisfacit dicens : *Respondeo, certitudinem divini judicii ex eo pendere, quòd eum, qui excæcari, atque obdurari meretur, Deus non solùm deserit, ac desertione suá vinci sinit ab hostibus, & in peccata varia trahi, atque perduci, sed etiam non dat gratiam congruentem ejus ingenio ad imputandas vires, quæ est alia occultior desertionis species, id est, non eum excitat, & vocat, quomodò prævidet illi aptum esse, ut sequatur excitantem, & vocantem; & quamvis non deneget auxilium, quó ille absolutè possit auxilium petere : tamen certissimè videt eum auxilio illo non usurum. Atque ita cujus vult miseretur, & quem vult obdurat, ut dicitur ad Rom. 9.*

13. Hæc Eminentissimus iste. Cùm ergo tàm ille, quàm nonnulli Theologi in excæcatis, & obduratis quamdam moralem peccandi necessitatem agnoscant; nam licèt illi actuali auxilio destituti ad peccandum non necessitentur, fieri non potest, ut diu se ab omni peccato abstineant, & non in aliquod propriæ voluntatis impetu acti præcipites ruant, juxta illud *Innocentii* I. in Epistola ad *PP. Concilii Carthaginensis*. *Quotidiana*, inquit, *præstat ille remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores : necesse est enim, ut quó auxiliante vincimus, eodem iterum non adjuvante vincamur*: Quod & definit Summus Pontifex *Cœlestinus* in Epistola ad *Gallos* cap. 6. dicens : *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus*. Et rursus, cùm & infidelibus etiam Deus ex demerito originalis peccati hanc cœcitatem, & obdurationem permittere possit; hinc duo examinanda, & demonstranda veniunt : an nempè tàm illi, quibus denegatum est auxilium sufficiens in pœnam peccati originalis, quàm illi, qui proprio personali peccato hanc merentur pœnam, culpâ vacent, dum in eo miserando obdurationis statu, in omnia scelera præcipites ruunt? Nostrarum itaque partium esse duximus hæc duo sequentibus Conclusionibus paulò distinctiùs explorare. Prima sit.

§. II.

§. II.

Excæcatorum, & Induratorum peccata crimini iisdem re ipsa verti non possunt, si in pœnam peccati originalis, omni sint auxilio interiori destituti.

14. HUjus Conclusionis momentum desumitur ex celeberrimo D. *Augustini* testimonio lib. de natur. & grat. cap. 67. n.80. ubi probat, præcepta non esse impossibilia. *Quis enim peccat*, inquit S. Doctor, *in eo, quod cavere nullo modo potest?* Et cap. 69. num. 83. *Valde autem bona sunt præcepta, si legitimè his utamur. Eò quippè ipso, quo firmissimè creditur, Deum justum, & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus .... Et petat quò destituitur, ut impleat, quod jubetur.* Non in hoc, aut altero loco docet id ipsum Doctorum Princeps, sed in multiplici; nempe serm. 61. de temp. *Nec impossibile aliquid potuit imperare, qui justus est, nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui pius est.* Et lib. 2. de peccat. merit. & remis. *Dubitare non possum, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum, & adjuvandum, quo fiat, quod jubet, impossibile aliquid esse, ac per hoc potest homo si velit, esse sine peccato adjutus à Deo.* Quod firmissimè credendum proponit S. Doctor, ut infrà dicemus.

15. At ex his argumentum desumitur: Homo destitutus omni auxilio sufficienti in pœnam peccati originalis esset antecedenter impotens ad impletionem præcepti; non enim omissio actûs præcepti est voluntaria, sive exercitium liberum voluntatis, sine potestate ad actum oppositum; cùm carentia actûs solùm possit esse exercitium potentiæ liberæ, ut talis, quæ propter suam universalitatem, & dominium potest hoc velle, vel nolle; sed sine potestate ad actum oppositum omissio actûs esset à voluntate sine potestate, & dominio ad actum oppositum: ergo talis omissio non esset libera, ex quo nec peccatum esset, ut dicit Sanct. *Augustinus* lib. de vera Relig. cap. 14. *Usque adeò peccatum voluntarium est malum, ut nullò modò sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidem ita manifestum est, ut nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quarè aut negandum est, peccatum committi, aut fatendum est, voluntate committi.*

16. Secundò: Omissio rei præceptæ, quæ est à voluntate determinata ad illam, tanquam ad adæquatum exercitium illius, non est omissio libera: unde quia *Manichæi* ponebant, peccatum esse ex natura mala, in quam, non voluntate, sed à Deo, juxta ipsos, missi sumus; arguit S. *Augustinus*, nullum in nobis esse peccatum. Sic disputat. 2. contra *Fortunatum* Manichæum rogat eum, ut sibi respondeat: *Quemadmodùm fieri possit, ut si est Deo natura contraria, nobis imputetur pecca-*

tum, qui in illam naturam, non voluntate, sed ab ipso Deo, cui nocere nibil potuit, missi sumus. Et lib. 2. de actis contra *Felicem* Manichæum cap. 8. sic eum redarguit: *Nullum ergo invenis peccatum, quod damnat Deus: nullum invenis peccatum, quod pœnitentiâ possit sanari. Si autem pœnitentia est, & culpa: si culpa est, & voluntas est: si voluntas est in peccando, natura non est, quæ cogat*. Sed si homo careret omni auxilio, omissio actûs præcepti esset à voluntate determinata ad illam, tanquam adæquatum ejus exercitium; cùm esset à voluntate sine indifferentia potestatis, ac dominii ad actum oppositum: ergo talis omissio non esset libera; ac per consequens *peccaret damnabiliter in eo, quod necessariò facit*, quod damnatum est à S. *Pio V.* prop. 67. *Baii*.

17. Tertiò: Omissio rei præceptæ in tantùm esset libera, in quantùm posset moraliter reduci ad voluntatem; sed si voluntas est omni auxilio interiori destituta, ad ipsam nequit moraliter reduci: ergo non esset omissio libera. Minor probatur: Ut moraliter reducatur omissio ad voluntatem, necessaria est in voluntate potestas ad actum omissioni oppositum. Quid namque aliud est omissionem præcepti reduci moraliter ad voluntatem, nisi sic voluntatem se habere, ac si positivè vellet omittere actum? Sed sine potestate, & dominio ad actum, sed potiùs cum necessitate ad omissionem, nequit dari fundamentum, ut intelligatur, sic se habere voluntatem, ut velit omittere: ergo nequit moraliter reduci ad voluntatem omissio, quæ est à voluntate sine potestate, & dominio ad actum oppositum. Non ergo talis omissio imputabilis est ad culpam, quæ nec laude, nec vituperio digna est. *Quis non clamet*, inquit *Augustinus* in lib. de Fide contra *Manichæos* cap. 11., *stultum esse præcepta dare ei, cui liberum non est quod præcipitur facere: & iniquum esse eum damnare, cui non sit potestas jussa complere?* Quarè eleganter dixit doctissimus *Vega* in expositione *Concilii Tridentini* lib. 11. cap. 13. *Ipsum lumen naturale nobis à Deo inditum, ipsa scintilla rationis mentibus nostris impressa, ipsa naturæ vis, & conscientia satis nobis esse poterit ad expugnandum hunc errorem. Quæ namque fuit unquam gens tam barbara, quis hominum tam stolidus, & stupidus, ut putaret, se in culpa esse, aut in crimine, propter ea, quæ vitare non potest? Quis etiam tam durus fuit unquam, tam crudelis, tam immanis, & ab omni humanitate alienus tyrannus, ut ea suis subditis imperaverit, vel ab eis exegerit, quæ præstari ab ipsis non poterant?*

18. Ut ab hoc momento se expediat *Jansenius* asserit, impossibilitatem in homine lapso esse non antecedentem, sed consequentem, ortam ex suppositione originalis culpæ, quæ fuit voluntaria posteris *Adæ*. Sed contra est, quia etsi hæc impotentia sit voluntaria voluntate capitis: hâc tamen voluntariâ impotentiâ suppositâ, crudelis, & injustus esset Deus, si impotentiâ illâ manente, ipse homini aliquid impossibile præciperet. Quis enim crudelem non dicat eum, qui homini, ex fractis pedibus impotenti ultrà progredi, præcipiat, ut ulteriùs incedat? Ergo repugnat bonitati, & sapientiæ Dei, quòd homini, etsi voluntariâ culpâ originis factus sit impotens, præcipiat progredi in via salutis. Quid nam-

namque intereft, quòd hæc impotentia fit pœna originalis culpæ? Annè Deus, feclusò miraculò, poterit præcipere cœcis, ut videant, furdis, ut audiant? Et tamen cœcitas, & furditas pœnæ funt peccati originalis, quod ineluctabili neceffitate trahimus. Annè Deus poteft five juftis, five peccatoribus præcipere, ut nullis morbis, nullis pafsionibus, nullis concupifcentiæ, vel iræ motibus primò primis, & indeliberatis fint obnoxii? Et tamen motus ifti, & cæteræ pœnæ, fatales funt necefsitates, & peccati originalis infelices fequelæ, atque effectus. Annè amentes, & furiofi rei funt, & damnabuntur propter peccata in amentia commiffa? Et tamen amentia eft pœna peccati originalis voluntaria voluntareitate capitis. Etiam defectus myfteriorum Fidei infideli negativo fuit volitus voluntareitate capitis; tamen, ut modò ex SS. *Auguftino*, & *Thoma* diximus, non eft peccatum, fed pœna peccati originalis. Ergo nec impotentia præceptis obfequendi imputabilis eft ad culpam, etfi pœna fit peccati originalis, & voluntaria voluntareitate capitis.

19. Hujus ratio, & fundamentum defumitur ex doctrina S. *Auguftini* lib. 1. de peccat. merit. cap. 35. dicentis: *Sine propria voluntate nullum vitæ propriæ poteft effe peccatum*. Et lib. 73. quæftionum q. 24. *Deus quovis homine optimo, & juftifsimo longè, atque incomparabiliter melior, & juftior eft. Juftus autem regens, & gubernans univerfa, nullam pœnam cuiquam finit immeritò infligi, nullum præmium immeritò dari. Meritum autem pœnæ peccatum, & meritum præmii rectè factum eft. Nec peccatum autem, nec rectè factum imputari cuiquam juftè poteft, qui nihil fecerit propriâ voluntate. Eft igitur & peccatum, & rectè factum in libero voluntatis arbitrio*. Quam doctrinam tradit D. *Thomas* in 2. fentent. diftinct. 50. quæft. 1. art. 2. dicens: *Oportet, ut fecundùm hoc, quod aliquid rationem culpæ habet, fecundùm hoc ratio voluntarii in ipfo reperiatur. Sicut autem eft quoddam bonum, quod refpicit naturam, & quoddam quod refpicit perfonam; ita etiam eft quædam culpa naturæ, quædam culpa perfonæ. Unde ad culpam perfonalem requiritur voluntas perfonæ, ficut patet in culpa actuali, quæ per actum perfonæ committitur: ad culpam verò naturæ, hoc eft, originale peccatum, non requiritur, nifi voluntas in natura illa*: fed carentia gratiæ fufficientis, quæ effet in pœnam peccati originalis, non effet libera libertate perfonali, cùm antequam homines exifterent, nullum voluntatis propriæ exercitium actu extiterit; nec fuerit aliquis actus propriæ voluntatis, five formalis, five virtualis, circa hujufmodi carentiam: ergo non ipfis imputabilis effet ad culpam carentia auxilii fufficientis, nec voluntaria omifsio præcepti. Sic probat S. *Auguftinus* Epift. 105. modò 194. ad *Sixtum* cap. 5. quòd ignorantia, & cœcitas in infidelibus, qui nihil unquam de Evangelio audierunt, vel audire potuerunt, purè negativa eft, & non culpanda: *Ipfa ignorantia*, inquit, *in eis, qui intelligere noluerunt fine dubitatione peccatum eft: in eis autem, qui non potuerunt, pœna peccati*. Cui fuffragatur D. *Thomas* 2. 2. quæft. 10. art. 1. de infidelitate loquens his verbis: *Si autem accipiatur fecundùm negationem puram, ficut in illis, qui nihil audierunt*

de

de Fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia divinorum ex peccato primi Parentis consecuta est: ergo adultis non sufficit ad peccandum illa libertas, quam habuerunt in voluntate *Adami*; sed requiritur libertas personalis. Quarè proscripta fuit ab *Alexandro VIII.* die 7. Decembris anni 1690. sequens propositio: *In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, quâ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.*

20. Secundò, quia ut effectus sit voluntarius in causa, requiritur, quòd præcognoscatur formaliter, & expressè, vel saltem virtualiter causa, ut connexa cum effectu; cùm effectus non sit voluntarius in causa, dum quis non vult causam, ut connexam cum effectu: ad quod prærequiritur cognitio connexionis, cùm nihil sit volitum, quin præcognitum; si namque invincibiliter connexionem causæ cum effectu ignoraret, volens causam, non prudenter præsumeretur velle effectum; atqui posteri *Adæ* peccatum originale contrahentes, non cognoverunt peccatum *Adæ* esse connexum cum privatione auxiliorum sufficientium; quinimmo nec primus homo, cùm peccavit, voluit privare se, & posteros gratiâ sufficiente: ergo hujus carentia non fuit ipsis voluntaria. Quis namque asserat, hominem, qui ex intemperantia factus est impotens implendi Ecclesiæ præcepta, ex quo in morbum incidit improvisum, reus sit non adimpletionis præcepti? Etsi enim culpâ suâ in morbum inciderit, & factus sit impotens; non ideò in morbum incidit, ut hæc non faceret; sed præter ejus voluntatem impotentia intemperantiam consecuta est: ergo à fortiori, ubi impotentia orta est, non ex voluntate personali, sed ex culpa originali. Quarè S. *Augustinus* lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. suprà citato asserit, *quòd ea, quæ ob ignorantiam invincibilem facere non possumus, non dicuntur peccata, nisi impropriè, & per figuram metonymiæ*. Et D. *Thomas* 1. 2. quæst. 19. art. 6. docet, *quòd si sit error, qui causat involuntarium proveniens ex ignorantia alicujus circumstantiæ absque omni negligentia: tunc talis error rationis, vel conscientiæ excusat, ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala.*

21. Hæc diximus de cœcitate contracta in pœnam peccati originalis, licèt propriè hæc dici non debeat excœcatio, & obduratio; ut observat Eminentissimus *Bellarminus* lib. 2. de amiss. grat. & stat. peccati cap. 14. his verbis: *Hinc habemus, permissionem illam, quâ Deus sinivit, primum hominem labi, & quâ nunc etiam sinit, justos peccare, non posse dici excœcationem, vel indurationem, quia excæcatio cùm sit pœna peccati, non potest esse primum peccatum*. Non ergo in homine omni auxiliò destituto in pœnam peccati originalis, simplex carentia luminis, ad quam non præcessit affectus pravus, quô illustrationes divinas repellat, vel impedimentum ponat, quominus à Deo illuminetur, dici potest excœcatio, seu obduratio; cùm ista sit peccatum, causa, & pœna peccati, ut dicit S. *Augustinus* lib. 5. contra *Julianum* cap. 3. *Cœcitas mentis, quam solus illuminator Deus removere potest, & est peccatum, quô in Deum non creditur, & est pœna peccati, quâ cor superbum*

perbum dignâ animadversione punitur, & est causa peccati, cùm aliquid mali cœci cordis errore committitur. Quarè tàm de cœcitate, quàm de obduratione reprehenduntur homines, tamquam de vero, & maximo peccato; sic *Matthæi* 13. *Incrassatum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & cordibus intelligant, & convertantur, & sanem eos*. Non est ergo excœcatio simplex carentia luminis, sed affectum pravum supponit divinas repellentem illustrationes, de qua sit secunda Conclusio, ut sciamus, qualiter sit & peccatum, & pœna peccati.

§. III.

Obdurati, & Excæcati ex culpa personali verè peccant, & peccatum ipsis re vera imputatur ad pœnam in statu obdurationis.

22. PRima pars hujus asserti, quòd nempè illi, qui obfirmato planè animo in peccatis perseverant, nec ullis admonitionibus, suasionibus, aut increpationibus à peccatis desiliunt, rei sint peccati propter cœcitatem cordis ipsorum; cùm à divinis auxiliis oculos mentis avertentes, semetipsos in omne vitiorum genus effundunt, evidentissimis Sacræ Scripturæ testimoniis comprobatur. Quis namque neget, *Pharaonem*, cujus cor induratum erat, reum fuisse peccati, ille qui per contemptum abjecit oblata miserentis Dei munera, ut à peccatis resipisceret? An non peccaverunt *Judæi*, quorum invictam pertinaciam *S. Stephanus* his verbis perstringebat *Actuum* 7. *Durâ cervice, & incircumcisis cordibus, & auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis?* An excusabiles sunt à culpa illa, de quibus Sapiens *Proverb.* 29. loquitur: *Viro, qui corripientem durâ cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus, & eum sanitas non sequetur?* An & excusabiles Senes illi, de quibus *Danielis* 13. v. 9. dicitur: *Declinaverunt oculos suos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum?* vel ille, de quo dixit Psalmista Regius *Psal.* 9. *Non est Deus in conspectu ejus, . . . auferuntur judicia tua à facie ejus?*

23. Hi sanè omnes rei peccatorum sunt; sicut & illi, de quibus, tenebris erroris, & ignorantiæ obnubilatam, & obscuram mentem habentibus, dixit *Apostolus* ad *Ephes.* 4. *Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cœcitatem cordis ipsorum*. Et qui propter pravum, & erroneum corruptæ mentis judicium, propter eamdem cœcitatem, ac indurationem cordis ipsorum, pertinaciter omnis generis immunditiam, & turpitudinem ardenti, & insatiabili cupiditate dilexerunt, ut ibi dicit *Apostolus*: *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam*. Uno verbo: An excusabiles erunt

erunt illi, qui in iniquitate pertinaciter perseverantes, si minùs voce, animo certè, factisque Deo dicunt, illud *Job* 21. *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus?* Qui secundùm duritiam suam, & impœnitens cor, thesaurizant sibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei; quorum ut vita, ita & mors pessima est; & *obdurati fallaciâ peccati*, ut loquitur *Apostolus* ad *Hebræos* 3., in profundum peccatorum veniunt: ut verè de illis dici possit illud *Isaiæ* 28. *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum?*

24. Hoc ut certissimum supponi debet; qua de causa, & ratione, cur imputentur ipsis peccata, quæ est secunda pars Conclusionis positæ, gravis discordia est inter Theologos. Nobis, qui unicuique, quamvis obcœcato, & indurato, pro loco, & tempore, præstò esse possibilitatis gratiam defendimus, facilis est responsio: cùm enim æternæ veritatis semper pro loco, & tempore aliquod clarescat lumen, possunt, etiam post consummatum scelus, contristari, lugere, ac pœnitere: quare in illis non est defectus potestatis, sed culpa voluntatis. At in casu quæstionis, quòd perfectè excœcati sint; ita ut nulla subluceat menti illustratio, nullâque supernaturali excitatione pulsetur voluntas; quia nempe his justo Dei judicio privantur in pœnam præcedentium suorum gravissimorum peccatorum, probabilissimam credimus illorum Theologorum sententiam, asserentium, quòd ad effectum imputationis, non est necessaria prævia illa mentis illustratio, voluntatisque excitatio, ut quis admissi peccati reus sentiatur. Hæc namque impotentia, in qua versantur obdurati, nullam omnino persentientes illustrationem mentis, & excitationem voluntatis, est voluntaria in causa, ceu præcedentium peccatorum effectus, in quorum pœnam Deus eos deserit; quod variis tum D. *Augustini*, tum D. *Thomæ* momentis, aliorumque SS. PP. demonstratur.

25. Et primò egregiè ab Ecclesiæ Doctoribus expenditur doctrina ista. Eam tradit S. *Fulgentius* lib. 2. de verit. prædest. dicens: *Solent enim homines, cùm audiunt, gratiâ Dei præveniri, atque immutari hominum voluntates, videntque se pro tenebrosi cordis perversitate culpari, excusationi suæ de justa Dei voluntate injustum captare suffragium, ut exinde majus recipiant punitionis augmentum. Accusant enim Deum, à quo gratiam non accipiunt; & se ipsos excusant, qui Deum justum vitio suæ iniquitatis offendunt. Ipsi suis manibus inferunt plagas, ac medico non dubitant irrogare calumniam, tanquàm causa occisionis propriæ non in illo sit, qui se ipsum interficit, sed in eo, qui minus ei salubri curatione subvenerit. Medicina quippe non mortis, sed curationis est causa: cui utique non rectè mors adscribitur, si pessimo vulneri, quod sibi homo intulit, minimè præbeatur. Justitiæ quippe est, si vulneratus ille relinquatur, ut mortem, quam sibi spontaneis operibus adscivit, inveniat: misericordiæ autem, si ab eo Medicus mortis perniciem beneficio gratuitæ orationis excludat. Tantò ergo iniquiùs medici benignitas infamatur, quantò minus spontanea pernicies hominis se ipsum vulnerantis attenditur: quam si in se querulus peccator*

tor intuens disceret, non divinam voluntatem ad excusationem suæ iniquitatis opponeret, sed humiliter misericordiam postularet. Apostolus ait: O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Ubi non sicut aliqui putant, B. Paulus in responsione deficit: sed cordis obdurati superbiam utili satis increpatione compescuit. Dicens enim: O homo tu quis es, admonuit, ut seipsum peccator superbus attendens, nec aliquid in suis operibus, quod Deo placeret, inveniens, à quo sibi videbat benè vivendi manere præceptum, ab ipso in humilitate contriti cordis exoraret auxilium: sciretque, sibi tantummodò succensendum, quicquid cogitatione, vel operatione peccaret: voluntatemque, ac facultatem in fide, & charitate, justè, sanctèque vivendi nunquàm homini nasci ex homine, sed divinitus tribui gratuitâ largitate.

26. Pari elegantiâ, & claritate id ipsum clarissimè tradit S. *Bernardus* serm. 81. in *Cantica* n. 7. dicens: *Ita nescio, quo pravo, & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem facit: ut nec necessitas, cùm voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cùm sit illecta, excludere necessitatem. Est enim necessitas hæc quodammodò voluntaria. Est favorabilis vis quædam, premendo blandiens, & blandiendo premens: unde sese rea voluntas, ubi semel peccato consenserit, nec excutere jam per se, nec excusare tamen ullatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis sub onere necessitatis hujus, Domine, inquit Isaiæ 38. v. 14. vim patior, responde pro me. Sed rursus sciens, quòd non justè causaretur adversus Dominum, cùm voluntas sua ipsius potius in causa foret, attende quid secutus intulerit: quid dicam, aut quid respondebit mihi, cùm ipse fecerit? Premebatur jugo, non alio tamen, quàm voluntariæ cujusdam servitutis; & erat pro servitute quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est, quæ se, cùm esset libera, servam fecit peccati, peccato assentiendo: voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet, voluntariè serviendo.* Hæc sanè non incongruè persuadere videntur, necessitatem voluntariam non excusare à peccato. Perpendantur utriusque S. *Doctoris* verba, quæ nedùm assertionem istam apertissimè continent, verùm & ejus rationem, veluti à priori; quia nempe impotentia volentis est, non nolentis. Non hæc est antecedens, sed consequens; cùm obstinatus peccatis præcedentibus jacens, amorem justitiæ non admittit, quare nihil aliud est, quàm constans peccandi libido.

27. Secundum argumentum desumitur ex D. *Augustino* tract. 53. in *Joan.* ubi hanc versans quæstionem sic habet, n. 4. *Hic occurrit altera quæstio. De qua quidem, ut competenter aliquid disputetur, & omnes ejus latebrosissimi sinus perscrutentur, & excutiantur, ut dignum est, nec mearum virium esse arbitror, nec angustiarum temporis, nec vestræ capacitatis. Tamen, quia transire ad alia, vestrâ expectatione non sinimur, nisi aliquid inde dicamus, accipite quod potuerimus: & ubi vestræ expectationi non suffecerimus, ab illo incrementum poscite, qui nos plantare posuit, & rigare: quia, sicut dicit Apostolus: Neque qui*

plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quidam ergo inter se mussitant, & ubi possunt aliquando proclamant, & turbulentâ disceptatione contendunt, dicentes: Quid fecerunt Judæi, vel quæ culpa eorum fuit; si necesse erat, ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini, cui revelatum est? Quibus respondemus, Dominum præscium futurorum, per Prophetam prædixisse infidelitatem Judæorum: prædixisse tamen, non fecisse. Non enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata jam novit. Ipsorum enim præscivit peccata, non sua: non cujusquam alterius, sed ipsorum.

28. Majorem difficultatem sibi objicit S. Doctor n.5. dicens: *Sed & quæ sequuntur Evangelii verba plus urgent, & profundiorem faciunt quæstionem: adjungit enim, & dicit Propheta, Non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excœcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem illos. Dicitur enim nobis: Si non potuerunt credere, quod peccatum est hominis non facientis, quod non potest facere? Si autem non credendo peccaverunt, potuerunt ergo credere; & non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodò dicit Evangelium: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excœcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut, quod est gravius, ad Deum referatur causa, quâ non crediderunt: quandoquidem ipse excœcavit oculos eorum, & induravit cor eorum? Non enim saltem hoc de diabolo dicitur, sed de Deo, quod ipsa prophetica Scriptura testatur. Nam si arbitremur, hoc dictum de diabolo, quòd excœcavit oculos eorum, & cor induravit: laborandum est, quomodò illorum culpam, quia non crediderunt, possimus ostendere; de quibus dicitur, non poterant credere. Deinde quia respondebimus de alio Prophetæ ipsius testimonio, quod posuit Paulus Apostolus dicens: Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus; electio autem consecuta est, cæteri verò excœcati sunt, sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos, ut non videant, & aures, ut non audiant, usque in hodiernum diem. Audistis fratres*, inquit S. Doctor, *propositam quæstionem, nempe quàm profunda sit? Sed respondemus, ut possumus. Non poterant credere, quia hoc Isaias Propheta prædixit: hoc autem Propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præscivit. Quare autem non poterant, si à me quæratur, citò respondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Propheta, non voluntatis eorum. Quam causam dicit Propheta? Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos, ut non videant, & aures, ut non audiant, & excœcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. Etiam hoc eorum voluntatem meruisse, respondeo. Sic enim excœcat, sic obdurat Deus, deserendo, & non adjuvando; quod occulto judició facere potest, iniquó non potest. Hoc omnino pietas religiosorum inconcussum debet, inviolatumque servare.* Hæc

S. *Au-*

S. *Augustinus*, illorum esse culpam asserens; & si illis desit expedita rectè operandi potestas; cùm hæc impotentia, in qua versantur excæcati, & obdurati omni gratiâ destituti, nullam omnino persentientes illustrationem mentis, & excitationem voluntatis, sit voluntaria in causa, seu præcedentium peccatorum effectus: *Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo*. Et quòd, si difficilis alicui responsio videatur, sciat: *Ideo cum quæstiones hujusmodi in medium venerint, quarè alius sic, alius autem sic; quarè ille, Deo deserente, excæcetur, ille Deo adjuvante, illuminetur: non nobis judicium de judicio tanti Judicis usurpemus, sed contradicentes exclamemus cum Apostolo ad Rom.* 11. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Unde dictum est in Psal.35. Judicia tua sicut multa abyssus*: quibus verbis etiam firmat, eos peccatis præcedentibus omnis possibilitatis gratiæ desertionem meruisse.

29. Audiendus iterum S. *Doctor* aliis disertis, dilucidisque testimoniis id ipsum comprobans. Lib. 5. contra *Julianum* cap. 3. n.8. inquit: *Cæcitas cordis quam solus removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur, & pæna peccati, quâ cor superbum dignâ animadversione punitur, & causa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur*. Etiam in *expositione propositionum* Epistolæ ad *Rom.* n. 62. *Sicut enim legimus in Exod.* 10. 1. *obduratum est cor Pharaonis, ut tam evidentibus signis non moveretur. Quod ergo tunc Pharao non obtemperabat præceptis Dei, jam de supplicio veniebat. Non autem quisquam potest dicere obdurationem illam cordis immerito accidisse Pharaoni, sed judicio Dei retribuentis incredulitati ejus debitam pænam. Non ergo hoc illi imputatur, quòd tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat: sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate*. Non *Pharaonem* à peccato liberat: at imputationis assignat causam, hancque repetendam ex peccatis, quibus obdurationem ipse promeruit. Id repetit de *Pharaone* loquens serm.88. *de temp.* eamdem assignans imputationis causam, nempe perversam voluntatem, quâ desertionem meruit. Necnon q. 50. super *Deuteronom.* dicens: *Simul ostendit Moyses, & sine adjutorio Dei homines intelligere, & obedire non posse oculis cordis, & auribus cordis*: & tamen si adjutorium Dei desit, non ideo excusabile esse hominis vitium: quoniam judicia Dei, quamvis occulta, tamen justa sunt.

30. Ad eumdem modum loquitur S. *Doctor* lib. *de corrept. & grat.* cap. 11 *Nunc autem, quibus deest tale adjutorium* (nempe sine quo non) *jam pæna peccati est; quibus autem datur, secundùm gratiam datur, non secundùm debitum*. En gratia nonnisi præcedentium delictorum merito subtracta. Rursus Epist. 194. ad *Sixtum* n. 22. obduratorum murmurationem, sive excusationem sibi proponens: *Sed excusabunt se homines, qui nolunt rectè, & fideliter vivere, dicentes: Quid nos fecimus, qui malè vivimus; quandoquidem gratiam, unde benè viveremus, non accepimus .... Quid nobis fit querela, quòd Deum offendamus*

mus malè vivendo, cùm illius voluntati nemo possit resistere, qui nos obduravit, misericordiam non præstando. Respondet, præcedentia delicta eorum causam esse subtractionis gratiæ, his verbis: *Non possunt veraciter dicere, nihil mali se fecisse, qui malè vivunt. Si enim nihil mali faciunt, benè vivunt: si autem malè vivunt, de suo malè vivunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod insuper addiderunt. Sed si vasa sunt iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem, quæ illis debita redditur, sibi hoc imputent, quia ex ea massa facta sunt, quam propter unius peccatum, in quo omnes peccaverunt, meritò Deus, justèque damnavit;* quibus satis perspicuè ostendit S. *Doctor*, eos non excusari à culpa; quia in eum impotentiæ moralis, & necessitatis statum, liberâ voluntate, ex iniquitate devoluti sunt: *Spargit namque Deus*, inquit idem S. *Doctor* lib. 1. Confess. c.18., *pœnales cæcitates, super illicitas cupiditates*.

31. Hìc tamen observari velim, quòd cùm S. *Augustinus* statuit pro merito denegationis auxiliorum sufficientium disjunctum, vel peccatum actuale, vel originale, quando non est remissum, nè S. *Doctoris* assertio contraria judicetur his, quæ statuimus conclusione præcedenti, quòd denegatio auxilii sufficientis ratione peccati originalis non est voluntaria sufficienter ad peccatum, considerandum attentè opus, de quo loquimur. Nam si opus quoad substantiam est supernaturale in eo, qui nihil audivit de Fide, etiam physicè est antecedenter impossibile: ac proindè hujus omissio non imputatur, nec potest dici, quòd denegatio principii supernaturalis est voluntaria, adhùc ex peccato personali. At quando opus est quoad substantiam naturale, nunquàm deficit potestas physica: & ex denegatione auxilii tantùm datur impotentia moralis, quæ non excusat, quando hæc oritur ex peccato sivè actuali, sive originali non remisso. Rursus, si opus est supernaturale, quoad substantiam, sicut pœnitere salutariter: vel obduratus habet jam Fidem, & tunc in habitu habet auxilium sufficiens remotè, licèt ei in pœnam peccati cujuscumque non remissi, negaretur auxilium dans præcontinentiam physicam pœnitentiæ salutaris: si autem est infidelis non obligatur ad pœnitentiam supernaturalem, sed naturalem, ad quam habet potentiam physicam: sicut dicitur de Infideli obligato, ad amorem Dei super omnia, quem tamen, nunquam ponet, saltem in mea sententia, si non præveniatur gratiâ supernaturali: quæ & justè negari potest, propter originale non remissum. Quare nusquam præcipitur quod est antecedenter impossibile; sed pro quo adest auxilium saltem remotè sufficiens, in habitu Fidei, vel in speciebus à Fide relictis, si à Fide totaliter apostatavit. Videatur D. *Thomas* 2. 2. q.2. art.5. ad 1. infrà citatus n. 35.

32. Rursus idem *Augustinus* lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. *Illa est peccati*, inquit S. *Doctor*, *pœna justissima, ut amittat quisque, quo benè uti noluit, cùm sine ulla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut si quis sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit; & qui rectè facere, cùm posset, noluit, amittat posse cùm velit*. Et cap. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod negligis quærere, quod ignoras: neque quod vulnerata membra non colligis, sed quod volen-*

lentem sanare contemnis. Et lib. 1. retract. cap. 15. *Qui cogenti cupiditati bonâ voluntate resistere non potest, & ideò facit contra præceptum justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati*. Et tandem lib. de *perfect. justit.* cap.6. cùm quæstionem eamdem movisset: *Iterum quærendum est si non potest homo sine peccato esse, cujus culpa est? Ipsiusne hominis, an cujusvis alterius? Si ipsius hominis, quomodo culpa hominis est, si hoc non est, quod esse non potest?* eam sic resolvit S. *Doctor*: *Respondetur, ideò esse culpam hominis, quod non est sine peccato, quia solâ hominis voluntate factum est, ut ad istam necessitatem veniret, quam sola hominis voluntas superare non possit*. Et ibi n. 15. *Peccatum est, cùm vel non est charitas quæ esse debet, vel minor est, quam debet, sive hoc voluntate vitari possit, sive non possit; quia si potest, præsens voluntas hoc facit; si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit: & tamen vitari potest, non quandò voluntas superba laudatur, sed quandò humilis adjuvatur*. En quàm apertè ostendit *Augustinus*, in excæcatis, & induratis impotentiam non esse antecedentem, sed consequentem, ortam ex duritia cordis, & propriò vitiò accersitam. Modò possent, si voluissent; at quia noluerunt sufficientibus gratiis ornati; modò & nolentibus vitio vertitur duritia iniquæ voluntatis, secutusque est potestatis defectus. Culpa ergo est voluntas eorum, ut enim inquit S. *Augustinus*, *dum facit obduratos contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam voluntaria, & consequens pœna peccati*.

33. Ex eodem jacto principio eamdem consecutionem infert Divus *Thomas* variis, repetitisque locis. Id expressit 3. *contra Gent.* cap.159. *Non immeritò imputatur ei, qui impedimentum præstat gratiæ receptioni*. Et cap. 160. dicens: *Quamvis autem illi, qui in peccato sunt, vitare non possint per propriam potestatem, quin impedimentum gratiæ præstent, vel ponant, nisi auxilio gratiæ præveniantur, nihilominus tamen hoc eis imputatur ad culpam; quia hic defectus ex culpa præcedenti in eis relinquitur: sicut ebrius ab homicidio non excusatur, quod per ebrietatem committit, quam sua culpa incurrit*. Id ipsum inculcat q.24. de Ver. art.14. ad 2. *Dicendum quòd rectè homo corripitur, qui præcepta non implet; quia ex ejus negligentia est, quòd gratiam non habeat*. Quibus reum evincit, qui propriâ culpâ implendorum præceptorum sufficientiâ est destitutus: sicut & reus homicidii dicitur ille, qui per ebrietatem, quam propriâ culpâ incurrit, homicidium committit.

34. Ulteriùs 1. 2. q.76. art.3. dicit S. Doctor: *Quandoque ipsa ignorantia est voluntaria, vel directè, sicut cùm aliquis studiosè vult nescire aliqua, ut liberiùs peccet: vel indirectè, sicut cùm aliquis propter laborem, vel propter alias occupationes negligit discere id, per quod à peccato retraheretur: talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, & peccatum, dummodò sit eorum, quæ quis scire tenetur, & potest. Et ideo talis ignorantia non totaliter excusat à peccato*. Quod & q.seq.77. art.7. exprimit: *Aliquid*, inquiens, *potest esse voluntarium, vel secundùm se, sicut quando voluntas directè in ipsum fertur: vel secundùm suam causam, quando voluntas fertur in causam, & non in effe-*

effectum; ut patet in eo, qui voluntariè inebriatur. Ex hoc enim quasi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit. Quod iterum docet q. 3. de malo art.8. *Cùm aliquis*, inquit, *directè vult ignorare, ut à peccato per scientiam non retrahatur; talis ignorantia non excusat peccatum, nec in toto, nec in parte, sed magis auget. Ex magno enim amore peccandi videtur contingere, quòd aliquis detrimentum scientiæ pati velit, ad hoc quòd liberè peccato inhæreat.* Sed expressiùs in *Epist. ad Rom.* cap.1 lect.7. *Tunc ignorantia culpam excusat, quando sic procedit, & causat culpam, quod non causatur à culpa.... Si verò ignorantia causetur ex culpa, non potest subsequentem culpam ignorantia excusare: unde si quis per ebrietatem homicidium committit, non excusatur ex culpa, quia peccavit se inebriando.* En qualiter obstinatis impotentia est consequens, quia voluntariè gratiæ Dei ad se aditum præbere recusant, ut de illis dicitur *Job* cap. 21. *Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas ejus: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus: Qui autem, ut nesciat, aurem à voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemptor addicitur*; ut dixit *S. Gregorius* lib.15. *Moral.* cap.25.

35. At hujusce doctrinæ veritatis testem, Patronumque locupletissimum iterum habemus *D. Thomam* 2. 2. variis in locis. Et primò q. 2. art. 5. ad 1. ubi peccare hominem Divino auxilio destitutum docet, eò quòd illo nonnisi in præcedentis peccati pœnam sit destitutus: *Quod quidem auxilium*, inquit S.Doctor, *quibuscumque divinitus datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, ut Augustinus dicit lib. de correpł. & grat.* Sed efficaciùs q.97. art.3 ad 3. his verbis: *Ad 3. dicendum, quòd sicut peccatum transgressionis opponitur præceptis negativis, quæ pertinet ad declinandum à malo: ita peccatum omissionis opponitur præceptis affirmativis, quæ pertinent ad faciendum bonum: præcepta autem affirmativa non obligant ad semper, sed ad tempus determinatum; & pro illo tempore peccatum omissionis incipit esse. Potest tamen contingere, quòd aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod oportet: quod quidem si sit præter ejus culpam, non omittitur, quod debet, ut dictum est: si verò sit propter ejus culpam præcedentem, puta, si aliquis de sero se inebriaverit, & non potest surgere ad matutinas, ut debet: dicunt quidam, quòd tunc incepit peccatum omissionis, quando aliquis se applicat ad actum illicitum, & incompossibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum, quia dato, quòd excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret. Unde patet, quòd præcedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Unde dicendum est, quòd omissio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, tamen propter causam præcedentem, ex qua omissio sequens redditur voluntaria.* En cur implendorum præceptorum impotentia desertos ad certum tempus à Deo à culpa non liberat, quia gratiæ subtractionem propriâ iniquitate promeriti sunt.

36. Hoc

36. Hoc convincit, & docet *D.Thomas* in eadem 2. 2. q.150. art. 4. *Si ex actu illo præcedenti subsecuta est ebrietas sine peccato, tunc peccatum sequens totaliter excusatur à culpa: sicut forte accidit de Loth. Si autem actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur à peccato sequenti; quod scilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus; in quantùm scilicet aliquis dans operam rei illicitæ, incidit in sequens peccatum.* Quam *D. Thomæ* doctrinam versans Card. *Cajetanus*, observat, quòd *reputatur prævisum peccatum non solùm si sit prævisum in sua specie, puta, quia novit quis, se ebrium proximis detrahere; aut in suo genere, puta quia novit quis, se ebrium vitio linguæ irretiri: quamvis modò detractione, modò contumeliâ, modò blasphemiâ, modò irrisione, modò turpiloquiô: sed etiam si sit prævisum in communi, puta quia scit, se ebrium in aliquo peccare, licèt nesciat in quo genere tunc peccabit. Reputatur rursus prævisum, non solùm si sit præcogitatum, sed si debuit esse prævisum præcogitando, puta quia expertus est inclinationes suas pronas, quantò magis bibit, ad peccata, quia alias in alienatione mentis, vel prope incidit in peccatum. Æstimatur autem non prævisum peccatum ex ebrietate, quando nullô modô prævisum est, prævideríque rationabiliter non potuit humano more.*

37. Quis ergo credat, induratos, qui diuturnâ peccatorum consuetudine in omne vitiorum genus semetipsos effundunt, non prævidisse, saltem in genere, peccata, in quæ lapsuri erant? Sed etsi non præviderint adhuc ex genere, quòd ex peccatis, ex quibus meruerunt obdurationem, sequenda erant alia peccata, non excusandi veniunt; quia cùm actu peccant, verè in illis est voluntas actûs, licèt forte non sit expressa voluntas peccati, quia fortè non cogitant, quod sit peccatum: & insuper verè tunc adest potestas physica ad vitanda omnia peccata commissionis: & ad peccata omissionis datur potestas actûs physica saltem remota; licèt deficiat omnis potestas moralis: ut diximus tom.1. Disp. 2. Dub.1. §.1. num. 3. & 4. In illis ergo gratiæ sibi à Deo oblatæ pertinaciter resistentibus fuit voluntaria, crassa, & supina directè volita futuri peccati ignorantia: & ex certa malitia ad hanc delinquendi necessitatem venerunt. Ex quo ex certa malitia peccasse, dubitari minimè potest; cùm peccatum omne ex pravo habitu sit peccatum ex certa malitia, ut docet *D. Thomas* 1. 2. q. 78. art. 1. Illa namque in eo obdurationis statu inveterata peccandi consuetudo in alteram naturam conversa est; ipsaque proclivitas voluntatis ad malum eligendum eis quodammodò connaturalis evadit. Cùm ergo ignorantia sit voluntaria, ad judicium rationis, & motum voluntatis secuta, non sanè excusat à peccato, ut docet *D.Thomas* 3. p. q.47. art. 5. ad 3. *Dicendum, quòd ignorantia affectata non excusat à culpa, sed magis videtur culpam aggravare. Ostendit enim, hominem sic vehementer esse affectum ad peccandum, quòd vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet: & ideo Judæi peccaverunt, non solùm tanquam hominis, sed etiam tanquam Dei crucifixores.*

38. En quàm sibi conformiter *SS. Augustinus*, & *Thomas* sententiantur

tur, quòd excœcati, & obdurati inexcusabiles sunt rei peccati in statu obdurationis liberè commissi; quia voluntariâ, & deliberatâ peccandi necessitate possidentur, cùm ad hanc impotentiam venerint, quia contemptores sunt Divinæ misericordiæ, in sceleribus perdurantes. Sed audiendus maximè D. *Augustinus* de *natura*, *& gratia* contra *Pelagianos* docens, quàm dignè prævaricatorem legis lux deserat veritatis, quâ desertus utique fit cœcus, & in plura crimina necesse est cadat, & cadendo vexetur, his eximiis, ac præclarissimis verbis. In cap. 17. n. 19. *Tractat etiam iste de peccatis ignorantiæ, & dicit hominem pervigilare debere, ne ignoret, ideoque esse culpandam ignorantiam; quia id homo nescit negligentiâ suâ, quod adhibitâ diligentiâ scire debuisset; dum tamen omnia potius disputet, quàm ut oret, & dicat, da mihi intellectum, & discam mandata tua. Aliud est enim non curasse scire, quæ negligentiæ peccata, etiam per sacrificia quædam legis videbantur expiari; aliud intelligere velle, nec posse, & facere contra legem, non intelligendo quod fieri velit: inde admonemur à Deo petere sapientiam.* Et intrà cap. 22. *An nulla pœna est eorum, de quibus dicit Apostolus ad Rom.* 1. *v.* 21. *Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum? Utique ista obscuratio vindicta, & pœna jam fuit: & tamen per hanc pœnam, id est, per cordis cæcitatem, quæ fit deserente luce sapientiæ, in plura, & gravia peccata delapsi sunt. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Gravis hæc pœna est, si quis intelligat, & ex hac pœna vide, quò ierunt: Et immutaverunt, inquit, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Ita fecerunt ex peccati pœna, quâ obscuratum est insipiens cor eorum. Et propter hæc tamen, quia licèt pœnalia, etiam ipsa peccata sunt, adjungit, & dicit: Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis illorum in immunditiam. Ecce quemadmodum Deus gravius condemnavit, tradens illos in desideria cordis eorum, in immunditiam. Videte etiam ex hac pœna quid faciant: ut contumeliis, inquit, afficiant corpora sua in semetipsis. Et quia pœna est ista iniquitatis, cùm sit & iniquitas, evidentius commendat dicens: Qui transmutaverunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & servierunt creaturæ potius, quàm Creatori, qui est benedictus in sæcula, Amen. Propter hoc, inquit, tradidit Deus illos in passiones ignominiæ. Ecce quoties vindicat Deus, & ex eadem vindicta plura, & graviora peccata consurgunt.* Ex quibus concludit S. Doctor: *Hic nunc iste dicat, Non debuit sic vindicari peccatum, ut peccator per vindictam plura committeret.*

39. Præterea: An absolvendi à peccatis illi, de quibus *Danielis* cap. 14. v. 9. legitur: *Declinaverunt oculos suos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum*; eò nempe, quòd pro illo tempore interioribus auxiliis essent privati? An & culpâ vacaturus ille, de quo *Propheta Regius* Psal. 10. dicit: *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua*

tua à facie ejus; quia nempe obcœcatus, seu gratiâ possibilitatis destitutus? Absit: exurget Deus, & exaltabitur contra eos manus ejus. Quare Ecclesiastico judicio damnata & anathematizata fuit in Concilio *Diospolitano* anno 415. teste *S. Augustino* de *Gestis Pelagii* num. 65., sequens *Pelagianorum* doctrina: *Quod oblivio & ignorantia non subjaceant peccato; quoniam non eveniunt secundùm voluntatem, sed secundùm necessitatem*. Et *Clerus Gallicanus* die 4. Septembris anni 1700. sequentem damnavit propositionem: *Si peccatores consummatæ malitiæ, cùm blasphemant, & flagitiis se immergunt, non habent conscientiæ stimulos, nec mali, quod agunt, notitiam, cum omnibus Theologis propugno, eos hisce actionibus non peccare*. Cui assertioni hanc affixit censuram: *Hæc propositio falsa est, temeraria, perniciosa, bonos mores corrumpit, blasphemias, aliaque peccata excusat, & ut talis à Clero Gallicano jam damnata est*: nempe anno 1641. die 12. Aprilis.

40. His ergo fundamentis tenent gravissimi Theologi, peccata vitio verti excœcatis, & obduratis, qui totò Dei timore semotò post concupiscentias pergunt, in suis facinoribus gloriantur, carnisque desideria implere peroptant, etsi eo tempore gratiâ possibilitatis sint destituti. Quare probabilissimus est hic Theologorum cum SS. Doctoribus discurrendi modus; qui si alicui displicet, non quid induratus patitur, sed à quo, & propter quod patitur, diligenter examinet. Nullus profectò obduratione percutitur, nisi Deo permittente. Verùm, si permissivè, hoc agit justè, quamvis occultè. Quis, quæso, Divina audeat damnare judicia, quæ tametsi perscrutari nobis non liceat, venerari tamen debemus, quoniam æquissima sunt, dicente Psalmistâ: *Judicia Domini vera justificata in semetipsa*, Psal. 18. Si permittente Deo, punitur, hoc Deus ejus exigentibus culpis judicio justo irreprehensibiliter facit: quare dicitur *Dan.* 3. *Præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus, sicut præceperas nobis, ut benè nobis esset. Omnia ergo, quæ induxisti super nos, & universa, quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti*. Dignos namque deseri Deus tantùm deserit. Desertione peccata vindicat: at, eâdem *vindictâ*, ut *Augustini* verbis loquar de *Nat. & grat.* citato cap. 22. *quæ pariat, pulluletque peccata*; ut hanc erroris sui mercedem in semetipsis recipiant.

DUBIUM VI.

Utrum Infideles, & obstinati sine gratia supernaturali liberi non sint, nisi ad peccatum?

§. I.

Error Quesnelli, & aliorum refertur.

1 HOMINEM ad actus salutares vitæ æternæ meritorios sine gratia Redemptoris non esse liberum, certissima est veritas fidei. Dicitur quippe ad *Col.* 1. v. 13. *Qui liberavit nos à potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum Filii dilectionis suæ*. Et ad *Rom.* 6. *Hoc scientes, quia vetus homo noster crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra nos serviamus peccato. Etenim qui mortuus est, liber est à peccato*. Idem prædicat *Paulus* 2. ad *Corint.* 2. cap. 3. v. 17. *Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas*. Et *Joan.* 8. dicitur: *Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos... Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis*. Eamdem veritatem tradit *Concilium Arausicanum II.* can. 25. dicens: *Ac sic secundùm supra scriptas Sanctarum Scripturarum sententias, vel antiquorum PP. definitiones hoc, Deo propitiante, & prædicare debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum, & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea, aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est, possit; nisi gratia cum misericordia Divina prævenerit*. Idem firmant *Episcopi Africani* in Epistola Synodali cap. 5. *Proinde scienda est dilectissimi Fratres, & recto tenore veræ fidei profitenda, tam humani arbitrii egena paupertas, quàm Divinæ gratiæ indeficiens largitas*. QUID ENIM HABES QUOD NON ACCEPISTI, *ait Apostolus?* SI AUTEM ACCEPISTI, QUID GLORIARIS, QUASI NON ACCEPERIS? *Ante largitatem quidem gratiæ est in homine liberum arbitrium, sed non bonum, quia non illuminatum. Proinde nisi gratia detur, bonum ipsum arbitrium non habetur. Sic namque est ipsum liberum hominis arbitrium absque dono gratiæ, sicut est oculus sine lumine. Nam & oculus ad videndum factus est: sed nisi lumen acceperit, non videbit. Sicut ergo corporis oculus semper indiget lumen accipere, ut ipsum lumen possit adspicere: sic & libero hominis arbitrio, nulla potest gratiæ suffragari cognitio, nisi detur ipsius gratiæ spiritualis infusio*. Et *D. Augustinus* lib. 1. de *grat. Christi* cap. 26. eamdem tradit doctrinam dicens: *Ac per hoc, gratiam Dei, quâ charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, & Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omninò nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet, veramque justitiam, fieri posse, non dubitet*.

2. Non

2. Non ergo præsentis Dubii cardo principalis est de actibus supernaturalibus, sed de actibus moraliter honestis ordinis naturalis; an nempe sine gratia Dei infideles, & obdurati liberi sint ad hujusmodi actus? Quæstio ista magni admodum momenti est: cùm his nostris temporibus insurrexerint plurimi, non comprehendentes, qualiter cupiditas in cordibus Infidelium, & peccatorum, maximè obduratorum regnans, non omnes eorum actiones corrumpat, bonasque aliquas actiones elicere possint, quæ charitatis non sint, nec ad salutem æternam perducant: hærentes eò generali principiò, quòd omnia, quæ subjacent libero arbitrio, aut proficiscuntur ex charitate, ut bona sint, aut ex vitiosa cupiditate, ut mala sint; ac per consequens hominem sine gratia Christi nonnisi ad peccatum valere. Ita *Quesnellus*, qui à communi Ecclesiæ doctrinâ declinans, hanc peccatorum Infidelium libertatis ideam statuit prop. 38. *Peccator non est liber, nisi ad malum sine gratia liberatoris*: quam propositionem acriter propugnant ejus defensores, ita ut ausu temerarió *Joannes Frickius* dixerit: *Hæc propositio unà cum tribus sequentibus si jure damnabitur; nihil amplius spei superest pro Augustino, nec veniæ locus. In his enim articulis propugnandis summa dispositionis illius adversus Pelagianos præcipuè consistit. Simul involvuntur anathemati tot antiqui Pontifices, quorum mentio supra facta; tot Concilia veterum Africana, Gallicana, Romana. An dubites, si nunc reviviscerat Augustinus, exclamaturum denuo, quod jam olim, quid dicitis? Quid vos ipsos decipitis? Non assertores, sed præcipitatores liberi arbitrii, ex alto elationis per inania præsumptionis in profunda submersi: Nempe vox vestra est: Quòd homo ex semetipso facit justitiam: hoc est altum elationis vestræ. Sed veritas contradicit, & dicit: Palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite. Ite nunc per abrupta, & non habentes ubi figatis, ventosa loquacitate jactamini*. Tract. 81. in *Joann.* Non dissimilia eodem hæretico spiritu pronuntiat *Joannes Wolfg*: *Hæc assertio adeo fundata est in Augustino, ut qui illam damnat, ipsum Augustinum damnet, & Pelagium in numero Doctorum Ecclesiæ orthodoxorum ponat*. Sic isti nequioris doctrinæ homines. At sileat eorum humana temeraria præsumptio, ubi Divino ore firmata, locuta est Sedis Apostolicæ authoritas: nec tantùm sileat, sed in obsequium Fidei *Christi*, cujus vices gerit Summus Romanus Pontifex, in captivitatem intellectum suum redigant illi, ut sint omnes, quod olim optabat *Apostolus, perfecti in eodem sensu, in eademque doctrina*. Quid namque magis definitionibus Apostolicis, Sacræ Scripturæ, SS. PP. maximè Sanctis Doctoribus *Augustino*, & *Thomæ* adversum enuntiari potest, quàm quod enuntiat damnata propositio? Quare ut orthodoxæ fidei sinceritati hâc in re consulamus, sublatis penitus effugiis, quibus *Quesnelli* defensores huic Catholicæ veritati caliginem offundere intentant, quæstionem istam discutere diligenter operæ pretium duximus.

3. Et quidem primò contra pravitatem propositionis 38. producimus consequens, quod ex illa irreprehensibiliter deducitur, nempe omnia infidelium, & obstinatorum opera esse peccata, nec liberè, deficien-

 te

te gratiâ, elici posse ab eis. Nam qui non est liber, nisi ad malum, ille non est liber ad bonum; sed qui non est liber ad bonum, sic malum facit, ut non possit non facere: ergo malum faceret absque libertate ad oppositum. Eadem sit ratiocinatio de aliis tribus propositionibus, nempe 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum: ardoris, nisi ad se præcipitandum: virium, nisi ad se vulnerandum: est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* Et prop. 40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.* Et prop. 42. *Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium fidei; sine hac nihil nisi impuritas, nihil nisi indignitas.* Ex quibus evidenter deducitur consequens illatum; si namque in homine gratiâ non prævento nihil luminis, ardoris, & virium est, nisi ad se præcipitandum; si solùm est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum; si sine gratia nihil amare potest, si nihil nisi indignitas, & impuritas in illo; ubi libertas; cùm solùm sit necessitas ad peccandum? Hanc rursus probat sequens discursus: Juxta prop. 38. *peccator non est liber nisi ad malum sine gratia liberatoris*; juxta 40. prop. *Nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem*: posito etiam juxta 26. *quod nullæ dantur gratiæ, nisi per fidem*; & juxta 27. *quòd fides sit prima gratia, & fons omnium aliarum*, evidentissimâ, ac ineluctabili consequentiâ infertur, quòd infidelis sic operatur malum, ut non possit non elicere illud, nisi ad suam condemnationem.

4. En quomodo in lucem revocat è tenebris *Wicleffi*, & *Joannis Hus* errores à *Synodo Constantiensi* sess. 15. damnatos, qui tales erant: *Ex principiis fidei est per se notum, quòd quidquid homo in peccato mortali fecerit, peccat mortaliter.* Et iste: *Si homo est vitiosus, & agat quidquam, tunc agit vitiosè, & si est virtuosus, & agat quidquam, tunc agit virtuosè: quia sicut vitium, quod crimen dicitur sive peccatum mortale, inficit universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.* Consentit etiam errori *Lutheri* à *Tridentino* sess. 6. can. 7. proscripto: *Si quis dixerit omnia opera, quæ ante justificationem fiunt, quâcumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum gravius peccare &c.* Renovat & errorem, quem in *Baio* universalis execratur *Ecclesia* propositionibus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* Et 27. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, nonnisi ad peccandum valet.* Et 28. *Pelagianus est error dicere, quòd liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.* Et 34. *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Et 39. *In omnibus suis actibus peccator servit cupiditati dominanti.*

5. Hoc est principium illud maximum, in quo plures & aliæ *Quesnelli* propositiones damnatæ tanquam in cardine versantur; quare idem reperitur pestiferum virus in sequentibus propositionibus, quibus tendit ad firmandam, renovandamque tam *Jansenii*, quàm *Baji* doctrinam. Sic namque legitur prop. 44. *Non sunt, nisi duo amores, unde*

vo-

volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur: & amor, quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus. Et prop. 45. *Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat.* Et prop. 46. *Cupiditas, aut charitas usum sensuum bonum, vel malum faciunt.* Et prop. 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est charitas. Quando Dei amor est illius principium, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius, alioquin non est nisi hypocrysis, aut falsa justitia.* Et prop. 48. *Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum sine fidei lumine, sine Christo, & sine charitate?* Et prop. 49. *Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei.*

6. En *Quesnelli* doctrina de potestate liberi arbitrii sine gratia loquentis. Mala designat, nempe tenebras intellectûs, aberrationem rationis, peccatum voluntatis, dum est sine fide, sine *Christo*, aut ejus adjutorio, & sine charitate; negans in his omnibus propositionibus, quòd sine fide, quòd sine *Christi* adjutorio, sine charitate possint dari opera, quæ non sint tenebræ peccati, & aberrationes injustæ. Eô nempe ductus principiò, quòd quidquid non profluit ex charitate, necessariò profluit ex inordinato amore nostri, estque peccatum: quô falsissimô dogmate *Jansenismum* primò firmat, seu illam 7. propositionem à *Jansenianis* recusam, quam damnavit *Alexander VIII. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitas Patris est, si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.* Et dum prop. 49. defendit, nullum esse bonum opus sine amore Dei, charitatem agnoscit esse virtutem unicam, à qua omnes aliæ virtutes habent, quòd sint tales, & sine qua nulla alia existit virtus: in quo *Jansenio* consentit tom. 3. lib. 5. cap. 3. dicenti: *Perspicuum est, virtutem non aliud esse posse, quam amorem Dei*; sicut & cum eodem lib. 3. de *Stat. naturæ lapsæ* cap. 15. asserente: Omnia opera Infidelium esse peccata, & omnes eorum virtutes vitia, his verbis: *Nullum videlicet opus bonum, ne quidem moraliter, ab humano arbitrio fieri posse, nisi per gratiam, non quamlibet, sed fidei, liberetur: ut proinde ante fidem non sit liberum à peccato, dum hic, & nunc agere meditatur, abstinere; sed quocumque sese verterit, quâdam humanis viribus insolubili peccandi necessitate teneatur.*

7. Renovat secundò *Bajanismum*; propositionem nempe 16. proscriptam in *Bajo*: *Non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate*; si enim, ut propugnat prop. 47. obedientia legis profluere debet tanquam ex fonte à charitate: ergo non est vera obedientia, quæ fit sine charitate. Hic *Bajus* veram esse obedientiam dumtaxat negat; at *Quesnellus* hypocrisim, & falsam esse justitiam defendit, quod damnavit in *Luthero Concilium Tridentinum* sess. 14. de pœnit. cap. 4. declarans, attritionem ex gehennæ, & pœnarum metu conceptam, *non solùm*

lùm non facere hominem hypocritam, *verùm etiam Dei donum esse*: & can. 5. anathema dicit oppositum asserenti. Consequens est etiam ad ejus doctrinam 20. *Baii* damnata propositio: *Nullum est peccatum ex natura sua veniale*, *sed omne peccatum meretur pœnam æternam*: etenim si nihil exercere potest peccator sine gratia, nisi peccatum, seu opus deserviens ad condemnationem: ergo non peccat infidelis, nec peccare potest venialiter, sed solùm mortaliter.

8. Et tandem doctrina *Quesnelli* est ipsamet 37. propositio *Baii* à Summis Pontificibus S. *Pio V. Gregorio XIII.* & *Urbano VIII.* damnata: *Omnis amor Creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas*, *qua mundus diligitur*, *quæ à Joanne prohibetur*, *aut laudabilis illa charitas*, *quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ Deus amatur*. En *Quesnelli* cum *Baii* systemate consensus, qui solùm abstinet prop. 44. & 45. & 49. ab hâc voce *charitas*, quâ utitur ille, utens ista *amor Dei*: at per amorem Dei amorem charitatis justificantis intelligit; cùm prop. 44. loquatur de amore Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & qui ad Deum refert, quod referibile est: & cùm ad eumdem finem vocem charitatis impenderit sequentibus propositionibus 46. & 47. 48. 50. 53. 54. 55. & 56. manifestum est, intellexisse idem per *amorem Dei*, ac per *charitatem*, quam vocem ille studiosè omittit. O utinam & illi ejus displicuisset error.

§. II.

Momentis variis refellitur error iste.

9. CONTRA errorem istum primum momentum sit ex Sacris Paginis, quibus dilucidè significatur, opera infidelium & esse libera, & moraliter honesta. Constat enim, quòd Deus remuneravit *obstetrices Ægypti*, quibus ædificavit domos, eò quod adversante *Pharaone* masculos *Hebræorum* servassent incolumes, ut habetur *Exod.* 1. Remuneravit & *Rahab*, quæ exploratores hospitio excepit, atque latebris celavit, cui *Josue* pepercit, ut legitur *Josue* 6. *Rahab verò meretricem*, *& domum Patris ejus*, *& omnia quæ habebat*, *fecit Josue vivere*. Etiam Dei gratiam promeruit *Cyrus*, cui Deus subjecit dorsa Regum terræ, quia Populum suum è captivitate relaxaverat; ut dicitur 1. *Esdræ* cap. 1. *Omnia Regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli*, *& ipse præcipit mihi*, *ut ædificarem ei domum in Hierusalem*. Sed Deus non remunerat peccatum: ergo falsum est, quòd ille gratiâ destitutus non liber fuerit, nisi ad peccandum. Rursus *Cyrum* Scriptura *justum* nominat *Isaiæ* 31. 2. 10. & 46. 10. Nominat & illum *Israelis Pastorem* *Isaiæ* 44. v. 88. Etiam illum de *Israelitarum* Deo rectà sensisse ex verbis ejusdem ad *Danielem* 14. 42. colligi potest: *Paveant omnes habitantes in terra Deum Danielis*, *quia ipse est Salvator faciens mirabilia in terra*. At quomodò eum justum vocaret Scriptura, si in omni opere suo peccasset mortaliter? Hoc secundò probat consilium *Nabuchodonosori*

nostri Pagano datum à Deo, ut constat ex *Daniel.* 4. *Consilium meum*, inquit Propheta, *placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis*. Quod & *Lucæ* 11. dixit *Christus* ad peccatores, hortans eos ad eleemosynas: non hortaretur Deus peccatores ad illam, nec eleemosynâ mundari possent immunda, nec forsan ignosceret delictis; cùm peccata novis peccatis non redimantur, aut ab his moveatur Deus ad ignoscendum: ergo opera ista, etsi facta ad infideli gratiâ Fidei destituto, bona moraliter sunt. Constat ulteriùs ex verbis *Christi* Domini *Matth.* 5. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt?* Quibus verbis vult *Christus*, omnia urbanitatis officia, quæ in vitæ commercio ultrò, citròque præstantur, adhiberi, nullum esse nobis inimicum, de omnibus benemereri; quod & faciebant *Ethnici*. Supponit ergo, diligere amicos esse bonum naturalis ordinis. Et tandem ad *Rom.* 2. dicit *Apostolus*: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt*. Quod SS. Patres de Gentibus nondum justificatis, immò nec conversis ad fidem interpretantur. Sic *Cyprianus* lib. 3. ad *Quirilium*; *Augustinus* de *spirit. & litt.* cap. 27. *Prosper* contra *Collatorem* cap. 22. & tamen adimpletio legis naturalis, quæ bona est, laudatur in Gentilibus, dum inquit *Apostolus*: *Naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*: igitur peccatum non est.

10. Secundum momentum elicitur ex SS. Patribus, qui hanc veritatem apertissimè probant. Præclarè id ostendit *Origenes* lib. 2. *in Epist. ad Rom.* cap. 2. super illa *Apostoli* verba, GLORIA, ET HONOR, ET PAX OMNI OPERANTI BONUM, JUDÆO PRIMUM, ET GRÆCO, ubi ait: *Sed & Græcus, id est Gentilis, qui cum legem non habeat, ipse sibi est lex ostendens opus legis in corde suo, & naturali ratione immotus: sicut videmus nonnullos in gentibus: vel justitiam teneat, vel castitatem servet, vel prudentiam, temperantiam, modestiamque custodiat: iste licèt alienus à vita videatur æterna, quia non credit Christo: & intrare non possit in regnum cælorum, quia renatus non est ex aqua, & spiritu, videturque per ea, quæ dicuntur ab Apostolo bonorum operum gloriam, & honorem, & pacem perdere penitus non posse*.

11. Concinit *Chrysostomus* Homil. 67. ad Popul. *Antiochenum*: *Non potest malus omnino malus esse, sed evenit, ut & aliquid habeat boni*. Eumdem in scopum collimant S. *Hieronymus* Epist. ad *Demetriadem*, dicens: *Quàm multos enim Philosophorum & audivimus, & legimus, & ipsi vidimus castos, patientes, modestos, liberales, abstinentes, benignos, & honores mundi simul, & delicias respuentes, & amatores justitiæ non minus, quam scientiæ*. S. *Fulgentius* lib. de *Incarnat.* cap. 26. *Aliqua quidem bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem, inesse possunt peccatoribus; sed quia charitate Dei non fiunt, prodesse non possunt ad salutem*. D. *Gregorius* Homil. 25. in *Evangel.* asserit: *Esse quamdam dilectionem proximi, quæ fit spontè naturæ, id est, ex inclinatione, & viribus naturæ, ut si diligamus cognatos*. Quos omnes actus probant SS. Patres esse moraliter honestos, quia liberi sunt, & rectæ rationi conformes.

12. Ter-

12. Tertium momentum petitur ex auctoritate SS. *Augustini*, & *Thomæ*, qui apertissimè resistunt errori *Quesnelli*. Mentem *Augustini* probat primò illud, quod legitur lib. de *perfect. justit.* cap. 8. Ubi cùm *Cælestius* probare vellet, non esse necessariam Dei gratiam ad opera liberi arbitrii, objiciens illud *Apostoli* ad *Corint.* 7. QUOD VULT FACIAT NON PECCAT, SI NUBAT. Respondet S. Doctor: *Videte tamen, obsecro, quale sit ideo volenti, & currenti misericordiam Dei non esse necessariam, quæ illum etiam prævenit, ut curreret; quia de quodam ait Apostolus*, QUOD VULT FACIAT .... NON PECCAT, SI NUBAT. *Quia si pro magno habendum sit velle nubere, ubi de adjutorio divinæ misericordiæ operosius disputatur.* Hic concedit S. Doctor opus naturale sine speciali gratia factum; quod tamen peccatum non est, dicente *Apostolo*, *non peccat, si nubat.*

13. Insigne est etiam testimonium illud ex lib. de *Spirit. & litt.* cap. 27. *Quædam tamen facta*, inquit S. Doctor, *vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundùm justitiæ regulam, non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò, rectèque laudamus.* Hæc S. Doctor: & jure meritò Gentilium quæ legimus egregia facinora laudibus celebrari debent. Annon laudandi illi, qui privatas res suas pro re communi contempserunt, avaritiæ restiterunt, consuluerunt Patriæ consilio libero, neque delicto secundùm suas leges, neque libidini obnoxii? Annon laudandus *Lutius Valerius*, qui in suo defunctus Consulatu, usqueadeo fuit pauper, ut nummis à Populo collatis ejus sepultura curaretur? Annon laudandus *Q. Concinnatus*, qui ab aratro adductus, ut Dictator fieret, victis hostibus ingentem gloriam consecutus, in eadem paupertate mansit? Annon laudandus *Fabritius*, qui tantis muneribus *Pyrrhi* Regis *Epirotarum*, promissa etiam una parte Regni, à Romanâ Civitate non potuit divelli, ibique in sua paupertate privatus manere voluit? Hæc & alia esse laudabilia, & dona Dei quis negare potest? Ergo si meritò, rectèque laudamus ea, ut dona Dei, falsum est, quòd non serviant, nisi ad condemnationem. Quare de bonis operibus Gentilium ante fidem agens Divus *Augustinus* lib. de *duabus animabus* cap. 14. num. 22. ait: *Non esse dona Dei nulla barbaries dicere audebit*: Et cùm lib. 4. contra *Julianum* cap. 3. num. 30. *Juliani* objectionem retulisset: *Si Gentilis, inquit, nudum operuit, numquid quia non est ex fide peccatum est* .... eidemque respondisset S. Doctor: *Prorsus in quantum non est ex fide peccatum est*, nempè ex vanæ gloriæ motivo, ut rem explicet, subdit: *Peccatum est; non quia per se ipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est: sed de tali opere non in Domino gloriari, solùm impius negat esse peccatum. Quod ut intelligas .... Quæro abs te, utrum hæc opera bona benè faciat, an malè? Si enim quamvis bona, malè tamen facit; negare non potes, eum peccare, qui malè quodlibet facit. Sed quia cum non, cum facit ista, peccare, profectò dicturus es, & bona facit, & benè. Fructus ergo bonos facit arbor mala: quod fieri non posse veritus dicit* ... Sic *Julianum* perstringit, volentem, hominem, qui nudum operit, aut similia opera ho-

honesta facit, non peccare, tametsi hæc omnia propter vanam gloriam faciat, quippe qui non in Domino, sed in se propter hæc bona glorietur: quod refellit S. Doctor, cùm non sufficiat, quòd actio utcumque honesta sit, sed & quòd finem honestum habeat.

14. Rursus præclarè S. Doctor id ipsum docet ibi cap. 28. dicens: *Sicut enim non impediunt à vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi hominis invenitur*. Sed bona opera pessimi hominis, sine quibus difficillimè vita ejus invenitur, & quæ ei nihil prosunt ad vitam æternam, non fiunt per gratiam liberatoris: ergo dantur in peccatoribus, & infidelibus bona opera, quæ liberè fiunt, & peccata non sunt, etsi gratiâ Dei non fiant.

15. Hujus doctrinæ basim ponit ibi S. Doctor: *Quia nempe non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde meritò dici possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere*: intelligens his verbis, *extrema lineamenta*, imaginis Dei naturalem virtutem ad bonum ordinis naturalis operandum. Enimverò quamvis inter ipsos Ethnicos quidam sint proclives ad vitia, & ruentes ad mala, sicut erant illi, de quibus dicit *Apostolus* Epist. ad *Titum* cap. 3. quòd erant *insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis, & voluptatibus variis, in malitia, & invidia agentes, odibiles, odientes invicem*; at non imago Dei est in eis penitus per peccatum extincta, suntque in illis multa tum naturalia, tum moralia dona à Deo concessa, quibus honestas morum exerceri potest.

16. Ad cujus doctrinæ intelligentiam observandum venit, quòd homo etiam per naturalia sua ad imaginem, & similitudinem Dei factus est. Condens quippè Deus imaginis suæ naturam, impressit ei naturæ legem, cujus cognitionem non ipsa quidem delevit iniquitas; cùm non omnimodè deletum sit peccato, quod ibi de imagine Dei, cùm crearetur, impressum est, ut constat ex illo *Psal. Signatum est super nos lumen vultûs tui Domine*: & ex S. *Augustino* lib. 2. Confess. cap. 4. *Lex tua scripta est in cordibus nostris, quam nec ulla quidem delet iniquitas*. Libertatem ergo, & potentiam ad naturalia bona retinuit. Cognovit nedum speculativè, quid sit naturæ bonum, quid justum, quid honestum; sed & practicè novit, justum, honestumque esse faciendum, veritatem istam, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Hanc naturæ legem, quam *Moyses Judæis* scriptam dedit in lapideis tabulis, eam Gentiles scriptam habent in cordibus suis, ut inquit *Apostolus* ad *Rom*. 2. vers. 14. *Cùm enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem* (in tabulis scriptam) *non habentes, ipsi sibi sunt lex*: & vers. 15. *Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientiâ ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus*: ubi *Apostolus* loquitur de Gentibus gratiam fidei non habentibus, ut con-

tra *Bajum*, qui ad Pelagianismum rejiciebat interpretationem istam, definivit Ecclesia, hanc ordine vigesimam secundam propositionem damnans: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt: intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus*. Constat ergo ex *Apostolo*, quòd adimpletio legis naturalis, inter ea, quæ bona sunt, annumeratur; & quòd ea, quæ legis sunt, naturaliter faciunt. Quod ita evidens est ex illo *Augustini* principio, quòd non penitùs imago Dei terrenorum affectuum labe detrita sit, ut non opus sit longiori deductione firmare.

17. Subscribit *Augustino* mirabilis ejus Discipulus D. *Thomas* 2. 2. quæst. 109. art. 2. dicens: *Quia tamen natura humana per peccatum corrupta non est, ut scilicet toto bono naturæ privetur, potest* (homo) *etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere*. Quid clarius? Præclarè etiam 2. 2. quæst. 10. art. 4. asserit, *quòd licèt peccatores, seu infideles non possint operari bona opera, quæ sunt ex gratia, scilicet opera meritoria; tamen bona opera, ad quæ sufficit bonum naturæ, operari possunt: unde non oportet, quòd in omni opere suo peccent.* Eodem nempè inconcusso *Augustini* principio, quia *in peccatoribus, & infidelibus non corrumpitur totaliter ratio naturalis; quin remaneat in eis aliqua veri cognitio, per quam facere possint aliquod opus de genere bonorum*, ut ibi asserit ad 1. Quid namque impedit, quòd imago Dei à Creatore mota erga se, & proximum suum plures exerceat actus juxta naturæ modum, & regulas rectæ rationis, qui recti sint, sani, ac multâ laude digni, licèt, quia sine charitate facti, infructuosi sint?

18. Hanc esse D. *Thomæ* mentem lucidissimum erit ex verbis ejusdem Angelici Magistri cap. 14. ad *Rom.* 3. *In homine infideli, cum infidelitate est bonum naturæ, & ideò cùm ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat*. Quod & multis probat in 2. Sentent. distinct. 41. art. 2. ubi inquirit: *Utrum aliquis actus hominis infidelis possit esse bonus?* Et respondet: *Non est consilium, nisi de bono; sed infidelibus consulitur, ut aliqua de genere bonorum faciant: ergo illorum actus non omnes sunt mali*. Præterea: *Nihil laudabile est, vel laudatur, nisi bonum, sed sancti*, ut *Hieronymus* (contra *Jovinianum* lib. 1. in fine) & *Augustinus* (de doctrina Christ. lib. 2. in fine) *Sæpè laudant aliquos Gentiles de aliquibus operibus: ergo aliqua opera ipsorum fuerunt bona*. Vides, quænam sit Sanctorum Doctorum sententia, & quantùm distent à *Quesnelli* principiis; cùm apertissimè doceant, quòd etsi Infideles gratiâ destituti sint, eorum tamen facta quædam, quæ secundùm justitiæ rationem fiunt, nos nedum vituperare non posse, verùm etiam meritò, rectèque esse laudanda.

19. At, ut magis constet, quàm remotissimi sint ab hac virulenta *Quesnelli* doctrina SS. *Augustinus*, & *Thomas*; & quàm falsum sit, quòd præter illos duos principales amores; nempè amorem amicitiæ, quô Deus diligitur usque ad contemptum nostri, & inordinatum amorem

rem malitiæ, quô Creatura diligitur usque ad contemptum Dei, non agnoscant amorem alium medium, licitum, & honestum, qui nec Deum amet usque ad contemptum sui, nec se ipsum usque ad contemptum Dei; quatenùs ille, licèt non valeat ad supernaturalem salutem, sit tamen naturæ modo, & rationi consentaneus, gaudeatque suâ laude, & honestate morali; audiendi iterum sunt SS. Doctores agnoscentes, bona esse hæc opera, quæ non ex charitate tanquam ex fonte profluunt. Hoc eximiè tradit D. *Augustinus* lib. de patient. cap. 26. ubi ait: *Si quis non habens charitatem...... in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem...... nullô modò ista culpanda sunt, immo & hæc laudanda patientia*. Cujus subdit rationem: *Non enim dicere poterimus, melius ei fuisse, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo; sed existimandum est, tolerabilius ei futurum judicium, quàm si Christum negando, cuncta ista vitaret*. Quid evidentius ad rei præsentis confirmationem?

20. Eleganter etiam, & perspicuè suam sententiam aperit lib. 4. contra *Julianum* cap. 3. dicens num. 31. *Quod si & ipsa per se ipsam naturali compassione opus est bonum; etiam istô bono malè utitur, qui infideliter utitur, & hoc bonum malè facit, qui infideliter facit: qui autem malè facit aliquid, profectò peccat. Ex quo colligitur etiam ipsa bona opera, quæ faciunt Infideles, non ipsorum esse, sed illius qui benè utitur malis. Ipsorum autem esse peccata, quibus & bona malè faciunt; quia ea non fideli, sed infideli, hoc est, stultâ, & noxiâ faciunt voluntate*. Hìc observandæ sunt voces *infideliter, non fideli, sed infideli voluntate*: quibus apertè docet S. Doctor, infidelem, non ex dictamine rationis, sed prout infidelis est, dum opus ordinat ad finem infidelitatis, peccare; nempè dum agit propter pravum suæ infidelitatis finem. Si tamen fideli voluntate omnino agat, id est, si rectæ rationi fideliter inhærendo, non peccare; cùm asserat *Augustinus*, illorum opera esse Dei, qui benè utitur malis: ergo minimè mala sunt; cùm Deus nequeat esse auctor mali, sive peccati.

21. Sed longè pulcherrimum est illud *Augustini* testimonium ex serm. 385. aliàs 38. inter *Homilias* 50. ubi amores varios describit Sanctus Doctor. Primò ostendit, qualis sit ille amor proximi perfectus, perfectione nempè, quæ ad pietatem, ad Christianam Religionem, & ad salutem æternam adducit, his verbis: *Non solùm in novo, sed etiam in veteri Testamento admonemur, Fratres dilectissimi, qualiter perfectam charitatem tenere debeamus. Sic enim ipse Dominus in Evangelio dixit*: DILIGES PROXIMUM TANQUAM TE IPSUM. De perverso hominis amore, quô nempè homo hominem diligit usque ad contemptum Dei, sequentia profert: *Ipse perversè amat alterum, qui & se perversè amat, qui autem rectè se amat, & alterum rectè amat*. Verbi gratia, *sunt amores flagitiosi, detestabiles amores adulterorum, amores corruptorum, immundi amores. Malos amores detestantur omnes leges humanæ, & leges divinæ*. De quibus omnibus pronuntiat S. Doctor:

Remove ergo istos illicitos; quæramus licitos. Pergit S. Doctor amores licitos enumerans, quibus nec Deum diligimus usque ad contemptum nostrum; nec nos diligimus usque ad contemptum Dei. *Honestos amores jam dico, illos flagitiosos exclusi.* Et relicto amore illo, qui est naturæ consentaneus, quem licitum in nobis vocat, sed carnalem: *Licitus quidem amor iste in hominibus, sed videtis, quia carnalis est;* omissoque etiam illô, qui terminatur ad bonum rectæ rationi consentaneum; illò nempè, qui, ut loquitur S. Doctor, *tantum autem crescit, ut à conjuge ad filios, à filiis ad propinquos, à propinquis ad extraneos, ab extraneis ad inimicos pervenit:* prosequitur S. Doctor ad amicitiam, quæ rectæ rationi conformis est, de qua S. Doctor, ait: *Surgamus adhùc & ab ista.* Est alia superior amicitia, non consuetudinis, sed rationis, quâ diligimus hominem propter fidem, & mutuam benevolentiam in ista vita mortali. Ex quo ascendit ad amorem Dei perfectum, dicens: *Hâc superius quidquid invenerimus, Divinum est;* & ibi eodem n. 3. de amore isto ait: *Incipe ergo amare Deum, & amabis hominem propter Deum.* En, juxta S. Doctorem, amor ille perfectus, adducens ad salutem æternam. At, ipso testante, dantur & alii liciti, & honesti; qui, licèt nec actu, nec virtualiter ex parte operantis referantur in Deum, non tamen ideò finem pravum diligunt.

22. Doctrinam hanc sæpiùs tradit D. *Thomas*. Ità 2. 2. quæst. 19. art. 6. dicens: *Amor sui tripliciter se habere potest ad charitatem. Uno enim modo contrariatur charitati, secundùm quod aliquis in amore proprii boni finem constituit. Alio verò modo in charitate includitur, secundùm quod homo se propter Deum, & in Deo diligit. Tertio modo à charitate quidem distinguitur, sed charitati non contrariatur, puta, cùm aliquis diligit se ipsum, secundùm rationem proprii boni; ità tamen, quòd in hoc proprio bono non constituit finem. Sicut etiam ad proximum potest esse aliqua alia specialis dilectio præter dilectionem charitatis, quæ fundatur in Deo, dùm proximus diligitur ratione commoditatis, consanguinitatis, vel alterius conditionis humanæ, quæ tamen referibilis sit ad charitatem.* En juxta D. *Thomam* tertius diligendi modus à charitate distinctus, non tamen ipsi contrarius; ille nempè, quò quis se ipsum, aut proximos diligere potest secundùm dictamen rationis naturalis, sine eo quòd peccet; quia in hoc proprio bono non constituit finem.

23. Sed nullibi clariùs, evidentiùs, & magis ex professo refutatur à D. *Thoma* error iste, quàm locò citatò ex 2. Sentent. dist. 21. art. 2., ubi rem istam disertissimè explicat his verbis: *Dicendum, quòd sicut in rebus naturalibus una perfectio alteri superadditur, sic ut quædam res habeat unam illarum, & quædam duas, & sic deinceps, ità etiam in moralibus contingit in actu considerare aliquam perfectionem aliis superadditam: ex quarum unaquæque dicitur actus bonus, quæ est secundùm perfectionem illam:* verbi gratia, *omnis actus, in quantum est actus, habet quamdam essentialem bonitatem, secundùm quòd omne ens bonum est: sed in aliquibus actibus superadditur quædam bonitas ex pro-*

por-

portione actûs ad debitum objectum, & secundùm hoc dicitur actus bonus ex genere: & ulteriùs ex debita commensuratione circumstantiarum dicitur bonus ex circumstantia: & sic deinceps quousquè perveniatur ad ultimam bonitatem, cujus humanus actus est susceptivus, quæ est ex ordine in finem ultimum per habitum gratiæ, & charitatis: & ideò actus illorum, qui gratiam, & charitatem non habent, hoc modo bonus esse non potest. Et hæc est bonitas, secundùm quam actus meritorius dicitur: sed subtracto posteriori, nihilominùs remanet prius, ut in libro de causis dicitur. Undè quàmvis ab infidelium actibus subtrahatur ista bonitas, secundùm quam actus meritorius dicitur; remanet tamen bonitas alia, vel virtutis politicæ, vel ex circumstantia, vel ex genere: & ideò non oportet, quòd omnis eorum actus sit malus, sed solùm quòd sit deficientis bonitatis; sicut quàmvis Equs deficiat à rationalitate, quam homo habet, non tamen ideò malus est, sed habet bonitatem deficientem à bonitate hominis. Quibus D. *Thomas* contradistinguit ordinationem debitam actui; ut sit bonus moraliter, ab ordinatione debita actui, ut sit bonus simpliciter, & conducens ad vitam æternam; asseritque, quòd hujus defectus non constituit actum malum moraliter, sed non bonum simpliciter, sive deficientis bonitatis.

24. Hæc omnia si maturô judiciô, animòque ab omnium partium studiis alienò attentiùs considerentur, unusquisque inveniet, vanissimè sibi *Quesnelli* defensores arrogasse D. *Thomam*, cujus tutissima dogmata apertà fronte impugnant, dùm Scholæ Thomisticæ præsidium invocant. At hæc est consueta nequissimorum hominum molitio, qui dùm Jansenianum virus, quod in corde retinent, proferre non audent, sub pallio hujus præclarissimi Ecclesiæ luminis D. *Thomæ* latibulum quærunt, quò fulmina Vaticana eludere possint. Quis non videat, quàm falsum, & ridiculum sit, quod *Quesnelli* defensores garriunt, vel absolvendum esse *Quesnellum* ad salvandos *Augustinum*, & *Thomam*, aut istos cum eo esse damnandos? Quis non credet, id partim ab ignaris usurpatum temerè, partim ab improbis callidè, insidiosèque confictum? Sed & unde novi isti Aristarchi facultatem sibi arrogarunt corrigendi florentissimam SS. *Augustini*, & *Thomæ* Scholam, præsumentes, se, quod Discipulos lateret, apud S. Doctorem invenire? Quis vos judices constituit super eos, ut eis arbitrio vestro credendorum seriem dirigatis? An ab eis doctrinæ SS. *Augustini*, & *Thomæ* intelligentiam de vestra manu, de vestro consilio, de vestra mente accipiendam esse contenditis? Absit hoc. Ab illis potiùs discite debitam Sedi Apostolicæ exhibere obedientiam, nè impiâ, & scandalosâ contradictione, in manifestam Ecclesiæ Dei scissuram, & Principatûs Ecclesiæ confusionem tendatis. Sed ad alia progrediamur.

25. Tandem quia inter Gentiles fuerunt innumeræ leges justæ, sine *Christi* Fide traditæ, sine *Christi* Fide conditæ, quarum Deus est auctor. Constat ex illo Proverb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt.* Quibus verbis Sapiens in jussis Principum, etiam Gentilium, Dei ordinationem annuntiat. Quomodò ergo legum observan-

servantia Infidelibus peccatum est, & ad condemnationem deservit? Quis sanæ mentis dixerit, peccatorem, sive infidelem, qui legi obedit salutis motivò, in novum irruere peccatum? Quòd homo, qui restituens ablatum, satisfacit justitiæ, operetur ad suam condemnationem? Quod timor gehennæ, quò peccator exagitatus ad meliora redit, faciat hominem magis peccatorem, & à Deo aversum? Timor, inquam, ille, quem Deus præcipit: *Ostendam vobis, quem timeatis; timete eum, qui postquàm occiderit; habet potestatem mittere in gehennam, Lucæ* 12. v. 15. Ergo tantum abest, ut opera naturæ, & rectæ rationi consentanea, legi Dei repugnent, quin potiùs lege Dei præcipiuntur. Rursus: peccatores obligant præcepta Decalogi non adulterare, non furtum, non homicidium facere, non aliena concupiscere, & alia plurima, quæ summa justitia neminem ratione utentem ignorare permittit. Bona ista ordinis naturæ à Deo præcipiuntur: damnaret ergo Deus, quod præcipit, cùm peccatum esset, & nonnisi ad condemnationem deserviens. Damnarentur ulteriùs infideles, qui non ea facerent; quia inobedientes essent præceptis: ergo ferreâ, & inevitabili necessitate peccatores essent adstricti ad damnationem: stupenda sanè, vel potiùs erronea doctrina. Annè ad Religionem spectat, quòd Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, quòd *Christus*, qui pro omnibus mortuus est, velit damnare infideles propter peccata, quæ necessariò fierent, adimplendo, vel non adimplendo legem? Saniora petit vera Dei Religio.

26. Præterea: Quæ non in praxi ex virulenta, ac falsa propositionum doctrina sequuntur inconvenientia? Si nullum opus bonum est sine amore Dei; ergo nihil est, quòd curet peccator, qui sine charitate est, de operibus omnium naturalium virtutum. Quid enim ei proderunt opera justitiæ, Religionis, misericordiæ, aliaque pietatis opera, quæ jure naturali, & Divinò præcipiuntur, si peccata sunt? Quid proderunt actus Fidei, & Spei? Quid oratio? An audietur à Deo ex misericordia, qui solùm audiri potest ad vindictam? An Dominum ad veniam delicti sui justis, & continuis precibus inflectet, qui ex his operibus solùm est pœnâ dignus? En totius moralis Christianismi eversio, ad doctrinam *Quesnelli* necessariò consequens. Miror sanè, adhùc cœcutire ejus defensores, & quòd potentissimæ veritatis radiis oculos nondum aperiant. At hæc, & alia ab Hæreticis fluant, sed non patienter ferantur à Catholicis.

§. III.

Solvuntur argumenta.

27. NUllus est Hæreticus, qui non contenderit, aut Scripturæ Sacræ, aut Sanctorum Patrum sententiis, malè intellectis, errorem suum pro virili parte defendere: dùm & ipse *Arius* Hæreticorum pessimus B. *Joannis Evangelistæ* verba, *Verbum caro factum est*, in sensum adeò impium detorsit, ut Divinitatem Verbo adimeret. Sic in præ-

præsenti pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis, & SS. Patrum errorem suum defendere volunt Novatores isti. Objiciunt ergo primò illud *Matth.* cap. 7. vers. 17. dicentis: *Omnis arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sed infideles, & peccatores comparantur arbori malæ, seu malæ voluntatis: ergo non possunt ullum opus bonum facere.

28. Secundò: Ex verbis *Joann.* 8. *Amen Amen dico vobis: quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati.* Et vers. 36. *Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis*; sed peccatores sine gratia Dei sunt servi peccati: ergo liberi non sunt, nisi ad malum. Cui consonat id, quod legitur ejusdem *Joannis* Epist. 1. cap. 5. *Scimus, quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Scimus, quoniàm ex Deo sumus, & mundus totus in maligno est positus.* Sed, si mundus totus in maligno est positus, infideles, & obdurati, qui spiritu mundi sunt repleti, sub peccati potestate, atque imperio versantur: ergo horum actiones pravæ sunt, atque corruptæ.

29. Tertiò: Ex verbis *Apostoli* ad *Romanos* cap. 8. *Qui enim secundùm carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui verò secundùm spiritum sunt, quæ sunt spiritûs, sentiunt. Nam prudentia carnis mors est: prudentia autem spiritûs vita, & pax: quoniàm sapientia carnis inimica est Deo; legi enim Dei non est subjecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.* Ex quibus verbis sequens elicitur argumentum: Infideles, & obstinati non secundùm spiritum sunt, sed secundùm carnem, cujus prudentia est inimica Deo, nec legi Dei potest esse subjecta: sed qui sunt secundùm carnem, solùm, quæ carnis sunt, sapiunt, & teste *Apostolo*, Deo placere non possunt: ergo non sunt liberi, nisi ad peccatum. Rursus ad *Rom.* cap. 12. vers. 24. inquit *Apostolus*: *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est*: & ut dicit Glossa: *Omnis infidelium vita est peccatum.* Sed nullum opus infidelis est cum fide: ergo infidelis liber non est, nisi ad malum; omnisque ejus vita peccatum est. Quod tandem probat id, quod tradit *Apostolus* ad *Titum*, scribens: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum; sed inquinatæ sunt eorum mens, & conscientia.* Si ergo illis nihil est mundum, nec illis est potestas, nisi ad malum.

30. Hæc, & alia objiciunt ex Sacris Paginis *Quesnelli* defensores, quæ nihil pro suo errore faciunt. Non quidem illud *Matth.* 7. cùm ex illo non arguatur, malos nihil unquam boni facere, sicut neque viros bonos nunquam errare. Hoc de universa actionum summa est intelligendum. Hæ suaptè naturâ cordis impetum sequuntur. Si cor depravatum est, pravitas illius ex fructibus cognoscitur; si cor rectum, ac purum est, actionum puritas, & æquitas cordis justitiam, & puritatem demonstrat. Sicut ergo justus, qui comparatur arbori bonæ, non sem-

per

per operatur ut justus; ita nec infidelis, & obstinatus semper operantur ut impii, nec omnis actus illorum est ex influxu infidelitatis, & injustitiæ, sive ex affectu ad illam. Quis enim dicat, quòd infidelis alienæ egestati ex motivo misericordiæ subveniens, actum istum semper referat ad finem suæ infidelitatis? Si ut infidelis, infideli voluntate & intentione opus illud potest; cur ut homo non operabitur opus hoc conformiter ad rationem, & rectâ intentione rectitudine naturali circa bonum honestum? Hæc est S. *Augustini* sententia, verusque *Apostoli* sensus, quem tradit lib. 4. contra *Julianum* Pelagianum, dicens: *Ex quo colligitur, etiam ipsa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius, qui benè utitur malis. Ipsorum autem esse peccata, quibus & bona malè faciunt; quia ea non fideli, sed infideli faciunt voluntate. Qualis voluntas, nullo Christiano dubitante, arbor est mala, quæ facere non potest, nisi fructus malos, id est, sola peccata. Omne enim, velis nolis, quod non est ex fide, peccatum est. Et ideò Deus istas arbores non potest diligere, & si tales permanserint, disponit excidere: quia sine fide impossibile est placere Deo.* Quibus verbis constat, quòd peccator, quatenùs talis, fructificando per radicem malam, nequit bonos fructus facere, verùm fructificans, quatenùs homo est, per radicem rationis, quæ per peccatum non fuit destructa, quandoquè bonos fructus producit, etiam sine Dei gratia; quoniàm absque ista, adhùc bona radix est fructuum naturalium, & sibi conformium.

31. Ad illud *Joannis* 8. dicitur, verissimum esse, quòd omnes, qui Spiritu Dei non sunt renovati, qui concupiscentiis in mundo regnantibus obediunt, & secundùm pravos mundi amores conversantur, Diaboli sunt subditi imperio, cui spontè se addixerunt, & à quo minimè liberari possunt, nisi gratiâ Salvatoris. At hoc solùm probat, quòd infideles, & peccatores, qui mente, & affectu legi carnis obediunt, amantes temporalia, ad quæ carnalis inclinat appetitus, dùm talia cogitant, amant, & sapiunt, peccent; cùm rerum carnalium amor inimicus sit Deo. At non toti sunt in operibus carnis; nec in omni opere secundùm carnis legem, & secundùm desideria vivunt; sed plerumque secundùm naturæ, & rationis rectæ justitiam, & secundùm legem honesta moraliter præcipientem operantur; etsi Spiritus Dei non sit in eis habitans per gratiam, & charitatem.

32. Ex quo pariter constat solutio ad id, quod dicitur ex Epistola 1. quòd *mundus totus in maligno positus est*, quia nempè homines nascuntur originali peccato coinquinati, & permanent concupiscentiæ subjecti. Loquitur ergo textus de hominibus mundanis, qui, quod est in mundo pertinens ad voluptatem carnis, appetunt, ac diligunt. At non sequitur, quòd in illis in omni opere ad res temporales inordinatè diligendas natura corrupta incurvetur; cùm plura operari possint animo exercendi honestatem alicujus virtutis; quin talia opera faciant ex affectu infidelitatis.

33. Ad textum *Apostoli* ex cap. 8. ad *Roman.* etiam dicimus, quòd ibi distinguit *Apostolus* eos, qui terrena, carnalia, & sensibus subjecta in

in delitiis habent, cupiditatis motus ſequentes, de quibus enuntiat, *quæ ſunt carnis, ſapiunt*: ab illis, qui cœleſtia diligunt, pietatem ſequuntur, gloriam, & Domini cultum quærunt, de quibus ait, *quæ ſunt ſpiritûs, ſentiunt*. Illis, inquit *Apoſtolus*, prudentia carnis mors eſt; quia nempè terrenarum, atque carnalium rerum amor animæ mortem infligit: ſicut iſtis rerum ſpiritualium amor vitam confert. Cujus rationem reddit, quia *ſapientia carnis inimica eſt Deo*; nempè oppoſita Spiritui, amori, & cultui ipſius. Ex quo arguit, *qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*. Nempè dùm rebelles ſunt, in ſua rebellione perſeverant, voluntati, & legi Dei adverſantes: *Legi enim non eſt ſubjecta* (prudentia carnis) *neque enim poteſt*. At non negat *Apoſtolus*, homines carnales poſſe aliquando elicere opus bonum moraliter ſine gratia: licèt enim ſint concupiſcentiæ ſubjecti, hæc non omnes actiones ejus corrumpit.

34. Conſtat etiam ex ſupradictis ſolutio ad argumentum ex cap. 14. ad *Romanos* verſ. 23. ubi dicitur: *Omne, quòd non eſt ex fide, peccatum eſt*. Textum quippè *Apoſtoli*, explicat D. *Thomas* 2. 2. quæſt. 110. art. 4. his verbis: *Ad primum ergo dicendum, quòd verbum illud eſt intelligendum, vel quia vita infidelium non poteſt eſſe ſine peccato; cùm peccata ſine fide non tollantur: vel quia quidquid agunt ex infidelitate peccatum eſt. Undè ibidem ſubditur, quia omnis infideliter vivens, vel agens vehementer peccat*. Quam ſolutionem tradit etiam S. Doctor locô citatô ex 2. Sentent. *Dicendum, quòd cùm dicitur;* OMNIS VITA INFIDELIUM PECCATUM EST, *non eſt intelligendum hoc modo, quòd omnis actus eorum peccatum ſit: ſed quia ſemper cum peccato vivunt; quia infidelitas eſt tale peccatum, quo retentô, nullum aliorum dimittetur. Vel dicendum, quòd intelligitur de illis actibus, ad quos ex ſua infidelitate impelluntur, ut eſt adorare Idola, & abſtinere à cibis prohibitis in lege, quaſi non ſit eis licitum veſci; & hoc videtur intendere Apoſtolus*. Textum etiam dupliciter exponit S. Doctor cap. 4. ad *Rom.* lect. 3. vel quia ly *ex fide* non accipitur pro *fide Catholica*, quæ eſt regula credendi, ſed pro *conſcientia*, quæ eſt regula agendi; ita ut ſenſus ſit: omne, quod non eſt ex fide, ſive ex dictamine conſcientiæ dictantis ejus honeſtatem, peccatum eſt. Loquebatur enim *Apoſtolus* de Judæis, qui judicantes quoſdam ſibi cibos eſſe illicitos, eos comedebant: quos redarguit *Apoſtolus*, dicens, quòd ſi contra conſcientiæ ſuæ dictamen eiſdem veſcantur, ſe ipſos damnant; nàm quidquid contra conſcientiam fit, id eſt non ex fide, peccatum eſt. Dubitans enim quis, utrùm aliquid liceat, nec ne, ſi illud agit, ultrò ſe peccato objicit, ut agnovit & ipſe *Cicero* lib. 1. de *Officiis*: *Benè præcipiunt*, inquit, *qui vetant quidquam agere, quod dubites æquum ſit, an iniquum: æquitas enim lucet per ſe; dubitatio autem cogitationem ſignificat injuriæ*.

35. Textum ibidem ſecundò explicat D. *Thomas*, ſumendo pro *Fide*, *Theologicam Fidem*, in quo ſenſu ly *non ex Fide* accipi debet contrariè, ita ut intelligatur, id, quod eſt contra fidem, ſeu ex infidelitate, peccatum eſt, quod indicant ſequentia D. *Thomæ* verba: *Poteſt au-*

autem hîc fides dupliciter accipi. Uno modo de fide, quæ est virtus; aliò modo, secundùm quod fides dicitur conscientia. Et hæ duæ acceptiones non differunt, nisi secundùm differentiam particularis, & universalis. Id enim, quod universaliter fide tenemus, puta, usum ciborum esse licitum, vel illicitum, conscientia applicat ad opus, quod est factum, vel faciendum. Dicitur ergo, ideò enim, qui manducat, & discernit esse condemnatum, quia hoc non est ex fide; immò est contra fidem, id est, contra veritatem fidei, & contra conscientiam facientis. Hebræos 11. SINE FIDE IMPOSSIBILE EST PLACERE DEO. *Et quòd hæc sit sufficiens causa condemnationis, ostendit subdens,* OMNE AUTEM, QUOD NON EST EX FIDE, PECCATUM EST. *Ex quo videtur, quòd sicut dicitur in Glossa,* OMNIS VITA INFIDELIUM PECCATUM EST, *sicut omnis vita fidelium est meritoria, in quantum ad Dei gloriam ordinatur; secundùm illud* 1. *Cor.* 10. SIVE MANDUCATIS, SIVE BIBITIS, SIVE ALIQUID ALIUD FACITIS, OMNIA IN GLORIAM DEI FACITE. *Sed dicendum est, quòd aliter se habet fidelis ad bonum, & infidelis ad malum. Nam in homine, qui habet fidem formatam, nihil est damnationis, ut suprà cap.* 8. *dictum est. Sed in homine infideli, cum infidelitate est bonum naturæ. Et ideò cùm aliquis infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat. Non tamen opus ejus est meritorium; quia non est gratiâ informatum. Et hoc est, quod in Glossa dicitur, nihil bonum est sine summo bono; id est, nullum bonum meritorium est sine gratia Dei; & ubi deest agnitio vitæ æternæ, & incommutabilis veritatis, quæ scilicèt est per fidem, falsa virtus est in optimis moribus, in quantum scilicet, non refertur ad finem Beatitudinis æternæ. Cùm verò homo infidelis aliquid agit, ex eo quòd infidelis est, manifestum est, quòd peccat. Undè in Glossa, cùm dicitur,* OPUS OMNE, QUÒD NON EST EX FIDE, PECCATUM EST; *sic est intelligendum, omne, quòd est contra fidem, vel contra conscientiam, peccatum est: etsi ex genere suo bonum esse videatur, puta, si Paganus ad honorem suorum Deorum virginitatem servet, vel eleemosynam det, hoc ipso peccat* ... (ut ait *Paulus* ad *Titum* cap. 1. vers. 15. COINQUINATIS, ET INFIDELIBUS NIHIL EST MUNDUM, SED INQUINATÆ SUNT EORUM ET MENS, ET CONSCIENTIA. Quibus disertissimis verbis & Textum *Apostoli* præclarè exponit, quem in sui erroris confirmationem afferunt Adversarii, & præcipuum Conclusionis fundamentum statuit.

36. Nec valet, quod in ejusdem confirmationem afferunt ex Epist. *Apostoli* ad *Titum*. Duo ibi præclarè distinguit *Apostolus*: unum, quòd mundis omnia sunt munda: alterum, quòd inquinatis, & infidelibus nihil sit mundum; quoniàm horum inquinatæ sunt mens, & conscientia: OMNIA MUNDA MUNDIS, inquit, COINQUINATIS AUTEM, ET INFIDELIBUS NIHIL EST MUNDUM, SED INQUINATÆ SUNT EORUM ET MENS, ET CONSCIENTIA. Ex quibus verbis efficaciter confutatur argumentum; quia easdem in Adversarios, si quas habet, vires obtinet. Si namque illi ad priora verba *Apostoli* dicent, quòd *omnia mundis sint munda*, dummodò isti agant ut tales, & ex recta voluntate, atque intentione;

tione; ita & nos dicimus, coinquinatis, & infidelibus nihil esse mundum, dùm operantur uti tales, & ex prava intentione, non tamen si conformiter ad rationis dictamen operentur. Ita D. *Thomas* ibi cap. 1. lect. 4. dicens: ***Sed numquid facit peccator, & infidelis immundam eleemosynam? Dicendum est, quòd Apostolus non ponit affirmativam, sed negativam. Undè non dicit omnia, sed nihil mundum eis, quod est verum; quia nihil eis perfectè mundum est; quia nihil est mundum actibus, nisi in finem debitum ordinatum sit. Isti autem sunt extra finem. Sed numquid aliquid est eis mundum? Sic. Sed contra: quia omne, quod non est ex fide, peccatum est. Dicendum est, quòd malum numquam corrumpit totum bonum. Impossibile est enim, quòd in peccatore quolibet non sit aliquod bonum, scilicet naturæ, etiam in Dæmonibus. Quando ergo peccator facit aliquod bonum, secundùm quòd est peccator, & infidelis, totum est peccatum ex radice. Sed si quid facit ex principio alicujus boni, quod habet, ut fidei informis, vel naturæ, non est immundum. Et ideò signanter dicit: Coinquinatis, & infidelibus, id est, in quantùm sunt hujusmodi &c.*** Quibus nihil clarius, & apertius dici potest, ut omnis de mente ejus auferatur dubitatio.

37. Secundò objicies D. *Augustinum* lib. 3. ad *Bonifac. contra duas Epist. Pelagianorum* dicentem: ***Liberum arbitrium captivatum, nonnisi ad peccatum valet: ad justitiam verò nisi divinitus liberatum, adjutumque non valet;*** sed qui non valet ad justitiam, & nonnisi ad peccatum valet, non est liber, nisi ad peccatum: ergo infidelis, qui non est divinitùs liberatus, & gratiâ fidei adjutus, nonnisi ad peccatum valet. Cui accedit, quod dicit S. *Doctor* ibi lib. 1. cap. 3. ***Datur ergo potestas, ut filii Dei fiant, qui credunt in eum, cùm hoc ipsum datur, ut credant in eum. Quæ potestas nisi detur à Deo, nulla esse potest ex libero arbitrio: quia nec liberum in bono erit, quod liberator non liberaverit: sed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ, vel occultus, vel manifestus deceptor insevit, vel sibi ipse persuasit.***

38. Hoc confirmatur primò ex eodem S. *Doctore* lib. 14. de *Civit. Dei* cap. 28. dicente: ***Fecerunt itaque Civitates duas amores duo, terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, cœlestem verò amor Dei usque ad contemptum sui.*** Ex quibus verbis sequens elicitur argumentum: Quod non procedit ex amore Dei, omnia agente propter Deum, sed ex amore inordinatò sui, peccatum est; sed in infidelibus gratiâ supernaturali destitutis, & in obstinatis, in quibus regnat amor sui usque ad contemptum Dei, opera non procedunt ex amore Dei, omnia agente propter Deum, sed ex amore inordinatò, quò se ipsos diligunt: ergo liberi non sunt nisi ad malum.

39. Confirmatur secundò ex eodem S. *Doctore* de *Spirit. & litt.* cap. 30. dicente: ***Neque enim lex impletur, nisi liberò arbitriò. Sed per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam sanatio animæ, abolitione peccati: per animæ sanitatem libertas arbitrii: per liberum arbitrium justitiæ dilectio: per justitiæ dilectionem legis operatio.*** Et paulò post: ***Ut quid ergo miseri homines,***

 aut

aut de libero arbitrio audent superbire, antequàm liberentur, aut de suis viribus, si jam liberati sunt? Nec attendunt in ipso nomine liberi arbitrii utique libertatem sonare. UBI AUTEM SPIRITUS DOMINI, IBI LIBERTAS 12. *Cor.* 3. *Si ergo servi sunt peccati, quid se jactant de libero arbitrio? A quo enim quis devictus est, huic & servus addictus est,* 2. *Petri* 2. *Si autem liberati sunt, quid se jactant velut de opere proprio, & gloriantur quasi non acceperint? Anne ita sunt liberi, ut nec illum velint habere dominum, qui eis dicit Joan.* 15. SINE ME NIHIL POTESTIS FACERE, & *Joan.* 8. SI VOS FILIUS LIBERAVERIT, TUNC VERE LIBERI ERITIS? Si ergo juxta D. *Augustinum* sine gratiâ servi sunt peccati, & se jactare de libero arbitrio peccatores non possunt, liberi non sunt, nisi ad malum.

40. Confirmatur tertiò ex lib. de *corrept. & grat.* cap. 13. *Hi ergo, qui non pertinent ad istum certissimum, & felicissimum numerum pro meritis judicabuntur. Aut enim jacent sub peccato, quod originaliter de generatione traxerunt, & cùm illo hæreditario debito hinc exeunt, quod non est regeneratione dimissum: aut per liberum arbitrium alia insuper addiderunt; arbitrium, inquam, liberum, sed non liberatum; liberum justitiæ, peccati autem servum: quo volvuntur per diversas noxias cupiditates, alii magis, alii minus: sed omnes mali, & pro ipsa diversitate diversis suppliciis judicandi.* Et de *perfect. justit.* cap. 4. ad *ratiocinationem* 19. ita S. *Doctor* discurrit: *Respondetur, per arbitrii libertatem factum, ut esset homo cum peccato: sed jam pœnalis vitiositas subsecuta, ex libertate fecit necessitatem.* Et post: *Victa enim vitio, in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura.* Rursus: *Quia verò peccavit voluntas, secuta est peccantem peccatum habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas: & accipiatur tanta libertas, in qua, sicut necesse est, permaneat beatè vivendi voluntas, ita ut sit etiam benè vivendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixque necessitas.*

41. Hæc & alia D. *Augustini* testimonia congerunt Adversarii, ut hanc esse *Augustini* sententiam validè confirment. At ex argumenti solutione videant illi, quantùm hâc ipsâ in re contumeliosi ipsi sint Sancto Doctori. Quæ gravior enim illi contumelia aspergi potest, quàm si dicatur pro indubitatis fidei dogmatibus tenuisse *Augustinum* ea placita, quæ Ecclesia Catholica, quæ nescit errare, solemni damnavit judicio? Textus, qui affertur ex lib. 3. ad *Bonifac.* nullatenus ad ejus sensum accedit. Non enim intelligendus Sanctus *Doctor*, ut velit, liberum arbitrium captivatum, & absque auxiliô gratiæ non nisi peccatum operari posse; sed in hoc sensu hoc ab *Augustino* dicitur, ut à solo libero arbitrio peccatum originem sumpsisse contra *Manichæos* doceat: de quibus ibi paulò post asserit, *eos non accipere, quod veritas dicit, à libero arbitrio exordium sumpsisse peccatum, & ex illô esse omne, vel Angeli, vel hominis malum: quia mali naturam semper malam, & Deo coæternam nimis à Deo exorbitantes credere maluerunt.* Quam ergo protulit hic sententiam, *liberum arbitrium captivatum nonnisi ad pec-*

peccatum valet, aliasque, quas cap. 8. protulit, cap. 9. contra *Manichæos*, & *Pelagianos* esse prolatas testatur his verbis: *Item quòd arbitrium sui in malum liberum dicimus, ad agendum bonum gratiâ Dei esse liberandum, quod antea non erat malum, contra Manichæos est.* Hæc est vera hujus textûs intelligentia, necnon & alterius partis, dum dixit: *liberum arbitrium ad justitiam nisi liberatum, adjutumque non valere*, nempe ad opera æternæ vitæ meritoria, cum illis immediatè sequentia verba subnectat: *Ac per hoc, & Sancti omnes sive ab illo antiquo Abel usque ad Joannem Baptistam, sive ab ipsis Apostolis usque ad hoc tempus, & deinceps usque ad terminum sæculi in Domino laudandi sunt, non in se ipsis, quia & illorum anteriorum vox est:* IN DOMINO LAUDABITUR ANIMA MEA, *& istorum posteriorum vox est:* GRATIA DEI SUM, QUOD SUM; quibus liquet, S. *Augustinum* loqui de operibus vitæ æternæ meritoriis; ad quæ sanè liberum arbitrium nisi divinitùs liberatum, adjutumque non valet: cùm sola nos liberet gratia Dei per *Jesum Christum* Dominum nostrum.

42. Ex quò non pertinet hùc, quod dicitur ex lib. 1. cap. 3. cùm expressè S. *Doctor* agat ibi de operibus pietatis conducentibus ad vitam æternam. Hoc constat primò ex his verbis, *ut filii Dei fiant*. Non ergo potens est homo sine gratia *Christi* ad opera salutaria ad salutem pertinentia. Ex quò dicit *Augustinus*, *quòd nec liberum in bono erit, quod liberator non liberavit*, in bono nempe justitiæ, & salutis; *sed in malo habet liberum arbitrium*: quia licèt infidelis liber sit ad bona moraliter honesta, manet tamen liber in malo, quia nondum est à malo liberatus. Secundò, quia contra *Pelagianos* scribebat S. *Doctor*, tribuentes viribus arbitrii justitiam, & meritum. Et ideò dixit lib. 1. ad *Bonifac.* cap. 2. *Dicunt illi, Manichæi, quibus modò non communicamus, id est, toti isti, cum quibus dissentimus, quia primi hominis peccatò, id est, Adæ, liberum arbitrium perierit, & nemo jam potestatem habeat benè vivendi, sed omnes in peccatum carnis suæ necessitate cogantur. Quis autem nostrûm dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divinâ indiget gratiâ.* Remansit ergo libertas, etsi debilis, & infirma propter peccatum, at non destructa, sive totaliter deperdita: quare agere, & exercere potest motus proprios moraliter bonos ordinis naturalis. Si enim quælibet potentia ex suis viribus habet, quòd in objectum suum, sibique proportionatum tendat, & moveatur; cur libera voluntas id non poterit?

43. Etiam testimonio S. *Doctoris* ex lib. de *Civit. Dei* uti non possunt ad firmandam assertionem suam. Non ibi asserit S. *Doctor*, quòd non sint, nisi amores duo, amor Dei usque ad contemptum sui, & amor sui usque ad contemptum Dei. Infinitos amores assignat ibi, ut legenti pervium erit; at ex omnibus istis, duos assignat principales, qui sunt amores cordis finem ultimum statuentes operantis. Cùm enim rationalis voluntas sine dilectione esse non possit, aut homo Dei amator est,

aut

aut mundi; vel enim infimis delectatur, aut summis: & quantò altiori studiò exercetur ad summa, tantò majori fastidiò torpescit ad infima; sicut & quantò acriori cura inardescit ad infima, tantò tepore damnabiliori frigescit à summis; non enim simul, & æqualiter amari possunt. Quare meritò dixit S. *Augustinus* serm. 112. *in Append. Radix omnium bonorum est charitas; sicut in charitate nihil unquam mali, ita in cupiditate nihil unquam boni poterit inveniri. Istæ duæ radices, Fratres dilectissimi, in duobus Agris à duobus plantantur Agricolis: unam in cordibus bonorum plantat Christus, aliam in cordibus malorum plantat Diabolus. Nec de charitatis radice nascitur aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni. Non enim mentitur veritas, quæ in Evangelio, cùm de istis duabus radicibus loqueretur, ita definivit dicens*: ARBOR BONA FRUCTUS BONOS FACIT. *Et iterum*, NON POTEST ARBOR BONA FRUCTUS MALOS FACERE, NEC ARBOR MALA FRUCTUS BONOS FACERE. At amores alios non exclusit, sed laudabiles dixit. Laudabilis sanè puritas castitatis, lenitas mansuetudinis, circumcisio gulæ, & alii actus ex fine operis honesti, qui non ad vitiosam cupiditatis radicem spectant, dum non referuntur in Deum; quia nempe naturæ, & rectæ rationi sunt consentanei. Sed hic annotandum, quòd si S. *Doctor* in aliis locis solùm meminit hujus duplicis amoris, eò est, quia arguebat contra *Julianum* asserentem, opera ordinis naturalis bonô motivô facta esse vitæ æternæ meritoria, ex quo ille evacuabat gratiæ necessitatem; quod ut penitus debellaret S. *Doctor*, asserit, opera illa peccata esse, nec ad justificationem deservire: nec dari medium inter amorem Babylonicum, qui damnat animas, & amorem Dei, ut auctoris gratiæ, qui salvat: cùm necesse sit hoc admittere principium, omnes esse, vel cum *Christo*, vel extra *Christum*; eosque, qui cum illo non sunt, extra electorum numerum esse: rejicitque amorem medium, illumque naturalem, sed illum solùm, quò *Julianus* volebat Infideles justificari, & salvari.

44. Ad secundam confirmationem, quæ desumitur ex cap. 30. de *Spirit.* & *litt.* dicimus, quòd ibi agit *Augustinus* de impletione legis, quæ fit per fidem, usque ad animæ sanitatem, quâ obtinetur libertas, seu liberatio à reatu culpæ, ut constat ex illis verbis: *Neque enim lex impletur, nisi liberó arbitrió. Sed per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ à volitione peccati*. Idque probant illa Sacræ Scripturæ testimonia, quibus utitur S. *Doctor*: *Sinè me nihil potestis facere. Si vos filius liberaverit, verè liberi estis*. Agit ergo de operibus per fidem, quibus homines merentur vitam æternam. At de operibus ante fidem naturaliter, seu moraliter bonis egerat cap. 28. & 29. quemadmodum suprà ostendimus.

45. Ad tertiam ex cap. 13. de *corrept.* & *grat.* dicimus, quòd ibi *Augustinus* non agit de iis, quæ homines possunt sine gratia, sed de reprobis diversimodè à Deo judicandis, ut constat ex his verbis: *Hi ergo, qui non pertinent ad istum certissimum, & felicissimum numerum, pro meritis justissimè judicantur*. Omnes malos dicit; quia omnes non ju-

Justi in illo judicio inveniuntur. Alii magis, alii minùs mali: omnes tamen pro diversitate criminum diversis suppliciis esse plectendos pronuntiat. At hìc meminisse oportet illius, quod scripsit S. *Doctor* lib. 4. contra *Jul.* cap. 3. *Sed ad hoc eos in die judicii cogitationes suas defendent, ut tolerabilius puniantur; quia naturaliter quæ legis sunt, utcumque fecerunt, scriptum habentes in cordibus opus legis hactenus, ut aliis non facerent, quod perpeti nollent*: quibus verbis clarissimè ostendit S. *Doctor*, quòd Deus infideles, intuitu bonorum operum, tolerabiliùs puniet: quæ si peccata essent, propter ipsa Deus non minueret, sed augeret pœnam.

46. Nec oppositum concludi potest ex textu de *perfect. justit.* ubi S. *Augustinus* loquitur de peccato originali, cum quo nascimur. Quarè non dicit, hominis personam libertate privari, sed quòd, *victa vitio, in quo cecidit voluntate, privata est libertate natura*. Quod clariùs colligitur ex aliis verbis, *secuta est peccantem peccatum habendi necessitas*, non dixit faciendi, ad quod personalis consensus requiritur, sed *habendi*. Sicut & dixit idem S. *Doctor* lib. de *nat.* & *grat.* cap. 66. *Quòd autem ex vitiis naturæ, non ex conditione naturæ sit quædam peccandi necessitas, audiat homo: atque ut eadem necessitas non sit, discat de Deo dicere, de necessitatibus meis educ me*. Quod S. *Augustinus* dixit, ut adversus *Pelagium* probet peccatum originale. At peccatum hoc naturam voluntatis, vel liberam potestatem ad bonum, & malum, quam ex sua intrinseca & naturali ratione habet rationalis voluntas, non penitus extinxit, ut non possit tendere in bonum honestum, & rationi conforme: aliàs nulla esset in Infidelibus, & peccatoribus libertas, nec etiam ad malum, ac per consequens nec peccatum esset.

47. Tertiò objicies: Qui in quolibet suo opere nequit non servire dominanti cupiditati, non potest esse liber, nisi ad peccatum; sed infidelis, & obstinatus pro statu obdurationis nequit non servire dominanti cupiditati: ergo non est liber, nisi ad peccandum. Prob. Min. Actus, qui non est ex charitate Dei, sed potiùs ex amore Creaturæ, est actus, quò operans servit dominanti cupiditati; sed opera infidelis, & obstinati non sunt ex charitate Dei, sed potiùs ex amore Creaturæ: ergo in omni opere suo serviunt dominanti cupiditati. Minor constat; quia cùm careant illi charitate, non possunt referre opera sua ad Deum, ut ultimum finem, juxta illud quod præcipit *Apostolus* 1. ad *Cor.* 10. dicens: *Sive ergo manducatis.... sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*.

48. Hoc pluribus confirmari potest. Primò, quia omnes actus illorum non possunt ex parte operantis non ordinari ad malum finem; ergo liberi non sunt, nisi ad peccatum. Probatur antecedens: quia quidquid appetit infidelis debet ordinari ad finem infidelitatis, vel formaliter, vel saltem virtualiter, dum talis intentio non est retractata, sed perseverat moraliter; sed per actum moraliter honestum non retractatur intentio infidelitatis: ergo actus omnes ordinantur ad finem infidelitatis.

49. Secundò: quia nedum ut infidelis, sed etiam ut homo, seclusâ fide,

fide, non poteſt operari bonum, ſed quodcumque facit, peccatum eſt. Conſtat ex D. *Auguſtino* lib. 4. contra *Jul.* cap. 3. num. 30. Sic enim Adverſarium alloquitur: *Noli præcipitare ſententiam, diligenter conſidera, quid te reſpondere conveniat. An dicis hominem infidelem arborem bonam? Placet ergo Deo: neque enim bono poteſt non placere quod bonum eſt. Et ubi erit quod ſcriptum eſt*, SINE FIDE IMPOSSIBILE EST DEO PLACERE? *An reſpondebis, non inquantùm infidelis eſt, ſed in quantùm homo eſt, arbor bona eſt? De quo ergo Dominus ait, Matth. 7. v.* 18. NON POTEST ARBOR MALA BONOS FRUCTUS FACERE? *Quandoquidem quicumque erit, aut homo, aut Angelus erit. Sed ſi homo inquantùm homo eſt, arbor bona eſt, profectò & Angelus in quantùm Angelus, arbor bona eſt. Hæc enim Dei ſunt opera, qui naturarum conditor eſt. Ac per hoc nulla erit arbor mala, de qua dictum eſt, quod non poſſit facere fructus bonos*: ergo etiam ut homo, ſecluſâ fide, infidelis quidquid operatur, peccatum eſt.

50. Ad hoc argumentum reſpondetur conceſſ. Maj. negando Min. & ad ejus probationem diſtinguenda eſt Major. Actus qui non eſt ex charitate contrariè, & poſitivè conc. Maj. purè negativè neg. Maj. & ſub eâdem diſt. Minoris negatur conſequentia. Verum quidem eſt, quòd poſitivè opera infidelis, & peccatoris ad Deum non referuntur, attamen non omnia ſunt contra charitatem Dei, nec contra ipſum Deum: ſunt enim quodammodò, ſeu negativè ex amore Dei, nempe ex ratione operis honeſti, quod de ſe bonum habet finem; & ex intentione operantis, qui eò ipſo, quòd motivum honeſtum ſibi proponit, implicitè propter Deum, ut auctorem naturæ, operatur.

51. Pro cujus ſolutionis intelligentiâ annotandum maximè, quòd ad quodcumque opus moraliter honeſtum non eſt neceſſaria ordinatio charitatis; non enim homo in omni opere, dum deliberatè agit, præcepto charitatis adſtringitur; cùm præceptum referendi in Deum omnia, quæ agit, ſit præceptum poſitivum non obligans ſemper, & pro ſemper; quarè tali actui non debetur ex vi præcepti ordinatio in Deum tanquàm in ultimum finem, ac per conſequens non eſt privatus rectitudine ſibi debitâ. In hoc quippe diſtinguitur bonitas moralis actûs à bonitate ſupernaturali, & meritoria vitæ æternæ; quòd illa conſtituitur per ſolam conformitatem actûs cum debita ratione, & prudentia, abſque ullo ordine ad finem ſupernaturalem: iſta verò procedit ex influxu gratiæ, & charitatis referentis actus noſtros in finem ſupernaturalem: quarè ſine illa poteſt plures actus honeſtos, & moraliter bonos exercere, qui debitâ intentione facti, ex fine proximo, & objecto habent honeſtatem, & bonitatem moralem, licèt meritorii vitæ æternæ non ſint.

52. Rurſus: præceptum ſolùm præcipit, quòd fiant aliqualiter propter Deum, & gloriam ipſius, quod optimè ſalvatur, ſi exerceantur ab homine ex intentione finis honeſti: omnis quippe honeſtas, & rectitudo moralis eſt participatio divinæ bonitatis, ſimulque juxta placitum divinæ voluntatis, & legis æternæ, in cujus adimpletione exhibet Deo gloriam, & honorem. Dum ergo operatur ad finem honeſtum, pro-

propter Deum dicitur operari, & ex natura operis, quia de facto ad illum refertur, & ex intentione operantis, quia adimplet legem Dei naturalem, quâ dilectio proximi injungitur. Falsum ergo est, quòd omnis actus sit vel charitas, vel concupiscentia carnis; cùm, ut diximus, ad honestatem actûs sufficiat ordinatio actûs in finem honestum, non tamen in Deum, ut ultimum finem supernaturalem, sub qua ratione est objectum charitatis. Nec oppositum probat Textus *Apostoli*: eò enim loci vitam Christianam consiliis salutaribus instituit, ut caveant fideles, ne in opere ullo lædatur Dei honor. Christianis loquitur, ut omnia propter ejus gloriam faciant, cui servire unicè debent. Quòd si per contemptum non omnes actiones dirigant in Deum, peccant; at secluso contemptu, & quia ad Deum non semper intendunt, minimè.

53. Ad primam confirmationem concess. Maj. negatur Min. ad cujus probationem negatur Maj. Ita sanè est, quòd infidelis habitualiter quiescit in Creatura; nam à peccato originali, & infidelitatis per actum moraliter honestum non recedit. At falsum penitus est, quòd dum actu operatur, in omni opere influat infidelitas, vel quòd operetur ex affectu ad Creaturam, & ob finem infidelitatis, v. g. dum ex motivo pietatis debitam parentibus exhibet reverentiam, aut ex motivo justitiæ, dat unicuique quod suum est, aut ex motivo misericordiæ subvenit pauperibus. Hæc est constans utriusque Sancti Doctoris sententia. Id docet *Augustinus* loco citato ex lib. 4. contra *Jul.* cap. 3. num. 30. dicens: *Quin infidelis ita infideliter sapiat? Non itaque inquantùm homo est, quod est opus Dei, sed in quantùm malæ voluntatis est quisque arbor mala est, & bonos fructus facere non potest*. Et ibidem num. 31. *Porrò si vitium est malè misereri, proculdubio vitium est infideliter misereri. Quod si & ipsa per se ipsam naturali compassione opus est bonum* &c. Et num. 32. sic concludit: *Ex quo colligitur, etiam bona opera, quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius, qui benè utitur malis*. Quibus verbis apertissimè distinguit S. *Doctor* & ea, quæ bona moraliter sunt, & quæ perversò fiunt fine, sive superbiæ, sive idololatriæ motivo, ut legitur de fœminis illis, quæ ad colendam Deam Vestalem à venereis abstinebant. Si intentioni fidei positivè contraria fiunt, peccata sunt; si absque contrarietate ad fidem, rectè, & honestè exercentur.

54. Id etiam præclarè, & expeditè docet D. *Thomas* explicans, qualiter perversus infidelitatis finis non semper influat in omnes infidelium actus. Audiendus S. Doctor 2. 2. art. 4. q. 10. dicens: *Undè manifestum est; quòd infideles non possunt operari bona opera, quæ sunt ex gratia, scilicet opera meritoria: tamen bona opera, ad quæ sufficit bonum naturæ aliqualiter operari possunt. Undè non oportet, quòd in omni opere suo peccent: sed quandocumque aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant*. Quod sequenti illustrat exemplo: *Sicut enim habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu, quem non refert ad fidei finem, vel venialiter, vel etiam mortaliter peccando, ita etiam infidelis potest aliquem actum bonum producere in eo, quòd non re-*

refert ad finem infidelitatis. Hoc iterum tradit S. Doctor ibi quæst. 23. art. 7. his verbis: *Ad primum ergo dicendum, quòd actus alicujus charitate carentis potest esse duplex: unus quidem secundùm hoc, quòd charitate caret, utpote cùm facit aliquid in ordine ad id, per quod caret charitate, & talis actus semper est malus, sicut Augustinus dicit in 4. contra Julianum cap. 3. quòd actus infidelis, in quantùm est infidelis, semper est peccatum, etiamsi nudum operiat, vel quidquid aliud hujusmodi faciat, ordinans ad finem suæ infidelitatis. Alius autem potest esse actus charitate carentis, non secundùm id, quòd charitate caret, sed secundùm quòd habet aliquod aliud donum Dei, vel fidem, vel spem, vel etiam naturæ bonum, quod non totum per peccatum tollitur, ut supra dictum est; & secundùm hoc sine charitate potest quidem esse aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfectè bonus; quia deest debita ordinatio ad finem ultimum*. Constans, semperque conformis huic doctrinæ reperitur D. *Thomas*; cùm enim in 2. senten. dist. 41. art. 2. sequens sibi proposuisset argumentum: *Infidelitas fidei opponitur; sed fideles per fidem diriguntur in finem aliquem: ergo infideles per infidelitatem in oppositum finem diriguntur: sed omnes actus fidelium sunt boni, per hoc quòd ordinati sunt in finem, in quem dirigit fides: ergo eádem ratione omnis actus infidelium est malus*; sic respondet: *Ad quintum dicendum, quòd infideles non semper ex infidelitatis errore finem sibi præstituunt, sed aliquando ex vero, & recto judicio rationis; & ideò non oportet, quòd in quolibet actu peccent: sed solùm tunc, quando ex errore sibi finem præstituunt*.

55. Ex quibus omnibus planissimum est, juxta mirabilem utriusque S. *Doctoris* doctrinam, finem infidelitatis non influere in omnes infidelium actus; nec omnia eorum opera per infidelitatem in cordibus eorum regnantem corrumpi. Quid namque interest, quòd intentio infidelitatis adhuc in illis moraliter perseveret, nec retractetur per hujuscemodi actus moraliter honestos? Perseverat quidem, at in habitu, absque omni influxu etiam virtuali in opus. Sicut dixit D. *Thomas* de fide habitualiter perseverante in peccatore fideli; cujus etiam peccatum habitualiter perseverat, donec retractetur per contritionem; & tamen nec fides actu moraliter influit, sicut nec peccatum influit in omne opus; aliàs omne peccatoris fidelis opus peccatum esset; Fidesque moraliter influeret in peccatum. Ità & dicitur, quòd non semper infidelis opus suum in finem infidelitatis refert: cujus ratio est evidens, quia infidelitas subjicitur libero infidelis arbitrio; aliàs nec retractari posset, nec ille ab illa exire; ac per consequens operari potest, quin operetur ex tali infidelitatis motivo.

56. Ad secundam confirmationem respondetur distinguendo antecedens: sine fide nequit operari bonum meritorium vitæ æternæ conc. antecedens: honestum moraliter nego antecedens. Nec oppositum probat textus D. *Augustini*; loquitur enim ibi in sensu opposito sententiæ *Juliani*. Propugnabat iste, actionem hominis infidelis honestam, tametsi ex motivo malam, non esse peccatum, eam verò, quæ ex objecto,

cto, & sine bona esset, ad justificationem, & salutem sufficere. Ex quo sine fide salutem esse possibilem affirmabat, gratiæ evacuans necessitatem. Negat hoc totum constanter *Augustinus*; docens & opus illud esse peccatum, quia ex mala voluntate procedit; & alterum non sufficere ad justificationem, cùm sine fide impossibile sit placere Deo, nec viribus innatis possit quis promereri salutem. Quod probant sequentia verba, quæ subjungit post verba in objectione allata S. *Doctor* num. 30. *Quis infidelis ita infideliter sapiat? Non itaque in quantùm homo est, quod est opus Dei; sed in quantùm malæ voluntatis est, quisque arbor mala est, & bonos fructus facere non potest.* Quibus verbis constat *Augustinum* loqui de actionibus ex malo motivo factis, & quatenùs à mala sunt, & profluunt voluntate.

57. Objicies quartò: Si infideles possent elicere aliquod opus moraliter honestum, darentur in eis veræ virtutes morales; sed hoc expressè est contra D. *Augustinum* sæpiùs laudato cap. 3. ex lib. 4. contra *Jul.* ergo. Minor constat ex his, quæ dicit S. *Doctor* ibi num. 17. *Sed absit, ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus. Absit autem, ut sit justus verè, nisi ex fide vivat.* Et num. 16. *Julianum* sic alloquitur: *Quid remansit, quod gratiæ referremus in tam evidentibus, quibus dixisti, eos abundare virtutibus? Quantò satius, si te impios ita laudare delectat, ut non audiens dicentem Scripturam Proverb.* 24. *Qui dicit, impium justum esse, maledictus erit in Populo, & odibilis in gentibus; etiam virtutibus veris eos prædices abundare .... Quantò ergo tolerabilius illas, quas dicis in impiis esse virtutes, divino muneri potius, quàm eorum tribueres voluntati.* Et num. 17. *Quomodò in eis est vera justitia, in quibus non est vera sapientia? Quam si eis tribuerimus, nihil erit causæ, cur non eos ad illud Regnum pervenire dicamus, de quo scriptum est, concupiscentia sapientiæ deducit ad Regnum. At per hoc Christus gratis mortuus est.* Et num. 21. id ipsum contestatur S. *Doctor* dicens: *Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibuscumque commodis, & emolumentis temporalibus serviunt, veræ prorsus esse non possunt: quæ autem nulli rei servire volunt, nec ipsæ veræ sunt. Veræ quippe virtutes Deo serviunt in hominibus, à quo donantur hominibus:* Ergo juxta S. Doctorem nulla est proclamanda virtus, præter eam, quæ Deo soli servit, & fide, & charitate innititur, estque vera causa salutis.

58. Longiùs à proposito nostro nos traheret argumenti difficultas, si ea pro dignitate exponenda esset: ut clarissimis, & ab omni ambiguitate remotissimis S. *Augustini* testimoniis rejiceretur *Jansenius*, qui *Bajum* secutus, lib. 4. de *statu naturæ lapsæ* cap. 1. asserit, satis, ut judicat, evidenter, *nullum ab hominibus, qui carent fide, posse fieri opus bonum, sed sola mendacia, atque peccata.* Quod iterum firmat lib. 1. *de Gratia Christi Salvatoris* cap. 5. At quod magis est, errorem jam à Sede Apostolica perculsum anathemate in *Bajo*, consentaneum sensui Christianorum, Scripturis, Fidei, Augustino, & Concilio Arausicano pronuntiat lib. 3. *de statu naturæ lapsæ* cap. 17. dicens: *Nugæ, delirium,*

insania, impietas contraria Christianorum sensui, Scripturis, & Fidei: quòd infidelium sit ulla virtus, vel opera sine peccato, juxta Augustinum, & Concilium Arausicanum. En ille veritatem cum errore, veram Ecclesiæ, *Concilii Arausicani*, & *Augustini* doctrinam cum perverso suo mendacio confundens. At procul à nobis sit, qui ita procul est à vera Ecclesiæ doctrina; procul & sit ejus vana præsumptio, quæ ita audacter insurgit adversus veritatem dogmatis, quod à SS. Doctoribus *Augustino*, & *Thoma*, veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est; quare ad errorem istum rejiciendum, omne studium, curamque convertimus, quantum tamen hujus loci brevitas patitur. Respondetur ergo distinguendo Majorem: darentur in eis veræ virtutes morales quoad essentiam virtutis conc. Maj. quæ perfectum haberent virtutis statum neg. maj. & distincta eodem modo min. nego conseq. Duplex distinguitur virtus moralis, una acquisita ordinis naturalis, quæ regulat hominis vitam ad finem honestum à Deo intentum; altera infusa, quæ dirigit ad finem supernaturalem. Illa habet essentiam virtutis, non tamen perfecta est; cùm non faciat peccatorem, vel infidelem perfectum simpliciter, nec absolutè bonum simpliciter. Solutio est D. *Thomæ* 1. 2. q. 65. art. 2. dicentis: *Virtutes morales, prout sunt operativæ boni in ordine ad finem, qui non excedit facultatem naturalem hominis, possunt per opera humana acquiri: & sic acquisitæ sine charitate esse possunt, sicut fuerunt in multis Gentilibus.* Multi namque Philosophi Gentiles charitatem non habentes, virtutes agnoverunt, de earum natura scripserunt plurima, easque nonnulli adepti sunt. Deficiebat tamen eis perfectio virtutis, ut ibi inquit D. *Thomas*, dicens: *Secundùm autem quòd sunt operativæ boni in ordine ad ultimum finem supernaturalem, sic perfectè, & verè habent rationem virtutis, & non possunt humanis actibus acquiri, sed infunduntur à Deo; & hujusmodi virtutes morales sine charitate esse non possunt.*

59. Rationem reddit ibi D. *Thomas*; quia cùm virtutes morales dirigi debeant à prudentia sui ordinis, virtutes morales infusæ supernaturales non possunt esse sine prudentia supernaturali, quæ supernaturalis prudentia existere nequit sine charitate: *Dictum est enim supra*, inquit D. *Thomas*, *quòd aliæ virtutes morales non possunt esse sine prudentia; prudentia autem non potest esse sine virtutibus moralibus, in quantùm virtutes morales faciunt benè se habere ad quosdam fines, ex quibus procedit ratio prudentiæ. Ad rectam autem rationem prudentiæ multò magis requiritur, quòd homo benè se habeat circa ultimum finem, quod fit per charitatem, quàm circa alios fines, quod fit per virtutes morales, sicut ratio recta in speculativis maximè indiget primó principió indemonstrabili, quod est, contradictoria non simul esse vera. Unde manifestum fit, quòd nec prudentia infusa potest esse sine charitate, nec aliæ virtutes morales consequenter, quæ sine prudentia esse non possunt.* Quibus clarissimè ostendit, quòd sicut non potest esse vera, & perfecta scientia in eo, qui errat, vel ignorat prima principia indemonstrabilia; ita non datur virtus perfecta, ubi deest ex parte ope-

operantis debita ordinatio ad finem ultimum supernaturalem. Quare concludit S. Doctor: *Patet igitur ex dictis, quòd solæ virtutes infusæ sunt perfectæ, & simpliciter dicendæ virtutes; quia benè ordinant hominem ad finem ultimum simpliciter. Aliæ verò virtutes, scilicet acquisitæ, sunt secundùm quid virtutes, non autem simpliciter; ordinant enim hominem benè respectu finis ultimi in aliquo genere, non autem respectu finis ultimi simpliciter: Unde ad Rom. 14. super illud:* OMNE QUOD NON EST EX FIDE, PECCATUM EST, *dicit Glossa Augustini: ubi deest agnitio veritatis, falsa est virtus, etiam in bonis moribus.*

60. Hoc maximum discrimen inter virtutes morales infusas, & acquisitas, quòd illæ perficiunt in ordine ad ultimum finem simpliciter; acquisitæ verò in ordine ad ultimum finem in genere, scilicet boni humani, explicat profundè D. *Thomas* q. 14. de verit. art. 3. ex diverso judicio, quod fit de virtutibus moralibus; si enim de moralibus acquisitis sit sermo; & fiat secundùm humanas causas judicium, dicuntur, & sunt inter maxima bona hominis, & simpliciter virtutes, & hoc spectat ad moralem. Si autem de eisdem judicandum sit secundùm supernaturales, & divinas causas, sic sunt, & dicuntur virtutes secundùm quid, & hoc spectat ad Theologum. *Aliud est bonum ultimum,* inquit S. Doctor, *quod considerat Philosophus, & Theologus. Philosophus enim considerat quasi bonum ultimum, quod est humanis viribus proportionatum, & consistit in actu ipsius hominis. Undè felicitatem dicit esse operationem quamdam. Et ideò secundùm Philosophum actus bonus, cujus principium virtus dicitur absolutè, in quantùm est conveniens potentiæ, ut perficiens ipsam. Undè quemcumque habitum invenit Philosophus talem actum elicientem, dicit, eum esse virtutem, sive sit in parte intellectiva, ut scientia intellectiva, & hujusmodi virtutes intellectuales, quarum actus est bonum ipsius potentiæ, scilicet considerare verum, sive in parte affectiva, ut temperantia, & fortitudo,* & *aliæ virtutes morales. Sed Theologus considerat quasi bonum ultimum id, quod est naturæ facultatem excedens, scilicet vitam æternam, ut prædictum est. Undè bonum in actibus humanis non considerat absolutè; quia ibi non ponit finem, sed in ordine ad id bonum, quod ponit finem; asserens, illum actum tantummodò esse bonum completè, qui de proximò ad bonum finale ordinatur, id est, qui est meritorius vitæ æternæ, & omnem talem actum dicit actum virtutis, & quicumque habitus elicit talem actum ab ipso virtus appellatur.* Quod idem docet art. 5. in fine corporis. Et art. 6. ad 5. his verbis: *Dicendum, quòd Philosophi non considerant virtutes secundùm quòd sunt principia actûs meritorii: & ideo secundùm eos habitus non formati charitate, possunt dici virtutes, non autem secundùm Theologum.* Ex quibus constat, quòd si apud Philosophos virtutes morales sine charitate sunt verè tales, minimè tamen à Theologis prædicantur simpliciter virtutes, quia sunt imperfectæ quantùm ad finem; cùm in ordine ad vitam æternam nihil conducant, dum non subduntur imperio fidei, & charitatis.

61. Luculenter etiam hanc eamdem doctrinam tradit D. *Thomas*

2. 2.

2. 2. quæst. 23. art. 7. postquam enim docuit, quòd virtus bona est ex fine, qui duplex est, proximus videlicet, & ultimus: & quòd in illum tendit virtus ex se, in illum verò ordinatur per charitatem, sic prosequitur: *Sic ergo patet, quòd virtus vera simpliciter est illa, quæ ordinat ad principale bonum hominis: sicut etiam Philosophus* (in 7. Physic.) *dicit, quòd virtus est dispositio perfecti ad optimum. Et sic nulla vera virtus* (simpliciter talis) *potest esse sine charitate. Sed si accipiatur virtus, secundùm quòd est in ordine ad aliquem finem particularem; sic potest aliqua virtus dici sine charitate, in quantùm ordinatur ad aliquod particulare bonum. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum, sed apparens, virtus etiam, quæ est in ordine* (non tamen de se) *ad hoc bonum, non erit vera virtus, sed falsa similitudo virtutis: sicut non est vera virtus Avarorum prudentia, qua excogitant diversa genera lucrorum: & Avarorum justitia, quâ gravium damnorum metu contemnunt aliena.... Ut Augustinus dicit* (in 4. lib. contra *Julianum* cap. 33.) *Si verò illud bonum particulare sit verum bonum, puta, conservatio Civitatis, vel aliquid hujusmodi, erit quidem vera virtus, sed imperfecta, nisi referatur ad finale, & perfectum bonum.* Quibus satis liquet, quòd juxta D. *Thomam*, virtus, quæ ex carentia charitatis non ordinatur in ultimum finem, licèt sit bona bonitate perfectâ, nempè ratione finis, & boni sibi proprii, & intrinseci, ad quod de se ordinatur; quia tamen non ordinatur in ultimum finem supernaturalem, qui sine fide notus non est, non dicitur virtus in statu perfecto: cùm omnis perfectio moralis simpliciter talis à Fide, & charitate sit. Hoc eximiè explicat D. *Thomas* ibi in solut. ad 2. dicens: *Dicendum, quòd cùm finis se habeat in agibilibus, sicut principium in speculabilibus: sicut non potest esse simpliciter vera scientia, si desit recta æstimatio de primo, & indemonstrabili principio: ita non potest esse simpliciter vera justitia, aut vera castitas, si desit ordinatio debita ad finem, quæ est per charitatem, quantumcumque aliquis se rectè circa alia habeat.* Enimverò, sicut qui scit proximas, & particulares veritates scientiæ subalternatæ, & ignorat prima principia, carens scientiâ subalternante, veram habet scientiam, tametsi non simpliciter talem, sed in statu imperfecto; ita qui respicit solum finem proximum, & bonum particulare rationi consonum, veram habet virtutem, quamvis non simpliciter talem, sed in statu imperfecto.

62. In eadem sententia est D. *Augustinus*, nomine veræ virtutis simpliciter talis intelligens virtutem perfectam, quæ hominem promoveat ad vitam æternam. Virtutes in Ethnicis agnoscebat, sed eas illis utiles esse negabat, quia non erant in finem charitatis relatæ. Constat ex Epistola 130. ubi *Polemonis* infidelis laudat continentiam, qui à dominatu luxuriæ liberatus, ad mores alios repentè conversus est: negat tamen, quòd ille esset veraciter, & salubriter continens: his verbis: *Polemo ergo, si ex luxurioso continens factus, ita sciret, cujus esset hoc donum, & eum abjectis superstitionibus gentium piè coleret, non solùm continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter Religiosus existeret,*

ret, quod ei non tantùm ad præsentis vitæ honestatem, verùm & ad futuræ immortalitatem valeret. Laudat S. Doctor *Polemonis* continentiam; at quæ ad hujus vitæ honestatem valeat, non tamen, quæ sit vera, & simpliciter virtus, quippè ad salutem minimè erat conducens. Id etiam clarè constat ex verbis S. Doctoris loco in argumento citato: *Non enim absurdè*, inquit num. 19., *virtus definita est ab eis, qui dixerunt, virtus est animi habitus, naturæ modo, atque rationi consentaneus. Verum dixerunt: sed quid sit consentaneum liberandæ, ac beatificandæ naturæ mortalium nescierunt.* Et paucis verbis interjectis concludit. *Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Christo est, vera promittit, nihil prosunt homini virtutes, nullō modō veræ possunt esse virtutes.*

63. Hâc ratione S. *Augustinus* debellans errorem *Juliani* propugnantis, sine gratia Dei per *Christum*, virtute solùm naturali, infidelem, & impium justificari posse, dixit, virtutem absque fide, & gratia *Jesu Christi* nullam esse; nam etsi dentur actiones plurimæ ex objecto honestæ, quæ hominis vitam ad honestè vivendum dirigunt, tamen contra *Julianum* propugnat, eam virtutem non esse veram, quin potiùs esse vitiosam; cùm *Julianus* assereret, actionem hominis infidelis honestam ex objecto, tametsi ex motivo malam, non esse peccatum. Quarè eum redarguit S. Doctor num. 19. *Ergo virtutes istæ tali fine turpes, atque deformes, & ideò nullō modō germanæ, veræque virtutes, tibi tamen ita veræ videntur, & pulchræ, ut nec nominis sui possint, nec generis sustinere dispendium, sed solius, quod appetiverunt, præmii exilitate frustrentur, idest terrenorum commodorum fructu, non cælestium præmiorum*: quibus verbis rejicit S. Doctor ut absurdum, quòd veræ, ac germanæ virtutes maneant, etiamsi operans pravum per illas finem intendat; quia neque illæ, quæ videntur virtutes, tales sunt, sed eò fine deformes, potiùs sunt vitia; neque actiones, quæ videntur bonæ, sed eò fine fiunt, tales sunt, sed potius peccata. Ex quo prosequitur S. Doctor num. 21. *Noveris itaque, non officiis, sed finibus à vitiis discernendas esse virtutes. Officium est autem, quod faciendum est: finis verò, propter quod faciendum est. Cùm itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit* (nimirùm privativè, hoc est, si propter finem perversum faciat) *propter quod facere debet, peccare convincitur. Quæ tu non ostendens, fines ab officiis separasti, & virtutes veras officia sine finibus appellandas esse dixisti. Ex quo te tanta absurditas sequitur, ut veram cogaris appellare justitiam, etiam cujus dominam reperis avaritiam. Siquidem manus abstinere ab alieno, si officium cogites, potest videri esse justitiæ; sed cùm quæritur, quarè fiat, & respondetur, ne plus pecuniæ litibus pereat; quomodò jam hoc factum veræ poterit esse justitiæ, cùm serviat avaritiæ?* Et infrà: *Quidquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, & si officio videatur bonum, ipsō non rectō fine peccatum est.*

64. Hæc ergo opera, quæ malâ intentione fiunt, ex motivo vanæ glo-

gloriæ apud homines, ostendit S. Doctor num. 22. esse penitùs sterilia, his verbis: *Possunt ergo aliqua bona fieri, non benè facientibus, à quibus fiunt. Bonum est enim, ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: sed ille, qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis, quàm Dei facit, non benè bonum facit, quia non bonus facit, quod non bonâ voluntate facit. Absit enim, ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in se ipsa, non in Domino gloriatur. Ac per hoc nec ejus fructus iste dicendus est; arbor enim mala bonos fructus non facit: sed potius bonum opus est illius, qui etiam per malos benè facit. Quapropter dici non potest, quantum ista te fallat opinio, quâ dixisti, omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuosè, aut steriliter boni sumus. Fieri enim non potest, ut steriliter boni simus: sed boni non sumus, quidquid steriliter sumus.* Liquet ergo ex præcitatis verbis, *Augustinum* non ideò malum nuncupare opus, quia utcumque non ad Deum positivè ordinatur, sed quia ordinatur positivè ad finem inhonestum, nempè ad sui gloriam, ex intentione operantis; ex quo fit inordinatio illa positiva, quâ actus ille peccaminosus est. Quarè si S. Doctor locis citatis in argumento dixit, nullam esse virtutem veram in Infidelibus, id contra *Julianum* pronuntiavit, loquens de infidelibus, & impiis ex malo fine operantibus; quoniam nulla virtus vera, & simpliciter est ducens ad salutem æternam, nisi quâ quis agit propter Deum. Hæc si considerassent sectatores *Jansenii*, & *Quesnelli*, non ità malè acciperent, quod asserit hìc *Augustinus*, contra quem apertissimè contendunt. At contendant, & argumententur illi, quantùm velint; appellent ad Sanctos *Augustinum*, & *Thomam*, ut salvent *Jansenium*, & *Quesnellum*; sed incassùm profectò. Sancti Doctores nec sunt, nec usquam erunt cum eis.

Finis Tomi Secundi.

INDEX RERUM NOTABILIUM.

Quæ in hoc ſecundo Volumine continentur.

B

C

Eccle-

L

Li-

Q

Re-

Gra-

V

FINIS.